First Book printed for the Giuntas by Johann Emerich

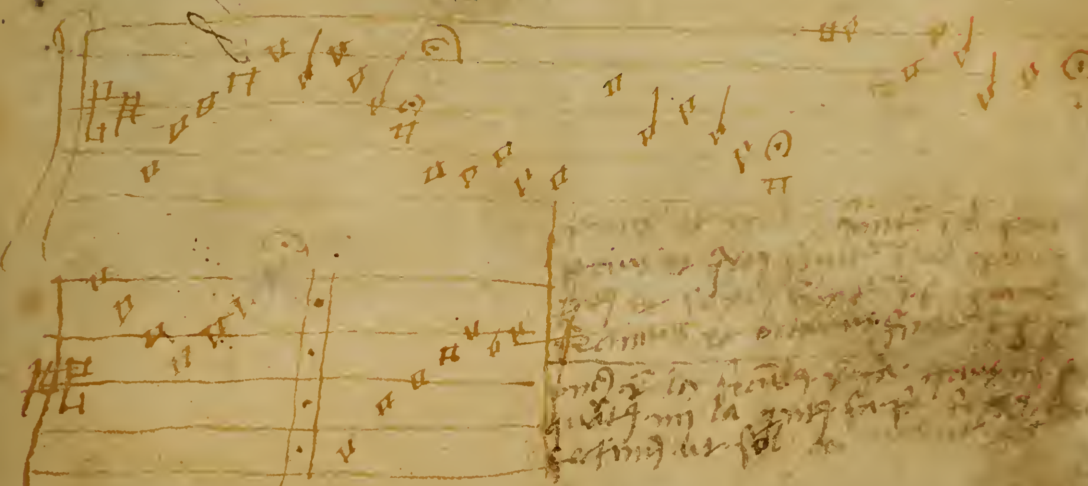
H. 10389 118 ff.

A-C8 P6.

Proctor 5492. Not in Bodl.

Venice J. Emerich 1494

Postilla seu expositio lr̃alis ⁊ moralis Nicolai de Lira or. mi. sup epl̃as ⁊ euãgelia q̃dragesimalia cũ q̃onib⁹ fris Antonij betontini eiusdẽ ordinis.

Eruditissimi sacre pagine interptis Nicolai de lyra ex ordine minorum sup euãgelia quadragesimalia postilla seu expositio litteralis et moralis icipit: Cui et fris Antonij Bettonini eiusdẽ ordinis qõnes ppulchre annectunt.

Expositio lrãlis.

Fratres In hac parte Paulus apostolus instruit et adducit Corinthios ad perfectionem exẽplo currentiũ in stadio: et agonizantiũ exercitio: qui oĩa sui cursus et agonis ipeditiua sollicite deuitant et oĩa pmotiua diligenter pcurant: vita vo psens ẽ quedã agonizatio cõtra isultus tẽptationuz et quidaz cursus ad beatitudinis brauium: dicit igitur a Nescitis. q. d.

Dñica in .lxx. epistola Pauli ad corinthi. prima .ix. cap.

Fratres nescitis[a] q hij q in stadio currunt omnes quidẽ currũt: sed vn9 accipit[b] brauium? Sic currite[c] vt cõprehẽdatis[d]. Omnis aũt q in agone contendit[e] ab oib9 se abstinet[f]. Et illi qdẽ[g] vt corruptibilẽ coronã accipiant: nos autez incorruptã. Ego igitur sic curro[h] non quasi in icertũ[i] sic pugno[k] nõ quasi aerem verberãs[l]: sed castigo corpus meũ[m] et in seruitutem redigo[n]: ne forte cũ alijs pdicauerim[o] ipse reprobus efficiar[p]. Nolo eĩz vos ignorare fratres[q] quoniam patres nostri[r] oĩs[s] sub nube fuerũt[t]: et omnes mare trãsierũt[v]: et oẽs in Moyse[x] baptizati sunt[y] in nube et in mari et oẽs eandẽ escam[z] spiritualẽ mãducauerunt et oẽs eundẽ potũ spiritualẽ biberũt[et]: bibebãt autẽ de spirituali[?] cõsequenti eos petra[?]: pe-

ymo qr hoc ẽ notoriũ. b Sed vnus accipit brauiũ. q. d. ita et pauci de multis accipiũt brauiũ eterne felicitatis q fideliter et pseuerãter currũt per opa charitatis. Matthe. xx. Multi sunt vocati pauci vo electi. pter qd cõcludit. c Sic currite. fideliter et pseuerãter. d Ut cõprehẽdatis. brauiũ eterne vite. Cõsequẽter ponit exemplũ de agonizãtibus di. e Ois qui in agone contendit. vt habeat victoriam. f Ab oibus se abstinet. que ipediunt ipsam. g Et illi quidẽ vt corruptibilẽ. q. d. si faciunt hoc pter tpale premiũ: multo magis debemus hs facere pter eternũ abstinẽdo ab oib9 ipedimẽtis nostre salutis et exercendo nos in oib9 pmotiuis: ideo ccludit de seipo h Ego igit sic curro. p viã charitatis i Nõ qsi in incertũ. qr certus erat de sua beatitudine futura p diuinã reuelationẽ. ij. ad Thimo. iiij. Reposita ẽ mihi corona iusticie k Sic pugno.

contra tẽtationes. l Nõ quasi aerẽ verberãs. nõ inaniter sic ille q aerẽ pcutit. m Sz castigo corp9 meũ. reprimẽdo carnis stimulũ n Et in seruitutẽ redigo. s. rõnis recte cui vires sensitiue debẽt obedire. o Ne forte cuz alijs pdicauerim. eos iducendo ad opa perfectionis p Ipe reprobus efficiar. p in cautelã meã cõtra tẽptationẽ. lz. n. sciret se de numero electorum esse vt pdictũ ẽ tñ non debebat omittẽ aliqd de ptingentibus ad salutẽ cõsequẽdã, qr sicut sb dei pdestinatione cadit talẽ esse saluandũ. ita etiã cadũt media p que psequuturus ẽ salutẽ: vt qd fit per opa taliũ virtutũ et huiusmodi: ppt qd di. ij. pe. j. cap. Satagite vt p bona opa certã vocationẽ vestraz et electionẽ faciatis q Nolo. n. vos ignorare fratres. imo diligẽter attẽdere r Quoniaz pres nostri. de egypto exeũtes. s Oẽs. taz boni qz mali. t Sub nube fuerũt. eos ptegente ptra estũ p diẽ. Exodi. xiij. ca. v Et omnes mare trãsierũt. Exo. xiiij. ca. x Et omnes in moyse. i. in ducatu moysi. y Baptizati sũt. figuraliter tñ: qr trãsitus ille maris et ptectio nubis figurauerũt sacrm baptismale. z Et oẽs eandẽ escã. s. Mãna Exo. xvj. ca. que dicit spiritualis: qr non virtute nature sed diuine potentie fuit data. et qr fuit figura sacramenti eucharistie qp spiritualiter nutrit. et Et omnes eundem potum. spiritualem biberunt. s. aquam de petra adductã virtute diuina. Exo. xvij. ca. Ideo dicitur potus spiritualis cum dicitur. ? Bibebant autem de spirituali. i. potum datum spirituali virtute. ? Consequenti eos petra. i. petra eorum desiderijs obsequẽte

virtute:tñ hoc prestante dicit:etiã spiritualis qꝛ figurabat aquã gratie per xp̃m dandã.ideo subdit. a Petra aũt erat xp̃s.s.figuratiue eo modo loquendi cuius imago Herculis: her/cules nominatur.

in membris meis repugnantẽ legi mẽtis me ⁊ captiuantẽ me in lege peccati:que est ĩ mem bris meis.Et ideo ꝯtra hanc legem carnis pec cato introductam ait apostolus vbi supra. Ca/stigo corpus meum ⁊c.

tra autez erat christus[a]

Dñica ĩ septuagesima euangeliũ Mat.xx.ca.

In illo tp̃e dixit iesus discipul' su is parabo. lam hanc. Simile est regnuz celo rum[b] homini patrifami lias[c]:qui exijt[d] prio ma ne conducere operari. os in vineam suam.Cõ uentione autem facta[e] cum operarijs ex dena rio diurno misit eos in vineã suã. Et egressus circa horã tertiã[f] vidit alios stãtes in foro oci. osos ⁊ dixit illis. Ite ⁊ vos ĩ vineã meã: ⁊ qđ iustũ fuerit dabo vobis Illi aũt abierũt. Iterũ aũt exijt circa sextam ⁊ nonã horã[g]: ⁊ fecit silr. Circa vndeciniam vo exijt[h]: et inuenit alios

Questio fris Antonij betõtini sup eandẽ eplĩam Pauli apli. Casti/go corp⁹ meũ ⁊c. p̃me eple Pau.ad corin.ix cap.

Sup q̃bus ver bis mouetur talis q̃stio. Utrũ pec/catum primorum parentũ fuerit ita g̃uissimũ: vt inde secuta sit destruc/tio humane natu re. Ad cuius dubi tationis declara/tionem. Notãdũ est: ƀm doctrinaz doctoris nr̃i Petri de aq̃la sup dis.xxj.scđi li. sniaꝝ ar.vltimo Qđ lꝫ peccatũ illud ex se pec/cato p̃mi angeli:maius vel grauius nõ fuerit Tum qꝛ p̃mũ homo erat in carne mentali:Tũ qꝛ erat in voluntate vertibili:tũ qꝛ peccauit in transgressione excusabili alio.s.suggerente: vt ibidem beatus Bona.declarat.Tñ ex sequella pessima ⁊ grauissima oĩa peccata in grauitate precellit.Et qꝛ in sequentib⁹ hoc ꝓpono largi⁹ esse probanduz. Istud pro nunc scire sufficiat. Quia cũ natura humana ab auctore bono con dita bene fuerit:ipsa in solo peccato deprauatã fuisse cognoscimus.Uñ Hiero.ad metriadem virginem scribens ait.q̃d istud obsecro est:qđ ad oẽ peccatũ:aut erubescimus: aut timemus: ⁊ culpam facti nunc rubore vultus: nũc palore mõstramus ac trepidante aĩo etiã in minimis delictis testem refugimus:ꝯsciã remordemur E diuerso aũt modo boni leti ꝯstantes in trepi di sumus idq̃ȝ si occultũ est palam etiã fieri vo lum⁹ vbiq̃ȝ testimoniũ est sibiipsi nã que hoc ipso declarat bonũ suũ:quo ei displicet:Hec il/le.Sic enim mirabiliter ꝯditi sum⁹ vt Grego. ait.Ut rõ aĩam:⁊ aĩa possideat corpus: sed pec cato interueniente:ita caro mẽti repugnat.Ut apl̃s ad Roma.vij.cap.dicat.Uideo aliã legez

Expositõ lr̃alis.

a Circa hoc euãgeliuȝ duo tãgũt Primũ ẽ vocatio ad labo rĩ exẽcitiũ.Scđm ad recipiendũ p̃/miũ. Ibi cuȝ sero factũ eẽ. Circa primũ ergo dicit. b Sil'e ẽ regnũ celoꝝ.i. status ec/clesie militantis. c Homini patri familias. Iste est deus pater qui ita gubernat totũ mũ dum sicut paterfa milias subditos ĩ domo. d Qui exijt. Iste exitus non est per loci mutationẽ:sꝫ per sue bonitatis diffusionẽ ĩ creatura subiecta:vineã. Ista est vl'is ecclĩa, que a p̃mo iusto colligit vsq̃ȝ ad vltimũ q ĩ fine mũ di nasciturus est dicit Greg⁹. Operarij autez sunt doctores ⁊ prelati a deo missi ad culturaȝ huius vinee per p̃dicationẽ ⁊ doctrinã. Prio ergo mane deus pater operarios ꝯduxit:qꝛ a principio mũdi vsq̃ȝ ad Noe aliquos sanctos patres ad eruditionẽ hominũ misit vȝ Adam Seth ⁊ Enoch ⁊ alios iustos. e Cõuentiõe aũt facta ⁊c. Cõuentio ista ꝓmissio est vite eťne pro labore :que q̃dem vita eterna dr̃ denarius diurnus qui est equalis oĩb⁹: qꝛ vita eterna ẽ equalis oĩb⁹:qꝛ a p̃te finis. f Et egressus cir ca horã tertiã ⁊c. Hora tertia intelligit mundi discursus a tp̃e Noe vsq̃ȝ ad Abraam in quo aliq̃ sancti ad eruditionẽ alioꝝ missi sũt a deo vt Noe Sem Eber Thare Abraam ⁊ ꝯsimiles g Iteꝝ aũt exijt circa sextã horã:⁊ nonã. Ho ra sexta fuit ab Abraam vsq̃ȝ ad Moysen in q̃ missi sunt abraã Isaac ⁊ iacob ⁊.xij.patriarche Hora nona a Moyse vsq̃ȝ ad xp̃m:vt tp̃e legis in q̃ ad eruditionẽ ppl̃i missi sũt moyses aaron Iosue iudices ⁊ reges ꝓphete ⁊ sacerdotes. h Circa vndecimã vo ⁊c. Undecima hora

telligit a tpe xp̄i vsq3 ad finē mūdi: in quo gentiles vocati sunt p predicationē aploꝝ ꝛ alioꝝ ecclie doctoꝝ: ꝛ ꝓpt hoc dicit hic. a Quid h statis tota die ociosi? Quia a pncipio mundi vsq3 tunc laborare in bonis morib9 neglexerāt q̄si tota die ociosi stabāt. b Dicūt ei: quia nemo nos cōduxit .i. nullus doctor nullus propheta ad nos instruendū venit: q2 lex ꝛ ꝓphete filijs israel dati fuerāt: vt illi spāli sanctitate fulgerēt ex qbus xp̄s ꝫm carnē erat nasciturus. c Ite ꝛ vos i vineā meā. iterponitur hic cōiūctio copulatiua: q2 gētiles iudeis adiūcti sunt vt vna ecclia ex ambob9 fieret. d Cū sero aūt factū esset. Hic ponit vocatio ad recipiendū pmiū. Sero aūt ab aliqbus hic dicitur finis mūdi in quo vocabunt iusti ad receptionem premij vt habet infra. xxv. cap. Uenite benedicti patris mei ꝛc̄. Sed illud qd̄ sequit vi contradicere. s. qd̄ aliqui accipientes premiu3 murmurabāt aduersus patremfamilias: quia nullus i fine mūdi premiū eternū recepturus murmurabit ɔtra deū sed erit suo pmio ɔtentus. Ad qd̄ rn̄det beat9 Greg9. ꝙ ista murmuratio nō est aliud q̄3 dilatio pmij quā sustinuerunt patres sancti in limbo vsq3 ad passionem xp̄i. Sed hec rn̄sio non videt cōueniens: quia murmuratores hic dicūt neq̄3: qd̄ nō pōt dici de sanctis patribus in limbo existentibus: ꝛ in fine parabole ɔcludit: multi sunt vocati pauci vero electi. Ex quo patet ꝙ ista parabola non solū se extēdit ad electos cuiusmodi sunt illi q in fine mūdi recipient pmiū: ꝛ ideo dicendum ꝙ sero hic accipit pro tpe gr̄e qd̄ incipit a xp̄o Uñ Joānis. j. dicit. Gratia et veritas p iesum xp̄m facta est. Et ideo dī cū sero aūt factū eēt. i. cū tp̄s gr̄e aduenisset. e Dicit dn̄s vinee. i. deus pater. f Procuratori suo. i. hōi xp̄o: q missus est ad ꝓcurationem salutis humane. g Uoca operarios ꝛ redde illis mercedem.

stātes: ꝛ dic illis. Quid hic statis tota die ociosi[a]: Dicunt ei[b]: quia nemo nos conduxit:[c] Dicit illis. Ite ꝛ vos in vineam meam. Cu3 sero autem factū esset[d] dicit dn̄s vinee[e] procuratori suo[f]. Uoca operarios ꝛ redde ill' mercedem[g]: incipiens a nouissimis[h] vsq3 ad pmos Cum venissent ergo q circa vndecimā horam venerāt[i]: acceperūt singulos denarios[k]. Uenientes aūt ꝛ primi[l]: arbitrati sunt qd̄ plus eēnt accepturi[m]. Acceperūt aūt ꝛ ipi singulos denarios[n]. Et accipientes murmurabāt aduersus patremfamilias dicentes[o]. Hi nouissimi vna hora fecerunt: ꝛ pares nobis illos fecisti: qui portauimus pōdus diei ꝛ estus? At ille respō

Illa merces bene intelligit gr̄a q2 est quedam inchoatio glie: cū glia non sit aliud q̄3 gr̄a ɔsumata. h Incipiens a nouissimis: q2 in pmitiua ecclia gr̄a xp̄i data ē gentilib9 q vltimo venerāt ad fidē iudeis ꝓ maiori pte in infidelitate remanentibus.

Expositio lr̄alis

i Cū venissent ꝫ qui circa vndecimā horā venerāt. idest gentiles. k Acceperūt singulos denarios. i. donu3 gr̄e que est quedā inchoās et arta glie. l Ueniētes aūt pmi. i. iudei: q2 pncipio legis date: deo seruierant. m Arbitrati sunt quod plus eēnt accepturi: q2 in primitiua ecclia credebāt qd̄ plus deberent habere de xp̄i gr̄a: vnde reputabāt gentiles idignos gr̄a dei ꝫm ꝙ dicit actuū. xj. ca. vbi Petrus vidit lintheū submissum de celo i quo erāt aīalia quadrupedia ꝛ serpentia ꝛ volatilia imunda ꝫm legē: ꝛ dc̄m est Petro. Occide ꝛ manduca: in quo significabat: incorporatio gentiliū intra eccliam per fidē ꝛ gratiā: sicut p3 ex lr̄a ɔsequēti: q2 ad eos missus ē Petrus ad pdicandū Cornelio centurioni: ꝛ alijs gētilib9 ꝓpter qd̄ Petro abominationē hūte de manducatōe imundoꝝ: ꝫm legem in quo significabat vt dc̄m est: vocatio gentiliū ad fidē dictū est sibi a deo qd̄ de9 purificauit: tu ne cōe dixeris. Et infra in eodem cap. Dixit Petrus Cornelio ꝛ amicis suis: Uos scitis qm̄ abominatio sit viro iudeo cōiungi: aut accedere ad alienigenā: sed mihi ondit deus neminē cōe3 aut imundū dicere hoīe3. n Acceperūt aūt ꝛ ipsi singulos denarios. i. ɔsimilē gr̄am sicut ꝛ gentiles: ꝛ non maiorē. Uñ actuū. x. cap. dī. Qd̄ predicante Petro cecidit sp̄us scūs super oēs qui audiebāt verbū v3 sup Cornelium ꝛ amicos eius: q2 vt ibidē dī. Receperūt sp̄m scm̄ in signo visibili: ꝛ donū linguaꝝ sicut acceperant apli ꝛ alij discipuli qui erant iudei in die pentecostes. o Et accipiētes murmurabāt ad-

uersus patremfamilias dicentes. Hi nouissi/mi ⁊c̃. q2 ad lr̃am ĩ p̃mitiua ecclia ↄuersi iudei murmurauerunt de hoc ꝙ consilis gr̃a fiebat gentilibus sicut ⁊ ipsis. Uñ actuũ. xj. cap. dicit. Qd̕ cũ Petrus redisset in ierusalez baptizato Cornelio ⁊ amici eius disceptabãt. aduersus illũ qui erãt ex circũcisio/ne dicentes. Quare cõicasti cũ illis qui hñt prepuciuz ⁊ manducasti cuz illis. Et ibidez. vj. cap. dr̃ in diebus illis crescente numero discipulorũ factũ est murmur

dens[a] vni eoruz dixit.[b] Amice nõ facio tibi iniuriam.[c] Nonne ex denario conuenisti mecum?[d] Tolle quod tuũ est et vade.[e] Uolo autẽ ⁊ huic nouissimo dare[f] sicut ⁊ tibi: Aut nõ licz mihi quod volo facere[g]? An oculus tuus neq̃z est[h]: quia ego bonus sum[i]: Sic erunt nouissimi primi[k]. et primi nouissimi[l]. Multi eniz sunt vocati:[m] pauci vero electi.[n]

grecoꝝ aduersus hebreos: eo qd̕ despicerent in ministerio quottidiano vidue eoꝝ. a At ille respondens. per diuinã reuelationẽ aplis factam. b Uni eoꝝ dixit. sicut aũt aliqñ accipit numerus determinatus pro indetermina to: ita etiam aliqñ sumit vnitas pro numero sicut supra dictũ est: ꝙ Petrus loquebat pro oĩbus aplis: ita silr̃ qd̕ hic dr̃ vni intelligit ẽẽ dictum multitudini eoꝝ qui de gr̃a data gentilibus murmurabant seu admirabant: ⁊ hoc scm̃ est actuũ. xj. cap. vbi Petrus rõnem reddidit iudeis murmurantibꝰ de hoc ꝙ baptizauerat Corneliũ dicens: ꝙ ex diuina reuelatiõe fecerat: ⁊ q2 viderat spm̃ scm̃ descendentẽ sup gentiles: sicut sup iudeos: vt habet ibidem: sequit. c Amice non facio tibi iniuriam: q2 iniuria non habet locuz vbi est mere gr̃a: ⁊ ideo si det gr̃am cuicũq3 voluerit nõ faciet alicui iniuriã d Nõne ex denario cõuenisti mecũ. q2 ad h̕ aliquis venit ad fidem vt habeat gr̃az in p̃nti ⁊ gl̃iaz ĩ futuro. e Tolle qd̕ tuũ est ⁊ vade. i. gr̃am quã meruisti credendo legi ⁊ ꝓphetis de xp̃o: q2 licet p̃ma gr̃a non cadat sub merito: augmentũ tñ gr̃e cadit sub merito: qd̕ quidem augmentũ datũ est iudeis credentibꝰ in xp̃m. f Uolo aũt ⁊ nouissimo huic dare ⁊c̃. i. gentili vocato ab idolatria ĩmediate sicut iudeo vocato a legis obseruãtia. g Aut nõ licet mihi facere qd̕ volo. q. diceret sic: quia dei voluntas nullo modo põt esse distorta. h An oculus tuus neq̃z est: q2 talis inuidia ⁊ iudiciũ procedebat ex humano defectu. i Quia ego bonus sum: p essentiam: ⁊ ideo nõ possum male agere. k Sic erunt nouissimi p̃mi: q2 gentiles qui a iudeis erant quasi viles reputati sũt conuersi deuoti ad fidẽ xp̃i. l Et primi nouissimi: q2 iudei q fuerant ppl̃s peculiaris ipsius dei ꝓpter infidelitatem sũt ab eo deiecti: ⁊ hoc ẽ quod subdit. m Multi eni sũt vocati. ad fidẽ xp̃i n Pauci vero electi: q2 pauci de iudeis cõparatiue crediderũt ĩ xp̃m ⁊ de credentibus multi reuersi sũt ab ecclesia: ⁊ adhuc reuertuntur ad vomitum.

Expositio moralis

MOraliter aũt põt exponi parabola ista de vocatis ad gr̃az s̃m diuersas etates ita ꝙ hora p̃ma significabat pueritiã: Hora tertia Juuentutẽ: q2 sicut tunc sol incipit ascendere ⁊ calorem ostẽdere: sic in iuuentute calor naturalis in hoĩe. Hora sexta etatẽ virilẽ q2 tunc homo est in statu pfecto: sicut sol ĩ celi medio. Hora nona senectutẽ. Jn qua calor naturalis incipit in hoĩe refrigescere. Undecia vo significat seniũ: q2 tunc homo est ꝓpe mortis occasuz. Uocant ergo operarij oĩbus istis horis: q2 aliq vocant ad fidẽ p gr̃az operantẽ in pueritia. Alij in iuuentute: ⁊ sic de alijs etatibus: ⁊ oẽs hẽbunt denariũ diurnũ: q2 quãtũcũq3 hõ tarde ad gr̃am vocet: dũ tñ in ea pseueret hz gl̃iam eternã. Cõtingit etiã qñq3 qd̕ ille qui vocat in senectute ↄseqt tantã gr̃az ⁊ gl̃iaz a deo: sicut ille q in iuuentute vocat: Tũ ex diuina liberalitate: Tũ ex ipsius vocati feruenti voluntate ⁊ opatiõe.

Seqt qd̕ fr̃is Antonij betontini sup idẽ euãgeliũ matthei. xx. ca. ibi. Multi sũt vocati pauci vero electi.

SUper qbus verbis dubitatio talis mouet. Utrũ si adeo pctm̃ humane nature ↄtrariat: ⁊ adeo libertas eius ex ipso pctõ debilitat: vt ex se hõ dei mãdata seruare nõ valeat: ⁊ v̓tutes ad bñ opandũ: pctm̃ ĩpediat. Et breuiter ex s̃nia bti Bona. Ric. atq3 doctoris s̃btilis sup di. xxviij ij. lib. s̃niaꝝ r̃nderi

pót. Qđ pcepta diuina seruare ꝛ virtutes vel dona gratuita ad bñ opandū exercere dupli' pót intelligi: vel ſm actu humanū: vel ſm pci/pientis. ꝛ dona gratuita dantis votū. Et primo mó mādata seruari: atq3 ad bñ opandū vtutes exerceri pñt. Tñ ñ meritorie. Nul/la enī virtus: vel opatio bona dici dz nisi ad finē vlti mū. i. ad dei frui/tionē sit ordinata. Act⁹ aūt human⁹ l3 ſm se moralis ꝛ bon⁹ possit esse sic qdā opatio multo rū phoꝝ: nó tñ sīn charitate merito/rius atq3 pfectus. Uñ ad Cor. xiij. cap. Paulus ait. Si distribuero in cibos paupeꝝ oēs facul/tates meas: ꝛ si tradidero corpus meū ita vt ardeā: charitatē aūt non habeā nihil mihi p/dest. Hinc est qđ multi qbus gr'a solū inest gra tis data: bñ videnf opari: ꝛ tñ meritū inde nō credunt acqrere: qꝛ opa eoꝝ nesciūt vel nolūt ad finem debitū ordinare. Uñ phs in. viij. lib. phisicoꝝ dixit. Uirtus est dispositio pfecti ad optimū. Sed scđo mó. i. quantū ad pcipientis votū: ſm. s. volūtatē dei q vult oīa cū charitate fieri: facultate arbitrij dñi mādata hó seruare nó pót: nisi ei gr'a gratū faciens auxiliū pbeat. Idcirco ad Thimo. j. c. Pau. ait. Finis pcepti est charitas. Et ad Ro. xiij. cap. dixit. Qui dili git, primū legē impleuit. Pctm vo ꝯ charitatē faciens non tñ a preceptoꝝ obseruatōe ꝛ a vir tutū exercitatiōe hoiem ꝛ suā ptātem arbitrij retrahit: veꝝ etiā ad mala eligenda: qsi p ꝯsue tudinē cogit. Hinc Hiero⁹ ad demetriadē vgi nem scribens ait. Neq3 vo alia nobis cā q3 dif ficultatē bñ faciendi facit: q3 longa ꝯsuetudo vi tioꝝ que nos cū inficit a paruo paulatimq3 p multos corrūpit annos: ita vt postea obligatos sibi ꝛ astrictos tenet: vt vim qdāmodo videaf hr'e nature. Idcirco cū multi sint xpiani ad p/ceptoꝝ obseruatōēꝫ ꝛ ad vtutū exercitationeꝫ q vocanf: tñ pctō detenti pauci sunt q in nume ro electoꝝ reperianf. Hinc dñs dixit. Multi sunt vocati. ꝛc.

Expositio lr'alis

Dñica i lx. Epl'a Pau. ad Cor. ij. xj. ca.

Frēs libēt[a] suffertis isi pientes: cū sitis ipsi sa/piētes[b] susti etnis eni[c] si qs[d] vos in seruitutē redigit[e]: si qs deuorat:[f] si qs accipit[g]: si qs extollit:[h] si qs i fa/ciem vos cedit.[i] Scđm ignobilitatē dico:[k] qsi nos ifirmi fuēim⁹ i hac pte[l] iq qs audet[m] i isipi ētia dico[n] audeo ꝛ ego[o]

a Fratres libenter. Hic ostēdit Apl's q Corinthij debent ipm supportare. nā in hoc supportebāt falsos aplos: dice/bant enī se eē iudeos natōe ꝛ de semine abraā descendisse: ꝛ p hoc volebant aliqua dicta sua falsa hr'i i reuerē/tia. Et iponebant mlta grauamina eis. Apl's aūt nul/lū ppf qđ magis debebat supporta ri in hoc ab his: ꝛ hoc ē qđ dicit. li/benter enī suffer/tis insipientes. i. falsos aplos ꝯ car ne gliantes ꝛ ma/lo mó b Cū si/tis ipsi sapientes. ironice loqf. i. insipientes. c Sustinetis enim. i. patienter tolleratis. d Si qs pseudo aploꝝ. e Uos i seruitut redigit: volebant enī eos subijcere seruituti le gis dicētes eos debere seruare legalia cū euā/gelio. f Si qs deuorat: qꝛ de bonis Corin/thioꝝ viuebāt laute. g Si qs accipit. bona vr'a decipiēdo vos falsis vbis. h Si qs extollif. qꝛ iactabāt se sup Corinthios dicētes se filios Abrae. Corinthios aūt filios gētiliū idolatrie deditoꝝ ꝛ in circūcisoꝝ. i Si qs in faciem vos cedit. i. in pñtia vr'a cōtumelias vobis in/fert qđ faciebant pseudo apli impropando eis imediate dcā ꝛ ꝯsilia. ió ſbdit. k Scđ3 igno bilitatē dico. qsi di. talia mala sustinetis ab eis tāq3 ignobiliores ipsis: nó tñ a nobis: qꝛ nullū tale intulim⁹ vobis. l Quasi nos ifirmi fue rim⁹ i hac pte. i. deficiētes i illis de qb⁹ gliant falsi apli: qđ est falsū: vt p3 ex pdictis: ꝛ magis ex sequtib⁹ apparebit. m In quo qs audet. positis rónib⁹ comendatóis sue. Hic incipit se comēdare. Et pmo se pseudo aplis adequādo scđo se eis pferēdo: ibi vt min⁹ sapiens. dic ḡ. m In quo qs. illoꝝ. n Audet seipsum co/mendare. o In insipiētia. dico audeo ꝛ ego q. di. l3 sit insipientia se ipm comēdare illo mō quo pseudo apli se comēdāt: tñ audeo hoc facē l3 aliter q3 ipsi vt dcm est. Et ideo aploꝝ comē datio nó erat insipientia ſm veritatē: l3 tñ ſm aliqꝝ corinthioꝝ opinionē: non obstāre tñ hac opiniōe: Apl's audebat se comēdarē falsis aplis se equādo; vt sic eoꝝ iactātiā repelleret dicēs

hebrei sūt[a] ⁊ ego[b] Israelite sūt[c]: ⁊ ego[d] semē abrae sūt[e]: ⁊ ego[f] Mīistri xp̄i sūt[g] ⁊ ego[h]: vt minꝰ[i] sapiēs dico plꝰ ego[k]. In laborībꝰ plīmis[l]: in carcerībꝰ habūdātiꝰ[m]: ī plagis sup̄ modū[n]: ī mortibus freq̄nter[o]. A iudeis q̄nq̄es[p] q̄dragenas vna minꝰ accepi: ter virgis cesus suz[q]: semel lapidatꝰ suz[r]: ter naufragiū feci[s]: nocte ⁊ die ī pfūdū maris fui[t]. In itinerībꝰ sepe[v]: periculis fluiūz[x]: piculꝭ latronū[y]: piculis ex genere[z]: periculis ex gentibus[⁊]: piculis in ciuitate[ꝯ]: piculis in solitudīe[ꝝ]: periculis in mari[a]: periculis ī falsis fratribus[b]. In labore[c] ⁊ erūna[d]: in vigilijs multis[e]: in fame et siti[f]: in ieiunijs multis

a Hebrei sunt.i.de lingua ⁊ natiōe hebraica gloriant̄ b Et ego.suz.s.sicut ipsi. c Israelite sunt.i.gliant̄ q̄d de patriarcha Jacob descēderūt. d Et ego.silr̄ descendi. e Semen habrae sunt: cuiꝰ semini facte sunt ꝓmissiōes. f Et ego sū.de eodē semine. Et iō d̄ hoībus istis possū gliari sicut ⁊ isti g Ministri xp̄i sunt: tm̄ ɓm apparētiā. h Et ego. suz ɓm v̄itatis existentiaz. i Ut minus: Hic ꝯseq̄nter se p̄fert. Et primo quātū ad malu ꝑpessa. 2o quantū ad bn̄ficia recepta caplo seq̄nti. Prima ī duas: qr p̄mo p̄fert se ī malis que pertulit. scd̄o in his: que euasit: ibi damasci. Prima adhuc in tres: qr p̄mo se p̄fert quātū ad mala sibi illata. 2o quātū ad volūtarie assūpta: ibi in itineribꝰ. tertio ꝯfirmat q̄dā dicta: ibi. Si gliari oportet. Circa p̄mum dicit. vt minus sapiēs dico.i. si videor vobis īsipiens me pseudo Aplis adequādo: ad h̄ videbor vob̄ minꝰ sapiēs me eis p̄ferēdo. k Plus ego.i. cū h̄ faciā: me oñdo mīstrū xp̄i plus eē q̄z ipsi: qr plura mala passus suz ꝑꝑ ministeriū xp̄i. iō s̄bdit̄. l In laboribꝰ plīmis: ex iudeoꝝ ꝑsecutiōe. s. plus fui q̄z ipsi. Et sic ītelligit̄ de sequētī m In carceribꝰ abundātiꝰ: ꝓ p̄dicatiōe euāgelij. n In plagis supra modū. īter hoīes cōsuetū. o In mortibꝰ frequēter.i.ī piculꝭ mortis: ⁊ hec oīa patēt ex actibꝰ Aploꝝ. ꝯsequēter explicat de plagis sibi illatis dicēs. p A iudeis q̄nq̄es ⁊c̄. Deutero.xxv.ca Cōmittit̄ iudicibꝰ q̄d ꝓ minoribꝰ culpis: ꝓ q̄bus mors nō ē īferēda: Imponāt plagas ⁊ v̄bera: ita tm̄ q̄d q̄dragenariū nūeꝝ ictuū nō excedāt. Sapiētes v̄o iudeoꝝ ad p̄tēdendū pietatē ordinauerūt. q̄ꝰ d̄ illo nūero aliq̄d dimitteret̄ plus vel minꝰ ꝓut rōnabilr̄ videret̄ rōne delicti vel ꝯditionis v̄bandi: ⁊ sic de alijs circūstātijs: ⁊ qr Paulus erat eis odiosus: s̄btrahebāt de dicto nūero minꝰ q̄d poterāt. s. vnū ictuz. q Ter v̄gis cesus suz ⁊c̄. Actuū.xvj.ca. r Semel lapidatus suz. in ciuitate Lychaonia. actuū.xiiij. cap. s Ter naufragiū feci.i. passus fui: de hoc semel h̄etur actuū.xxvij.ca. ⁊ de alijs tenēdū ē q̄d nō oīa pauli picula scripta sunt. t Nocte ⁊ die in pfundū maris fui.i.ꝑ magnū tp̄s aduersas ꝑtes terre ⁊ insulas nauigādo ꝓ p̄dicatiōe euāgelij vt patz in actibus Aploꝝ in plibus locis. alij exponūt dicētes: q̄d naufragiū passus sub aq̄ stetit ꝑ diem ⁊ noctē diuina v̄tute eum ꝓtegente. v In itineribus. Hic ꝯsequēter oñdit ꝓpositū quantū ad mala voluntarie assūpta: ⁊ p̄mo d̄ malis extiorībꝰ. 2o d̄ itīorībus: ibi p̄ter illa. Circa p̄mū di. v In itīeribꝰ sepe. s. fui ꝓ p̄dicatiōe euāgelij: ⁊ sic ītelligāt̄ de ꝯseq̄ntibꝰ. x Periculis fluiūz inūdantiū in hyeme: ⁊ sic sunt magna picula in trāsitu eoꝝ. y Periculis latronū: diabolo eos incitāte vt p̄dicationem eius impediret. z Periculis ex gn̄e.i. ex iudeis volentibus Paulū occidere: vt pz ex actibꝰ Aploꝝ in plibꝰ locis. ⁊ Periculis ex gētibus.i. ex gētilibus mortē eiꝰ q̄rētibus: qr ꝯ ydolatriā p̄dicabat: ⁊ sic nec īter suos: nec īter alienos securus erat. ꝯ Periculis in ciuitate. cōmota ꝯ me: Ut pz actuū.xviij.ca. de epheso. ꝝ Periculꝭ ī solitudine: a bestijs occurētibꝰ: vt pz de Uipa eū mordēte. Actuū.xviij.ca. a Periculis in mari. s. a piratis: qr picula ex mari ꝓueniētia supra in naufragio exp̄ssa sunt. b Periculis in falsis fribꝰ: q̄d ē piculosius: qr nulla pestis efficatior ad nocendum q̄z familiaris inimicus. c In labore. s. corꝑali oꝑando ꝓprijs manibꝰ de nocte: vt libere posset p̄dicare de die. vn̄ di̅ actuū.xx.ca. Ad ea q̄ mihi opus erāt ⁊ ijs q̄ mecū sunt ministrauerūt manꝰ iste. d Et erūna: q̄ ē lassitudo ⁊ defectus ꝯsequēs ad laborē. e In vigilijs multis: vt vacarē labori manuali vt dictū ē: ⁊ aliq̄n orōni. f In fame ⁊ siti: nā aliq̄n cibus ⁊ potꝰ deficiebāt: ⁊ aliq̄n a cibis hn̄tibꝰ abstinebat ad domādū carnē ꝑꝑ alioꝝ

exemplũ:iõ seqtur in ieiunijs multis. a In frigore z nuditate:qz freq̃nt exponebat frigori.nec tñ hébat sufficiés tegumétũ. b Preter illa.Hic oñdit ppositũ quãtũ ad mala assũpta in iterior ib⁹ di.pter illa q̃ extrĩsecus sunt.i.pter mala iã enũerata q̃ me affligũt iterius de qb⁹ sb dit. c Instãtia mea q̃ttidiana zc Incũbebat.n. sibi q̃ttidie intẽdere sollicite regimini eccliaꝝ in magna afflictiõe mentis iõ sbdit. d Quis. in ecclia.q.d.i firmat in fide z moribꝰ. e Et ego nõ ĩfirmor.dolés

in frigore z nuditate[a]: pter illa[b] q̃ extrinsecus sunt istãtia mea quottidiana[c]:sollitudo oĩum eccliarũ:qs[d] ĩfirmatur z ego nõ ĩfirmor[e]:quis scãdalizatur[f] z ego non vror[g].Si gliari[h] opz: q̃ ifirmitatis mee sũt gloriabor[i]: deus z pr dñi nr̃i iesu xp̃i scit q ẽ bñ. dictus in secula:qd nõ mẽtior.Damasci[k] ppositus gẽtis arethe regis custodiebat ciuitates damascenoꝝ[l]:vt me cõphenderet[m].Et p fenestrã[n] i sporta dimissus sũ[o] p muꝝ.Et sic effugi man⁹ ei⁹[p].Si gliari[q] oz

de malo ei⁹.q.d.nullus. f Quis scãdalizat ruẽs in pctm̃ exẽplo alterius. g Et ego non vror:p passionẽ.q.d.Null⁹. h Si gliari.Hic ꝯsequẽter ꝯfirmat quedã dicta p iuramẽtum di.Si gliari opz z accipit hic si p qz:qz opz eũ sic facere ad repellendã iactantiã pseudo apostoloꝝ vt pdictũ ẽ. i Que infirmitatis mee sũt gliabor.i.que ptinẽt ad infirmitates:hoc dicit ꝯtra falsos aplõs q de nobilitate generis z silibus ad mũdanã gliam ptinẽtibus pncipalr gliabant z ꝯfirmat dictũ iuramẽto di. Deus z pr dñi nr̃i iesu xp̃i scit qd nõ mẽtior. k Damasci.Hic ꝯsequẽter mala que euasit:z h quodã pticulari:dũ pgeret Damascũ ad psequẽdũ xp̃ianos miraculose fuit ꝯuersus:z ꝯfundebat iudeos qui habitabãt Damasci:ppter qd suaserunt pposito ciuitatis vt caperet z occideret: vt hẽtur actuũ.ix.cap.Et h est qd di. l Custodiebat ciuitatem Damascenoꝝ.i.custodiri faciebat per hoĩes armatos. m Ut me cõprehẽderet.z traderet iudeis ad occidẽdũ. n Et p fenestrã.s.domus adherẽtis muro ciuitatis. o In sporta dimissus sum.s.a xp̃ianis. p Et sic effugi manus eius.Sz ex hoc videt qd non fuerit sufficienter cõfisus in dño q poterat eũ ptegere.Dicendũ qd in periculo positus:non debet ad diuinũ auxiliũ confugere contẽnendo humanũ:qz hoc est tentare deũ. Ideo debz vti auxilio humano quãtũ põt:z residuũ dimittere diuino qd apl's fecit in pposito.

Questio.

Sed hic obijcit:qz Ioã.x.di Mercenarius z q ẽ pastor vidit Lupũ venientem z dimittit oues z fugit:sic aũt videt Apl's fecisse ergo zc. Dicendũ qd aliqñ querit psona plati tm̃:z tũc debet curã alteri cõmittere z se absentare : maxime qñ buat ad maiora.Et sic helias fugit Iesabel.iij.Regũ.xviij.ca.Et silr Paulus fugit hic manus ppositi : z de tali psecutione dicit salua. Mat. x.ca.Cũ aũt persequentur vos in ciuitate vna fugite in aliã. Aliqñ vo querit grex cũ plato:z tunc platus debet ppo nere vtilitatem gregis saluti sui corporis .In additionibus:expositio aliquoꝝ doctoꝝ circa dictũ cap.xj. Ubi dicit in postilla . Cum sitis ipsi sapiẽtes zc .

Additio.

Quod di cũ sitis ipsi sapiẽtes.ꝫm glo.non intelligit hyronice:sz exponit.i.deberetis esse sapiẽtes in eodẽ ca.vbi di in postillis.a iudeis q̃nq̃es vna minus accepi. Additio plage seu vbera que imponebant iudeis p trãsgressiõe pceptoꝝ legis semp erãt in numero q̃dragenario minus vna nec plus nec minus dabat alicui:vt hẽtur li.q di Machoch:qd onat plagas:vñ Apl's tanq̃ trãgressori legis sic z alijs trãsgressoribus equalẽ numeꝝ plagaꝝ imponebãt nõ addẽdo vl' minuẽdo. Replica In ca. xj.De plagis Apli.dicit Postil. q cõmittebat iudicib⁹ numerus plagaꝝ sic q q̃dragenariũ numeꝝ nõ excederent:vt hẽtur de vtero.xxv. ca.Burgensis aũt allegat librũ Machoch ad oppositũ:q vult dimittẽ textũ sacre scripture z credere Burgensi : z suo Machoch poterit : ego non.

¶Sequitur.expositio lr̃alis caplo.xij.

q Si gliari.postq̃ Apl's ptulit se pseudo aplis malis ppessis.Hic ꝯsequẽter pfert se eis in bonis a deo sibi collatis.¶Et diuidit in duas partes.Qr pmo ponit suã comẽdationẽ.Scdo sbdit excusationẽ:Ibi fact⁹ sũ insipiẽs pma in

duas: q2 pmo declarat donū dei collate sibi grē so remediū ꝯtra periculū supbie: Ibi ⁊ ne magnitudo. Prima in duas: q2 pmo ponit dei donum: Secūdo de h qualr sit gloriādū: ibi ꝓ huiusmōi gliabor. Prima adhuc in duas: q2 pmo ponit donū in generali: Scdo magis in spāli: Ibi. scio hoiem. Circa pmū dicit. Si gloriari oportet. i. q2 me gliari opȝ me cōmēdando rōne pdicta ca. pcedenti. a Nō expedit qdē. i. nō ē bonū comēdare seipsuȝ absolute: ſȝ tm̄ in casu necessitatis. In q̄ cāu erat apls vt supradictū ē. Jō ſbdit. b Ueniā aūt. in comēdādo meipm. c Ad visiōes ⁊ reuelationes dñi. Est aūt visio qñ aliq̄ vident visiōe corporali vel imaginaria. q̄⁊ tm̄ itellectus ē occultus. Reuelatio vō qñ taliū aperit itellectus ⁊ ista duo aliqñ separant sic Baldasar vidit manū scribētem Danielis. v. ca. ⁊ Pharao spicas geñ. xlj. ca. Ille vigilās. Iste dormiēs tm̄ nō intellexerūt. ſȝ Joseph ⁊ Daniel q visiōes exposuerāt: ⁊ iō isti habuerūt visiōes tm̄. Isti vō reuelatiōes. Aliqñ aūt ꝯiūgunt qñ vtrūqȝ fit. sic Daniel. vij. ca. Uidit q̄ttuor bestias ascēdētes de mari ⁊ itellexit qd significarent. Iterū aduertēdū qd talia aliqñ fiūt p spm̄ malignū deo pmitēte: Sicut fiebāt ꝓphetis Baal. ꝓphetis aūt scis fiebāt p spm̄ scm̄. Paulo vō vtrūqȝ factū ē freqūēter a spū diuino: Jō dicit ad visiones q̄ ad pmū. Et reuelatiōes q̄ ad secūdū. dñi q̄ ad tertiū. d Scio hoieȝ. Hic ꝯsequēter explicat magis in spāli. Et pmo ponit tps visionis: Scio hoiem in xpo. i. vnitum xpo p fidem charitate formata: h sciebat de se de quo q̄si de alio loq̄bat p reuelationē. e Ante ānos q̄tuordecī: Si qs ꝯsideret īueniet qd fuit circa pncipiū sue cōuersiōis: q2 ꝯuersus fuit eodē āno q̄ passus fuit xps: vel cito post circa finē Impij Tyberij. Cesaris: cui successit Gaius impans q̄tuor ānis post quē Claudius octo: cui successit Nero: cuius tpe passus fuit Apls: ⁊ sic iter Tyberiū ⁊ Neronē fluxerūt. xij. āni ⁊ sic duobus ānis additis de tpe Tyberij q nō statiȝ motus fuit post ꝯuersionē Pauli: q2 impauit. xxiij. annis ⁊ sic fuerūt. xiiij. āni. Jō satis ꝓbabilr dicūt

nō expedit qdē:[a] veniā aūt[b] ad visiōes ⁊ reuelōes dñi.[c] Scio hoīeȝ[d] i xpo añ ānos q̄ttuordecim[e] siue in corpore siue extra corpᵒ[f] nescio deᵒ scit: raptū huiuscemōi:[g] vsqȝ ad tertiū celū[h]. Et scio huiuscemōi hoīeȝ[i] siue i corpe siue extra corpᵒ nescio deᵒ scit: qm̄ raptᵒ ē i padi-

aliq: qd hāc excellētē visionē hūit in Damasco in illo triduo in q̄ nō vidit corpalr nec mādu/cauit neqȝ bibit: cōmemorat Apls h tps: q2 si tm̄ placuit deo a pncipio ꝯuersiōis sue: adhuc erat magis placēs ei pp multa bona opa que fecerat interiȝ: ⁊ h totū ē ad ꝯfutationē pseudo Aplo⁊ ⁊ ad declaratiōeȝ fidei christiane. f Siue in corpe siue extra corpus ⁊c. Licet. n. Apls tūc sciuerit se fuisse in spiritu i celo Empireo: ⁊ corpᵒ suū in terra fuisse tm̄ nesciebat vtrū tpe illius visionis sepata fuerit aīa a corpe p mortē: ⁊ reunita fuisset diuinitus corpi trāseūte visiōe: vel si ꝓ tūc fuisset vnita corpori sic forma: tm̄ ab vsu sensuū sepata. g Raptum huiusmōi: Raptus ꝓprie iportat quādā violētiā alicuius rei ꝯ motū naturalē sibi: qd pōt eē dupliciē. Uno mō quātū ad terminū motᵒ vt si lapis moueat sursuȝ. Alio mō quātū ad modū motus: vt si lapis p impulsuȝ violentū feratur deorsuȝ velocius q̄ȝ natus est moueri. Aīa vō nata ē moueri in deū: tm̄ modus cū nālis hȝ statū vite pñtis ē qd in cognitionē diuinā ascendat p cognitionē sensibiliū: ⁊ sic vtēs sensibus: ⁊ iō qñ rapitur ad diuino⁊ cognitionē a sensibus abstracta: est ibi quidā raptus in quātum h fit pter motū sibi tm̄ nālē. Post resurrectionē vō qñ erit in corpe glioso opus intelligētie nllo mō ipediēte: raptus nō hēbit locū. h Usqȝ ad triū celū. s. Empireuȝ. i Et scio hmōi hominē. Dicūt aliq qd Apls hic tāgit aliū raptū a pmo dicētes qd bis fuit sic raptus: Semel i pncipio sue ꝯuersiōis: ⁊ ad h rferūt qd dictū ē. Et ite⁊ semel qñ orās in tēplo factus fuit i stuporē mētis: vt hētur actuū. xxij. ca. Et pp h vt dicūt in hac visiōe dr̄: Qd raptus ē in padisuȝ: in pñti vō dr̄ ad tertiū distinguēdo hāc ab illa: ſȝ h dictū nō ē visile: nā illa visio q̄ fuit in tēplo: fuit iminēte iaȝ apli captiōe ⁊ ductiōe apd Romā. Ipe vō iaȝ añ scripserat eplāȝ hāc A troade. Ut pȝ p Hieronymū in ꝓlogo huiᵒ eplē: ꝓpter qd dicēdū: qd nō loqt hic de alia visiōe: ſȝ de eadē ꝓsequit: nec valet qd obijcit de padiso: q2 qd pus noiauit tertiū celuȝ hic noiat padisuȝ. Celū eni Empireū qd ē locus Beato⁊.

dī tertiū celū respcū celi cristallini ⁊ siderei. et dī Empireū a pir qđ ē ignis: pp silitudinē cla/ritatis. Dicit ēt padisus a suauitate dulcedinis q̄ ibi dī ⁊ vtrūqz exptus fuit Apl's pp qđ noia/uit ipm pmo tertiuz celum ⁊ postea padisum.

a Et audiuit ar/chana vba: hic po/nit auditus p vi/su: sic aliqñ fit ecō/uerso in scriptura Exo. xx. ca. Ppl's videbat voces ⁊c̄. Uidit eni Paul⁹ tūc nudā diuinaz essentiā: Sicut di/cit Augustin⁹ ad Paulinū de vidē/do deo: dī ēt illa visio hic audicio: qz Paulus ibi fuit istruct⁹ de secretis diuinis q̄ sūt incōphēsibilia: ⁊ p ɔn̄s in/enarrabilia. Jō sbdit: ⁊ q̄ non nō lz hoi loq ⁊c̄.

b Pro huiusmōi. Hic ɔn̄r ondit Aplus quali/ter sit de hmōi gliandū. Circa qđ sciēdū q in ho/mine duo ɔsiderant. s. ipe hō: ⁊ donū dei: qđ ē in ipo. Si ergo glief de dono dei. In quātū hz illud a deo bona ē gliatio qz gliaf in deo. Si au/tē glietur de dono q̄si a se habito mala ē gliatio Jō dicit. j. ad corin. iiij. ca. Quid aūt habes qđ nō accepisti. Si aūt accepisti qd gliaris q̄si nō acceperis: Jō dicit Apl's. Pro hmōi. s. visioni/bus ⁊ donis a deo mihi collatis. c Gliabor in dn̄o. d Pro me aūt nihil. i. a me nullā ha/beo mā̄z gliandi. e Nisi i ifirmitatib⁹ meis i. a me tm̄ habeo ifirmitatem ⁊ defectū. Osee. xiij. cap. Perditio tua isrl' ex te ē. ex me tm̄mō auxiliū tuū. f Nā ⁊ si voluero gliari. de do/nis a deo mihi collatis. g Nō ero isipiens: qz nō faciā hoc inaniter ⁊ sine cā. h Parco aūt. i. pce me laudo. i Ne qs me existimet: scz gliari inaniter. k Supra id qđ videt in me. i. in ɔuersatiōe mea. l Aut audit aliqd ex me. i. ex doctrina mea: mlta. n. dona latebāt in Aplo q̄ nō manifestabat nisi put ⁊ qñ ad dei gliaz ⁊ fideliū salutem expediebat. m Et ne magnitudo. posita magnitudie collata sibi gr̄e Hic ɔsequenf declarat remediū sibi datū ɔ pi/culū supbie: ⁊ diuidif in tres ptes: qz pmo po/nif remedij rō. scđo ponif amotōis petitio. ibi pp qđ. tertio dn̄i rn̄sio ibi ⁊ dixit mihi. Circa p/mū sciēdū qđ sicut Medicus corpalis pmittit

suz: ⁊ audiuit archana vba[a]: q̄ nō lz hoi loqui. Pro hmōi[b] gloriabor[c]: p me aūt nihil[d] gloriabor. nisi i ifirmitatibus meis[e]. Nā ⁊ si voluero gl'iari[f]: nō ero isipiens[g] vita tē. n. dicā. pco aūt[h] ne qs me existimet[i] supra id qđ videt in me[k]: aut audiuit aliquid ex me[l] Et ne magnitudo[m] reuelat ōnuz extollat me[n] datus ē mihi stimulus carnis mee[o]. Angelus sathane[p]: q me colaphicet. pp qđ[q] dn̄z rogaui vt discederet a me[r]: et

vl' pcurat minorē lesionē: vt curet maiorē Ita deus aliqñ pmittit scōs copalif affligi vel tēta/ri: Et aliqñ labi in pctā minora: vt a maioribus pseruenf qz sic hūilitati recurrūt ad diuinum auxiliū de se vel suis meritis nullaten⁹ ɔfiden/tes. Supbia vo ē radix oiuz malox Eccl'iastici x. cap. Iniciū ois pcti: su/pbia cui⁹ frequēf ē occasio singula/ris excellētia ēt i virtutib⁹: Sic aūt erat i aplo. Tū pp spāle electionem. actuū. ix. cap. Uas electiōis mihi est iste. Tū pp archa/nox dei cognitōez i rapto vt dictū ē. Tū pp in/tegritatē virginalē. j. ad corin. vij. ca. Uolo au/tē oēs vos hoies sicut meipm ⁊c̄. Et pp alia do/na pl'a pp qđ dn̄s dedit ei remediū ɔ eleuatio/nē supbie de q̄ dicit. m Et ne magnitudo re/uelationū: diuinax. n Extollat me. supbien/do. o Datus ē mihi stimul⁹ carnis mee. vt p ifirmitatē corpis ɔseruef hūilitas mētis: dī eni ad lrām qđ grauif fuit vexatus illiaca pas/siōe: vel stimulus carnis dī tētatio pcti carnal: q̄ fortius ɔcupiscētiā mouebat post reuelatōes quā añ deo pmittēte: tñ ipaz refrenabat cū ad/iutorio diuine gr̄e. p Angelus sathane qui me collaphizet. illā passionē illiacā ɔcitando: vel carnis ɔcupiscētiā suis tēptatiōib⁹ incēdē/do. q Propf qđ. Hic ɔsequenter ponif cir/ca dictū remediū apli petitio. Circa qđ sciēdū qđ ifirmus ignorās medici pcessum qñ impo/nit sibi mordax Plaustrū rogat Medicū vt re/moueat ipz: quē tñ medicus nō exaudit ad nu/tū: lz exaudiat ipsum ad bonū suū: sciēs ifirmi/tatem suā aliter non posse curari. Sic apostolus sentiens passionē illiacaz sibi grauem: vel temptationē carnis sibi piculosam: petit a sum/mo medico ista remoueri. Et hoc ē qđ dicit: p/pter qđ ter dn̄m rogaui. i. pluries vel forte to/tiens petij ⁊ nō plus. r Ut discederet a me. affligēs me corpalif vel tentās vt pdictuz ē. Et dixit. Hic ɔsequēter ponitur domini respōsio ⁊ diuiditur in duas partes. Quia primo poni/tur: Domini respōsionis actus. Secundo eius effectus: ibi libenter igitur. Circa pmuz dicit.

a Dixit mihi scz dñs. b Sufficit tibi grã mea.q.d. Non est tibi necessariũ vel vtile qd a te discedat infirmitas corporalis vel ẽm alios temptatio carnalis: qz grã mea qz hẽs est tibi ita vigorosa vt absqz inpatiẽtia infirmitas tollerari possit ꝛ tẽptatõ superari: vt sic infirmitas:vel tẽptatõ tibi cedãt ad augmentũ meriti. Ideo subdit. c Nam virtus in ĩfirmitate pficit qd dupliciter põt intelligi. Uno modo materialiter inquantum infirmitas est materia virtutis exercende.s. humilitatis:vt dictum est ꝛ patientie ꝛ etiam temperãtie. debilitatis enim viribus per infirmitatem homo tẽperatior reddit. Alio modo occasionaliter. Nam infirmitas est occasio perueniendi ad perfectionem:Inquantum homo propriam fragilitatem cognoscẽs cautior reddit ad precauendum ꝛ resistendũ peccatis:ꝛ p cõsequẽs exercitatior in bonis: ꝛ sic fortior efficitur:ppt qd ꝛ dñs. Philisteos ꝛ aliquos alios in terra pmissionis reliqt ad exercitium isrl. d Libenter dicit. libenter igit gliabor in infirmitatibus meis vt inhabitet in me virtꝰ xpi: vt per hoc particeps efficiar virtutũ xpi ꝛ conformior sibi.

dixit mihi[a]. Sufficit tibi grã mea[b]. Nã vtus in ĩfirmitate pficitur[c]

Libenter igit gliabor i ĩfirmitatibus:vt ĩhabitet in me virtus xpi[d].

Questio fratris Antonij betõntini sup eandem eplam Pauli scõe ad Corin.xj.ca. ibi scz

Sustinetis eni si qs vos in seruitutem redigit Si qs deuorat:Si qs accipit:Si qs extollitur Si qs in faciẽ vos cedit:ẽm ignobilitatẽ dico. ¶ Super qbus verbis: Querit vtrum in potestate hominũ sit euitare peccata. Ad qd breuiter. Ex snĩa peritissimoꝝ viroꝝ dñi bti Bonauenture. Ric:ꝛ doctoris subtilis rñdet: qui sup di.xxviij.scdi lib.snĩaꝝ taliter inqũt. Licet eadem euitare peccata post casum sine gratia vis humana nõ valeat:tñ ante peccatum eam posse scientia iusta ꝛ recta determinat. Cuius sententie pars pma probatur. Quia a peccato resurgere est ad ea restitui que homo.p ipsum peccatum amiserat. Peccãdo qdem perdidit homo quãdam diuini luminis similitudinez: gratiamqz ꝛ donorum gratuitorum multitudinem atqz ad eternam vitam idoneitatem. Hec nempe post amissionez sine gratia gratũ faciente haberi non possunt:Propheta testante qui ait. Spiritus vadens ꝛ non rediẽs. Unn dominus ioãnis.v.cap.dixit. Sine me nihil potestis facere. Altera pars sic approbatur:qz voluntas humana originalis: est causa peccati:que quidem voluntas non est eius mali causa efficiens: sz deficiẽs: proinde Augꝰ ait. Malum non habet causam efficientem:sed deficientem. Et in.xiij.lib. de trinitate dicit. Mala voluntate:vel sola quisqz efficitur Hieronimus quoqz ad Demetriadem virginem scribens, multa super hoc testimonia dic De quibus pauca ex breuitate subnectam. In genesi inquit ipse legimꝰ Simeon:ꝛ leui fratres consumauerunt iniquitatem suam ex voluntate sua. Ad Jeremiam dominus locutꝰ est propter qd ipsi dimiserunt vineam meã: quã dedi ante faciem eorum:ꝛ non exaudierũt vocem meam:sed abierunt post voluntatem cordis sui mali. At rursus idem propheta ait. Et peccastis deo ꝛ non exaudistis vocem eius:et in legitimis: ꝛ in testimonijs eius ambulare noluistis. Per Isaiam quoqz dominus locutꝰ est. Si volueritis ꝛ audieritis me:que sũt bona terre manducabitis. Si autem nolueritis neqz audieritis me:gladius vos consumet. Et rursum omnes vos occisiõe decidetis quia vocaui vos ꝛ non audistis:locutus sum ꝛ non neglexistis:ꝛ fecistis malũ ante conspectum meũ ꝛ que nolebam elegistis. Ipse quoqz in euãgelio ait. Jerusalem ierusalem que occidis prophetas ꝛ lapidas eos qui ad te missi sunt. quotiens volui congregare filios tuos: queãdmodum gallina congregat pullos suos sub alas: ꝛ noluisti. Ubi velle videmus ꝛ nolle eligere: ꝛ refutare. Ibi non vis nature:sed libertas intelligitur voluntatis. Plena sunt vtriusqz testamenti volumina huiusmodi testimonijs: quibus tam bonum ꝛ qz malum voluntariũ semper asseritur:que nos modo breuitatis causa omittemus:Et idcirco Paulus apostolus cõmonendo nos: imo potius redarguẽdo dicit Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit.s.effectiuum peccati:ꝛ alia que sequũtur que fuerunt verba proposita.

Expositio litteralis

a In illo tpe: Cū turba plurima. Hic describitur ipsi⁹ xpi doctrina seu instructio. Et primo describitur dicta instructio. Secundo instructiōis expositio: ibi interrogabāt aūt. Primo ergo pponitur dicta instructio per pabolā: que ponitur et Math. xiij. cap. d semine proiecto i terrā cuius q̄rta pars tm̄ fecit fructū. Et in hoc denotatur pdicatio xpi q predicauit iudeis indifferenter bonis ⁊ malis ⁊ pauci Comparatiue ad eius pdicationē crediderunt p maiori aūt parte in infidelitate remāserunt: ⁊ hoc ē qd dr̄. Exijt xps. s. bm humanitatē. qui de vtero matris exijt in mūdum ad docendū: vel de loco arto vt de domo ad locū spaciosum: vt visuz ē. Scdz tm̄ diuinitatem non potuit exire: nec de loco ad locū progredi qz sic est vbiqz. b Et dū seminat. i. doctrinam indifferenter spargit: Cōparatur aūt eius doctrina. Semini: qz sicut semen in terrā bonam proiectū resurgit multiplicatum. Sic verbum diuinū in corde deuoto receptum facit multitudinem bonoruz operū. c Aliud cecidit secus viā. i. super corda exposita tēptationibus demonum: ⁊ per cōsequens contrita ⁊ conculcata ab eis per malū consensuz factū. d Et venerunt volucres. i. demones per peccatū. Supbie alta petentes: vñ de diabolo scribitur. Job. xlj. cap. ipse est rex sup omnes filios superbie: Peccata. n. carnalia non possunt in demonibus esse e Et comederūt illud. i. fructum ipediuerunt. f Et aliud cecidit supra petraz. i. sup corda humore fidei ⁊ deuotionis carentia. g Et aliud cecidit inter spinas. i. in corda sollicitudinibus diuitiaꝝ lacerataqz: ⁊ iō sollicitudo talis ipediuit fructū predicationis: vt. n. apparet ex decursu vtriusqz testi iudei semp fuerunt auari: ⁊ oīno vitio cupiditatis fuerāt excecati: ⁊ semp elongati ab agnitione veritatis. Ex predictis pz qd predicator verbi diuini non debet cessare a pdicatione: lz videat paucos proficere: qz tres huius seminis ptes dicunt hic infructuose. Quarta aūt pars tm̄ fructū facere ⁊ tū intelligit ad lr̄am de predicatiōe xpi q est exemplū oīum pdicatoꝝ: ⁊ iō licet auditores nō proficiāt. Predicator tm̄ faciens qd in se est nō pdit meritum suuz. h Et aliud cecidit i terrā bonā. i. in corde fidele ⁊ deuoto. i Et ortum fecit fructū. Centupluz ⁊c̄. In hoc tangunt tres gradus qui possunt signari in qualibet virtute: verbigrā in virtute castitatis. pmus gradus est castitas cōiugalis: p quē gradū vitatur illicitus cōcubitus licito tm̄ cōcubitu retento in matrimoniali actu. Scds gradus ē castitas vidualis. p quez euitat de cetero oīs cōcubitus vt aius possit de cetero liberius deo seruire lz possit licite mrīmoniū ɔtrahere. Tertius ē castitas virginalis qui ē superior istis p quē oīs cōcubitus simpliciter euitat vt mens ipsa tanq̄ spōso suo soli deo p amorē copulet. bm qd dr̄. j. corin. vij. ca. Uirgo cogitat q̄ dñi sunt: vt sit scā corpe ⁊ spū: que aūt nupta est cogitat q̄ sunt mūdi quō placeat viro silr in virtute fortitudinis possūt tres gradus assignari. Primus gradus qñ pp bonū virtutis sustinet cōstanter detrimentuz i exterioribus bonis: vt in possessiōib⁹ ⁊ i diuitijs ⁊ hmōi. Scds qñ sustinet detrimētū ēt pprij corpis vt flagellatiōis ⁊ hmōi. Tertius autem gdus ē qñ pp virtutē ɔtēnit ēt totā vitā p martyriū. Seqt. k Qui hz aures audiēdi ⁊c̄. bz Hieronymū. vbicūqz ponat hō vbū designat mistic⁹ itellect⁹: qz sb vbis pabolicis ali⁹ sensus ē p itellectū reqrēd⁹. l Interrogabāt āt eū discipli ei⁹ q̄ eēt h pabola. aduertēdū tm̄ qd ñ q̄sierūt tūc cū eēt in actu pdicādi: sed postea qñ fuit in domo sine turba: bm qd hētur Mar. iiij. cap. Et cū eēt singularis iterrogauerūt volētes scir

Dñica in .lx. euāgeliuz Luc. viij. cap.

In illo tpe Cuz turba plurima[a] conuenirent: ⁊ de ciuitatibus properarēt ad iesuz: dixit per similitudinē. Exijt q seminat seminare semē suū. Et dū seminat[b] aliud cecidit secus viā[c] ⁊ ɔculcatū ē: ⁊ volucres[d] celi comederunt illud[e]. Et aliud cecidit supra petrā[f]: ⁊ natū aruit: qz nō habebat hūorez. Et aliud cecidit inter spinas[g]: ⁊ simul exorte spine suffocauerūt illud. Et aliud cecidit in terraz bonā[h] ⁊ ortum fecit fructum centuplum[i]. Hec dicēs clamabat. Qui habet aures audiendi[k] audiat. Interrogabant autem eum discipuli[l]

eius: q̄ eēt hec pabola. Quibus ipse dixit. Uobis datū ē nosce mysteriū regni dei.[a] Ceteris autē in parabolis:[b] vt videntes[c] non videāt[d] ⁊ audiētes[e] non intelligant. Est aūt hec parabola. Semē est verbuꝫ dei. Quod aūt secus viam: hi sunt qui audiūt: deinde venit diabolus ⁊ tollit verbū de corde eorū: ne credētes salui fiāt. Nam qđ supra petrā: hi sunt qui cum audierint: cū gaudio suscipiunt verbū: ⁊ hi radices nō habent: qꝛ ad tēpus credunt ⁊ in tpe tēptatiōis recedūt. Qđ autē in spinis cecidit: hi sunt qui audierūt: ⁊ a sollicitudinibꝰ: ⁊ diuitijs ⁊ voluptatibꝰ vite euntes suffocātur: ⁊ non referunt fructum. Qđ autē cecidit in terrā bonā hi sunt q̄ in corde bono ⁊ optimo audientes v̄bū retinēt ⁊ fructū afferūt in patiētia.

intellectuꝫ conuenienter petierunt ab eo quare locutus fuerat turbis sic pabolice: vt ostenderent se nō de ipsis solum: sed etiam de alijs sollicitos esse. a Quibus ipse dixit vobis datuꝫ est nosce mysteriū regni dei ⁊c̄. Apli. n. erant quasi sūdatores ecclesie post xp̄m. Unde apoc. xxj. cap. dr̄. Quod murꝰ ciuitatis habebat fundamēta xij. ⁊ in ipsis. xij. nomia aplōrum ⁊ agni scripta ⁊ idō ad ip̄os pertinebat scir̄ secreta ecclesie de qbꝰ erāt pcessus ecclie a p̄dicatione xp̄i vsqꝫ ad finem mundi: qꝛ ista erāt futura in diuina dispositione p̄ordinata: ⁊ istud vocatur hic mysteriuꝫ regni celoꝝ. i. secretum ecclesie militantis. b Ceteris antē in parabolis. i. vulgaribus turbis: vel ēt phariseis incredulis nō est concessum ista intelligere: ⁊ propter hoc loquebat̄ eis talia parabolice. i. velate ⁊ mystice. c Ut vidētes xp̄i. s. opa ⁊ miracula. d Non videāt. i. non itelligūt ea diuinitus facta: qꝛ virtuti demonum attribuebāt talia. e Et audientes. xp̄i. s. doctrinā sanctā ⁊ bonā: ⁊ doctrine Moysi ⁊ prophetaꝝ cōsonā ⁊ ipsius pfectiuā nō audiant assentiēdo: neqꝫ intelligūt intellectū eius sp̄ūalē qui principalioꝛ est capiendo.

Expositio moralis.

De morali expositiōe. Gregorius omel. viij dicit̄ hec lectio expositiōe nō indiget. sed amonitiōe: quā. n. v̄itas p semetipāꝫ exposuit. Hāc exponere hūana fragilitas nō p̄sumit. Exijt q̄ seminat: exponit̄ tn̄ moralr̄ sic. Semē istud pōt dici elemosyna de cuiꝰ seminatiōe dr̄. ij. cor. ix. cap. Qui pce seminat pce ⁊ metet ⁊c̄. Huiꝰ aūt seminis cadit pars secus viā: ⁊ diabolus tollit illud ⁊ hoc ē qn̄ recipiens elemosynā cū illicitis consumit eā. Et aliud supra petrā: Quod fit quando recipiens de beneficio nō est gratus homini neqꝫ deo. Et aliud in spinis per quos significant̄ sollicitudines vite p̄ntis ⁊ p parte sunt bona ecclesie data clericis ⁊ religiosis q̄ de illis viuūt carnalr̄ ⁊ pōpatice: ⁊ implicant̄ secularibus negocijs cū tn̄ illa bona sint data ad seruiendū deo deuote: Et ad ministrandū pauperibus in sua necessitate. Et aliud cecidit in terrā bonam ⁊c̄. Iste sunt elemosyne recepte ad victuꝫ ⁊ vestitum necessariū deo seruientiuꝫ ⁊ intēdentium studio sacre scripture: ⁊ sic pꝫ expositio huiꝰ sacri euāgelij.

Sequitur questio fratris Antonij betontini sup idem euangeliuꝫ Uobis datum est ⁊c̄. Luce. viij. cap. Sup quibus orit̄ talis q̄stio.

Utrum deus vult in mundo aliqua mala fieri. Ad qđ breuiter rn̄detur. Ex sn̄ia doctoris nostri Petri de aquila sup di. xlv. primi li. sn̄iaꝝ sic dicentis. Quod malū triplex ē. Nature videlicet quo q̄s nascitur cecus vel claudus Pene quo q̄s peccando: vel malū agendo punit̄. Culpe quo malo oīs peccatoꝛ a dn̄o reprobat̄. Iuxta que mala: triplici differētia distincta tres ꝯclusiōes assignant̄. Quaꝝ prima talis ē. Quod deus nō pōt velle malū sub rōne mali: Nā illud nō pōt esse volitum: qđ est extra rōneꝫ formalē voluntatis obiecti: Obiectum aūt cuiuscūqꝫ voluntatis ē bonū: ergo nihil qđ ē extra rōnem boni. i: nihil qđ non ē bonū volitum: ē a voluntate: ergo huiuscemōi malū sub rōne mali recte iudicat̄. Alia preter hanc ꝯclusio talis ē. Qđ malū nature ⁊ pene pōt deus velle p accidens cū ex eis qn̄qꝫ maius bonum vniuerso pueniat sicut in ceco nato probatur. De quo vt Ioā. ix. cap. Scribitur saluatoꝛ ait. Neqꝫ hic peccauit: neqꝫ parētes eiꝰ vt Cecus nasceret̄: sed vt manifestetur opa dei in illo. Quantū v̄o ad malū nature probat̄: qꝛ ex

corruptione vnius: alterius gñatio prouenit. ¶ Ultima quidē circa hec: cōclusio talis est. Quod malū culpe: neq̧ per se: neq̧ per accidens deus velle pōt. Qui. n. vult quouis modo malum culpe eius volūtas obliqua iudicatur: qđ ꝛ in deo eē nullomodo credēdū est. Sicut ꝛ magister primo sniaꝝ xlvij. di. in lr̄a posuit. lꝫ Ugo singularis doctor. Deū velle malū culpe p accidēs: asserat eo qđ ad decē: iaꝫ vniuers̄ ait ipe tale malū eē cog̃scit: qđ ei⁹ pace a mgr̄o negat̄. Moderni q̧ dicūt. deū nolle q̄uis mō clpe malū nisi volūtate pmissa. Cū igit̄ supius ex euāgelica lectiōe dicatur. Uob datū ē nosce mysteriū regni. Cetis aūt in pabolis: Nō itelligit̄ qđ dñs aplis optabat bonū: Scribis vō ꝛ phariseis malum nisi p accidēs. Dicebat. n. pmo scis aplis. Uobis datū est nosce mysteriū regni dei. i. scripture. Regnuꝫ n. ʒm dñꝫ Beltrādū in sacris codicib⁹. q̈druplex inuenit̄ eccłie. s. Scripture aie ꝛ glie. Sꝫ hic regnū p scriptura accipit̄ vt pꝫ: Quare vobis aplis vobis. s. caris. s. p itelligentiā. Unde eis Mat. v. ca. dñs dixit. Uos estis lux mūdi Caris p amiciā. Hinc silr̄ ioānis. xvj. ca. dñs i qt. Uos aūt dixi amicos. Mūdis p inocēciaꝫ: Nā ibidē eis dixit. Uos mūdi estis. Firmis p patientiā: Qꝛ Luce. xxiij. ca. xp̄s ait. Uos estis q pmāsistis mecū in tēptatiōib⁹ meis. Ceteris aūt in pabolis: q̄re? qꝛ ceteris s. caninos atq̧ porcinos mores hūtib⁹ datū ē nosce vel ignorare mysteriū in pabolis regni dei: videlicet diē scripture: vt vidēres. i. videre se plumētes vel vidētes. i. miracula oculis ꝯspiciētes nō videāt. i. visu iteriori nō pcipiāt. Uñ nulla est ꝯdictio qꝛ videre fert̄ ad visuꝫ exteriorē: nō videre aūt ad iteriorē: qđ de auditu ēt codē mō itelligit̄: ꝛ h̄ nō fit qꝛ deus velit p talib⁹ maluꝫ p se sed p accidēs vt dcm̄ ē: qꝛ agit̄ h̄ iusto iudicio: quo nō vl̄t idignis sua cōicari secreta. Proinde Mat. vij. ca. dixit. Nolite sanctū dare canibus: neq̧ mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte conculcent eas.

Expositio litteralis.

Dñica in .l. epistola Pauli apostoli prima ad corinthi. xiij. cap.

Fratres: Si linguis hominum loquar et angelorum: ᵇ charitatem autem non habeam factus sum velut es sonans: aut cimbalū tiniēs ᶜ Et si habuero ᵈ prophetiam: et nouerim mysteria omia ᵉ

In hac pte apl's docet ꝛ oñdit de charitate: q̄ ē idē cū gr̄a gratū faciēte: vel isepabilr̄ ei annexa: ꝛ diuidit̄ i tres ptes. Qꝛ pmo oñdit eius excellētiā respectu donoꝝ: q̈tū ad ei⁹ nccītatē Scđo q̈tū ad ei⁹ vtilitatē: ibi charitas patiēs ē. Tertio q̈tū ad ei⁹ stabilitatē: ibi charitas nūq̧ excidit. Circa pmū oñdit qđ sine charitate ñ valēt dōa q̄ ptinēt ad locutōꝫ Scđo qđ nec ea q̄ ptinēt ad cognitiōeꝫ: ibi si hūero Tertio qđ nec ea q̄ ptinēt ad opatōnē: ibi: ꝛ si distribuero: ꝛ p hec tria dona itelligit alia. Dic igr̄. a Si liguis hoīuꝫ loq̄r. i. oīum hoīnꝫ p donū liguaꝝ. b Et āgeloꝝ. Circa qđ sciēdū: q in āgel' ē duplex cognitio: Una q̄ vidēt diuinā essētiā: ꝛ de illa vn⁹ nō docet aliū qꝛ oēs imediate vidēt eā. Alia vō cognitio ē i eis d̄ alijs: ꝛ hec duplex. Una ē de misterijs diuīe puidētie exeq̄ndis: ꝛ d̄ his supiores loquūtur ꝛ docēt iseriores ꝛ nō ecōuerso. Alia ē d̄ cōceptib⁹ pprijs: ꝛ sic ēt iseriores docēt supiores ꝛ loquūt̄ eis. sic ecōuerso. Cōsiderādū ēt q in āgel' ē aliqđ nālr̄ notū ab vno āgelo ordinat̄ ad manifestādū alr̄i id qđ ē sibi occultū tūc est āgelica locutio: q̄ qdē ordīatio d̄pēdet ex volūtate āgli pponētis vel ordinantis: ꝛ sic pōt loq vni ꝛ nō alr̄i: ptās igr̄ h̄ faciēdi dr̄ āgeli ligua p h̄ itelligit̄ qđ donū locutiōis quātūcūq̧ excellēs nō valet sine charitate: iō s̄bdit̄. c Factus suꝫ sicē es sonās: aut cibalū tiniēs. Son⁹. n. taliū quātūcūq̧ sit discretus: nō tm̄ ē vni⁹: sic aūt corpus viuit p aiam q̄ carent es ꝛ cibalū: Sic aīa spūalr̄ viuit p charitatē: pp qđ oīs locutio q̄ ē sine charitate mortua ē. Ex eo aūt qđ ē ꝯcauuꝫ ex vna pcusiōe multiplicat̄ sonuꝫ: iō significat eos q v̄itatē mltiplicit̄ ānūciāt adducēdo plures silitudines ꝛ eliciēdo multas ꝯclusiones ꝛ hmōi. d Et si hūero h̄ ꝯñr oñdit de donis ptinētib⁹ ad cognitionē. di. Et si hūero pphiaꝫ p quā occulta diuinitus reuelant̄. ij. Petri. i. Nō volūtate hūana allata ē aliq̄n pphia. Sed spū scō ispirate locuti sūt sci dei hoīes. e Et si nouerīꝫ mysteria oīa. i. deitatis occulta q̄ ptinēt ad sapiaꝫ. ꝯ. ij. cap. loq̄mur dei sapiaꝫ i my

sterio que abscondita est. a Et omnē sciam: siue diuinitus datam vt apl'i habuerūt. siue hu manitas acquisitam. vt Phi. b Et si habue ro oēm fidem. perfectā. c Ita vt montes trāsferam. Questio. Ex hoc obijciunt aliqui qḋ nulli sancti habuerūt fidem perfectam: q2 nō legitur aliquis eorum montes trastulisse: sed hoc non valet: q2 manifestatio spūs per miracula datur ad vtilitatem ecclesie: vt supra dictum est: propter qḋ sancti fecerūt miracula prout vtilitati ecclesie cōpetebat. Et si cōpetens fuisset montes eq̃ transtulissent: q2 maiora fecerunt mortuos suscitando. Cecos illuminādo: ⁊ huiusmodi que fieri nō possunt nisi virtute diuina: Translatio vo mōtium virtute demonum posset fieri si dimitterentur proprie virtuti. d Charitatem aūt nō habuero nihil sum: quantū ad esse glie Sciendum etiā qḋ apl's hic loquitur de sapiētia ⁊ scia prout sunt gratie gratis date que haberi possunt sine charitate: Sic prophetia ⁊ fides: nō aūt prout sapientia ⁊ scia cōputantur inter septem dona spūs sancti que sunt inseparabiliter charitati annexe. e Et si distribuero Hic consequenter idem facit de donis ptinentibus ad operationes dicens: ⁊ si distribuero .i. pluribus diuisero: q2 pietas ad plura se extēdit. f Omnes facultates meas. per hoc tangitur perfecta pietas. Math. xix. ca. Si vis perfectus esse vade ⁊ vende vniuersa que habes ⁊ da pauperibus ⁊c̄. Inter opera virtutis que sunt ad proximum pro principali ponit opera pietatis: q2 sicut dicit. ij. ad Thimo. iiij. cap. Pietas ad omnia vtilis est promissionem habens vite que nunc est: ⁊ future. g Et si tradidero corpus meum ⁊c̄. Inter omnia que sustinet homo propter deum martyrium est potissimum: ⁊ maxime quando quis offert se voluntarie propter qḋ hoc exprimitur cum dr̄: ⁊ si tradidero corpus meum offerendo volūtarie propter xp̄m. h Ita vt ardeā. qḋ ē martyrij genus accerbissimum. i Charitatem aūt nō habuero nihil mihi prodest: ad consecutionem vite beate: q2 charitas dirigit opa ad finem vltimum: propter qḋ ipsa sublata deficiunt ab illo fine. k Charitas patiens ē. Hic cōsequenter ostenditur eminentia charitatis. quantum ad vtilitatem q2 per ipsam implent omnia virtutis opa. Et pmo hoc ostenditur in duobus actib9 generalib9 virtutis cum dr̄. Charitas patiēs est: omnis eni actus virtutis consistit i hoc qḋ aliquis bene sustinet sibi illata mala: vel in hoc qḋ bene operatur bona. Quantum ad primum dr̄. Charitas patiens est. Quantū ad 2m. l Benigna est. i. facit patientem in malis tolerandis: ⁊ benignum in bonis operandis: Benignitas. n. dicit quasi bona igneitas: qḋ fit quando ex igne charitatis anim9 nobis sic liquescit qḋ bona habita non sibi soli retinet: sed ad alios ostendit. m Non emulatur Consequenter explicat magis in speciali opera virtutum que per charitatem efficiuntur. Et diuiditur in duas partes: q2 primo ostendit qualiter charitas facit vitare malum. Secundo qualiter facit agere bonum: ibi congaudet. Circa primum sciendum qḋ homo non agit malum contra deum sic qḋ ei noceat: sed sibi ⁊ proximo bene nocet. Primo ergo ostendit: qḋ charitas facit vitare malum contra proximum ⁊ hoc malū vel ē in affectu vt quando quis dolet de bonis proximi: ⁊ de malis eius gaudet qḋ fit per inuidiam quā remouet charitas: q2 contrariatur ei directe: ideo dicit. Nō emulatur idest non inuidet habet enim emulari plures significationes: ⁊ continentur in hoc versu Emulor īflatur amat inuidet ac imitatur. Uel malum contra proximum est in effectu: ⁊ sic dicitur de charitate. n Non agit perperam. i. peruerse. o Non inflatur. hic 2o ostendit qualiter charitas facit vitare malū hominis in seipsum. Primo q2 remouet inordinationem superbie que est principium omnis mali dicēs. Nō inflatur: q2 charitas excludit tumorem superbie: Inflatus. n. habet magnitudinem apparentem: sed non existentem sic superbus videtur sibi magnus cū tñ non sit 2m veritatem: ⁊ qm̄ ambitio est filia superbie.

⁊ omnē sciam[a]: ⁊ si habuero oēm fidē[b]: ita vt mōtes transferam[c] charitatē aūt nō habuero nihil sū[d]. Et si distribuero[e] i cibos paupū oēs facultates meas[f] ⁊ si tradidero corp9 meū[g] ita vt ardeā[h] charitatē aūt nō hūero nihil mihi prodest[i]. Charitas patiēs ē[k]: bēigna ē[l]. Charitas nō emulatur[m]: nō agit perperam[n] nō īflatur[o]:

ideo cōsequēter dicit de charitate. a Nō est ambitiosa.i.facit ambitionem vitare.Scd̄o quia remouet in ordinationem cupiditatis:⁊ quātum ad hoc dicitur. b Non querit que sua sunt.repetendo ea cū scandalo.tertio.q: remouet in ordina/tionem ire. Ideo dicitur. c Nō irritatur.i.nō p/uoca t ad iracun/diam. Quarto remouet inordina/tionem elationis que est in mente. Ideo dicitur. d Non cogitat malum.i.non per

non est ambitiosa[a]: nō querit que sua sunt[b]. non irritatur:[c] non cogitat malum[d]: non gaudet super iniquitate[e] congaudet autem veritati[f]: omnia suffert[g]: oīa

mittit hominem cogitare qualiter perficiet opere. e Non gaudet super iniquitate .i. permittit peccare ex elatione:vel malitia que faciunt de malo gaudere.prouerbioꝝ.ij.ca. Letantur cum male fecerint:⁊ exultāt in reb⁹ pessimis:de quibus facit charitas magis lugere. f Congaudet. Hic consequenter ostenditur qualiter charitas facit operari bonum. Et primo quo ad ꝓximum cū dicit. Cōgaudet autem veritati.s.ꝓximi:que triplex est.s.veritas vite doctrine:⁊ iustitie. g Omnia suffert:infirmitates ꝓximi charitatiue supportādo.Scd̄o facit opera bona erga deum: qd̄ fit per virtutes theologicas. Ideo dicitur. h Omnia credit:que tñ diuinitus a deo sunt tradita a q̄ si possunt tradi falsa:cum sit ṗma regula veritatis:credere v̄o omnia que traduntur ab homine leuitatis est. Unde ꝓuerb.xiiij.cap In nocens credit omni verbo. Ideo innocentia accipitur ibi pro defectu sensus. i Oīa sperat: diuinitus ꝓmissa: ⁊ ne spes frangatur propter dilationem:subditur. k Omnia sustinet.per longanimitatem patienter expectādo promissa. l Charitas nūq̄ excidit. Hic consequenter ostendit excellentiam charitatis respectu aliorum donorum quātum ad ṗmanentiam:⁊ diuiditur in duas partes: quia ṗmo proponit hanc permanentiam. Scd̄o probat eam ibi ex parte. ¶ Circa primum dicit. Charitas nūq̄ excidit qd̄ aliqui male intelligētes dixerunt qd̄ charitas semel habita non potest amitti qd̄ est falsum:q: dicit Apoc.vj ca. Charitatē tuam ṗmā reliq̄sti. Ideo sic intelligit dcm̄

. l Charitas nūq̄ excidit.i. charitate vtens.q: sicut hñs charitatem non peccat nec auertitur a deo. Et hoc modo intelligit illd̄.j Joannis.iij.ca. Oīs qui natus est ex deo non peccat.s.inquātū natus vel vtens gratia i hac natiuitate data. Item dcā snīa illoꝝ non cōuenit intentioni aplī: q non loq̄tur hic d̄ cessatione spūaliū donoꝝ p mortale pctm̄:sed de cessatione donoꝝ pertinentiū ad hanc vitam per gliam superuenientem:⁊ h̄

credit:[h] omnia sperat[i]: omnia sustinet[k]. Charitas nunq̄ excidit[l]: siue prophetie euacuabuntur[m]: siue lingue cessabunt[n]: siue scientia destruetur[o]. Ex parte enim[p]

modo charitas non excidit:q: sicut e[st] in vita sic ꝑmanebit in patria cū augmēto. m Siue prophetie euacuabunt. ꝓphetia eni respectu futuri est:status aūt patrie futuꝝ non expectabit:sed erit ibi finale complementū omnium. sic enim ꝓphia non h3 ibi locū. Item q: ꝓphia est cognitio enigmatica que cessat i patria vbi est clara cognitio. n Siue lingue cessabunt qd̄ non est intelligendum de corporalibus linguis:q: sancti resurgent in integritate corporis. Silr̄ hec cessatio nō est intelliganda quātum ad vsum linguaꝝ:q: ibi erit laus vocalis: s̄m q̄ glo.sup ps̄.cxlix. Exultationes dei in gutture eoꝝ. S3 intelligendū est de dono linguarum quo aliqui in primitiua ecclia linguis varijs loquebant. Actuū.ij.cap. propter illos q non intelligebant linguam natiuam aploꝝ que tunc cessabunt:q: quilibet quācūq3 linguam intelliget ꝓpter qd̄ non erit necessariū loq varijs linguis. In ṗmo etia3 statu gn̄is humani erat vnus ppl̄s:⁊ labiū vnum oīu3. Geñ.xj.ca. Et multo magis videt q̄ sic fiet in vltimo statu cū susione oīum. o Siue scia destruet.s. scia acq̄sita:non quo ad sp̄es intelligibiles vel quo ad habitū:sed q̄ad actū qui mō est p ꝯuersioné ad fantasmata tali v̄o ꝯuersione nō indiget aīa sepata. p Ex pte. Hic ꝯn̄ter ꝓbāt propositū:scd̄o ꝯcludit intentū:ibi nūc aūt. ¶ Circa ṗmū facit talé rōné dicés aduenīete pfectóe tollit impfectio ei opposita:status aūt glie pfectissimus est:ergo adueniente pfectóe tollunt bona hñtia impfectioné:vel simplr̄ vel quātu3 ad id qd̄ est impfectóis:oīa sunt hmói ꝓpt cha

ritatē q̄ ē idē cū grā gtū faciēte: vł hꝫ eā inſeꝑabiliť ānexā: ꝗ ī glīa tollūť oīa ſimplr̄ vł ſm qd. Jn iſta rōne ſic ꝓcedit: qꝛ p̄mo ponit minoꝛē ſcd̄o maioꝛē cū ſua deductōe: ibi cū aūt venerit Tertio minoꝛis ꝓbatiōnē: ibi videmꝰ nūc. Circa p̄mū dič p

cognoſcimꝰ ⁊ ex ꝑte ꝓphetamus[a]. Cū āt venerit qd̄ ꝑfectū ē[b]: euacuabit̄ qd̄ ex ꝑte eſt[c]. Cū eēm paruulꝰ loquebar ut ꝑuulus[d] ſapiebã vt paruulus[e]: cogitabā vt ꝑuulus[f]. Qñ aūt factꝰ ſū vir: euacuaui q̄ erāt ꝑuuli[g]. Uidemꝰ nūnc[h] ꝑ ſpeculū ī enigmate[i]: tūc aūt[k] facie ad faciē[l]. Nūc cognoſco ex ꝑte[m] tūc aūt[n] cognoſcā ſič et cognitꝰ ſum. Nūc aūt[o] manēt fides: ſpes: charitas[p] tria hec maioꝛ āt hoꝛū ē charitas[q].

Dñica ī qnquageſima euāgeliū Luce. xviij.

Ex ꝑte eniꝫ cognoſcimus. i. imꝑfecta ē ſcīa nr̄a que habetur in via: ⁊ maxime illa que eſt de deo ad quē ſe hēt ītellectus nr̄ ſicut oculus noctue ad lucē ſolꝭ. Mat. ij. c. a Ex ꝑte ꝓphetamus. i. īꝑfecta eſt cognitō ꝓphetica eo qd̄ eſt cognitio enigmatica: ⁊ per iſta duo dona intelliguntur alia imꝑfecta excludendo. b Cū aūt. hic ponit maioꝛē dicēs. Cū aūt venerit qd̄ ꝑfectū ē. i. ſtatus glīe q ꝑfectiſſimus eſt. c Euacuabiť qd̄ ex ꝑte eſt. i. iperfectū: qd̄ declarat per ſilē d̄ ſtatu puerili īperfecto: q ceſſat adueniente ſtatu virili perfecto dicens.

Sequiť expoſitio lr̄alis.

d Cum eēm paruulus loquebar vt paruulus. ſcꝫ balbutiendo ⁊ imꝑfecte. e Sapiebam vt paruulus: appꝛobando aliqua que magis erāt repꝛobanda ⁊ ſilr̄ repꝛobando illa que magis erāt appꝛobanda. f Cogitabā vt paruulus. ſcꝫ vana ⁊ inutilia. g Qñ aūt factus ſum vir euacuaui que erant paruuli. i. pꝛedicta ⁊ ꝯſilia ꝑfectioni virili nō ꝯuenientia. h Uidemꝰ nūc. Hic ponit minoꝛis ꝓbatiōnē. ſ. qd̄ alia dona charitate ſunt imꝑfecta dicens. Uidemus nunc per ſpeculū. Senſibile enī cognoſciť tripliciter. Uno mō ꝑ ſui p̄ntiaꝫ in ſenſu: ſicut lux videť que recipiť in oculo ꝓpter ſui diaphonitatem. Alio mō nō per ſui p̄ntiam ſed ꝑ ſpēm ī ſenſu receptā: tñ īmediate a ſenſibili deriuataꝫ ſicut videť coloꝛ. Tertio mō ꝑ ſpēm non deriuatam īmediate a ſenſibili in ſenſu ſed in alio: ſicut videť aliqd in ſpeculo: ꝯſilr̄ habetur de deo triplex cognitio nālis: vno mō ꝑ eſſentiaꝫ ſuam: que ſoli deo ꝯuenit. Alio mō ꝑ ſilitudinē īmediate a deo deriuatā in cognoſcente: ⁊ hec cognitio conuenit angelo: cuius eſſentia eſt q̄dā dei ſilitudo: per quā nāliter cognoſcit deuꝫ Tertio modo cognoſciť a nobis quaſi ī ſpeculo ī quātū ꝑ creaturas a nobꝭ cognitas: ſič ꝑ ſpeculū ducimur ī dei cognitionē: ex oꝛdie enī creaturaꝝ ⁊ bonitate: venimꝰ ī cognitōeꝫ ſapītie et bonitatis diuine iō dič. h Uidemꝰ nūc: ſcꝫ deū. i Per ſpeculū ī enigmate: qꝛ h̄ ſilitudo creaturaruꝫ adeo obſcura ē ⁊ valde imꝑfecta: ⁊ ꝑ ꝯñs nr̄a cognitio de deo ī via. k Tūc aūt. i. in p̄ma. l Facie ad faciē: ⁊ clare ⁊ nude videbimꝰ diuinam eēntiā. m Nūc cognoſco deuꝫ ex ꝑte. i. obſcure ⁊ iꝑfecte. n Tunc aūt. ⁊c̄. ſicut ⁊ cognitus ſum a deo. ſicut eni cognoſcit eſſentiaꝫ nr̄am: Jta tunc cognoſcemꝰ ſuā: tñ ſicut nō importat equalitatē cognitiōis ſed ſilitudinē tm̄ longinquā. Si aūt ex his arguať ꝙ charitas ſicut alia dona euacuať: qꝛ eſt imꝑfecta. Dicēdū ꝙ non valet: qꝛ qñ imꝑfectiꝯ ꝯuenit alicui ꝑ ſe tūc euacuať adueniente ꝑfectōe: ſi aūt inſit per accidēs manet ſicut imꝑfectio eſt: de rōne pueritie: nō aūt de rōne humanitatis: ⁊ iō adueniente ſtatu virili ceſſat pueritia: nō aūt humanitas cui ꝑ accñs cōpetit imꝑfectio inquātū. ſ. in puero: imꝑfectio v̄o ꝑ ſe reſpicit ſciam noſtraꝫ ⁊ ꝓphetiā vt pꝛedictū eſt: ꝓpter qd̄ euacuatur. Charitati v̄o cōpetit imꝑfectio ꝑ accñs. ſ. ꝓpť īꝑfectionē cognitiōis adiūcte: charitati eni cōpetit ꝑ ſe in deū tēdere: ſed ꝙ nūc īꝑfecte tēdit in eū: eſt ꝑ accñs ꝓpter cognitionis imꝑfectionē vt pꝛedictū eſt: ꝓpter qd̄ manet adueniente cognitōe ꝑfecta. o Nūc aūt. Hic ꝯcludit cōcluſionē p̄ncipalr̄ intentā. ſ. ꝙ charitas excellit oīa alia dona dī. Nunc aūt: in tempoꝛe vie. p Manēt fides ſpes: ⁊ charitas: tria hec. per iſta fidē ſpem intelliguť iſta dona de qbꝰ nō expꝛeſſe facit mentionē que ſunt euacuanda ī p̄ria. q Maioꝛ āt hoꝝ ē charitas. fides enī ⁊ ſpes ſunt excellentioꝛes ceteris donis euacuandis: qꝛ ſunt v̄tutes theologice: q̄ danť nobis ad cōiungendū nos deo. Alia v̄o dona ſunt q̄dā diſpōnes nobis date vt reddamur bñ mobiles a ſpiritu ſcō: ⁊ ſi oꝛdinanť ad virtutes theologicas vt ad fines. Ex h̄ ſeqť qꝛ ex q̄ charitas ē maioꝛ fide ⁊ ſpe: ꝙ etiā ſit maioꝛ ceťis donis:

q̄ᵭ eni ē mai⁹ maiore ē mai⁹ mīore ī ca.xiij. vbi dī ī postil. ptās ǵ hec faciēdi dī angeli lingua

Additio.

Cū locutio exterior p quā3 aliq̄s loq̄r alteri fiat p aliqᵭ sensibile signū: puta voce vel nutu: vl' aliq̄ corpis mēbro puta lingua vel digito: qᵭ āgelis cōpetere nō pt: iō q̄ dā p h' q dī hic linguis āgelloꝝ ītel ligūt linguā pfecto rū hoīu3. hoīes.n. pfecti q̄nq3 āgeli dicunt in scriptura: Un dicendū ſm Tho. pma pte. q. cvij. ar. j. in corpe q̄ōnis. Qᵭ lingua angeloꝝ nō ppe ſ3 methaphorice dī ipsa ptās āgeli q̄ suū ɔceptū alteri māifestet In eodē ca. vbi dī in postilla. Es aūt eo q̄ ē planū ex vna pcussione reddit.

Additio.

Per h' qᵭ dī. Uelut es sonās aut cimbalū tinens. Intelligit' ſm glo. qᵭ ista sic sonātia sibi nō psunt: l3 alios q̄nq3 delectāt in q̄ est apta cōparatiōis silitudo: q2 sicut es ꝛ cimbalū cū pulsu aliq̄ nō p se resonāt: sic loquēs linguis: nō p se sed v̄tute spūs pfert ea q̄b⁹ audiētes mulceat In eodē ca. vbi dī in postilla. Oīa suffert.

Additio.

Hoc qᵭ dī. Oīa suffert intelligit' ſm glo. p veritate. in h' aūt q̄ dī: oīa credit: notandu3 q̄ nō dic oib⁹ credit: q2 nō oib⁹: ſ3 tm̄ deo firmit' credit.

Seq̄r qᵭ fris Antonij betontini sup eande3 eplā3 pau. ad Corin. xiij. cap. Frēs si linguis hoīnū loquar ꝛ angeloꝝ: Charitate3 aūt ꝛc̄. In q̄b⁹ v̄bis orit' q̄ō: q̄ talis est. ¶ Qᵭ illᵭ ē q̄ a tāta v̄tute: a tam dono pfecto: tā inextimabili bono me sepat: ppt' qᵭ oē meritū mea opatio pdat? Cui rn̄det' ex snīa doctoris nr̄i Durandi pte. j. scd̄i lib. dī. xvj. q. vlti. qᵭ est pctm̄. Et aīa deuotissima dic. Quid ǵ faciem⁹: qm̄ Joānes. j. cap. sue pme canonice dic. Si dixerimus q̄ pctm̄ nō habemus: ipsi nos seducim⁹ ꝛ veritas in nobis nō est. Cui simil'r rn̄det' q̄ pctm̄ triplici mō diuidit'. Est eni pctm̄ originale qᵭ nobiscū a mr̄is ventre portam⁹. Jn hoc q̄dē: q̄cūq3 existit sine charitate est: ꝛ cuiuscūq3 opatōis meritū q̄ʒtū ad vitā etnā amittit. Proinde Joā. iij. ca. scribit'. Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aq̄ ꝛ spū sctō non pōt itroire regnū dei. Est eni pctm̄ actuale veniale h' q̄dē charitatē nō expellit: ſ3 tn̄ male agit: ſ3 ī piculo se ponit q̄ eū oino ɔtēpnit Jccirco doctor egregi⁹ Aug. ait. Noli te ɔtēpnē vēialia: q2 minima sīt: ſ3 timete q2 plura: plerūq3 eni bestie minute necāt

In illo tpe Assumpsit iesus duodecim discipulos suos ꝛ ait illis. Ecce ascēdimus ierosolimā: ꝛ cōsumabunt' oīa q̄ scripta sunt per pphetas de filio hoīs. Tradetur eni

Nūq̄d minutissima sūt grana arene: ſ3 si arena āplius ī naui mittat': mergit illā vt pereat q̄3 miute gutte pluuie: nonne flumīa iplēt ꝛ domos deiciūt: timēda ǵ ē ruina mltitudis ꝛ si n̄ magnitudinis. Et Ambrosius ī q̄dā sermōe dicit. Quid.n. īterest ad naufragiū: vtꝝ vno grādi fluctu nauis opiat' ꝛ obruat' an paulatī sbrūpēs aq̄ ī sentinā p negligētiū culpa derelicta atq3 ɔtēpta ipleat nauē: atq3 sbmergat. Hoc q̄dē a Gratiano ō pe. dī. j. cap. medicina nō. Est isup pctm̄ qᵭ est actuale mortale: ꝛ ī h' q̄cūq3 cadit ꝛ ad medicinā ɔtritōis ilico nō cucurrit cōpositio ɔfitēdi: q̄3 citi⁹ posit hita tpis oportunitate ꝛ sacerdotis copia: radicē ad vitā etnā merēdi q̄ charitas ē minime hēbit. Tū respcū dignitatis: q2 tal' ſm Aug. ī dign⁹ ē pane q̄ vescit'. Tū respcū penalitatis: q2 Sapi. xv. ca scribit'. Maloꝝ amatores digni sī morte. s. etna. Tū respcū odibilitatis q2 dn̄s ait. Jn iq̄s odio habui: nec imerito igit' pctm̄ euitari toto conamine d3: qᵭ tāta v̄tute puare hoīes valet.

Expositio lr̄alis.

a Assūpsit iesus. xij. Jn hac pte. Saluatō iducit discipłos ad martirij tolerātiā exēplo sui: q2 ī platis d3 esse vigor ad tolerādū martyriū si nece sit p grege sibi commisso: ꝛ h' docet p exēplū sui: q2 volūtarie venit ī ierl'm ad sustinēdū mortē p salute mūdi: vn̄ btūs Greg⁹ exponēs illᵭ ioā. x. c. Ego sū pastor bon⁹: ꝛ aīam meā pono p ouib⁹ meis dic de se ꝛ alijs platis. Jn h' oñsa ē nobis via quā sequamur: ꝛ h' ē qᵭ dicit hic. Ecce ascēdim⁹ ierosolimā: q̄ respcū toti⁹ ecclie pmissiōis in altū sita ꝛ propt' h' veniētes illuc ab alijs ptib⁹ ibāt ascendēdo. b Cōsumabunt' oīa q̄ scripta sunt ꝛc̄. Quia pphe scripserūt de passiōe xpi futura: vt p3 Jsa. liij. c. Et Dani. ix. ca. ꝛ ī mltis alijs locis.

a Et ipsi nihil hoꝝ itellexerūt. Tū qꝛ adhuc erant rudes ⁊ impfecti: Tū qꝛ xp̄s frequenter eis parabalice loquebaf: ⁊ ideo nescierūt si tūc parabolice loqueref.

tellectum: ⁊ cū audisset ⁊c. Talis eni cū audit d̄ saluatore debet clamare per oratione deuotaꝫ vt ab eo recipiat sapientie lume qui dat oībus affluenter saltem de necessarijs ad salute.

Expositio lralis.

b Factū est: post q̄ꝫ posita est xp̄i instructio de tolerātia passionis. Hic pn̄ter describitur dicte doctrine cōfirmatio p op⁹ miraculosum. Ƀm q̄ scribif Mar. vlti. cap. Sermone cōfirmante sequenti b⁹ signis: ⁊ pꝫ sententia ex dictis Mat. xx. ⁊ Mar. x. hoc excepto fa ctū est āt cū appropinq̄ret xp̄s hierico. i. ppe hierico adhuc existeret: qꝛ ƀm veritate nō accedebat ad hierico: sed inde recedebat vt pꝫ Mat. xx. cap. ⁊ Mar. x.

gentibus: ⁊ illudetur: ⁊ flagellabif: ⁊ cōspuef. Et postq̄ꝫ flagellauerit occidēt eū: ⁊ die tertia resurget. Et ipsi nihil horū itellexerūt[a]. Erat aūt verbū istud abscon ditū ab eis: ⁊ non intel ligebāt que dicebanf. Factū est[b] aūt cū appropinquarēt hierico: Cecus qdam sedebat sec⁹ viam mēdicans: Et cū audiret turbā ptereun teꝫ interrogabat quid hoc eēt: Dixerūt aūt ei q̄ iesus nazarenus trāsiret. Et clamauit dicēs Iesu fili dauid miserere mei. Et qui preibant increpabant eū vt taceret. Ipse vō multo magis clamabat. Fili dauid miserere mei. Stāf aūt iesus iussit illū adduci ad se. Et cū appropinquasset interrogauit illū dicēs. Quid tibi vis faciā? Et ille dixit. Dn̄e vt videaꝫ. Et iesus dixit ei. Respice fides tua te saluū fecit. Et cōfestim vidit: ⁊ sequebaf illū magnificāf

Questio fratris Antonij betōtini super euangeliuꝫ beati Luce. xxviij cap. Tradef eni gentibus. ⁊c.

In qb⁹ verbis mouef talis q̄stio Utrū peccatū fuerit occasio passionis xp̄i. Ad hoc breuiter rn̄detur Ex sn̄ia doctorum Alexan. ⁊ Ioānis scoti. Qd̄ nisi malignitas pcti fuisset: mors xp̄i nullo mō secuta fuisset. ideo aiūt pfati doctores: q̄ neqꝫ sine hoc: xp̄s vt redemptor incarnatus fuisset. Unde glo. super epistola ad Thimo. ait. Nulla causa veniendi fuit in xp̄o domino nostro: nisi peccatores saluos facere: ⁊ Hieronymus super hoc in quodam sermone sic ait. Conspui voluit: vt nos lauaret: velari voluit vt velamen culpe ⁊ ignominie a cordibus nostris auferret. In capite percuti: vt caput nostrum. i. Adam sanitati restitueret: colaphis cedi: ⁊ verbis derideri: vt nos ei manibus ⁊ labijs. i. verbis ⁊ operibus applaudamus. Qd̄ autem hec omnia domin⁹ passus sit: vt nos redimeret a peccato ostendit non solum. Apostolus ad Gala. iiij. cap. dicēs Misit deus filium suum natum ex muliere factum sub lege vt eos qui sub lege erant redimeret. Sed ⁊ textus euangelicus hodiernus: qui postq̄ꝫ domini passionem explicauit: illuminationem ceci subiunxit: per quod voluit denotare q̄ nisi per cecum. i. propter peccatorem: passionem dominus voluit sustinere. Id̄ dicitur. Tradetur. s. xp̄s gentibus ad illudendum ⁊ omnia que sequunf:

Expositio moralis.

¶ Assumpsit iesus. Moralis expositio. Hieronymus. dn̄s crebro de passione sua discipul'ā predixit ne cū veniret psecutio ⁊ crucis ignominia scādalizarenf: ⁊ tertia die resurget. Crisostomus. Qui qdem grām dicit vt cū videref tristia resurrectione expectarent. Et ipsi nihil hoꝝ itellexerūt: p hoc significaf qd̄ hoīes carnales aspera nolūt audire: sed ad delectabilia sunt intenti. Factū est aūt cuꝫ appropinquaret iesus hierico: cecus qdā sedebat ⁊c. Cecus iste per quē mistice significaf: ppl's gentilis: q erat excecatus p idolatriā: ⁊ adueniente iesu ⁊ ei⁹ oculi mentales tāgente illuminatus est p fidē opa sancta sequens. Aliter exponif. Iste cecus dicebaf Bartime⁹ sedebat ⁊c. Bartimeus q filius pinguedinis interpretaf: significat hominem in delitijs carnalibus nutritum. Ideo dicitur cecus. s. sapie luce priuatus: de qua d̄ Job. xxviij. cap. Qd̄ non inuenif in terra suauiter viuentiū: qꝛ delitie carnales hebetant in

Expositio litteralis euangelij.

Cum ieiunatis. In hac parte excludit intentionē vaneglie ab operibus penitentie dicens. Cū aūt ieiunatis nolite fieri sicͭ hipocrite. dicit eni hipocrita ab hipos qđ est sub: ⁊ crisis aur: qr sb auro vł sub honestate exterioris ꝯuersatōis hz absconditū plumbum falsitatis. sequit. b Tristes Isti enim oñdunt quādam faciei tristitiā vt simulent pnie rigorē ideo subdit. c Exterminant. n. facies ⁊c. Exterminare eni ē extra terminos ponere: ⁊ ideo illi facies exterminat cū quādā tristitiā extra modū solitum alioꝝ demōstrant: vt religiosi pre ceteris appareāt: vł alit sicut fiunt qñq3 vnguenta ad decorandū faciē qbus vtunt mulieres ad simulandū pulchritudinē: ita fiunt quedā vnguenta ad exterminādū predcō mō faciem. Et forte talibus vtebant ad simulandū pniam sicut etiam trutanni talibus vtunt ad extorquēdū pecuniā per questu3 subdit aūt debitū modū ieiunandi cum dicit. d Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū. i. signa leticie pretende talibus eni vnguentis ⁊ lotione corporis vtebant iudei in diebus solēnibus ⁊ festiuis. e Ne videaris hoibus ieiunās. i. ad gliam hoiu3 querēdā. f Sed patri tuo. celesti cuius gliam debes tm̄ querere in opib9 tuis. g Qui est in abscondito: qr deus in pñ senti vita nō pōt videri a nobis l3 sit pñs vbiq3 cetera patent.

h Nolite thesaurizare. Hic excludit ab affectione hois pctm̄ auaritie. Et diuidit in tres: s3 tres rōnes per quas excludit īmoderatā cōgregationē diuitiaꝝ. Scđa ponit: ibi vbi thesaurus tuus. Tertia ibi. Nemo pōt duob9 dñis

deum. Et omnis plebs vt vidit dedit laudē deo

Feria. iiij. Cinerū euāgeliū Mat. vj. cap.

In illo tēpore dixit iesus discipulis suis cū ieiunatis[a] nolite fieri sicͭ hipocrite tristes[b]. Exterminant eni facies[c] suas vt appareant hoib9 ieiunantes: amē dico vobis: receperūt mercedē suā. Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū[d] ⁊ faciē tuā laua: ne videaris hoibus ieiunās[e]: s3 pri tuo[f]: qui est in abscōdito[g]. Et pater tuus q videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesaurizare[h] vobis thesauros in terra: vbi erugo[i] et tinea demolitur[k]: ⁊ vbi fures effodiūt ⁊ furāt[l] Thesaurizate āt vobis thesauros in celo[m] vbi nec erugo nec tinea demolitur: ⁊ vbi fures nō effodiūt nec furantur. Ubi est thesaurus tuus[n] ibi est ⁊ cor tuum.

seruire. ¶ Prima rō accipit ex defectu thesauri tpalis. Thesaurus eni nihil aliud est q3 congregatio diuitiaꝝ. Congregant aūt diuitie ꝓpter sufficientiā vite hñdam sed thesaurizatio indebita recte iducit ꝯtrariū: qr reddit hoīe3 insufficientissimū qr talis thesaurizatio est que fit ex auaritia ⁊ ex amore diuitiaꝝ in se. Ille aūt q sic congregat diuitias nō audet eis vti: sed iuxta eas ducit miserā vitā: ⁊ dimittit eas putrefieri. Et ideo dicit Hieronymus in epłā ad paulinum. antiquū dcm̄ est: auaro deest tā qđ hēt q3 qđ nō h3. talem modū thesaurizādi excludit saluator: cū dicit. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terris vbi erugo ⁊ tinea demolitur. i Erugo. est eris rubigo: ⁊ in hoc tangit corruptio diuitiaꝝ artificialium vt auri ⁊ argenti: ⁊ ceteroꝝ metalloꝝ. k Et tinea. Hic tangit corruptio diuitiaꝝ nāliū bladi ⁊ vini ⁊ vestimentoꝝ ⁊ cōsilium. l Et vbi fures effodiūt ⁊c. hoc dicit ꝓpter lapides preciosos q l3 nō possint rubiginari: nec a vermibus corrodi: tn̄ pñt a latronib9 tolli. Ex pdictis p3 q thesaurizatio q̄ fit ex causis honestis: nec est interdicta a saluatore tāq3 illicita: vt qñ aliqs thesaurizat ad bona opa facienda vt ē constructio ecclīaꝝ releuatio paupeꝝ ⁊ hmōi. vel propter rempublicam seruandam ⁊ cōsilia. m Thesaurizate. Per hoc ꝯcludit excellētissimū modu3 thesaurizandi: qñ. s bona tpalia ⁊ transitoria cōsumunt ī pios vsus: ⁊ sic cōmutant in bona spūalia ⁊ eterna: ⁊ p ꝯñs incorruptibilia: ⁊ hoc est thesaurizare in celo ⁊ p3 lra. n Ubi est thesaurus tuus: hic ponit scđa rō ad excludendū thesaurizationē inordinatam temporaliū ⁊ accipit ista rō ex quodam effectu malo ipsius q est excecatio mentis: ad talē eni

thesaurizationē sequit̄ totalis cōuersio mentis ad amorē diuitiaꝝ. Et hoc ē qđ dicit. n Ubi est thesaurus tuus ⁊c. Ad cōuersionē sequitur auersio a deo: ⁊ qꝛ intellectus illuminatus per ꝯuersionē ad deū. ideo ex tali auersiōe obtenebratur.

Expositio moralis.

Cum aūt ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes: leo papa. Nō sunt casta ieiunia que non de rōne ꝯtinentie veniūt: sꝫ de arte fallacie Tu aūt cū ieiunas vnge caput tuū ⁊ faciem tuā laua: p̄ caput xp̄s ītelligit̄: p faciem ꝓpria ꝯscīa que lauanda est p ꝯfessionem xp̄s aūt vngendus deuotiōe. Nolite thesaurizare vobis ⁊c. Rabbanus. erugo significat̄ supbiam: que decoreꝫ virtutū obfuscat Tinea que latenter vestes rodit inuidiaꝫ que bonū studiū lacerat. Fures sunt heretici ⁊ demones qui semp sunt intenti nos bonis spiritualibus spoliare.

Sequit̄ qđ fratris Antonij betontini Cum ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes. Matthei. vj. cap.

Sup quibus v̄bis merito querit̄. Utrū supbo ieiunātivaleat ieiuniū: ⁊ si ei in hoc peccato vel altero existenti ad bona spūalia tpalia ꝓsit

Ad qđ rūdendo aduertendū est hoieꝫ ī peccato mortali dupl̄r existere posse. Siue illud peccatū supbia sit siue aliud. Aut eni sic existēs cōtritus est ⁊ cōfitendi ꝓpositum habet: ⁊ sic ieiunij vel alterius boni fructu non caret. Aut de supbia vel alio malo: nullum dolorē ⁊ signū penitentie retinet: ⁊ sic ieiuniū quo ad culpe satisfactionē ⁊ quo ad glie adeptionem sibi minime valet. Quia vt doctor Ric. sup di. xv. q̄rti sniaꝝ ait. Cum deus bonoꝝ nostroꝝ nō egeat si hoiem non amat: neqꝫ opa eius acceptat. Hic Geñ. iiij. cap. scriptuꝫ est. Respexit dominꝰ ad Abel ⁊ pmū hoc fecit: Deinde ad munera eius Scotus aūt q doctor subtilis est: ⁊ Landulphꝰ neapolitanus sup di. xv. q̄rti sniaꝝ. qōne. iij. dicunt oppositū: Qđ valeat scꝫ qū opa satisfactoria res vel vires minuunt iterari non debent: qꝛ qñqꝫ forte nō pñt. Ualet tñ bm oēs ieiuniū factum in peccato mortali quo ad nouē. Prio ad mandati cōpletionē: ad quā qs tenet̄: siue qꝛ ecclia eū obligat: siue ꝯfessor suus: dū id pro penitentia ei iniungit. ad hūc sensum verba Pauli ad Ephe. vj. ca. de duci pñt qui ait. Filij obedite parētibus vestris: pñi scꝫ spūali ⁊ ecclie. Scđo ad grē ipetrationem nam si Raab meretrix vt in. ij. ca. lib. Josue legit̄: ex ope pietatis tantā grām apud hebreos inuenit: quanto magis apud deū: q ad sui honorē ieiuniū facit ⁊ non bona fortune: sed bona nature in ieiunio fudit. Tertio ad pene tpalis diminutionē. vt de Achab in. iij. regū legit̄. Qui cū excominationē Helie quā sibi ex pte dñi fecerat vestimēta scideret: ⁊ cilitio carnem suā opiret: ⁊ ieiunādo in terra ⁊ in sacco dormiret. Illud qđ ī. xxj. cap. scribit̄ a dño audiuit Helias sibi eē dicendū. Quia inqt humiliatus ē mei. cā Achab: nō inducam malū in diebus suis: sed in diebus filij sui. Quarto ad pene infernalis minoratōeꝫ Nota tñ bꝫ Ric. vbi sup. Qđ ꝓpt̄ tale bonū nō diminuit̄ pena q̄ peccatis iam factis debet̄: sꝫ qꝛ cauet a malis q tale bonū agit: q̄si non faceret grauius puniet̄. Quinto ad bonoꝝ tpaliuꝫ multiplicationē. Uñ Gregꝰ omelia de diuite ⁊ Lazaro scribit. Nisi eni diues iste aliqd boni egisset: vñ in pñti seculo renumerationē accepisset: nequaqꝫ ei Abraā diceret: Recepisti bona in vita tua: q̄ v̄ba de pe. di. iij. ca. Cauenduꝫ a Gratiano notant̄. Sexto ad pnie sumende dispōneꝫ. vñ Gregꝰ de hmōi pniam faciēte ait Hortamur vt faciat: vt oꝑs deus: cor illius illustret ad pniam. s. verā: vt de pe. di. v. ca. Falsas ī decretis hī. Septimo ad bonoꝝ assuefactionem. vñ Trenoꝝ. iij. ca. scribit̄ bonū est viro cū portauerit iugū ab adolescentia sua. Octauo ad fame ꝯseruationē. Quia ꝓuerb. xxij. ca. legitur. Melius est nomē bonuꝫ qꝫ diuitie multe. Nono ⁊ vltimo ad ptātis di: boli minorationē: sicut in plerisqꝫ locis. beati Francisci. Anto

Feria. v. post diem cinerum Euangelium.

In illo tēpore cum introisset iesus capharnaumᵃ accessit ad eū Centurioᵇ rogans eum et dicens. Dñe puer meꝰ iacet in domo paraliticus ⁊ male torquetur: ⁊ ait illi iesus. Ego veniam ⁊ curabo euꝫ. Et respondens Centurio

nij Bn̄dicti. Basilij atq3 alioꝝ multoꝝ scōꝝ legit. Qd̄ igit restat nisi vt vitā eternā ieiunans acqrat quā pfecto possidebit. Si nō sic supbꝰ hipocrita ieiunabit. Hic dn̄s dic. Cū ieiunatis nolite fieri sicut hipocrite tristes.

Expositio lr̃alis euangelij.

a Cum aūt introiisset iesus Capharnaū. Hic pōitur scḿ miraculū scz cura paralitici & diuidit in duas ptes: qz pmo dscribit huiꝰ centurionis fides & deuotio. scdo ex hoc infert pclusio: ibi audiēs aūt iesus. ¶ Circa pmū aduertēdū q iste centurio ad cuiꝰ pces seruꝰ eius curatꝰ est: nō erat iudeus: sz gētilis ibi positꝰ a romanis ad custodiā pncipalis ciuitatis galilee. s. Capharnaū: qz tota illa fra erat sbdita romanis: ppt qd̄ iudei corā Pilato dixerūt: nō hēmꝰ regē nisi Cesarē. Et iō qz iesus erat iudeus ipse nō venit ad eū i psona ppa: reputās se idignū ad h̄ ipetrādū. Sz misit ad iesū principes iudeoꝝ: vt dī Luc. vij. ca. Ut p eos curatione pui sui faciliꝰ ipetraret: & qz qd̄ p amicos facimꝰ qdāmō p nosipsos facimꝰ: Jō Mat. dicit eū venisse ad iesū: nō qz i psona ppa venerit: sz p itermedios: & sic ē itelligēdū: qd̄ dī h̄. b Accessit ad eū centurio. s. p amicos. Dī aūt centurio: qz hēbat cētū hoīes i armis sb se ad custodiā illiꝰ fre ne forte vellēt ꝯ romanos rebellare. Jste ergo Cēturio auditis xp̄i miraculis firmiter credidit q poterat sanare puū eiꝰ: q erat ei valde carꝰ. Ut dī Luc. vij. ca. Jō de eiꝰ sanatiōe erat valde sollicitꝰ. Jesus aūt sciēs eiꝰ fidē & deuotionē r̄ndit ei p iternuntiū. Ego veniā & curabo eū. Cū aūt eēt i via misit Cēturio nūtios obviā ei: vt dic Luc. dicētes ex pte eiꝰ. c Dn̄e ñ sum dignꝰ. Erat eñ hō gētilis cū abhominabile erat iudeis comedere & bibere cū gētilibꝰ & etiā domos eoꝝ itrare: vt h̄z Act. xj. ca. Et forte iste q gētilis erat idola i domo sua hēbat. Et iō ex hūilitate xp̄m ab igressu domꝰ sue repellebat dicēs. Dn̄e nō sum dignꝰ &c. Et ex alfa pte firmit credebat q abn̄s solo v̄bo seruū suū curare posat: p qd̄ dixit. d Tm̄ dic v̄bo &c. qd̄

ait. Domine non sum dignus[c]: vt intres sub tectum meum: sed tm̄ dic verbo & sanabitur puer meus[d]. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites[e]: & dico huic vade & vadit & alio veni & venit: & seruo meo fac hoc & facit[f]. Audiens autē Jesus[g] miratus est[h]: & sequentibus se[i] dixit. Amē dico vobis non inueni tantam fidem in israel[k].

probat p h̄ qd̄ sbdit. e Nā & ego hō sū &c. i. lz habeā aliqs sb me q mihi debeāt obedire tm̄ sum subditꝰ maiori ptāti: videlz psidi & ipatori & tm̄ subditi obediūt mihi ad nutū. f Et dico huic vade & vadit &c. & ex h̄ itelligit sequēs cōclusio. s. hec ergo tu q nō es sbditus alicui ptāti potes p̄cipe infirmitati & eā eicere & sic solo v̄bo seruū meū curare. g Audiēs autez Jesus. Hic ex dictis iferf qdā pclusio: qz ex fide huiꝰ gētilis & ifidelitate iudeoꝝ pcludit saluatoꝛ vocatōez gentiū ad fidē & reprobatōez iudeoꝝ. Et h̄ ē qd̄ dī. g Audiēs āt iesus. s. v̄ba cēturiōis expressiua tāte fidei. h Miratꝰ ē. Sz qrif quō i xp̄o fuit admiratō q cōsurgit i hoīe ex alicuiꝰ icogniti & isoliti ispectōe. Xp̄s aūt ab istāti pceptōis plenꝰ fuit scia: nec aliqd de nouo cognouit. Jō vī q in ipso admiratio scḿ rē nō fuit: sz tm̄ scḿ apparētiā: qz ad modū admirātis se habuit: vt dicunt aliq: nec fuit ibi falsitas: qz hec fuit ad designādūz aliqd̄ veꝝ. s. fidē Cēturionis & infidelitatē iudeoꝝ. Sz melius dī q fuit in ipso vere admiratio ad ondēdū veritatē humane nature in eo. Ad cuiꝰ euidentiā sciendū q i xp̄o ponit duplex scia. Una diuina q ē eterna: & scḿ hāc nō pōt eē admiratio: qz nihil cognoscit ab eo d̄ nouo. Alia humana vel creata: Et hec ē duplex. Una visiōis reꝝ in v̄bo: qz aīa xp̄i ab istāti pceptōis cognouit in v̄bo oīa q cognoscit v̄bū n oticia visiōis. Et hec sr oīa q hūt eē scḿ quācūqz diiaz tpis: cuiusmodi sūt p̄ntia pterita & futura. Et scḿ hanc sciam i xp̄o nō fuit admiratio sic nec inouatio. Alia ē scia in xp̄o q cognoscit i ppo gn̄e: & hec ē duplex: Una habitualis: & i ista nō ē aliq nouitas: qz ab istāti pceptōis fuit aīa xp̄i pfecte repleta hitꝰ oīuz sciaꝝ. Alia expimētal: sic aliqs hn̄s hitū scie p doctrinā: postea expif p ituitionē i effectu: & isto mō i aīa xp̄i erat aliqd d̄ nouo cognitū: & sic ex ispectōe illiꝰ h̄ mō icogniti pus posat i ipo admiratio d̄ nouo causari: & sic factū fuit i pposito. Seqf. i Et seqntibꝰ se. i. discipu. su. dixit. k Nō inueni tātā fidē i isrl. i.

populo iudaico:qꝛ licet aliqui de iudeis firmiter crederent.s.discipulis suis. Tamē p̄ncipales illius populi nō crediderūt:⁊ multitudinē eiꝰ fide auerterunt:⁊ ideo ꝯcludit Saluator Amē idest fideliter. a Dico autez vobis:qꝛ multi ab oriente ⁊ occidente veniēt ⁊c̄. qꝛ multitudo gentiliūȝ in diuersis partibꝰ orbis existentium per predicationē apostolorum conuersa ē ad fidem. Et sic ꝑceperunt gratiaȝ ⁊ gloriam. b Filij autem regni.i. Judei ex quibus xp̄s natus est ⁊ quibus p̄ncipaliter missus est ad predicandū eis regni celestis Euangelium. c Eijcientur in tenebras exteriores:qꝛ repulerunt fidem xp̄i:⁊ sic remanent in peccatis suis obstinati:⁊ sic eijcientur ad penas inferni: que dicuntur tenebre exteriores:quia tenebre prime sunt tenebre culpe. Alie autem sunt gehēne.

Questio.

Sed queritur quomodo sint ibi tenebre:cū ibi sit ignis:qui de natura sua est lucidus? Dicendum quod ille ignis describitur in medio terre ⁊ ideo fumosus est ⁊ obscurus. Item non lucet ad ostendendū damnatis aliquid ad eorum consolationem:sed ad eorum desolationē Ideo dicuntur ibi esse tenebre exteriores. Sequitur. d Ibi erit fletus:In fletu duo sunt: scilicet tristicia animi ex qua procedit fletus: ⁊ ſm hoc fletus est in damnatis generaliter taȝ in demonibus q̄ȝ in hominibus. Aliud est ex parte corporis.s.lachrymarū resolutio ⁊ turbatio cerebri ⁊ oculorum:⁊ ista non possunt eē in spiritibus separatis:sed post resurrectionez quantum ad aliquid erunt in hominibus dānatis: quia ibi erit predicta cerebri et oculorum turbatio: sed non erit ibi lachrymarum fluxus a capite vel resolutio: Quia cessante motu celi.cessabit omnis generatio ⁊ corruptio. Ex quo patet vlterius qꝫ ibi erit. e Stridor dentium: qꝛ non importat aliquaȝ corruptionem:sed tm̄ doloris ostensionē:seqꝛ. f Et dixit iesus ⁊c̄.s.perfecte sic. g Fiat tibi.in sanatione serui tui:vnde sequitur. h Et sanatus est puer in illa hora.

Dico autez vobis[a]: qd̄ multi ab oriente:⁊ occidente venient ⁊ recumbent cum abraam Isaac ⁊ Jacob.in regno celorum. Filij autem regni[h] eijcientur in tenebras exteriores[c]. Ibi erit fletus[d] ⁊ stridor dētium[e]. Et dixit iesus cēturioni[f]. Uade ⁊ sicut credidisti fiat tibi[g]. Et sanatus est puer in illa hora.

Expositio moralis.

Cum introisset capharnaū accessit ad eum Centurio ⁊c̄. Iste gentilis erat in xp̄m tamen credebat:aliter euȝ pro sanatione sui pueri nō rogasset. Ideo ꝑ ipsuȝ primitie gētium significant credentes in christum ⁊ laborātes ad conuersionem aliorum: De quibꝰ fuit Lucas euāgelista ⁊ Dionysius ariopagita:⁊ alij plures: ꝑ hoc aūt qꝫ xp̄s subdidit Nō inueni tantaȝ fidē in israel:significatur deuotio gentilium xp̄i fidem ⁊ obduratio iudeorum.

Questio fratris antonij betontini. Domine non sum dignus vt intres sub tectum meum: Mathe.viij.cap. Ex quibus verbis oritur questio talis.

Utruȝ superbia ex sua praua conditiōe:sit grauissimum peccatorum. Cui petitioni ex sententia sancti Thome.scd̄a scd̄e.q.clxij.ar.vj.qd̄ sic respondetur. Quia cum in alijs peccatis vel ꝓpter ignorantiam:aut propter infirmitatem siue propter desiderium cuiuscunqꝫ alterius boni a deo auertatur homo per superbiam auersionem habet ab ipso. Et hoc qd̄ non vult per maliciam sibi ⁊ eius regule subijci. Unde Bernardus ait. Omnia vitia fugiunt a deo:sola superbia se sibi opponit. Et Jaco.iiij.ca.scribitur Superbis deus resistit. Duobus enim modis deum per peccatum offendit:per conuersionē ad cōmutabile bonum: qd̄ est velut materiale peccati.⁊ per auersionem ab eo incōmutabili bono qd̄ est velut formalis ⁊ completiua causa delicti. Et licet superbia non sit grauissima ꝑ conuersionem ad cōmutabile bonum: qꝛ celsitudo q̄ȝ iordinate superbus appetit ex sua ratione maximam repugnantiam non habet ad bonum virtutis: tamen ex auersione: omnis alia peccata transcendit. Idcirco beatus Hieronymus in suo felici transitu dixit. Ubi est superbia nihil peius:nonne omnia oriuntur mala ex superbia:tanq̄ȝ ex vna radice: Cum enim diues factus fuerit homo:⁊ multiplicata fuerit

gloria domus eius nonne superbit? Et cum superbierit: nonne polluuntur vie eius in omni tempore? Et tunc in insidijs cum diuitibus in occultis: cogitat vt interficiat innocentez. Oculi eius in pauperem respiciunt: ⁊ insidiatur in oculto: vt capiat eum tanq̄ Leo in cubili suo: dicens in corde suo oblitus est deus: auertit faciem suaz ne videat vsq̄ in finez. Qua ex re humilis Cēturio ne Jesum offenderet ne se ab eius pietate auerteret ait Domine non sum dignus: vt intres sub tectum meum ⁊c̄.

Feria .vj. post diem Cinerum euangeliuz.

In illo tp̄e dixit iesus discipulis suis. Audistis[a] q̄ dictum est antiquis. Diliges proximum tuuz: ⁊ odio habebis inimicum tuum. Ego autez vobis dico. Diligite inimicos vestros[b] benefacite[c] ijs qui oderūt vos: ⁊ orate pro persequentibus ⁊ calūniantibus vos[d]: vt sitis filij patris vestri qui in celis est qui solem suum oriri facit[e] super bonos ⁊ malos: ⁊ pluit super iustos et iniustos. Si .n. diligitis eos q̄ vos diligunt: quam mercedez habebitis? Nōne et publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tantum: quid amplius facietis? Nōne et ethnici hoc faciūt Estote ergo perfecti[f] sicut ⁊ pater vester[g] per-

¶ Expositio litteralis.

a Audistis. Hic ponit intellectum precepti de dilectione proximi super q̄d fundatur lex in quantū ordinatur ad proximū: q̄ in precepto charitatis tota lex pendet ⁊ prophete. In hoc enim precepto iudei errabant: Ex hoc enī q̄d preceptū est Leui. xix. ca. Diliges amicū tuū sicut teip̄m: Arguebant contrario sensu: q̄ debebant odire inimicū: Sed hoc est falsuz: q̄ omnis homo ex charitate diligendus ē. In quantuz ad ymaginē dei creatus ē: ⁊ capax ipsius per cognitionē ⁊ amorē. Amicitia enī charitatis fundatur super cōicationez superne beatitudinis ⁊ ideo omnis creatura intellectualis q̄ in actu vel potentia est beata: est ex charitate diligenda. Mali aūt homines quādiu sunt in via: sūt in potentia veniendi ad beatitudinez. Et ideo licet eorū malitia sit odienda: ip̄a aūt natura possibilis beatificari est diligenda: ⁊ hoc ē q̄d dicit Saluator. b Diligite inimicos vestros. bona .s. grē ⁊ glīe eis optādo alia vō nō sūt ī eis optāda nisi in q̄dā gn̄alitate inquātū valēt ad eoꝝ salutē: q̄d soli deo est notū: q̄ oībus apostolis alijs pōt homo bene vl' male vti: ⁊ ideo circa hoc non est determinare aliquid petenduz. sequitur. c Benefacite. Benefacere est effectus dilectionis: ⁊ ideo sicut tenemur diligere inimicos quantum ad bona gratie ⁊ glorie: ita tenemur in effectu salutem eorum modo debito ⁊ possibili procurare. d Et orare pro persequentibus vos. optando eis .s. bona gratie ⁊ glorie: alia autem bona in spāli optare vel facere non est necessitatis: sz super erogatiōis Ad predicta autē facienda etiaz inimicis: hortatur nos exemplo dei. e Qui solē suū oriri facit ⁊c̄. Beneficia enim cōmunia non subtrahit malis hominibꝰ: qui tamen ei inq̄ztum in eis est inimicantur. Arguit autem hoc exemplo gentilium infidelium qui suos amicos diligunt ⁊ eis bene faciunt. Si ergo super ipsoꝝ mercedem beatitudinis volumus habere: debemus plus propter deum facere dilectionem etiam ad inimicos extendendo modo predicto: ⁊ h̄ est q̄d concludit in fine. f Estote ergo perfecti .legem .s. euangelicam: que est lex amoris cōseruādo vt sitis perfecti. g Sicut ⁊ pater vester celestis ⁊c̄. qui beneficium largitur etiā malis hominibus: ita q̄ propter eorum maliciam non deserit beneficentiaz circa ipsos: ita nec vos circa inimicos: modo tamen predicto intelligendo: q̄ aliquādo est necessitatis: ⁊ aliquando super erogationis. Postq̄z Saluator regulauit hominis operationem: hic regulat ipsius affectionem excludēdo ab operibus eiꝰ Intentionez vane glorie. Et p̄mo dat intentionem suam in generali. Secundo applicat magis in speciali: ibi Cum facis elemosynam. Circa p̄mam partem aduertendum: q̄ secundum q̄d dicit philosophus .ij. ethi. Bonum contingit vno modo: malum autem omnifariam: q̄ ad hoc q̄ actus humanus sit bonus requirit̄ bonitas generis ⁊ circūstantiarum: sed redditur malus ex quolibet defectu istoꝝ: ⁊ ideo nō

ſufficit ꝙ actio ſit bona de genere ſed requiri/
tur ꝙ fiat recta intentione: bonitas enim finis
eſt circũſtantia principalis. Ideo opus quantũ/
cũqꝫ bonum in genere ſi fiat intentione vane
glorie redditur malum: propter qđ dicit Sal/
uator: a Attendite .i. diligenter
ꝯſiderare. b Ne
iuſticiam veſtraꝫ.
i. opera bona de
genere quecunqꝫ
fuerint illa: quia
omnia continen/
tur ſub iuſticia ge
neraliter dicta.
c Faciatis coraꝫ
hominibꝰ ⁊c. glo/
riam .i. laudeꝫ hu
manam ex talibꝰ
querendo: p̱ hoc
autem non probi
betur ꝙ opera bona fiant coraꝫ hominibus ad
proximoꝝ edificationem ⁊ ad dei gloriaꝫ: qđ
eſt bonum ⁊ meritorium vt ſupra dictum eſt: ſꝫ
qꝛ hic loquitur in perfectis: qui de facili in va/
na gloriam efferuntur. ideo conſulit eorum bo
na opera occultanda. Supra aũt loquebaẜ pre
latis qui ſunt in ſtatu perfectiõis: propter qđ
non eſt eſtimandũ ꝙ de facili ferantur in va/
nã gloriã. Ideo dixit eoꝝ opera in publico fien
da ad alioꝝ edificationẽ. Sic luceat lux veſtra
vt ſupra dictũ eſt. Aliquid enim bene eſt cõſu/
lẽdũ viris ꝑfectis de q̃ꝝ ſecuritate ꝯfidiẜ ꝙ nõ
ẽ ꝯſulẽdũ iperfectis ⁊ paruulis de quorũ debi
litate timetur. e Amen dico vobis .i. ⁊ firmi
ter ⁊ fideliter aſſero. f Receperunt merce/
dem ſuam: ex quo eñ intentio fertur ad homi
nes tm̃ non eſt adeo iuſte expectandũ. d Cũ
ergo ⁊c. Applicat in ſpeciali: ⁊ excludit inten/
tionem vane glorie ab operibus miſericordie
dicens. Cum ergo facis elemoſynam noli tu/
ba canere ante te hoc eſt ad laudem hominuꝫ
manifeſtare. Ad cuius intellectũ ſciendum ꝙ
apud iudeos vtebãtur tubis. ſicut apud catho/
licos Campanis: ⁊ ideo ſicut videmus ꝙ in ali
quibus locis pulſatur campana pro elemoſyna
accipienda: ita apud iudeos ⁊ ad hoc faciendũ
vtebantur tuba. ſed hypocrite nõ faciebant h̄
principaliter propter pauperũ vocationem: ſꝫ
magis ad propriam oſtentationem: vt patet in
littera cũ dicit. Ut honorificentur ⁊c. Rationẽ

...fectus. Attẽdite[a] ne iu-
ſticiam veſtram[b] facia-
tis coram hominibus[c]:
vt videamini ab eis.
Alioquin mercedẽ nõ
habebitis apud patreꝫ
veſtrum: qui in celis ẽ.
Cuꝫ ergo[d] facis elemo-
ſynam noli tuba cane-
re ante te: ſicut hypo-
crite faciunt in ſynago
gis ⁊ in vicis vt honori
ficentur ab hominibꝰ.
Amen dico vobis[e]: re-
ceperunt mercedeꝫ ſu-
am[f]: te auteꝫ faciente[g]
elemoſynam: neſciat ſi
niſtra tua quid faciat
dextera tua: vt ſit ele-
moſyna tua in abſcõdi
to. Et pr̃ tuus[h] q videt
i abſcõdito[i] reddet tibi

autem prohibitionis ſubdit. Amen dico vob:
Modum autem conuenientem faciendi ele/
moſynam ſubdit: cum dicit. g Te autem fa/
ciente. Modus loquendi eſt vt quãdo fit ali/
quid ſecrete per hoc inuenies ꝙ talia ſunt fa/
cienda propẜ de/
um tantũ: vnde ſb
ditur. h Et pa
ter tuus. ſ. deus q
eſt pater omniuꝫ
per creationem:
⁊ iuſtoruꝫ per gra
tie adoptionem.
i Qui videt ĩ ab
ſcondito. qꝛ ipe ſo
lus videt intẽtio/
nem cordium red
det tibi.

Expoſitio mo/
ralis.

Diliges proxi/
mũ tuũ ⁊ odio habebis inimicũ tuũ. ſcđm Au
guſtinũ. Inimicus iſte diabolus intelligendus
eſt qui preciſus eſt totaliter a dei cõſortio ⁊ ſcõ
rum: homo viator quãtũcũqꝫ malus poteſt ad
deũ reuerti. Ideo diligendus eſt ex charitate
ꝓpter qđ ſubditur: Diligite inimicos veſtros
⁊c. ⁊ qm̃ valde difficile eſt in bonis operibus
patẽter factis vanãgloriã totaliter euitare: Iõ
ſubditur. Attendite ne iuſticiã veſtram facia/
tis corã hominibus ⁊c. Et illud qđ ſequitur.
Cum facis elemoſynaꝫ noli tuba canere ãñ te.
Criſoſtomus: Si bonoꝝ que facis vis inſpecto
res habere: ecce habes nõ ſolum Angelos ⁊ ar
changelos: ſed etiã deũ vniuerſoꝝ.

Queſtio fratris Antonij betontini. Attẽdi/
te ne iuſticiã veſtrã ⁊c. Mathe. in .v. cap.

Pro quibus verbis merito queritur.

Utrum glĩa boni operis poſſit haberi ſine
peccato. Ad qđ reſpõdetur ex ſententia ſancti
Tho. ſcđa ſcđe. q. cxxxij. ar. j. ⁊ .iij. Et durãdi. iiij
li. pmo parte ſcđa. diſt. ij. Qꝫ appetitus glorie
alicuius boni operis: nõ eſt aliqđ vitioſũ: Nã
glĩa claritatẽ quãdã ſignificat. Unde glĩficari:
Idẽ eſt qđ clarificari. Claritas aũt vt Auguſti
nus ſup Ioãnẽ ait: Et decorẽ quẽdam habet ⁊
manifeſtationẽ: ⁊ iõ nomẽ glĩe ꝓprie manife/
ſtationẽ iportat alicuiꝰ qđ apud hoies decor
vĩ: ſiue illud ſit bonũ corpale ſiue ſpũale. Hinc
Mat. v. ca. Scriptũ ẽ Luceat lux vĩa corã hoi/

bus vt videant vr̃a bona opa. pôt tñ appetitus circa gliã tripliciter inordinari. Primo mõ ex pte rei de q̃ qs gliam querit: puta cũ glia q̃ritur d re fragili atq3 turpi falsa ⁊ diuine reuerẽtie 9tria. Sicut princeps Tiri q̃siuit cui Ezech. xxviij. ca. dr̃. Eleuatũ est cor tuũ ⁊ dixisti: De⁹ ego sũ sic qdẽ q̃rẽtẽ gliã Apost. ad cori. iiij. ca. repħẽdit dicẽs Quid hẽs qđ nõ accepisti: si aũt accepisti: qd gliaris quasi nõ accepis. Alio mõ ex parte ei⁹ a q̃ qs gliaz q̃rit. puta hoĩs cui⁹ iudiciũ nõ ẽ certũ Illaz de plerisq3: sic gliaz q̃rẽtibus. Joãnis. xij. ca. dr̃: Dilexerũt magis gliaz hoĩuz: q̃3 gloriã dei. Ultio mõ ex pte finis: qñ q gliaz appetit nõ ĩ debitũ finẽ ad honorez dei. s. gliari nõ ptendit. Idcirco hieremi. ix. ca. scribif. Nõ glief sapiẽs in sapia sua nec fortis in fortitudine sua: nec diues ĩ diuitijs suis Sz in h glietur q gliaf scire se nosce me. Et Hieronymus ad nepotianum scribens ait: Caue ne hominem rumusculos aucuperis ne in offensam dei populorum laudes commutes: si adhuc inquit Apostolus hominibus placerem christi seruus non essem: desinit placere hominibus: qui xp̃i seruus factus est per bonã ⁊ malã famã: a dextris ⁊ a sinistris: christi miles gradif: nec laude extollif: nec vitupatiõe frangif: nõ diuitijs timet: nõ 9trahif paupertate ⁊ leta 9tẽnit ⁊ tristitia: p diẽ sol non vret eũ: neq3 luna p noctẽ: Nolo te orare in angulis platearũ: ne rectũ iter pctm̃ tuarum frãgat aura popularis: nolo te dilatare fimbrias ⁊ ostentui habere philaterias ⁊ 9scientia repugnãte pharisiaca ambitiõe circũdari. Hic dependet euãgeliũ inde crux ⁊ pphe. Fidelis mecũ lector intelligis qd taceã: ⁊ quid magis tacendo loquif: tot regule: quot species gliarum quãto meli⁹ erat hoc nõ corpe: sed in corde habere fautorẽ nõ aspect⁹ hoĩum. Hinc dñs ait: Attendite ne iusticiã vestrã faciatis co. ho.

Sabbato post diem cinerum Euãg. Mat. vj.

In illo tpe Cum iero esset factũ erat nauis in medio mari ⁊ iesus solus ĩ terra. Et vidit discipulos suos laborantes in remigando. Erat enĩ vẽtus contrarius eis. ⁊ circa quartam vigiliaz noctis venit ad eos ambulãs supra mare: ⁊ volebat preterire eos[a] At illi vt viderunt eũ ambulantem supra mare: putauerunt fantasma esse: ⁊ exclamauerunt. Omnes enim eum viderunt: ⁊ conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis: ⁊ dixit illis Confidite. Ego suz nolite timere. Et ascendit ad illos in nauim: ⁊ cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebant. non enim intellexerũ t de' panib⁹. Erat enim cor eorum obceca tum. Et cum transfretassent: peruenerunt ĩ terram genesareth: et applicuerunt. Cumq3 egressi essent de naui[b]: continuo cognouerũt eum. Et percurrentes vniuersam regiõem illam[c]: ceperunt in grabatis eos qui se male habebant circũferre: vbi audiebant eum eẽ Et quocũq3 introibat in vicos ⁊ in villas: aut in ciuitates in plateis ponebant infirmos: et deprecabantur euz: vt vel fimbriam vestimẽti eius tangerent. Et quotquot tangebãt eũ salui fiebant.

Expositio litteralis.

a Et volebat p̃terire eos: eo mõ sicut post resurrectionẽ suã ambulãs cũ duobus discipulis suis euntibus ĩ emaus finxit se longius ire vt habetur Luce. vlt. ca. Nec tñ fuit ibi aliq̃ duplicitas seu falsitas: ſm qđ dicit btũs Greg⁹. hoc. n. fecit vt sic oñderet eis exterius q̃lis apđ eos erat in mẽtib⁹ eorũ interius. Erãt n. dubij in fide resurrectiõis xp̃i ⁊ tardi ad credẽdũ vt ibidẽ dr̃. Et propter hoc dubiũ erãt aliquãtulũ elõgati a veritate. Et iõ appuit eis in pegrina effigie: ⁊ finxit se lõgius ire: q2 tales appitiões fiunt cõif ſcđm dispositionẽ interiorẽ ipo⁊ qbus fiũt ⁊ eodem mõ dr̃ hic qđ volebat p̃terire eos: q2 erãt pue fidei: ſz qꝫ dr̃ ĩ textu. q2 putabãt fãtasma eẽ: ⁊ tñ iã viderãt tãta miracula eũ fecisse qꝫ credere debebãt ipꝫ sup aq̃s posse ãbulare. b Cũq3 egressi eẽnt d naui 9tinuo coĝuerũt eũ. s. illi d tra Genesareth. q p famã quã audierãt ⁊ miracla q̃ aliq eo⁊ viderãt. coĝuert qꝫ ille erat q ĩfirmos curabat: ⁊ miracla alia faciebat. ⁊ io sb dif. c Et p currẽtes vniuersã regionẽ illam.

Quia geraseni miserunt p ciuitates ad hoc q adducerent infirmi ad pñtiam xpi vt fimbriã vestimenti eius tangerent. iudei enim erant distincti ab aliis gentibus non solũ in lege sed etiã in habitu: qz Numeri. xv. cap. precipit q facerent fimbrias ĩ angulis palliorum & talem habitum portabat xp̃s sicut & legem seruauit: & ad tactuz hmõi fimbriarum curabãt infirmi.

Dñica prima in quadragesima epl̃a Pauli ad Corinth. vj. cap.

FRẽs hortamur vos ne ĩuacuũ grã dei recipiatis[a] Ait.n.[b] tpe accepto[c] exaudiui te[d]. Et in die salutis[e] adiuui te[f]. Ecce nũc tẽpus acceptabile[g]: ecce nunc dies salutis. Nemini dantes vllã offensiõez[h] vt non vituperet ministeriũ nostrũ[i]. Sed ĩ oĩbus[k] exhibeã⁹ nosmetipsos[l] sicut dei mĩstros In multa patientia[m]:

Expositio moralis eiusdẽ euangelij.

Erat nauis in medio mari. Nauis est corpus humanũ in quo s̃m platonicos aĩa est sicut nauta in naui que fluctibus passionũ ire & cõcupiscẽtie que sunt in organis corporalibus frequent impellit & aliqñ periclitatur: nam motus passiõis aliqñ subuertit iudiciũ rõnis. Sed quarta vigilia que terminat in luce matutina xp̃s venit: qz dum mens ad supni luminis claritatem oculos erigit passionum impetus cõquiescit & tũc fit applicatio ad terram Genasereth idest generãtis auram p quã significat spirit⁹ aure leuis: vbi est dñs. iij. Regũ. xix. & sanãtur infirmi a languore peccati.

Questio fratris Antonij betontini. Cũ eẽt sero factum. Erat nauis in medio mari. &c̃. Matthei. vj. cap.

Sup quibus querit quid sit vana gloria: et an sit pcm̃ mortale. Ad qđ breuiter rñdetur ex sñia durandi lib. j. parte. xiij. di. ij. Qđ vana gloria s̃m Hieronymũ est inordinatus animi motus quo aliqs propriam desiderat excellentiam vt alios honore precellat. Qui quidẽ appetitus si adeo inordinatur vt inde ꝯtempt⁹ dei vel pximi sequat mortale peccatũ ẽ. Unde Hiero⁹ ad Antonium monachum scribens ait Judaicus populus p̃mas sibi cathedras & salutationes in forovendicans deputato antea in stillã sicule gentili populo succedente deletus est. Contra sophistas quosqz seculi: & sapientes mundi piscator mittitur: cui⁹ rei causa scriptura ait. Superbis deus resistit: humilibus autẽ dat gratiam. Uide frater quale malum sit qđ aduersarium habet deum ob qđ in euangelio phariseus arrogans spernitur: & humilis publican⁹ auditur hec ille. Ideoqz dicere possumus q vent⁹ vane glorie nõ modicũ contrarius ẽ naui. i. xp̃iane religioni que ẽ ĩ medio mari. i. ĩ quassatione hui⁹ miseri seculi vt dicunt verba pposita. s. Cum esset sero factum &c̃.

Expositio litteralis epl̃e Pauli.

APl̃s paulus in hac epl̃a fũgit offõ veri pastoris aĩarum curã gerentis. cõmẽdans ministeriũ noui testamẽti: cõsequente hortat ad executionẽ debitã huius ministerij: & diuidit in duas ptes. in p̃ma hortat in quodaz generali. in scđa explicat magis in spãli. Ibi in multa patientia. Circa p̃mũ dicit hortant ne inuacuũ &c̃. a Ne inuacuũ dei grãm recipiatis. que dat ad bñviuendũ in presenti: & ad ꝯsequẽdũ gliam in futuro: ppter qđ hunc effectũ non consequit si inuacuũ recipiatur. Sicut medicina ad quã sanitas nõ sequit: sed qz posset aliqs dicere: recipe grãm nõ ẽ in mea ptãte. ideo h̃ remouet oñdens q deus paratus est dare auc̃te scripture di. b Ait eniz. scz deus Jsai. xlix. cap. c Tpe accepto. i. tpe noue legis qđ est tp̃s grẽ. d Exaudiui te. qz orõnes fideliũ exaudibiles sunt p xp̃m. e Et in die salutis. i. tpe xp̃i qui opatus est salutem ĩ medio terre. f Adiuui te. opa tua pficiendo & ad gliaz pducẽdo ad quã ñ itrabat tpe vetis testĩ. g Ecce nunc tp̃s acceptabile &c̃. h̃ dic apl̃s applicãdo auc̃tez Jsai. ad xp̃i tp̃s: & pz ex dicta sñia. i. h Nemini dãtes vllã offẽsionẽ. i. scãdalũ ex dictis vl factis min⁹ rectis. i Ut nõ vitupet mĩsteriũ nostrum: qz mala subditorum redũdãt ĩ vitupiũ platorum. k Sz ĩ oĩb⁹. s. ptinẽtib⁹ ad salutẽ. l Exhibeam⁹ nosmetipsos: sic̃ dei mĩstros: xp̃i xp̃o nos q̃ztũ possum⁹ ꝯformãdo m In multa patientia. Hic ꝯsequent explicat

suaz exhortationem in speciali ꝛ declarat qualiter sit vtendum gratia collata in exteriori cōuersatione circa quod tria facit: ꝓ quod in tribus sancta cōuersatio consistit. Primuz est tollerantia malorum. Scōm operatio bonorum ibi i castitate. Tertium est operatio istorum ꝛ illoruz: ibi per arma iusticie. Circa pmum sciendum ꝙ i malis pene tolleran dis: pmo patientia est necessaria: ideo dicit eniz in multa patientia: ꝛ dicit multa propter multitudinē malorum superuenientiū. a In tribulationibus:

in tribulationibus[a]: in necessitatibus[b] in angustijs[c]: in plagis[d]: in carceribus[e]: in seditionibus[f]: in laboribus[g]: i vigilijs[h]: in ieiunijs[i]: i castitate[k]: in scientia[l]: i longanimitate[m]: in suauitate[n]: in spiritu sctō: i charitate nō ficta[o]: in v̄bo v̄itatis[p]: i v̄tute dī[q] p arma iusticie[r]: a d̄xtris ꝛ a sinistris[s]: per gloriam ꝛ ignobilitatem[t]: p infamiam ꝛ bonam famam[v]. vt seductores[x] ꝛ veraces[y]. Sicut q ignoti[z]. ꝛ cogniti[ꝛ]. Quasi morientes[ꝯ]. ꝛ ecce viuimus[ꝑ] vt castigati ꝛ non mortificati[a]. Quasi tristes sp aūt gaudētes[b].

q In virtute dei: opera meritoria faciendo: ꝛ doctrinam miraculis confirmando. r Per arma iusticie a dextris. Hic consequenter ostēdit qualiter vtendum sit gratia diuitus collata in comparatione bonorum ꝛ malorum. i. inter huius mundi prospera ꝛ aduersa non deuiare a rectitudine: prospera autem ꝛ aduersa tria respiciunt. s. superbiā vite. Concupiscentiam carnis. ꝛ concupiscentiā oculorū: iō ostendit ꝓpositū pmo in primo scdo. in scdo: ibi quasi morientes. tertio in tertio ibi q̄si egētes.

Oīa ista tñ pertinent ad veritatē iusticie cōiter accepte. ideo dicit. Per arma iusticie a dextris. i. ne in prosperis per supbia eleuemur. s Et a sinistris: vt in aduersis a v̄tute nō deijciamur: ꝛ silr intelligendū est in sequētibus cū dī. t Per gliaz ꝛ ignobilitatē: aliqñ apli fuerūt ab hoīb⁹ reputati valde glīosi sicut dī act. xiiij. cap. Qd̄ licaoniste paulo ꝛ barnabe volebant tanq̄ dijs sacrificare. Et alibi in carcerati fuerunt vt viles ꝛ abiecti: sicut pꝫ ex eodem li. v Per infamiā ꝛ bonā famā: q: ab aliquib⁹ dicebātur magi ꝛ deceptores: ꝛ ab alijs veritatis predicatores: ꝛ ad idē pertinet qd̄ subdī. x Ut seductores. reputati sumus: a multis. y Et veraces. ab alijs. z Sicut q ignoti. i. reprobati a malis. ꝛ Et cogniti. i. approbati a bonis: ꝛ tñ in istis ꝓsperis ꝛ aduersis sic apli se hūerunt ꝙ nō recedebāt a virtute p superbiā eleuati nec per pusilanimitatem deiecti. ꝯ Quasi moriētes. hic cōsequēter ponit ea q̄ pertinēt ad cōcupiscentiā carnis ꝛ sunt tria. pmū ē vita q̄ maxime ꝯcupiscit: ꝛ quātū ad hoc dicit. Quasi moriētes: piculis mortis expositi ꝑ Et ecce viuim⁹. deo p fidē ꝛ grāꝫ iustificati ꝓ ē columitas vite ꝛ quātū ad h̄ dicit a Ut castigati ꝛ nō mortificati. q. d. l; a deo p flagella castigemur: tñ a morte p eū eripimur. tertiū qd̄ ꝯcupiscit in vita pñti ē iocūditas ꝛ quātuꝫ ad h̄ dicit. s. b Quasi tristes semp autē gaudentes. i. quāuis in his que ptinēt ad carnem

ex aduersariorum percussione: b In necessitatibus: ex defectu necessario vite. c In angustijs: ex euadendi difficultate seu impossibilitate. d In plagis: nobis illatis i corpore. e In carceribus: ne possemus ad predicandū discurrere. f In seditionibus: contra nos motis ab aduersarijs veritatis. g In laboribus operando ꝓprijs manibus quod fecit apostolus apud corinthios vt questum falsis apostolis precluderet. h In vigilijs: propter istantiam orationis. i In ieiunijs: aliquando voluntarie assumptis ad reflexionem carnis: ꝛ aliorum edificationem: ꝛ aliquando ex cibi defectibus patienter tolleratis. k In castitate. hic consequenter ponit ea que pertinēt ad operationem bonorum: in: quibus primo sunt qui pertinent ad operationem cordis ꝛ quantum ad hoc dicit. In castitate: que dicit puritatem mentis redundantem in corpe. l In scientia. quantum ad cognitionem diuinorum ꝛ humanorum ad salutem necessariuꝫ. m In longanimitate. patienter expectādo diuina promissa. n In suauitate: que facit hominem dulcem ꝛ suauem proximo verbo ꝛ facto: ex gratie abundantia: ideo subdit. o In spiritu sancto in charitate non ficta. ꝯtra hypocritas. p In verbo veritatis: Hic consequenter tangit perfectionem oris dicens. In verbo veritatis: predicādo ꝛ cum omnib⁹ cōmuniter loquendo: ꝛ perfectionem operis.

patiemur afflictionem:tamen per spiritu₃ maiore₃ ꝯsequimur mentis ꝯsolationē :ſm illud actuū.v.ca. Ibant apli gaudētes a ꝯspectu ꝯcilij:qm̄ digni habiti sunt pro nomine iesu cōtumeliā pati.hic ꝯsequēter ponit ea que ꝑtinent

Sicut egētes[a]: multos autem locupletantes[b]. Tanquā nihil habentes :⁊ omnia possidentes[c].

ad cōcupiscentia₃ oculoꝝ. a Sic egentes .i. victu₃ ⁊ vestitu₃ ab alijs mendicantes. b Multos aute₃ locupletātes.i.bona spūalia ipsius cōicantes q̄ tanto sūt meliora q̄₃to q̄ sunt anime corpalibus perferunt. c Tāq̄₃ nihil habētes :nā apli oīa tpalia ꝑpter xp̄m dimiserunt Mat.xix.cap. Ecce nos reliqmus oīa ⁊ secuti sumus te. d Et oīa possidētes. q₂ viuebant xp̄o:⁊ non sibi ipsis oīa aūt erant xp̄o subiecta Mathe.vltimo ca. Data est mihi oīs potestas in celo ⁊ in terra:ꝑpter q̄d Apli reputabant oīa subieta sibi:in cuius signum insensibiles creature obediebāt eis ad nutū. Notandū aūt ꝙ Apostolus in p̄missis vario modo loquitur ponendo bonū temporale contra spirituale:nam in temporalibus addit conditionalem.s.quasi vel tanq̄₃:vel sicut:aut huiusmodi.non aūt in spūalibus:q₂ temporalia non habent rationem boni vel mali secundū veritatem sed tm̄ ſcd̄m hoīum apparentiā ⁊ existimationē:spūalia v̄o ſcd̄m veritatē.

Dñica prima in quadragesima euangeliu₃ Matthei.iiij.ca.

Expositio litteralis

e In illo tpe. Ductus est iesus ī desertū Hic ostendit Euangelista in christo veritatem deitatis ⁊ humanitatis ex demonis temptatione : ⁊ ex sanctorum angelorum administratione Et primo ponitur primum: secundo secundum.ibi tunc reliquit ⁊c. Prima diuiditur in tres secundum triplicem temptationem:⁊ triplicem christi victoriam: ſcd̄a ibi .Tunc assumpsit eū: Tertia ibi iterum assumpsit eum. Prima ergo temptatio fuit de carnis concupiscentia. Accepit aūt temptator occasionē p̄mo de h̄ tentādi ex esurie ipius xp̄i post baptismū eni xp̄i imediate:ductus ē a spū .s.sancto: q₂ humanitas christi erat organum diuinitatis:⁊ ideo ad omnia agenda mouebatur instinctu spiritus sancti. Hoc igitur motu iuit in desertum locum.s.aptum orationi:vt ibi spiritum in oratiōe offerret pro nobis deo patri. f Et cum ieiunasset. vt carnem innocēte₃ pro nobis maceraret:⁊ exemplū fidelibus

In illo tēpore. Ductus est iesus in desertum[c] a spū:vt tētaret a diabolo. Et cū ieiūasset[f] quadragita dieb⁹[g] ⁊ q̄dragita noctib⁹ postea esurijt[h]. Et accedens tētator[i]:dixit ei. Si filius[k]

daret: ⁊ per hoc quod post baptismu₃ talia egit: nobis ostendit ꝙ qui inchoat nouā vitam debet seipsum offerre deo ꝑ ieiunium ⁊ oratōnē sequitur. g Quadraginta diebus:non vltra transit vt virtus diuinitatis diabolo celaretur. Q₂ Moyses ⁊ Helias ieiunauerunt tot diebus. h Postea esurijt.per hoc in se ⁊ veritatem humane infirmitatis ostendit ⁊ occasionem tentatori dedit. ideo sequitur. i Et accedens tentator. Ad euidentiam huius tentationis aduertendum quod diabolus sciebat predictum per prophetas ꝙ christus futurus erat verus homo ⁊ verus deus vt habetur expresse. Isai.ix.ca. Paruulus natus est nobis:⁊ filius datus est nobis: Ecce vera humanitas:⁊ vocabitur nomen ei⁹ admirabilis consiliarius:deus fortis:pater futuri seculi:princeps pacis. Ecce manifesta diuinitas eius.⁊ in pluribus alijs locis idem exprimitur:quod omitto propter prolixitatem similiter sciebat tempus natiuitatis xp̄i esse cōpletum. Tum propter ebdomadas Danielis: in quibus erat determinate prefixus termin⁹ sui aduentus:Tum propter translationem regni iudeoꝝ ad Herodem alienigenam: prout fuerat predictum per Jacob patriarchā .Geñ. xlix.cap. Sed nesciebat certitudinaliter ꝙ iesus nazarenus esset ipse xp̄s de quo talia fuerant dicta. Verūtn̄ ꝑp eminentiam sanctitatis ei⁹:⁊ ꝑp ꝯplexionē tp̄is respectu xp̄i aduētus hēbat quādā cōiecturā: ꝙ ipe eēt v̄e xp̄s: Et iō d̄ h̄ voluit expientiā accipe ꝑ tētationē:q₂ tentare ē accipe expiētiā de aliq̄ q̄d ig̃rat ⁊ tēdebat ēt vlterius ꝑ hāc tētatōe₃ īducē eū ad pctm̄ si iueniret pur⁹ hō. S₃ neutrū obtinuit vt patebit. Dicit igit tentādo. k Si filius dei es.s. carnalis ⁊ per ꝯsequēs ei equalis in potestate.

a Dic vt lapides ꝛc. Luce.iiij.cap.dr. Dic lapidi huic ꝛc. Et idē est qꝛ singulare includitur in plurali: ꝛ iō si demonstrauit plures lapides necessario demonstrauit ꝛ vnum. Uel aliter dicendū. qd lucas accipit. Singulare pro plurali Sicut accipitur Exo.viij. Uēit musca grauissima in domo Pharaōis i. multitudo muscaꝝ. b Qui respōdēs dixit. Sic rn̄dit xp̄s ꝙ nec diuinitatē eiꝰ poterat perpendere nec ipsū ad gulā inducere dicens. c Scriptū ē. Deutero.viij. caplo. d Nō in solo pane viuit homo .s. corpali. e Sȝ in omni verbo ꝛc. qd verificaꝛ nō solū de vita spūali: sed ēt de corpali: sicut patet de Moyse q ieiunauit quadragita diebꝰ ꝛ quadraginta noctibus verbo dei spūaliter ꝛ corpaliter sustentatus. f Tunc assumpsit euȝ. Hic scdo tētat eum de supbia ꝛ ad eundem finem sicut prius dicit ergo Matheus. Tūc assumpsit eum in sanctā ciuitatem .i. hierusalem que dicebatur sancta: qꝛ diuino cultui deputata ppť templū quod erat ibi: nec erat licitum in lege sacrificare deo alibi. g Et statuit eum supra pinaculum templi. Istud pinaculum erat templi rectum: quod erat desuper planum: sicut fiebant tunc domus Palestinoꝝ: Erat enim intētio demonis illuc eū portantis: vt a populo ciuitatis ipse iesus quasi volare videretur: ꝛ sic in vanā gl'iam ferreť: Sed diuina virtute fecit ꝙ nullus eum vidit: quia in potestate eiꝰ erat videri ꝛ non videri. h Et dixit ei. Si filius dei es mitte te deorsum: quasi di. virtute ppria potes sine periculo: ꝛ ēt propter ministerium angeloꝝ tibi seruientium. i Scriptum est enī de te .s. in psal. Quia angelis suis mādauit de te ꝛc. k Ait illi iesus: Sic respondet ei p scripturam quod totaliter euacuat eius tentationem. l Non temptabis ꝛc. Deutero .vj. cap. Tentare enī deū est querere experimētum de dei virtute absq inevitabili necessitate ꝛ hoc est peccatum: qꝛ qn̄cūqȝ homo aliquid quod potest facere ɓm viam humanaȝ ad euadendum periculum non debet illud cōmittere querendo diuinum experimentum ꝛ propter hoc probatio ferri candentis ꝛ monomachie tanquā illicita probibētur in iure per hoc ꝛc. Respōdet iesus diabolo tentanti ipsuȝ: qꝛ cuȝ posset de p inaculo templi descendere per viaȝ humanam .s. per gradus ad hoc factos in templo: non debebat per aliuȝ locum descēdere: qꝛ hoc esset deum tētare. m Iteruȝ assumpsit eū diabolus. Hic tertio tentat eum de concupiscentia oculorum .seu auaritia: qꝛ posuit euȝ in mōtem excelsum quis autem fuit iste mons nō nominatur nec multum refert ad propositum. n Et ostendit ei regna omnia mundi. Nō sic est intelligendum: ꝙ ex illo loco possent omnia regna: ꝛ omnes ciuitates determinate videri: sed ostendendo diuersas partes orbis dixit ei: Tale regnum est in tali situ: ꝛ tale in tali ꝛ narrando in breuibus magnitudinem ꝛ gloriam illoꝝ regnoꝝ: ꝛ ideo ostensio fuit magis ad auditum qȝ ad visum. quo facto dixit ei o Hec omnia tibi dabo. Ex hoc loco ꝛ alijs similibus dixerunt . Manichei : ꝙ diabolus est dominus illoꝝ corporalium inferiorum sicut factor ꝛ creator eoꝝ: sed hoc patȝ manifeste falsum. Geñ. pmo vbi describuntur facta a deo. Et ideo dicendum ꝙ diabolus mentiebatur, qꝛ mendax est: ꝛ pater mendatij: vt habetur ioānis.viij.cap. Creature enim corporales non sunt in potestate ipsius nisi quantum sibi permittitur a deo. sequitur. p Uade sathana. Hic increpauit eum ꝛ non supra ad ostendendum: ꝙ proprias iniurias debet homo portare: sed dei iniuriam nullo modo tolerare hoc autem maxime fit: qn̄ cultus debitꝰ deo

dei ēs dic vt lapides[a] isti panes fiāt. Qui respondens dixit[b]. Scriptum est[c]. Non in solo pane viuit homo[d]. Sȝ in omni verbo[e] quod pcedit de ore dei. Tunc assumpsit eum[f] diabolus in sanctam ciuitatem: ꝛ statuit eum supra pinaculum templi[g] ꝛ dixit ei[h]. Si filius dei es mitte te deorsuȝ Scriptū ē enī[i]: qꝛ angelis suis mādauit de te: ꝛ in māibꝰ tollēt te: ne forte offēdas ad lapidē pedē tuū. Ait illi iesus[k] rursum. Scriptū ē. Nō tentabis dn̄m deū tuū[l]. Iterū assumpsit eū diabolus[m] i mōtē excelsuȝ valde ꝛ ondit ei oia regna mūdi[n] ꝛ gl'iā eoꝝ: ꝛ dixit illi. Hec oīa tibi dabo. si cadēs adoraueris me[o]. Tūc dixit ei iesus. Uade Sathana[p].

impeditur diabolo: quod diabolus facere suggerebat. Et ideo hanc veritatem per scripturam confirmat deute. vj. cap. a Dominum deum tuum adorabis &c. Adoratione. s. latrie que soli deo debetur: homines aūt veneratiōe dulie.

Scriptum est eni. Deum tuum adorabis[a]: et illi soli servies. Tunc reliquit eum[b] diabolus et ecce angeli accesserunt et ministrabāt ei[c]

b Tunc reliquit eum. Hic ostenditur diuinitas ex misterio sanctorum angelorū reliquerunt enim angeli ipsum iesū ad tempus vt diuinitas eius diabolum magis lateret: et conuenientius locuz temptandi haberet et vt victoria ipsius xpī excellētior apperet: ex hoc qd solus ipsum deuinceret. Et ideo victo temptatore et pre cōfusiōe recedēte. c Accesserunt angeli et ministrabant ei. Sicut vo domino proprij serui. Ex quo apparet diuinitas christi: qr nulla natura est supra angelicam nisi diuina.

Expositio moralis eiusdē euāge.

Ductus est iesus in desertum. Per hoc insinuatur ꝙ aggrediens desertum pnie. fortius temptatur ab hoste. eccliastici. ij. cap. Fili accedens ad seruitutem dei: sta in iusticia et timore et prepara animam tuam ad temptationem. i. ad resistendum temptationi que iminet tibi: illos eni deus fortius tēptari permittit: quos fortiores esse cognoscit. j. corin. x. cap. Fidelis autē deus est q non patietur vos tēptari supra id qd potestis: per hoc aūt qd iesus tēptari voluit triplici tēptatione: ostenditur qd quāuis tēptatio vel est a carne vel a mundo: vel ab hoste: diabolus tñ vtitur aliquādo carne et mūdo tēptationes eorum accedēdo.

¶ Questio fratris Antonij betontini sup ijdē euangeliū. Non in solo pane viuit homo &c. Matthei. iiij. cap. Super qbus verbis merito queritur.

Utrum gulositas quelibet ieiuniū frangat et destruat. Cui petitiōi ex snia doctoris nostri Ri. super di. xv. iiij. li. sniaruz articulo. vj. Respōdetur sic dicentis ieiuniū qd obseruare populus xpianus obligatur triplex est. Quorum pmū dr ieiuniū cuiuscūqz seculi iniqtatis et neqtie. Unde beatus Augustinus sup ioānem et notatur a Gratiano de ɔse. di. v. ca. Jeiuniū taliter ingt. ieiuniū magnū et generale ē abstinē ab iniqtatibus et ab illicitis voluptatibus seculi: qd est perfectuz ieiuniū. Nam vt Hiero. ait Tunc preclara est abstinētia corporis: cum aīus ieiunat a vitijs. Quid eni prodest corpus attenuare abstinētia: cum aīus intumescit supbia. Unde Isidorus ait. Qui a cibis abstinēt: et mala agunt demōes imitantur: qbus esca semp abest: et culpa semp adest. ideo dñs p isai. lviij. cap. dicit. Nōne hoc est magis ieiuniū qd elegi. dissolue colligationes ipietatis. i. peccata quorum velut a nullorum catenaruz vnum ad aliud trahit. Et qr quot homo habet genera pctōrum: tot retinet eorum diuersitates fasciculorum. ideo additur. Solue fasciculos depmentes: et qr sensus iteriores et exteriores pctis cōfrāguntur: iccirco subinfertur. Dimitte eos q cōfracti sunt liberos. h gppe ieiuniuz: per qdlibet peccatum mortale frāgitur. Aliud ieiunium dr virtutis abstinentie: de quo Hieronymus ad Demetriadē virginē ait. Sint tibi quottidiana ieiunia et refectio sacietatez fugiens: nihil pdest tibi biduo vel triduo transmisso vacuum portare ventrem: si pariter obstruatur. Qd dcm in eadem di. decretorum a gratiano ponitur. Cōtradicunt huic ieiunio multa de quibus in sermone quadragesime Bernardus ait. Si sola gula peccauit: sola ieiunet: si aūt peccauerunt cetera mēbra cur non ieiunent et ipa. Et ifra subdit. Jeiunet oculus a curiosis aspectibus. Auris a fabulis et rumoribus: Jeiunet ligua a detractione et murmuratione. Jeiunet manus a malis operibus: Jeiunet aīa a vitijs. Cōtradicūt isuper huic ieiunio multa alia de perfectiōe sicut ad vxores accedere Teste Ambrosio dicēte. Nullus oino i quadragesima vxori sue ante octauas pasche iungatur. Hic pphēta Johel. ij. ca. ait. Egrediatur sponsus de cubili suo: et spōsa de thalamo suo: lz ipsi nullo modo duci h tpe possit. Sicut in ca. Capellanus. ex. de ferijs dr. Debita repetere venatōibus itendere choreas agere: et hmōi: que oia cā breuitatis omitto cū de eis in opere de pnia latius ptractetur. Ultimū ieiuniū dr sācte matris ecclie: qd frāgitur nō solū per gulositatē que peccatū mortale in quātuz hoc ieiunium includit illud: qd est virtutis abstinētie: Sed et p gulositatē: que est ɔ statutū ecclie. que

qnqꝫ modis opatur. De qbus Gregꝰ in expositione beati Job: ⁊ notat̃ a Gratiano de conse. di.v.ca. Quinqꝫ modis taliter inqt. Quinqꝫ modis nos gule vitiū tēptat. Aliqn̄ nāqꝫ idigētie tpa preuenit. Aliqn̄ cibos lautiores querit. Aliqn̄ que sumenda sunt procurari accuratiꝰ expetit. Aliqn̄ aūt ⁊ qualitas ciboꝝ ⁊ tēpus congruit: sed ī ipa quātitate sumēdi mensurā refectionis excedit. Non nūq̄ꝫ abiectus est q̄ desiderat̃: ⁊ tū ip̄o estu immensi desiderij deteriꝰ peccat. Et ex his colligi pōt: q̄ ī ieiunio oīs gula de p̄fectiōe vitāda est: lꝫ nō nisi mortalis de necessitate. Nā codice de legibus lege Nō dubiū. Dicit̃. Nō dubiū est enī ī legeꝫ cōmittere: q verba legis amplexus ꝯtra legis nitit̃ voluntatē. Igit̃ ad tale vitiū euitandū in verbis istis dicitur. Non in solo pane: idest in quocūqꝫ cibo corporali viuit hō: sꝫ ī oī v̄bo qđ procedit de ore dei.

¶ Alia qđ eiusdē fr̄is Antonij sup idem euangeliū: Non in solo pane viuit hō ⁊c̄.

In qbus v̄bis querit̃. Utrū gula sit grauissimū pctōꝝ: Ad cuius euidentiā sciendū est b̄m doctrinā sancti Tho. s̄a s̄e. q.cxlviij. ar.iij. Qđ peccatū vel grauitas peccati tripliciter ꝯsiderari pōt. Primo qdem ⁊ p̄ncipalr̃ b̄m māꝫ in qua peccat̃ ⁊ hmōi ꝯsideratiōe: pctā que fiunt circa res diuinas maxīa reputant̃. Scđo nāqꝫ modo ex pte peccantis: ⁊ b̄m hec aliqua pctā leuia sunt. Ultimo ex parte effectus ꝯsequentis. licet igit̃ pctm̄ gule non sit maximū p̄mo mō: cū sit circa ea que ad sustentationē corporis spectare noscunt̃: neqꝫ scđo mō: q: tūc magis alleuiat q̄ꝫ aggrauat. Tū ꝓpt̃ necessitateꝫ ciboꝝ: tū propter difficultatē discernēdi ⁊ moderandi id qđ in talibus cōuenit. tn̄ vltimo mō extimatur grauissimū cū ex ea occasionē accipiāt diuersa pctā. Hinc Crisosto. ait. Adam in ꝯtinentia ventris: expulit a paradiso. Diluuiū qđ fuit tpe Noe ipsa facit. Et Hiero. lib.ij. cōtra Iouinianū ait. Porro ciborꝫ auiditas q̄ auaritie mater sit: ⁊ animū q̄si qbusdā eū pedibus ī fra teneat qs ignorabit: ⁊ ꝓpter breuē generalem voluptatē terre lustrant̃ ⁊ maria. Et vt mulsuꝫ vinū preciosusqꝫ cibus fauces nr̃as trāseat totius vite opere desudamus. Et infra frustraqꝫ qdā simulat salua fide ⁊ pudicitia ⁊ integritate mētis se abuti voluptatibus: cuꝫ ꝯ nām sit corpora voluptatū: sine voluptate pfrui. Et apl̄s hoc ip̄m cauens dixerit. Que aūt est in delitijs viuēs mōrtua est.

Feria.ij.post primā dominicā quadragesime euangeliū Mat.xxv.c.

In illo tēpore: Dixit Jesus discipulis suis. Cum venerit filiꝰ hoīs[a] ī maiestate sua[b]: ⁊ oēs angeli eiꝰ cū eo[c]: tunc sedebit super sedem maiestatis sue[d]: ⁊ cōgregabunt̃ ante eū oēs gentes[e]: ⁊ separabit eos ab inuicem[f]: sicut pastor segregat oues ab hedis[g]. Et statuet qdem oues a dextris suis[h]. Hedos aūt a sinistris[i].

Expositio l̄ralis euangelij.

a Cum aūt venerit filiꝰ hoīs. Hic ponūt̃ tertia parabola q̄ ptinet ad actiuos: ad quos ptinet se exercere in actibus misericordie: p q̄ exercitio remunerabunt̃: desistentes aūt a talibꝰ ꝯdēnabunt̃. Dicit ergo. a Cū aūt venerit filius hoīs. lꝫ enī idem sit filius dei ⁊ hoīs: facit tn̄ mentionē de filio hoīs q: in forma humana veniet ad iudiciū. b In maiestate sua: q: tunc apparebit in forma hoīs gliosa q in p̄mo aduētu apparuit in forma passibili ⁊ infirma. c Et oēs angeli eius cū eo. Tū ꝓpt̃ honorē iudicis: tū ꝓpt̃ executionē iudicij: q: ministerio sanctoꝝ angeloꝝ deducent̃ electi ad celū: p malos angelos reprobi trahētur ad infernū. d Tūc sedebit sup sedē maiestatis sue. p h̄ significat ptātem iudiciariā que data est xp̄o homini. e Et cōgregabunt̃ aū eū oēs gentes: qa nullus tunc poterit latere. f Et sepabit eos ab inuicē: q: iustitia cuiuslibet ⁊ malitia apparebit oībus manifeste: ⁊ talis distinctio vocat̃ sepatio: ⁊ cū h̄ forte distinguent̃ b̄m sitū. g Sicut pastor segregat oues ab hedis: p oues intelligunt̃ iusti ꝓpt̃ coꝝ inocētiā: p hedos reprobi ꝓpt̃ eoꝝ neqtiam. hedus enī qn̄ crescit est aīal fetidū ⁊ luxuriosum: vn̄ ⁊ in lege hircus offerebat̃ p pctō principis: vt h̄r Leuitici.iiij.ca. h Et statuet qdē oues a dextris. i. ī potioribꝰ bonis: q: sancti trāsferent̃ ad gliaꝫ. i Hedos aūt a sinistris: q: mali dimittent̃ ad penā: ⁊ q: forte sic erūt dispositi b̄m sitū

Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt.[a] Uenite benedicti p̄ris mei:poſſidete[b] paratū vobis regnū a conſtitutione mundi.[c] Eſuriui[d] enī ⁊ dediſtis mihi mā ducare. Sitiui ⁊ dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram ⁊ collegiſtis me. Nudus ⁊ operuiſtis me. Infirmus:⁊ viſitaſtis me. In carcere eram: ⁊ veniſtis ad me

Tūc rñdebūt ei iuſti dicētes: Dñe qñ te vidim⁹ eſuriētē[e]:⁊ pauim⁹ te:⁊ ſitiētē ⁊ dedim⁹ tibi potū. Qñ āt te vidim⁹ hoſpitē ⁊ collegim⁹ te: aut nudū: ⁊ coopuim⁹ te Aut qñ te vidim⁹ infirmū:aut in carcere:⁊ venimus ad te? Et reſpondēs rex dicet illis. Amē dico vobis. Quādiu feciſtis vni de his fratrib⁹ meis:mihi fe-

in iudicio:qꝛ eſt locus honoꝛabilioꝛ:⁊ idō cōuenit electis. a Tunc dicet rex his q a dextris eius erunt. Uenite benedicti p̄ris mei.i. a p̄re meo. b Poſſidete.i.eternaliter tenete. c Paratum vobis regnū a ꝯſtitutiōe mūdi: qꝛ a p̄ncipio mundi factū eſt celum empireū qd̄ eſt locus beatoꝛum. d Eſuriui ⁊c̄. hic tangunt ſex opera miſericoꝛdie que ſunt neceſſaria ex parte coꝛpoꝛis: et intelligit per hoc Septimū qd̄ ē ſepellire moꝛtuos. Sufficientia autē iſtoꝝ hoc mō accipitur:qꝛ hō in vita p̄nti p̄mo indiget ex pte coꝛpis alimēto:ſine q̄ nō pōt eſſe:⁊ hoc alimētū ē duplex. Unū ē calidū ⁊ ſiccū:Et hꝰ vocat cibus:⁊ ſic vnum op⁹ miſericoꝛdie eſt paſcere eſuriētē:vñ dicit phs.ij.de aīa. Qd̄ eſuries eſt appetitus calidi ⁊ ſicci. Et aliud eſt alimentū frigidū ⁊ humidum:⁊ illud vocat potus. Et ſic ſcd̄m opus miſericoꝛdie eſt potare ſitientē:⁊ ſic dicit.ij.de aīa. ꝙ ſitis eſt appetitus frigidi ⁊ humidi. Scd̄o indiget tegumento ſine q̄ nō pōt bene eſſe:vꝫ indumento ⁊ domicilio: in q̄ poſſit requeſcere:⁊ ſic eſt duplex op⁹ miſericoꝛdie.ſ.veſtire nudū:⁊ colligere vel recipere hoſpitem. Tertio indiget poſt vitam iſtam ſepultura ⁊ ſic ponit q̄ntū opus miſericoꝛdie.ſ.ſepelire moꝛtuos:iſta aūt qnqꝫ p̄dicta ſunt oīb⁹ cōia:alia ſunt duo opa miſericoꝛdie que impēdunt alicui ex alio accidente ſupueniente vt ſi aliqs incurrit infirmitatē vel capiat ab hoſtibus:⁊ ſic accipiunt duo opa que ſunt viſitare īfirmū:⁊ redimere captiuū:⁊ in noīe redēptionis intelligit omne beneficiū eis impenſum: iſta aūt ſeptem opera miſericoꝛdie habentur ī vno verſu. Uiſito:poto:cibo:redimo:tego:colligo:condo:⁊ patet ſnīa ex p̄dictis. Iſta autem ſeptē impenſa xp̄i fidelibus ꝓpter xp̄m ibi reputat totū factum:qꝛ fideles ſunt membꝛa ei⁹: ⁊ ecōtrario fidelibus denegata:ſibi reputat denegari:ꝓpter qd̄ faciētibus opa miſericoꝛdie: reddit vitam eternā:denegantibus aūt penā ex iſtis patet littera. e Dñe quādo te vidimus eſurientem ⁊c̄. Non eſt queſtio p̄cedēs ex ignoꝛātia:quia iuſti certitudinaliter cognoſcent ꝙ opa miſericoꝛdie facta mēbꝛis xp̄i: xp̄s ſibi reputet fieri: ⁊ ꝓ talibus ſe certitudinaliter ſaluari: Et ſimiliter mali ſcient ſe dānari ꝓ contrario. Sed ē queſtio admirationis pꝛo magnitudine gratie que fiet electis ⁊ magnitudīe miſerie que infligetur repꝛobis. Cōſiderādum etiam ꝙ hic non fit mentio de operibus miſericoꝛdie ex parte anime:quia illa pertinent pꝛo maioꝛi parte ad p̄latos ad quos ptinent alios inſtruere ⁊ dirigere in ſalutem: hic autem agitur de iudicio circa ſtatum actiuoꝛum:vt viſum eſt:cetera patent ex dictis.

Expoſitio moꝛalis eiuſdem euangelij.

Cum autem venerit filius hominis in maieſtate ſua. Hoc etiam poteſt exponi de aduentu xp̄i:ad iudicium particulare: ſicut eſt pars p̄cedens. Nam a tempoꝛe aſcenſionis ſedet in maieſtate ad dexteram dei patris: ⁊ angeli ſunt cum eo:omnes etiam gentes congregate ſunt ante eum:quia nuda ⁊ aperta ſunt oculis eius omnia. Hebꝛ.iiij. ipſe etiā ſegregat oues ab hedis omnium merita ⁊ demerita diſcernendo:⁊ ponit bonos ad dexteram:dando eis gratiam que eſt arra gloꝛie:⁊ per oppoſitū malos ad ſiniſtram arram gloꝛie negando: ⁊ ſic dicit bonis. Poſſidete paratum vobis regnū ſ̄m ꝙ dicit Luc.xvij. Regnum dei eſt ītra nos Eſuriui in membꝛis meis deſiderantibus euchariſtiam ⁊ dediſtis mihi:vos ſacerdotes bene miniſtrando. Sitiui potum ſapientie ſalutaris: ⁊ dediſtis mihi bibere: vos doctoꝛes

⁊ predicatores ecclesie. Hospes eram exclusus a cōmunitate ecclesie: ⁊ collegistis me: vos pij iudices absoluentes me. Nudos operimento vrtutum ⁊ operuistis me: reducendo me ad virtutis bonum. Infirmus: infirmitate passionis inordinate: ⁊ visitastis me: supportando charitatiue. In carcerē erā ligatus praua cōsnetudine ⁊ venistis ad me: soluendum a tali ligamine. econuerso vo dicit malis. Esuriui ⁊ non dedistis mihi manducare Expositō patet ex predictis per negationē collationis dictorum beneficiorum. Et sicut cōferentes digni sunt premiatione. Ita denegantes ⁊ dare potentes punitione. Ideo cōcluditur in fine. Et ibūt hi i supplicium eternum.

cistis. Tunc dicet ⁊ his qui a sinistris eius erūt Discedite a me maledicti in ignē eternū: q̄ paratus est diabolo ⁊ angelis eius. Esuriui enī ⁊ nō dedistis mihi māducare. Sitiui ⁊ nō dedistis mihi potum. Hospes eram: ⁊ non collegistis me: Nudus ⁊ nō cooperuistis me: Infirmus ⁊ in carcere: ⁊ nō visitastis me. Tunc respondebūt ei ⁊ ipsi dicētes. Dñe qñ te vidim⁹ esurientem: aut sitientem: aut hospitem: aut nudū: aut infirmū: aut in carcere: ⁊ non ministrauimus tibi? Tūc respondebit illis dicens. Amē dico vobis q̄diu non fecistis vni de minorib⁹ his: nec mihi fecistis. Et ibunt hi i supplicium eternum: iusti autem in vitam eternā.

Questio fratris Antonij betontini sup euāgelio Matthei. xxv. cap. Ite maledicti in ignē eternum qui paratus est diabolo ⁊c̄.

In quib⁹ verbis queritur. Quare pena prauorum eternalis est: cum eorum culpa temporaliter cōmissa sit. Sed hec questio citius soluitur: si diuine iustitie ratio equo animo pensatur. Nam ⁊ doctores sancti qui hoc iusta meditatione pensarunt tribus rationibus: vt de reliquis taceam. Ad veritatem diuine iustitie declarandam vsi sunt. Quarum prima est. In eodem statu in quo homo moritur in eodem punitur: sed moriens peccatoris voluntas in infinitum inuenitur mala. igitur ⁊ in infinitum existimatur puniēda: Dicitur enim in cap. Cū voluntate: extra de snīa excōmunicatiōis. Voluntas ⁊ propositum distingunt maleficium. Hinc Ecclesi. xj. cap. scribitur. Si ceciderit ad austrū per quē charitatis feruor designatur: aut ad aquilonem per quē frigiditas peccatoris ad benefaciendum denotatur: in quocūq̄ loco ceciderit ibi erit. Ceterum quanto minus bonum est q̄ peccatores deo preferūt siue per qđ quasi deus ipse deseritur: tanto ei ignominia irrogatur. cum ergo omne qđ est: vel eē potest in infinitum minus deo sit. infinitam iniuriā a creatura creator accipit. Hinc Hiere. ij. ca. Conqueritur dominus dicēs. Me dereliquerūt peccatores .s. fontem aque viue: ⁊ fodiunt sibi cisternas dissipatas. Et licz omnis comparatio abusio sit respectu domini: tamē sm̄ humanū modum loquendi nō parum differunt. Fons aque viue q̄ deus ē: quā samaritane promisit dicens. Qui biberit ex aqua quā dabo ei non sitiet in eternum. Joan. iiij. cap. Et cisterne dissipate per quas res create intelligi possunt ad quas deserēdo creatorem peccatores conuertunt. Ultima ratio ⁊ melior talis sit. Justus iudex qui cognoscit quo corde pctm̄ cōmittit: non tñ minus opus malum in puniendo considerat: q̄ mentē peccātis putemus qđ discutiat Quotiēscūq̄ igitur in voluntate peccatū reperit totiēs eum punire disponit: ⁊ si semp in voluntate pctm̄ accedere inueniat semp oportet vt eū puniri diffiniat: ⁊ q2 in culpa mortali deficiente mala volūtas semp adest: q̄ ei semp sit pena necessariū est. Uñ in. iiij. dialogoꝝ volumine beatus Greg. petro dicēti sibi: Scire velim quō iustū sit: vt culpa q̄ cū fine ꝑpetrata est sine fine puniaē: ꝓtinus rñdit dicēs: hoc petre recte diceret: si iustus iudex: non corda hoīuz: sed facta pensaret. iniqui enim ideo cū fine deliquerūt: q2 cū fine vixerūt: nā voluissent vtiq̄ sine fine viuere: vt potuissent sine fine peccare Ostendunt enī q2 in peccato: semp viuere cupiunt qui nūq̄ desinunt peccare dum viuunt. Ad magnam ergo iusticiam iudicantis pertinet: vt nunq̄ careant supplicio qui in hac vita nunq̄ voluerunt carere peccato.

Expositio litteralis.

a Et cum intrasset. Hic ponit̄ iudeoꝝ indignatio: q̄ꝛ pncipes sacerdotū ⁊ maiores indignabant̄ de reuerentia xp̄o exhibita: ⁊ ideo dr̄. b Cōmota est vniuersa ciuitas: q̄ꝛ factum maioꝝ dr̄ eē factū toti⁹ ciuitatis di/cens. c Quis ē hic: quasi di. Iste nō est talis ac tantus ꝙ talia debe/rent sibi exhiberi d Populi aūt. i. simplices ⁊ vulgares quasi rōnē de contrario reddentes e Dicebāt: hic ē iesus ꝓpħa a nazareth galilee. Et vocant eū ꝓpħaꝫ nō quēcunqꝫ: sed il/lum q̄ dictus fuerat p̄ moysen ꝓpħa. Deuter. xviij. cap. ⁊ replicat̄ Act. vij. cap. Prophām suscitabit deus de frib⁹ vr̄is ⁊c̄. ⁊ iō merito dꝫ honorari. f Et intrauit. Hic scd̄o ōndit̄ ꝙ ipi dei fuerūt ɔtēptores diuine maiestatis i facto patenti: ⁊ diuidit̄ in duas: q̄ꝛ p̄mo ōndit̄ xp̄i diuinitas ex duplici facto. Scd̄o sb̄iūgit̄ iudeoꝝ impugnatio ibi. Uidentes aūt pncipes: p̄ma i duas b̄m duplex fcm̄ a xp̄o ōnsum. Scd̄m ponitur ibi accesserūt ad eū. ¶ Ad euidentiā p̄mi cōsiderandū ꝙ pncipes sacerdotūq̄ erāt auari ꝑ astutias diuersas conabant̄ excoꝛiare vel ex/poliare pplm̄: igit̄ q̄ꝛ de longinqs ptibus aliq̄ veniebāt in hirlm̄ cū deuotōis: q̄ꝛ nō erat eis licitū alibi sacrificiū offerre: ⁊ nō poterāt ex tā longinquo aīalia adducere: ⁊ iō sacerdotes statuerant in tēplo aliquos de sua familia q̄ ven/debāt in atrijs tēpli illa q̄ poterāt i tēplo offerri: ne venientes a longe haberēt excusationem cessandi ab oblationibus: silr̄ q̄ꝛ aliq̄ veniebāt ad tēplū q̄ non hēbant pecuniā vñ possent aīa/lia offerenda emere: iō sacerdotes statuerant ibi nūmularios q̄ sb̄ certa cautione pecuniam traderēt: ⁊ sic nullus excusaret̄ q̄n possit sacrificium offerre. lꝫ enī p̄o illa accōmodatōe pecunie nō reciperēt pecuniā vltra sorte recipiebāt tñ aliq̄ munera: vel exenia: ⁊ sic pꝫ ꝙ peccabāt ex facto q̄d erat illicituꝫ. s. aliqd̄ recipere vltra sortē quātūcūqꝫ modicū: ⁊ ex loco q̄ꝛ talia exer/cebant in locis orōni deputatis: ⁊ iō xp̄s talia tanq̄ȝ illicita de tēplo eiecit: ⁊ i hoc se dn̄m templi ōndit: ⁊ hoc est q̄d dr̄ hic. f Et itrauit ie/sus i templū dei. templū aūt aliqñ accipit̄ ꝓpe pro domo templi q̄d diuidebatur i duas ptes: vna ps vocabat̄ sanctum vbi erat altare thimiamatis mensa: ⁊ cādelabrū. Alia pars erat sanctuꝫ sanctoꝛū vbi erat archa testamenti ⁊ duo cherubin: illam ptē q̄ dicebat̄ sanctū intrabāt q̄/tidie sacēdotes ad offerēdū incensū: ⁊ nulli alij: itra sā/ctū sanctoꝛū solus summus pontifex intrabat ⁊ semel in āno. Ali/qñ aūt accipit̄ templū large quedā platea qua/drata ante templū clausa muro ⁊ dicebat̄ atriū sacerdotū: q̄ꝛ ib̄ diuo erat altare holocaustoꝝ: ⁊ illud intrabāt non solū sacerdotes: sed etiam leuite eos adiuuantes i excoꝛiatōe hostiaruꝫ ⁊ ablutione ⁊ ɔsilibus. Uulgares aūt hoīes illuc non itrabant: sed ad hostium illius atrij aīalia viua offerebant sacerdotibus: ista aūt duo loca non itrauit xp̄s: q̄ꝛ nō erat sacerdos nec leuita sed p̄ter ista duo loca erāt adhuc duo alia loca: vbi hoīes ib̄ diuo erāt i oꝛone: ⁊ in vno orabant viri ⁊ i alio mulieres: ⁊ ista atria noīe tē/pli vocabant̄ b̄m q̄d scribit̄ Act. iiij. cap. Petr⁹ ⁊ Ioānes ascendebāt i tēplū ad hoꝛam oꝛonis nonā: ⁊ de hoc dr̄ hic: ⁊ intrauit iesus in tēpluꝫ dei: ⁊ eiciebat oēs vendentes ⁊c̄.

Feria .iij. post p̄mā dominicā quadragesime euangeliū b̄m Matth. xxj. cap.

In illo tēpoꝛe: Cū intrasset Iesus hierosolimam[a]: Cōmota est vniuesa ciuitas[b] dicēs. Quis est hic[c]? Populi aūt[d] dicebāt. Hic ē iesus[e] a nazareth galilee. Et itrauit iesus in templum dei[f]: ⁊ eiciebat oēs vendentes ⁊ emētes in tēplo: ⁊ mensas nūmularioꝛū: ⁊ cathedras vendētiū colūbas euertit. Et dixit eis: scriptū est[g]. Domus mea domus oꝛationis vocabit̄[h] Uos aūt fecistis illā speluncam

Questio.

¶ Sed querit̄ hic quō non restiterūt. Dicēdū ꝙ ex oculis ei⁹ ⁊ facie exibat fulgoꝛ trrens eos ita ꝙ nō audebāt resistere: sicut in voce sua terruit eos q̄ veniebāt ad capiendū eū: q̄ꝛ cū audierūt ip̄m dicentē. Ego sum: abierūt retroꝛsū ⁊ ceciderūt in terrā: vt hr̄ Ioā. xviij. cap in voluntate enī xp̄i erat ōndere īfirmitatē assūptā ⁊ sue diuinitatis v̄tutē. sequit̄. g Et dixit eis scri ptū ē. Isai. lvj. h Domus mea dom⁹ oꝛonis vocabit̄: vos fecistis illam speluncā latronum:

quia non curabant de cultu dei:sed magis de/ corratione populi per astutias suas exquisitas vt visum est. Spelunca autem latronum dicit esse locus vbi spolia que rapiunt congregant: ꝛ hoc fecerunt sacerdotes de templo vt visū ē. a Et accesserūt. Hic ponit ſm fa/ ctū ostēsum sue di uinitatis in cura/ tione infirmitatū incurabilium: qḋ non pōt fieri nisi virtute diuina: et hoc est qḋ dici ur a Et accesserunt ad eū: ceci ꝛ clau/ di. A puatiōe enī in habitum nō fit regressus per na/ turam. b Et sanauit eos: virtute ꝑpria quod nō poterat facere vtus creata. c Uidentes aūt pncipes. Hic ↄsequenter ponit cōtra xp̄m iudeoꝝ indignatio: ꝛ diuiditur ī duas partes: quia pmo ex indignatiōe impugnauit eius fa/ mam: ꝛ scḋo eius doctrinam ibi ꝛ cū venisset ī templum. Prima ī duas: qꝛ pmo ponit iudeo rum impugnatio. Scḋo ponit xp̄i rn̄sio: ibi ie/ sus aūt dixit eis. ¶ Circa primū sciendū q̄ pn cipes sacerdotū conceperāt rancorem ꝛ odiū contra xp̄m ꝑpter hoc q̄ manifeste repreben/ debat auaritiā: ꝛ alia eoꝝ vitia: ꝛ videntes mi/ racula que fecit infirmos sanando. d Et pue ros clamantes in templo ꝛc. ipsum. s. esse xp̄m verum. e Indignati sunt. verūtn̄ qꝛ non au/ debant miracula manifeste impugnare: iō ar/ guunt eum de applausu ppli quē sustinebat cir ca se. f Et dixerunt ei audis qḋ isti dicunt: quasi di. Si tu esses iustus ꝛ bonus: tu nō susti neres talem applausum ppli. g Jesus autē dixit eis. Hic ponit xp̄i rn̄sio. vbi xp̄s ostendit eos iuste reprobādos a deo q̄ pmo facto: scḋo euidenti signo ibi. Mane aūt reuertens. Jn p ma ergo parte dī sic. g Jesus autē dixit eis. quasi di. bene scio q̄ isti dicūt me xp̄m confitē/ do: ꝛ q̄ hoc debeam sustinere pater: qꝛ hoc est ex diuina preordinatione: ſm q̄ scribit ī psal. propter qḋ subdit. h Nūq̄ legistis: quia ex ore infantiū ꝛ lactentium pfecisti laudem. q. d. Uos qui estis legis periti deberetis scire hāc scripturā: ꝛ per ↄsequēs me non reprebendē. i Et relictis illis: tāq̄ excecatis per inuidiā k Abijt foras extra ciuitatē ꝛ in hoc q̄ dimi sit eos corporaliter ostēdit facto eos esse dimit tendos a deo spiritualiter propter eorum ex/ cecationem.

latronū. Et accesserūt[a] ad eum ceci ꝛ claudi in templo ꝛ sanauit eos[b]. Uidentes autē princi pes[c] sacerdotum ꝛ scri be miracula que fecit: ꝛ pueros clamātes ītē plo[d] ꝛ dicentes. Osana filio dauid: indignati sunt[e] ꝛ dixerunt ei: Au dis qḋ isti dicunt[f]: Je/ sus āt dixit eis[g]. Utiq̄ nunq̄ legistis quia ex ore infantium ꝛ lacten tium perfecisti laudē[h]. Et relictis illis[i] abijt fo ras extra ciuitatem[k] in bethaniam ibiq̄ doce-

Expositio mo/ ralis ipsi[9] euāgelij.

Et cū intrasset hierosolimam cō mota est vniuersa ciuitas dicens: qs est hic. per hoc si/ gnificatum fuit q̄ ī trante iesu celestē irlm angeli dictu ri erāt. quis ē iste rex glie. Et intra/ uit iesus in tēplū dei. Crisosto. hoc erat ꝑprium boni filij intrare domū patris. Et tu imitator xp̄i: factus cū ali/ quā ciuitatē fueris ingressus pmū ad eccliam curras. Et eiciebat oēs vendentes in templo. Nam mercatores eici debent de ecclia. ꝛ men sas nūmulariorꝝ. Crisosto. Significās q̄ in tē/ plo dei non debent eē nūmi nisi spūales habē tes imaginem dei. Et cathedras vendentium columbas euertit. i. dignitates ecclīe obtētas simoniace. Domus mea domus orōnis voca/ bitur: sed nunc domus dissolutionis pōt voca/ ri: ꝛ domus cupiditatis: ideo subditur. Uos āt fecistis illam spelunca latronū. Magni latro/ nes in speluncis suis existētes: qn̄ sciunt aliq̄s paꝝ babentes: transire non exeunt de spelun/ cis: sed mittunt famulos suos ad illos spolian/ dum. Sed qn̄ sciunt hoīes transire multū pe/ cuniosos currunt illuc de pmis sic multi cano/ nici quando sciunt magnū lucrum temporale currunt ad eccliam: sed quādo modicum est lu crum remanent in domibus suis ꝛ recreatio/ nibus: ꝛ ad ecclesiam clericos suos mittunt. Et accesserunt ad eum ceci ꝛ claudi ꝛc. Moralit ceci sunt ignorantes. Claudi vo rectitudinem iustitie dimittentes: ꝛ isti curantur aliquando per pauperes predicatores xp̄i sectatores per eorum bona consilia ꝛ hortamenta: de quo tn̄ aliquando mali sacerdotes indignantur. con/ tra quos subditur. Nunquid legistis ꝛc. quasi dicat. Si sacre scripture noticiam haberetis: non indignaremini sed gauderetis: ꝛ ita fit cō

muniter: qd quando litterati non indignant sed gaudent quia per hoc imposito sibi onere subleuātur: ⁊ relictis illis abijt ⁊c. Crisosto. vt ibi manerent corporaliter: vbi habitabant spiritualiter.

Questio fratris Antonij betontini Matth. xxj. cap. Intrauit iesus in templum dei ⁊ eiciebat omnes vendentes ⁊ ementes in templo.

Super quibus verbis queritur. Utrum aliquando licita sit ipsa mercatio. Ad cuius euidentiam aduertendum est ſm Alexan. de ales q tria sunt genera operū humanorum. Quedam enim sunt que minime possunt esse mala sicut diligere deum ⁊ proximum. Quedā sunt que aliquo modo non possunt esse bona: cuiusmodi sunt blasphemare deum: odire proximū vsura: fornicatio ⁊ similia. Quedam alia reperire contingit: que bona esse possunt ⁊ mala: Sicut est elemosynam dare: Jeiunare: ecclesias visitare: ⁊ alia his similia. Inter que mercatio numerari debet: que de se mala non est: sed aliquibus circūstantijs deprauari potest. Un̄ Augustinus ait in lib. de questionibus noui et veteris testamenti. Fornicari hominibus semper non licet: negociari autem: aliquando licȝ aliquando non licet. q autem de se licita sit. Doctor subtilis magister Joannes scotus. q. ij. super distin. xv. iiij. lib. sententiarum: ostendit ex manifestis necessitatibus: ⁊ comodis hominum cōmunitati prouenientibus ex officio et exercitio ipso mercandi. Constat enim vni patrie: vel vrbi multa deficere que in altera superabundat: qui autem in colendis agris ⁊ in ceteris artib9 mechanicis occupātur: vel reipublice regimini: aut iuste militie operam p̄stāt ad res quibus egerint emendas ⁊ deferēdas: comode ⁊ oportune ire non possunt: nec insuper ad hoc omnes industriam ⁊ peritiam habent: qua ex re reipublice satis expedit: q huic officio aliqui idonei mancipentur: quib9 vtiqȝ merito pro emolumento aliquid lucri debet. Unde Apostolus p̄ma ad Corinthios. ix. cap. dixit. Nemo militat suis stipendijs vnq̄ȝ. Et quis reperi posset: qui sine lucro huic operi inseruire vellet. Cum Matth. x. cap. dicat. dn̄s. Dignus est mercēnarius mercede sua. Proinde ostenditur. negociationem esse licitā. Lege nature: scripture: ⁊ gratie. Primo nāqȝ ostenditur lege nature: quia qd reipublice vtiliter ⁊ peculialiter vtile est: quoquomodo fieri debet imo non parum laudandi sunt: qui ex hac intentione huic operi inseruire conātur: lȝ inde lucrari videantur cum industria: sollicitudinem: labores: pericula: hac pro re mercatores exponant: dummodo discreta sit quātitas lucri. Scd̄o inde ostenditur lege scripture: q̄a negociatio in nullo loco reprobatur: imo de se conceditur. Un̄ in vltimo cap. ij. li. Neemie dicitur. Qui negociatores in die sabbati nō vēderent. Ex quo colligi potest: q alijs diebus mercatores emere ⁊ vendere poterant. Et si ī die sabbati erat prohibita: hoc propter festum erat in quo negociari non licet: non quia esset de se mala. Tertio quoqȝ negociationem esse licitam ostenditur lege gratie. Nam tempore tali auctoritas vniuersalis ecclesie mercatores sub congrua mensura lucrantes minime damnat: imo in cap. per vestras: de donationibus inter virum ⁊ vxorem: mercatores approbare videntur: quando dicit: pro vxoris cuiusdaȝ cautela dotes reponi debere in manu mercatoris. Sed contra predicta satis obstare videtur. Joānes crisostomus super hoc euangelium dicens. Nullus christianus debet eē mercator: aut si voluerit esse proiciatur de ecclesia. Et paulo post. Qui emit ⁊ vendit non potest eē periurus. Ad qd dicendum est. q Crisostom9 ibi execratiue locutus est: pro eo qd pauci sunt mercatores: qui in suis negociationibus iustitiam obseruent: ⁊ a multis alijs vitijs ibi non peccent: Aut absqȝ dubio: non est in hoc dicto sequendus cum nullam habeat pro se rationē cogentem: aut scripture auctoritatem. Nam ex euangelio huius diei non potest aliud colligi: nisi q christus innuit contra vendentes in tēplo: qd vtiqȝ illud graue peccatum est. Aduertendum tn̄ est q sunt quedam negocia que vix possunt absqȝ peccato fieri: sicut beatus Gregorius in omelia. xxiiij. dicit ⁊ notatur a Gratiano de peni. dist. v. cap. Negotium. huiuscemodi ſm Durandum nostrum ⁊ alios doctores: septem sunt cura. s. rei familiaris. Militia: procuratio: administratio: aduocatio: qd negotiū ſm Hostiensem omnibus periculosius est. Episcopatus officium quo nihil miserabilius ⁊ periculosius est si perfunctorie: idest negligēter.

res agatur vt patet .xl. distin. Decretorum cap. Ante omnia dicitur. que proprie sunt vba Augustini ad valerium: lz hec vltima duo sub procuratione et administratione valeant comprehendi. Septimum quoqz negocium mercatio est. de qua Leo papa sic inquit. Qualitas lucri negociantem aut accusat aut arguit: quia et honestus est questus et turpis. Verum tamen penitenti vtilius est dispendia pati: qz periculis negociationis astringi: qa difficile est inter ementis vendetisqz commertium non interuenire peccatu. quia lz de se sit bona: tamen ex aliq circustantia de facili maculatur: sic fuit mercatio istorum in templo vendentium et ementium qd hoc omnino ager est in templo licitu no erat. Quaobrem christus de templo omnes eiecit sicut dicunt verba ista Intrauit iesus in templum dei: et eijciebat omnes vedentes et emetes in templo.

bat eos de regno dei.

Feria .iiij. post primam dnicam quadragesime Matth. xij. cap.

In illo tpe Accesserunt ad iesu scribe et pharisei dicetes Magister volumus a te signum videre[a] Qui respondes ait illis. Generatio mala[b] et adultera[c] signum querit[d]: et signum non dabitur ei[e]: nisi signum Jone prophete[f]. Sicut eniz fuit Jonas[g] in vetre ceti tribus diebus et trib[us] noctibus: sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus et trib[us] noctib[us]. Viri niniuite surgent in iudicio cuz generatone ista[h]: et condemnabunt eam: quia penitentiam egerunt in predicatione Jone. Et ecce plus qz Jonas hic. Regina austri[i] surget i iudicio[k] cum generatione ista et condemnabit eam: quia venit a finibus terre[l] audire sapietia Salomois[m]. Et ecce plus qz Salomon hic[n]. Cu autem imudus[o]

Expositio litteralis

a Magister volumus a te signum videre. non qdcuqz sed de celo. vt habet Luc. xj. cap. Qui respondens ait illis.
b Generatio mala: quia ex persecutoribus prophetarum descenderant.
c Et adultera: quia patres eorum idolatre fuerunt.
d Signum querit. de celo.
e Et signu no dabitur ei: de celestibus: quia sunt indigni propter eorum curiositatem et malitiam.
f Nisi signum Jone prophete. quasi diceret terreni sunt et infimi. Et ideo de terra et ifimis signum habebunt. Et hoc est qd subditur.
g Sicut enim fuit Jonas vt patet.
h Viri niniuite surget in iudicio cu generatione ista etc. Hic exprimitur eoruz condemnatio: qa gentiles peccatores egerunt penitentia ad predicationes prophetarum: et pharisei obstinati sunt in predicatione xpi: qui tame erat dominus prophetarum: et ideo ex facto illorum apparebit condenatio iusta istorz. Et hoc est qd dicit. Niniuite viri surgent i iudicio etc. Hoc e dictu ex facto eorz apparebit iusta codemnatio istoruz sequitur.
i Regina austri. idest regina Sabba de qua habetur .iij. Regnm. x. cap. Et dicitur hec Regina austri: quia regnum eius est in australi parte respcu hierusalem.
k Surget in iudicio. hoc est ex facto suo ostendetur istorum iusta condenatio.
l Quia venit a finibus terre. idest a longinquis partibus.
m Audire sapientiam Salomonis: quia non fuit solum nisi figura xpi.
n Et ecce plus qz Salomon hic. idest xps presentialiter positus cuius predicationem iudei contempserunt.
o Cum autem immundus spiritus exierit. Hic ponitur eorum excecatio et possessio a diabolo: ad cuius euidentiam sciendum: qp potestas diaboli fuit eiecta quodammodo a populo iudaico per legis dationem: que excludebat cultum demonum: et inducebat ad colendum vnum deum verum: Et sic eiectus transijt ad possidendum plenius gentiles sine lege: Et Prophetarum oraculis

viuentes: ⁊ ideo eos tenebat in idolatria subiectos sed adueniente xp̃i predicatione ⁊ apostolorum iudei pro maiori parte fuerunt increduli: gentiles autem deuote fidem xp̃i ⁊ apostolorum acceperunt: ⁊ sic diabolus eiectus ab eis per fidem xp̃i reuersus ẽ ad possidendum populum iudaicum errore excecatum: ⁊ sic facta sunt nouissima huius populi peiora prioribus: qꝛ status populi iudaici: peior ẽ modo q̃z fuerit a principio ante legem datam: hoc ẽ ergo quod dicit. a Cum i mundus spiritus exierit ab homĩe i. a populo iudaico viuente sub lege nature: qꝛ eiectus est per susceptionez legis mosaice. b Ambulat per loca arida i. corda gentilium. c Querens requiem. i. ipsis perpetuam mansionem. d Et non inuenit: qꝛ predicantibus apostolis inde eiectus fuit. e Tunc dicit reuertar in domum meaz i. iudaicum populum. f Et veniens inuenit eam vacantem. i. fide ⁊ bonis operibus vacuam. g Scopis mundataz. qꝛ populus iudaicus habebat quãdam exteriorem ĩmunditiaz. h Et ornatam propter legis apparentiam. i. Tunc vadit ⁊ assumit septem ⁊c̃. per hoc q̧ dicit septem alios intelligit vniuersitatem viciorum hoc est dictum qd̓ ante legem datã fuerunt peccatis irretiti: ⁊ a diabolo possessi sed post aduentum xp̃i in peccato suo obstinati sũt peiores facti: qꝛ ex ingratitudine peccata eorũ sunt quasi duplicata ⁊ hoc loquendo quasi de vno homine dicit per similitudinem intelligatur d̓ toto populo iudaico: patet per hoc quod dicit. Sic erit gñationi huic pessime. k Adhuc eo loquente. Hic vltimo ponitur confutatio insidiantium ipsius infirmitati assumpte: ⁊ hoc qd̓ ipso predicante dixit ei quidaz insidiator. q̧ mater sua ⁊ fratres eius expectabãt euz foris vt si propter hoc dimitteret predicatiõez argueret ip̃m esse purum hominem motũ propter affectionem carnalem. Sciendum tñ q̧ hic dicuntur fratres cognati eius germani secũduz morem scripture que freq̃nter nominat consanguineos fratres. His autem illum insidiatorem confutauit ostendens q̧ spiritualis occupatio ẽ carnali affectioni p̃ponẽda dicens. Que est mater mea quasi dicat predicatio non est interrumpenda seu dimittenda. l Et extẽdens manuz: quasi ad protestandũ veritatẽ. m Ecce mater mea: q̃si dicat in tantum ẽ mihi aliquis propinquus. In quantum est spiritualibus acctibus intentus: vt patet.

spiritus exierit ab homine[a] ambulat per loca arida[b] querens requiez[c]: ⁊ nõ inuenit.[d] Tũc dicit reuertar in domũ meam[e]: vnde exiui. Et veniens inuenit eaz vacantem[f] scopis mundatam[g] ⁊ ornataz[h]. Tunc vadit ⁊ assumit septez[i] alios spiritus secuz nequiores se: et intrantes habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus Sic erit generatiõi huic pessime. Adhuc eo loquente[k] ad turbas: ecce mater eius ⁊ fratres stabant foris querentes loqui ei. Dixit autem ei quidam ecce mater tua ⁊ fratres tui foris stant querẽtes te At ipse respõdens dicenti sibi ait: Que est mater mea? ⁊ qui sũt fratres mei? Et extendẽs manuz[l] in discipulos suos dixit Ecce mater mea[m] ⁊ fratres mei Quicunq; enĩ fecerit voluntatem pr̃is mei qui in celis est ipse frater meus ⁊ soror ⁊ mater est.

Expositio moralis.

Generatio mala: ⁊ adultera ⁊c̃. quia querunt ea que non sunt scibilia: nec ad fidez vel mores vtilia: ⁊ ideo non dabitur ei signum nisi signuz Jone prophete: quem deglutiuit cetus: ⁊ sic deglutit eos diabolus ⁊ deludit. Uiri niniuite p̱ niniuitas significantur peccatores ad vocem predicatoris penitentiã agentes ⁊ per reginaz austri simplices sapientiam xp̃i deuote querentes quorum salus ẽm sententiam saluatoris preponitur saluti eorum qui sunt multum litterati de sua tantum scientia presumentes. Cum autẽ immundus spiritus exierit ⁊c̃. per istum significatur peccator curatus per dei bonitatez sed propter ingratitudinem suam sequentem dimittitur cadere in hypocrisis prauitatem ⁊ sic fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus

q2 ſicut dicit Hiero. ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas. Adhuc eo loquente ad turbas. Ecce mater eius ⁊c. per hoc autem quod ſaluato2 a predicatione non deſtitit: propter aduentum ſue matris ⁊ fratrum ſibi loqui volentium declarauit manifeſte φ opus dei p2eponendum eſt negotijs familiarium perſonaru3: per hoc autem qđ ſubditur. Quicūq3 fecerit voluntatē patris mei ⁊c. Oſtendit φ p2opinquitas charitatis p2eponenda eſt p2opinquitati conſanguinitatis.

¶ Queſtio fratris Antonij betontini. Generatio mala ⁊ adultera ſignum querit ⁊c. Mat. xij. cap.

Ex quibus verbis merito poteſt queri. Utrū mercantie pluſvaleant q̄3 poſſint licite vendi: vel etiam minus emi. P2o cuius declaratione interrogationis notandum ex doctrina doctoris ſubtilis. q. ij. ſuper diſt. x. quarti li. ſententiaru3. φ valo2 quarūcūq3 reru3 dupliciter ſumi poteſt. Na3 vnus naturalis: Reliquus vſualis appellatur. P2imus eſt ſcđ3 bonitatē nature in re a domino create ⁊ hoc mō Mus: fo2mica vel pulex pluſq̄3 panis extimatur: cu3 illa anima3 habeant: Panis vero anima p2iuetur Secundus vero qui dicitur vſualis in reſpectu ad vſu3 noſtru3 ſumitur: qm̄ quanto res vſibus noſtris magis expediunt: tanto amplius valēt ⁊ hoc modo illis. ſ. Muri fo2mice vel pulici. panem p2eferimus. Et q2 emendi vel vendendi actus ad humane vite vſus o2dinātur. ideo in eis valo2 venalium reru3 ſcđo modo ſumitur ⁊ non p2imo modo. Scđo etia3 notandum eſt: φ hic valo2 vſualis in re venali tripliciter conſiderari poteſt. P2imo reſpectu virtuoſitatis: quando. ſ. res venalis virtuoſio2 eſt et efficatio2 noſtris vtilitatibus: Secundo reſpectu raritatis qñ. ſ. res venales ex raritate: ⁊ inueniendi difficultate: magis nobis neceſſarie ſūt ſicut de frumento eſt tempo2e penurie: qđ maio2i p2ecio venditur: q̄3 abundantie ⁊ fertilitatis tempo2e. Jnde eſt φ magis extimatur aurum vel balſamum q̄3 aqua terra vinum vel oleum oliuarum: Tertio reſpectu complacibilitatis: quandō ſcilicet res venalis magis eſt cōplacibilis voluntati noſtre: quomodo app2eciatur equus ab armigero ⁊ o2namentu3 a muliere. Tertio adhuc notandum φ penſatio valo2is vſualium rerum vix aut nunquā a nobis fieri poteſt: niſi per coniecturale3: ⁊ p2obabile3 opinione3. His viſis dicitur ad huius generationis male queſitu3: φ res ſaluo melio2i iudicio non plus poſſunt licite vendi: vel minꝰ emi: q̄3 valeant earum penſato valo2e ad vſum noſtrum ⁊ ad p2obabile extimationis humane iudicium menſurato etiam valo2e rei infra limites latitudinis competentis. que quidē latitudo iure: conſuetudine: ⁊ diſcretione īnoteſcē poteſt. P2imo. n. iure ſic innoteſcit: q2 ius determinat quod quando empto2 vel vēdito2 vltra dimidiū iuſti p2ecij defraudatur contractus ſit nullus: ⁊ per iudices ſit irritandus. Tamen ſcđm docto2em ſubtilem vbi ſup2a. Si infra illud notabilis fraus appareat: eſt co2reſpōdens reſtitutio facienda: hoc quidem intelligi debet: ſi defraudatus exceſſum igno2aret: Sciens enim donare poteſt. ⁊ in cōtractum cōſentire: ⁊ defraudatus putari non debet. Et licet lex ciuilis dicat φ contrahentes ſe inuice3 decipere poſſunt. Tamē in eccleſia in contractibus: dolum facere nō permittit: Lex enim ciuilis: vt ſanctus Tho. dicit poplō data eſt in quo ſunt multi: a virtute deficientes ⁊ ea ſolum p2ohibet que humanu3 modum viuendi deſtruere dinoſcunt. Et ideo dūtaxat: magnos exceſſus punit vt cum quis eſt deceptus vltra dimidium: Lex aūt diuina: que non modo data eſt populo ſed hominibuvirtsuoſis: nihil impunitum relinquit: φ ſit virtute cōtrariu3. Hinc eſt quod ſecundū diuinam legem illicitum reputatur: ſi emendo vel vendēdo equalitas nō ſeruatur: licet parua additio: vel diminutio p2ecij equalitate iuſticie tollere non videatur. Et de hoc in decretis. x. q. ij. §. hoc ius plenius habetur. gloſa enim ibi dicere videtur: φ ſi in venditione pluſq̄3 res valeat offeratur: illud eccleſia accipere non deb3. Jnſuper in his notandum eſt. φ ſi res minus iuſti p2ecij. ſ. parte dimidia comparatur eſt in poteſtate empto2is iuſtum ſupplere p2eciu3 vel a contractu recedere. Ut extra de emptione ⁊ venditione. in ca. cum dilecti. plenius legitur. Secundo modo ſcđm ſcotum vbi ſup2a huiuſmodi latitudo conſuetudine innoteſcit: cui conſuetudini a legibus aliquid de rigo2e dimittitur: vt contrahentes ex conſuetudine valo2is rerū mutuo ſibi remittere poſſit. Si tamē eno2miter cōſuetudo nō deficit a iuſticia. Tertio modo patet diſcretione. ſ. ſcđm Thomā ſcđa ſcđe. q. lxxvij.

Carius vendere:⁊ vilius emere est illicitum ⁊ iniustū:nisi res que venditur in detrimentum cederet venditoris:cuʒ ea nimis indigeat. Unde in tali casu iustuʒ preciū est:si nō soluʒ inspiciatur ad reʒ que vendit̄:sed etiaʒ ad damnum qḋ ex vēditione a vēdente recipit̄. Hinc licite rē plus q̄ʒ valeat vēditor nō emat qui vult emere. Sed hec gn̄atio mala auarorū mercatorum hac solēni responsiōe doctorū minime ꝯtenta: obijcit nōnullis rōnibus apparētibus ad q̄ petit⁹ signa idest respōsa:suas respōsiōes oīno frangētia. dicūt enī primo huius praue generationis filij: Nobis quidem licet rebus nostris precium statuere:⁊ sicut nullū ius nos cōpellit res nostras vēdere:ita nec cōpellere debet preciū:nō ꝑ placitum nostrum ipsis statuere:qz nullus emptor cōpellitur emere: Uulgariter enī dicit̄ tantū res valet quātuʒ vēdi potest. Quibus obijci potest breuiter: qꝛ licet quis nō cogat̄ res suas vēdere: cogitur tamen in cōtractu vendēdi iuris ⁊ equitatis regulā debite obseruare. Pro inde scd̄m Hostiē: licet aliqs cogi nō possit rē suā vēdere:vel alienā emere: Si tn̄ rem venalē exposcit: ⁊ preciū offerat̄:⁊ iuste nō vult vendere: per iudicē cogi potest vt iusto precio vēdat:qz impositio ꝑcij:nō imponit̄ rei tanq̄ʒ ꝓprie:sed ipsi quasi in alterū cōmutande. Adhuc adultera gn̄atio peius infert dicēs:ergo tota cōmunitas vendentiū ⁊ emētiuʒ cōtra iusticiā peccat: qz fere omnes vile emere: ⁊ care vēdere cupiunt. Cui dicitur qḋ tn̄ cōmunitas auarorū ⁊ nō iustorum vile emere ⁊ care vēdere cupit. Fortius miseri vlterius dicunt. Rebus vt dictū est pūctalis taxatio nō potest īponi:ergo scd̄m consensū vtriusqꝫ partis licet rerū preciū extimari. His etiaʒ respōdetur:quod licet pūctalis taxatio rebus nō possit imponi: Nihilominus potest et debet illud sub cōgruis limitibus mensurari: sed qz in his tribus signis.i.respōsiōibus auari cōtenti nō sunt:sed semꝑ vlterius signa querunt. Ideo eis bene dr̄. Generatio mala ⁊ adultera ⁊c̄. quasi dicat hec praua gn̄atio: dictis sacrorū doctorū acquiescere nolūt:sed vlterius signa ⁊ respōsa querunt sed signū nō dabitur ei: nisi signū Jone prophete:qui typū ostendit xp̄i resurrectōnis qz inde venit ad iudicāduʒ ⁊ oēs viuos ⁊ mortuos:vbi de omni cōtractu vsurario rōneʒ reddere obligabitur:nec inuenient tunc argumēta sophistica:quibus vsurā ei⁹ valeant defensare. Quia ⁊ Bernardus ait Judex ille:non falletur verbis.

Feria quīta post primam dn̄icam quadragesime.

Euangelium scd̄ʒ Matheum .xv. ca.

In illo tp̄e Egressus iesus secessit[a] in partes tyri et sydonis. Et ecce mulier chananea[b] a finib⁹ illis egressa[c] clamauit dicēs ei. Miserere mei domine fili dauid[d]: filia mea male a demōio vexatur. Qui non respondit ei verbuʒ[e]. Et accedētes discipuli ei⁹ rogabant eum dicētes Dimitte eam:quia clamat post nos. Ipse autem respōdes[f] ait. Nō sū missus nisi ad oues[g]

Expositio litteralis.

a Et egressus iesus inde secessit ⁊c̄. Reprobato errore phariseoꝝ:hic xp̄s trāsit ad gētiles: vt ex deuotiōe gentiliū:ostendat̄ iusta reprobatio iudeoꝝ. ⁊ hoc est quod dr̄. Et egressus iesus inde secessit in ꝑtes tyri ⁊ sidonis tyrus ⁊ Sidon sunt quedā ciuitates site in terra ꝓmissionis prope montē libani:qz filij israel nō potuerunt totaliter expellere gentiles de terra sua. b Et ecce mulier chananea.s.natione. Chananei enī habitauerūt in terra ꝓmissiōis ante filios israel:nec potuerūt per eos totaliter extirpari:vnde ista mulier ab illis qui remāserant descēdebat:ista aūt audiuerat miracla ⁊ famaʒ iesu xp̄i:⁊ ideo firmiter credebat qḋ filiā suam sanare poterat. c A finibus illis egressa. qz xp̄m sequebat̄ in via ad impetrandum sue filie sanationē. Marcus tn̄ dicit .vij. ca. quod venit ad iesum intra domū:⁊ hoc est verū ꝑmo:sed qz eam ibi nō exaudiuit sequuta ē eū in itinere clamās. d Miserere mei dn̄e fili dauid. Audiuerat enim xp̄m promissum iudeis descēdere de gn̄e dauid. e Qui nō respōdit ei verbū:nō ꝓpter indignationē: ſʒ vt ex ꝑseuerātia eius in ꝑce ōnderet̄ fides eius ⁊ deuotio discipulorū. f Et accedētes discipuli ei⁹ ⁊c̄. Mo

que perierant domus israel: At illa venit: et adorauit eum dicens[a]. Domine adiuua me[b]. Qui respondens ait[c]. Non est bonum sumere panem[d] filiorum: ꝛ mittere canibus[e]. At illa dixit[f]. Etiam domine nam ꝛ catelli edunt[g] de micis: que cadunt de mensa dominoꝛuꝫ suorum. Tunc respondēs iesus ait illi[h]. O mulier: magna est fides tua fiat tibi sicut vis[i] Et sanata est filia eius[k]: ex illa hora.

ti.n. erant ad hoc vidētes eius fidē ꝛ deuotionem. f Ipse aūt respōdit. Primo negatiue tñ sine iproprio dicēs. g Nō suꝫ missus ꝛc. qꝛ xp̄s erat p̄mo ꝛ p̄ncipaliter missus iudeis tā𝔮̄ꝫ apl's eoꝝ: ꝛ ideo in ꝓpria ꝑsona nō predicauit nisi iudeis: nec fecit miracula nisi i casu ex aliqua spāli cā: vt .s. ostenderet eccl'iam in fide gentiū eē fundandā sicut hētur hic ꝛ Joānis .iiij. ca. Ubi xp̄s predicauit samaritanis d̄uote eū recipiētibus: post moꝛtē āt xp̄i fides p̄dicata est publice gētilib⁹: ꝛ h̄ ē qδ dicit apl's ad Romanos .xv. ca. Dico āt xp̄ꝫ mīstrū fuisse circūcisionis .i. aplin iudeoꝝ pp veritatē dei ad cōfirmādas ꝓmissiones patrū: qꝛ antiquis p̄ribus iudeoꝝ fuerat facta ꝓmissio de xp̄o: Sić abꝛahe: ꝛ dauid: qꝛ tñ iudei ꝓ maioꝛi pte fidē xp̄i repulerūt: ꝛ gētiles eā susceperūt. Jō apl's subdit ibidē Roma .xv. ca. Gētes aūt sup mīa honoꝛare deū ꝛc. Seq̄f. a At illa venit ꝛ adoꝛauit eū. adoꝛatiōe latrie dicēs. b Dñe adiuua me. In firmitatē .n. filie sue reputabat suā: ꝛ p̄ ꝯñs sanationē: c Qui rñdēs negatiue .s. ꝛ cuꝫ iproperio ait. d Nō est bonū sumere panem .i. doctrinā ꝛ miracula ꝓmissa iudeis: tan𝔮̄ꝫ spūalibus filijs ꝓpter cultū vni⁹ dei. e Et mittere canibus .i. dare gētilibus: q erāt dediti cultui idoloꝝ: sicut canes circa cadauera aīaliū defūctoꝝ. f At illa dixit ꝛc. i. ꝛ bonum ē in casu. g Nā ꝛ catelli edunt ꝛc. q.d. Sicut catelli aliqua modica: vtpote micas cadētes ne cibo cōcesso filijs ꝑcipiūt: ita ēt gētiles debebāt aliqd saltē modicū ꝑcipe de bñficijs xp̄i: ex quo patet ꝙ no ē ꝯtrarietas in v̄bo xp̄i cū dicit: nō ē bonū ꝛc. v̄bū hui⁹ mulieris dicētis imo bonū ē: qꝛ verbū xp̄i ē intelligēdū ꝙ nō erat regulariter ꝛ vniuersaliter bonū: cū xp̄s eēt apl's iudeorū vt dictū ē: Uerbū aūt hui⁹ mulieris intelligendū ē in casu ꝓpter .s. petētis deuotioneꝫ: vt ōnderet ecclie gētiuꝫ futuram fundationem. h Tūc respōdēs iesus ait: O mulier magna ē fides tua: ꝙ pꝫ ex v̄bo ꝛ fcō suo: qꝛ nō fuit retardata a feruoꝛe petēdi. p̄mo pp xp̄i taciturnitatē Nec scdo pp ei⁹ rñsionē negatiuā: Nec tertio pp iproꝑiū adiūctū rñsiōi negatiue: ꝛ iō sb̄dit. i Fiat tibi sicut vis. q.d. Fides tua: h̄ meref: ꝙ pꝫ ex facto: cū sb̄ditur. k Et sanata ē filia ei⁹. h̄ patet ēt ex dictis: ꝙ tarditas xp̄i ad exaudiendū eius petitionē nō fuit ex igratia: vel voluntate sed vt ex ꝑseuerātia mlieris ōndēt fides ei⁹: ꝛ deuotio dignioꝛ exauditione.

Expositio moralis.

Et egressus inde ih̄s venit i ptes tyri: p mulierēꝫ chananeā cui dr̄ a dño: O mlier mag̃ ē fides tua: pōt rō supioꝛ itelligi: q̄ legib⁹ eťnis ispiciēdis ꝛ ꝯsulēdis itēdit: b̄ꝫ Aug. xij. li. De trinitate. p filiā ei⁹ rō iferioꝛ: p demoniū āt ipa sēsualitas: q̄ ēt p sꝑpētē significaf vt dič. Aug. ibidē: sic igr̄ filia mlieris chanāee a d̄mōio vexaf: qñ p sēsualitatē iferioꝛ rō ad ꝯsēsū pcti moꝛtal' ipellif: cuius sanatio p mr̄eꝫ .i. supioꝛē rōnē a dño petif. Nā rō supioꝛ sp ad optīa depcaf: ꝛ sić dñs distulit exaudire petitionē mlieris chananee vt ei⁹ fides clari⁹ appꝑet: sic ꝛ dñs aliqñ dimittit ipulsū rōnis iferioꝛis p sēsualitatē diuci⁹ ptrahi vt augeaf meritū tētati: pp ꝙ Paulo petēti stimulū carnis a se auferri dixit dñs .ij. ad coꝛi. xij. ca. Uirtus in infirmitate perficif.

Questio fris antonij betontini. Miserere mei dñe fili dauid. Matthe .xv. ca.

In q̄b⁹ v̄bis q̄rif. Utꝝ b̄m valoꝛē vtilitatis emētiū possit p̄ciū i mercātia taxari. Ad qδ breuissime dr̄ ꝙ nō. Nā h̄ mō p̄ciū rei iextīabile esset cū cyph⁹ aq̄ hoi nisi aq̄ꝫ hēat moꝛituro ifiniti auri p̄cij apδ oēs vtētes rōnib⁹ eēt. Qδ eēt p̄mo neq̄ssimū. Tū qꝛ bonū ꝓpꝛiūꝫ ꝓponētur bono cōi: ob qδ mercatio istituta ē. Tū qꝛ h̄ onus iportabile putaref. Tū qꝛ pp h̄ on⁹ mod⁹ pietatis euacuaref. Scdo eēt iiustissimū: qꝛ cū iusticia obƀuet i ēptiōib⁹ ꝛ vēditiōib⁹: nālē oꝛdinē vtiliū reꝝ b̄m cōeꝫ opie ꝛ iopie cursū. Mercatoꝛis idustriā: ꝛ laboꝛē ꝛ piculū: oīa ista iustissima: tal' taxatio p̄cij reddēt icōgruissima. Tertio ihōestissimū qꝛ nulla curialitas possꝫ eē int amicū ꝛ amicū: int s̄uū ꝛ dñm: int p̄reꝫ ꝛ filiuꝫ.

Et vt breuius loquar: si h' esset: omnis modus vendendi ⁊ emendi redderetur inconsonus ⁊ auaritie accomodatus. Ubi vero auaritia regnat quis dubitat quod nulla mercatio licita sit. Et ideo mercator clamabit ad dñm ⁊ dicet misererere mei dñe fili dauid: filia mea .i. conscientia mea q̄ carior omni p̄mogenita esse debet: tali tentatione a demonio vexata: per tuam gr̃am liberari desiderat.

Feria sexta post primã dñicam .xl. euangeliuʒ ſm Joannem .v. cap.

IN illo tẽpore: Erat dies festus iudeoruʒ[a] ⁊ ascendit iesus hierosolymam.[b] Est autẽ hierosolymis probatica piscina[c] que cognominabat̃ hebraice bethsaida: quinq̧ porticus habens[d]: i his iacebat mltitudo magna languẽtium[e]: cecorum: claudorum: aridorum: expectãtium aque motum: angelus aũt dñi[f] ſm tempus descendebat in piscina ⁊ mouebatur aqua[g]. Et q prior descendisset in piscinam post motionez aq̃ sanus fiebat[h] a quacũq̧ d̃tinebat̃ ĩfirmitate.

Expositio litteralis euangelij.

EUangelista determinat i h' euangelio de beneficioꝝ quantuʒ ad generatianem spũalem conuenientium exhibitione. In generatione enim carnali filij habent a patre vitaʒ nutrimentũ: ⁊ doctrinam. Ita eodem modo ẽ in generatione spũali. Ideo euangelista p̄mo describit vite collationẽ: scd̃o spũaliuʒ nutritionem. ℂ Circa p̄mũ sciendũ est ꝙ modus naturalis cognitionis humane est ex sensibilib[9] ad intelligibilia deduci: q2 omnis nostra cognitõ oritur ex sensu: ⁊ ideo modus istius euange. vt frequenter est pretermittere signum sensibile conueniens sequẽti doctrine. Et ideo in h' euãgelio ostendit̃ signũ sensibile in xp̃o .s. potẽtia vite reparatiua: ⁊ h' dupl'r. p̄mo ex miraculi operatione. Scd̃o ex eius impugnatõe: ibi erat autẽ sabbatum. Prima in duas: q2 p̄mo circũstãtia miraculi p̄mittit̃. Scd̃o actus miraculi describit̃: ibi. Erat ãt qdã. Circa p̄mũ ponit̃ p̄mo circũstãtia tp̄is cũ d'. a Erat dies fest[9] iudeoꝝ scʒ festũ pentecostes. b Et ascẽdit iesus hierosolimã. q2 viri tenebant̃ esse ibi in illo festo: q2 ter in ãno tenebant̃ masculi apparere corã dño .s. pascbate pentecostes: et festo tabernaculorũ. Scd̃o describit̃ cõditio loci cũ dicitur. c Est aũt hierosolimis ꝓbatica piscina: in q̃ aque pluuiales colligebant̃: ⁊ ibi lauabant̃ hostie p̄mo: ⁊ postea in lateribus i atrio sacerdotum existẽtibus idõ dicebat̃ illa piscina ꝓbatica: a probaton ꝙ est ouis: ⁊ est nomẽ grecũ cuius iterp̃tationẽ ponit in hebraico dicẽs que cognominatur hebraice bethsaida .i. domus ouium. d Quinq̧ porticus habẽs: vt p plura loca possent lauantes hostias descẽdere ad aquã. e In his scʒ porticibus iacebat mltitudo lãguẽtiũ ⁊c̃. Et sb̃ditur cã. f Angelus aũt dñi ſm tẽpus .i. in diuersis temporibus interpollatõe tñ facta. g Descendebat ſm tp̄s in piscinã ⁊ mouebat̃ aq̃. ex descensu angeli. h Et qui prior descendisset in piscinam post motõez aque sanus fiebat. cã aũt descẽsus angeli ⁊ huius miraculi assignat̃ a doctoribus dicentibus. Qr appropinquante euangelij veritate: dñs voluit figuram expressam baptismi i hac piscina ostẽdere: que cõueniebat cũ baptimo i mundando ⁊ sanando virtute dei occulta ad motionẽ angeli. Sicut baptismus sub sensibili elemento mũdat aĩam virtute occulta vbi ⁊ cum hoc aliquãdo sanat corpus miraculose: verũtñ quia figura deficit a figurato ideo ista piscina non sanabat nisi corpus: ⁊ vna vice tñ ⁊ non sanabat nisi vnũ. Baptismus aũt pertingit ad aĩam ⁊ sanat oẽs quotquot veniunt ad ip̄m nisi ponant impedimẽtum. Alij aũt dicũt ꝙ illa miracula ibi fiebant ꝓpter p̄ñtiam ligni dominice crucis qd̃ ibi enatauit appropinquãte xp̄i passione. ⁊ ideo angelus illuc descendebat ꝓpter ligni reuerentiam: ⁊ enatauit tẽpore cõueniẽti per eius motionẽ: p hoc etiã ostẽdebatur ꝙ natura humana a morbo peccati p lingnum dominice crucis erat sananda. Qualiter autem lignum illuc dominice crucis i loco illo fuerit positum diuersimode dicitur. Dicitur enim in historia scolastica ꝙ regina Sabba vidit in domo saltus libani Salomonis quoddam lignum: de quo vidit in spiritu: ꝙ in illo pateretur ille propter quem desiceret regnum israel quod cum significasset:

Salomoni ipse volẽs seruare durabilitatẽ re/
gni fecit poni illð lignũ in pfundo terre iuxta
tẽplũ vbi postea in supficie terre facta ẽ illa pi/
scina:ꝛ iõ postea ibi illud lignũ appuit mõ pdi
cto. Jn q̃dã v̊o hystoria scte crucis dr̃:q Seth
filius Ade:ex pce
pto patris:iuit ad
padisuȝ volupta/
tis:vñ eiectus fue
rat:ꝛ petijt ab ãge
lo custodiẽte locũ
illũ de oleo miẽ:q
acceptis trib⁹ gra
nis arboris ligni
vetiti ðdit ea seth
ꝛ ipse plãtauit su/
pra sepulchrũ pa/
tris sui Ade:ꝛ íde
orte sunt tres vir
gule:q̃ postea in
vnã arborẽ sũt cõ
iũcte postea tpe sa
lomõis illa arbor
fuit secta q: vide/
baf edificatiõi tẽ/
pli necessaria. Ue
rũtñ qñ applicabaf ad opus semp erat nímis
curta vel nimis lõga:ꝛ iõ tanq̃ȝ iutilis ad hoc
dimissa fuit iuxta tẽplũ in atrio q̃dã: hoĩes aũt
veniẽtes ad tẽplũ illi ligno ceperũt facẽ q̃ndã
reuerẽtiã istinctu diuino:de q̃ dolẽtes sacerdo
tes fecerũt illud proici itra piscinã:q̃ erat ppe
tẽplũ:qð descẽdẽs ad fundũ ibi diu latuit: po/
stea v̊o imĩnẽte passiõe appuit mõ pdicto hec
aũt scripsi sine aliq̃ assertiõe. a Erat aũt qdã
Hic ꝯseq̃nter actus ponif miraculi cũ dr̃: Erat
aũt qdã hõ ibi trigĩta ꝛ octo ãnos habẽs i ifir/
mitate sua:ex q̃ pȝ:q diu punitus fuerat:illam
eni ifirmitatẽ pp pctm̃ pcedẽs icurrerat vt pa
tebit ifra verũtñ q: penã patiẽter sustinuerat:
Jõ dignũ erat vt ei subueniref pp hoc sequif.
b Hũc cũ vidisset iesus iacẽtẽ ꝛ cognouisset:q:
tps multũ haberet.s.in ifirmitate illa. c Di
cit ei:vis sanus fieri?nõ petit q̃si dubitãs ð vo
lũtate:sed vt magis excitet eius desideriũ:q: p
hȝ efficif dignior accipe dei donũ. d Respõ/
dit ei lãguidus?oñdẽs suũ desideriũ. e Do
mine hoĩem nõ habeo vt cũ turbata fuerit aq̃
mittat me in piscinã.q.d.multũ desidero: sed
nõ habeo q portet me ꝛ ego sum ita debilis:q

Erat autem quidam[a] hõ ibi triginta ꝛ octo annos habens in infirmitate sua. Hunc ergo cum vidisset iesus iacẽtem ꝛ cognouisset[b]:q̃ iam multum temp⁹ haberet:dicit ei. Uis sanus fieri?[c] Respõdit ei lãguidus[d] Domine hominem non habeo: vt cum turbata fuerit aq̃: mittat me in piscinaȝ[e]. Dum eniȝ venio ego[f]. alius ante me descendit[f]. Dixit ei iesus surge[g] tolle grabatuȝ tuũ[h] ꝛ ambula[i]. Et statiȝ sanus factus est homo[k]. Et sustulit grabatuȝ suuȝ:ꝛ ambulat. Erat autẽ sabbatum[l] in illa die. Dicebant ergo iudei illi qui sanus fact⁹ fuerat[m]. Sabbatũ est[n]:nõ licet tibi tollere grabatum tuum. Respondit eis. Qui me sanum fecit[o] ille mihi dixit. Tolle grabatum tuũ:ꝛ ambula. Interrogauerũt ergo eum[p]. Quis ẽ ille

nõ possum ita cito venire sicut alij:vñ sequitur
f Dum eni venio ego alius añ me descẽdit: hȝ
aũt dicebat:q: videbat iesuȝ fortẽ ꝛ aptũ ad por
tandũ eũ ꝛ magnũ reputaret si in hoc ei serui
re vellet:sed statim cõtulit ei maius beneficiũ
videlicet sanitatẽ
pfectã vnde seq̄f.
g Dixit ei iesus
surge:restitut⁹ sa/
nitati. h Tolle
grabatũ tuũ: resti
tutus pstino vigo
ri. i Et ambula.
ad declarationeȝ
diuini miraculi.
k Et statiȝ sanus
factus ẽ homo: q:
diuina virtus in/
finita est: ꝛ opera
tur in instãti. Sa/
nitas.n. q̃ virtute
nature restituitur
in tpe:ꝛ nõ in instan
ti acquiritur.
l Erat autẽ sabba
tum. Hic cõseq̃ẽ
ter ponif predicti miraculi accusatio:ꝛ primo
quantũ ad ipsuȝ sanatũ. Secũdo quãtũ ad ipm
medicũ:ibi iterrogauerũt ergo. Jn pma par/
te dr̃ sic. Erat aũt sabbatũ:in illa die in quo non
erat licitũ opera seruilia facere:pter qð seq̄f.
m Dicebãt ergo iudei illi q sanus fact⁹ fuerat
n Sabbatũ ẽ.nõ licet tibi tollere grabatũ tuũ.
Jsti falsuȝ dicebãt:q: opa corpalia que sunt ad
dei honorẽ bene possunt fieri in die sabbati. si
cut sacerdotes in templo corpaliter opabãtur
templũ ornando:hostias imolando ꝛ lauãdo
ꝛ cõsimilia vt dr̃ Math.xij.ca. Portatio autẽ
huius grabati erat ad magnificẽtiã diuini mi
raculi sicut ꝛ modo illi q miraculose de carce/
ribus vel huiusmodi liberantur portant con/
pedes suos ad loca sancta ad manifestationem
sue miraculose liberatiõis:tamẽ aliter se excu/
sat ille sanatus dicẽs. o Qui me sanum fe/
cit:ille mihi dixit tolle grabatũ tuũ ꝛ ambula:
quasi dicat ille q me diuina virtute sanauit: ea
dẽ virtute ꝛ auctoritate mihi pcepit: ꝛ per ꝯñs
teneor sibi obedire:nec suȝ trãsgressor. p Jn
terrogauerũt ergo. Hic ponif accusatio medi/
ci. Et pmo in gñali ante cognitionẽ determi/

tam de ipso. Secundo in speciali ipso cognito: ibi postea qz enim per sanantem eum iste sanatus conuenienter se excusabat. ideo querebãt de ipso sanante vt ipsum persequerentur: ꝛ hoc est quod sequitur. Interrogauerunt ergo eu: quis est ille homo qui dixit tibi tolle grabatum tuum ꝛ ambula: quasi dicerent malus homo est qui precepit talia. a Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset: diu languidus iacuerat: ꝛ sic facta xpi ꝛ eius famam ignorabat. b Jesus autem declinauit a turba constituta in loco: dans exemplum aliquando fugiendi volentes calũniare: ꝛ nolens se iactari de operatione miraculi. c Postea. hic ponitur accusatio medici in spãli habita cognitione de eo: ꝛ hoc est qd dr. c Postea inuenit eu iesus in templo: qz ad agendũ gratias de sanitate sibi collata frequentabat templum quod ẽ locus orationis. d Et dixit ei: ecce sanus factus es noli peccare: ex quo patet ꝙ infirmitas illa fuerat sibi ꝑpter peccatum inflicta. e Ne deterius aliquid tibi contingat: in currẽdo penã eternam: qz in recidiuante fiunt nouissima peiora prioribus. f Abijt ille homo ꝛ nunciauit iudeis ꝛc. Dicunt aliqui ꝙ hoc fecit malitiose: sed hoc nõ est verũ: qz illos quos dominus sanauit corpore: sanauit ꝛ mente: vnde de isto dr infra. vij. ca. Totum hominem saluum fecit in sabbato: qd ẽt exprimitur hic ex verbo xpi cum dr: Jam noli peccare. q. d. precedẽs peccatũ est tibi dimissum. Et id dicendũ: ꝙ iste sanatus iuit bona intentione ad publicãdũ virtutẽ xpi. Illi aũt quibus hoc nũciauit fecerunt inde dãnum suum sicut ꝛ de alijs xpi virtutibus.

homo qui dixit tibi: tolle grabatum tuum et ambula? Is autem qui sanus fuerat effectus: nesciebat quis esset[a] Jesus autem declinauit a turba constituta in loco[b]. Postea inuenit eu iesus in templo[c]: ꝛ dixit illi[d]. Ecce sanus factus es: iam noli peccare: ne deteri⁹ tibi aliquid contingat.[e] Abijt ille homo ꝛ nunciauit iudeis[f]: quia iesus eẽt qui fecit eum sanum.

ticus habens. i. aditus per quos signãtur. Lex prophete ꝛ agiographa euangelium ꝛ apostolica doctrina. hec enim quinqz mentionem faciunt de xpi baptismate: quasi ad ipsum prebẽtes additum: Tria prima figuratiue. Alia duo exhibitiue. Per angelum descendentem: in piscinam: Signat xps qui Jsai. ix. ca. ſm translationẽ. lxx. dicitur magni cõsilij angelus: Ipse vero descendens in iordane vim regeneratiuam dedit aqs tactu sue sacratissime carnis: Sed quoniam diuina virtus nõ est alligata sacramentis. Ideo ad hoc significandum iste languidus qui dr hic sanatus non fuit sanatus per descensum in piscinam: sed per xpi sermonem cum ei dixit. Surge tolle grabatum tuum ꝛc. Per hoc autem ꝙ vnus tantũ sanatus fuit de multitudine languidorum: Signat ꝙ pauci saluantur de multitudine vocatorum. Per lectum autem in quo iacebat languidus signatur praua consuetudo per quam homo iacet in peccato que tollitur per exercitium in opere bono ꝛ ideo subditur. Et sustulit grabatum suũ ꝛ ambulabat per virtutis exercitiũ. propterea persequebantur iudei xpm: opus enim bonum peruertentes in malum: Et adhuc multos habent sequaces nuncios xpi propter opus confessionis ꝛ predicationis molestantes: Jesus ãt respõdit: Pr me⁹ vsqz mõ operatur vbi xps vnitatẽ operatiõis ostendit: ꝛ nature in filio ꝛ in patre: ꝛ hoc satis diffuse. nec occurit mihi mortalitas hic ꝯueniens nisi ꝙ quilibet xpianus qui dei filius est adoptiuus debz vniri sibi per charitatem mentis ꝛ conformitatem operationis. ſm illud ad corinthi. vj. cap. Qui adheret deo: vnus spũs est.

¶ Expositio moralis.

Erat dies festus iudeorum ꝛc. Sequitur. Est aũt Hierosolimis ꝓbatica piscina. scdm doctores catholicos piscina hec sanãs infirmitates inuisibili virtute apparuit ante baptismum xpi: ad significandum virtutem huius baptismi: sicut dixi plenius in expositiõe litterali. Quinqz por

¶ Questio fratris Antonij betontini. Surge tolle grabatum tuum ꝛ ambula. Jo. v. ca.

Super quibus verbis potest queri Utrum emens agrum vel vineam precio quo valeat: sub tali conditione: ꝙ post quinqz annos: siue quandocunqz venditori placuerit: pro eodem precio illum ei restituat. Circa hunc casum

dicendum est: ꝙ si emptor sub emptionis nomine precium agri mutuare intendit et ex illo mutuo fructus annuos agri lucri facere vsura est: licet ab ecclesia scdm Archi. ex hoc condẽnari non possit: sed si hoc non facit in frauden licitus est contractus ẽm eundez. huius quidez emptoris intẽtio tribus signis quãdo dolosa est comprehendi potest. Primum signum est ꝙ precium quod tunc datur respectu valoris rei modicum extimatur Scdõ qñ vltra receptã sũmã: in redditione aliquid soluitur: vt verbi gratia: Res vendita fuit centum florenis. In pacto ponitur ꝙ si vẽditio rescidatur. cxxx. floreni soluentur. Tertium signum est quando solet emptor vsuras exercere: precipue in cõsimili contractu. hec tria signa ab ipo ca. Ad nostram. de emptioine et venditione: et ab illo capitulo: Illo vos. extra de pignoribus. extrahuntur. Quidam etiam addunt. vt Hostien. et Joannes andrea in nouella: quia quando fit contractus venditionis cum pacto de re vendendo infra decennium: ita tamen ꝙ ante quinquennium instrumentum venditionis nequaquam facere teneatur vsurarius est licet in foro iudiciali: vt aliqui dicunt paucioza signa requirantur. ex omnibus istis summarie perstringimus: ꝙ si emptor intentione simplici aliquid emit: Justumqz soluit precium: paratus semper restituere venditori: non est ibi vsura: In foro autem conscientie: standum est in verbis confitentis si puram habuit voluntatem. Quia vt in ca. Cum voluntate. extra de sententia excommunicationis dicitur voluntas et propositum distingunt maleficia. Ad hanc simplicem voluntatem inducit nos dominus dicens: quod Matthei. x. capitulo scriptum est. Estote prudentes sicut serpentes: et simplices sicut columbe. Que verba quomodo intelligenda sint Hieronymꝰ ad Paulinum sic declarat: Habeto simplicitatez columbe: ne cuiqz machineris dolos: et serpentis astutiam: ne aliorum supplanteris insidijs non multum distat in vitio: vel decipere. s. aliquem emendo vel vendendo: vel decipi posse alteri. s. faciendi vsuram occasionem donando hec verba. xvj. q. j. ca. Si cupis a Gratiano notantur. et. vj. q. j. ca. Et merito. idẽ Eleuteriꝰ papa dicit habebant omnes inquit simplicitatez columbe: ne cuiqz machinetur dolos in emendo. s. et vendendo: vel aliquid aliud faciendo: vt largius loquar et serpentis astutiam: ne aliorum supplantent insidijs: hinc auaro mercatori qui xxxviij. annis in infirmitate iam stetit auaritie dñs ait. Surge tolle grabatum tuum: grabatum dico penultima sillaba producta. i. capitis reclinatorium: p qđ moraliter: et ad nostrum propositum intelligere possumus prauitatem voluntatis: in qua velut in lecto caput eius: mercatoris auari. idest mentis ratio recumbit egrota. Et ambula recta. s. intentione emendo et vendendo.

Sabbato post primã dñicã xl. Euangeliũ secundũ Matth. xvij. c. euãge. istud hẽbit̃ et p scda dñica. xl.

In illo tpe Assumpsit Jesus Petrum et Jacobum: et Joannemᵃ fratrẽ eius.

¶ Expositio litteralis.

In hac parte euangelista confirmat fideles in ecclesia gentium fundata in fide: ostendens eis gloriam future resurrectionis: et diuiditur in tres: q2 primo ad declarationem future resurrectionis describitur xpi transfiguratio. Secundo subiungitur huiꝰ transfigurationis testificatio: ibi et ecce apparuerunt. Tertio circa hoc ponitur discipulorũ instructio: ibi et descendentibus illis: Circa xpi transfigurationem euangelista notat tria: Cõsortium: locum: et modum: Consortium autem notatur cum dicitur.

a Assumpsit Petrum Jacobum et Joannem Isti enim tres sunt assumpti ad videndum gloriam future resurrectionis: propter prerogatiuam eminentie specialis inter alios. Petrus enim propter feruorem fidei erat inter alios principalis. propter quod principaliter date sunt ei claues ecclesie: vt patet precedenti ca. Joannes autem excellebat in prerogatiua virginitatis: propter quod erat iter alios xpo magis familiaris. Jacobus autem inter alios discipulos: primus sustinuit martyrium pp xpm

vt habetur Actuum.xij.ca. Considerandum tamen ꝙ beatus Ambrosius super Lucam: et Augustinus super epistolam ad gala. videntur dicere ꝙ Jacobus iste qui fuit in transfiguratiōe: fuit ille Jacobus q primo errexit ecclīam hierosolimitanam: et ille non fuit frater ioannis: et filius zebedei: sed filius alphei. Sed dicendum ꝙ cum textus expresse dicat fratrem Joānis: per consequens filium zebedei. Quod Augustinus et Ambrosius non loquunt asserēdo: sed magis opinionē aliorū referēdo: si tamen loquerent assertiue nō eēt curādum de dictis eorum quādo sacra scriptura expsse dicit contrarium sicut hic. vn̄ Augustinus in epistola ad Uincētium donatistā dicēs de doctrina sctōrum: que ē extra scripturā canonicā: hoc genus scripturarum ab illis que canonice nominant distinguēdum ē: non eni ex eis: ita testimoniū pferēdum vt contrariū sentire nō liceat. maxie vbi aliter senserunt q̄ veritas se habeat: nos in illo genere sumus: vt nō dedignemur ēt ab aplō dictum suscipere: Si quid aliud sapitis: deus illud reuelauit. Cōsequēter euāgelista designat locum diēs. a Et duxit illos in montē excelsum: ad designandum ꝙ illi sunt apti ad cōtēplandum celestia: qui eminēt in contēplatiua vita. Subdit autem. b Seorsum: ad denotandum ꝙ contemplatiui debēt eē a tumultu secularium segregati. Cōsequenter describit transfigurationis modū dicens. c Et trāsfiguratus ē: non ꝙ mutauerit lineamēta corporis: vel figuram: sed ppter claritatis vultus eius imensitatem: et hoc est ꝙ subdit. d Et resplenduit facies eius sicut sol. Ad cuius euidētiam considerandum: ꝙ anima xpī a principio creatiōis fuit gloriosa pter apertam visionē: et perfectā fruitionem. verūtamē ex diuina dispositione fiebat vt glīa anime non redundaret ad corpus vt sic corpus eēt passibile et mortale adimplendum precium redemptionis humane: et eodem modo ex diuina ordinatione factum est vt gloria anime redundaret ad corpus in hora trāsfigurationis vt ostenderetur discipulis gloria future resurrectionis: non tantū anime sed corporis: vt sic animarentur ad sequendū xpm in accerbitate passionis ad qd̄ eos inuitauerat in alio euangelio: et sic patet ꝙ claritas illa ī trāsfiguratione fuit claritas glorie quantū ad essentiam: sed non quantum ad modū: quia fuit eiusdē rationis cum illa claritate que est ī corporibus gloriosis: sed nō fuit ibi per modum qualitatis permanentis: sicut est in illis sed per modū passionis transeūtis et ideo illa claritas nō debet dici dos glorie: quia dos de sua ratione importat qualitatem permanentem: et est simile de lumine eleuante aīam pauli ad videndū in raptu diuinam essentiam fuit eiusdem rationis cum lumine eleuante animas beatorū. Uerūtamen quia non fuit in paulo per modum qualitatis permanentis: sed per modum passiōis transeuntis: ideo ex tali eleuatione siue visiōe non fuit paulus beatus: quia beatitudo importat permanentiam. e Et ecce. Hic ponitur trāsfiguratiōis testificatio. et pmo testificatio hūana. scdo diuina: ibi adhuc eo loquente. Prima in duas: quia pmo ponitur testificatio eminentium virorum in veteri testamēto. Scdo eminētium in nouo: ibi respondens aūt Petrus. Dicit ergo pmo: ꝙ Moyses et Helias apparauerunt illis: hoc est ipsis discipulis. f Loquentes cum eo. de quo autē loquerētur. Luc. exprimit. ix. cap. dicens: ꝙ loquebantur cum iesu de excessu quem expleturus erat in hierusalem: q quidem excessus fuit in sua passione in qua sustinuit dolorem excessiuum et ignominiam excessiuam propter amorem excessiuum ad nos. Ratio autem quare Moyses et Helias magis apparauerunt q̄ alij fuit quia Moyses erat legislator et Helias maximus emulator pro honore diuino: sm quod de eo scribitur. iij. Regum: xix. cap. zelo zelatus sum pro domino exercituū: et ideo per testimoniū istorum apparuit ꝙ xps non erat dissolutor legis vt impone bant sibi iudei: sed magis adimpletor: similiter nec blasphemator diuini nominis: vt imponebant ei iudei: quia dicebat se filium dei: sed magis confessor veritatis: Considerandum etiam ꝙ Moyses et Helias non fuerunt ibi sm apparē

Et duxit illos in montem excelsum[a] seorsum[b] et trāsfiguratus est[c] ante eos. Et resplēduit facies eius sicut sol[d] vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce[e] apparuerunt illis Moyses et Helias cum eo loquentes[f]. Re

Respondens autem Petrus[a] dixit ad iesum. Domine bonum ē nos hic esse. Si vis faciam⁹ hic tria tabernacula[b] tibi vnum[c] Moysi vnuz ⁊ Helie vnum. Adhuc eo loquente[d]. Ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens. Hic est fili⁹ me⁹ dilectus[e] in q̄ mihi bñ complacui[f] ipsuz audite. Et audientes discipuli ceciderūt in faciem suam[g]: ⁊ timuerūt valdꝫ. Et accessit iesus[h] et tetigit eos[i]: dixitqꝫ eis. surgite ⁊ nolite timere. Leuantes autez oculos neminem viderunt[k]: nisi solum iesuz. Et descendentibus illis de monte[l]: precepit iesus dicens. Nemini dixeritis visionem donec filius hoīs a mortuis resurgat.

tiam fantasticam: sed scd̄m veritatem: qꝛ Helias fuit adductus ibi de loco quodaz eminēti ad quem fuerat raptus: vt habetur. iiij. Reguz. ij. ca. Et sic apparuit ibi in anima ⁊ corpe. Moyses autem fuit adductus ibi: de limbo sanctoruz patrum: non quia surrexit sed qꝛ anima apparuit ibi ī quodam corpore sibi adaptato: sicut apparent angeli in corporib⁹ assumptis: per h̄ etiam ostenditur ꝙ christus erat dominus vite ⁊ mortis: qꝛ habebat testimonium ab Helia qui erat adhuc viuus: ⁊ a Moyse qui iam fuerat mortuus. a Respondēs autē Petrus. hic ponitur testimonium apostolorum qui fuerunt eminentes in nouo testamēto. Ad cuius euidētiam ꝙ beatitudo essentialiter consistit in aspectu claro ipsius diuinitatis: ⁊ perfecta eius fruitione. Accidentaliter autem consistit in conspectu humanitatis xp̄i ⁊ delectatione consequēte per quam sicut per instrumentum coniunctum diuinitati. Sunt sancti adducti ad gloriaz. Isti autem apostoli qui admissi fuerunt ad videndum transfigurationem xp̄i non viderunt ipsius diuinitatem: sicut Paulus in raptu. Sed tantuz eius humanitatez in forma gloriosa: ⁊ tamen in eius aspectu fuerunt sic delectati: ꝙ voluissent ibi perpetuo manere pp̄ qđ dixit Petrus. Domine bonū ē nos hic eē. b Faciamus hic tria tabernacula. ad manendum hic. s. continue. c Tibi vnum. Non loquitur de tabernaculo faciendo pro se ⁊ socijs suis. qꝛ volebat cum xp̄o esse in suo tabernaculo: ⁊ socij sui cum alijs duob⁹. Lucas autem dicit: ꝙ loquebatur Petrus nesciēs quid diceret. Sicut enim ex magnitudine passionis vt timoris vel amoris aliquis prorūpit in aliqua verba sine premeditatione: ita similiter ex magnitudine deuotionis ⁊ delectatiōis experte dixit Petrus illa verba: que tamen nō erant rationabilia: quia in solo aspectu humanitatis xp̄i non consistit beatitudinis essentia: vt iam dictum est: ⁊ ideo illud non debet sufficere p̄ finali beatitudine. d Adhuc eo loq̄nte. Hic ponitur testificatio diuina: sicut eniz in baptismo xp̄i: in q̄ consistit regeneratio ⁊ principiū vite spiritualis apparuit tota trinitas: fili⁹ in carne: pater in voce: et spiritus sanctus ī colūbe specie: ita similiter conueniens fuit ꝙ appareret in transfiguratione: per quā oñsus est terminus: seu perfectio vite spiritualis: videlicet gloria future resurrectionis: ⁊ ideo sicut fili⁹ apparuit ibi ī carne decorata tamen claritate glorie ⁊ spiritus sanctus in lucida nube per q̄z significata est plenitudo veritatis xp̄i. predicatione propter ꝙ dictum est. ipsum audite: pater autem appauruit in voce dicens. e Hic est filius meus. scilicz naturalis: Alij autem sunt adoptiui. f In q̄ mihi bene complacui. i. in quo diuinum beneplacitum complebitur de redemptione mundi: sequitur. g Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam. Hoc autem factum est ad declarationem humane fragilitatis iuxta excellentiam diuine maiestatis. h Et accessit iesus. ad consolandum eos scilicet. i Et tetigit eos. familiariter ⁊ dulciter eos consolando sequitur. k Leuantes autem oculos suos neminem viderunt ⁊c̄. Quia Moyses ⁊ Helias iam recesserunt: reducti voluntate diuina ad loca vnde fuerant adducti. l Et descendentibus. Hic ponitur discipulorum instructio de visione prehabita: qꝛ precepit eis iesus ne visionem predictam alijs diuulgarent ante resurrectionem suam ne alij audientes christum eis apparuisse in forma gloriosa: scandelizarentur postea videntes ipsum pati tā ignominiose ⁊c̄.

Origines: sex diebus factus est visibilis mũdus igitur qui transcendit omnes res mundi visibiles potest excelsum montem ascendere ⁊ respicere gliam verbi dei: Et ecce apparuerũt eis Moyses ⁊ Helias cum eo loquentes: Origenes: Siquis intelligit spũalem legem conuenientem in sermonibus iesu ⁊ in prophetis abscõditam dei sapiam ille vidit Moysen ⁊ Heliaʒ in gloria cum iesu. Bonum ẽ nos hic esse. s. in contemplatiõis dulcedine. Faciamus hic tria tabernacula que contemplatiuus moraliter facit quando legem ⁊ prophetas ⁊ euangelium practice legendo disponit. s. corde credendo: ore cofitendo: ⁊ opere adimplendo. Et ecce nubes lucida. i. cognitio vera: ideo subditur. Hic est filius meus dilectus ⁊c. Et ceciderunt discipuli in faciem suam ⁊c. Nam sic illuminati venerant. dei maiestatem nemini dixeritis visionem ⁊c. q: diuina mysteria non sunt semp. sed loco ⁊ tempore debitis publicanda.

¶ Questio fratris Antonij betontini super euangelium. Si vis faciamus hic tria tabernacula. Matthei. xvij. cap.

Utrum alie circunstantie negociationẽ: vel mercantiam impediẽtes inueniant. Ad qđ breuiter respõdetur: ex multoꝝ snĩa. Qꝛ licet proprie ⁊ stricte loquendo alie circunstantie non inueniant preter infrascriptas: in questione super eplam eiusdem dominice. que mercantiã habeant impedire. Tamen large loquendo de ipsius mercantie circunstantijs tres alie assignari possunt. Quarum prima dicitur iniqua separatio: quia pleriqꝫ sunt. qui negociationi nimium intendentes sine vxoribus longam moram in longinquis partibus trahunt: tales autem quantis carnalitatibus ⁊ spurcitijs tam cum fidelibus qꝫ infidelibus inquinentur. quis exprimere posset: Et qđ deterius est frequenti⁹ quoqꝫ vxoribus violandi sacrum matrimoniũ causas multiplices prestant: qꝛ vt in. c. presentia. extra de sponsalibus dĩ. Mulieres sepius pro iuuenili etate: seu fragilitate carnali neque unt continere petentes alijs copulari. Naʒ vt magister sententiarum distin. xxvj. cap. primo quarti voluminis ait: Qđ etiam ponitur a gratiano. xxvij. q. ij. ca. j. §. j. Matrimonium est viri ⁊ mulieris coniunctio: indiuiduam vite consuetudinem retinens. Quia vt Matth. xix. ca. legitur. Cum pharisei temptantes dominum petissent ab eo dicentes. si licet homini dimittere vxorem suam. Post alia verba audierunt: quos deus coniunxit homo non separet. Hac enim intentione ꝑm Goffredum tranensez: vir ⁊ mulier mrĩmonio iungi debẽt: vt simul ppetuo maneãt: qꝫuis post ꝯctũ mrĩmoniũ: añ carnalẽ copulã possit alter iuito altero religioneꝫ itrare: tñ post cõsumationẽ non nisi volẽte: vñ Alex. papa priori ⁊ fribus sancti Joannis sicut extra de ꝯuersione ꝯiugatoꝝ ca. vxoratus habetur sic ait. Uxoratus sine licentia vxoris iter vos nullatenus recipiat. Scda diuinoꝝ sacramentoꝝ ⁊ officioꝝ omissio. Multi eni iter ifideles longã trahẽtes moram: vel ẽt iter fideles existentes tantũ tpalibus lucris inhiant vt absqꝫ ꝯfessiõe ⁊ cõione: ⁊ aliquo signo xpianitatis tanqꝫ aĩalia viuant. Proinde. lxxx. dist. decretoꝝ in. c. qm̃ nõ cognoui. Augu. ait. Merito dictum est negocium: qꝛ negat ociũ: qđ malum est: cum non querat verã qetem que est deus: Et eccli. xxvij. ca. scribitur. Difficile exuitur negocians a negligentia. s. diuinoꝝ ⁊ non iustificabit caupo a peccato labioꝝ. Tertia quidẽ dĩ vltra sortẽ reꝝ vsuraria receptio: qꝛ vt Ambrosius ait: ⁊ Gratianus. xxiiij. q. iij. ca. pleriqꝫ. Et ãnotauit qđcũqꝫ sorti accidit: que sors ꝑm legistas est debita quãtitas mutuate rei in materia occurrẽte vsura ẽ. Unde dñs Hosti. clarius vsurã diffiniens ait. Usura ẽ cuiuscũqꝫ solutionis rei mutuate acceptio ipsius rei vsus gratia pactione iterposita: vel hac intentiõe habita in ꝯctu: vel exactione habitũ ex pmo facto: Et lꝫ doctor irrefragabilis Alex. de ales dicat in. iij. volumine sũme. Qđ hec vsuraria receptio rerũ vltra sortẽ fieri possit. dũtaxat in illis q̃ mutuãtur sub certo numero sicut pecunia: Et sb certo põdere: sicut aurũ ⁊ argentũ ⁊ silia. Et sub certa mẽsura: sic granũ vinũ ⁊ oleũ ⁊ huiusmõi alia. qꝛ in his tm̃ est determinatus valor ab arte vl a nã. Ab arte vt in illis que nũerant. A nã vt i illis q̃ mẽsurant: ⁊ ponderant: ⁊ si vltra talẽ valoris determinationẽ vel artis inueniunt ẽ pp idigẽtiã nr̃am: nõ pp ipsoꝝ variationẽ in valore: Tñ largi⁹ loq volẽtes in pñtiaꝝ in oi re negociali eã locamus. Hinc Hieronym⁹ sup Ezechi. li. vj. Qđ dictũ. xiiij. q. iij. ca. Putãt in dcreto describit sic. Putãt qdã vsuras tm̃ eẽ in pecunia: qđ puidẽs diuia scriptura oĩs rei aufert supabũdãtiã: qcqd illud ẽ si ab eo qui dederit plus accepit. vt plusqꝫ dedisti nõ recipias. Pro

his trib⁹ circūstātiis in pn̄ti dicere possumus. Faciam⁹ hic tria tabernacula.i.faciam⁹ in fine tractatus negociatiōis mētionē de trib⁹ circū stantiis:licet non propriis ad rem hanc.tamen satis pertinentibus. Quarum vna detestatur per xp̄m sponsam suam ecclesiam di lectam non relin/ quentem. Altera per moysez legis officia diligen/ tem. Ultima per heliam: non solū vsuram: sed etiaz cūcta temporalia omnino spernētē.

Dn̄ica scd̄a in .iiij. Epi. Pauli ad Thesa- loni.iiij.cap.

Fratres ro- gam⁹ vos ꝛ offeram⁹ᵃ i domino ie- su:vt quem moduzᵇ accepistis a no bis quomō vos opor- teat ambulareᶜ ꝛ place- re deoᵈ. Sic ābuletisᵉ: vt abundetis magis. Scitis enimᶠ que prece pta dederim vobisᵍ p dominum iesumⁱ. Hec est enim voluntas deiʰ sanctificatio vestraⁱ:vt abstineatisᵏ vos a for- nicatione:vt sciat vnus quisqz vestrum suum vasˡ possidereᵐ:in san- ctificatione ꝛ honoreⁿ non in passione deside riiᵒ:sicut ꝛ gentesᵖ que ignorant deum:ꝛ ne qsᑫ supergrediaturᑫ: neqz circumueniatʳ in nego- cio fratrem suum:quo niaz videx est domin⁹ˢ de his omnibus: sicut prediximus vobisᵗ: et testificati sumusᵛ. Nō enim vocauit nosˣ de- us in imunditiaz:sed i sanctificatiōezʸ:in chri sto iesu domio nostro.

Expositio litte/ ralis eplē Pauli.

Hic Paul⁹ apls red/ dit thesa/ lonicenses doci/ les eos de morib⁹ informando: ꝛ de defectibus corri/ gendo:licet enim cōitas eoꝝ eēt san cta tamen ibi erāt aliqui de fratribus corrigēdi ꝛ specialiter hac epistola corrigit de duobus:que patebunt pro sequendo. Circa primum sciendū q̄ gentiles reputabant fornicationem simplicem esse lici- tam:ꝛ ideo propter consuetudinem pristinam aliqui de gentilitate conuersi erant adhuc for/ nicari:propter q̄ apostolus corrigit hoc viciū ad virtutem oppositam inducendo dicens.
a Decetero ergo fratres rogamus vos ꝛ obse cramus.idest per sacram rez adiuramus q̄ de bet plus vos mouere:q̄z simplex deprecatio no stra. b Ut quemadmodum ꝛc̄.verbo ꝛ exē/ plo. c Quomodo oporteat vos ambulare:i via morum. d Et placere deo:caste ꝛ mūde viuendo. e Sic ꝛ ambuletis ꝛc̄.in his semp proficiendo. f Scitis enim.i.scire debetis. g Que precepta dederim vobis.idest de mā/ dato ipsius:cui simpliciter est obediendum. h Hec est enim voluntas dei:i.eius mandato expressa. i Sanctificatio vestra.i. emunda/ tio a carnalibus peccatis. k Ut abstineatis tanq̄z a deo prohibita:ad eam enim sequit̄ in certitudo prolis ex vago concubitu que est di recte cōtra bonum humane nature:Pr̄ eni de bet filiis nutrimētum ꝛ documētū:aliter nō pos sunt bn̄ stare:nul/ lus autem solicit⁹ ē de talibus circa prolē sibi incertā l Ut sciat vnusq̄s q̄z vas suum.i.cor pus ppriuz q̄ vas dr̄ eo q̄ in ipso for mato per naturā: aīa deo infundi/ tur per creationē m Possidere p/ manēte. n In sanctificatōe ꝛ ho nore.corpus eniz in fornicatiōe de/ ditum de honora tur q2 bestiale effi cit.psal.xlviii. hō cuz in honore eēt nō intellexit. Ubi dr̄ in postilla.ꝛ sci at vnusq̄sqz vas su um possidere:scdm dū pōt exponi ali ter.s. q̄ nō solum ab illicito quis abstineat: sed sciat vnusq̄sqz suum vas possidere.i.vxorē suaz in sanctificatiōe.s.vt nō turpiter abutendo eaz possideat. o Nō in passiōe desiderii.i.nō se/ quēdo passionem cōcupiscētie venereorum q̄ est nimis vehemēs. p Sicut ꝛ gētes:supple sequūtur eam credētes fornicationē simplicez eē licitaz. q Et ne quis.hic icipit pars scd̄a in q̄ corrigit cupiditatis vitiū iducēs ad oppo situ̅. Et p̄mo ponit hāc inductionē.scd̄o quādā excusatōz ibi ꝺ charitate. Circa p̄mū dic̄. Et ne qs supgrediat̄:opp̄mēdo.p̄ximū ab eo extorq̄at iiuste possiōnē suā vel reāliā. r Neq̄z circū/ uēiat.ip̄z decipiēdo vl' illa q̄ando debitis p vsu ras.vl' p mercatiōes malas ꝛ cōsilia. s Qm̄ videx ē dn̄s.q̄uit pūiēdo. t Sic p̄dixim⁹ vob: apd̄ vos exn̄tes. v Et testificati sum⁹.i.p testio niū scripturā oñdim⁹. x Nō.n.vocauit nos ꝛc̄.i.vt p̄uiam⁹ imūditie pcti cuiuscūq̄z. y Sz in sanctificationē.i.vt viuamus sancte.

¶Questio fratris Antonij betontini sup eandem eplam pauli apli. Ne qs supergrediatur. neqꝫ circũueniat in negocio fratrem ꝛc.

Ex quibus verbis merito talis questio queritur. Utrum liceat aliqua lege in emẽdo ꝛ vẽdendo decipe ꝓximum. Ad ꝙ breuiter respõdeť ꝙ non. Nam vt in pͣma dist. decreti. a gratiano notatur ab origine mũdi vsqꝫ ad etateꝫ trina lege humanuꝫ genus gubernatũ est. nature: scripture: ꝛ gratie: ideo quidem lege nature non lꝫ: quãuis. n. ante lapsum pͥmi parentis in statu. s. innocentie oia omnibus cõia erant: vt. xij. q. j. ca. dilectissimis. Clemẽs papa dicit cõis inquit vsus oium que sunt in hoc mundo: oĩbus hoĩbus esse debuit. Quia ẜm sniam doctoris subtilis super dist. xv. iiij. libri sniarum. q. ij. Usus reꝝ scd̃m rectam rõneꝫ sic hominibus competẽ debꝫ sicut ad pacificaꝫ consolationẽ ꝛ necessariam sustentationem cõgruere necesse est: in statu auteꝫ innocẽtie cõis vsus sine diffinitione dñorum ad vtrũqꝫ istorum amplius valuisset: qꝛ nullus tunc occupasset: ꝙ alteri necessarium extitisset: tamẽ vt ideꝫ sũmus pontifex in eodem cap. intulit per iniqtatem. i. per sollicitudinem ẜm glo. que natura li equitati contraria est. Hoc alius dixit esse suum: alius istud: ꝛ sic inter immortales facta est diuisio que iure humano. s. imperatorum post lapsum primorum parentum: propter tria rationabiliter factum. Ad concludendum. s. negligentiam: eo ꝙ agri vel terre in solitudinem verterentur: qꝛ si agri essent cõmunes: cõmune etiam esset colere ꝛ seminare: sed patenti experimento cernimus ꝙ de cõmunibus nulli vel modici curãt: ꝛ ideo necessaria hominum sustẽtatio cito deficeret. Ad excludendam insuper inimicitiam: qꝛ esset efficax causa ꝙ pax nunꝙꝫ inter homines haberetur. Nam sepe contingeret ꝙ eadem re eodem equo: eadem domo: eodem agro: plures vellẽt insimul vti: ꝛ sic magis cupidus plura super alios occuparet. Sicut de Nembroth Gene. x. ca. legitur vbi dicitur. Cepit Nembroth esse robustus venator. i. hominum oppressor: ꝛ extinctor ẜm glo. Ad excludendam etiaꝫ malitiaꝫ eo ꝙ taliter via fraudibus aperiretur. Nam tunc malitiosi puniri non possent qꝛ alienum non acciperent: sed illa quibus sibi viderentur indigere protinus allegarent. Et propter hec omnia: ꝫ scd̃o politi. Aristo. Socra. ꝛ Pla. redarguit de communi vsu omniuꝫ rerum. Ex quibus liquet: ꝙ lege nature: ñ liceat emẽdo ꝛ vendendo ꝓximum decipere. Secũdo preterea non licet lege scripture hinc Leuit. xix. ca. Dominus dixit: Nõ decipiat vnusquisqꝫ proximũ suum. Ultimo ne longior fiam non licet lege gratie. Cum Matthe. xxij. cap. Dominus dicat Diliges proximum tuum sicut te ipsum: ꝛ pau. ad Romanos. xiij. cap. dicit. Qui diligit proximum legem impleuit. Quãobrem ex sentẽtia doctoris subtilis habetur: ꝙ saltem tria requiruntur ad hoc vt non sit aliqua circunuentio in emptione ꝛ venditione. Primo vt non sit error in substantia: vt videlꝫ deť auricalcũ pro auro: nec vinum limphatum pro puro. Secundo vt non sit error in qualitate vt. s. non detur res corrupta pro sana. Tertio vt non sit error i quantitate siue res mensuretur per pondus siue per alium modum.

Dñica secũda in. xl.

euangelium scd̃ꝫ Mathe. xvij. cap. s. Assumpsit iesus petrum: ꝛ iacobum ꝛ iohanneꝫ fratrem eius. Require ante. s. in sabbato ꝛc.

Feria scd̃a post secũdam dñicam. xl. euangelium scd̃m ioannem viij. ca p.

In illo tempore. Dixit iesus tur-

¶Expositio litteralis.

Hic euangelista docꝫ: ꝙ pctõres obstinati nõ audiẽtes christũ nõ possũt sequi christum: sed in tenebris manent. Et diuiditur in duas: qꝛ primo ostendit eos quibus loquebatur habere huius lucis defectum. secundo subdit huius defectus remedium ibi dicebant ergo Circa primum sciendum: ꝙ recedente sole visibili de nostro hemisperio causantur ibi tenebre: ita similiter xp̄o qui est sol iusticie ex hoc mundo per mortem recedente iudei pro maiori parte sunt obtenebrati tenebris infidelitatis: ꝛ in eis obstinati: ꝛ hoc iusto iudicio dei qꝛ viderant signa in vita eius ꝛ in morte: propter ꝙ gentiles legis ꝛ prophetarum notitiam nõ

habentes crediderūt christo similiter patet de illo Centurione qui visis signis in morte xpi dixit. Uere filius dei erat iste. vt habet Mathei xxvij. cap. et ideo iudei qui nō solum per miracula visa: sed et pro oracula prophetarū predicta poterāt eū cognoscere verū xpm et per ꝯsequēs merito sunt a deo dimissi: ppter eorū ingratitudinē: et sic excecati totaliter p obstinatōem: et hoc ē qd di. Dixit ergo eis iesus. a Ego vado .. ad patrē per mortē scd'm humanitatē a quo tamē nō recessit scd'm diuinitatē. b Et queritis. s. persequendo me in mēbris meis: qz post mortem xpi iudei psequuti sunt aplos: et alios xpi fideles vsqz ad mortē vt pz act. viij. cap. c Et in pctō vestro moriemini. i. propf pctm̄ vestrū: qz ppter persequtionē xpi et aplor ciuitas hierlm destructa ē. et téplū combustum: et populus occisus ab exercitu romano: vt fuerat a xpo pdictum expssius. Luce. xix. cap. et. xiij. hierusalē hierlm que occidis pphetas et c. d Quo ego vado vos nō potestis venire. s. ad gliam patris vestra īfidelitate hoc impediēte. e Dicebāt ergo. hic cōsequenter iesus docet remediū et diuidif in duas partes: qz pmo huiusmodi remediū pponit. scd'o eius efficaciam ostendit ibi. Dicebāt ergo. Circa pmum sciēdum qd hoc remediū cōsistit inveniēdo ad xpm per fidē: qui ē vera lux. ideo diuiditur in duas: qz pmo remediū huius fidei ostēditur. scd'o ad credēdū eos īducit ibi: dicebāt ergo iu dei Prima ī duas: qz pmo ponitur iudeorū interrogatio. scd'o subditur xpi rñsio in qua dat remediū pdictū ibi: et dicebat. Circa pmū sciēdum qd audierāt iudei xpm volūtarie moriturū: vt habetur p illud ysai. liij. ca. Tradidit in mortē aiam suam: que scriptura et totum caplm exponitur de xpo ab antiqs doctorib9 hebreorū. et iō iudei derisorie querebāt de iesu quē reputabāt falsū xpm. f Nūqd iterficiet semetipsum: qz dixit: quo ego vado vos non potestis venire: si eni seriose loquerētur de ipletiōe huius prophie dicerēt sic: Nūqd ex simplici volūtate sepabif aīa a corpe: qd pz ex eo qd subdif: q̄ ego vado vos nō potestis venire. Ipsi eni poterāt seipsos iterficē sz nō poterāt aīam suā p volūtate sua tradere. Sicut fuit pphatū de xpo p Ysaiā. Et in iesu fuit adimpletum.

Dixit ergo eis iesus. Ego vado[a] et queritis me[b]: et in peccato vestro moriemini[c]: et quo ego vado vos non potestis venire[d]. Dicebant ergo iudei[e]: Nunq iud interficiet semetipsum[f]? quia dicit quo ego vado vos non potestis venire? Et dicebat eis[g]. Uos deorsum estis[h]: ego de supernis sum[i] Uos d' hoc mundo estis[k]. ego non sum de hoc mundo[l]. Dixi ergo vobis: qz moriemini in peccatis vestris[m]. Si eni nō crederitis[n]: qz ego sum[o]: moriemi in pctō vr̄o[p].

g Et dicebat. Hic ponif xpi rñsio: in q̄ daf pdicti vbi intellectus dicens. h Uos deorsum estis. i. de massa corrupta pōdere originalis pcti: et iō habetis debitū mortis: et necessitatē moriēdi: ppf qd sepatio anime a corpe nō subiacet simplici vr̄e volūtati. i Ego de supnis sum: qz scd'm deitatē habz eandē naturā cū pr̄e scd'm hūanitatē aīa ē a deo imediate: et corpus formatū spūs scti virtute et pp hoc hēbat plenū dñium sup corpus suū sepando aiam ab ipso et reuniendo: scd'm qd dicit infra cap. x. Potestatem habeo ponēdi animam meam: et potestatem habeo iterum sumēdi eam: iō sequitur. k Uos de hoc mundo estis: corpore et affectu. l Ego non sum de hoc mundo: qz scd'm qd de9 precedit mundum vt causa effectum nec ē ps vniuersi: scd'm autem humanitatem: propf virtutem formatiuam: eodem modo ē dicēdum: qz illa virtus fuit virtus spūs sancti: quantū autem ad animam et corpus bene ē pars vniuersi: et sic ē de mundo quantū ad substantiā: nō autē quo ad peccati deordinationē: q̄ de ordinato nemine mundi in sacra scriptura frequēter designaf: vt pz Joānis pmo ca. Et hoc modo iudei erāt de mūdo ppter īfidelitatis pctm̄: propter hoc subdit. m Dixi ergo vobis qz moriemini in pctis vr̄is: supra dixerat in pctō vestro in singulari: qz pncipale pctm̄ eor erat psequtio xpi: sed ad hoc sequebanf multa alia pctā ppter hoc replicauit hīc in plali in pctis vr̄is. Et ꝯsequēter ondit remediū contra ista mala dicēs. n Si eni nō credideritis: fide formata charitate. o Quia ego sum vobis. in lege et prophetis promissus. p Moriemini in peccato vestro.

Dicebant ergo[a] ei: Tu quis es[b]? Dixit ieſus[c] Principium qui ⁊ loquor vobis[d]. Multa q̄dem habeo de vobis loqui ⁊ iudicare[e]. Sed qui miſit me verax eſt[f] Et ego q̄ audiui ab eo[g] hec loquor mundo. Et non cognouerunt[h]: q: patreʒ eius dicebat deum. Dixit ergo eis ieſus[i]. Cum exaltaueritis filium hominis[k]: tunc cognoſcetis[l]: quia ego ſum ⁊ a me ipſo facio nihil[m]: ſed ſicut docuit me pater: hec loquor. Et qui me miſit mecum eſt[n] ⁊ nō reliq̄t me ſoluʒ quia ego que placita ſunt ei[o]: facio ſē

a Dicebāt ergo. Quāſo remedio euadēde mortis: q: per fidē xpi. Hic conſequēter inducit eos ad credēdum ſibi. Circa q̄ premittit iudeorū interrogatio dicens. b Tu quis es.q.d. Quā de nobis q̄ tu ſis talis ⁊ tantus q̄ debebat credi tibi c Dixit eis ieſus: probando q̄ debeat credi: p̄ h̄ qd̄ eſt oīuʒ creaturarū principium primuʒ. ⁊ p̄ cōſequens veritas pma infallibilis ⁊ h̄ eſt q̄ ſubdit. d Principiū qui ⁊ loquor vobis: ⁊ q: eſt pmū oīum rerū pncipiū: oīa reducit in ſeipſuʒ cum ſit finis omnium. iō ꝯſequenter oſtendit: q̄ ad ipſum pertinet oīum iudicium: per q̄ oīa reducuntur in ipm̄ ⁊ hoc eſt q̄ dicit. e Multa habeo de vobis loq̄ ⁊ iudicare nō dicit vobis: ad vtilitatē veſtrā: ſed de vobis. ſ. ad malum veſtrū: q̄ erit in iudicio futuro. f Sed q̄ miſit me: verax ē: q: adimpleuit promiſſum de pma promiſſiōe filij: que nō eſt ad cōdēnandum vel iudicandū mūdum. ſʒ magis ad ſaluandū per doctrinā. ideo ſequit. g Et ego que audiui ab eo hec loquor ī mūdo Dixit eni ſe audire a patre. q: in quantuʒ deus habet ſciam a patre: tamē tandē cum ipſo: ſicut ⁊ eſſentiam. ſed in quantū homo habet ſciaʒ infuſam ab eo. h Et non cognouerunt. q: prēʒ eius dicebat. deum. Hoc tradidit euangeliſta: vt oſtēderet cecitatē eoꝝ: Uerūtñ quia multi iudeoꝝ in morte xpi crediderūt vidētes miracula que acciderāt in morte eius vt habetur Luc. xxiij. ca. Siliter ad predicationē aploꝝum multi iudeoꝝ crediderūt poſt mortē xpi: vt habetur actuū. ij. cap. ideo ſubdit. Dixit ergo eis ieſus. i Cum exaltaueritis filiū hoīs. ſ. i cruce in qua fuit extēſus in aere ⁊ per q̄ exaltatus a prē ſcōm q̄ dī ad philip. ij. ca. humiliauit ſemetipſum factus obediēs vſqʒ ad mortē: mortē aūt crucis: pp̄ q̄ deus exaltauit illū. k Tūc cognoſcetis: q: ego ſum. ſ. vere xps: vtitur aūt tali mō loquēdi: vt reducat eis ad memoriam illud. Exo. iij. ca. Ego ſum q̄ ſum. l Et a me ipſo facio nihil: q: ſcōm q̄ deus habʒ totā virtutē operatiuā a patre ſʒ eādem: ſicut dictū eſt de ſcīa ſcōm q̄ homo illa natura ē organū diuinitatis cōiunctū. ideo nihil poterat opari niſi ſcōm morē: ⁊ regulationē ipſius dei. iō ſequit. m Sʒ ſicut docuit me pater hec loquor ⁊ q̄ miſit me mecū eſt: q: ſcōm deitatē pater ē in filio ⁊ econuerſo: ſcōm humanitatē vō ipſa deitas eſt in hoīe xpo ſpali mō: per taleʒ ſcilicet vnionē: p̄ quē modū nō eſt in aliquo alio. n Et nō reliquit me ſolum: q: filius ſcōʒ q̄ deus nō pōt ſepari a patre: ſcōm vō q̄ homo pōt ſeparari de potētia abſoluta: ſed de potentia ordinata: natura aſſumpta nunq̄ dimittetur: q: q̄ ſemel aſſumpſit nunq̄ deponet: vt dicit Damaſcenus. o Q: ego que placita ſunt ei facio ſemper: in quātū eni deus idem vult ⁊ facit q̄ pater: quia eoꝝ ē vna volūtas ⁊ opatio in quātū vō homo ei9 volūtas ⁊ opatio regulant abſqʒ aliqua obliquatione a regula diuine voluntatis: vt patet ex predictis.

¶ Expoſitio moralis.

Dixit ergo eis ieſus: Cū exaltaueritis filium hoīs. ſ. i cruce. Tc̄ cogſcetis q: ego ſuʒ ⁊c̄. poſt aūt mortē xpi ⁊ ei9 aſcēſionē vna die pdicante Petro crediderūt ſimul ⁊ ſemel de iudeis q̄nq̄ milia. Et altera die tria milia: vt hētur actu. ij. ⁊ iiij. ca. Sic ēt eſt īter hoīes q̄ valor hoīs pl9 appet ⁊ cōmendatur poſt eius mortē q̄ an.

¶ Queſtio fratris Antonij betontini. In pctō vro moriemini. Joānis. viij. cap.

In qb9 vbis merito q̄rit. Utrū oīs malitia ꝯfundit aliquotiens rōne vitatis aut corrigit nunq̄: maxie eoꝝ qui pposito malo: ⁊ nō ignorātia peccāt: hinc Joā. criſo. Ecce eni iniq̄ vſurarij: poſtq̄ audierūt vſuraʒ oī lege deteſtari. Nūqd cōpūxit eos timor pctī? Nūqd cōpeſcuit eos vel liberalitatis ꝯſideratio. Sed quid? Aiunt dicētes: nihil niſi pctm̄ lege phiberi debet. Sed qd̄ vtilitatē primo ꝯfert: culpa nō eē

videt: Cōstat enī q res que mutuo dat aliquā cōmoditatē ꝛ vtilitatē cōfert illi cui prestatur: ergo scđm equitatē pōt hmōi cōmoditas extimari pcio: ꝛ merito cōpensari: Sed merito his iniquis rñderi pōt q res mutuata nō confert ei cui facta est mutuatio vtilitatē aliquā a rei cōsumptiōe differētem nisi eēt ex industria recipientis mutuū q̄ mutuantis ppria nō videt esse. ꝛ iō nō est vēdibilis alio precio mutuanti rei. Ad cuius euidētiā sciendū ē: q quedā res: quarū vsus ē ipsarū rerū cōsumptio: sicut vinū ad potū eo vtēdo cōsumimus. In quibus vsus rei a re ipsa seorsum cōputari nō debet. s; cuicūq; vnū ipsoꝝ cōcedit necesse ē vt alterū concedat vnde in istis p mutuū trāsfert dñium: Si quis igit seorsū vellet vēdere vinū ꝛ seorsum vsum eius bis idē vēdere dinoscit ꝛ vēdēdo q non ē ꝑ iusticiā peccat. Quedā vo res sunt quarum vsus nō est ipsaꝝ ꝯsumptio: sicut vsus domus ꝛ inhabitatio: ꝛ nō dissipatio: in qbus seorsū pōt vtrūq; cōcedi. puta cum qs cōcedit alteri vsū domus retento sibi dñio vel ecōtra. Et pp hoc p vsu domus licite pōt recipi preciū. Res igit que mutuo dant in qbus cōmitti pōt vsura sūt de numero eaꝝ reꝝ quaꝝ vsus est ipsaꝝ ꝯsumptio sicut sunt que mutuant sub certo nūero: vt pecunia ꝛ sub certo pōdere: vt aurū ꝛ argētum ꝛ sub certa mēsura vt granū vinū ꝛ oleū: q: in his scđm doctorē irrefragabilem impositū est pciū a natura pter illa que nūerant quib9 ab arte preciū impositū ē: ꝛ iō pro vsu taliū rerū illicitū ē accipe preciū: q dī vsura: Sufficit enī accipe equiualēs illius rei que mutuat que oīa talia noīe pecunie itelligi pñt. De qua exo. xxij cap. dī Si pecuniā mutu. s. dederis pplō meo paupi q habitat tecū nō vrgebis eū. q̄si exactor nec vsuris opprimes: l; de oī re vltra sortē accipe pctm̄ ē. ideo Ambrosius li. de dauid. Et esca vsura ē. Et vestis vsura ē: ꝛ q̄dcūq; sorti accidit vsura ē: q velis ei nomē iponas vsura ē. Unde

per.

Feria tertia post secundā dñicam .xl. euāgelium scđm Matth. xxiij. cap.

In illo tēpore[a]. Locutus ē iesus ad turbas: ꝛ ad discipulos suos dicēs.

Super cathedrā[a] moysi sederunt scribi ꝛ pharisei[b]. Omnia ergo que/cūq; dixerit vobis seruate ꝛ facite[c] scđm vero opera eorum nolite facere[d]. Dicunt enim: ꝛ non faciunt. Alligāt enim onera grauia ꝛ importabilia[e]: ꝛ iponūt in hūeros hominū: digito aūt[f]

ꝑiuꝫ defendentibus dī: i pctō vr̄o moriemini

¶ Expositio litteras

a Sup cathedrā Moysi ꝛc. hic ondit iudeos eē iuste reprobatos q: fuerūt fictores bonitatis. Et diuidit in duas ptes q: saluator p̄mo ponit in hac lectiōe hui9 fictionis motiuū. scđo h motiuum excludit a discipulis suis ibi. Uos au tem. Motiuum aūt fuit supbia Phariseoꝝ ꝛ legis pitorum ꝛ hec supbia ondit ex tribus p̄mo ex abusu sue ptātis. scđo ex simulatiōe sctitatis ibi. Oīa ergo. tertio ex āmbitiōe dignitatis ibi. Amāt aūt primos recubitus. Circa p̄mū ꝯsiderādū q a tpe Moysi fuerūt ꝯstituti a deo .lxx. senes etate ꝛ scia puecti: q cū Moyse haberēt curā ppli: ꝛ dicebātur iudices ordinarij q: ad ipsos fiebat recursus in dubijs cāis: magne ēt cāe nō tractabant sine eis: ꝛ istud fuit obseruatū apud iudeos q̄ꝫ diu fuerūt in ptāte: ꝛ h est q dicit hic saluator. Sup cathedram Moysi. i. auctoritate iudicandi pplm̄. b Sederūt scribe ꝛ pharisei: q: illi q videbant eē magis in pplō periti ad h elige bant. c Oīa ergo q̄ dixerit vobis facite: q: platis ēt malis ē obediēdū nisi in his q̄ sūt manifeste ꝯ deū: ꝛ sunt habēdi in reuerētia q̄ꝫ diu to llerant in officio suo: q pꝫ p exēplū Dauid q venerabat Saulē regē l; sciret eū eē malum ꝛ a deo reprobatū. d Opera aūt eoꝝ nolite facere q: nō sunt imitādi in malis imo tantū in bonis. e Alligant enim onera grauia ꝛ importabilia ꝛc. q: supra legis precepta cōstituerant multa ex suis traditionib9: sicut pꝫ. ca. xv. que erant ꝯditis grauia ꝛ iportabilia. f Digito aūt suo nolunt ea mouere. i. modicū conatū ad agēdū talia nolunt apponere. Ex h patet q ille qui ꝯstituit legē aliquā: l; non sit subdit9 legi quantum ad hoc q puniat p hominē si ꝯtra nū faciat tm̄ obligatus ē ad legē iplendā: ꝛ grauius punietur a deo si ꝯtrium fecerit: quia transgressio eius grauior ē pp scandalū: pp q dicit

sapiēs :patere legē:quā ipse tuleris.⁊ extra de ꝯstitutiōibus.ca.cū oēs dī. Qđ quisqs iure in altero statuit ipse eodē iure vti dꝫ:pꝫ ēt ex ꝑdictis ꝙ illi qui statū ecclesie in generali seu aliquem statum ecclīe in spāli onerāt grauib⁹ statutis sine magna ⁊ euidenti necessitate abutūť sua potestate sicut faciebāt pharisei ⁊ scribe.vñ dicit Augustinus ad inq̄sitiones iāuarij loq̄ns de religione xp̄iana:ipsam religionem nostraꝫ: quā deus noster iesus xp̄s in paucissimis sacroꝝ celebrationibus voluit esse liberam:quidā seruilibus p̄mūt oneribus adeo vt tollerabilior sit cōditio iudeoꝝ: qui nō humanis p̄sumptiōibus : sed diuinis subijciuntur institutis. a Omnia ⁊c. Hic ostenditur superbia phariseorum ex simulatione sanctitatis:q: hoc faciebant vt essent i reuerentia ⁊ honore in populo ⁊ hoc est ꝙ dicit. Omnia vero opera sua faciunt:vt videanť ab hominibus.i.propter gloriam humanam: q: videri in bonis propter gloriam diuinam non est malum:sed magis meritorium : vt dictum.v.ca. b Dilatant philateria sua.Philateria ſm qđ dicit Hieronymus. Erant quedaꝫ charte in quibus scribebatur dechalogus mandatorum:⁊ ponebatur illa charta in capite ad modum corone per hoc significabatur ꝙ debebant legem in memoriam habere ſm ꝙ dicitur Deutero.vj.cap. Dicebantur enim philateria a philare ꝙ est seruare : ⁊ tora ꝙ est lex : q: erant quedam signa seruande legis :Pharisei igitur vt viderentur p̄ceteris religiosi faciebant sibi philateria:magis lata:⁊ scribebant in eis dechalogum de grossiori littera:⁊ eadeꝫ ratione faciebāt fimbrias maiores in pallijs suis Que autem essent iste fimbrie tangitur .ix.ca. super illud verbum tetigit fimbriam vestimenti eius:ꝙ sic etiam hic declaratur :tetigit fimbriam:Xp̄s enim portabat vestimentum suum ad modum iudeorum . Ad cuius euidentiam sciendum:ꝙ populus iudaicus de quo xp̄s erat nasciturus ſcđm carnem debebat pollere quadam sanctitate speciali p̄e alijs populis : ⁊ ab

suo nolunt ea mouere. Omnia enim oꝑa sua faciunt[a]: vt videantur ab hominibus. Dilatāt enī philateria sua[b] ⁊ magnificant fimbrias. Amāt āt[c] p̄mos recubitus in cenis: ⁊ p̄imas cathedras in synagogis[d]: ⁊ salutatiōes i foro:⁊ vocari ab hominibus rabbi[e]. Uos autē nolite vocari rabbi. Un⁹ ē.n.magister vr̄[f].

eis distingui ⁊ ideo data est eis circuncisio vt quoddam signum distinctiuū in carne :Similiter data est eis lex:vt haberet quēdam specialem modum viuendi.Similiter p̄ceptū fuit eis in habitu distingui:vt patet nūi.xv.cap.loquere filijs israel: faciant sibi fimbrias :ꝑ quatuor angulos palliorū ponentes in eis vittas hiacintinas . Uitte eniꝫ hiacitine que erant celestis coloris : designabant ꝙ debebant habere ꝯuersationem eminentem p̄ceteris:ſm ꝙ Paulus dicit ad philip. iij.cap. Nostra autem conuersatio in celis est: Unde sequitur ibidem numeri.xv.cap. vt recordentur mandatorum dei:⁊ sint sancti domino deo suo:talem ergo vestem portabant pharisei:in qua magnificabant fimbrias:ꝙ est i angulo pallij. c Amāt aūt. Hic consequenter ostenditur superbia eorum ex ambitiōe dignitatis cum dicit. Amant autem primos recubitus in cenis:⁊ hoc duplici de causa. Primo ratione gule:q: ibi ponuntur fercula meliora : ⁊ ratione superbie:q: ille est locus honorabilior d Et primas cathedras in synagogis:vbi cōueniebant homines ad audiendum verbū dei ⁊ salutationes in foro.i.in loco patenti. e Et vocari ab hominibus rabbi. Desiderare enim scientiam ⁊ actum docendi nō est malum : sed meritorium:sed desiderare nomen tantuꝫ hoc est malum ⁊ superbie peccatum. Si tamen desideretur nomen ⁊ auctoritas magistri:ad hoc ꝙ sciētia iam habita aliquis melius posset vti nō est malum:sed est bonum : q: bonus doctor debet ea querere que faciunt ad efficaciam sue doctrine verūtamen q: homo nō est magister p̄cipalis:sed soluꝫ deus:ideo dicit. f Un⁹ est enim magister vester:q: solus deus potest interius docere intellectum illuminando : sed potest speciem intelligibilem infundēdo homo autem docet tantum exterius aliqua ꝓponēdo ex qb⁹ formāť fātasmata dbita:a qb⁹ intellectus agēs facilius abstrahit spēꝫ itelligibilē sicut in sanatiōe hominis nā tm̄ p̄cipaliter . Medicus aut aliq̄ admistrat ex qb⁹ nā iuuať.

a Omnes autem vos fratres estis. quia filij dei per creationem ⁊ adoptionem gratie.
b Et patrez nolite vocare ⁊c. lz enim aliquis possit vocari pater in terra ratione generationis: doctrine: siue etatis. Tñ solus deus ē pater principalis: quia ab eo solum habemus animam intelectiuā que ē forma hominis: pat est ille qui dat formam. c Nec vocemini magrī ⁊c. sicut iam supra expositum est.
d Qui maior ē vestrū. idest vult esse ꝺm veritatem. e Erit minister vester. i. paratus ad officia humilitatis: ꝺm decentiam sui status: propter hoc papa vocat se seruus seruorum dei. f Qui autez se exaltat: in presenti per superbiam. g Humiliabitur. in futuro per gehenne penam.

Omnes autem vos fratres estis[a]. Et patrē nolite vocare[b] vobis sup terram. Unus est enim pater vester: qui in celis est. Nec vocemini magistri[c]: qr magister vester vnus est christus Qui maior est vestruz[d] erit minister vester[e]. Qui autem se exaltauerit[f] humiliabitur[g]: Et qui se humiliat exaltabitur.

re nascitur q̄ eā exterminat: sicut in ligno vermis: ⁊ in vestimento tinea. Unde sacerdotum ministerium qui positi sunt ad edificationem sanctitatis corrumpere diabolus nititur ⁊ hoc ipsum bonū: dū ꝑpter homines sic fiat malum
Amāt primos recubitꝰ in cenis ⁊c. Ista recipere cuz exhibentur ordinate non est malū sed ipsa cōcupiscē
Et patrem nolite vobis vocare sup terram: non excludit exhibitionem honoris debiti: sz indebiti. s. vt propter adulationem vel aliquid hmōi nō fiat.

Expositio moralis eiusdem euangelij.

Tunc locutus est iesus ad turbas ⁊c. Omīa ergo quecūqꝫ dixerit vobis seruate ⁊ facite: ꝺz aūt opera eoruz nolite facere. Hoc generalter intelligendum est de omnibus bene docentibus ⁊ male viuentibus. Nam eorum doctrina debet acceptari: et vita repudiari. Alligāt eni onera grauia ⁊c. Hieronymus hoc generalit dicitur aduersus omnes magistros qui grandia iubent: ⁊ miora non faciunt. Crisosto. Tales autem sunt qui graue pondus venientibꝰ ad penitentiam imponunt: ⁊ sic dum presens pena fugitur: contēnitur futura. Si enim fascē super humeros adolescentis quā nō pōt portare posueris: necesse habet vt aut fascem reijciat: aut vt sub onere cōfringatur. Sic ⁊ homini cui graue pondus penitentie imponis necesse est vt aut penitentiam reijciat: aut suscipiēs dū ferre nō potest scandalizatus amplius peccet. Deinde si erramus modicam penitentiaz imponendo: nonne melius est ꝑpter misericordiam reddere rationem q̄z ꝑpter crudelitatē vbi paterfamilias largus est dispensator non debet esse tenax. Omnia vō opera sua faciunt vt videant ab hominibꝰ ⁊c. Crisosto. In omni

Questio fratris Antonij betontini: ꝺm vero opera eoꝝ nolite facere. Matth. xxiij. cap

Super quibus verbis queri potest. Utrum simonia sit heresis. Ad quod breuiter rūdet ꝺm sententiaz sancti Thome super distin. xxv. iiij. lib sententiarum: ⁊ etiā ꝺa ꝺe. q. centesima Atqꝫ ꝺm doctorem nostrum Alex. Et Durādū parte. iiij. ij. lib. distin. xj. Q lz proprie ⁊ per se loquendo: Simonia heresis non iudicetur cū aliquā falsam opinionem in fide nō habeat tñ omnes simoniaci ꝑpter similitudinem actus: heretici nuncupantur: quia ita operantur ac si extimarēt donum spiritus sancti pecunia possideri: que extimatio esset heretica. Uñ Greg. in registro dicit. Cum omnis auaritia sit idolorum cultus quisqs hanc ecclesiasticis dignitatibus dandis: non precauet vulgariter infidelitatis perditioni subiacebit: etiam si teneret fidem quā negligit videatur. Et. j. q. j. cap. Eos. sic habet. Tolerabilior est macedonij et eorum qui circa ipsum sunt spiritus sancti impugnatoꝝ impia heresis q̄z simonia. Illi enim heretici creaturam ⁊ seruum: patris ⁊ filij: spiritum sanctum fatentur delirando. Sed isti simoniaci eundem spiritum sanctum efficiunt seruum. Et in eodem loco decretorum. q. vltia cap. patet. sic scribitur. Patet simoniacos velut primos ⁊ precipuos hereticos ab oībus fidelibꝰ esse respuendos. Et infra. Oīa eni crimina ad cōparationez simoniacē heresis: quasi pro nihilo reputantur. Uñ dñs noster phariseos

qui super cathedram moysi sedebant simonia eos esse considerans: Ait oibus christianis bm opera eorum nolite facere.

Expositio litteralis

a Et ascendens iesus. Hic saluator ondit: q in prelatis debet esse vigor ad tollerandum martyrium si necesse sit p cómisso sibi grege. Et hoc docet p exemplu3 sui: qui voluntarie venit in hierusalem ad sustinendum mortem pro salute mundi. Un beat9 Gregorius expones illud Joánis.x. ca. Ego sū pastor bonus z animā meā pono pro ouibus meis; dicit de se z alijs prelatis. In hoc ostensa est nobis via quā sequamur: z hoc est qd dicit. a Et ascédés Jesus hierosolimam. que respectu totius terre promissionis est in alto sita: z propter hoc venientes illuc ab alijs partibus ibāt ascendédo b Assumpsit duodecim discipulos suos secreto. z h duplici de causa. Una ē quia secretū mysterium sue passionis futurū volebat aplis cóiter pre alijs reuelare: ne videntes eum postea mori ignominiose scandalizarent. Scda est qr secreta mysteria sunt tm maioribus reuelanda z detegenda. Cuiusmodi erant apostoli. sequit c Filius hois tradetur pncipibus sacerdotū z scribis. i. legis peritis: qr eis per iudam fuit traditus z venditus. d Et códenabūt eum morte: quia ipsi iudicauerunt eum esse reum: mortis l3 non haberent potestatem interficiendi: quia iudicium sanguinis erat eis ablatum a romanis qui dominabantur eis: ideo sequit e Et tradent eum gentibus. videlicet Pillato presidi z suis militibus ad perficiendū illd qd non poterant: videl3 xpi mortem. Et hoc ē qd subditur. f Ad illudendū z flagellādū z crucifigédum. Ista enim tria inflicta sūt xpo per ordinem vt videbitur infra. g Et tertia die resurget. Hoc autem subdit xps: ne apli ei9 morte audita pre tristitia absorberentur. h Tunc accessit. Hic ostendit tertio q platis debet eē tenor humilitatis: quia nō debent appetere preesse. Et diuidit in duas ptes: quia primo ponit hui9 documenti occasio. Scdo subiūgit humilitatis istructio. ibi iesus autē vocauit. Circa primum aduertédu3 q iudei existimabant xpm per prophetas promissu3 regnaturum temporaliter in ierlm qr scripturas d regno xpi carnalit intelligebant: z iō regnum ablatum ab eis per romanos credebant sibi restituendum per christu3: propter qd apli dicebant xpo Actuū. j. Dñe si i tpe hoc restitues regnū isrl. Et hoc mō Jacob9 z Joannes filij zebedei z mater eo4 audientes xpm post mortem tertia die resurrecturu3 crediderunt ipsum imediate post resurrectione3 regnaturum in ierlm temporaliter. Et iō cupientes ei esse collaterales preceteris: qr erant eius cognati germani informauerūt matrem suam de petitione sequenti: z hoc est qd dr h. h Tunc. audita resurrectione xpi futura. i Accessit ad eum. idest ad xpm. k Mater filiorum zebedei cu3 filijs suis. conscijs de petitione matris. l Adorans z petens aliquid ab eo: non petijt pmo in speciali z determinate: sed tm in generali: vt cócessione facta in generali pmo minus posset postea denegari sibi in speciali. m Qui dixit ei quid vis. Non petijt vt inscius: sed vt petitio sua postea efficacius ostendat irrationabilis. n Ait illi. dic vt sedeant hi duo filij mei zc. i. sint tibi collaterales z maiores post te in regno tuo. qd qde3 regnum tuū credebant tpale: vt dictum ē: nec

Feria.iiij. post secundā dñicam quadragesime euāgelium scdm Matheum. xx. cap.

In ill o tpe Ascendēs iesus[a] hierosolima3: assūpsit duodecim discipulos suos secreto[b]: z ait illis. Ecce ascendim9 hierosolimā z filius hominis tradet principibus sacerdotū z scribis[c]: z condemnabunt eum morte[d]: z tradent eum gentibus[e] ad illudendū z flagellādū z crucifigendum[f]: z tertia die resurget[g]. Tūc[h] accessit[i] ad eum mater filiorum zebedei cum filijs suis[k]: adorās z petens aliqd ab eo[l]. Qui dixit ei[m]. Quid vis? Ait illi[n]. Dic vt sedeāt hi duo filij mei: vn9 ad dexteram tuā z vn9 ad sinistra3 tuam in regno tuo. Respondens autē iesus. Nescitis qd peta

tis[a]. Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum[b]? Dicunt ei. Poſſumus[c]. Ait illis[d]. Calicem quidē meū bibetis ſedere aūt ad dexterā meā ⁊ ad ſiniſtrā[e] nō eſt meum dare vobis. Sed quibus paratum eſt a patre meo[f]. Et audientes decē[g] indignati ſunt de duob[9] fratribus[h]. Jeſus autē vocauit eos ad ſe[i]: ⁊ ait[k] Scitis q2 principes gē tium dn̄antur eoꝝ: ⁊ q maiores ſunt poteſtate exercent inter eos: non ita erit inter vos. Sʒ q cūqʒ voluerit īter vos maior fieri ſit veſter[l] miniſter. Et q voluerit inter vos eſſe primus: erit veſter ſeruus. Sicut filius hoīs nō venit miniſtrari ſed miniſtrare: ⁊ dare animā ſuā in redēptionē ꝓ multis.

eſt mirum ſi talia apli credebant ⁊ appetebant q2 adhuc carnales erant: ⁊ nondūʒ illuminati perfecte: nec ꝯfirmati per grām ſpiritus ſancti
a Reſpondens autē ieſus dixit. Neſcitis qd petatis: Reſpndit filijs ⁊ matri: q2 ſciebat ipāʒ miſſam a filijs: ⁊ informatam de petitione facienda ꝑ eis. b Poteſtis bibere calicē quē ego bibiturus ſuʒ idest ſuſtinē mortēʒ ignominioſaʒ ⁊ crudeleʒ: quam ego paſſus ſum: et per quā debeo venire ad regnū: nō tpale vt creditis: ſed eternum.
c Dicūt ei poſſumus. loquūt ſicut inexperti ꝓpe fragilitatis: qđ patuit per effectum: q2 in paſſione xp̄i fugierunt pre timore mortis.
d Ait illis: Caliceʒ qdē meū bibetis: q2 Jacobus ꝓpter xp̄m ab herode eſt occiſus: vt habet Act. xij. cap. Et Joannes in dolium feruentis olei ꝓpter xp̄m miſſus eſt. ⁊ ſic patet qđ habuit promptā voluntatē moriēdi propter xp̄m: fuit etiam miſſus in exilium ꝓpter ip̄m. Exiliū aūt eſt quedam mors ciuilis: e Sedere auteʒ ad dexteram meā: vel ad ſiniſtrā non eſt meū dare vobis: in illo ſupple ſtatu ī quo eſtis. i. nōdū humiliaſtis adhuc carnalibus. f Sʒ qb[9] paratū ē a pr̄e meo. i. vere hūilib[9] ⁊ ſp̄ūalia ſapientibus. g Et audientes decē. ſ. apoſtoli h Indignati ſunt de duobus fratribus. aliquid humanum paſſi: quia adhuc erant carnales ſicut ⁊ illi: ⁊ ideo indignati ſunt ꝙ excellentiam ſuper alios habere voluerunt. i Jeſus autem. Hic conſequenter inſtruit diſcipulos ſuos de humilitate ex prehabita occaſione: vt ambitionem Jacobi ⁊ Joannis reprimeret: ⁊ indignationem aliorum ſedaret. k Et ait Scitis quia principes gentiū. quaſi dicat. maioritas in regno meo non eodem modo acquiritur: ſicut in regno terreno: quia in regno terreno acquiritur per ambitionem ⁊ poteſtateʒ Sed in regno meo contrario modo acquirit. videlicet per humilitatem propter quod dicit
l Quicūqʒ voluerit inter vos maior fieri. ſit veſter miniſter. i. ſe exerceat in obſequijs humilitatis: ⁊ quia in moralibus: magis mouent facta qʒ verba. Jdeo inducit ſuiipſius exemplū dicens. Sicut filius hominis nō venit miniſtrari: ſʒ miniſtrare ⁊c̄.

Expoſitio moralis.

Et aſcendēs ieſus hieroſolimaʒ Hieronym[9]. Dominus crebro de paſſione ſua diſcipulis ante predixit: ne cum veniret perſecutio et crucis ignominia ſcandalizarentur: ⁊ tertia die reſurget. Criſoſto. Qđ quidem huius gratia dicit: vt cum viderent triſtia reſurrectionem expectarent. Tunc acceſſit ad eum mater filiorum zebedei: per iſtos qui per matrem petierunt a chriſto pre ceteris diſcipulis honorari: eo ꝙ erant eius conſanguinei: ſignificantur ambitioſi: qui habentes prelatum conſanguineum volunt per hoc in eccleſia pre ceteris promouert: quibus bene reſpondetur: neſcitis qd petatis: nam honores eccleſie: non ſunt diſpēſandi ex propinquitate ſanguinis. Sed ex idoneitate perſonarum ratione ſcientie ⁊ virtutis: iđ ſubditur: Poteſtis bibere calicem ⁊c̄. ideſt ſuſtinere martyrium ꝓpter deum: ⁊ audientes decē indignati ſunt de duobus fratribus. Criſoſtomus. Sicut duo carnaliter petierunt: ita ⁊ decem carnaliter contriſtati ſunt: nam velle ſuper omnes eſſe vituperabile eſt non ſuſtinē alterum ſuper ſe nimis eſt glorioſum non ita erit inter vos ⁊c̄. Criſoſto. Principes mundi ſunt vt dominentur minoribus: ⁊ eos ſubijciāt ſeruituti. pncipes autem eccleſie ſunt vt ſeruiant minoribus ſuis ⁊ miniſtrent eis quecunqʒ a chriſto recceperūt: ⁊ ſuas vtilitates negligāt ⁊ illorum procurent ⁊ mori non recuſent pro ſalute inferiorum. Sequit queſtio.

Feria qnta post scd̃am dñicam quadragesime euangelium ſm Lucã. xvj. cap.

In illo tẽpore: Dixit iesus discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam[a] erat diues[b]: ⁊ induebaẗ purpura ⁊ byſſo[c]: ⁊ epulabatur quotidie ſplẽdide[d]. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus[e] qui iacebat ad ianuam eius[f] vlceribus plenus: cupiens ſaturari de micis[g] que cadebant de menſa diuitis[h] et nemo illi dabat[i]. Sed et canes veniebant ⁊ lingebant vlcera eius[k].

Queſtio fratris Antonij betontinij. Filius hoĩs traditur ⁊c. Marth. xx. cap.

Ex quibus verbis queritur. Utrum auaritia ſit maximũ peccatoꝝ. Et breuiter reſpondẽdo. Ratõe: aucto. ⁊ exẽplo. ps dubitatiõis affirmatiua tenetur.

¶ Primo enĩ auaritiam eſſe oĩum peccatorum maximũ qḋ ſcẗ⁹ Tho. ſa ſe. q. cxviij. ſic ratiõe demõſtrat omne peccatuꝫ ex hoc ipſo qḋ malũ eſt in quadam corruptione: ſeu puatricatione alicuiuſ boni conſiſtit: ſed in quantũm volũtariuꝫ eſt aliquod apparens bonuꝫ: et inordinatione appetitus elegit. Dupliciter ergo ordo peccatorum poteſt conſiderari. vno modo ex parte boni quod per peccatum contemnitur vel corrumpitur: qḋ quãto magis eſt: tanto grauius offenditur: quia graue peccatum eſt cõtra res exteriores. Auaritia grauius contra hominuꝫ cordis malitia: grauiſſimũ contra deum ſuperbia. Alio modo ex parte boni qḋ per peccatuꝫ eligitur: cui appetitus human⁹ inordinate ĩdditur: qḋ quando minus eſt: tanto peccatũ grauius atq̃ deformius extimatur. Et quia inter omnia bona cõmutabilia minora ſunt iſta temporalia circa que magis precipue conſiſtit auaricia: ideo huius reſpectu oĩbus peccatis grauior eſt auaritia. Qz ſcd̃o grauior ſit hoc pctm̃ auctoritate pbatur Eccleſiaſtici enim. x. ca. ſcribitur. Auaro nihil eſt ſceleſtius: ⁊ infra. Nihil eſt iniquius q̃ꝫ amare pecuniaꝫ. Hic enĩ ⁊ aĩaꝫ ſuam venalem habet: qm̃ in vita ſua proiecit intima ſua. Et Hieronymus ad Heliodorum ait Apoſtoli diſce ſententiam qui ait. Hoc enĩ ſcitote intelligentes: quia omnis fornicator: aut immundus: aut fraudator: aut maledicus: aut auarus qḋ eſt idolorum ſeruitus non habet hereditatem in regno xp̃i ⁊ dei. Et quãq̃ꝫ generaliter aduerſus deum ſapiat qcquid diaboli eſt: ⁊ qḋ diaboli eſt idolatria ſit: cui idola omnia mancipãtur: tñ in alio loco ſpecialiẗ nominatimq̃ꝫ determinat dicens. Mortificate membra veſtra que ſunt ſuper terram: deponentes fornicationem: imundiciam: concupiſcentiam malam: ⁊ cupiditateꝫ: ⁊ auaritiã: que ſunt idoloꝝ ſeruit⁹ ppẗ que venit ira dei ĩ filios diffidentie. Quis igiẗ negabit auaritiã oĩum pctõꝝ eſſe grauiſſimã: q̃ idolatria ꝓprie iudicaẗ. Ad h̃ etiã euangelice lectiõis hodierne iducit exẽplũ: qḋ eã auaritiã oñdit oĩuꝫ pctõꝝ eẽ grauiſſimã: qñ p eã ſi li⁹ hoĩs a iuda traderẗ pncipib⁹ ſacerdotũ: ⁊ ſcribis ſic dĩ Mat. xx. ca. Fili⁹ hoĩs tradiẗ pncipib⁹ ſacerdotũ.

Expoſitio litteralis.

Homo qdã erat diues. Hic iducit euãgeliſta: exẽplũ ad ꝓuocandũ hoĩes ad opa mĩe ex diuite dãnato ppẗ defectuꝫ pietatis ⁊ mĩe. Et nõ dĩ h̃ qḋ ſit parabola: qꝛ ſm doctores eſt narratio rei geſte. Dicit ergo.

a Hõ qdã ſm qḋ diċ Greg. nõ expmiẗ nomẽ eius: qꝛ nõ erat a deo cognit⁹ p approbatõeꝫ ſꝫ qḋ diċ ſaluator reprobatis Mat. xxv. ca. Nũq̃ꝫ noui vos. Diſcedite a me ⁊c. b Erat diues: ecce ſupfluitas in cenſu. c Qui iduebaẗ purpura: ecce exceſſus ĩ veſtitu. d Et epulabaẗ q̃tidie ſplẽdide. excedẽs in uictu. e Et erat qdã mẽdic⁹ noĩe lazarus. expmiẗ ãt ei⁹ nomẽ quia erat deo cognit⁹: p approbatõeꝫ: ſiċ ⁊ moyſi dixit Exo. xxiij. ca. Noui te ex noĩe: ⁊ ex h̃ diċ Ambroſius. Hic qḋ ẽ magis narratio q̃ꝫ parabola. f Qui iacebat ad ianuã ei⁹ vlcerib⁹ plen⁹: vt ex vicinitate magis appareret duritia diuitis ⁊ pbareẗ patiẽtia paupis. g Cupiẽs ſaturari de micis: nõ diċ de pcioſis. h Que cadebãt de mẽſa diuitis: ĩ q̃ appet maxĩa duritia eo qḋ perire pmittebaẗ: vñ paup poſſet ſbleuari. i Et nemo illi dabat: qꝛ tali dño talis familia etiã cõformabaẗ ĩ mẽtis duritia. k Sꝫ canes veniebãt: ⁊ lingebãt vlcera ei⁹: ecce brutalis pietas ĩ lingẽdo vlcera paupis arguit duritiã diuitis: qꝛ curialiores erãt canes paupi q̃ꝫ cor dñs.

Factum est autẽ vt moreretur mendicus[a] et portaretur ab angelis[b] in sinum Abrae. Mortuus est autem ꝛ diues[c] ꝛ sepultus est in inferno[d]. Eleuans autẽ oculos suos cum esset i tormentis[e] vidit Abraam a longe[f]: ꝛ lazarum in sinu ei⁹. Et ipse clamãs dixit. Pater Abraã miserere mei:[g] ꝛ mitte Lazarum[h] vt intingat extremum digiti sui in aquã: vt refrigeret linguam meam[i]: quia crucior in hac flãma. Et dixit illi Abraam: Fili recordare quia recepisti bona in vita tua[k]: ꝛ lazar⁹ similiꝭ mala. Nũc autem hic consolatur[l]: tu vero cruciaris[m]. Et in his oĩbus inter nos ꝛ vos[n] chaos magnũ firmatum est: vt hi qui volunt hinc trãsire[o] ad

a Factum est autem vt moreretur mendicus. In patientia que opus perfectum habet ꝓbaꝭ. b Et portareꝭ ab angelis ꝛc̃.i.ad limbũ sanctoꝝ patrum: vbi descendebãt iusti morientes anteq̃ȝ impedimentũ generale glie p passionẽ xpi esset ãmotuȝ. c Mortuus est autem ꝛ diues. qꝛ diuitie nõ possunt a morte saluare. d Et sepultus ẽ i inferno.s. dãnatorum: qꝛ erat diaboli parrochian⁹ ei p̃mitias reddẽs bona tpalia in illicitis consumẽdo: ꝛ horis eis audiẽdo cantilenis dissolutis ꝛ maliſ verbis intendendo. e Eleuans aũt oculos suos cum esset in tormentis: qꝛ eius oculi aperti erant p penam: qui ante fuerant clausi per culpam. f Uidit Abraam a longe: qꝛ multum etiã añ apertionẽ ianue celestis distabat status electorum: a statu reprobatoꝝ intantũ ꝙ impossibiꝭ erat transitus ab vno in alium: vt dicitur infra Ex hoc aũt loco dicit Gregorius super Lucã. ꝛ ponitur.iiij. sententiaꝝ in fine ꝙ infideles in imo.i. in inferno positi ante diem iudicij fideles super se in requiem attendunt: quoꝝ gaudia post contemplari non possunt. qualiter aũt intelligendum sit dictum beati Gregorij. Maiorum discritioni ꝛ iudicio dimitto. Sed q̃d damnati vsq̃ȝ in diem iudicij videant gloriam beatorum: vt videntur verba sonare non habetur ex hoc loco sufficiens argumentum: qꝛ saluator narrauit hic rem gestam vt p̃dictũ est ꝛ per consequens factam ante christi passionẽ Ex quo sequitur ꝙ Abraam ꝛ Lazarus nondũ erant in gloria celesti: sed in limbo sanctorum patrum g Pater Abraam. hunc falso vocat eum ꝛ pro nihilo patreȝ quẽ in operibus misericordie noluit imitari. Unde saluator Joãnis viij.c. dic̃ iudeis. Uos ex p̃re diabolo estis ꝛc̃. h Mitte Lazarum irrationabiliter petijt illum ad se iuuandũ mitti: cui micas panis noluit mittere esurienti. i Ut refrigeret linguã meam ibi: plus cruciabitur: quia per eam plus peccauerat ꝭm duo officia nature in quib⁹ lingua deseruit scȝ gustu ꝛ loquele: vt habetur.ij. de anima. q̃d autem per linguam in officio gustus peccasset patet per illud quod sup̃ dictum est. Epulabaꝭ quotidie splendide: similiter in officio loquele: quia inꝭ epulas splẽdidas maxime relaxatur lingua ad loquendum inepta Notandum tamẽ hic ꝙ lingua ꝛ digitus metaphorice dicuntur i animabus separatis: quales erant anime lazari ꝛ diuitis: Sicut in deo qui spũs est: Manus dicitur virt⁹ eius operatiua: ꝛ similiter in lazaro hic per digitum intelligitur virtus eius auxiliatiua: per linguam diuitis virtus conceptus mentis expressiua. k Fili recordare quia recepisti bona in vita tua: hoc dicitur sibi ad augmentum sue pene: quia maximum infortunij genus est fuisse felicem: vt dicit Boetius p̃mo de consolatione. l Nunc autem hic consolatur. ꝓpꝭ scȝ meritum patientie. m Tu vero cruciaris. propter defectum misericordie. n Et in his omnibus inter nos ꝛ vos: chaos magnum firmatum est. idest distantia magna meritorum ꝛ statuum firmata est rigore iustitie diuine vt impossibilis sit transitus ab vno statu in alio: ideo subditur. o Ut hi qui volunt hic transire ꝛc̃. quia anime separate sunt extra statum meriti: ꝙ aũt damnati vellent venire ad locum electorum si esset possibile non est dubium. Sed de electis ꝙ vellent ire ad locum damnatorum videtur falsum. Ad quod dicendum ꝙ non vellent ire illuc ad manẽdũ: vellent tamen ire illuc si esset possibile ad propinquos suos liberandum. Istud tamen velle intelligitur ꝭm voluntatem naturalem: nõ aũt ꝭm voluntatem deliberatiuam in qua conformatur simpliciter diuine iustitie.

a Rogo ergo te pater vt mittas eum in domum patris mei. Dixit hec nō charitate ductꝰ cum illam non haberet: sed timore serui ne in ipsorum consortio eius pena augeretur: qꝛ fuerat eis occasio peccandi: tum ratione diuitiaꝝ quas eis dimiserat ad vsum: tum exemplo male vite qđ eis dederat ad sequendum. b Et ait illi habēt Moysen: qui docuit moralia agendo. c Et ꝓphetas: qui docuerunt mistica ⁊ credenda. Et ista sufficiunt ad salutem Ideo sequitur. d Audiant illos. Ex hoc patet ꝙ iste diues ⁊ amici eius erāt de gente iudeoꝝ: qꝛ gētiles non hēbant doctrinā Moysi ⁊ prophetarum. e Nō pater Abraā sed si quis ex mortuis ⁊c̄. Moti ex nuntio: sic mirabiliter eis apparente. f Si moysen ⁊ prophetas non audiunt ⁊c̄. Hoc patuit per effectum: quia Lazaro resurgenti: ⁊ christo testimonium perhibenti non crediderūt: sꝫ magis interficere eum voluerunt: vt habetur Jo. xij. cap. Similiter nec christo resurgenti: sꝫ magis suaserunt falso ipsum non surrexisse. Et corpus eius a discipulis suis furatum fuisse. vt habetur Matth. vltimo.

vos. nō possint neqꝫ inde huc transmeare. Et ait. Rogo ergo te pater vt mittas eum ī domū patris mei[a]. Habeo enī qnqꝫ fratres vt testetꝰ illis: ne ⁊ ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi Abraā[b] habent Moysen ⁊ prophetas[c] audiant illos[d]. At ille dixit: Non pater Abraam[e]: sed si quis ex mortuis ierit ad eos penitētiam agent. Ait autem illi. Si moysen ⁊ prophetas[f] non audiūt neqꝫ si quis ex mortuis resurrexerit credēt.

Expositio moralis

Homo quidam erat diues ⁊c̄. Hoc exposui litteraliter de diuitijs fortune: quia ſm doctores catholicos non ponitur hic parabola: sed narratur res gesta: Nunc autē exponi potest de diuitijs nature ꝓdictis: ⁊ quia cōmuniter est etiam diues in temporalibus ⁊ superbus. Ideo subditur. Qui īduebatur purpura ⁊ bysso ⁊c̄. Ecce pompa vestium: ⁊ epulabatur quotidie splendide per excessum victualiū. Et erat quidam mendicus per quem significatꝰ homo simplex ⁊ ignarus indigens consilio eius. Vlceribus plenus. idest penitens de suis facinoribus qđ significatur per vlcera in quibus putredo erumpit ad exteriora. Cupiens saturari de micis. idest de consilijs sui verbis: que procedunt ex scientia sicut mice de mensa. Et nemo illi dabat: quia talis contemnit pauperes: et eos alloqui dedignatur. Sꝫ ⁊ canes veniebāt ⁊ lingebant vlcera eius. per canes lupos a gregibus arcentes significantur predicatores ⁊ confessores qui debent tales dulciter consolari. Factum ē āt vt moreretur mēdicus ⁊c̄. quia frequenter contigit ꝙ simplices ⁊ ignari saluātur. Et homines astuti ⁊ litterati damnantur Unde Augustinꝰ de Paulo simplice dixit. Simplices ⁊ illitterati rapiunt celum ⁊ nos cum litteris nostris trahimur ad infernum. Pater Abraam miserere mei ⁊c̄. ꝑ hoc significatur ꝙ damnati vellent si fieri posset a beatis adiuuari. Sed hoc impeditur per dei sententiam que dicit. hic magnum chaos impossibile pertransiri firmatum est.

Questio fratris Antonij betontini. Homo quidam erat diues: qui induebatur purpura ⁊ bysso. ⁊c̄. Luce. xvj. cap.

Et quibus verbis merito queritur. Utrum homo diuitias ⁊ temporalia bona possit appetere sine peccato. Ad qđ Alexan. irrefragabilis doctor in. ij. parte summe. q. clviij. taliter inquit. Qꝛ quicūqꝫ diuitias ac cūcta temporalia bona appetit triplici intentione: ac consideratione potest appetere. Primo intentione vel consideratione necessitatis: quod ⁊ laudatum est exemplo Salomonis qui prouerb. xxx. cap. domino dixit. Mendicitatem ⁊ diuitias ne dederis mihi: tribue tm̄ victui meo necessaria ne forte saciatus illiciar ad negandum ⁊ dicā: quis est dominus: ⁊ egestate compulsus furer: ⁊ periurem nomen dei mei. Licet quidem sanctus Tho. ait ꝑa ꝑe. q. lxxxiij. arti. vj. Temporalia desiderare: q̄uis non principaliter: vt ī eis finem constituamus: sed sicut quedam adminicula quibus ad tendendum in beatitudinē adiuuamur in quātum. s. per ea vita corporalis su

stentatur: et inquantum nobis ad actus virtutum organice deseruiunt. Ut dicit philosophus .j. ethicorum vnde Augustinus dicit. Ad sufficientiam vite: non indecenter vult quisquis ea cuncta habere etc. Secundo intentione: vel consideratione anxie superfluitatis: quod et malum est. Quia teste Hieronymo ad Demetriadem: Diuitiarum amor insaciabilis est: ex pleri nescit bonorum cupido celerem res habiture finem sine fine querentur. Hec quidem anxietas habendi superflua: non hominem beatum sed calamitosum facit. vnde Seneca ad Lucillum ait. Calamitosus est animus futuri anxius et ante miserias miser. vnde Dantes cantico .vij. prime Comedie dicit Uirgilium auaritie sic dixisse. Puoi si riuolse ad quella enfiata labra. Et disse tace maledetto lupo. Consuma dentro te colla tua rabia. Tertio intentione: vel consideratione voluptatis: quod et peius est. quia peccato auaritie adduntur peccata gule et luxurie: sicut in diuite epulone conspicitur: qui propter diuitias plen⁹ voluptatibus legitur in verbis istis. Homo quidam erat diues qui induebatur purpura et bysso: et epulabatur quottidie splendide.

Feria sexta post secundam dominicam quadragesime. Euangelium secundum mattheum .xxj. cap.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis suis et turbis iudeorum parabolam hanc homo quidam erat paterfamilias[a] qui plantauit vineam[b]: et sepem circumdedit ei[c]. Et fodit in ea torcular[d]: et edificauit in medio eius turrim[e]: et locauit eam agricolis[f]: et peregre profectus est[g]. Cum autem tempus fructuum appropinquasset[h] misit seruos suos[i] ad agricolas[k] vt acciperent fructus eius[l]. Et agricole apprehensis seruis eius[m]: Alium ceciderunt[n]: Alium occiderunt[o]: Alium vero lapidauerunt[p].

Expositio litteralis

Euangelista adducit parabolam: et consequenter ostendit qualiter ipsi impugnauerunt christum legislatorem: et diuiditur in duas: quia primo ad ostendendum propositum proponit quandam parabolam. Secundo confirmat suum propositum per scripturam: ibi dicit illis iesus: nunquid legistis. Circa primum dicit sic. a Homo erat paterfamilias etc. Iste homo deus est rationibus predictus: qui dicitur paterfamilias: quia sic gubernat totam creaturam sicut paterfamilias gubernat subditos in domo. b Qui plantauit vineam: domum .s. israel. secundum quod dicitur Isai .v. ca. Uineam domini exercituum domus israel est. c Et sepem circumdedit ei. scilicet clausuram legis et mandatorum. d Et fodit in ea torcular. dando doctrinam prophetarum in qua exprimitur: et magis declaratur virtus legis. e Et edificauit turrim .s. templum in Jerusalem: quod erat edificatum ad modum turris: vnde templum dicitur turris. Michee .iiij. capi. Et tu turris nebulosa etc. f Et locauit eam agricolis: vz sacerdotibus: et principibus qui habent officium seruandi cultum diuinum: et iustitiam in hominibus. g Et peregre profectus est. non quia mutet locum cum sit vbique presens Sed quia dimittit homines agere secundum libertatem arbitrij. secundum quod dicit Ecclesiastes .xv. cap. Deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu consilij sui. h Cum autem tempus fructuum appropinquasset: quia post legem susceptam debebant facere fructum bonorum operum. i Misit seruos suos .i. primos prophetas. k Ad agricolas. id est ad reges et sacerdotes principaliter et ad alios eis subiectos consequenter. l Ut acciperent fructus. per predicationem suam eos ad fructum bonorum operum reducendo. m Et agricole apprehensis seruis: quia reges israel et sacerdotes prophetas sibi missos a domino turpiter comprehenderunt et incarcerauerunt ac occiderunt: et hoc est quod subditur. n Alium ceciderunt sicut isaiam qui serratus fuit cum serra ex precepto manasse regis iuda. o Alium occiderunt: sicut amos quem ozias vecte per tempora transfixit. p Alium lapidauerunt vt zachariam quem Joas rex iuda lapidare iussit inter templum et altare.

a Iterum misit alios servos plures prioribus multiplicando. s. prophetas ad populi correctionem
b Et fecerunt illis similiter eos. s. occidendo intantum quod impleverunt ierusalem sanguine prophetarum usque ad os: ut dicitur. iiij. Regum. xxj. cap.
c Novissime autem misit ad eos filium suum: pro nobis incarnatum dicens.
d Verebuntur forte filium meum. hoc non dicitur quod deus ignoraret contemptum: quam iudei facturi erant christo: sed per hoc exprimitur quid deberet fieri: ac si diceret.
d Verebuntur filium meum. i. in reverentia habere deberent.
e Agricole autem idest sacerdotes et legisperiti.
f Videntes filium. idest dominum iesum christum opera divinitatis facientem: et omnia que predicta erant de ipso adimplentem.
g Dixerunt intra se. hic est heres. quia de ipso veram noticiam habuerunt ut iam dicetur.
h Venite occidamus eum: et habebimus hereditatem eius. propter hoc tractaverunt de morte eius: ne occasione christi venirent romani et auferent eis locum et gentem: ut habetur Joan. xj. cap. Et sic occiderunt eum ut pacifice possiderent civitatem et templum. Contrarium autem accidit eis: quia per hoc in vindictam mortis christi locum et gentem perdiderunt: quia per Titum et Vespasianum destructa est civitas et templum et populus occisus et captivatus.
i Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt: quia christus extra civitatem ierusalem crucifixus est.
k Cum ergo venerit dominus vinee: quid faciet agricolis illis. venit dominus ad iudicandum et vindicandum illud factum quando ex eius ordinatione venit contra eos exercitus Romanorum.
l Aiunt illi malos male perdet etc. Lucas vero ista verba refert. quasi a christo dicta et sacerdotes dixerunt contrarium absit: ut habetur Luc. xx. ca. Dicendum quod non est contradictio: quia in turba illa erant aliqui: qui consentiebant doctrine christi et illi dixerunt. Malos male perdet. ut hic dicit Mattheus. et hanc responsionem quasi approbando tanquam veram christus repetiit: ut dicit Lucas et tunc consequenter sacerdotes videntes quod erat dictum contra eos dixerunt absit. malos autem dominus perdidit quando civitatem et templum per Romanos destruxit. sequitur.

Iterum misit alios servos plures prioribus[a]: et fecerunt illi similiter[b]. Novissime autem misit ad eos filium suum[c] dicens. Verebuntur forte filium meum[d]. Agricole autem[e] videntes filium[f] dixerunt intra se[g]. Hic est heres: venite occidamus eum et habebimus hereditatem eius[h]. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt.[i] Cum ergo venerit dominus vinee: quid faciet agricolis illis[k]. Aiunt illi. Malos male perdet[l]: et vineam suam locabit aliis agricolis[m] qui reddent ei fructum temporibus suis[n]. Dicit illis iesus[o]. Nunquam legistis in scripturis[p]. Lapidem quem reprobaverunt edificantes[q] hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud[r] et est mirabile in oculis nostris. Ideo dico vobis[s]

m Et vineam suam locabit aliis agricolis. quia christus ecclesiam suam regendam tradidit apostolis et aliis discipulis.
n Qui reddunt ei fructum temporibus suis: quia ad predicationem eorum crediderunt multe gentes.
o Dicit illis iesus. hic confirmat parabolam suam per sacram scripturam.
p Nunquam legistis in scripturis. i. in psalmis: quasi dicat: vos qui estis legisperiti deberetis hoc scire.
q Lapidem quem reprobaverunt edificantes etc. Ad litteram dicitur de edificatione templi Salomonis: quidem lapis pluries oblatus est in edificatione et quia non poterat convenienter collocari. Ideo pluries reiectus est quasi reprobatus ab edificantibus. ultimo autem positus est in consumatione anguli: ubi coniungebantur parietes templi: et de illo scribitur in psal.
r A domino factum est istud. quia illud non fuit a casu sed ex divina preordinatione: quia lapis iste figurabat christum qui multotiens et multipliciter reprobatus est a principibus sacerdotum: et tamen factus est in caput anguli coniungens iudeos et gentiles quasi duos parietes in unam ecclesiam: quod autem christus dicatur lapis: in scriptura habetur Danie. ij. ca. Lapis qui percusserat statuam: factus est mons magnus: et impleuit universam terram: quod etiam sit lapis angularis habetur Isai. xviij. Ecce ego mittam in fundamentis syon lapidem angularem probatum preciosum etc. et ex auctoritate concluditur reprobatio iudeorum.
s Ideo dico vobis: quia christum reprobatis. sequitur.

quia auferetur a vobis regnum dei[a]: ⁊ dabitur genti facienti fructus eius[b]. Et qui ceciderit super lapidē istū[c] cōfringetur super quē vero ceciderit: conteret eum[d]. Et cum audissent principes sacerdotum[e] ⁊ pharisei parabolas eius: cognouerunt ꝙ de ipsis diceret. ⁊ q̄rentes eum tenere[f]: timuerunt turbas[g]: quoniam sicut prophetam eum habebant.

a Auferetur a vobis regnum dei.i.regimen ecclesie. b Et dabitur genti ⁊c.i.apostolis ⁊ eorum successoribus. c Et qui ceciderit super lapidem ⁊c. Ille autem cadit sup lapidem qui credens peccat per lubricitatem carnis seu aliīs peccatis: ⁊ iste confringetur: sed non cōminuit: q2 nō peccat tam grauiter sicut ille q peccat peccato infidelitatis. d Sup quē vero ceciderit cōteret eum: sup illū vo cadit lapis in quo inuenit peccatum infidelitatis: ⁊ iste conteritur: q2 ex pondere diuini iudicii grauissime punitur. e Et cum audissent principes sacerdotum. Hic ponit conclusio huius capli: vbi ostenditur obstinatio sacerdotū: q2 audientes doctrinam eius nō fuerūt ꝯtriti: sed magis ad occidendum eum incitati.
f Et querentes eum tenere.s.ad occidendum
g Timuerūt turbas: ex quo patet ꝙ solo timore retracti fuerunt ab eius morte.

Questio.

¶ Occasione dictoꝝ in hoc capitulo queritur Utrum iudei cognouerunt iesum nazarenum esse xp̄m sibi promissum: ⁊ arguit p̄mo ꝙ non per illud qđ dicit.j.Corinth.ij. Si eni cognouissent nunq̄ꝫ dñm glorie crucifixissent. Item Act.iij cap. dicit petrus loquens iudeis. Scio fratres ꝙ per ignorantiam fecistis: sicut ⁊ p̄ncipes vestri. Item Luc.xxiij.cap. dicebat iesus in cruce. Pater dimitte illis q2 nesciunt quid faciunt. In contrarium arguitur: per illud qđ habetur Joānis.xv.cap. Nunc aūt viderunt ⁊ oderunt me ⁊ patrem meū: qđ autem videtur manifeste cognoscitur. Itē super illud qđ dcm̄ est in presenti cap. Agricole videntes filiū dixerunt intra se: hic est heres. dicit Hieronym9 Manifeste probat dñs his verbis iudeorum principes non per ignorantiam: sed p inuidiā dei filium crucifixisse. Respondeo dicendū ꝙ populo iudeoꝝ aliqui erant maiores scientes scripturas legis ⁊ prophetaꝝ. Aliqui autē minores sicut laici ⁊ vulgares tm̄ modo scientes illud qđ est de necessitate salutis: vt p̄cepta decalogi ⁊ huiusmodi que debent sciri ab oībus sed subtilitatem scripturaꝝ ⁊ dicta prophetaꝝ ignorantes. Item ꝙ xp̄s erat verus homo ꝓpheta sanctus ⁊ deus in vnitate suppositi. Dicunt ergo aliqui ⁊ bene quātum ad hoc ꝙ minores ppli iudeorum nō cognouerunt iesuꝫ eē xp̄m nec quātū ad diuinitatē: nec quātuꝫ ad humanitatem quia lꝫ cognoscerent deū eē hoīeꝫ veꝝ: tn̄ nō cognoscebant illū eē hominem seu ꝓphaꝫ qui erat a deo ꝓmissus sicut xp̄s: cuius ratio est quia ignorabant scripturas que loquunt de xp̄i diuinitate ⁊ illas que loquunt de determinatiōe tp̄is: ⁊ de signis sui aduent9 sed maiores cognouerunt eum esse veꝝ ꝓphaꝫ a deo ꝓmissum ⁊ missum: q2 sciebāt scripturas loquentes de tp̄e sui aduentus: ⁊ de signis que omnia videbant in eo impleri: nō tn̄ vt isti dicunt cognouerunt ipsum esse deum: ⁊ s̄m hoc loquitur Apostolus in auctoritate preallegata qđ si cognouissent nunq̄ꝫ dñm glorie crucifixissent: quasi diceret nunq̄ꝫ cognouerunt eius diuinitatem: sed hoc non videt conuenient dcm̄ q2 sicut scripture determinate loquuntur de tēpore sui aduentus. Danie.ix.cap. In ebdomadibus illis abbreuiatis. Et de signis sui aduentus sicut est translatio regni: vt habetur Gen. xlix.cap. Et modus eius adueniendi in paupertate ⁊ humilitate: vt habetur Zacha.ix.ca. Ita expresse vel expressius loquunt scripture prophetaꝝ de eius diuinitate. Jeremie.xxiij.cap. Ecce dies veniunt dicit dñs: ⁊ suscitabo v̄bum bonum qđ locutus sum ad domum israel ⁊ iuda: in diebus illis ⁊ germinare faciam Dauid germen iustum ⁊ faciet iudicium ⁊ iusticiam i terram: ⁊ hoc est nomen qđ vocabunt eū dñs iustus noster. In hebraico eni vbi habetur hic dñs ponit nomen dñi tetagramaton qđ nullo modo pōt dici de aliquo nisi de deo vero: cum ergo ista auctoritas s̄m omnes doctores etiaꝫ hebraicos exposita sit de xp̄o: sequit ipsum esse veꝝ deū. Itē Isai.ix.ca.dī. Paruulus natus est nobis: sequit ⁊ fact9 est p̄ncipatus sup humeꝝ

eius ꝛ vocabitur nomē eius admirabilis: cōsi/liarius: deus fortis: pater futuri seculi: pnceps pacis: Que etiam auctoritas itelligitur de xpo ꝛ in ea fit expressa mentio de eius diuinitate sicut de humanitate ꝫm hebraicos. Et multe alie auctoritates cōsimiles possunt ad hoc induci: sed ꝑpter prolixitatem omitto: ꝛ ideo dicendū sicut maiores populi iudeoꝝ habuerunt noti/tiam de tempore ꝛ signis sui aduentus: ita no/titiam per scripturas habuerūt q̄ztum ad ei⁹ diuinitatem. Considerādum tamen ꝙ aliquid cognoscitur in habitu: cuius tñ cognitio actua/lis impeditur ꝑpter aliquā passionē vel habi/tum impedientem sicut dicit philosophus. vij. ethicoꝝ quod incōtinens differt ab intēperato p hoc ꝙ hꝫ extimationem verā non solū in vni uersali quā etiā habet intēperatus vt quod for nicari est malum. Tum nō peccet per ignoran/tiam: sed etiam hꝫ extimationeꝫ veram in par/ticulari. Et p hoc incōtinens differt ab intem/perato. Et tamen adueniente passione corrūpi/tur extimatio vera particularis: qꝛ passione vi cente iudicat nunc fornicandum: ita ꝙ passio i pedit actualem considerationem veraꝫ in par ticulari: ꝛ si passio semp duraret semper sic iu dicaret. Eodē modo dicendum est ꝙ iudei ha buerunt veram extimationem de xpo: ꝛ in ha/bitu ꝛ in actu in principio: sed quando incepit contra eos predicare: excitati fuerunt cōtra eū passionib⁹: ire rancoris: ꝛ inuidie qbus passio/nibus impediebantur ab actuali consideratio/ne veritatis ꝓhabite de xpo. Jdeo machinati sunt in eius morteꝫ: sicut ꝛ incōtinens propter passionem cōcupiscibilis eligit fornicari: quod tamen alias refugeret. Considerādum tamē ꝙ illa notitia quā habuerunt de xpo per scriptu/ras ꝓphetarum: nō erat certa certitudine eui/dentie: tum qꝛ talis certitudo solum habetur p demonstrationē vel sensum: tum qꝛ prophetie possūt aliquando varie exponi: ꝛ ideo erat ma gis notitia probabilis ꝛ verisimilis cōiecture: vel ꝫm alios erat ibi certitudo adherētie que tamen potest impediri in actu modo predicto. Per dicta possunt solui argumenta ad vtrāqꝫ partem: qꝛ illa argumenta que probant ꝙ ha/buerunt notitiaꝫ de xpo: intelligēda sunt de no titia habituali predicto modo. Alie aūt auctori tates que dicūt contrarium loquūtur de actua li cognitiōe applicante ad opus q̄ fuit impedi/ta ꝑpter passionē inuidie ꝛ rancoris vt dcm̄ ē.

Expositio moralis eiusdem euāgelij. Homo erat pater familias qui plantauit vineam ꝛc. Scd̄m sensum allegoricum: homo iste xps est: qui plantauit ecclesiā de suo latere formataꝫ: ꝛ sepem circūdedit ei. i. doctrinam euangelicam ꝛ fodit in ea torcular. i. martirum patientiam qua roborata est ecclesia: ꝛ edificauit turrim. i. contemplationē confessoꝝ ꝛ doctoꝝ: ꝛ locauit eaꝫ agricolis. Raba. Moraliter hec vinea cui/cūqꝫ locatur cum baptismi mysterium sibi daẜ vt bene operando in ea exerceatur: mittiẜ ser/uus vnus alter tertius cum lex ps ꝓpheta legi tur sed missus ceditur eijcitur cum sermo con/temnitur: vel quod peius est blasphemaẜ: here dem v̄o q̄ztum in se est occidit q filium dei cō/culcauerit: ꝛ spiritui gratie contumeliā fecerit perdito malo cultore vinea alteri datur cum donum gratie qd̄ superbus spreuerit: humilis accipit. Et cum audissent principes sacerdo/tum. Crisostomus hec est differentia omnium bonoꝝ ꝛ maloꝝ: Bonus enim cōprehensus in peccato gemit. Malus aūt fremit: non qꝛ pec/cauit: sed qꝛ comprehēsus est in peccato.

Questio fratris antonij betontini. Hic ē he res venite occidamus eum ꝛc. Mat. xxj. cap. Ex qbus verbis merito queritur. Utrū aua/ritia sit cā inuidie ad qd̄ breuiter rn̄detur ex sacroꝝ theologoꝝ snīa qd̄ sic. vn̄ ꝓuerb. xxviij. ca. scribiẜ. vir qui festinat ditari alijs inuidet. ꝛ Greg. vir iustus p hoc qd̄ in terris nihil ap/paret alienis fetibus inuidere nescit. tāto eniꝫ qsqꝫ plus inuidet alijs bona ꝓsentia: q̄zto min⁹ ipe contēpserit ea. ꝛ Alanus de cōplanctu nāe dicit: siqs in torrēte diuitiarū natat: in hūc oēs suarū detractionū aceruos expēdit inuidia: dif ficile. n. imo impossibile ē cū auarus quēpiam aut diuitijs aut alijs reb⁹ in qbus oībus ē inui dia magnū ꝛ potentē viderit ipm̄: illi nō inui/dere. Hinc beatus hieronymus i fine vite bea ti Malchi taliter inqt. Semp virtutes inseq/tur inuidia: feriūtqꝫ summos fulgura montes. Nec mirū si hoc de oībus loquor: cū ꝛ dn̄s no/ster phariseorꝫ zelo sit crucifixus ꝛ oēs sancti emulos habuerint. Sꝫ vt clari⁹ pateat qd̄ aua/ritia sit efficax cā ꝛ q̄si totalis iuidie inducunẜ v̄ ba euāgelij hodierni. h est hēs ꝛc. Jn qb⁹ ver/bis denotaẜ ꝙ agricole qbus locauerat vineaꝫ quā plātauerat. i. iudei qbus dn̄s dederat legē tēporalia dona sicut auari timentes amittere. vn̄ Joānes. xj. ca. Dicebāt qd facimus qꝛ h hō

multa signa facit: si dimittimus eũ sic venient romani ⁊ tollẽt locũ nostrũ ⁊ gentẽ: Et ex h inuidẽtes ipsi dño trucidati pmo pribus ⁊ pphetis: q2 ab eis fruct9 boni opis reqrebãt dixerũt ad inuicẽ. Hic ẽ hẽs iesum ostẽdẽtes. venite occidamus eum ⁊c.

Sabbato post scdaz dominicã quadragesime. Euageliuz sm Lucam. xv. cap.

In illo tpe Dixit iesus discipulis suis parabolam hanc. Homo quidam[a] habuit duos filios[b]: ⁊ dixit adolescẽtior[c] ex illis patri. Pater da mihi portionem substantie que me cõtingit. Et diuisit illis substãtiam[d]. Et nõ post multos dies cõgregatis omnib9 adolescẽtior filius peregre profectus est[e] in regionem longinquam: ⁊ ibi dissipauit substantiam suaz[f] viuendo luxuriose.[g] Et postq̃z oia cõsumasset: facta est fames valida[h] i regione illa: ⁊ ipse cepit egere[i]. Et abijt et adhesit vni ciuiũ regionis illius[k]: et misit illuz in villã suam[l]: vt pasceret porcos[m]. et cupiebat implere ventrẽ suũ[n] de siliqs q̃s porci mãducabãt: ⁊ nemo illi dabat[o]. In se ãt reuersus dixit[p].

Expositio lr̃alis.

Hic describit p euãgelistã peccatoꝝ cõuersio ad iustitiã ⁊ qualiter sunt benigne suscipiẽdi vt patet per parabolam.
a Homo qdã. h ponitur parabola de filio pdigo: p quẽ designat pplš gẽtilis q erat subditus peccatis: vl ẽt qcũqz peccator singularis. Dicit ergo. a Homo qdã. idest ipe deus p nobis humanatus. b habuit duos filios. i. duos populos. s. iudaicũ ⁊ gentilez: vel duos filios. i. iustos ⁊ peccatores: q2 peccatores sunt filij dei inq̃ztum sunt ad eius imaginẽ: lz nõ sint filij dei p gratiã c Et dixit adolescẽtior. i. gẽtilis populus: vñ ⁊ populus iudaicus vocat filius dei pmogenitus israel. vl peccator q dicitur iuuenis moribus: ⁊ ideo dr adolescẽtior filius. d Et diuisit illis substantiã q2 dona dei oĩbus largiunt lz diuersimode.
e Adolescentior filius peregre pfectus est: p multiplicationem peccatoꝝ elongãdo se a deo patre ⁊ a celesti ciuitate. f Et ibi dissipauit substantiã suã: q2 p peccata mortalia tollunt bona gratie: ⁊ peiorant bona nature. g Uiuendo luxuriose. Luxuria spirituali q est ydolatra q̃ztum ad gentilẽ populũ: ⁊ luxuria corporali nõ solum q̃ztum ad gẽtilem sed ẽt q̃ztum ad peccatorẽ informẽ fidẽ habentem.

Expositio litteralis.

h Facta est fames valida: p defectum verbi diuini ⁊ sacre scripture: quia gẽtilibus nõ ẽ data lex vetus: neqz oracula pphetarum: sz illud psal. xlvij. Nõ fecit taliter omni nationi: ⁊ iudicia sua non manifestauit eis. peccatoribus etiã iudeis in tali statu lex ⁊ prophete non valebãt ad salutẽ. ideo subditur. i Et ipse cepit egere: spiritualib9 bonis. k Et adhesit vni ciuium regionis illi9. s. diabolo: qui est ciuis in regione vmbre mortis. l Et misit illum in villam suaz: idest occupauit eum circa cupiditatem mundanam: cuius ville diabolus dicit dominus. Joãnis. xiiij. cap. Uenit pnceps mundi hui9: ⁊ in me non habz quicq̃z. m Ut pasceret porcos. i. vicia que fetida sunt ⁊ immunda. vnde prima Thimo. vj. cap. Radix omnium malorum ẽ cupiditas: quia sicut radix ministrat nutrimentum omnibus arboris ramis: sic abundãtia tẽporaliũz circa quam versatur humana cupiditas administrat materiam ⁊ fomentum omnibus vicijs.
n Et cupiebat implere ventrem suum ⁊c. Quia intentus congregationi temporalium querit in talibus sufficientiam: intendens eam habere per talia: sed non assequitur intentum: quia talia non minuunt cupiditatem: sed magis eam augent: q̃zto enim aliquis plus habet de bonis temporalibus: tanto plus ad habenda maiora anhelat: sz qd dicit beat9 Greg. ⁊ hoc de communi cursu accidere videmus: et ideo bene subditur. o Et nemo illi dabat: quia non assequitur quod intendebat: ⁊ q2 consideratio huius defectus inducit aliquando ad penitentiam: ideo subditur. p In se autem reuersus dixit. Homo enim peccando extra se egreditur: quia limites recte rationis transgreditur ⁊ ideo penitendo ad se reuertitur.

Quanti mercenarij[a] in domo patris mei[b] abundant panibus[c]: ego aut hic fame pereo[d]? Surgam[e] et ibo ad patrē meum[f]: et dicā ei[g]: Pater peccaui in celum et corā te: iam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut vnum de mercenarijs tuis. Et surgēs venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset[h]: vidit illum pater ipsius[i]: et misericordia motus est. Et accurrens cecidit super collū eius et osculatus est eū. Dixitq; ei fili⁹. Pater peccaui in celum et corā te iam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad seruos suos[k] Cito proferte stolā primam[l] et induite illum: et date ānulū in manu eius[m]: et calciamēta in pedibus eius.[n] Et adducite vitulū saginatum[o] et occidite: et manducemus et epulemur[p]: q2 hic fili⁹ meus mortu⁹ erat[q] et reuixit[r] perierat et inuentus est Et ceperunt epulari. Erat autem filius eius senior in agro[s]: et cū veniret[t] et appropinquaret domui audiuit simphoniam[v]: et chorū: et vocauit vnum de seruis[x] et interrogauit q̄ hec essent Is q; dixit illi: Frater tuus venit: et occidit pater tuus vitulum saginatum: quia saluum illum recepit. Indignatus est autem: et nolebat introire[y]. Pater ergo illius egressus ce.

a Quanti mercēnarij.i.seruientes pro mercede eterna. b In domo patris mei.i. in ecclesia seu congregatione iustorū c Abundāt panibus.s.pane sacre scripture p eruditionem et pane eucharistie per sacramēti receptionē.

d Ego autē hic fame pereo: q2 si ad populū gentilē referat hoc dictū patet q2 ei talia n̄ administrātur: si autem ad catholicum peccatorem: patet q2 talia non proficiunt hōi q̄ diu manet in mortali peccato.

e Surgam.p infidelitatis vel peccati derelictionē. f Et ibo ad prē meū.per vite meliorationem.

g Et dicā ei.pater et c̄. per veram fidei cōfessionem quātum ad pplm gentilem: s̄m illō ad roma.x.c. Corde credit ad iustitiam: ore autē confessio fit ad salutē quātum ad catholicum peccatorē p integram peccatorum cōtritiōem et puram ↄfessionem. h Cum aūt adhuc lō ge esset.i.motus ad penitendū: non t̄n pfecte contritus ad quā requirit gratia diuina preueniens: ideo subditur. i vidit illum pater ipsius.oculo clementie sequit. k Dicit autem pater ad seruos suos.idest ad apostolos et ecclesie ministros qbus precepit predicare non solum iudeis: sed etiam gentilibus et etiam nō solum iustis sed etiam peccatoribus.

l Cito proferte stolam pmā.i.pferendā īnocentiam et restituendam nunciate vere cōuersis et penitentibus. m Et date ānulum ī manu eius.i.predicate dandum ānulum fidei per charitatem operantis. n Et calciamenta i pedibus.i.sanctorū precedētiū exēpla: q2 calciamenta fiūt de pellib⁹ aialiū mortuorū. o Et adducite vitulū saginatū.i.sacrm eucharistie fidelib⁹ admīstrate: in quo ımolat xp̄s q̄ est vitulus saginatus ppt grē pinguedinē. p Et mā ducemus: q2 in primitiua ecclia non solū mīstri ecclie sumebāt h̄ sacrm: sed etiā tot⁹ ppl's q̄tidie: vt h̄r Act. ij.ca. Et adhuc semel in āno qlibet xpian⁹ tenet refici h̄ sacro: reficit ēt q̄tidie: q2 sacerdotes nō solū sumūt h̄ sacrm p se s̄z ēt p pplo. q Q2 fili⁹ me⁹ hic mortuus erat.morte culpe. r Et reuixit.vita grē. s Erat aūt filius ei⁹ senior in agro: q2 iudaicus ppl's in cultu vni⁹ dei occupatus. t Et cū veniret et appropinq̄ret domui.s.ecclesie. v Audiuit simphoniā et chorū: q2 cū spūs sanct⁹ descēdiss̄ sup aplo's aliosq; discipl'os ī die pētecostes ceperūt laudare deū varijs liguis: vt h̄r Act.ij.c. Et tūc iudei q̄ erāt ī ierl'm audiētes voces eorū admirati sunt et icepūt q̄rere vñ eēt tāta grā et exultatio: iō s̄bdit. x Et vocauit vnū de s̄uis: et ītrogauit q̄ h̄ eēnt: q2 petr⁹ p alijs rn̄dit ostēdēs q2 erat ex dono spūs sci qd ,iustificat veniētes ad fidē catholicā siue sint iudei siue sint gētiles: vñ et filiis grā spūs sci data fuit gētilib⁹ credētib⁹ sic et discipulis xp̄i ī die pētecostes data fuerat: vt h̄r Act.x.ca.de Cornelio et alijs gētilib⁹ q erāt cū eo. y Et īdignat⁹ nolebat ītroire q2 iudei etiā ad fidē ↄuersi fuerāt admirati q2 gētiles q̄s pus despexerāt eq̄rent eis ī grā dei vt h̄r Act.x.ca.vñ cū petrus redijsset ierl'm illi i

pit rogare[a] eum. At ille reſpondens dixit patri ſuo. Ecce tot annis ſeruio tibi[b]: ⁊ mandatum tuum nunq̃ꝫ preteriui[c]: ⁊ nūq̃ꝫ dediſti mihi hedum[d] vt cū amicis meis epularer: ſꝫ poſtq̃ꝫ filius tuus hic qui deuorauit ſubſtantiam ſuaꝫ cū meretricibus venit: occidiſti illi vitulum ſaginatum. At ipſe dixit illi. Fili tu ſemper mecum es[e]: ⁊ omnia mea tua ſunt[f]. Epulari autem et gaudere oportebat: quia frater tuus mortuuſ erat ⁊ reuixit: perierat ⁊ inuentus eſt.

qui erāt ꝯuerſi ad fidē catholicaꝫ de iudaiſmo diſceptabant aduerſus illum eo qđ cōmunicauerat cū illis vt habeť Actuū.xj.ca. a Pater ꝫ illius egreſſus cepit rogare: qꝛ deus ꝑ apoſtolos ⁊ ꝑ Paulū ſpecialiter oſtēdit rōnabiliter ⁊ ꝑ ſcripturaſ. quod erāt gētiles non contēnēdi ſꝫ gaudēter ad cōiōneꝫ fideliū recipiēdi. b Ecce tot annis ſeruio tibi. ſub lege Moyſi. c Et nunq̃ꝫ mādatum tuū preteriui. ſcilicet mādatum de cultu vniꝯ dei: lꝫ enim multi de iudeis fuerunt idolatre: tamē aliqui ſemꝑ remāſerunt in fide ⁊ cultu vnius dei ⁊ illi poſſunt dici populus iudaicus: ſicut ⁊ frequēter ps noīatur noīe totiꝯ. d Et nūq̃ꝫ dediſti mihi hedū: qꝛ toto tꝑe legiſ moſayce nunq̃ꝫ tantū bñficium datū fuit populo iudaico q̃ꝫtum datū eſt tēpore euāgelij gētili populo ad fidē ꝯuerſo: Ideo omnia bñficia illius tꝑis modica ſunt ⁊ quaſi nulliꝯ reputationis reſpectu bñficioꝝ noue legis. e Fili tu ſemꝑ mecum es: qꝛ ſemꝑ aliq̄ de iudeis adheſerūt deo ꝑ fidem. Et multi ex eo receperunt fidem catholicam q̄ ſunt participes bñficioꝝ noue legis. Ideo ſubdiť. f Et oīa mea tua ſūt: Cetera patēt ex ꝑdictis. Si aūt referatur iſta parabola ad iuſtum ⁊ peccatorē reuertentē: ſic filius ſenior exiſtēs in agro eſt hō a iuuētute in opibus virtuoſis exercitatus. Iunior aūt filius eſt peccator penitēs: q̄ diu male vixit: ⁊ aliquādo datur ſibi a deo maior gratia ⁊ ꝑ ꝯſequens maior gloria q̃ꝫ illi qui bñ vixit a iuuētute: ſicut pꝫ de ſancto Bonifacio martyre nō pontifice: q̄ in iuuētute in ſtupro penituit: ⁊ paſſus ē ſub Dyocletiano: cuius feſtū colit eccl'ia romana ſecūdo idus maij de quo iuſti aliquādo admiranť: que quidem admiratio pōt dici q̄dam indignatio ī q̃ꝫtum talis nō videť dignus tāto bono: ſed deus pater pacificat hanc indignationē quando oſtēdit ꝑ eruditionē vel inſpirationem qđ hoc non prouenit ex parte peccatoriſ penitētis: ſed ex infinita bonitate dei conferentis ſm ſua vera iudicia facultatē humanaꝫ omnino tranſcēdentia. Et ad hanc intentionem poteſt de facili littera applicari.

Expoſitio moralis.

Homo q̄daꝫ habuit duos filios. homo ille xp̄s eſt eius autē filij ſunt omnes chriſtiani per eiꝯ baptiſmum regenerati: quorum tamē aliq̄ ſunt iuſti ⁊ aliqui peccatores: Et dixit adoleſcētior: per queꝫ ſignificatur quilibꝫ peccator qꝛ iuuenis eſt moribus. Pať da mihi portionem ſubſtantie ꝑ hoc ſignificatur q̄ peccator recedit a dei patris lege: vt agat ꝓ libito volūtatis ſue. Et diuiſit illis ſubſtantiam: qꝛ deus ꝑmittit quēlibet agere ſꝫ arbitrij libertatem. Adoleſcentior filius peregre ꝓfectus eſt: ꝑ multiplicationē peccati elongans ſe a patria celeſti. Ideo ſubdiť. Et ibi diſſipauit ſubſtātiam ſuam. ſ. bona gratuita ꝑdēdo ⁊ naturalia peiorādo: ⁊ poſtq̃ꝫ conſumaſſet oīa facta eſt fames valida in regione illa: Nam in regione peccati fit magnus defectus pabuli diuini. Et cepit egere: Nā exiſtēs in peccato mortali fit egens omni bono ſpirituali. Et adheſit vni ciuiū regionis illius. i. diabolo q̄ ciuis ē in regione vmbre mortis. Et miſit illū in villā ſuam. i. in peccatoꝝ ſocietateꝫ in qua dominatur ſicut in ꝓpria villa. Ut paſceret porcos. i. immundicie peccata. ⁊ cupiebat implere ventrē de cibo porcoruꝫ: q̄ eſt carnalitas: ⁊ nemo illi dabat: qꝛ nullus vtens rōne concedit carnaliter viuere. In ſe aūt reuerſus. i. ad ꝓpriam conſciētiam ꝑ rōnis dictamē a qua receſſerat ſequendo ſenſualitatem: dixit. Quanti mercēnarij. i. deo ſeruientes: abūdant panibꝯ: verbi diuini ⁊ euchariſtie ſacramēti. Ego aūt hic fame pereo: ꝑuatꝯ omni bono. Surgam de luto culpe: ⁊ ibo ad patrem ꝑ conatum operādi bene ⁊ dicam ei. Pater peccaui: recognoſcendo culpam ⁊ petendo veniam. Cum aūt adhuc longe eēt attritus et nō ꝑfecte ꝯtritus ad qđ requiritur gratia dei ꝑueniēs ideo ſubditur. Vidit illū pater ipſiꝯ oculo clementie: ⁊ accurrens cecidit ſuꝑ colluꝫ eiꝯ ⁊ oſculatꝯ ē eū in ſignū recōciliationis ꝑfecte.

q dixit ad seruos suos .i. ecclesie ministros q/bus xps precepit benigne recipe penitentes et confitentes. Cito pferte stolam pmam admini strando sibi ecclesie sacramenta vt sic prius spi ritualiter adornetur. et adducite vitulum sagi/natu3 idest eucha ristie sacramentū christum continēs imolatum. Et epu lemur: quia pecca tor vere penitens de peccatis ad mē sam christi recipi tur cum aliis chri stianis. Erat autē filius eius senior in agro: per quem significat christianus perseuerans in iustitia remisse ta/men operando: et talis aliquando miratur q deus magis respicit peccatorem conuersum: dando ei virtutem fortius operandi sicut de/dit sancto Bonifacio martyri: et talis admira/tio indignatio dici potest large loquēdo: quia parabola que est quedam similitudo non sem/per currit omnimodo. Pater autem amouet hanc admirationem seu indignationem quan do deus per se vel per alium ostendit iusto: qd quicquid operatur iuste fit. l3 hominibus ali/quando videatur aliter.

Questio fratris Antonii betontini. Fili tu semp mecū es: et oīa mea tua sunt. Luce .xv. cap. ¶ Super quibus merito est dubitandū. Quo/modo iustus frater receptioni alterius fratris peccatoris inuideat. Hoc etenim mouit Dama/sum papam qui beato hieronymo ait. Si autē vt ais de iusto et peccatore voluerimus esse pa/rabolam: iusto non poterit conuenire vt de sa/lute alterius et fratris maxime cōtristetur. Si enim inuidia diaboli more introiuit in orbem terrarum: et imitantur eum qui sunt ex parte eius: nunq3 persone iusti tam innanis inuidia poterit coaptari vt foris steterit et clementissi/mo patri rigidus obstiterit: solusq3 liuore cru/ciatus letitie domus interesse noluerit. Cui be atus hieronymus respondit dicens. Uideamus quomodo super sancto generaliter et peccatore parabola ista possit intelligi et de ceteris: quin iusto cōueniat non ambigimus. Illud est in quo legentis scrupulus commouetur: Cum iustus sa/luti peccatoris inuideat: et intantum iracundia repleatur: vt nec fratris misericordia: nec pa/

Dñica tertia .xl. epla pauli ad ephesios .v. ca.

Fratres estote imi/tatores dei sicut filii charissimi[a]: et ambulate in dilectio/ne[b]. Sicut et christus di lexit nos[c]: et tradidit se metipsum pro nobis[d] oblationem et hostiam

tris precibus: nec totius domus iocūditatis fu peretur. Ad quod breuiter respondemus. om/nem istius mundi iniustitiam ad dei compara tionem non esse iustitiam. Quomodo enim ex peccatis ierusalem: sodoma iustificatur: nō quo ipsa sit iusta: sed q maioribus delictis fiant minora deli/cta: ita et hominū vniuersa iustitia nō est deo collata iu/stitia. Deniq3 pau lus q dixerat quot quot ergo perfe/cti hoc sapiamus: in alio loco confitetur et clamitat. O profundū diuitiarum sapientie et scientie dei: q3 inscruta bilia sunt iudicia eius: et inuestigabiles vie eius: et alibi: Ex parte cognoscimus: et ex parte pphe tamus et nunc per speculum videmus in enig/mate. Et ad romanos: miser ego homo: qs me liberabit de corpore mortis huius. Ex quibus omnibus edocemur dei solius perfectam eē iu stitiam: qui solem suum oriri facit: super iustos et iniustos: dat pluuiam serotinam et matutinā merentibus pariter et non merentibus qui de vicis angulis et plateis inuitat ad nuptias. Et deintus quosdam iam quasi securos expellit fo ras. Et ouem que ad exemplum filii penitentis ipa redire non poterat: vel nolebat: querit et in uenit: et inuentum suis humeris reportat: mul/tum enim errando laborauerat. Ut autem do/ceamur in sanctos quoq3 cadere posse inuidiā et soli deo puram clementiā3 derelinqui. Filio/rum zebedei consideremus exemplum p qui/bus cū mater mota pietatis affectu nimis gran dia postulasset reliqui decem indignati sunt.

Expositio litteralis.

Apostolus paulus in hac lectione huius epistole istruit ephesios in bonis mo/ribus exēplo. et primo proponit exēplū imitabile dicēs. a Estote imitatores dei sicut filii karissimi q̄si dicat alr essetis filii degeneres et p cōns a deo reprobādi. b Et ambulate: h̄ cōn ter iducit ipos ad imitādū xpm q ē exēplar ve rum: et pmo in feruore charitatis: Scđo in de/core sc̄itatis ibi fornicatio. Circa pmū dicit. b Ambulate ī dilectōe. pcedēdo p bōa opa ad augmētū charitatis. c Sic et xps dilexit nos: li sicn ī iportat eq̄litatē s3 q̄dā cōformitatē. d Et

tradidit semetipsum pro nobis: quasi dicat ita debemus in necessitate ꝓ salute fratrū animas ponere. a Oblationem ꝛ hostiam deo. in cruce. b In odorem suauitatis: fuit enim illa oblatio deo acceptissima quia ꝓcessit ex maxima charitate.

c. Fornicatio: hic consequenter iducit ad imitandum christi mundiciā: Secundo circa hoc remouet errorem ibi: nemo vos seducat. Circa primum dicit. Fornicatio autem que est concubitus soluti cum soluta. d Et ois immunditia: vt per hoc includantur omnia ad vicium luxurie pertinētia e Aut auaritia i. imoderata concupiscentia pecunie: vnde dicitur auarus quasi eris auidus.

deo[a] in odorem suauitatis[b]. Fornicatio[c] autem ꝛ omnis imūditia[d]: aut auaritia[e]: nec nominetur in vobis[f] sicut decet sāctos[g]: aut turpitudo[h]. aut stultiloquium[i]: aut scurilitas[k] que ad rē nō ptinet[l]: sed magis gratiarum actio[m]. Hoc aūt scitote intelligētes[n]: q2 omnis fornicator aut immundus: aut auarus: qđ est ydoloꝝ[o] seruitus

f. Nec nominetur in vobis. i. sic a talibus sitis elongati ꝙ non possitis in aliquo notari.
g Sicut decet sanctos. i. christianos qui dicūtur sancti quasi sanguine tincti quia christi sanguine redempti. h Aut turpitudo. in dicto luto gestu. i Aut stultiloquium. in turpi affatu. k Aut scurilitas: idest iocularitas. l Que ad rem nōn pertinet. i. nihil valet: sed magis nocet: si enim dicatur verbum iocosum ꝓpter causam aliquam recreationis honestam: non nocet sed magis valet ad recreationem spirituū: vnde ꝛ iiij. ethico. Circa hoc ponitur a philosopho quedam virtus que dicitur Eutropolia: qua aliquis scit conuertere dicta vel facta ad solatium honestum. m Sed magis gratiarū actio: deo ꝛ hominibus de beneficijs acceptis. Consequenter predictorum viciorū ponit apostolus causam dicens. n Hoc enim scitote intelligētes. ꝛ patet littera: hoc excepto scilicet. o Aut auarus qđ est ydolorum. non proprie sed similitudinarie quia de censu facit deum suum ipsum ceteris preponendo. p Nemo. hic consequenter remouet errorem: dixerunt enim aliqui ꝙ prouidentia non se extendat ad actus humanos: in quorum persona dicitur iob. xxij. cap. Circa cardines celi perābulat nec nostra considerat: ꝛ per consequens nō punit facta hominum nec remunerat: hunc errorem remouet dicens. p Nemo vos seducat inanibus verbis: dicere enim ꝙ prouidētia dei nō se extēdat ad actus humanos est multum inane: quia se queretur: ꝓpter multa ignorare q̄ scimus nos: quod est inconueniēs sicut arguit phūs primo de anima: contra Empedoclem. q Propter hec enim: quia aliqui credebant deum facta hominum nō punire nec remunerare. r Venit ira dei. i. eius vindicta.

non habet hereditatem in regno christi et dei. Nemo vos seducat inanibus verbis[p]: propter hec enim[q] venit ira dei[r] in filios diffidētie[s]. nolite ergo effici ꝑticipes eoꝝ[t]. Eratis enim aliqñ tenebre[v] nunc autem lux[x] in domino[x] vt filij lucis ambulate[y]. fructus enim lucis[z] est in omni bonitate[ꝛ] ꝛ iustitia[ꝯ] ꝛ veritate[ꝫ].

s In filios diffidentie: idest super illos qui diffidebant de diuina remuneratione vt dictū est: ꝛ tales videntur fuisse illi qui perierunt in diluuio. t Nolite ergo effici participes eorū in culpa ne sitis socij in pena.
v Eratis enim aliquando tenebre: idest inuoluti ignorantia tempore gentilitatis: ꝛ dicit tenebras in abstracto ad designandum magnitudinem erroris sicut de homine multum largo dicitur quod est ipsa largitas. quasi dicat apostolus non est mirum: si tunc eratis inuoluti enormibus peccatis.
x Nunc autem: idest post conuersionem vestram ad christum estis.
x Lux in domino. per claritatem gratie ꝛ notitie: ideo concludit.
y Ut filij lucis ambulate: procedendo de virtute in virtutem.
z Fructus enim lucis: id est eius opus.
ꝛ Est in omni bonitate: quo ad seipsum.
ꝯ Et iustitia. quo ad proximum.
ꝫ Et veritate: quoad deum: fideliter ei seruiendo.

Sequitur questio.

Questio fratris Antonij betontini sup epistolam beati pauli ad ephesios. Ambulate ī dilectione: sicut ⁊ xp̄s dilexit nos ⁊c̄. Pauli apostoli ad ephe. v. cap.

In quibus verbis queritur. Qd vitiū qd ve peccatum huic dilectioni magis resistere videatur. Ad qd breuiter respondetur: secundum doctrinā sancti Thome scd̄a secunde. q. lxxiij. ar. iij. Et doctorē nr̄z durāduz pte tertia primi li. disti. prima. q. vij. Qd peccata que committuntur in proximum pensanda sunt secundum nocumenta que proximo inferuntur. Qz ex hoc habent rationem culpe. Tanto enim nocumento grauius est: quanto maius bonum ex eo demitur. Bonum autem hominis triplex ē Anime. s. corporis. et exteriorum rerum. Bonum anime qd est maximuz nisi occasionaliter ter ab aliquo tolli non potest. Puta malam persuasionem: que necessitatem non videtur īferre: sed alia duo bona possunt. s. corporis et rez exteriorum violenter auferri. Sed qz ab alio bonum corporis bono rerum exteriorum preeminet grauiora peccata sunt. quibus infertur nocumentum corpori q̃z ea quibus infertur nocumentum exterioribus rebus: vnde inter cetera peccata que cōmittuntur in proximum homicidium grauius est per qd vita proximi tollitur: que actu existit: consequenter autem adulterium: q̄ est ꝯ debitum ordinem generatiōis humane per quā est introitus ad vitaz. Consequenter autem sunt exteriora bona inter que fama preeminet diuicijs eo q̄ propinqor est spiritualibus bonis. vnde prouerb. xxij. ca. scribit Melius ē nomē bonū q̃z diuitie multe: Hec autem fama: per detractionem proprie denigratur: vnde detractio secundum genus suum. furto ⁊ alijs peccatis que erga res exteriores cōmittuntur grauior est. Quadere. vj. q. j. cap. Deteriores habetur. Deteriores sūt qui doctorum vel bonorum: vt in ca. Ex merito ponitur vitam moresqz corrumpunt his qui substantias aliorū prediaqz dirripiūt: Ipsi enī ea que extra nos sunt: licet nostra sint auferunt nostri q̃z detractores ⁊ nostrorum corruptores morum siue qui aduersus nos armantur proprie nosipsos decipiunt. Et ideo iuste in fames sunt: ⁊ merito ab ecclesia exteriores fiūt. ⁊ in ca. Summa dicitur. sūma: iniquitas est fratres detrahere ⁊ accusare. vnde scriptum est: omnis qui detrahit fri suo homicida est ⁊ omnis homicida nō habet partez in regno xp̄i ⁊ dei.

Dn̄ica tertia quadragesime. Euangeliuz secundum Lucaz. xj. ca.

In illo tēpore. Erat iesus eijciens[a] demonium: ⁊ illud erat mutum. Et cū eiecisset demonium loqutus est mutus: ⁊ admirate sūt turbe. Quidam autem ex eis dixerunt in belzebub principe demoniorūz[b] eijcit demonia. Et alij tentā-

Expositio litteralis.

a Erat iesus eijciens. Hic describitur confutatio emulorum de praua affectione facta christi peruese deprauandoꝝ. Et p̄mo describitur eorum emulatio. Secundo eorum confutatio: ibi. Ipse autem vt vidit. Circa primum sciendum q̄ homines emulantes ⁊ pharisei adducunt hominem mutum demonium habentem dicitur autem demonium mutum non formaliter sed effectiue tantum: Ad cuius intellectum considerānduz q̄ natura corporalis obedit spirituali ad motum localez: voces autem significatiue formantur per motum lingue ⁊ labiorum ⁊ aliorum instrumentorum naturaliuz: ⁊ ideo qz demon pro voluntate sua potest ista localiter mouere: potest per linguaz hominis diuersa formare verba. Et sic areptitij aliquando loquuntur ydioma eis ignotum sicut purus laicus latinum: ⁊ hoc est manifestū signum q̄ sic loquens sit demoniacus: qz talis loqutio non potest procedere nisi ab aliquo intellectu. ⁊ ideo cum non procedat ab intellectu hominis tale ydioma ignorantis: sequitur q̄ procedat ab intellectu angeli vel demonis linguā sic mouentis: ⁊ sicut demon potest mouere linguam ad loquendum ydioma incognitum ita potest impedire linguam ne moueatur ad loquendum ydioma cognitum ⁊ sic reddit hominem mutum. Et admirate sunt turbe: qz admiratio consurgit ex inspectione rei insolite q̄ fuit in proposito. b Quidam autez ex eis dicebant in belzebub principe demoniorum. Circa quod sciendum q̄ odium ⁊ inuidia faciunt.

interpretari facta in deteriorem partem et per
uerti iudicia: pharisei autem odiebant christũ
qa acriter arguebat eorum vitia: vt patet per
euangelij decursum: et ideo miraculis a christo
factis virtute diuina dupliciter detrahebant
vno modo illa eē
acta arte magica
et eodem modo eie
ctionem demonũ
factam per christũ
dicebant fieri vir
tute cuiusdam su/
perioris demōis
cui inferiores obe
diebant ad nutum
de corporibus ex
eundo: sicut enim
in angelis sunt or
dines qm̃ alij sũt
alijs supiores sic i
demonibus cum in eis remanserint naturalia
integra ſm Dionysium. Dicebant enim phari
sei q christus habebat aliquem demonem su/
periorem quem vocabant beelzebub sibi familia
rem et priuatum et sic demones inferiores de
corporibus obsessis eijciebat per illum. Sed istud
rationabiliter reprobatur a christo in hac le/
ctione euangelica: hec etiã omnia patent Ma
thei. ix. et. xij. ca. Alio modo detrahebant mira
culis christi reputando illa parua eo q erant
circa iferiora cōiter: vtpote circa sanitates cor
porum et huiusmodi: et ideo querebant ab eo si/
gna fieri circa corpora celestia: sicut tempore
Josue sol stetit immobilis ad spaciũ vni9 diei:
vt hētur Josue. x. ca. Et tpe ezechie retrocessit
sol decē gradibus vt hētur Jsai. xxxviij. Et hoc
notat cũ dr. Et alij tētātes. a Ipse aũt vt vi/
dit: Hic ꝯsequēter describit ꝯfutatio malignã
tiũ pdictoꝝ et pmo illoꝝ q opa xpi demoni at/
tribuebãt et diuidit in duas: qr pmo confutant
vbo xpi eoꝝ malitiã arguētis: scdo vbo mulie/
ris deuote virtutē xpi cōfitētis: ibi. Factũ ē aũt
Sententia aũt pme ptis hec ē. Quidam. s. phari
sei audiētes turbas. s. cōfitētes ipsum eē xpm p
pter euidentiam facti. Dixerũt: hic non eijcit
demōes nisi in beelzebub pncipe demoniorũ:
qr eni factũ mirabile negare nō poterãt: iō mo
dũ faciēdi calũniabant dicētes ipm p aliquem
demonē supiorē sibi familiarē et puatum eijcere
demones inferiores de corpibus obsessorũ si/

tes signum de celo querebant ab eo. Ipse autem vt vidit[a] cogitationes eorũ dixit eis. Omne regnum in seipsum[b] diuisum dissolabitur: et domus supra domum cadet. Si autem et sathanas in seipsum diuisus est quomodo stabit regnum ipsius quia dicitis in belzebub eijcere me demonia? Si autē ego in belzebub eijcio demonia fili vestri[c] in quo eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt[d]. Porro si in digito dei eijcio demōia[e] pfecto peruenit in vos regnum

cut supra dictũ ē. Ipse aũt vt vidit cogitatiōes
dixit eis. Hic ponit calũnie ꝯfutatio oñdēs q
miracula q faciebat nō poterãt attribui spiri/
tui maligno. Et diuidit in duas: qr pmo oñdit
ppositũ p rōnē: scdo istoꝝ calũniantiũ excecatō
nē: ibi. Cũ aũt imũ
dus. Primũ oñdit
qttuor rōnib9 Pri
ma rō talis ē: qr si
p demonē aliqu
eijciebat alios seq
tur q diuisio erat
iter eos: et sic non
posset stare diu po
testas diaboli: et ex
h sequit aduētus
xpi p quē ptãs de
monis erat aufe/
rēda: et hoc ē q dr
b Oē regnũ in se
ipm et c. p3 lra. Scda rō ponit ibi. i. si aũt ego in
beelzebub eijcio demōia: qr nō solũ xps eijcie/
bat demones: s3 ēt discipli xpi in noīe ei9: et nō
solũ modo discipuli: s3 ēt aliq iudei qui nō erãt
xpi discipuli scdm q dr Marci. ix. ca. Vidim9
quēdã in noīe tuo eijciētē demonia q nō sequit
nos. Nō poterãt aũt iudei dicē q apli facerent
miracula vtute magica cũ eēnt simplices et il/
litterati. Et si dicētur de aplis q xps docuit eos
artē magicã: tñ nō poterat dici d eis q nō erãt
eius discipli. Cũ ergo eijcerēt demones in no/
mine xpi vt dictũ ē: nec poterat h attribui spũi
maligno vt visum ē: Silr nec p ꝯns eiectio de/
monũ facta p xpm et h ē q dr. c Si aũt ego
i beelzebub eijcio demonia filij vestri. i. apli q
erãt de semine iudeoꝝ vel alij iudei q nō seque
bant xpm in quo eijciũt. q. d. Cũ nō possitis hec
attribuere nisi vtuti diuine p ꝯns nec eiectio fa
cta p me vt p3 ex dictis. d Ideo ipi iudices
vři erũt: de aplis p3 q erũt iudices. i. assessores
xpi in iudicio: vt hētur Matthei. xix. cap. Cum
venerit filius hoīs in sede maiestatis sue sede/
bitis et vos sup sedes duodeci iudicãtes duode
cim tribus isrl. Si aũt accipit p iudeis non se/
quētibus xpm q tñ eijciebãt demones in noīe
eius: sic dicunt iudices alioꝝ nō credētiũ quia
ex facto eoꝝ. Alij oñdētur cōdēnabiles: qr non
crediderunt in xpm cuius deitas declarata fu
it p miracula in virtute eius facta. e Porro
si in digito dei eijcio demonia: sicut conclusim

deiª. Cũ fortis armatꝰ custodit atrium suũ in pace sunt omnia que possidet. Si autem fortior illo superueniens vicerit eum[b]: vniuersa arma eius[c] aufert in quibus confidebat: et spolia eius distribuet: qui non est mecuꝫ[d]: aduersuꝫ me est:[e] ⁊ qui nõ colligit mecum[f] dispargit[g]. Cum in mundus[h] spiritus exierit ab homine: ambulat per loca arida[i] ⁊ inaquosa q̃rens requiem ⁊ non inueniens[k] dicit Reuertar in domum meam[l] vnde exiui. Et cum venerit inuenit eam vacã tem[m] scopis mundataꝫ ⁊ ornatam: ⁊ tunc vadit ⁊ assumit[n] secum septem alios spiritus nequiores se ⁊ ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius

ẽ ex predictis. a Profecto prouenit in vos regnũ dei.i. xp̃s cuius regnũ erat a deo ꝓmissum Isai.ix. Et regni eius nõ erit finis ⁊ istud regnũ expectabãt iudei: tñ in hoc erãt decepti qꝛ credebãt istud regnũ tp̃ale: quẽ errorem excludit xp̃s dicens ioannis.xviij ca. Regnum meum nõ est de hoc mũdo. Hic ponit̃ tertia ratio ostẽdens xp̃m non virtute demonis eijcere demonia cum dicitur. Cum fortis armatus.i. diabolus custodit atriũ suum.i. hominem peccatorem ĩ quo habitat vt in domo. In pace sunt omnia qꝛ non est potestas maior super terram vt scribitur Job.xlj.ca. Non est potestas super terrã que ei comparetur. Atrium autem eius est homo obsessus in quo habitat sicut in domo.
b Si autem fortior illo superueniens vicerit eum vniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat ⁊ spolia eius distribuet. c Uniuersa arma eius.s. diaboli sunt peccatores qui a xp̃o dirripiuntur quando de potestate demonis ꝑ ipsum eripiuntur. Ex quo concluditur ꝙ ipse sit vere xp̃s: qꝛ in aduentu xp̃i potestas demonis erat diminuenda ⁊ arcenda. Quartam rationem ponit ibi. d Qui non est mecum: ⁊ talis est voluntas eius qui obedit alicui ⁊ ẽ cõformis voluntatis illius cui obedit saltem in facto: ⁊ iõ si xp̃s in virtute demonis faceret miracula sequeretur ꝙ xp̃s ⁊ demon essent concordes in factis. Hoc autem patet falsum: qꝛ facta xp̃i ⁊ doctrina erant ad retrahendũ homines a peccatis. Facta auteꝫ demonis sunt ad distrahendum hoĩes per peccatum. Ex quo sequitur ꝙ xp̃s homo non operabat̃ in virtute demõis ⁊ hoc est qd̃ dicit. Qui non est mecum.s. ꝑ concordiam in facto ⁊ voluntate. e Aduersum me est: ⁊ huiusmodi est diabolus vt patet ex dictis. f Et qui non colligit mecum.s. fideles ad vnitatem fidei reducendo. g Dispargit hic est diabolus qui diuersas sectas ⁊ hereses e scismata quantum potest introducit. h Cũ autem immundus: hic ponitur eorum excecatio ⁊ possessio a diabolo: Ad cuius euidentiam sciendum ꝙ potestas diaboli fuit eiecta quodã modo a populo iudaico ꝑ legis dationem que excludebat cultum demonum ⁊ inducebat ad colendum vnum deum veꝝ: ⁊ sic eiectus transijt ad possidendũ plenius gentiles sine lege ⁊ ꝓphetarũ oraculis viuẽtes: ⁊ ideo eos tenebat ĩ ydolatria subiectos: sed adueniente xp̃i predicatione ⁊ ap̃loꝝ iudei pro maiori parte fuerunt icreduli gentiles autem deuote fidem xp̃i ⁊ apostolorum acceperunt: ⁊ sic diabolus eiectus ab eis per fidem xp̃i reuersus est ad possidendum populum iudaicum errore excecatum: ⁊ sic facta sunt nouissima huius populi iudaici peiora prioribus qꝛ status populi peior est modo q̃ꝫ fuerit a principio ante legem datam: hoc est ergo ꝙ dicit. Cum autem immundus sp̃us exierit ab homine.i. a populo iudaico viuẽte sub lege nature qꝛ eiectus est per susceptionem legis mosaice. i Ambulat per loca arida.i. in ipsis perpetuam mansioneꝫ. k Et non inueniens: qꝛ predicantibus apostolis inde eiectus fuit.
l Dicit Reuertar in domum meam.i. iudaicũ populum. m Et veniens inuenit eam vacantem.i. fide ⁊ bonis operibus vacuam. scopis mundatam: qꝛ populus iudaicus habebat quandam exteriorem munditiam ⁊ ornatuꝫ ꝓpter legis apparentiam. n Tunc vadit ⁊ assumit ⁊c̃. per hoc ꝙ dicit septem alios intelligit vniuersitatem vitiorum hoc est dictum ꝙ ante legem datam fuerunt peccatis irretiti ⁊ a diabolo possessi sed post aduentum xp̃i in peccato suo obstinati sunt peiores facti: qꝛ ex ingratitudine peccata eorum sunt quasi duplicata ⁊ hoc loquendo quasi de vno homine dicit per

similitudinem intelligatur de toto populo iu/daico. a Factum est autem: Hic ponitur cō/futatio predictorum verbo mulieris virtutem xpi confitentis cum dicitur. Factum est autem cum hec diceret. s. xps respondēs blasphemijs iudeorum. b Extollens vocem. id est ex corde et constanter alte proferens laudem xpi contra vituperiū iudeorum. c Quedam mulier ista a sanctis doctoribus dicitur fuisse Sācta Marcella famula beate Marte sororis Lazari.

peiora prioribus. Factum est autem[a] cum hec diceret. extollens vocem[b] quedam mulier[c] de turba dixit illi. Beatus venter qui te portauit[d]: et vbera que suxisti. At ille dixit[e]. Quinimo. Beati qui audiunt verbum dei[f] et custodiunt illud.

d Beatus vēter qui te portauit. matrē beatificat et laudat ex filio et nō ecōuerso: quia ab illo puenit gr̄a et glia principaliter rōne deitas: et instrumentaliter rōne hūanitatis: quia hūanitas xpi ē organū ɔiunctū ipsius deitati. e At ille dixit: Commendando fidem et constantiam mulieris et aliorum cō/similium. f Quinimo beati qui audiunt: Istud quinimo non dicitur aduersatiue sed concomitatiue: quasi dicat non solum illa que me portauit beata est: sed etiam qui audiunt vbum dei corde credētes et opere adimplētes: vnde dicit beatus Augustinus libro de virginitate: quod beata Maria felicius cōcepit deum mēte per fidē quam corpore per carnis assumptionē.

Expositio moralis.

Et erat iesus eijciēs demonium et illud erat mutum. s. effectiue tantum eo quod obsessum ab eo fecerat mutum. Hoc autem fit spiritualiter quando gratiam habēs predicandi vel eccle/siam officiandi cessat ab istis instigante diabolo quasi mutus: sed cum gratia dei visitatur eijcitur demon et os eius ad predicandum et ad laudandum deum aperitur per illos autē qui dicebant in beelzebub etc. significantur maledicti qui peruertunt aliorum bona. Et alij tētantes signum de celo querebant: per istos significantur doctores et studētes nimis curiose scrutantes diuina propter quod opprimuntur a gloria. Omne regnum: per quod significatur omnis congregatio carēs concordia in qua sunt duo Sathane quorum quilibet nititur partē suam augmētare vt sic possit alteri preualere. Cum fortis armatus: hoc litteraliter exponitur de diabolo: Moraliter potest exponi de peccatore obstinato qui defendit peccatum suum contra reprehendētem sicut Saul contra Samuelem primi Regū. xix cap. Sed aliquando talis dei adiutorio vincitur quia aufert arma sua. i. rōnes quibus defēdit peccata. Et spolia distribuit quādo eius actus et membra ad bonum conuertit. Cum immundus spiritus exierit ab homine. i. peccati carnalis appetitus qui exit per virtutem penitētie. ambulat per loca arida. id est per corda humane molliciei carētia: in quibus fornicationis spiritus requiem non inuenit: Et tunc ad pristinum locum reddit quando penitens patitur residuum. Et tunc fiunt eius nouissima peiora prioribus quia propter ingra/titudinem doni penitentie precedentis aggrauatur peccatum. Extollens vocem quedā mu/lier: per quam significatur quelibet persona beate virgini deuota. At ille dixit quinimo etc. propter que significauit xps beatam virginem se concepisse felicius per fidem et deuotionem spiritualiter quam corporaliter et hoc dicit Augusti/nus in libro de virginitate.

Questio fratris Antonij betontini. In beelzebub principe demoniorum eijcit demonia. Luce. xj. ca.

In quibus vbis querit. Utrū detractio gn̄ale viciū appellet. Alexāder nr̄ antiquus in scdo suo volumine ait. Et licet ipsa inuidie filia sit: tn̄ ē ita piculosa quod ea ferre totū genus humanū piclitat. Unde glosa super illud prouerbi. xxiiij. ca. Cum detractoribus ne cōmiscearis taliter inquit. Hoc specialiter vitio piclitat ferre totum genus humanū: et hoc iō dicit: tū quia pauci per viā salutis ambulāt: tum quia pauci vel nulli sunt qui non aliquando ex animi leuitate aliqd dicāt: vnde in aliquo vel leuiter fama alterius minoratur. Idcirco Hieronymus ait. Raro inuenit quod aliquis ita irreprehensibilē velit exhibē vitam suam vt non libenter reprehēdat alienam. vnde et iudei quāuis legem se obseruare ostenderent: quāuis stupenda et supernaturalia miracula xpi viderēt: tn̄ sibi detrahēdo dicebant. In beelzebub principe demoniorum etc.

Feria scda post tertiam dominicam .xl.

Euangelium sm lucam .iiij. cap.

In illo tēpore dixerunt pharisei ad iesū Quāta audiuim⁹ facta in capharnaū: fac et hic in patria tua: Ait autem. Amen dico vobis q2 nemo ppheta acceptus ē in patria sua. In veritate dico vobis[a]. Multe vidue erant in diebus Helie i israel: quando clausū est celū[a] annis tribus: et mensibus sex: cum facta esset fames magna in oī terra. et ad nullā illarum missus ē helias[b]

Expositio litteralis.

Hic euangelista adducit rōnem phariseoꝝ contra xp̄m a minori ad mai⁹ dicens: sicut fecisti miracula in capharnaum et non tm̄ ibi sed alibi fac et hic in patria tua et adducunt similitudinē in hoc cap. Medice cura teipm: sicut enī medicus verus citius et libentius se ipum curat et alios ad se ptinentes q̄ extraneos: ita dicebant ei. Si tu faceres vera miracula citius faceres ea inter ppinquos tuos et in ciuitate tua q̄ inter extraneos: sed ipe cōsequēter respondit. Quia non dimittebat inter eos facere miracula ex impotētia vel falsitate aliqua sed ex eorū malicia: et ad hoc inducit sacre scripture exēpla cū subditur. In veritate dico vobis. a Multe vidue erāt in diebus Helie in israel qn̄ clausū est celum orōnibus helie vt habetur tertio regū .xvij. cap. Ubi ista hystoria diffuse tractatur que hic p declaratione maiori ponitur: quoniā Achab filius Amri fecerat malum in cōspectu domini sup omnes reges q fuerant ante eum: Ideo deus duxit in terram illam sterilitatem: et hoc Helias tesbites nunciat. Dixit helias tesbites ad achab viuit dominus de⁹ israel in cuius ꝯspectu sto: si erit annis his ros et pluuia nisi iuxta oris mei verba et factum est verbū dñi ad eum dicens. s. ad heliam. Recede hinc et vade contra orientē et abscōdere in torrente carith q est contra iordanem et ibi de torrēte bibes coruisqꝫ precepi vt pascant te ibi. Abijt ergo et fecit iuxta verbum domini. Cūqꝫ abijsset sedit in torrente carith: q est contra iordanem. Corui quoqꝫ deferebant ei panem et carnes mane similiter panem et carnes vesperi et bibebat de torrente. Post dies autem aliquot siccatus est torrens: non enim pluerat super terram. Fact⁹ est ergo sermo domini ad heliam dicēs. Surge et vade in sareptam sidonioꝝ: et manebis ibi precepi enī ibi mulieri vidue vt pascat te: Surrexit et abijt in sareptam sidonioꝝ. Cum venisset ad portam ciuitatis apparuit ei mulier vidua colligens ligna et vocauit eā dixitqꝫ ei. Da mihi paululum aque in vase vt bibam. Cūqꝫ ista pgēt vt afferret: clamauit post tergū dicēs. Affer mihi obsecro et buccellā panis i manu tua q̄ respondit: Uiuit dñs deus tuus: q2 nō habeo panē nisi q̄tū pugillus capere pōt farine in hidria: et paululū olei in lechito. En colligo duo ligna vt igrediar et faciam illud mihi et filio meo vt comedamus et moriamur. Ad quā helias ait. Noli timē: sed vade et fac sicut dixisti. Uerūtū mihi pmus fac de ipa farinula subcinericiū panem paruulū: et affer ad me: tibi autē et filio tuo facies postea. Hoc aūt dicit dñs deus isrl. Hidria farine non deficiet: nec lechit⁹ olei minuet vsqꝫ in diē in q̄ dñs daturus ē pluuiā sup faciē terre q̄ abijt et fecit iux verbū helie. Et comedit ipe et illa et domus ei⁹. Et ex illa die hidria farine nō defecit: et lechit⁹ olei nō ē iminut⁹ iux verbū dñi qd locutus fuerat i manu helie. Factū ē aūt post vba hec: egrotauit fili⁹ mlieris mrs familias et erat langor fortissim⁹: ita vt nō remaneret i eo halitus dixit ergo ad heliā: qd mihi et tibi vir dei igressus es ad me et rememorarent iniqtates mee et iterficeres filiū meū et ait ad eū helias. da mihi filiū tuū: Tulitqꝫ eū d sinu ei⁹ et portauit in cenaculū vbi ipe manebat: et posuit sup lectū suū: et clamauit ad dñū et dixit. Dñe de⁹ me⁹ ēt ne viduā apud quā ego vtcūqꝫ sustētor afflixisti vt iterficeres filiū ei⁹: et expādit se atqꝫ mēsus ē sup puep trib⁹ vicib⁹: et clamauit ad dñm et ait: dñe de⁹ me⁹ reuertat obsecro aīa pueri h⁹ i viscera ei⁹: et exaudiuit dñs vocē helie: et reuersa ē aīa pueri intra eū et reuixit. Tulitqꝫ helias puep et deposuit eū d cenaculo in inferiorē domū et tradidit mrī sue: et ait illi: En viuit fili⁹ tu⁹. Dixitqꝫ mlier ad heliā. Nūc i isto cognoui qm̄ vir dei es tu et verbum dñi in ore tuo verum est.

b Et ad nullam illarum missus est helias: q2 non erant ita deuote sicut illa mulier gentilis

gentilis Sareptana. Et qr Helias persequtionem patiebatur in terra israel que debuisset sibi esse grata. a Et multi leprosi erant in israel: et nemo illorum mundatus est: propter eorum ingratitudinem erga deum: qr regnum israel declinauerat ad idolatriam colendo vitulos aureos quos fecerat Hieroboam. b Nisi Naaman sirus: cuius hystoria ponitur iiij. Regum v. cap. Et hoc pro declaratione text9 euangelij apponitur que talis est. Naaman princeps militie regis sirie erat vir magnus apud dñm suum et honoratus per illum enim dedit dominus salutem sirie: Erat autem vir fortis: et diues sed leprosus: porro de siria egressi fuerant latrunculi: et captiuam duxerant de terra israel puellam paruulã: que erat in obsequio vxoris. Naaman: que ait ad dñam suam vtinã fuisset dñs meus ad prophetam qui est in Samaria: profecto curasset eum a lepra quã habz. Ingressus ẽ itaqz Naamã ad dñm suum: et nunciauit ei dicens. Sic et sic locuta est puella de terra israel. Dixitqz ei Rex sirie Uade et mittã litteras ad regẽ israel: q cũ profectus eẽt et tulisset secum decẽ talẽta argenti et sex milia aureos et decẽ mutatoria vestiũ: detulit lr̃as ad regẽ israel in hec verba. Cũ acceperis eplãm hanc: scito q misserim ad te Naamã seruum meum vt cures eũ a lepra sua. Cũqz legisset Rex israel lr̃as scidit vestimẽta et ait. Nunquid deus ego sum vt occidere possim et viuificare qr iste misit ad me vt curem hominez a lepra sua? Animaduertite et videte occasionez qrt querat aduersum me. Qd cum audisset helise9 vir dei: scidisse videlicet regẽ israel vestimẽta sua: misit ad eum dicens: Quare scidisti vestimenta tua? Ueniat ad me et sciat esse prophetã in israel. Uenit ergo Naaman cum eqs curribus suis et stetit ad hostium domus helisei misitqz ad eum helisens nuncium dicens. Uade et lauare septies in iordane et recipiet sanitatem caro tua atqz mundaberis. Iratus Naamã recedebat dicens. Putabam q egrederet ad me et

nisi in Sareptam Sidonie ad mulierem viduam. Et multi leprosi erant in israel[a] sub Eliseo ppheta: et nemo eorum mundatus est nisi Naaman sirus[b]: Et repleti sunt oms in synagoga ira[c]: hec audientes. Et surrexerunt: et eiecerunt eum extra ciuitatem[d]: et duxerunt illum vsqz ad supercilium montis: super quez ciuitas eorum erat edificata: vt precipitarent eum: Ipse autẽ trãsiẽs per mediũ illorũ ibat[e].

stans inuocaret nomẽ domini dei sui: et tangeret manu sua locũ lepre et curaret me. Nũquid non meliores sunt abana et pharfar fluuij damasci oib9 aqs isrl̃ vt lauarer in eis et mũder? Cum ergo vertisset se et abiret indignans accesserunt ad eũ serui sui: et loquuti sũt ei. Pater et si rem grandem dixisset tibi propheta certe facẽ debueras: quanto magis qr nũc dixit tibi lauare et mundaberis. Descẽdit et lauit septies in iordane iuxta sermonẽ viri dei: et restituta ẽ caro eius sic caro pueri puuli et mũdat9 ẽ. Reuersusqz ad virum dei cũ vniuerso comitatu suo: venit et stetit corã eo et ait. Uere scio q non sit alius de9 in vniuersa terra nisi tantũ in israel. Obsecro itaqz vt accipias bñdictionẽ a seruo tuo. At ille rñdit viuit dñs ante quẽ sto: qr non accipiam. Cũqz vim faceret: penitus non acquieuit: Dixitqz Naaman: vt vis. Sed obsecro concede mihi seruo tuo vt tollam onus duorum burdonum de terra: Non enim faciet vltra seruus tu9 holocaustum aut victimam dijs alienis nisi dño: hoc autem solum est de quo depreceris dominum pro seruo tuo: quando ingredit dñs meus templum Remmon vt adoret. et illo innitẽte sup manũ meã: si adorauero in templo Remmon: adorante eo in eodem loco: vt ignoscat mihi dñs seruo tuo pro hac re: Qui dixit ei: vade in pace. Abijt ergo ab eo electo tempore etc. Ubi describitur bonitas eius ante curationem cum dicitur per illum enim dedit deus salutem sirie: et post curationem: fuit adhuc melior et valde gratus deo et Heliseo vt habetur ibidem. c Et repleti sunt omnes in synagoga ira: qr preponebat eis gentiles quos abhominabantur sicut canes. d Et eiecerunt illum extra ciuitatem: tanqz dignum morte vt illum interficerent vt patet in littera. e Ipse autẽ transiens per medium illorum ibat virtute diuinitatis: q poterat se sic seruare illesum quando volebat. Dicit autem Beda: q cum dominus de manibus eorum lapsus de vertice mõ/

tis descenderet: & sub rupe latere vellet: ubito ad tacitum dominice vestis saxum illud sub terfugit: & instar cere solutum quendam sinum effecit. idest concauitatem in quo dominicum corpus reciperetur: in quo loco omnia linia/menta & ruge ve/stis q̄si vestigia pe dum in rupe ap/parent adhuc si/cut testantur. qui viderunt.

¶ Expositio mo/ralis.

Et repleti sunt omnes in synagoga ira &c. Per istos significā tur illi qui predicatores veritatis persequun/tur eo q̄ dicunt eis displicentia. Ipse autem trā siens per medium illorum ibat. non percutiēs illos: aut impellens nec aliquo modo se vindi/cans. in hoc docens predicatores euangelij: vt non querāt vindictam de iniurijs factis sibi.

¶ Questio fratris Antonij betontini. Ipse au tem transiens p mediū illoꝝ ibat. Luce. iiij. ca.

In quibus verbis queritur. Utrum non resi stere detractionibus sit mortale peccatum. Ad q̄ irrefragrabilis doctor Alex. de ales ait. Q2 si quis detractoribus non resisteret cum debe/ret hoc est: aut ratione officij: aut ratione im/minentis periculi: aut ratione timoris huma/ni: propter que contra dei precepta face/re non licet: mortaliter deum offenderet si fa/ceret. Unde apoca. xxj. cap. scribitur Timi/dis erit pars in stagno ardenti igne: & sulphu re: Uerum si quis hoc ex rationabili causa per ageret: minime mortaliter peccaret: quia teste Hieronymo. Frustra niti & nihil aliud q̄3 odi/um quereret: extreme dementie est. &. xxiij. q. iij. cap. Non in perpetuum scribitur. Et sunt v̄ ba rabani de pressuris ecclesiasticis: qui taliter inquit: Multi sacerdotum culpa zelo dei perse qui se profitentur: sed dum indiscrete hoc agi/tur: sacrilegij facinus incurrunt: & dum preci pites: quasi ad emendandum ruunt: ipsi quoq3 multo magis deterius cadunt. Idcirco domi/nus audiens ciues suos Nazareth: ex inuidia habitatoribus facta in capharnaum detrahen tes atq3 dicentes: Quanta audiuimus facta in capharnaum: fac hic & in patria tua: suisq3 iu/stis responsionibus non modo esse conuictos sed ira turbatos: & ad sui necem esse dispositos donare volens nobis exemplum fugiendi de/tractores atq3 maleficos: transiens per medium illo/rum ibat. idest abscondit se. In quo s̄m Crisostomum: Et que sunt huma nitatis: & que sunt diuinitatis osten dit. Stare enim in medio insidianti um: & non apprehendi diuinitatis eminētiam ostendebat. Abscondi vero dispensationis ap/parebat ministerium.

Feria tertia post ter tiam dñicam. xl. Euan gelium s̄cdm Matthe/um. xviij. cap.

In illo tempore Respiciens ie/sus in discipulos su os dixit Simoni petro Si peccauerit[a] in te fra ter tuus vade & corripe eum inter te et ipsum solum[b]. Si te audierit

¶ Expositio litteralis.

a Si peccauerit: hic consequenter osten/dit q̄ debemus esse benefici proxi/mo ex parte anime in effectu: & hoc du pliciter. Primo defectus eorum charitatiue corigendo offensam misericorditer remitten/do: Ibi iterum dico vobis. Ad primi euidenti am notandum q̄ duplex est correctio: vna que est ad peccantis punitionem propter conserua/tionem iusticie: & ista non ordinatur semp ad correctionem delinquentis: q2 aliquando sibi infligitur pena mortis: & ideo principaliter ē ad conseruationem iusticie & ad terrorem alio rum: & talis correctio non pertinet ad singula/res personas sed ad iudicem ad quem pertīet conseruare iusticiam inter homines: & per s̄ talis correctio que ordinatur ad fratris peccā tis emendationem: & ideo hec est actus chari/tatis & pertinet ad omnes: q2 sicut dicitur in ecclesiastico vnicuiq3 mandauit deus de pro/ximo: & ideo sicut quilibet tenetur defectus ei9 charitatiue ad emendationem eius corrigere: si tamen probabiliter credat q̄ ex sua correctio ne debeat se emendare: & de tali correctione lo quitur hic saluator non de prima que est actus iusticie. Tangit autem debitum modum hui9 correctionis dicens. b Si autem peccaue/rit in te frater tuus: & intelligitur istud in te dupliciter: vel q2 te solum lesit: vel q2 te solo sci

ente peccauit: Si enim alios lederet vel coram alijs peccaret: Tunc non haberet locum illud q̄ subditur. b Uade ⁊ corripe ipsu͞ inter te ⁊ ipsum solum: quia peccata publica sunt in publico arguenda: secundum q̄ dicitur prime ad Thimotheum.v. cap. Peccantem coram omnib' argue: vt ceteri timorem habeant: sed quando sunt secreta tunc hab; locum correctio fraterna que est act' charitatis: que debet fieri p̄mo in secreto cuius est. sicut enim medic' corporalis si debito modo p̄cedat nititur inducere sanitatem cum minori dispēdio corporis: vt sine mēbri abscisione: ⁊ si nō possit tūc abscindit membrum minus nobile vt conseruetur magis nobile vel totum corpus: sic ille q̄ fratrem peccantem occulte corripit charitatiue debet tentare si possit fratrem emendare absq; detrimento sue fame: q; fama computatur inter maiora bona hominis citra virtutes ⁊ ideo corrigens fratrem debet quantum potest conseruare eius famam. Alia causa est q; amissa fama vel lesa efficitur homo inuerecūdus: ⁊ per consequens minus a peccato retrahitur q̄ prius: Est ergo debitus processus ī correctione charitatiua vt homo corrigat fratre; suum inter se ⁊ ipsum solum vt sic possit eū saluare cum omnimoda integritate sue fame: ⁊ h̄ est q̄ sequitur. c Si te audierit lucratus eris fratrem tuum: cum. s. scilicet cum integritate fame ad salutem reducendo. d Si autem te non audierit: q; enim fama minus bonum q̄ bona sit vita. si nō possit seruari bona vita fratris sine detrimento sue fame: tunc procedendum est ad salutem bone vite cum aliquali lesione sue fame: ⁊ ideo adducendus est vnus alius vel duo ad sciendum. s. fratris delictu; ⁊ vt coram eis arguatur: ⁊ si se non correxerit tunc simpliciter contēnenda est eius fama vt conseruetur bona vita vel saltem ordo iusticie ad

lucratus eris fratrem tuum[c]. Si autem te nō audierit[d]: adhibe tecū adhuc vnum vel duos vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit[e] eos dic ecclesie[f]. Si autem ecclesiam non audierit[g]: sit tibi sicut ethnicus ⁊ publicanus[h]. Amen[i] dico vobis[k]: quecunq; ligaueritis super terrā erunt ligata ⁊ in celo: ⁊ quecunq; solueritis super terram erunt soluta ⁊ in celo. Iterum dico vobis[l]: q; si duo ex vobis consenserint[m] super terram de omni re q̄cūq; petierit fiet illis a p̄re meo q̄ ī celis ē. vbi enī sūt duo vel tres cōgregati[n] ī noīe meo: ibi sum in medio eorum[o].

terrore; aliorum: ⁊ hoc ē q̄ sequitur. e Quod si eos non audierit: se corrigendo. f Dic ecclesie. id est prelato per denunciationem publicam: ⁊ tunc sunt testes inducendi ad faciē probationem qui prius fuerint inducti ad fratris secretam correctionem. g Si aūt ecclesiam non audierit: preceptum prelati contēnendo. h Sit tibi sicut ethnic' ⁊ publicanus. i. separetur ab alijs fidelibus per excōmunicationem ⁊ censuram ecclesiasticam ⁊ q̄ talia possint prelati ecclesie ferre subditur. i Amen. i. fideliter. k Dico vobis quecūq; ligaueritis: quia deus talem punitionem approbat: si iudicium ecclesie non erat. Considerandum tamen circa predicta q̄ si peccatum occultum fratris fuerit in preiudicium communitatis: vt si aliquis tractaret secrete cum aliquib' ciuibus qualiter ciuitas esset hostibus tradenda: vel si aliquis hereticus in secreto corrumperet fideles: tunc secreta correctio vel admonitio non esset expectanda: sed statim esset prelato denunciandum qui posset tali periculo p̄cauere. Et idem iudicium de consimilibus casibus est habendum. l Iteru; dico vobis. Hic consequenter ostendit q̄ non solum debemus fratrem corripere sed etiam offensam nobis illatam remittere: Et diuiditur in duas partes quia primo facit q̄ dictum ē: secundo ostendit quotiens sit offensa fratris remittenda ibi: tūc accedens. dicit igitur primo. m Si duo ex vobis consenserint: in animo. s. offensam sibi inuicem remittendo. i. de omni re quācunq; petierint fiet illis: q; oratio nō est accepta cora; deo si teneat odiū ꝯ frēm in aīo p̄pter q̄ s̄bdif. n Ubi enī sunt duo vel tres ꝯgregati. i. charitate vniti. o In medio eoꝝ sū: acqescēdo bone volūtati ⁊ petitiōi eorūdē: dū tñ illa o͞ro habeat ꝯditiōes cōueniētes q̄ ad hoc requirūt. s. q̄ aliq̄s oret pro se pie ⁊ pseuerāter: his enī cō

currētibus semper oratio exauditur. Et si aliquando differtur tamen tempore competenti impletur sicut habetur.ca.vij. Aduertendum tamen quod licet offensa sit semper remittenda non tamen iniuria: Si enim ex remissione iniurie et pene debite sequeretur pronitas in eo cui remittitur ad facilius peccandum: non esset bonum ei remittere similiter si ex tali remissione eēt scādalum aliorum et omissio iusticie et in consimilibus casibus.

Tunc accedens ad eum Petrus[a] dixit. Domine quotiens peccauerit in me frater meus dimittam ei vsque septies Dixit illi iesus[b]. Non dico tibi vsque septies sed vsque septuagies septies

a Tunc accedens ad eum petrus. hic ostendit quotiens sit fratri remittendum. Circa quod aduertendum quod sicut frequenter dictum est Petrus tanquam principalis aliquando loquebatur pro se et pro alijs: et ideo audito saluatore quod offensa fratris peccantis esset remittenda: et hoc petijt si sufficeret ad salutem dimittere septies.

b Dicit illi iesus non dico tibi vsque septies: et ponitur numerus hic determinatus pro indeterminato: ac si diceret totiens quotiens: vt dicit Augustinus.

Expositio moralis.

Si autē peccauerit in te frater tuus.i.te sciēte. vnde Augustinus. quid est in te peccauit nisi tu scis quia peccauit vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Hieronymus corripiendus enim est seorsum frater ne si semel verecundiā amiserit permaneat in peccato. Si te audierit lucratus eris fratrem tuum. per salutem enim alterius nobis quoque acquiritur salus: si autem non audierit adhibe tecum vnum vel duos: glo. vt si dixerit non esse peccatum probent illud esse peccatum. Quod si non audierit eos dic ecclesie. Crisosto. idest his qui ecclesie president. Si autem ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Augustinus.i. gentilis et paganus in numero fratrum non computādus. Amen dico vobis quecunque ligaueritis etc. Augustinus de verbis domini in monte. Cepisti habere fratrem tuum tanquam ethnicum et publicanum liga illum in terra: sed vt iuste liges eum vide: nam iniusta vincula disrumpit iusticia. Iterum dico vobis quia si duo ex vobis cōsenserint: subintelligendum est si petierint pie perseueranter et pro se. Domine quotiens peccabit in me frater meus: subditur vsque septuagies septies.i. quadringentis nonaginta vicibus: vel vt dicit Augustinus. Omnino quotienscunque peccauerit ignoscas.

¶ Questio fratris Antonij betonti/ Qui ecclesiam nō audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus Matth. xviij.cap.

Super quibus verbis queritur. Utrum sine peccato vnus homo possit iudicare et condēnare alium hominē. Ad quod breuiter respondetur secundum Astexanum in summa sua libro primo titulo.xxxviij. Quod vnus homo iudicet alium hominem tripliciter pōt intelligi. Uno modo extenso vocabulo iudicāndi ad arguere: corripere: et monere: et hoc circūstātijs obseruatis fieri potest sine peccato. Nā arguere proprie superiorum est respectu inferiorum. Unde apostolus ad Thimo.iiij.ca. Argue: obsecra: increpa: Sed modum reprehēsionis in secundo ca. Explicat dicens. Hec loquere et exhortare: et argue cum omni imperio. verum corripe est respectu parium. Idcirco in euangelio hodierno dī. Si peccauerit in te frater tuus vade et corripe eum inter te et ipsum solū. Monere vero est inferiorum respectu superiorum: vnde Bernardus ad Eugenium. Moneo te non arguo. Alio quidem modo vnum hominem alium iudicare intelligi potest temerarie quod vniuersaliter interdicitur: vt.ij.q.j.ca. primo super omnia scribitur. Imo super omnia diligenter inquirite vt cum iusticia et charitate diffinitatis neminem condēnetis ante verū et iustum iudicium: nullum iudicetis suspitionis arbitrio: sed primum probate et postea charitatiuam proferte sniam: et quod vobis non vultis fieri: alteri facere nolite. Et si suspitionibus quis temptatur. Cum propheta psal.cxviij. Clamare debet ad dominum dicens. Amputa obprobriū meum quod suspicatus sum: quia Paulus prima ad corin.iiij.ca. dicit: Nolite ante tempus iudicare.i. ante vniuersale iudicium quod filio dei proprie reseruatur. Ultimo vnum hominem aliū iudicare intelligi potest secundum ordinem ecclesie que dupliciter hominem iudicat iudicio.s. di/

scretionis quod in manifestis et certis: cuicunque conceditur eo modo quo superius dictum est. Et iudicio correptionis quod prelatis solum competere dinoscitur. Quod glo. super illo verbo pauli prime ad Corin.v.cap. Qui frater nominatur etc. tangit dicens: hoc inquit apostolus dicendo quod noluit hominem ab homine iudicari ex argumento suspitionis vel ex ordinario vsurpato quod iudicio: sed potius secundum legem dei et ordinem ecclesie. Cui inobediens mortaliter peccat secundum verba matthei.xviij.ca. Si ecclesiam non audierit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Qui talis secundum doctorem nostrum Landulphum excommunicatus est: et excommunicatio non est infligenda secundum Ricar. et doctorem subtilem nisi pro peccato mortali et multum enormi: quia igitur omne iudicium rectum vel recte factum secundum hic dicta bonum est preter iudicium temerarium: patet quia sic vnusquisque ordine posito alium iudicare valet preterquam iudicio temerario quod ex inuidia procedit sicut ipsa detractio.

Feria.iiij. post tertiam dominicam quadragesime. Euangelium secundum Mattheum.xv.cap.

In illo tempore accesserunt ad iesum scribe et pharisei dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum? Non enim lauant manus suas cum panem manducant. Ipse autem[a] respondens ait illis. Quare et vos transgredimini mandatum dei[b] propter traditionem vestram? Nam deus dixit[c]. Honora patrem tuum[d] et matrem tuam: et

Expositio litteralis.

Hic ponitur vera promulgatio legis euangelice a Mattheo ad gentiles reprobando iudeorum expositionem falsam legis: et diuiditur in tres: quia primo arguit iudeos de eo quod dictum est. secundo de apparenti sanctitate: ibi hypocrite. tertio de vana superstitione: ibi: Audite et intelligite. Prima in duas quia primo ponitur iudeorum maligna interrogatio ad christi deprehensionem Secundo ponitur eius responsio vera ad eorum confutationem ibi: Ipse autem respondens. Ad euidentiam prime partis aduertendum quod a tempore moysi de voluntate dei constituti sunt septuaginta senes etate et moribus maturi et scientia prediti ad regimen ipsius populi: et moyses erat super eos: Ita quod in vniuerso erant septuaginta vnum vt habetur numeri.xj.ca. Et ex illo tempore statutum est quod tot essent ad regimen populi ordinati: et isti dicebantur iudices ordinarij quia per impositionem manus instituebantur vt habetur in glosis hebraicis in multis locis: et ibi residebant in hierusalem: et ad eos fiebat recursus de ciuitatibus in ambiguis et difficilibus: et eorum determinatio habebatur pro lege firma quam non licebat transgredi: vt habetur deuterono.xxviij.c. Isti etiam statuebant aliqua que pertinebant ad regimen populi et in statutis eorum erant aliqua que cadebant sub precepto tanquam necessitatis: et aliqua sub monitione tanquam eiusdem decentie et honestatis. De talibus autem erat istud statutum quod hic tangitur videlicet quod accedentes ad mensam prius lauarent manus suas: Uerumtamen pharisei et scribe intellectum huius mandati volebant trahere ad quandam falsitatem videlicet quod per hoc acquireretur quedam munditia spiritualis: mouebantur autem ad hoc quia in lege alique immunditie per corporales ablutiones dicebantur emundari: et quia discipuli christi aliqua que non erant necessaria: sed magis cuiusdam superstitionis inquantum intellectus sic trahebatur non obseruabant. Christum in discipulis suis arguebant tanquam contemptorem doctrine seniorum: vt sic redderent eum populo odiosum.

a Ipse autem: Hic ponitur christi responsio vera ad ipsorum confutationem dicens.

b Quare et vos transgredimini mandatum dei: non respondet dicendo quod lotio manuum que faciebat ad honestatem esset mala: vel quod apostoli ipsam omittendo bene facerent vt facit ad honestatem. Licet benefacerent omittendo propter superstitionem: Sed quasi clauum clauo retondendo dicit eos deficere: quia faciebant transgredi mandatum domini propter mandatum hominum: quod probat dicens.

c Nam deus dixit. Exodi.xx.cap.

d Honora patrem tuum: Honor iste non solummodo intelligitur reuerentia: sed et admini/

stratio necessariorum. Hanc autem excludebāt
per suam doctrinam falsam: q2 sacerdotes qui
erant cupidi vt bona que essent administrāda
parentibus conuerterentur in lucra eoꝝ dice/
bant ꝙ melius esset illa deo offerre. Tum quia
ē pater pncipalis
⁊ spiritualis. Tuꝫ
quia lꝫ per talem
oblationem parē/
tes sustinerent de
trimentum corpo
rale consequeban
tur tamen bonum
spirituale: inq̄ꝫtuꝫ
illud quod erat in
eorum necessita//
tem conuertendū
deo offerebatur: ⁊

qui maledixerit p̄ri vel
matri morte moriatur.
Vos aūt dicitis[a]. Qui-
cunqꝫ dixerit patri vel
matri munus quodcū-
qꝫ est ex me[b] tibi prode
rit[c]: ⁊ nō honorificabit
patrem[d] suum aut ma-
trem suam: et irritum
fecistis[e] mādatum dei[f]
ppt̄ traditionē vestrā.

Sequitur alia
pars textus

ex h' sequebat̄ ꝙ p̄ceptū de honore parētū inq̄ꝫ
tū intelligit̄ in hoc administratio necessarioꝝ
euacuabatur per talem expositionem falsam: ⁊
hoc est quod dicit Saluator. a Vos aūt di
citis falsum. s. exponendo mandatum dei.
b Quicunqꝫ dixerit patri vel matri munus
quodcūqꝫ ex me est: deo consecratum scilicet ⁊
oblatum. c Tibi pderit. magis supple q̄ꝫ si
expenderes in necessitates tuas ⁊ est constru/
ctio defectiua: ⁊ est sensus: quicūqꝫ dixerit ⁊c. i.
licite ⁊ bene potest dicere quod dictum est: ⁊ ī/
pleuit preceptum diuinum: ⁊ est dignus vita
eterna: quod est falsum quia ſm veritatem est
transgressor p̄cepti: ⁊ hoc est quod subditur.
d. Et non honorificabit patreꝫ ⁊c̄. Illud quod
erat sibi debitum subtrahendo. e Et irritū
fecistis: vos sacerdotes ⁊ pharisei.
f Mandatum dei ⁊c̄. Ad maioreꝫ intellectū
considerandum ꝙ pater per se tenetur pvide/
re filijs: q est causa eorum q̄ꝫtum ad esse: ⁊ ideo
debet eis nutrimentum ⁊ documentum: Filius
autem tenetur pvidere parentibus de necessa/
rijs p accidens scilicet si indigeat ⁊ ip̄e sit po/
tens. Et ideo si pater iam in necessitateꝫ occur/
rerit: bona de quibus filius potest sibi admini/
strare iam sunt sibi debita: de alieno auteꝫ nul/
lus potest deo sacrificiū facere: ⁊ ideo talia deo
offerre non est licitum quia hoc est transgredi
preceptum de honore parentum: secus autem
esset: si filius bona sua deo vouisset vel cōsecras/
set anteq̄ꝫ parentes essent in necessitate positi:
quia tunc non esset licitum de eis pvidere pa/
rentibus: quia si esset deo votum factum de ali/
quo imolatitio: non posset immutari. Si auteꝫ
de aliquo non immolatitio non poterat muta/
ri nisi per redemptionem. Ex dictis patet falsi/
tas illius opinio/
nis que dicit: ꝙ fi/
li⁹ post pfessionē
factam in religio/
ne tenet̄ exir̄ clau
strum pter neces
sitatem parentuꝫ:
etiam contra vo/
luntatem sui supe/
rioris: quia per ta
lem pfessionem ē
deo iam consecra
tus: ⁊ ideo pter
necessitatē parētū non debet cōtra votū tale fa
cere: hoc etiaꝫ patet alia ratione: quia filius cū
venerit ad etatem adultam sicut potest inuitis
parentibus licite matrimonium contrahere:
vel ad sacerdotium pmoueri: ita etiaꝫ religio/
nem ingredi cessante tunc necessitate parentū
sed per sacerdotium excusatur de hoc quod nō
tenetur subuenire patri per vsum armorum si
ab hostibus inuadatur: quia iam non sibi licitū
est pugnare corporaliter: similiter per matri/
monium excusatur: quod non tenetur manere
cum patre: quia est obligatus vxori: ergo mul/
to fortius p professionem factam in religione
excusatur a subueniendo parentib⁹ nisi ſm mo
dum conuenientem sue regule: ⁊ per consequēs
non debet propter hoc contra votum obedien
tie facere: immo esset inobediens hoc faciēdo
per hoc patet solutio cuiusdam rationis: que so
let ad oppositum induci que talis est. votuꝫ fa/
ctum de his que sunt super erogationis non p̄/
iudicat illis que sunt de necessitate precepti cū
preceptum implere sit necessitatis: vouere au/
tem talia non: sed votum religionis est de his
que sunt super erogationis. subuenire auteꝫ pa
rentibus in necessitate est de necessitate prece/
pti: ergo per votum religionis per professionē
solēnizatum non absoluitur aliquis quin tene/
atur administrare parentibus: sicut ante: ergo
per consequens tenetur exire claustrum pro/
pter necessitatem parentum: etiam contra vo/
luntatem superiorum. Dicendum ꝙ per profes

sionem non absoluitur a precepto: bene tamen absoluitur aliquo modo implendi preceptum: quia preceptum de honore parentum est affirmatiuum: et ideo non obligat ad semper sed pro loco et tempore et aliis debitis circūstātiis que aliquando variantur secundum conditionem ipsius implentis preceptum: quia aliquis modus subueniēdi patri efficitur inconueniēs et illicitus ipsi filio per assumptionem alicuius status liciti: immo etiam perfecti: sicut subuenire patri per dispensionem armorum efficitur illicitum per sacerdotii statum: tenetur tamen ei subuenire aliis modis suo statui conuenientibus ita eodem modo post votum obedientie subuenire patri contra voluntatē superioris efficitur illicitum ipsi religioso: tenetur tamen ei subuenire modis conuenientibus professioni sue.

Hypocrite[a] bene prophetauit de vobis ysaias dicēs. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longe est a me. Sine causa[b] autem colunt me[c] docētes doctrina et mandata hominum[d]. Et conuocatis ad se turbis[e] dixit eis. Audite[f] et intelligite[g]. Non quod intrat in os[h] coinquinat hominem[i]. sed quod procedit ex ore[k] hoc coinquinat hominem[l].

a Hypocrite. hic redarguit saluator iudeos de falsa sanctitatis simulatione: quia ad hoc quod essent in reuerentia populi ostendebant sanctitatem in verbis: et in exteriori conuersatione: cum tamen corrupti essent intentione: sicut fuerat prophetatum per Isaiam. xxix. cap. licet sub aliis verbis ponatur quam hic: sententia tamen est eadem: sequitur. b Sine causa: idest frustra.
c Colunt me. Sicut enim medicina dicitur sine causa vel frustra propinari: que non confert sanitatem: sic cultus diuinus qui non ducit ad veram felicitatem sequitur.
d Docentes doctrinas et mandata hominū: qua propter suam auaritiam docebant trāsgredi mandata dei propter traditionem suam: vt visum est in falsa expositione precepti de honore parentum: et hoc etiam faciebant propter suam superbiam: vt propter doctrine auctoritatē populus deferret eis maiorem reuerētiam. Audite et itelligite. hic saluator arguit iudeos de vana superstitione: et diuiditur in duas partes: quia primo facit quod dictum est in generali. secūdo magis explicat intentionem suam in particulari ibi respondēs autem petrus. Prima in duas quia primo in generali ponit suum documentum: secundo ex hoc subiungit phariseorū scandalum ibi tunc accedentes. Circa primum aduertendum quod sicut dictum est lotio manuum ante commestionē vel cibariorum ad positionem faciebat ad quandam honestatem et mundiciam corporalem et in hoc erat bonum. sed si omitteretur dicere quod ex hoc incurreretur immunditia spiritualis. hoc est falsum et superstitiosum: quia imunditia spūalis prouenit ab iteriori delectatione et consensu mentis: nō ab ipsis rebus corporalibus et hoc ē quod dicitur hic.

Sequitur alia pars textus

e Et conuocatis ad se turbis: reuocando eos a falsa doctrina eorum dixit eis.
f Audite. aure corporis.
g Et intelligite. aure mentis.
h Non quod intrat in os. i. cibus corporalis
i Coinquinat hominem. spiritualiter scilicet nisi inquantum per delectationem male afficitur ad cibum.
k Sed quod procedit ex ore. i. verba que sūt malicie interioris significatiua.
l Hoc coinquinat hominem. considerandum quod christus hic non dicit contra legem. licet enim aliqui cibi in lege reputarentur immundi: vt caro porcina et huiusmodi. Hoc tamen nō erat secundum eorum naturam: quia omnis creatura dei bona est: primo ad Thimo. iiii cap. Unde geñ. primo vidit deus cuncta que fecerat: et erant valde bona: dicitur autem porcus immundus et agnus mundus: vt dicit Augustinus contra faustum: quia per animalia immunda secundum legē significantur quedam vicia que sunt euitanda. et ideo quia lex euangelica que spiritualis est inchoata fuit per christum: Ideo et illa obseruatio figuralis ciborum non erat amplius obseruāda.

Expositio litteralis super textum: Tunc accedētes discipuli

a Tunc accedentes discipuli eius. Hic ex doctrina xp̄i ponitur phariseoꝝ scandalizatio: qꝛ per doctrinam xp̄i videbant eoꝝ simulationes ⁊ doctrinam reprobatam: ⁊ ideo non poterant resistere p̄ rationem vel p̄ scripturam: ideo ex inuidia mouebantur contra xp̄m ad mouendum seditionem. Et qꝛ veritas vite iustitie et doctrine non est dimittenda ꝑpter scandalum alioꝝ: qꝛ tale scandalum ꝑcedit ex malitia ipsius scandalizati: vnde dicit beatus Gregorius. si de veritate scandalum oritur rectius oriri permittitur: q̄ꝫ qḋ veritas relinquatur: Ideo sequitur. b Omnis plantatio.i.doctrina ab homine inuenta que non est legi ipsius dei consona. c Eradicabitur: qꝛ nō hꝫ firmum fundamentum ⁊ radicem.
d Sinite illos.i.doctrinam eorum euitate.
e Ceci sunt:i.carentes vero intellectu legis.
f Et duces cecoꝝ: qꝛ alios excecāt suo errore: ⁊ ducunt eos ad precipitiū. g Respondēs aūt Petrus: Hic aperitur p̄dicte doctrine xp̄i ītellectus magis in speciali: qꝛ petrus ꝑ se et ꝑ alijs quesiuit intellectum dicens. h Edissere nobis.i.expone. i Parabolā istam.i.sententiam occultam. k At ille dixit. Adhuc ⁊ vos sine intellectu estis: quasi dicat tam diu audistis doctrinam meam: quod statim deberetis intelligere ea que dicta sunt. Unde sequitur.
l Non intelligitis: qꝛ omne ⁊c̄. Istud est veꝝ p̄ sinodochē qꝛ aliqua pars de omni qḋ intrat in os. m In secessum emittitur: qꝛ in omni cibo q̄ꝫtumcūqꝫ puro est aliqd īpuritatis ⁊ a natura expellitur tanq̄ꝫ superfluū: ⁊ aliquid retinetur tanq̄ꝫ ad nutritionem necessariū: ⁊ neutrum istoꝝ coinqnat hoīem spūaliter loq̄ndo.
n Que autem ꝑcedunt de ore .vt verba.
o De corde exeunt: qꝛ sunt conceptus mētis

Tunc accedentes discipuli eius[a] dixerunt ei. Scis qꝛ pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens ait. Omnis plantatio[b] quā non plātauit pater meus celestis eradicabitur[c]. Sinite illos[d]: ceci sunt[e] ⁊ duces cecorum[f]. Cecus autem si ceco ducatum prestet: ambo in foueam cadunt. Respondens autem petrus[g] dixit ei. Edissere nobis[h] parabolā istam[i]. At ille dixit[k]. Adhuc et vos sine itellectu estis? Non intelligitis: quia omne[l] qḋ intrat in os in vētrē vadit ⁊ in secessū emittitur[m]. Que autem ꝑcedunt de ore[n]: de corde exeūt[o]: ⁊ ea coinquinant hominem[p]. De corde enim exeunt cogitationes male[q]: homicidia[r] adulteria: fornicationes: furta: falsa testimōia: blasphemie. hec sunt que coinqnant hominem[s]. Non lotis aūt manibus[t] manducare non coinquinat hoīem.

significatiua. p Et ea coinqnant hoīem: q̄n sunt male cogitationis significatiua: ⁊ hoc ē qḋ seq̄tur. q De corde.n.exeūt cogitatōes male ⁊ p̄ ꝯsequens. r Homicidia.i.ꝯsilia ⁊ colloquia ad ꝑpetrādum huiusmodi vicia q̄ hic tāguntur ⁊ ꝯsimilia s Hec coinquinant hoīem: spiritualiter.
t Non lotis aūt manibus ⁊c̄.immūdicia spirituali.
Expō moralis Tunc accesserunt ad eum ⁊c̄.p̄ scribas et phariseos multū sollicitos ꝺ mūdicia exteriori ⁊ modicum de interiori significant hypocrite false: arguentes freq̄nter alios de modicis cum tñ sint infecti grauibus peccatis ꝑpter qḋ eis dicitur supra Math. vij.ca. Quomodo dicis fratri tuo: frater sine vt eijciam festucam de oculo tuo: ⁊ ecce trabs ē in oculo tuo. Quare ⁊ vos trāsgredimini mandatum dei. Simile fit hodie in multis locis in q̄bus maior sollicitudo habetur circa custodiam mandatoꝝ hominum q̄ꝫ circa custodiam diuinoꝝ p̄ceptoꝝ: qꝛ grauius satis punitur trāsgrediēs mandatū p̄ncipis vel p̄lati qḋ tñ frequenter nō est malū nisi qꝛ ꝑhibitum: q̄ꝫ transgrediens dei mandatū qḋ de se semp̄ est illicitū ppl's hic labijs me honorat: hoc pōt dici de doctoribus ⁊ p̄dicatoribus q̄ docent bene ⁊ viuūt male. Cetera sunt ita moralia qḋ nō indigent alia moralitate. Qō fratris Antonij betontini.
Accesserunt ad iesum scribe ⁊ pharisei dicētes. Quare discipuli tui trāsgrediunt̄ traditiones senioꝝ. Nō enim lauāt manus suas cū panem manducant. Mathe.xv.cap.
In q̄bus verbis oritur qō. Utrum ꝑ leui cā mali que apparēt in oꝑatione alicuius possit fieri malū iudiciū sine peccato mortali. Ad quod breuiter r̄ndetur s̄m doctrinā dn̄i Alex. ꝺ ales in suo scḋo volumine. ⁊ ēt s̄m quod habetur ex

vltima glo.ſuper ca. Si quis de gradu.extra ꝺ
purgatōe canonica.Quod ꝓ leui cauſa ſine ma
gno ⁊ letali crimine nemo iudicare temerarie
poteſt.Leuis enī cauſa mali eſt vt pꝛedicta gl.
dicit quando ſunt plura ſigna boni ⁊ pauca ma
li:Sicut cum mu/
lier vel iuuenis q
dam dei verbum
attēte ⁊ deuote fre
quentant. Itez cū
homo peccatoꝛ lȝ
ſceleribus olī fue/
rit multis inuolu
tus pꝛedicationez
frequentat ⁊ eam
audit attente atqȝ
deuote. Ceterum
cū homo clare fa/
me viteqȝ bone et
conuerſatiōis ho/
neſte in loco ſatis
boneſto ⁊ tempo/
re non incongruo
cum muliere deuota turpi ⁊ egrota quandoqȝ
verſatur.In his vtiqȝ malum iudicare falſuȝ ⁊
temerarium iudicium eſt. Iccirco in regiſtro
grego.ait.Graue eſt ſatis ⁊ indecēs vt in re du
bia certa dicatur ſententia.⁊ Bernar.ſup Can
ti.ſermone.xij.dicit.Si is qui de clauſtro ē cō/
uerſatur in populo interdum minus diſcrete:
minuſue circūſpecte ſeſe agere depꝛehenderit.
verbi gratia:in verbo:in cibo:in ſomno:in riſu
in ira:in iudicio:non ad iudicandum confeſtiȝ
ꝓſiliat ſed meminerit ſcriptuȝ.Melioꝛ eſt ini
quitas viri q̄ȝ benefaciens mulier:Nam tu q/
dem in tui cuſtodia vigilans bene facis. ſȝ qui
iuuat multos ⁊ melius facit ⁊ virilius.quod ſi
implere non ſufficit abſqȝ aliqua iniqtate. Idē
abſqȝ quadam inequalitate vite ⁊ conuerſatio/
nis ſue.Memento quia charitas operit multi
tudinem peccatoꝛum. hec ille. Nam qui tales
iudicant ſimiles ſimie eſſe noſcūtur:que grana
tum pomum comedere cupit:ſed quia coꝛticeȝ
ſentit amarum illud citiſſime pꝛoicit. Pꝛoinde
Iſidoꝛus in ſinonimis ait. Nullum iudices ſu/
ſpitionis arbitrio ante ꝓba:⁊ ſic iudica:non.n.
qui accuſatur ſed qui conuincitur reus eſt.Sic
vtiqȝ iudicauit phariſeus vt Luc.vij.ca.ſcribit
Ipſum dominum qui ſe tangi a magdalena ꝑ/
miſit:ſic etiam iudicatus eſt dominus:quando
cum muliere Samaritana loquebatur. vt.iiij.
ca.ſui libꝛi Joannis ait ſic inſuper cum ſcribe ⁊
phariſei iudicauerunt:quia diſcipuli ſui manꝰ
non lauabant cum panem manducabant dicen
tes.Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur tradi
tiones ſenioꝝ nō
n.lauāt manꝰ ⁊c̄.

Feria quinta poſt tertiam dñicaȝ quadrageſime. Euangelium ſm Lucaȝ.iiij.cap.

In illo tempoꝛe.Surgens ieſus de ſynagoga[a] itroiuit in domū ſimonis[b].Socrus autem ſimonis tenebatur magnis febꝛibus[c].Et rogauerunt illum ꝓ ea. Et ſtans ſup illam imperauit febꝛi: ⁊ dimiſſit illam.Et continuo ſurgēs miniſtrabat illis.Cum ſol auteȝ occidiſſet[d]:omnes q habebant infirmos varijs langoꝛibus ducebāt illos ad ieſum.At ille ſingulis manus imponēs

Expoſitio lr̄alis.

Hic ponit ſcōȝ mira/
culū ꝑ xp̄ȝ
operatū:⁊ diuidit
ī duas ptes.In pn
cipalē ⁊ in icidēta
lē.Scōa ibi: Cum
autem ſol occidiſ/
ſet.Circa pꝛimum
ſciendum ꝙ ſina/
goga erat locꝰ vbi
conueniebant le/
gis periti ⁊ cōmu
nis populus ad au
diendum doctri/
nā legis:maxīe diebꝰ ſabbatoꝝ in qbꝰ diuinis
erat vacandū.Iō tali loco ⁊ tpe fuerat docebat
eos xp̄s:q: erāt ꝯueniētia doctrīe eiꝰ.Sciēdū
ſcōo:ꝙ cū xp̄s doceret in ſinagoga iudeos erat
ibi hō in ſpū imūdo:hoc ē obſeſſus a demone ⁊
exclamauit dolēs de xp̄i doctrina q̄ erat aiarū
ſalus ⁊ medicina que obſeſſum liberauit in ſi/
nagoga: ⁊ poſt liberationem ipſius obſeſſi li/
berauit ſocrum ſimonis febꝛicitantem: qꝺ fuit
ſecūdum miraculum.⁊ hoc eſt quod dicit.
a Surgens ieſus de ſinagoga.ſ.poſt ṕdicatio
nem ⁊ eius confirmationem per expulſionem
demonis. b Introiuit in domū Simonis:
vt ibi acciperet refectionem poſt laboꝛem.
c Socrus autem ſimonis tenebatur magnis
febꝛibus.lȝ enim virtute nature febꝛis poſſit cu
rari:non tamen in inſtanti.Chꝛiſtus autem ſa/
nauit eam hic ſubito ⁊ ita perfecte qꝰ illa mlier
miniſtrabat eis.Ex quo oſtenditur iſta curatio
miraculoſa ad diſcipuloꝛum confirmationem.
d Cum ſol autem occidiſſet:hic ponitur pars
incidentalis:Occaſione enim huius ſanatiōis
illi qui habebant infirmos varijs langoꝛibus
adduxerunt eos ad xp̄m querentes remediuȝ
⁊ hoc eſt quod dicitur. d Cum ſol autem oc
cidiſſet.Dicit auteȝ Theophi.Expoſitoꝛ: quod
ita tarde adduxerunt eos ad chꝛiſtum:quia il/

la. dies erat dies sabbati: que finiebatur in vespere illius diei. a Curabat eos. i. omnes q fuerunt ibi adducti erāt mutūvel curabat eos i. plures de adductis quoꝝ fides ⁊ devotio curationem merebantur. b Exibant autē demonia. i. oīa vel plura eodē modo exponēdo a multi clamantia ⁊ dicētia qꝛ tu es fili⁹ dei qꝛ xp̄s ad salutem hoīuꝫ missus: p. pphetias. n. de xp̄o dictas q̄ dtermiauerant tp̄s locū ⁊ modū veniēdi ipius xp̄i ꝭm qd̄ plenius declaratuꝫ ē in qōne de aduētu messie cōpletas in eo ⁊ p alias circūstātias iudei sciebāt ipm eē xp̄m in lege ꝑmissum vt pꝫ hic p textum euāgelicū: ⁊ ēt Marc. p̄mo. vbi p̄cepit xp̄s demoni dicēs. Obmutesce. veruꝫ tn̄ nesciebāt ipm eē deū: nec p temptationē xp̄i in deserto diabolus potuit scire de xp̄o vtrum eēt dei filius p naturā habēs eādem naturā numero cū patre: lꝫ ad hūc finē tripliciter eū tēptauerit vt dcm̄ fuit pleni⁹ Math. iiij. ca. Si eni coignouissent demones ipm eē deū nunq̄ꝫ induxissent iudeos ad ipm crucifigendū ꝭm qd̄ dr̄ prime Corin. ij. ca. Si cognouissent: nunq̄ꝫ glie dominū crucifixissent. Aliq aūt doctores dicūt q nō solū nō cognouerūt demones ipm esse deū vt dcm̄ est: sed nec ēt cognouerūt certitudinaliter ipm esse xp̄m in lege ꝑmissum ꝫ tm̄ hoc cognouerūt quadā ꝯiectura multū ꝓbabili que i hoc loco ⁊ alijs locis euāgelij plurib⁹ noīe scīe exp̄mitur: ꝫ p̄mum dictū magis videt ꝯsonum textui ⁊ dictis sanctoꝝ. c Nō sinebat ea loq Cōpellebat. n. xp̄s demones ad tacēdū de ipso: ne veris falsa miscerēt. ⁊ ne videret querere testimoniū ab ipsis: maxime qꝛ pharisei dicebāt ipm in belzebub p̄ncipe demonioꝝ eijcere demonia vt habet Math. xij. vbi dictū pheoꝝ plenius excludit vt patuit sup̄ p expositionē ibidē. d Facta aūt die egressus ibat in desertum locum. In hoc dans exemplū vt p̄dicator ⁊ mirabiliū diuinoꝝ operator debeat fugere ppli applausum: pꝫ littera euangc. de se.

Expositio moralis.

curabat eos[a]. Exibant autem demonia[b] a multis clamantia ⁊ dicētia: qꝛ tu es fili⁹ dei: ⁊ increpans nō sinebat ea loq[c] qꝛ sciebāt ipm eē xp̄m. Facta aūt die egressus ibat in desertū locum[d]: ⁊ turbe reqrebāt eū: et venerūt vsq̄ꝫ ad ip̄m et detinebāt illū ne discederet ab eis. Quib⁹ ille ait. Quia ⁊ alijs ciuitatibus opꝫ me euāgelizare regnū dei: qꝛ ad hoc missus sum. Et erat p̄dicans in sinagogis galilee.

Socrus aūt simonis tenebat magnis febribus p quā significat psona iracūdie calore aut ꝯcupiscētie laborans: sup quā stat Jesus cum istas passiones mitigat: ⁊ tūc ei deuote ministrat. Cū aūt sol occidisset: p hoc significauit q passio sua in qua iustitie sol occidit: futura erat medicina oīs sp̄ualis infirmitatis. Facta autē die egressus ibat in desertū locū: dans in hoc exēplū p̄dicatoribus reuertendi ad solitudinem ꝯtēplationis post laborē p̄dicatiōis ⁊ vt grās deo agāt de ꝑfectu preterito ⁊ se disponant pro futuro.

Questio fratris Antonij betontini. Exibant aūt dmonia a multis clamātia ⁊c. Luce. iiij. ca.

¶ Super qbus querit. Utrū dolo loquēs atq̄ꝫ ignorāter ꝯtra proximuꝫ temerarie iudicet. Ad qd̄ breuiter r̄ndetur q sic. Nā iudex ꝓpt̄ dolo vel imprudētia ꝯ quē sniaꝫ ferens ꝭm Ray. in titulo d raptorib⁹: ⁊ Hosti. in sūma: ⁊ astexa. li. p̄mo titulo. xxxviij. Tenet leso ad omne iter esse: vbi nō posset induci ille ꝓ quo sniam tulit ad integrā restitutionē: ⁊ h̄ maxime dr̄ in iudicio ꝯsciētie. Qr v̄o graue sit vel odio vel amicitia: vel munere: vel metu: vel quolibet mō iudiciū puertere. Augu. Testat dicēs: qcūq̄ꝫ aut ꝯsanguinitate: aut amicitia: vel hostili odio: vl̄ inimicitijs in iudicando ducit: puertit iudiciū xp̄i q est iustitia ⁊ fructū illi⁹ vertit in dānationis amaritudinē. vn̄ fit q si q̄spiaꝫ dolo ⁊ ignorātia loquat: lꝫ verū atq̄ꝫ bonū dicat ⁊ illi de q̄ fatur minime noceat: nihilomin⁹ temerarie iudicat. Jccirco. xj. q. iij. notat qd̄ Aug. de sermone dn̄i in monte ait. Temerariū inqt iudicium plerūq̄ꝫ nihil nocet ei de quo temerarie iudicatur. ei aūt q temere iudicat: ipa temeritas necesse ē vt noceat. Et qꝛ demonia q̄ xp̄i p̄cepto a multis exibāt dolo atq̄ꝫ ignorāter clamabāt: tu es fili⁹ dei: dolo qꝛ verbo laudabāt ⁊ facto ꝯtra dicebāt: ⁊ offm̄ aplicum ꝭm Criso. vsurpabāt: ⁊ mysterium xp̄i lingua feda publicabāt: ignorāter qꝛ ꝭm Bedā suspicabant eū eē xp̄m: ⁊. ij. q. j. ca. p̄mo sup oīa. Nulluꝫ iudicetis suspitionis

arbitrio. Jō ipē xp̄s increpās nō sinebat ea loq

Expositio litteralis.

IN hac lectione euāgelica dterminat Jo
annes de deriuatione effectus grē qstū
ad gentiles:⁊ q2 xp̄i doctrina driuata ē ad cre
dētes p ei⁹ docrinā
⁊ p miracula vt hz
marci vltio. sermo
nem cōfirmāte se
quētib⁹ signis. Et
ideo agit h de de
riuatione ei⁹ p do
ctrinā pmo scdo p
miraculū ibi ī du
os dies. pma diui
dit i tres. q2 pmo
ponit doctrie xp̄i

Feria.vj.p⁹ dn̄icā ter-
tiā qdragesime Euāge
liū sm Joannē.iiij.ca.

IN illo tem
pore. Uēit
iesus in ci-
uitatē Sa-
marie[a] que
dicit Sichar: iuxta pdi
um qd dedit iacob[b] io-
seph filio suo. Erat aūt
ibi fons iacob.[c] Jesus
aūt fatigatus ex itine-
re[d]: sedebat sic sup fon-
tez[e]. Hora autem erat
qsi sexta.[f] Uenit mlier[g]

oportunitas. secundo ipsius qualitas: ibi ve
nit mulier. tertio ꝯsequēs vtilitas: ibi: reliqt er
go hydriā. Primū ondit ex ei⁹ accessu: ibi venit
ergo. Circa qd sciendū q xp̄o baptizato pmo:⁊
discipulis ei⁹ ꝯiter vt pz ex dictis in h ca. Pha
risei cōmoti fuerūt ꝯ eū iuidia:⁊ iō volēs dare
paciētie exēplū: Inde recessit ⁊ occasione docē
di gētiles adyt. Pharisei.n.ex iuidia psecuti st
Joānē ⁊ pcurauerūt eū mitti in carcerē: pp̄ter
qd dr Math.xvij. de Joāne. Helias iā venit ⁊
fecerūt in eū quecūqz voluerūt. Eodē mō xp̄m
psequebant ⁊ ei⁹ mortē tādē pcurauerūt. Reli
qt igit indeā: q2 psequebant ei⁹ doctrinā. qūqz
iesus nō baptizaret tūc lz pmo baptizasset vt di
ctū ē. sz discipli ei⁹. In hoc.n.dedit xp̄s exēpluz
platis ecclie cōmittēde in q pnt fieri ꝯmodi p
iferiores vt ipsi liberi⁹ possint ī altiorib⁹ exerce
ri. Eodē mō dr de aplis relinqntib⁹ iudeā pp̄t
eoꝝ icredulitatē. Actuū.xiij.ca. Uobis oporte
bat pmū loq verbū dei: sz q2 repulistis illud ⁊ i
dignos vos iudicastis eterne vite: ecce ꝯuerti
mur ad gētes: sic.n.pcepit nobis de⁹. Uenit g
h ondit ꝯueniētia doctrine xp̄i ⁊ oportunitas
docēdi ex accessu ⁊c. Pro ītelligētia hui⁹ ē ad
uertēdū q xp̄s trāsiēs de iudea in galileā erat
trāsiturus p gētiles: q in regno decē tribuū ha
bitabāt q translati fuerāt a rege assyrioꝝ illuc.
Captiuitatis ide decē tribub⁹ sic habet.iiij. Re
gū.xvij.ca. Cōueniebāt tn̄ cū iudeis aliqualr: q2
cū pmo fuerūt trāslati in terrā decē tribuū: do
minus misit leones eos deuorātes:⁊ iō rex assi
rioꝝ habito ꝯsilio sup h misit vnū de sacerdoti
bus captiuis q doceret eos colere dn̄m. Ueruz
tn̄ cū h colebāt ydola: vt ibidem dr: nec recipie
bāt oēs libros veteris testamēti. sz tm̄ qnqz li
bros moysi:⁊ sic partim erāt gētiles ⁊ partim
iudei. Xp̄s aūt veniēs de iudea ī galileā hēbat
trāsire p medium samariā. Erat igit samaria ci
uitas gentiliū: vn̄ ītelligendum scdo q tota ista
regio dicebat Sa
maria a noie ciui
tatis metropolis q
antiq⁹ dicebat sa
maria qūuis.n.tūc
eēt dstructa tn̄ no
mē remanserat in
fra. a Uenit g h
ponit oportunitas
docēdi ex accessu:
quia accessit ad lo
cum delectabilez
⁊ getū ⁊ doctrine aptū. Tū pp amenitatē loci:
Tū pp fontis ibidē exn̄tis pprietatē: q signifi
cat doctrinā xp̄i ⁊ grām sm qd d Isai.xij.ca.
Haurietis aqs ī gaudiū de fontib⁹ Saluatoris
⁊c.⁊ h ē qd dr. a Uenit g in ciuitatē samarie q
dr Sichar: Antiqtus dicebat si chē: vt habetur
gen.xxxiij.ca. b Iux pdiū qd dedit iacob io
seph filio suo: Jacob.n.veniens de mesopotha
mia emit agrū ab emor pncipe ciuitatis sychē
⁊ ibi habitauit ad tp̄s iux vrbē: vt ibidē dr: sed
pp raptū Dine filie sue occisi sūt habitatores il
lius ciuitatis a filijs iacob ⁊ sic cessit in posses
sionē ei⁹ ⁊ illū locū ddit iacob moriēs filio suo
ioseph vt habet gen.xlviij.ca. c Erat aūt ibi
fons iacob.i. puteus quē ipe foderat qn̄ ibi ha
bitauit. d Jesus aūt fatigat⁹ ex itinē: ex q appa
ret vitas hūane nāe ex īfirmitate. e Sedebat
sic sup fontē. pp loci aptitudinem ad qescēdū ⁊
docēdū. f Hora aūt erat qsi sexta. h idē dr ad
ondendū cā fatigatiōis: q2 p magnū tp̄s ambu
lauerat pdicādo. g Uenit mlier: posita opor
tunitate docēdi. Hic ꝯiter ponit: qlitas doctri
ne:⁊ diuidit ī duas ptes: q2 pmo ponit in docē
do ꝯueniēs igressus: scdo dbit⁹ pcessus ibi rn̄
dit iesus. Cōueniēs igressus fuit p h qd xp̄s pe
tijt a mliere potū corpalē volēs sibi reddē po
tū spūalē: q2 modus iſtructōis hūane ē q a sen
sibilib⁹ ad ītelligibilia dducat ⁊ h ē qd subdit.
g Uenit mlier d samaria haurire aquā. sama
ria h nō ē nomē ciuitatis sz gētis vl regiōis: q2
illa mlier fuit d ciuitate sichē q tc erat metropol
samaritanoꝝ: vt dr Jose.xj.antiqta. samaria n.
erat dstructa ⁊ rdificata: tn̄ noie mutato ei⁹: q2
tc sebaste dicebat vt hz.xiij.li.antiq.

de Samaria haurire aquam. Dicit ei Jesus. da mihi bibere[a] Discipuli autem eius abierant in ciuitatem[b] vt cibos emerent[c]. Dicit ergo mulier illa Samaritana[d]: Quomodo tu iudeus cum sis bibere a me poscis[e]: que sum mulier Samaritana? Nō enim coutuntur iudei Samaritanis[f]. Respondit Jesus[g] et dixit ei. Si scires donum dei: et quis est qui dicit tibi da mihi bibere[h]: tu forsitan[i] petisses ab eo[k] et dedisset tibi aquam viuam[l]. Dicit ei mulier[m]. Domine neqȝ in quo haurias habes: et puteus altus est. Unde ergo habes aquam viuam[n]? Nunquid tu maior es patre nostro Jacob[o]: qui dedit nobis hunc puteum[p]: ipse ex eo bibit: et filij eius: et pecora eius? Respōdit iesus[q] et dixit ei. Omnis qui biberit ex hac aqua sitiet iterū[r]. Qui autem biberit ex aqua quam[s] ego dabo ei: non sitiet in eternū[t]

a Dicit ei iesus da mihi bibere: causa quare petijt a muliere subdit. b Discipuli.n. eius abierunt in ciuitatē: et ideo nō fuerāt pñtes ad dandū sibi potū. c Ut cibos emerent: qz sup fontē comedē volebāt sicut paupes nec ad magna hospitia ī villam declinabant. d Dicit ei mulier illa samaritana q̄ nō cū tu iudeus sis cognouit.n. p habitū quē ipse portabat eū eē iudeū: qz sicut erāt distincti ab alijs in cultu dei et in corpali circūcisiōe. ita etiā veste: ppter qd̄ nūeri.xv ca. pcipitur qd̄ habeāt fimbrias per angulos paliorū. e Bibere a me poscis etc̄. de h̄ ēt mirabatur: cuius cā subditur. f Nō.n. coutunf iudei samaritanis: lȝ.n. eēt iudeis pceptū ne iūgerent fedus et amicitias cū alijs natiōibus: tamē spālr abhoīnabanf Samaritanos: Tū quia terrā eorȝ p pte occupauerāt: Tū qz multas molestias eis fecerāt in reedificatōe tēpli et ciuitatis: vt pȝ ca.j. Esdre. g Rñdit iesus. hic consequēter ponit debitus pcessus in docendo: qz pmo docet xp̄s verbis. scd̄o signis: ibi. Dicit ei iesus vade: pma in duas: qz pmo pponit intentum: scd̄o remouet mulieris falsū itellectū: ibi. Rñdit iesus. Habita igitur occasione loquēdi de aqua spūali ex verbis mulieris. Rñdit ih̄s et dixit ei. Si scires donū dei.i. grām spūs s̄cti in quo dono alia donanf. h Et qs est qui dicit tibi da mihi bibere: qz potēs ē et parus grāȝ spūs scti dare oīb9 petētib9 eā fideliter et deuote. i Tu forsitan: h̄ dicit pp liberi arbitrij vertibilitatē. k Petisses ab eo: qz grā nō datur adultis de cōi lege sine motu pprio in deū.
l Et dedissȝ tibi aquāviuā.i. sp̄s scī grāȝ qz estu ɔcupiscētie refrigerat: et p deuotionē humectat Dr̄ ḡ aq̄ viua ad silitudinē aq̄ in corpalibus vbi dñr aq̄ viue q̄ ɔtinuanf pncipio sue scaturiginis. Aq̄ aūt mortue dñr ille q̄ sūt collecte in lacub9 et cisternis: grā aūt sp̄s scti cū ipso ɔtiguaf: qz grā nō ē in aīa. nisi sp̄s scūs spāli mō hitet in ipsa et qz mulier erat assueta corpalib9 itellexit vbū xp̄i de aq̄ corpali. iō sequitur. m Dicit ei mlier. Dñe neqȝ ī q̄ hauri as hēs: et puteus alt9 ē. q.d. nō potes mihi dare aq̄ȝ viuā d̄ isto puteo qz nō hēs instrm ad hauriēdū: et pute9 ē ita pfūdus q nō posses attingē manu. n Uñ ḡ hēs aq̄ȝ viuā. q.d. nō potes mihi dare nisi tu facēs h̄ miraculose: q nō vr̄ qz tunc tu esses maior pr̄iarcha iacob: qd̄ nō vr̄: et h̄ ē qd̄ dr̄. o Nūqd tu maior es patre nr̄o Jacob q fuit ɔtēt9 aq̄ hui9 putei. iō seqr̄. p Qui dedit nob̄ puteū: Jn q̄tū fodit ipȝ vt pdictū ē: qd̄ nō fecisset si aq̄ȝ viuā p volūtate sua aliūde hr̄e potuisset. Et bibit ex eo et filij ei9 et pecora ei9. q Rñdit ih̄s. hic remouet falsū itellectū hui9 mlieris oñdēs q nō loq̄baf de aq̄ māli s̄ spūali et h̄ ē qd̄ dr̄. Rñdit ih̄s etc̄. Ex aq̄ hac.s. māli de q̄ tu itelligis r Sitiet iterȝ: qz nō sedat siti nisi ad tp̄s. s Qui aūt biberit ex aq̄ etc̄.i. grā sp̄s scī. t Non sitiet in eternū. Sed ɔ̄ h̄ vr̄ illud ecclīastici.xxiiij.cap. Qui bibūt me adhuc sitiēt: vbi loqr̄ de aq̄ sapiē Dicēdū qd̄ sitis vno modo accipif p desiderio alteri9 rei nō habite: et sic oīs res tp̄alis adepta magis gn̄at sitiȝ q̄ȝ tollat: qz cupiditatē augmētat: Silr̄ aq̄ corpalis: qz nō habȝ effectū nisi ad tp̄s: opȝ iterū q alia aq̄ numero sumaf ad sedādū sitim et sic fit interruptio. Alio mō accipif sitis pro desiderio eiusdē rei habite ad habēdaȝ eam pfectius et sic habētes deū p grām sitiunt habere ipm p gl̄iaȝ et hoc mō loquif auctoritas eccli. pallegata. Tertio mō accipif sitis p exclu

ſione faſtidij a declaratione dabita:⁊ ſic dicun/
tur. Beati deū ſitire:Cū ergo d̄r hic. Nō ſitiet
in eternū:intelligit̄ de ſiti ꝑmo modo dicta: q̄
habēs grām dei habet deum: ⁊ ideo non deſi/
derat aliq̄d ꝙ non habet.ſed deſiderat eum ꝙ
habet habere per
fectiuſ. Jdeo ſequi
tur. a S₃aqua
⁊c̄.fons aque ſaliē
tis in vitam eter/
nam: q̄ ꝑ gratia₃
ſpiritus ſanctus ī
habitat mentem:
qui ē origo gratie
facientis hominē
ſalire in vitā eter
nam. Naturale ē
enim ꝙ aqua tan/
tum aſcendere po
teſt:quantū deſcē/
dit:⁊ ideo ſicut aq̄ grē a deo in nos deriuat̄:ita
ꝑ ipſam anima ad deum eleuatur:q̄ per ipſam
conſors diuine nature efficitur:vt d̄r ſcđa Pe/
tri ꝑmo ca. Magna ⁊ ꝑcioſa dona donauit vo
bis vt per hoc efficiamini diuine conſortes na
ture. b Dicit ad eū mulier:da mihi hāc aq̄₃
quāuis enī ad plenū nō intelligeret verba xp̄i
tamen audiens huius aque bonitate₃: petit eā
⁊ ſubdit cauſam. c Ut non ſitiam neq₃ veni
am huc haurire vt liberer a ſitis ardore:⁊ a la
bore veniendi huc hauriendi ⁊ deportandi.
d Dicit ei ieſus:q̄ adhuc non poterat capere
hec mulier verba chriſti:Jdeo conſequenter ꝓ
cedit ad ſigna ⁊ diuiditur in duas:q̄ primo in
ſtruit eam per reuelationem ſecreti:ſecundo ꝑ
ſolutionem dubij:ibi dixit ei mulier: Secretu₃
autem illud erat.q̄ mulier adulterum tenebat
qui tamen ab omnibus hominibus loci illius
tenebatur eſſe maritus eius:⁊ ideo per hoc ꝙ
xp̄s hoc ſecretum mulieri dixit oſtendit ſe ſci/
re peccata occulta ⁊ hoc eſt qđ d̄r. d Dicit ei
ieſus. Uade ⁊ voca virum tuum.ſ. putatiuum.
e Et veni huc:hoc non dixit ieſus ad hoc vt il
la mulier eum adduceret ad ſe.ſed vt ex reſpō
ſione eius conuenientius ipſa₃ argueret ſecre
tu₃ reuelando:vnde ſequitur. f Reſpondit
mulier ⁊ dixit non habeo virm.ſ.legitimum.
g Dicit ei Jeſus.exponendo eius dictu₃:bene
dixiſti q̄ non habeo vi₃ ⁊ ſubditur. h Qui
q₃ enim viros habuiſti.i.legitimos. i Et

Sed aqua quā ego da-
bo ei: fiet in eo fons a-
que ſalientis in vitam
eterna₃[a]: Dicit ad eu₃
mulier. Domine da
mihi hanc aquam[b]: vt
non ſitiam[c]: neq₃ veni-
am huc haurire. Dicit
ei ieſus[d]. Uade vocavi
rum tuum ⁊ veni huc[e].

Reſpōdit mulier et di
xit[f]. Non habeo viru₃
Dixit ei Jeſus[g]: bene
dixiſti: quia non habeo
virum. Quinq₃ enim
viros habuiſti[h]: ⁊ hunc
quē hēs nō ē tuus vir[i].
Hoc vere dixiſti[k]. Di-
cit ei mulier[l]. Domie vt
video[m] ꝓpheta tes tu[n]

hunc quem habes:non eſt tuus vir ſecundum
veritatem.ideo ſequitur: k Hoc vere dixiſti
quaſi dicat illud qđ alias finxiſti eum eſſe virū
tuum mendaciu₃ eſt l Dicit ei mulier. hic
conſequenter inſtruit eam per ſolutionem du/
bij:⁊ diuiditur in
duas:q̄ primo po
nitur ipſius ieſu ī
ſtructio:ſcđo mu/
lieris reſponſio:
ibi:dicit ei muli/
er ſcio:Circa pri/
mam partem ſciē
dum ꝙ mulier ꝑ/
cepit eum eſſe ꝓ/
phetam ex hoc ꝙ
eius ſecretum co/
gnouerat. Jō con
uertit ſe ad inter/
rogandum eū de
quodam dubio:ꝙ inter iudeos ⁊ ſamaritanos
vertebatur. Et diuiditur in duas:q̄ primo po
nitur mulieris interrogatio.ſcđo xp̄i reſpon/
ſio:ibi dicit ei ieſus: Circa primum ſciendum.
ꝙ iudei reuertētes đ captiuitate Babylonica
noluerunt ſamaritanos aſſociari ſibi in edifica
tione templi:vt habetur Eſdre.ca.iiij.⁊ ideo fe
cerunt ſibi locum ad orationis diuine in mon/
te gariſim:vt dicunt aliqui. Joſephus aute₃ aſ/
ſignat aliam rōnem dicens. Quod quidam iu
deus nomine Manaſes accepit filiam princi/
pis ſamaritanorum:⁊ q̄ apud iudeos ſummū
ſacerdotium erat valde honorificum: rogauit
ſocerum ſuum vt faceret ſibi templum in gari/
ſi₃:vt ibi ſacerdotio fungeretur:vt habetur.xj.
antiq̄tatū. Samaritani igr̄ dicebāt q̄ loc⁹ iſte
magis erat conueniens orōni q̄₃ templum hie
roſolymitanum. iudei autem contrarium di/
cebant. Et erant rōnes ad vtranq₃ parte₃: ⁊ iō
mulier voluit audire a ieſu circa hec ſuam ſen
tentiā:⁊ hoc eſt qđ dicit̄. l Dicit ei mulier
domine vt. m Uideo per effectum.ſ.per re
uelatione₃ ſecreti. n Q̄ propheta es tu. Jn
ſtrue igitur me de loco orōnis debite: ⁊ arguit
ꝙ locus gariſim ſit conuenientior per hoc qđ
antiqui patres veteris teſtamenti ibi adoraue
runt q̄ filij iſrael ingrediendo terram ꝓmiſ
ſionis in loco illo benedixerunt deum: vt ha/
betur deutero.xxvij.ca. Similiter Jacob patri
archa ⁊ filij eius prope illum locu₃ manſerunt

vt supra dcm̄ est:⁊ ideo in illo loco oꝛones ⁊ sa/
crificia fecerunt:qꝛ ante edificationē templi iu
dei in montib⁹ adoꝛabāt ⁊ sacrificabāt vt pꝫ de
Abꝛaam geñ.xxviij.ca.⁊ de Salomone.iij.Re
gū.cap.iij.⁊ in alijs multis:⁊ ideo ꝓbabile est
ꝙ iacob ⁊ filij ei⁹ i
monte garisiꝫ ado
rauerūt:⁊ hoc est
quod dicit.
a Patres nostri
⁊c̄.Uocabant enī
samaritani patres
veteris testamēti
pr̄es suos qꝛ rece/
perūt qnqꝫ libꝛos
Moysi:⁊ in parte
erāt iudei vt dcm̄
est. b Et vos.s.iu
dei. c Dicitis.ecō
trario. d Quia
ierosolymis ⁊c̄. q̈
si dicat nō videtur
ꝯueniēs illud quod dicitur rōne p̄dicta.sciēdū
tn̄ ꝙ locus ꝯuenientioꝛ erat in hierusalē: quia
erat a deo electus.vt eēt locus adoꝛationis ⁊ sa
crificij vt habet scđo para.vj.ca. e Dicit ei
iesus.hic ponit xp̄i rn̄sio.Mulier.n.deuote pe
tierat eum:qꝛ cognoscens eū ꝓphetam nō con
uertit se ad querendū de curiositatib⁹ vt de euē
tu futuroꝝ.⁊ ꝯsimilibus.sꝫ de modo colendi de
um:ideo instruit eā dicens. f Mulier cre/
de mihi:qꝛ adiscentē opꝫ credere.hie. viiij.ca.
⁊ Esai.vij.cap.Nisi credideritis nō intelligetis
ſm translationē.lxx. g Ueniet hoꝛa.s.tem/
pus publicationis euāgelij. h Quādo ne/
qꝫ in monte hoc:qꝛ cultus gentiliū tūc cessauit:
qm̄ templū diuina dispositione destructū ē.xlij
anno post passionem xp̄i vt sic deuotio ppli cur
reret ad xp̄m:⁊ ex gentilib⁹⁊ iudeis fieret vn⁹
populus xp̄ianus subtracto eo ꝙ impediebat
hāc conuētionem ex vtraqꝫ parte:qꝛ ydolatria
gētilium erat abhominabilis iudeis ⁊ onus ce
rimonialiū legalium erat īpoꝛtabile gētibus:⁊
ideo ꝑ xp̄m vtrūqꝫ est amotum ꝑ publicationē
euāgelij:ideo ex iudeis ⁊ gētibus:factus ē vn⁹
populus xp̄ianus:⁊ sic pꝫ ꝙ xp̄s eam instruxit:
de vero cultu diuino in ꝓximo futuro:qꝛ ydola
tria gentiliū ⁊ cerimonie iudeoꝝ conuertende
erant in sp̄ualeꝫ noue legis cultū diuinū.Uerū
tamē qꝛ ante publicationē euangelij cultus iu/

Patres nostri in mon-
te[a] hoc adoꝛauerunt: et
vos[b] dicitis[c] qꝛ hieroso
limis[d] est locus vbi ado
rare oꝫ. Dicit ei iesus[e].
Mulier crede mihi[f] qꝛ
veniet hoꝛa[g] quādo ne
qꝫ in mōte hoc[h] neqꝫ ie-
rosolymis adoꝛabitis
patrem. Uos adoꝛatis
qđ nescitis[i]:nos ado-
ramus[k] quod[k] scimus:
qꝛ salus ex iudeis est[l]:
Sed venit hoꝛa[m]:⁊ nūc
est[n] quando veri adoꝛa
toꝛes adoꝛabunt patrē
i spiritu ⁊ veritate[o] Nā
⁊ pater[p] tales querit q
adoꝛent eum. Spiritus
est deus ⁊ eos qui ado
rant eum in spiritu et
veritate opoꝛtet adoꝛa-
re[q]. Dicit ei mlier: scio
quia messias venit[r]: q

dcoꝝ erat licitus ⁊ bonus:nō sic aūt cultus gen
tiliū ideo subdit saluatoꝛ. i Uos adoꝛatis
qđ nescitis:attribuere.n.deo illud qđ sibi non
cōuenit:vt qđ sit coꝛpoꝛeus vel aliqd huiusmo
di est ip̄m nescire.Hoc aūt faciebāt gentiles ⁊
maxime isti sama
ritani.Iudei vero
habebāt verā co/
gnitioneꝫ de deo.
vt dr̄ psal.lxxv.no
tus in iudea deus
ideo sequitur.
k Nos adoꝛam⁹
qđ scimus:⁊ qꝛ ve
ra cognitio dei ꝑ
legem ⁊ ꝓphetas
erat ꝯcessa popnlo
iudaico:sic̄ ⁊ alia
bn̄ficia sp̄ualia di/
uina ꝓpter hoc ꝙ
xp̄s erat nascitur⁹
ex eis:ideo subdit
l Quia salus ex iudeis est.i.saluatoꝛ ex eis ex
pectatur:⁊ qꝛ ꝑ ip̄m saluatoꝛem cultus cerimo
nialis legis ꝯuertēdus erat in sp̄ualem ritum
noue legis vt dictum est:ideo sequitur.
m Sed venit hoꝛa ⁊ nūc est:qꝛ a tp̄e p̄dicatio/
nis xp̄i incepit publicatio euāgelij ꝑ quā ītro/
ductus est verus ⁊ ꝑfectus diuin⁹ cult⁹:vn̄ seqt
n Quādo veri adoꝛatoꝛes ⁊c̄.ꝑ hoc excludū
tur figurales cerimonie legis.
o Et veritate.ꝑ hoc excluditur falsitas q̄ erat
in cultu gentilium:qꝛ vtrūqꝫ amotū est ꝑ xp̄m:
⁊ ꝙ talis cultus noue legis sit deo accepi⁹ osten
ditur diuina acceptione cū subditur.
p Nā ⁊ pater querit tales q adoꝛēt eū ex assi
milatiōe ad eū q est sp̄ualis natura:ideo ei ma/
gis ꝯfoꝛmamur ꝑ sp̄ualia q̄ꝫ coꝛpoꝛalia:⁊ hoc ē
qđ dr̄. q Sp̄us ē deus ⁊ eos q adoꝛāt eū i sp̄u
⁊ veritate opꝫ adoꝛare:qꝛ oꝛo est ascēsus mētis
in deū:⁊ iō reqrit ꝯfoꝛmitatē ad ip̄m ſm qđ ē
possibile. r Dic̄ ei mlier.hic mulieris ponit
rn̄sio.Erat.n.opinio nō solū apud iudeos: sꝫ ēt
apud samaritanos:ꝙ in aduētu messie instrue
rentur ꝑfecte de oībus ꝑtinentib⁹ ad salutē. Et
iō mulier nō capiēs ad plenū verba xp̄i.Dic̄ se
⁊ alios tp̄e messie de his ad plenū istrui.Et hͦ ē
qđ dr̄. r Dicit ei mlier:scio qꝛ messias venit.
i.in ꝓximo vēturus est.sicut.n.dcm̄ est: samari
tani receperūt qnqꝫ libꝛos moysi: Et geñ.xlix.

cap̄.Daf signū de aduētu xp̄i.s.trāslatio iudeo/rum regni cū dī. Nō auferef sceptruꝫ de iuda: ⁊ dux de femore ei⁹ donec veniat q̄ mittendus est. Ipsi aūt videbāt hoc eē cōpletum tp̄e herodis regis sub quo natus est xp̄s:⁊ iō apud eos erat fama cōis ꝙ xp̄s erat de proxi/mo vēturus: ⁊ iō sic loquebaf mlier qꝛ ex fama cōi audierat esse.

a Qui dicif xp̄s i.vnct⁹:qꝛ xp̄s ex/pectabaf rex ⁊ sa/cerdos:⁊ vtrunqꝫ offm̄ ꝑ vnctioneꝫ accipiebatur.

b Cū ergo venerit ille annūciabit nobis oīa:ad salu/teꝫ necessaria que nūc sunt oculta: sequitur:iesus vidēs eius deuotionem ꝯuenien/ter ei se reuelat dicēs. c Ego sum q̄ loquor tecū:quasi dicat modo est tp̄s veritatis reuelāde

d Et continuo.hic ponitur fruct⁹ consequēs ex doctrina christi:qꝛ hec mulier edocta a christo statim iuit ad ciuitatem ⁊ adduxit ad iesum populi multitudinem ad credendum parataꝫ. Diuiditur ergo in duas:quia primo ponif mulieris recessus:secūdo ex hoc sequēs populi accessus:ibi exierūt. Recessit igitur mulier a christo quia cessauit loqui cum ea venientibus di/scipulis de ciuitate:⁊ hoc est quod dicitur.

d Et continuo venerunt discipuli eius ⁊ mi/rabantur quia cum muliere loquebatur:non ꝓpter suspitionem aliquam:sed miruꝫ erat ꝙ tātus doctor alloquebatur vnam solam mulierez pauperculam ⁊ gentilem:quia videbaf eis parua:aut nulla vtilitas cum tamen esset magna: Vt patebit ex sequentibus.

e Nemo tamen dixit ⁊c̄.Scientes ꝙ eius locutio cum muliere non fuit inutilis ⁊ vacua: q̄ꝫuis hoc non viderent ꝙ patet ex sequenti effe/ctu:quia mulier edocta a christo ex feruore denunciandi quod audierat.

f Reliquit ergo hydriam suā mulier:⁊ abijt in ciuitatem:quia oblita aque necessarie ad vitam corporalem cucurrit ad denūciandū aquā sapientie:que est necessaria ad vitam spiritua/

dicitur christus[a]. Cū ergo venerit[b]: ille annunciabit nobis omnia. Dicit ei iesus: Ego sum q̄ loquor tecum[c]. Et continuo[d] venerūt discipuli eius ⁊ mirabantur qꝛ cum muliere loquebatur. Nemo tamē dixit[e] quid queris? aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo mulier[f] ydriā suam: ⁊ abijt in ciuitatē Et illis hominibus dixit[g]. Venite ⁊ videte hominem[h] qui dixit mihi omnia quecunqꝫ feci. Nunquid ipse est xp̄s[i] Exierūt[k] ergo de ciuitate et veniebant ad euꝫ. Inter ea[l] rogabant eū discipuli[m] eius dicentes. Rabbi manduca. ille autem dixit eis.[n]

lem. Unde sequitur. g Et dicit illis homi/nibus.i.omnibus existentibus in ciuitate.

h Venite ⁊ videte hominem ⁊c̄ ex quo patet eius deuotio:quia non veretur fateri tui pitu/dinem suam vt eos adducat ad christi predicationem. i Nunquid ipse est chri/stus: quasi dicat: sic videtur per ef/fectum. k Exierūt. hic consequenter ponitur populi accessus ad christuꝫ Et diuidif in tres Primo quia euangelista incipit de/scribere hunc ac/cessum. Secundo interponit instructioneꝫ discipulo/rum : ibi interea. Tertio reuertitur ad ꝓpositum:ibi ex ciuitate autem: Circa p̄muꝫ sciendum ꝙ samaritani erant in suspenso ꝺ aduentu christi de primo: Tum ꝓpter impletionē temporis vt dictum est: Tum ꝓpter p̄dicationē ioannis predicantis christi aduentum de pro/ximo:cuius predicatio tūc erat famosa ideo fa/cilius crediderunt verbo mulieris:⁊ hoc ē qđ dicitur. k Exierunt de ciuitate ⁊ venerūt ad eum:vt presentialiter audirent eum.

l Interea.hic ponitur discipuloꝝ informa/tio:quia christus videbat multitudinem gen/tium dispositam ad credendum: ideo volebat excitare discipulos ad predicandum. Excitat autem eos dupliciter.p̄mo propter salutem ꝓ/ximi. Secundo propter remunerationem pre/mij ibi ⁊ qui metit. Circa p̄mum ostendit chri/stus:ꝙ homo debet esse magis sollicitus de sa/lute spirituali sui proximi:q̄ꝫ de ꝓpria necessitate corporali:quia cum eēt tempus comedendi: voluit tamen differre:vt intēderet predicationi dans exemplum alijs similiter faciēdi:⁊ hoc est quod dicif. l Interea.i.anteq̄ꝫ ꝓuenissēt samaritani ad eū. m Rogabāt eū discipli ⁊c̄. Rabbi māduca:qꝛ iā erat hora sexta vt p̄dictū ē ⁊ erat sup̄ fontē vbi erat loc⁹ apt⁹ ad comedē/dū. n Ille aūt dixit eis:habita eniꝫ occasione ex cibo corporali:incipit loqui de cibo spirituali.s.de conuersione samaritanoꝝ:qui per eius predicationeꝫ sunt ei incorporati.vnde subdif

a Ego cibum habeo manducare: quē vos nescitis: quasi dicat alius cibus plus me delectat.
b Dicebant ergo discipuli ei⁹ ad inuicē: Nunquid aliquis attulit ei māducare. Intellexerāt enim verbum istud de cibo corporali ⁊ sciebāt ꝙ nihil portauerat in via comestibile: ideo q̄rebant si habebat aliūde. ideo christ⁹ exponit se dicens.
c Meus cib⁹ est vt faciam voluntatem eius qui misit me vt ꝑficiā opus eius: in gentilium conuersione: quia ſm quod dicitur prime Thimo. ij. Uult omnes homines saluos fieri ⁊ ad agnitionem veritatis venire: Et qđ instat tempus hoc faciendi dicens.

Ego cibum habeo māducare[a]: quem vos nescitis. Dicebāt ergo discipuli eius ad inuicē[b] Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis iesus. meus cibus ē vt faciam voluntatem eius qui misit me vt ꝑficiam opus eius[c]. Nonne vos dicitis qđ adhuc quattuor mēses sūt[d]: ⁊ messis venit? Ecce dico vobis[e]: leuate oculos vestros ⁊ videte regiones: q̄ albe sūt iam ad messem. Et qui metit mercedē accipit[f] ⁊ congregat fructum[g] in vitam eternā[h]: vt q seminat[i] simul gaudeat ⁊ qui metit. In hoc enī est verbum verum[k]: q̄a alius est qui seminat[l]: ⁊ alius est qui metit[m]. Ego misi vos metere[n]: qđ vos non laborastis[o] Alij autē laborauerūt ⁊ vos ī labores eoꝝ ītroistis[p]. Ex ciuitate[q] āt illa

d Nōne vos dicitis ꝙ adhuc quattuor mēses sunt: quasi dicat lꝫ tempus messis corporalis adhuc distet per tres menses: tamen tēpus messis spiritualis iam instat. dicitur autē messis collectio frugum: ⁊ ad similitudinem ei⁹ huiusmodi messis spiritualiter dicit̄ vocatio hominum ad fidem per quam congregant̄ in domini horreum: vnde sequitur.
e Ecce dico vobis. leuate oculos vestros ⁊c. hoc dicebat propter samaritanos veniētes ad ipsum dispositos ad credendum.
f Et qui metit: hic hortat̄ discipulos ad opus predicationis ex merito sequētis premij: sicut enim samaritani iam erant dispositi ad credēdum ꝑ ꝑdicationem christi: sicut etiam xp̄s videbat multitudinem gentium ꝑ totum mundū cito congregandam in horreum ecclesie ꝑ ꝑdicationem apostoloꝝ ex qua ꝑdicatione meruerunt ꝑmium vite eterne: ⁊ hoc est quod dicit̄.
f Et q metit mercedem accipit: in ꝑsenti eni vita ꝑma messis est ꝑ quam homines adducūtur ad fidem: ⁊ in hac messe messores fuerunt apostoli: vltima v̄o messis erit in iudicio qñ fideles colligent̄ intra horreum glīe: ⁊ tunc messores erunt angeli vt habet̄ matth. xiij. ca. ⁊ iō seqtur.
g Et ꝯgregat fructum. i. multitudinem fideliū reponēdā.
h In vitam eternā q̄ pacto iudicio reponētur in horreo glīe per ministerium angeloꝝ vt dcm̄ est. Et q̄ locutus est de messe spūali per similitudinē messis corporalis ideo oñdit in quo est simile ⁊ in quo ē dissile. Ad cuius itellectū sciēdū ꝙ apud iudeos erat ꝓuerbiū đ hoc: ꝙ qñ aliquis laborabat multū in re aliqua ⁊ ali⁹ reportabat fructū dicebat̄ ꝓuerbialiter. vn⁹ seminat: ali⁹ metit quasi dicat vnus laborat: ⁊ ali⁹ colligit ⁊ sic aliquādo contingit de messe corporali q̄ aliquando ab vno seminatur ⁊ ab eius hoste irruēte colligitur. De messe v̄o spirituali sic est ꝙ alij seminauerunt: ⁊ alij messuerunt: q̄ patriarche ⁊ ꝓphete antiqui seminauerunt prima semina fidei: sed apostoli messuerunt inq̄ꝫtum populuꝫ ad perfectionem fidei reduxerunt: verum tamen vtriqꝫ reportant gaudium: q̄ tam prophete antiqui q̄ꝫ apostoli propter meritum laboris sui recepti sunt ad celeste gaudium: ⁊ in hoc non tenetur ꝓuerbium de messe corporali de qua non gaudet seminans si ab alio metatur ⁊ hoc est quod dicitur.
i Ut ⁊ qui seminat simul gaudeat: ⁊ qui metit. s. prophete ⁊ apostoli.
k In hoc enim est verbum verum. i. ꝓuerbiū cōe ꝓ tāto hꝫ locum in ꝓposito.
l Quia ali⁹ ē q seminat. s. patriarche ⁊ ꝓphete.
m Et ali⁹ ē q metit. s. aplī: iō seqtur.
n Ego missi vos metere. i. ad ꝑfectionē fidei adducē.
o Qđ vos ñ laborastis. ꝓphe. n. ⁊ pr̄iarche ñ mltū laborauerūt ī ꝯnūciādo aduētū xp̄i ⁊ arguēdo īfidelitatē ppli ⁊ iō seqt̄.
p Alij laborauerūt ⁊ vos ī labōes eoꝝ itroistis: q̄ ꝓphetias ab alijs ꝓnūciatas ꝯpletas ꝑdicabitis.
q Ex citate sup̄ euāgelista ichoauerat accessū samaritanoꝝ ad xp̄ꝫ: sꝫ iterposuit in

in fornicationem discipulorū: Ideo hic reuer titur ad propositum ostendens q̄ eorum acces sus fuit valde vtilis: q2 per veram fidem cōuer si sunt ad deū: et hoc ē q̄d dī. Ex ciuitate autem illa que dicitur Sichar vel sichen vt dictum ē.

Multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulie ris testimonium perhi bentis[a]: quia dixit mi hi omnia quecunq3 fe ci. Cum venissent ergo ad illum[b] Samaritani rogauerunt illū vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies[c]: et multo plures crediderunt in eum[d]: propter sermo nem eius: et mulieri di cebant[e]. Quia non iam propter tuam loquelā credimus. Ipsi enim audiuimus[f] et scimus[g]: quia hic est vere salua tor mundi[h].

a Multi credi derunt in eū Sa maritanorum pro pter verbum mu lieris testimoniū perhibentis etc. istud testimoniū videbatur efficax ex duobus: q2 pri mo dicebat cōtra honorē suū ex ze lo veritatis. scd̄o ostendebat se sci re talia que nō po terant sciri via hu mana: verūtamē q2 hoc testimonium non fuit nisi quedam persuasio ad credēdum: q2 perfe ctio fidei ipsorū facta est per xp̄m: Ideo sequit. b Cum venissent ergo ad ipsum. q2 accepta fi de per eius doctrinam desiderabant informa ri amplius ad suam confirmationē. c Et mā sit ibi duos dies: acquiescens petitioni eorū que erat honesta et deuota. d Et multo plures crediderunt in eū: q̄3 a principio. e Et mu lieri dicebant: q2 iam non propter loquelam tuam credimus: q2 licet ex doctrina alicui9 ali quis inducatur ad credendum tamē fides niti tur diuine veritati scd̄m se. Jō seqt. f Ipsi.n. audiuimus: ad ipso q̄ est de9 et homo. g Et scimus: firmiter credēdo: q2 in fide maior ē cer titudo adherētie q̄3 in scia: quāuis non sit tāta certitudo euidētie: q2 nō sufficit corde credere sed op3 ore confiteri fidē scd̄m q̄d dī ad roma. x.ca. ideo fidē suā cōfitentur dicendo. h Q2 hic ē vere saluator mundi: in quo tria cōfitē tur de xp̄o. s. eius eminentiam singularem: hic est. efficaciam salutarem: vere saluator. influen tiam gñalem: ibi mundi etc.

¶ Expositio moralis.

Jesus aūt fatigatus ex itinere sedebat super fontē: hora erat quasi sexta. Jsta fatigatio fuit si gnū passionis xp̄i future tali hora. Uenit muli er de samaria haurire aquā p hanc mulierē q̄ gētilis erat pōt intelligi vniuersitas studētiū in doctrina gētiliū. Dicit ei iesus. da mihi bibē p q̄d significat q̄ intēdebat aliquos peritos in doctrina gētiliū sibi incorpare p fidē. s. Diony siū et Augustinū et Ambrosiū. Quomodo tu cū iude9 sis bibere a me poscis: h̄ ad miratiue dī q2 q̄n tales sicut Diony sius et ceteri ad fi dē cōuertebantur Alij de gētilitate mirabant: Rñdit iesus et dixit si sci res donū dei etc. ac si dicat: O tu gē tilitas si scires dei grām tibi cōceden dā tu nō mirare ris: s3 eā peteres pcib9 deuotis: et hec gētilitas ignorātia magis designat cū sbdit. Uñ ergo habes aquā viuā: q2 gētilitas ignorabat xp̄i potētiā. Ois q̄ bibe rit ex aqua hac. i. gētiliū doctrina: sitiet iterum Nā pħi de felicitate loquētes nō attigerūt ad aliq̄d q̄ eēt hūani desiderij q̄etatiuū q̄ tñ ē de rōne felicitatis: Jlli vō q̄ magis appropiqua uerūt vitati posuerūt felicitatē hois in specula tione pme cāe: que tñ speculatio ē p creaturas de qua certū ē p expientiā q̄ hois desiderium nō q̄etat. Qui aūt biberit ex aqua quā ego da bo ei nō sitiet in eternū: q2 doctrina euāgelica felicitatē pfectā q̄ cōsistit in visione dei oñdit: et grā que daf credētibus euāgelio ad illā pducit iō seqf. S3 aqua quā ego dabo ei fiet in eo fons aque saliētis in vitā eternā. Dicit ei mlier. Dñe da mihi hāc aquā etc. Nā gētilitas audita pdi catōe aplo2 et alio2 discipulo2 deuote recepit fidē xp̄i. Dicit ei iesus. Uoca virū tuū p quē3 si gnificaf itellectus q̄ ad capiēdū xp̄i doctrinā ē applicādus. Dñe vt video pp̄ha es tu: patres nr̄i etc. p hoc eni q̄ hec mulier q̄siuit a xp̄o de bitū ad orōnis modū significaf q̄ gētiles vni9 vi dei cultū receperūt: et ydolatriā abiecerūt. Et cōtinuo venerūt discipuli ei9 et mirabanf q̄ cū muliere loquebaf: p hoc significata fuit ad miratio iudeo2 in cōuersione gētiliū. Sicut ha betur act. x. ca. q̄d iudei q̄ erāt cū Petro fuerūt admirati qñ viderūt grām spūs sc̄i dari Cor nelio et alijs gētilibus exñtibus cū eo. Reliquit

ergo hidriam suaȝ mulier ⁊ abijt in ciuitatem ⁊c̄.p qd̄ signatur ꝙ multi doctores gētiliū reliquerūt doctrinā cōsuetā ꝑpter euāgeliū: ⁊ discurrerūt ad docendū alios ⁊ fecerūt fructum magnū ꝙ significat per hoc qd̄ dī. Et exierūt d̄ ciuitate ⁊ veniebant ad eū.s. ibī Interea rogabāt eū discipuli ei⁹ dicētes Rabbi manduca.⁊c̄.p hoc aūt ꝙ distulit refectionē corpis accipe q̄uis iaȝ eēt hora sexta:⁊ ipse ēt eēt fatigatus ex itinere: volēs prius intēdere conuersiōi Samaritanorū ōndit verbo ⁊ facto quā tū pdicator euāgelij debȝ eē sollicitus de salute hoīum:⁊ postponere oē aliud negociū. Ex ciuitate aūt illa multi crediderūt ⁊c̄. qui lȝ excitati fuerunt p mulieris verbū tn̄ magis crediderūt p xp̄m: iō sequit iam nō ꝑpter loquelā tuā credimus ⁊c̄.p qd̄ signatur ꝙ lȝ doctrina philosophica fidei nr̄e sit in pluribus accōmoda: tn̄ nō credimus pp illā: sed pp sacrā scripturam ⁊ potissime propter xp̄i doctrinam.

Sabbato post tertiam dominicam quadragesime Euangelium secundū Joannē viij.cap.

In illo tpe Perrexit iesus i mōtē oliueti: et diluculo

Questio fratris Antonij betontini. Jesus āt fatigatus ex itinē sedebat sup fōtē. Joā.xiiij.ca.

Sup quib⁹ dubis oritur qd̄. Utrū ociositas sit pctm̄: vel q̄nq̄ȝ sit licita. Ad qd̄ breuiter rn̄det. Ex intentiōe doctoris irrefragabilis Alexā. de ales: ⁊ ꝺm Asteranū li.ij.ti.xx.arti.ij. Qd̄ ociositas multipliciter dici pōt vno mō dī ociositas vel ocium ꝺm Grego. qd̄ caret rōne iuste necessitatis: vel intuitiōe pietatis: ⁊ sic ē pctm̄: vel dispositio ad ipsuȝ iuxta quē sensuȝ: dn̄s Matth. xij.ca. ait. De oī verbo ocioso qd̄ loquti fuerint hoīes reddēt rōnē in die iudicij. Alio quidem mō dī ociositas ab eis que sūt ꝑprie actiue vite vacati ꝺm illud Luce.x.cap. qd̄ scribit. Maria optimā partē elegit que non auferet ab ea. qd̄ ociū dī cōtēplatiōis ⁊ appellat bonū ꝙ sit iusta de cā. Tertio mō dī ociositas indifferēs ꝺȝ qd̄ vacare is que ꝑprie sunt actiue vite fieri potest bono vel malo fine. Quando vō malo fine fit: ⁊ ē improba volūtas quescēdi ab ope iuste necessitatis: vel pie vtilitatis pctm̄ est: ⁊ si ē infra deū veniale tenet: Si aūt a dn̄o ꝑportionetur ⁊ sibi ex ocio derogat: vel ꝑ debitā charitatem ꝓximi ꝑliat est pctm̄ mortale: que qdē ociositas Accidia dici pōt: ad quā expellēdaȝ scripturarū exēpla nos ꝓuocāt. Un̄ Hierony. Ad rusticū mōachū taliter inqt. Facito aliqd operis: vt semp te diabolus inueniat occupatū. Sic apli habentes ptātem de euāgelio viuē laborabāt manibus suis: ne quē grauarēt: ⁊ alijs tribuebant refrigeria: p quoꝝ spiritalibus debebāt metere temporalia Cur tu in vsus tuos successura nō ꝑpares: vel fiscellā texe iunco vel canistrū lētis plecte vimib⁹ serat humus areole equo limite diuidant: in qbus cū olerū iacta ta fuerint seīa vel plātē p ordinē posite: Ducantur irrigue aque vt pulcherrimoꝝ versuū expectator assistas. Ecce supcilio cliuosi tramitis vndā. Elicit: illa cadēs raucum p leuia murmur. Saxa ciet scatebrisq̄ȝ arētia tētat arua. Inserātur infructuose arbores: vel gēmis: vel surculis vt puo post tpe laboris tui: dulcia poma decerpas. Apū fabrica alnearia ad q̄s mittūt te Salomonis ꝓuerbia. Et monasterioꝝ ordinē ⁊ regiā disciplinā in puis disce corpib⁹: texant piscib⁹: Scribant vt libri: vt ⁊ man⁹ opent cibo: ⁊ aīus lectiōe saturet: ī desiderijs. ē oīs ociosus. Egyptioꝝ monasteria hūc morē tenēt: vt nullū absq̄ȝ opis labore suscipiāt: non tā pp victus necessaria: q̄ȝ pp aīe salutē ne vaget pniciosis cogitatiōibus meis: ⁊ instar fornicātis hierlm oī trāseūti: diuaricet pedes suos. hec ille. Dn̄s q̄ȝ ac saluator nr̄ vsq̄ȝ ad sextā fatigatus horā lȝ sedeat sup fontē: tn̄ itēdit Samaritāe saluti ⁊c̄.

Expositio litteralis.

In hac lectiōe euāgelica: ostēdit Joannes euāgelista doctrinā xp̄i iesu i quātum ē illuminatiue virtutis p xp̄m docētē: Et diuidit in duas: qr ꝑmo ponit doctrīa vitatis: scdo ꝯfutatio falsitatis: ibi. Adducūt āt Circa ꝑmū sciēdū ꝙ debitus modus docēdi vitatē fidei ē ꝑmo haurire in orone: postea effundere pplō in pdicatiōe: Et iō xp̄s volēs dare exemplū pdicatorib⁹ eccl'e aliqn āñ pdicationeȝ sequestrabat se in orone ⁊ hȝ ē qd̄ dī. a Jesus aūt perexit in montē oliueti. cā orādi qr domus

Marte in qua hospitabat erat prope montem illũ. a Et diluculo iterũ venit in templũ: ad oñdendum in eo zelũ aiarum. b Et ois populus: docebat eos de salute aiarum. Quid autem tũc dixerit ꝑtermittit euangelista: qꝛ ꝑnci paliter intẽdebat describere illa ex quib⁹ eius deitas manifestabatur: Ex quib⁹ discẽsio iudeoꝝ ꝯ eũ orie batur. c Adducunt aũt: Hic cõsequẽter ponit cõsutatio falsitatis: et diuiditur in duas ptes: qꝛ ꝑmo ponitur iudeoꝝ maligna interrogatio scdo subiungit xp̃i benigna rñsio: ibi Jesus autem inclinans. Jn ꝑma ergo pte dr̃. Adducunt autẽ scribe. i. Jlli q hẽbant notitiam scripturaꝝ. d Et pharisei: q videbantur ꝑ alijs religiosi. e Mulierẽ in adulterio dephensam. Si querat quare nõ adduxerunt adulterũ eius cum scdm legẽ eẽt eadem pena plectẽdus. Põt dici ꝙ p hoc voluerunt ponere suspitionẽ in corde populi ꝙ fuiss3 aliquis discipulus ei⁹: ꝛ iõ non adduxissent eũ ad eius iudicium. Uel aliter forte adulter erat diues: ꝛ iõ pro ꝑcio ipsum liberauerũt: proponunt ergo q̃stionẽ brigosam: qꝛ rñsio ad quãlibet partẽ videbat eẽ contra xp̃m: vnde dr̃. f Magister hec mulier: in quo allegant presentiam ꝑsone ꝛ ꝑñtiam facti cum subditur. g Modo deprehensa est in adulterio. ꝛ arguunt grauitatẽ criminis ex grauitate pene p legẽ inflicte cum dr̃. h Jn lege autem moyses mãdauit nobis huiusmodi lapidare Leuit. xx. ca. i Tu ergo qd dicis? ꝛ subditur cã q̃onis: hoc aũt dicebãt tentãtes eũ: ad capiendũ ipm ex rñsione vt posset accusare eũ. Uidebãt. n. tantã eius mansuetudinem ꝛ miĩam ꝙ probabiliter credebãt eũ iudicare ipsam dimitti: ꝛ sic accusaret ab eis vt trãsgressor legis: propterqꝺ reduxerunt legem ad memoriã ne posset excusari p legis obliuionẽ.

iterum venit in tẽplũ[a]. Et omnis populus[b] venit ad eum: ꝛ sedẽs docebat eos. Adducũt autem scribe[c] ꝛ pharisei[d] mulierem in adulterio deprehensam[e] ꝛ statuerunt ea3 in medio ꝛ dixerũt ei. Magister hec mulier[f] mõ dep̃hẽsa ẽ ĩ adulterio[g]. Jn lege aũt Moyses mãdauit nob lapidare[h] hmõi. Tu ergo qd dicis[i]? hoc autez dicebant tentantes eũ vt possent accusare eũ. Jesus autem inclinãs[k] se deorsum digito scribebat in terra. Cu3 autem perseuerarent interrogantes eum erexit se[l] ꝛ dixit eis. Qui sine peccato[m] est vestru3 primus in illam lapidẽ mittat. Et iterum se inclinaus[n] scribebat i terra: Audientes autem hec: vnus post vnũ exibãt[o] icipiẽtes a senioribus ꝛ remãsit iesus[p] sol⁹ ꝛ mlier ĩ medio stans. Erigens[q] autez se iesus

Si autem ecõtrario diceret eam lapidandam videbatur dicẽ ꝯ alia sua dicta ꝛ facta que erãt de pietate ꝛ misericordia. k Jesus aũt: Hic ponit xp̃i benigna rñsio ꝛ diuidit in duo. quia ꝑmo oñditur: ꝙ in sua rñsione iusticiã tenuit: scdo ꝙ a miꝑicordia nõ declinauit ꝛ p hoc vtrãq3 eorum cauillatione3 euitauit. Scda ibi Erigẽs aũt. Circa ꝑmũ sciendu3 ꝙ suam sniam scdm modum iudicialẽ primo scripsit postea protulit: ꝛ hͦ ẽ qꝺ dr̃. Jesus aute3 inclinans se deorsum digito scribebat in terram. Jllud qꝺ postea protulit ad maiorem certitudinem. l Cum aute3 perseuerarent interrogantes eũ erexit se ad eorum importunitatem reprimendã. m Et dixit: quis sine peccato ꝛc. quasi dicat puniatur peccatrix sed non a peccatoribus: impleatur lex quã allegatis sed nõ a transgressorib⁹ legis. Jn inferendo enim penam iustam deb3 obseruari debitus modus. n Et iterum se inclinans: Dicunt aliqui ꝙ scribebat ide3 qꝺ prius: ad ostendẽdum maiorem firmitatem sententie. Alij dicunt ꝛ melius vt videtur ꝙ scribebat eorum peccata vt eos oñderet ineptos ad accusationem huius femine: ideo sequitur. o Unus post vnum exibant: qꝛ grauioribus criminibus irretiti erant. S3 si queratur quomodo scribebat: Dicendum ꝙ non scribebat per singula sed diuina virtute potuit facere ꝙ in aliqua figura ab eo protracta quilibet eorum videret sua propria peccata ꝛ non alia: nec ab alijs videbantur. p Et remansit solus iesus: non est intelligendum ꝙ xp̃s remansit solus simpliciter cum illa muliere: qꝛ remanserunt cum eo discipuli ꝛ multitudo populi: sed remansit solus a suis calumniatoribus. q Erigens. posito rigore iusticie hic christus

ipsuꝫ temperat dulcore misericordie: ⁊ hoc est qđ dicitur. Erigens autem se iesus: confutatis calumniantibus. a Dixit ei: Mulier vbi sūt qui te accusabant. in quo examinatur de accusatione: ⁊ consequēter de condēnatione: nemo te condēnauit: ⁊ subditur mulieris responsio. b Nemo domine: quia recesserant vt visuꝫ est: subditur christi absolutio. c Dixit autem iesus: nec ego te condēnabo: quia veni peccatores saluare: ⁊ non condēnare. d Uade. absoluta a culpa ⁊ a pena. e Et iam amplius noli peccare saluando enim naturam damnat culpam.

dixit ei[a]. Mulier vbi sunt qui te accusabant. Nemo te condēnauit. Que dixit: nemo domine[b]. Dixit autem iesus[c]. Nec ego te condēnabo. Uade[d]. ⁊ iam amplius noli peccare[e]

Circa hoc sciendum ꝙ hoc factum xpi non est detrahendum ad consequentiam imo debent sacerdotes in foro penitentiali imponere penitentiam scđm conditionem peccantis: ⁊ peccati: quia non habent talem potestatem dimittendi: poterat etiam xp̄s illi mulieri tantā contritionem dare ꝙ sufficeret ad delectionem illius culpe ⁊ pene: ⁊ illam contritionem cognoscere non sic sūt alii sacerdos qui non nouit cor: nec videt: quia homo videt ea que parent vt habetur primi. Regum. xvj. cap.

Expositio moralis.

Perrexit iesus in montem oliueti ⁊c. sequitur adducunt aūt scribe ⁊ pharisei mulierē: per mulierē istaꝫ i adulterio deprehēsam significatur quelibet psona xp̄o per fidē desposata scđm illđ corin. xj. ca. Desposdi eni vos vni viro virginē castā exhibere xp̄o sed postea p mortale peccatum cū diabolo adulterata: p scribas ⁊ phariseos demones significant: dicunt hic scribe quoniam nostra peccata retinent memoriter tāꝗ firmiter scriptū: ⁊ pharisei. i. diuisi recte dicuntur: nam a xp̄o ⁊ sctōꝝ consortio separantur. Hi mulierem ad iudicium adducunt quia damnationem hominum sollicite querunt: sed quia dominus non vult mortem peccatoris sed vt magis conuertatur ⁊ viuat Ezech. xviij. cap. ideo dicit ei. Uade ⁊ amplius noli peccare quia sibi sufficit vera penitentia de preteritis ⁊ cautella contra residuum pro futuris.

Questio fratris Antonij betontini. Magister hec mulier modo deprehēsa est in adulterio ⁊c. Joannis. viij. cap.

Dñica quarta ĩ quadragesima. Epl'a pauli ad Gala. iiij. cap.

Super quibus v̄bis mouetur questio. Utrū viro liceat ꝑpter adulterium vxorē occidere. Ad qđ breuiter respōdetur scđm doctrinā domini Bonauē. Ricar. ⁊ aliorum theologorum distin. xxxvij. quarti lib. sniaruꝫ. Qđ virum vxorem adulteram interficere tripliciter potest intelligi. Aut ex auctoritate propria: aut ex lege ecclesiastica: aut ex lege ciuili ⁊ hūana. Auctoritate ꝓpria nulli licet propter adulterium vxorem occidere: Unde magister sniarum distinc. supra notata inquit. Quicūꝗ propriam absqꝫ lege ⁊ sine causa scilicet iudiciali. idest asqꝫ iudicio et certa probatione vxorem interfecerit aliamqꝫ duxerit: depositis armis publicam agat penitētiam. Et hec verba notantur. xxxiij. q. ij. cap. interfectores. Et licet in principio capituli dicatur interfectores suarum coniugum sine iudicio cum non addis adulterarū vel aliquid huiusmodi: quid aliud habendi sunt ꝗꝫ homicide: In quibus verbis dici videtur ꝙ si quispiam vxorem adulteram interfecerit absqꝫ iudicio non reputatur homicida: tamen ibi quando dicitur. Cum non addis adulteraruꝫ supplendū est maxime fm glo. quia grauiores sunt homicide qui sine causa vxores suas interficiunt. Lege insuper ecclesiastica non licet quia eodem loco magister ait. Ecclesiastica disciplina spiritua li gladio non materiali criminosos feriri iubet Et infra ibidem dicitur. Sed sctā dei ecclesia nunꝗ mundanis constringitur legibus: gladium non habet nisi spūalem. Lege autem ciuili ⁊ humana cum. s. vir procurat a iudice vt vxor sua occidatur adultera licitum est amore iusticie nō vindicte libidine: ⁊ hoc modo lex Moysi Leui. xx. cap. dixit. Si mechatus quis fuerit cum vxore alterius ⁊ adulterium perpetrauerit cū ꝯiuge ꝓximi sui morte moriat ⁊ mechus ⁊ adultera. qua lege scribe ⁊ pharisei dicebāt domino. magister hec mulier modo ⁊c.

Dominica.iiij.in quadragesima. Ep̄la pauli ad gala.iiij.cap.

FRes. Scriptum est.[a] qm̄ abraā duos filios hūit[b]: vnū de ancilla[c] ⁊ vnum de libera[d]. Sed q de ancilla sm carnem natus est[e]: qui autem de libera p repromissionem[f]: q̄ sūt p allegoriā dicta. Hec enim sunt duo testamēta[g]: vnum qdem i monte syna[h] in seruitutē generans[i] q̄ est agar[k]. Syna enim mons est i arabia[l]: q coniunctus est ei q̄ nūc est q̄ hierusalē: ⁊ seruit cum filijs suis[m]. Illa autem q̄ sursū est[n] hierusalem[o] libera est[p]: q̄ est mater nostra[q]. Scriptum est enim[r]. Letare sterilis que non paris[s]: erumpe[t] ⁊ clama[v] q̄ non parturis: qꝛ multi filij deserte[x]: magis q̄ʒ eius q̄ habet virum[y]. Nos autē fratres sm isaac[z] pmissiōis filij sumus[⁊]

Expositio litteralis.

IN hac lectione epistole apostolus declarat cessionem legalium p similitudinem pc stq̄ʒ per rationem ostendit: et accipitur de scriptura Gen̄.xvj.⁊.xxj.cap. Et p mo ponit figura. secundo ad ppositum adaptatur ibi Nos aūt sm Isaac Circa pmū dic sic a Scriptum est i. in locis pallegatis. b Quoniaʒ Abraam duos filios habuit: plures autem habuit de cethura vt pʒ gen̄. xxv. cap. Sʒ istos duos hic tm̄ expꝛimit apostolus qa de illis magis loquitur scriptura: ⁊ quia faciunt ad ppositum. non autē alij. c Unuʒ de ancilla. s. ismaelē. d Et vnum de libera. s. Isaac. Sciendum tamen q̄ agar mater ismaelis fuit vxoꝛ Abꝛae vt dictum est. Gen̄.xvij.cap. quia tamen sara erat vxoꝛ eius pncipalis: ideo hec agar retinuit nomen ancille.

e Sed qui de ancilla sm carnem natus est. i. p modum naturalem. f Qui autem de libera. p repꝛomissionem. s. dei adiuuantis naturā qꝛ sara erat sterilis ⁊ cum hoc transierat in ea tempus cōcipiendi quādo cōcepit Isaac. Erat enim tunc nonagenaria. Gen̄.xvij.ca. que sunt p allegoꝛiam dicta: hʒ eniʒ sacra scriptura quadruplicem sensum. s. hystoꝛicū. q p voces significatur: ⁊ mysticum q p rem significatam intelligitur ⁊ hic est triplex. s. moꝛalis quando itelligitur qd agendum sit: Allegoꝛicus quādo designatur qd credendum: Anagogicus quando signatur quid in patria sperandum: ⁊ hec possūt videri in hoc noīe hierusalē qd̄ in sensu litterali significat ciuitatem iudee Metropolim: in moꝛali animam fidelem. In allegoꝛico eccliaʒ militantem ⁊ in anagogico eccliam triūphantem: vnde versus: Littera gesta docet: quid credas allegoꝛia. Moꝛalis quid agas quo tēdas anagogia: g Hec enim sunt duo testamēta: sm sensum allegoꝛicum. h Unum qdeʒ in monte syna: qꝛ vetus testamentum fuit ibi datū a deo cuius in hoc fuit abꝛaam figura.

i In seruitute generās. i. subijciens hoīes seruituti legaliuʒ qd̄ fuit onus impoꝛtabile vt pʒ Gala.iij cap. k Que est agar. s. significatiue: fuit enim figura seruitutis legalis. l Syna. n. mons ē in arabia. i. lʒ syna sm litteralem sensum multū distet a hierusaleʒ tm̄ coniunctus ē ei sm sensum allegoricum: qꝛ seruitus legis p montē syna significata tūc vigebat in ierusalem: vbi erat templum in quo offerebātur sacrificia: ⁊ exercebantur legalia: nondum enim erat destructū p romanos qꝛ destructio illa fuit post passionē apostoli qui passus fuit sub Nerone. Tēplū vō fuit dstructū postea Uespasiani tpe. m Et seruit cū filijs suis. i. cū iudeis in suitutē legis. n Illa āt q̄ sursū ē. s. ecclia q̄ ē. o Hierlʒ allegoꝛice q̄ dr̄ sursū qꝛ pdicat ⁊ pmittit bona celestia. p Libera ē. a suitute legis. q Que ē mr̄ nr̄a. p baptismuʒ n. sum⁹ regn̄ati ex ea. r Scriptū ē. n. isai. liiij. ca. De hac gn̄atione scōa. s Letare sterilis q̄ nō paris. i. de gētib⁹ ecclia collecta: q̄ tpe veteri testi erat sterilis ab opib⁹ bonis. t Erūpe. i. laudē dinā. v Et clama: coꝛde: ⁊ oꝛe p gr̄aꝝ actōʒ x Quia multi filij deserte. i. gētilitatis ad fidē xpi ꝯuerse q̄ ante erat a deo deserta pter eius ydolatria. y Magis q̄ʒ ei⁹ q̄ hʒ virū. i. synagoge q̄ in monte synai desponsata fuit deo i legis susceptione. z Nos: Hic ꝯsequēter magis adaptatur figura ad ppositū cū dicitur. Nos autem. s. chꝛistiani.

⁊ Scōm isaac. i. ad similitudinem eius.

ꝯ Pꝛomissionis filij sumus. i. geniti per gratiam non per naturam sicut ismael.

a Sed quomodo. tunc is qui ʓm carnē. ideſt Iſmael. b Perſequebatur eum qui ʓm ſpiritum. ſ. Iſaac qui natus erat ʓm promiſſionē diuinam ſpiritus enim eſt deus Joannis. iiij. ca. b Perſequebatur: de hac perſecutione dictū eſt. Gen. xxj. ca. qd ʓm expoſitores catholicos fuit corporalis. nam Iſmael qui erat maior corpore ꝛ fortior Iſaac ſub ſpecie ludi. illudebat ei malitioſe: ʓ vero hebreos fuit ſpiritualis quia iduceb at Iſaac ad aliqua que ſapiebant ydolatriam. Dictio enī hebraica ibidem poſita eſt equiuoca ad ludum ꝛ ad ydolatriam: ꝛ dictum apoſtoli videtur eſſe magis conſonum ſecunde expoſitioni cum ſubditur. c Ita ꝛ nunc: quia pſeudo apoſtoli ſuadebant galathis iudaiʒare quod eſt ſimile ipſi ydolatrie poſt euangelium publicatum: d Sed quid dicit ſcriptura. Gen. xxj. cap. e Eice ancillā. ꝛ ſic factum eſt ad litteram de Agar ꝛ Iſmaele filio eius: per quod figuratum fuit ꝙ legalis obſeruantia cum obſeruatoribus ſuis ꝯſortio fideliū erat in aduētu a chriſti abijciēda: iō ꝯcludit apls. f Itaqʒ frēs non ſumus ancille filij. i. ſeruituti legalium ſubiecti. g Sed libere. i. militātis eccleſie a talibus liberate. h Qua libertate chriſtus nos liberauit qui per ſuam benedictam paſſionē legalia euacuauit.

Sed quomodo tunc is qui ʓm carnem[a] natus fuerat: perſequebatur eum quia ʓm ſpiritum[b] ita ꝛ nūc[c]. Sed quid dicit ſcriptura[d]? Eice ancillam[e] ꝛ filiū eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio libere. Itaqʒ fratres nō ſumus ancille filij[g]: ſed libere[f] qua libertate chriſtus nos liberauit[h].

Queſtio fratris Antonij betontini. Letare ſterilis que non paris erumpe ꝛ clama que nō parturis. Ad Gal. iiij. cap. Super quibus verbis inſurgit dubitatio. Que ſunt illa que ſunt oportuna cuilibet predicatori. Ad quod breuiter reſpondetur ex ſententia doctoris irrefragabilis. Alex. in tertij voluminis ſui in fine. Et quorundam aliorū. ꝙ predicator quilibet tria precipue in ſe habere debet. Primo vt ſit interius charitate ardens apoſtolo. prima ad Corinth. xiij. cap. teſtante qui ait. Si linguis hominum loquar ꝛ angelorum: charitatem autē non habeā: factus ſum velut es ſonans aut cimbalum tinniēs. Ex hoc igitur charitatis ʒelo tenetur dicere omnino veritatem ꝛ vicia populo nunciare. Aliter ſi ex rationabili cauſa non tacet: coram deo ꝛ populo rationem obligabitur reddere quia Bernar. teſte. Nō licet tacere cui ex officio incumbit peccantes arguere Idcirco Paulus apoſtolus prime ad Corinth. ix. cap. ait de ſe ipſo. Ve mihi ſi nō euangeliʒauero. Nam cū predicatoris culpa ꝛ ſuo i ſano ſilētio anime proximi ſanguine pcioſo redempte: periclitātur ab eo teſtante propheta veritatem requirat dñs. Secūdo autem vt ſit exterius vita lucens: quia vt beatus Grego. in ſermone de virginibus ait. Cuius vita deſpicitur reſtat vt eius predicatio contemnatur. Unde hiero. inquit ad Nepotianū. non confundant opera ſermonem tuum: ne cum in eccleſia loqueris tacitus quilibet reſpondeat: cur ergo hec dicis que ipſe non facis. Ex quo ſequitur ꝙ ſermo predicatoris debet eſſe honeſtus vt prudenter caſte ꝛ ſobrie verba proponat prudenter: ne quod ignoratur manifeſtum faciat. Caſte: quia multa non poſſūt caſte fieri: que poſſunt caſte dici: Sobrie: ne quid amplius vel minus dicat: ꝙ̄ neceſſitas vrgeat ne videlicet damnum vel immediate ſcandalum oriatur: ſicut ad Roma. xij. cap. ſcriptum eſt. Non plus ſapere inquit apoſtolus ꝙ̄ oportet ſapere ſed ſapere ad ſobrietatem. hoc autem predicator faciliter faciet ſi vitam bonam ꝛ honeſtaʒ ducet. Tertio vt ſit ad actum predicandi compotens: in quo multa ſunt attendenda. Primo locus: quia in eccleſia: vel in alio loco honeſto ꝛ publico predicare debet: non autem in priuatis domibus: ꝛ per occulta conuenticula: ne hereſis ſuſpitio naſcatur: vt in decretis. xxx. diſt. cap. ſi quis. ꝛ maxime. x. cap. ſcribitur. Quod in aure audiſtis predicate ſuper tecta. Secundo tempus Greg. xij. cap. paſtoralis ait. Sicut incanta locutio in errorem protrahit: ita indiſcretum ſilentium eos qui erudiri poterant in errore derelinquit. Tertio qualitas dicendorum vt. ſ. predicator vtilia doceat: iuxta illud iſai. xlviij. cap. Ego dominus docens te vtilia. Quarto officiū vt dereliquis breuitatis cauſa taceam. Nam

 48

lxxxvj.dist.decretorum.cap.Facientis dicitur facientis,pculdubio culpam: habet qui quod potest corrigere negligit emendare. Et infra: Negligere cum possis perturbare peruersos: nihil aliud est q̃z fauere nec caret scrupulo con cessionis occulte: qd manifesto faci nori desinit obuia re. Cū igitur hec omnia considero q̄q̄ nimia chari/ tate non ardeam: nec vita tali quali debeo viuam:ta// men cogor officio cogor vtilitate di/ cendi:cogor ꝛ tē// pore licet honesta te ꝛ verecundia te near vt vobis aliquid hodie tangam: quaten⁹ auditis vestris iniquitatibus a nobilitatib⁹ ve stris ꝛ vltra si fieri potest extirpetur causa tan/ te malignitatis abhominationis ꝛ iniquitatis Unde vas electionis Paulus apostolus hodie clamat ꝛ dicit. Letare sterilis que nō paris ꝛc̄.

Dominica quarta in q̄ dragesima. Euangeliū ſm ioannem. vj. cap.

In illo tem pore. Abijt iesus trans mare gali lee[a] quod ē tyberiadis: ꝛ sequeba tur eum multitudo ma gna[c]: quia videbant si gna que faciebat super his qui infirmabātur[d]. Subijt ergo in montez iesus[e]. ꝛ ibi sedebat cuz discipulis suis[f]. Erat autem proximū pascha dies festus iudeoruz[g].

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelica tangit ioan nes secretarius iesu christi de nutrimē to corporali correspondente nutrimen to spirituali: ꝛ ponitur signum sensibile de col/ latione cibi corporalis: vt per hoc inducamur ad intellectum cibi spiritualis: ꝛ diuidit in tres quia primo ponitur miraculi tempus ꝛ locus: secundo miraculi actus: ibi. Cū subleuasset. ter/ tio consequens fructus: ibi Illi ergo homines. In prima parte dicit sic.

a Abijt iesus transmare galilee: Judei enim querebant eum interficere ꝛ non erat tempus adhuc passionis sue: ideo recedendo dedit exē plum cedendi ad tēpus malicie humane osten dens ꝙ aliquando licitum sit christi fidelibus fugere in persecutione. b Quod est tyberia dis: illud enim mare est quidam lacus magnus per quem transit iordanis fluuius sed vocatur mare ſm modum loquendi hebraicum: in quo congregatio aquarum vocatur mare ſm illud Gen̄. primo cap. Congregationesq̄z aquarū vo cauit maria. Uocatur autem mare galilee a p/ uincia iuxta quā transit: ꝛ vocatur mare tybe// riadis ex nomine ciuitatis edificata in littore: que antiquitus genesareth dicebatur: ſ3 ab he/ rode tetrarcha fuit reedificata ꝛ ampliata: ꝛ ty berias vocata in honorez tyberij Cesaris: Uo/ catur etiam mare illud alijs nominibus: vt de claraui super Mathe. ꝛ ideo illa dimitto.

c Et sequebatur eū multitudo ma gna: Quidam ex deuotiōe ab eo cu rati: quidam mali tiose volentes eū capere i sermone: vt pharisei: ꝛ qui/ dam ex desiderio adiscendi: ꝛ alij ex curiositate volen/ tes miracula q̄ fa ciebat videre: iō subdit. d Quia videbant signa que faciebat sup his qui infir// mabantur: hoc additur ad ostēdendū ꝙ fiebāt virtute diuina: Magicis enim artibus bene fi unt aliqua curiosa ꝛ inutilia: sicut ꝙ statue lo// quantur ꝛ consimilia: sed sanitates que fiunt ad reducendum homines in deum fiunt tātūmo/ do virtute diuina vt habetur in itineratiōe cle mentis. e Subijt ergo in montem: qr erat locus deuotionis: ꝛ doctrine aptus iō sequitur f Et ibi sedebat cū discipulis suis docens eos ꝛ sic patet locus in quo factū est miraculum se/ quens: tēpus autem in quo factum est describi tur cū dicitur. g Erat aūt ꝓximū pascha di es festus iudeoꝝ. Istud est festum paschale de quo iste euāgelista facit mentionē: ꝛ in isto pa/ schate nō fuit iesus in hierl̄m: q̄uis. n. xp̄s legē seruauerit: tamen in hac solennitate non fuit: qr illi q habebāt inimicitias capitales erāt ex/ cusati a ꝑcepto legis qua ꝑcipit. Omne mascu linū apparere corā dn̄o in solēnitate paschali: sic aūt erat de xp̄o: qr iudei querebāt eū interfi/ cere. Preterea xp̄s sic seruādo legem ondit se eē verū hominem de filijs israel ſm carnez sic aliquando ꝑtermittendo obseruationem eius ostendebat se eē dominū supra legē. a Cum subleuasset. Hic ponitur miraculi actus ꝛ diui/ ditur in tres: quia ꝑmo ꝑmittitur miraculi ne cessitas. secūdo scribitur eius qualitas ibi: Di/ xit ergo iesus. tertio ostendit eius veritas: ibi vt autem impleti sunt. Primum enim ostendi tur tripliciter: scilicet ex populi multitudine cū

dicitur.i.cum subleuasset ergo oculos iesus et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum tantum enim desiderabant audire christum quod omiserant apoztare secum alimentum: propter quod necessarium erat fieri miraculum. Ostenditur etiam hec necessitas ex defectu pecunie cum subdit

a Unde ememus panes vt manducent hi: non petit ignorans quod deficeret precium eis sed vt ex responsione philippi appareret certius miraculum: vnde subditur.

b Hoc autem dicebat temptans eum: vt per hoc defectus pecunie aliis ostenderetur: sicut gen. xxij.cap. Temptauit deus Abraam: vt eius obedientia aliis manifestaretur non sibi: propter quod sequitur.

Cum subleuasset ergo oculos iesus et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum: dixit ad philippum. Unde ememus panes[a]: vt manducent hi. Hoc autem dicebat temptans eum[b]. Ipse enim sciebat quid esset facturus[c] Respondit ei philippus[d]. Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis vt vnusquisque modicum quid accipiat[e]. Dicit ei vnus ex discipulis eius: Andreas frater Simonis petri[f]. Est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos et duos pisces[g] Sed hec quid inter tantos Dixit ei iesus[h]: Facite homines discumbere[i]. Erat autem fenum multum in loco[k]. Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia[l]. Accepit ergo iesus panes[m] et cum gratias egisset distribuit discumbentibus[n].

c Ipse enim sciebat quid esset facturus: quia in quantum homo habuit plenitudinem scientie a principio conceptionis et in quantum deus omnia nouit ab eterno. d Respondit philippus ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis: quasi dicat pauperes sumus et tantam pecuniam habere non possumus: et si haberemus non sufficeret pro eorum refectione: et ideo sequitur.

e Ut vnusquisque modicum quid accipiat: iste enim philippus adhuc rudis existens non aspiciebat ad eius virtutem qua de aqua vinum fecerat: nec ad alia signa que frequenter fecerat: ostenditur consequenter miraculi necessitas ex cibi paucitate. f Dicit ei vnus ex discipulis eius Andreas frater simonis petri: Hic videtur melius dispositus quam philippus: quia in responsione sua videtur habere respectum ad multiplicationem panum commodo quo factum est per Eliseum.iiij. Regum.iiij.cap. vnde subdit.

g Est puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos: et duos pisces. sed hec quid sunt inter tantos? quasi dicat etiam si multiplicarentur eo modo quo factum est per Heliseum: qui de viginti panibus multiplicatis non saciauit nisi centum viros: in ista magna multitudine hoc esset valde modicum.

h Dicit ergo iesus. ostensa miraculi necessitate: hic consequenter describitur eius qualitas per multiplicationem panum virtute christi: et hoc est quod dicitur.

i Facite homines discumbere.i. ordinate sedere ad comedendum.

k Erat autem fenum multum in loco: hoc interponitur ad ostendendum quod locus erat aptus ad sedendum

l Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque milia: secundum modum hebraicum cum soli viri numerantur a viginti annis et supra vt habetur Numeri primo. Mulieres autem et paruuli hic tacentur.

m Accepit ergo iesus panes. quia in manibus suis multiplicati sunt. De modo huius multiplicationis habetur Matthei.xiiij.cap. qui etiam hic adducitur. De modo autem huius multiplicationis est dubitatio inter doctores: quia non determinatur in littera. Dicunt enim aliqui quod hoc fuit sine additione alicuius materie: sicut de costa Ade formatum est corpus mulieris: sicut enim deus potest de nihilo aliquid facere: ita modicum corpus in magnum conuertere sine adiectione materie. Alii autem dicunt quod hoc fuit per conuersionem alicuius materie preexistentis vt aeris vel huiusmodi in substantias panis et piscis et hoc videtur Augustinus sentire super Joannem.vj. dicens. Inde multiplicauit quinque panes: vnde ex paucis granis creat segetes. Certum est enim quod segetes creantur ex conuersione materie preexistentis in segetem. Sciendum tamen quod christus non creauit panes de nouo: sed preexistentes multiplicauit vt miraculum esset magis notum: quia talis multiplicatio est magis perceptibilis quam creatio.

n Et cum gratias egisset distribuit discumbentibus

tibus. idest p apostolos distribui pcepit. Sciendum est et q xps aliquando fecit miracula imperãdo vt ostẽderet se facere illa virtute ppria aliquãdo aũt orando vt hic cũ dr gratias egissz vt ostenderet q talia non fiebãt ab eo p demones magica arte: vt pharisei dicebant.

Similiter ex piscib⁹ q̃ztum volebant. Ut autẽ impleti sunt[a] dixit discipulis suis. Colligite q̃ superauerunt fragmẽta ne pereant[b]. Collegerunt ergo ⁊ ipleuerunt xij. cophinos fragmentorum[c]: ex quinq̃z panibus ordeaceis ⁊ duob⁹ piscibus que superfuerunt is qui mãducauerant. Illi ergo homies[e] cum vidissent q iesus fecerat signũ dicebãt[f]. Quia hic est vere propheta: qui venturus ẽ in mundum.

a Ut autẽ ipleti: hic ostẽdit miraculi veritas: Si enim multiplicatio illa fuisset tãtum sm apparentiã hoies non fuissent inde saciati: nec remãsissẽt ibi reliqe sensibiles: Ideo ad maiorez declarationez miraculi ⁊ ei⁹ publicationẽ subdit. b Dixit colligite fragmẽta ne pereãt: qr p fragmẽta portata aliis q nõ fuerant ibi multiplicatũ est miraculum ⁊ approbatũ: qr vere ⁊ nõ fictitie reficiebant. c Collegerũt ergo. xij. cophinos fragmentorum: nõ a casu sed ex diuina dispositiõe impleti sunt. xij. cophini sm numerũ. xij. apostolorum: vt ⁊ p hoc designaretur q fragmẽta verborum xpi p apostolos p mundũ publicarent. Sz si queratur vnde habuerũt illos cophinos i monte. Põt dici q acceperunt in aliqua villa ppinqua: vel q fuerũt ibi portati vt venderẽtur multitudini veniẽti. Uel põt dici q nõ fuerãt ibi cophini sed tm̃ collegerũt de fragmẽtis q. xij. cophini potuissent impleri: vt bñ alibi inuenitur talis modus loquẽdi. d Ex qnq̃z panibus. hoc ẽt facit ad euidẽtiam miraculi: qr plus remansit q̃z a pncipio fuit. e Illi ergo. hic ponitur miraculi fructus q ostenditur in fidei cõfessione cũ dr: hic est vere ppheta. Circa qd sciẽdum q xps erat pmissus in lege tanq̃z ppheta ceteris excellẽtior vt habet Deutero. xviij. cap. Prophetam suscitabit: ppter qd viso miraculo pdicto populus cõfessus est illum eẽ de quo loquitur pdicta scriptura: ⁊ sic confitebãtur eum esse verum christum: ⁊ hoc est qd dicitur.

e Illi ergo homines ⁊c. fecerat signum alias nõ auditum: qr illa multiplicatio q̃ facta fuit p Eliseum fuit multum deficiens ab ista vt pz p pdicta. f Dicebãt ⁊c. vẽturus est in mundũ ad ipm saluãdum. sic autem non venerunt alij pphete: sed solũ ad denũciãdũ isti⁹ aduentũ.

Expositio moralis.

Abijt iesus trãs mare galilee ⁊c. ⁊ sequebatur eum multitudo magna. qr adhuc populares et pedestres magis vadũt ad sermones ⁊ ad dei deuotiones q̃z diuites ⁊ equites. facite homines discũbere. Theophi. quiescere facit xps discipulos suos vt discãt prepositi q q laborant in opere ⁊ sermone req empmerentur et q nõ debent continue laborare. vnde emem⁹ panes vt manducent hi. Beda mistice declinata dic turbas saluator refecit. qr cum sol iustitie p nobis occubuit a spirituali inedia sumus saluati. Prouocat apostolos ad fractionem panis insinuãs q quottidie per eos sint corda nostra pascenda eorum. s. litteris ⁊ exemplis p quinq̃z panes intelliguntur quinq̃z libri Moysi: ⁊ per duos pisces pphete ⁊ psalmi figurantur. Duodecim cophini sũt. xij fructus spiritus sancti: quibus reficimur in eucharistie sacramento.

Alia expositio moralis.

Subijt ergo iesus in montem: Mons iste significat montem Caluarie in quo dedit nobis nutrimẽtuz salutis sicut in hoc monte saluator pauit multitudinẽ copiosam: ita ⁊ ibi nobis cõtulit gratiam sufficientẽ vt dicunt theologi in tertio. Est puer vnus hic. Puer idem est q purus ⁊ mũdus ab omni malicia quo significatur xps qui fuit purus ab omni peccato: Habet qnq̃z panes sicut in hoc puero in monte sunt reperti qnq̃z panes: sic in xpo in monte caluarie sunt reperte qnq̃z plage: ⁊ sicut in hoc puero erant duo pisces: sic in xpo due nature. s. humana ⁊ diuina: His enim saturauit. idest saluos fecit ascẽdentes in montem. i. volentes ascẽdere in celũ. Cetera patent in alia morali expositione: excepto q non superauerunt de piscibus et hoc qa eorum que semel assumpsit nihil vnq̃z dimisit: qr verus deus ⁊ verus homo regnat in celis.

Questio eiusdem Nicolai de lyra.

Ad maiorem euidentiam eorum que dicta sũt

hic ⁊ alibi de miraculis christi: queritur vtrū christus fecerit miracula sola diuina virtute: ⁊ arguitur primo ꝙ sic. Dicit enim Leo papa in epistola ad Flauianū: Cum in christo sint due nature: vna earū est: scilicet diuina que fulget miraculis: Altera scilicet humana que succumbit iniurijs: ergo sicut se habet humana natura ad succumbendum iniurijs: sic se habet diuina ad agendum in operibus miraculosis: sed sola natura humana iniurijs succumbit: quia talia pati repugnat deitati: ergo sola natura diuina agit in operibus miraculosis. Et confirmatur auctoritate psal. cxxxv. f. qui facit mirabilia magna solus. ergo sola diuinitas est principium agendi miracula. Item opera miraculosa excedunt totam virtutem nature create: natura autem humana in christo creata est: ergo vt videtur in nullo attingit opera miraculosa. Cōtra quia christus per tactum corporis sanabat miraculose vt dicitur de muliere patiente fluxum sanguinis. Matth. vj. cap. Quotquot autē tangebant eum salui fiebant. Si ergo talis act⁹ nihil ageret in sanatione predicta frustra adhiberetur: quod non conuenit ipsi christo. scilicet aliquid frustra agere: ergo ille tactus aliquid faciebat: ⁊ certum est ꝙ pertinebat ad humanitatem: ergo ⁊c. Respondeo. In hac questione sic est procedendum: quia primo videndū est qualiter viri sancti viui vel defuncti quorū miracula scripta sunt in illis operati fuerunt. Secundo qualiter Christus inquantū homo operatus fuerit. Circa primum aliquid est certum. videlicet ꝙ miracula non possunt fieri aliqua virtute tanq̄ principaliter agente nisi virtute diuina: quia sicut dictum est operatio miraculosa excedit totam facultatem virtutis create: similiter certum est ꝙ sancti viri ad miracula pn̄t opari meritorie: q2 freq̄nter exptum ē miracula facta fuisse a deo ad p̄ces sanctoꝝ. Sʒ dubium est vtrum viri sancti in miraculis aliquando operati sunt per aliquam virtutem in eis existentem: non quia illa sit principalis ratio agendi: sed tantū instrumentalis: vt sic deus tanq̄ principaliter agens fecerit miracula per sanctos tanq̄ per quedam instrumēta. Et hanc questionē relinquit Augustinus. xxij. li. De ciuitate dei insolutam: vbi enarratis multis miraculis martyrum dicit sic. Siue enim deus per seipsum miro modo quo res tempōrales operatur eternus: siue per suos ministros ista faciat: ⁊ eadem ipaq3 per ministros facit: siue quedam faciat etiam per martirum spiritus: siue per homines adhuc in corpore constitutos: siue deus ista per angelos quibus inuisibiliter: immutabiliter: incorporaliter: imperat operetur: vt que per martyres fieri dicuntur eis orationibus tantū impetrantibus non etiam operantibus fiant: siue alia istis: siue alia illis modis: qui nullo modo comprehendi a mortalibus possunt: et tamen attestatur fides hec in qua carnis resurrectio predicatur. Beatus tamen Gregorius hanc questionem determinare videtur in secundo libro Dialogorum. Ubi dicit sic. Qui deuota mente deo adhereat cum res non necessitas exposcit exhibere signa modo vtroq3 solēt vt mira queq3 aliquando ex prece faciant: aliquando ex potestate concessa illis a deo: ⁊ hoc probat consequenter ratione ⁊ exemplo. Ratio autem talis est: Cui conceditur illud qđ est maius non est mirum si aliquando concedatur ꝙ est minus sed maior est potestas filios dei fieri etiam per adoptionem cum hoc solum sanctis conceditur: q3 miracula operari ꝙ etiam aliquando malis conceditur: vt habetur Matthe. vij. ca. Sed primum conceditur hominibus sanctis ſm ꝙ dicitur Joannis primo. Quotquot autem receperunt eum dedit eis potestatem filios dei fieri. Item probat hoc exemplo: quia Petrus suscitauit thabitham orando vt habetur Actuum. ix. capitulo. Annaniam vero ⁊ saphiram morti tradidit subito absq3 oratione: sed solum culpam eorum increpando. Actuum v. capitulo. Et sic videtur illud factum fecisse ex aliqua potestate sibi concessa a deo tanq̄ instrumentum diuine iusticie. Item ad hoc videtur facere ꝙ gratia dei diuiditur per gratiā gratis datam: ⁊ per gratiam gratum facientem: ⁊ licet aliquando ab aliquibus dictum fuerit ꝙ gratia gratum faciens nihil ponit in anima: tamen gratia gratis data ab omnibus cōceditur ꝙ aliquid ponit in anima: ⁊ hoc patet manifeste de gratijs gratis datis que vocātur sermo sapientie ⁊ sermo sciētie. Prima Corin. xij. capitulo. Quia significant quasdam eminētes cognitiones diuinorum ⁊ humanorū que ponunt aliquid in anima: similiter fides: prophetia: genera linguarum: ⁊ interpretatio ser

monum: Et eadem ratione videtur q gratia sanitatum ⁊ operatio virtutum. idest miraculorum que ponuntur gratie gratis date dicant aliquam virtutem in animam existentem. Dicunt tamen aliqui q ista virtus operantis miracula non est aliqua virtus mansiua per modum passionis transeuntis sicut ⁊ prophetia: propter qđ tales non possunt facere miracula: quotienscunq; volunt nec prophetare. Sed qc quid de conclusione: ratio tamen non valet: quia sicut dictum est talis virtus operandi miracula non est principalis: sed tantum instrumentalis. Instrumentum autem operari non potest q̃uis sit perfectum per formam suam nisi moueatur actualiter per manum artificis: sicuti patet q securis non potest secare nisi per manum artificis moueatur. Et ideo dato q talis virtus sit mansiua: non potest tamen operari ad miracula absq; motione diuine virtutis principaliter agentis: Si tamen talis virtus sit mansiua vel per modum passionis transeuntis solum: sicut est motio instrumenti cum mouetur ab agente principali: nihil dico modo. Item ad conclusionem inducitur illud quod a sanctis ⁊ doctoribus catholicis dicit de sacramētis noue legis. videlicet q efficiūt quod figurant: ita q tanq̃ quedam instrumenta diuine misericordie agunt ad inductionem gratie ipsam instrumentaliter attingendo: vel saltē aliquam dispositionem ad ipsam vt characterē vel aliquid simile correspondens in sacramentis que non imprimunt characterem: ita q in sacramentis est aliqua virtus ad efficiendum modo predicto: Et tamen sacramenta consistunt in quibusdam rebus sensibilibus: ⁊ ideo multo fortius videtur q in animabus sanctorum virorum defunctorum vel viuentium possit poni aliqua virtus diuinitus eis concessa in operibus miraculosis per modum predictū. Ex dictis patet quid dicendum sit de humanitate christi que est organum seu instrumentū coniunctum ipsius deitatis: sicut manus est instrumentum artificis: homines autem alij q̃tumcunq; sancti non sunt sic coniuncti: ⁊ ideo sunt quasi quedam instrumenta deitatis separata: ⁊ adhuc plus separata sunt ecclesie sacramenta: instrumentum autem coniunctum magis participat efficatiam agentis principalis q̃ separatum: ⁊ ideo talis virtus operandi miracula efficatior inuenitur in humanitate christi q̃ in quibuscunq; alijs. His dictis potest responderi ad argumenta. Ad primum dicendum q simile tenet quantum ad hoc: q sicut humanitas in christo fuit ratio patiēdi: sic deitas est ratio ⁊ principium faciendi miracula principaliter: non tamen tenet quantum ad secundum: quia non repugnat humanitati christi operari ad miracula per modum instrumēti: repugnat autem deitati qualitercunq; pati: Uerumtamen ratione idemptitatis suppositi idiomata communicantur: quia sicut hec est vera deus passus est: ita hec est vera demonstrato christo. iste puer creauit stellas. Ad illud quod inducitur de psal. Dic q li solus non excludit humanitatem tanq̃ instrumentaliter agentem: sed tanq̃ pncipaliter: ⁊ sic intelligendum est respectu aliorum sanctorum: q solus deus facit miracula scilicet tanq̃ principale agens. Ad secundum dicendum q instrumentum in virtute principalis agentis bene attingit ad aliquid quod excedit facultatem propriam conuenientem ei sm se: sicut calor naturalis in virtute anime generat carnem vt habetur secundo de anima. Argumenta autem in contrarium concludunt tantum q humanitas christi agebat ad miracula sicut agens instrumentale ⁊ secundarium q conceditur ⁊c̄.

Sequitur euangelium ferie secunde.

Expositio litteralis.

Quoniam ƀm sniam philosophi.iiij.methaphisice.ad ipm eē sequitur ipm opari cum omnia sint dterminata ,ppzio opere: Ideo hic euāgelista declarat diuinitatē xpi in opere.s.p opera diuina ⁊ miraculosa que sunt diuine virtutis manifestatiua qz trāscendūt virtutem totius nature create: vt patet in presenti euangelio.

a Prope erat. Ponit ergo h occasio pnunciandi suam resurrectionem futurā: q non poterat fieri nisi virtute diuina: qm a priuatione ad habitum impossibilis ē regressus ƀm naturam: Hec aūt pnunciatio sue future resurrectionis fiebat qz ascendēs iesus hierusalē eiecit de templo vēdentes ⁊ emētes: quod videbatur ptinere ad psonam sup populū auctoritatē habentē: Et ideo hui⁹ auctoritatis petierūt iudei signum. Et hec occasio fuit pdicendi signū sue resurrectionis: ⁊ hoc est qd dicitur.

a Prope erat pascha iudeorum in tribus enim solēnitatibus in anno tenebanf ꝯuenire in hierusalem.s.in solēnitate pasce: pentecostes: ⁊ tabernaculorum vt habef Exo.xxiij.cap. Uerūtamē de festo tabernaculorum ⁊ pētecostes aliqn dispēsabatur cū illis q erant a remotis: nō tñ de solēnitate paschali. Christus aūt vsq; ad passionem suā voluit legem obseruare: ⁊ p consequēs in solēnitate paschali hierusalē ascendere ⁊ hoc est qd subditur. b Et ascēdit Jesus hierosolimā Ex hoc cōfutatur error Manichei: q dicit vet⁹ testamētū a diabolo esse datuz: qz xps nullo modo obseruasset ipm. c Et inuenit in templo. noīe templi nō accipif hic ipa domus dñi in q erat altare thimiamatis: ⁊ candelabrū nec atrium sacerdotuz in quo erat altare holocaustorum: sed quoddā atrium vbi homines orabant ⁊ doctores etiā docebāt ibidē ⁊ ēt ibi vendebanf ea que in tēplo offerebanf: ⁊ hoc est qd dicif.

d Uendētes oues ⁊ boues ⁊ colūbas: ⁊ qz talia nō poterāt de longinquo adduci: ideo sacerdotes cupiditate ducti statuerāt homies talia ibi vēdentes vt veniētes de longinquo nō haberēt excusationem de oblationibus dimittendis. Aliq etiā eorum non habebāt pecuniā: Ideo sacerdotes statuerunt ibi campsores qui sb cautione tradebāt pecuniaz ⁊ cū hoc vltra sortē aliqua munuscula recipiebant nō tñ pecuniam ne arguerentur manifeste facere contra legem. Deutero.xxiij.ca. vbi dicitur. Non dabif fratri tuo ad vsuraz pecuniā. ⁊ hoc est qd dicitur e Et nūmularios sedētes. qz hoc erat illicitū ,pter cupiditatē sacerdotum q diuersis adinuētionibus depauperabāt populum: vt p3 ex pdictis: ⁊ qz fraus ⁊ tumultus solent annecti mercationi q ꝯtrariatur orationi: ideo seqtur. f Et cū fecisset qsi flagellum ⁊c. ⁊ patet littera vsq; ibi. g Recordati vo sunt discipuli eius qz scriptū est psalmo.lxviij. de xpo. h Zelus dom⁹ tue comedit me. Ex facto enim xpi recordati sunt scripture illius ⁊ impletionis ei⁹ de xpo. Queritur hic quare nō resistebant ei cum ipsi eēnt multi: ⁊ ipe solus ⁊ parū adhuc reputatus. Dicēdum qp diuina virtus in illo facto opabatur que apparebat in effectu cū volebat sicut infra. Joānis.xviij.cap. Solo verbo ,pstrauit eos qui volebāt eū capere. corpus enim xpi erat instrumentū diuinitati ꝯiunctū. Et iō ex oculis ei⁹ qdā fulgor exibat virtute diuina eos deterrens: ita qp resistere nō audebāt sicut in passione vox illa q erat diuinitatis quodāmodo instrm prostrauit magnā multitudinē armatorum. Solet ēt queri ab aliqbus: quomodo fecit flagellū de funiculis qz nō vēdebanf ibi funiculi: s3 solū illa q debebāt in tēplo offerri. Et dicūt aliq qp ipse xps vtebaf funiculo ,p cingulo: ⁊ illū funiculum accepit de quo erat pcinctus: ⁊ ip3 duplicando

Feria.ij. post quartam dominicam. Euāgeliū ƀm Joannem.ij.cap.

In illo tempore. Prope erat[a] pascha iudeorum ⁊ ascēdit iesus hierosolimā[b]. Et inuenit in templo[c] vendentes oues ⁊ boues ⁊ columbas[d]: ⁊ numularios sedentes[e]: Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis[f]: omnes eiecit de tēplo. Oues quoq; ⁊ boues ⁊ numulariorum effudit es et mensas subuertit: et his qui columbas vendebant dixit. Auferte ista hic: ⁊ nolite facere domum patris mei domum negociatōis. Recordati vero sunt discipuli eius[g] quia scriptuz est: zelus domus tue comedit me[h]. Responde-

runt ergo iudei[a] ꝛ dixe
rūt ei: quod signū ostē-
dis nobis q2 hec facis[b]?
Respōdit iesus ꝛ dixit
eis[c] Soluite tēplū hoc:
ꝛ i trib⁹ dieb⁹ excitabo
illud[d]. Dixerunt ergo
iudei[e]. quadraginta et
sex annis edificatū est
tēplū hoc: ꝛ tu in trib⁹
dieb⁹ excitabis illō? Il-
le aūt dicebat[f] de tēplo
corporis sui. Cum ergo
resurrexisset a mortuis[g]

fecit quasi flagellum: Quis hoc nō hab eaꝫ exp̄s
se in textu tñ pbabiliter pōt credi: q2 nō omnia
scripta sunt vt dicitur in fine huius euangelij.
a Responderunt ergo. hic poniꝫ sue resurre-
ctionis p̄nunciatio: q2 occasione huius facti pe
tierūt ab eo signū
ipsi iudei dicētes.
b Quod signū
ostēdis nobis q2
hec facis? Quāuis
enim factū eēt bo
num de se tamen
nō pertinebat ad
quēlibet hoc face-
re: sed solū ad eū
qui haberet aucto
ritatem corrigēdi
excessus sacerdotum: qd nō conueniebat alicui
de cōi populo: cū sacerdotes eēnt in illo populo
supiores: s3 pphete mittebanꝫ ad h specialiter a
deo ꝛ ideo petierūt signū missionis sue: ꝛ ipe d
dit eis signū potestatis diuine in suscitatiōe sui
corporis ppria virtute ꝛ hoc est qd dicitur.
c Rn̄dit iesus ꝛ dixit eis: soluite tēplum hoc:
Nō est verbū inductiuū ad hoc faciēdū cū fue-
rit simplr malum ex parte iudeorum: ad malū aūt
xp̄s nō poterat inducere: sed est verbū denun-
ciatiuū eius q erat p ipos faciendū: quasi dicat
soluite templū. i. soluetis: q2 in passione xp̄i ani
ma fuit soluta a corpore: ꝛ sanguis a carne: ꝛ cō
tinuitas membrorum in cōfixione clauorum ꝛ lācee.
d Et in trib⁹ dieb⁹ excitabo illud nō dicit post
tres dies: q2 xp̄s nō fuit mortuus trib⁹ dieb⁹ cō
plete. e Dixerūt ergo. hic poniꝫ sue p̄nūcia
tionis interp̄tatio: ꝛ diuidiꝫ in duo: q2 p̄mo po
nitur interp̄tatio iudeorum falsa: secūdo interp̄ta
tio euāgeliste: ibi: Ille aūt. Circa p̄mum sciedū
q iudei petierūt a xp̄o signū nō ad credēdū: et
venerādū: s3 magis ad deridendū ꝛ ipugnādū
qd p3 ex hoc q statī impugnauerūt dictū suū:
ꝛ iō nō fuerūt digni vt p̄diceret eis resurrectō
nem corporis sui manifeste sed occulte vocans
corpus suū tēplū: ꝛ iō voluerūt arguere dictū
suū p materiale templū: ꝛ hoc est qd dicitur.
e Dixerūt ergo iudei q̄draginta sex ānis edi
ficatum ē tēplū hoc ꝛc. Hoc dicūt deridēdo q̄si
eēt ei ipossibile multo plus derisissent si resur-
rectionē corporis sui p̄dixisset manifeste: q2
difficilius ē resuscitare mortuū q̄ȝ edificare ta-
le templū. Sciendū ēt q nō loquūtur hic de tē
plo facto p Salomonē: q2 illud fuit edificatum
in septem annis vt habetur. iij. Regum. vj. ca.
ꝛ p̄terea q2 fuit p Nabuchodonosor destructū.
iiij. Regum vltimo ca. sed loquūtur de tēplo re
edificato post captiuitatem babilonicam. A pri
mo enī anno Ci-
ri regis persarum
in quo data est po
pulo licētia rede-
undi ꝛ templū re-
edificandi vsq3 ad
sextū annū Darij
sub quo consuma-
tum est templum
illud: fluxerunt q̄
draginta sex anni
q2 iudei impedie
bantur a nationibus in circuitu eorum existenti-
bus in edificatione tēpli: iste numerus patet p
hoc q2 Cirus regnauit. xxx. annis. Cambises fi
lius eius post eum. x. q2 nō computatur tempus
quo regnauit cum patre: post eum regnauerūt
successiue duo Magi: sed tempus eorum dimittiꝫ
q2 regnauerunt tñ septem mensibus: quib⁹ suc
cessit Darius in cuius sexto anno cōsumatū est
templi opus: ꝛ ideo de isto templo loquebatur
q2 illud stabat in eorum p̄sentia: ꝛ illud ostēdebaꝫ
vt patet in littera. Hec aūt. xlvj. annorum acce-
ptio accipiꝫ s̄m expositores latinos ꝛ grecos:
s̄m hebreos oportet aliter accipere sicut dixi i
p̄ncipio libri Esdre. ꝛ. ix. ca. Danielis: tñ de ve
rificatione huius dicti. xlvj. annis edificatū est
templum hoc nō ē multū curandū: q2 nō ē ver
bum xp̄i nec euangeliste nisi tm̄ referēdo: s3 est
verbum iudeorum deridendo xp̄m vt dcm̄ est cō
tra quem multa falsa dixerūt vt ifra refert euā
gelista. f Ille aūt. hic ponitur interpreta-
tio vera: q2 loquebatur de corpore suo nomine
templi: quia humanitas christi erat spirituale
habitaculum ipsius dei: ꝛ hoc est qd dicit euan
gelista. Ille autem dicebat de templo corporis
sui. Hanc autem interp̄tationem non cognoue
runt tunc apostoli: qd patet ex hoc q postea pe
trus audiens ab eo eius passionem futurā vo
luit eam impedire. Matth. xvj. cap. S3 post re
surrectionem christi hāc interpretationem in
tellexerunt quando aperuit illis sensum vt in-
telligerent scripturas Luce vltimo cap. ꝛ hoc
est qd dicitur. g Cum ergo resurrexisset a
mortuis recordati sūt ꝛc. s. itelligēdo de corpo-

re suo. a Et crediderũt scripture.s. ꝓphetarum loquentium de christi resurrectione futura tertia die. Osee.vj.cap. Uiuificabit nos post duos dies ⁊ in die tertia suscitabit nos hoc dixit propheta quia resurrectio christi fuit causa resurrectionis nostre. Et Jone secundo dicitur: qz Jonas fuit tribus diebus ⁊ trib⁹ noctibus in vẽtre ceti in figura ipsius christi.
b Et sermoni quẽ dixit iesus qz tunc perceperunt impletionem verbi illius.
c Cum autẽ eẽt.

recordati sunt discipuli eius: qz hoc dicebat dei corpore suo. ⁊ crediderunt scripture[a] ⁊ sermoni quem dixit iesus[b]. Cum autez esset[c] hierosolymis in pascha i die festo: multi crediderũt in nomine eius[d]: videntes signa eius que faciebat[e]: Ipse autem iesus non credebat semetipsum eis[f]: eo qđ ipse nosceret omnes[g]: ⁊ qz opus ei non erat[h]: vt quis testimonium perhiberet de homine[i]. Ipse enim sciebat qd eẽt in hoĩe[k].

f Ipe autem iesus non credebat semetipsum eis: altiora mysteria.s. fidei reuelando ⁊ subditur cã. g Eo qꝫ ipe nosceret omnes.s. istorum in perfectionem ⁊ illorum fictionem. Modus per quem cognoscebat hic ostenditur.
h Et quia opus ei non erat: idest necesse. i Ut qs testimonium perhiberet de homine.i. vt mentem ⁊ statum cuiuslibet hominis cognosceret per informationem alteri⁹: qa hoc sciebat perfecte per semetipm: ꝓpter hoc seqtur.
k Ipse enim sciebat quid esset in homine.i. in mente ⁊ statu cuiuslibet hominis. Et ex hoc euangelista ostendit ipsum esse deum cuius ꝓprium est scire secreta cordium.

Hic vltimo ponitur fructus denunciationis et predicationis christi: quia christus existẽs hierosolimis in festo paschali populum docuit et multa miracula fecit ad confirmationez sue doctrine: ex quibus multi fuerunt moti ad credẽdum: ⁊ hoc est qꝫ dicitur.
c Cum autem esset hierosolymis in pascha i die festo. non accipitur hic dies pro vna die naturali: vel artificiali tñ: sed pro toto tempore solennitatis pasce que durabat per septem dies continuos. d Multi crediderunt in nomine eius: credentes qꝫ ipe esset vere christus.
e Uidentes signa que faciebat: Sicut eniz sufficienter ostenditur veritas subiacens facultati naturali intellectus quando reducitur ad pma pncipia per se nota: ita veritas excedens facultatem intellectus qualis erat ista quando confirmatur per opera diuina: quia certum est qꝫ deus non potest esse testis falsitatis: ⁊ ideo quãdo ad confirmationem alicuius doctrine inducitur opus diuinum sufficienter ostenditur qꝫ dictum est in illa esse verum. Uerũtamen quia in illis credentibus aliqui erant adhuc imperfecti: ⁊ aliqui iungebantur eis qui erant tantũmodo ficti: Ideo christus adhuc non reuelabat eis altiora mysteria catholice fidei: quia ficti indigni erant audire: ⁊ imperfecti adhuc non poterant capere: propter quod etiam ipsis apostolis dixit iesus Joannis.xvj.cap. Multa habeo vobis dicere sed non potestis portare modo: ⁊ hoc est qꝫ dicitur.

Expositio moralis.

¶ Et prope erat pascha iudeorum ⁊c̃. sequitur ⁊ inuenit in templo vendentes oues ⁊c̃. p oues intelliguntur hypocrite qui mentem lupinam habent sub ouila pelle: per boues qui sunt laboriosi significantur illi qui magnos labores sustinent pro principibus ⁊ prelatis vt per hoc ꝓmoueantur in ecclesia: licet insufficientes sint ⁊ indigni. Per vendentes columbas: simoniace promoti: omnes istos eiecit de templo christus. Significans qꝫ sunt exclusi de templo glorie sancto dei. Soluite templum hoc ⁊c̃. qꝫ intelligitur litteraliter de solutione corporis xp̃i per mortem: vt dicitur in littera: per quod significatum fuit: qꝫ iudei post ascensionem christi conarentur soluere corpus eius mysticum: sed in tribus diebus fuit suscitatum per quos dies significantur doctrine miracula: ⁊ exempla vite in apostolis alijsqꝫ discipulis per hec ecclesiam illuminantibus: sicut sol ⁊ luna. Ipse autem iesus non credebat semetipsuz eis. idest non reuelabat altiora mysteria eis ẽm sensum litteralem quia aliqui erant imperfecti non potentes capere ea: ⁊ aliqui ficti querentes ea deridere: ⁊ in hoc instruit predicatores euangelij: vt non predicent simplicibus alta: sed crassa ⁊ capibilia quia sunt nutriendi lacte ⁊ non so

lido cibo: nec fictis fidei secreta mysteria ne d rideāt ipa propter qd dicit Saluator Matth. vij.cap. Nolite sanctum dare canibus neq̧ mittatis margaritas ante porcos: ne forte conculcent eas pedibus suis.

Questio fratris Antonij betōtini. Zelus domus tue comedit me. Joā nis primo caplo. ¶ Super quibus verbis querit vtrū homo quandoq̧ possit turbāi ꝛ irasci sine peccato.

Feria tertia post quartam dominicam quadragesime. Euangeliū sm Joannem. vij. cap.

Ad quod breuiter ex sententia dicitur durādi Astexani ꝛ Alexandri de ales in secundo volumine: ꝙ triplici modo hominez irasci siue turbari quandoq̧ contingit. Uno modo ratione nature sicut plerisq̧ sepius euenire solet: qui ꝑpter inclinationem nature ad passionem irascibilitatis subito conturbantur: Hec quidem ira si vltra pmos motus procedere non cognoscitur: nullius culpe a doctoribus extimatur. Nā philosophus teste. Primi motus nō sunt in potestate nostra. Alio modo ratione vindicte offensionis humane que illis euenire contingit: qui propter aliquam offensionem humanam ꝓpriam vel alienam se vindicari ex indignatione appetunt: cum ex iniuria accenso sanguine circa cor irascuntur ꝛ conturbantur. Et hi quidem si vindicta leui vindicari se vellent venialiter tantūmodo peccarent. Unde glo. super illud psal. Irascimini ꝛ nolite peccare: dicit: Uenialis est ira que non perducit ad effectum. i. ad graue proximi nocumentuz. Ultimo modo hominem irasci ꝛ conturbari contingit ratiōe vindicte offensionis diuine: sicut iratꝰ ē Moyses contra ydolatras: vt Exo. xxxij. cap. legitur. Et Helias contra sacerdotes Baal: vt in tertij voluminis Regum. xviij. cap. scribitur. Et hec ira que proprie vocatur ira per zelum cum virtus sit nō prohibetur: si rationis ordine procedere cognoscatur. scilicet vt nemo ad vindictā procedat: nisi sit talis ꝙ iniuriaz dei vindicare ex officio sibi contingat. Nam. xxiij. q. ij. In hoc cap. fiue dicitur. Pena nulli inferenda est nisi per iudicem: In duobus ꝑmis locis ira ex impacientia cognoscitur procedere. In vltimo ex zelo ꝛ diuine charitatis amore. Un̄ Gregorius in quinto lib. taliter inquit. Alia est ira quam in patientia excitat: Alia quaz zelus format: Illa ex vicio: hec ex virtute generatur: Ira per vicium oculos mentis excecat: Ira per zelū turbat: Inde āt mēs turbaf ne videat: Inde ꝓficit vt ad videndum verius clarescat: sicut infirmāti oculo cum colirium immittitur lux ꝑmitus negatur. Sed ide eam post paululum veraciter respicit: vnde hanc ad tempus salubriter amittit: Hanc igitur iram per zelum christus dominus noster habuit hodie: quando facto flagello de funiculis: emētes ꝛ vendentes eiecit de templo: cum de eo scriptum esset. zelus domus tue comedit me.

In illo tempore. Jam die festo [a] mediante: Ascendit

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelista agit de origine christi doctrine manifestando eā quare sicut predictum est: pater debet filijs nutrimentum ꝛ documentuz. Primo igitur de manifesta origine doctrine christi ponitur sua occasio. Secundo de origine doctrine christi sua naturalis manifestatio: Secunda ibi: Respondens iesus mea doctrina ꝛc. Circa primum est sciendum ꝙ locus aptus ad predictam manifestationem erat ciuitas hierosolimitana: vbi ad diem festum veniebat populus. Et ideo ad manifestationem talem ascendit hierusalem.

a Jam die festo. Hic ponitur occasio manifestationis que est admiratio turbe in doctrina christi. Et ideo debuit ostendere vnde originaretur excellentia sue doctrine: ꝛ hoc ē qd dicif.

a Jam autem die festo mediante: Dies festus hic dicitur totum tempus illius solennitatis: que durabat per septem dies: ꝛ sic medium huius festi erat in quarto die ꝛ tunc.

Jesus in templū: & docebat[a]. Et mirabantur iudei[b] dicentes. Quomodo hic litteras scit: cum non didicerit? Respōdit eis iesus & dixit[c] Mea doctrina non est mea[d]: sed eius qui misit me[e]. Si quis voluerit voluntatem eius facere[f] cognoscet de doctrina mea[g]: vtrum ex deo sit[h]. an ego a meipso loquar[i]. Qui a semet ipso loquitur[k]: gloriam propriam querit[l]. Qui autem querit gloriam eius[m] qui misit me: hic verax est[n]. Et iniustitia in illo non est[o].

a Ascendit iesus in templum & docebat: quia ibi est locus aptus & cōmunis sane doctrine.

b Et mirabantur. iudei ꝓpter rem insolitam: credebant enim ipm esse filium Joseph: & ꝑ cōsequens occupatum in labore corporali: sciebāt etiam ipsum non eē exercitatum in studio & tamen videbant eum excellentissime docentem legis & ꝓphetarum testimonia ꝓferentē: & ideo merito mirabanť: vnde tanta excellētia doctrine originabatur & hoc ē qd dicit: quomodo hic litteras scit cum nō didicerit.

c Respondit iesus. hic consequenter exprimitur origo illi⁹ doctrine: & diuiditur in duas: qꝛ ṗmo ostendit doctrine sue originem: secūdo inuitat ad ipsam: ibi: nouissimo autem. prima in duas qꝛ ṗmo ostenditur origo doctrine: secundo origo docentis: ibi dicebant ergo. prima in tres: quia ṗmo ꝓponit intentum: & secundo ꝓbat ꝓpositum: ibi: si quis voluerit: & tertio concludit: ibi: nolite iudicare: In ṗma ergo parte ꝓponit ꝙ doctrina sua est a patre originaliter dicens.

d Mea doctrina non est mea: quasi dicat ista doctrina que est mea approbatiue & subiectiue non ē mea ꝑ exercitium acquisitiōis humane.

e Sed eius q misit me. i. data est mihi a patre: qꝛ filius ẜm naturam diuinam: lꝫ habeat eādem scientiam cum patre: tamen hꝫ eam ab ipo vt supius frequēter dictum est ẜm vero naturam humanam habet aliam sciētiam s. creatam: non tamen habet eam per exercitiū acquisitum: sed ab instanti conceptiōis infusaꝫ: & sic soluta est questio qua querebāt: quomodo hic litteras scit cum non didicerit? Alio modo exponit Augustinus dicens: Qd filius est verbum patris: & quia verbum alicuius idem ē ꝙ doctrina sua: Ideo sequitur ꝙ filius sit doctrina patris: Filius igitur est doctrina per idēptitatem: non tamen per originem: quia a se non originatur: sed a patre. Est igitur sensus ẜꝫ Augustinum: Mea doctrina non est mea: quasi dicat. Ego qui sum doctrina patris non sum a me ipso sed a patre: Expositio tamen prima magis concordat littere.

f Si quis. hic consequenter probat propositum. scilicet ꝙ sua doctrina sit a patre sibi data: & diuiditur in duas: quia primo inducit suam probationem. secundo remouet quādam obiectionem ibi: Nonne moyses: Prima in duas: ẜm duas ꝓbationes quas inducit: secunda ibi quia a semetipo. ṗma probatio procedit ex aliorūꝫ iudicio. Amor enim & odium multum peruertunt iudicium recte rationis & ideo mouet eos vt amoueant odium ꝙ contra ipsum conceperant: & tunc poterunt manifeste iudicare ꝙ eius doctrina sit a deo patre eam per miracula testificante: quia non potest esse testis falsitatis vt supra dictum est: & hoc ē quod dicitur.

f Si quis voluerit voluntatem eius facere. scilicet patris celestis peruersam affectionem a se abijciendo.

g Cognoscet. id est vere poterit iudicare quia paratus sum eius iudicio committere.

h Utrum ex deo sit an ego a meipso loquar: non est per hoc intelligendū ꝙ filius in aliquo possit a patre discordare: qꝛ hoc ē ipossibile: sed loqtur eis ẜm coꝝ opinionem: qꝛ reputabāt eū purum hominem quare dicit.

i An ego a meipo loquar: gliam humanaꝫ falso querendo vt vos existimatis.

k Qui a semetipso. Hic ꝯñter ꝓbat ꝓposituꝫ ꝓprio facto: qꝛ in doctrina sua querebat gloriam patris celestis: & sic pꝫ ꝙ illa doctrina erat a deo. Omne enim qd est ad dei gliam ordinatū ab ipo est & hͦ est qd dicitur

k Qui a semetipo loqtur. falsa de se fingēdo

l Gliam ꝓpriam querit: qꝛ supbia excitat illū ad sic loquendū.

m Qui aūt querit gloriam eius q missit illum. i. dei patris.

n Hic verax ē: in doctrina.

o Et iniustitia in illo nō est: qꝛ irreꝑhensibilis ē in vita: Sic aūt faciebat xp̄s quia statum paupertatis & abiectionis elegit: & gloriam dei in omnibus quesiuit.

Nonne moyses[a] dedit vobis legez:et nemo ex vobis fac legē[b]? Quid me queritis interficere[c]? Rñdit turba[d] et dixit: Demoniuz habes[e] Quis te querit interficere? Rñdit Jesus[f] et dixit eis. Unum opus feci[g]: et omnes mirami ni[h] ppterea moyses dedit vobis circūcisionez[i] non qz ex moyse est[k]:sz ex patribus[l] et in sabbato circūcidit hominē[m] Si circūcisionem[n] accipit homo i sabbato: vt nō soluatur lex moysi mihi idignamini[o] quia totum hoiem sanum feci i sabbato: Nolite iudicare[p] ꝺm faciem:sz iustuz iudiciū iudicate[q]: Dicebant ergo qdam[r]

a Nonne Moyses. Hic remouet quandam obiectionē q̄ posset fieri in ꝯtrariū:qz possent dicere et de facto dicebāt ꝙ doctrina nō ē a deo qz legē dei datam moysi nō custodis violādo sabbatum.hoc enim ei imponebāt. Hanc autē obiectionem remouet dupliciter Scdo ibi rñdit iesus. Primo igitur remouet obiectionem predictam p hoc dato ꝙ esset transgressor legis non tñ habebāt titulū arguendi ipsum cum eēnt trāsgressores legis manifeste in maioribus: Et hoc est qd dicitur. a Nō ne moyses dedit vobis legem.q.d. vos estis obligati ad eius obseruationem magis q̄z ego:quia ꝺm veritatē non erat obligat⁹ b Et nemo ex vobis facit legem.qd pbat per effectum dicens. c Quid queritis me interficere? lex enim phibet interfectionem innocentis:et qz nō poterant rōnabiliter rñdere cō uerterunt se ad conuitia.vnde sequitur. d Rñdit turba.idest hoies turbati. e Demonium habes.qd patet manifeste falsum:qz demonia expellebat.qs te querit interficere?q.d.nos non q̄rimus:et in hoc mentiuntur sicut et in pmo:qz q̄rebant mortem eius:vt patet in pncipio huius f Rñdit Jesus. Hic alio modo excludit obiectionem predictā ostēdens eam falsam:ex hoc enim dicebant eū trāsgressorez legis qd languidū sanauerat die sabbati:vt patet Joh.v.cap.et tñ in hoc nō fuit trāsgressor.Et hoc idem ostendit alio modo.s.per circūcisionem quā licite accipit homo i sabbato:et hoc est qd dicit. f Rñdit Jesus et dixit eis:reprimendo eoꝝ maliciam. g Unū op⁹ feci.s.notū vobis. h Et oēs miramini.i.turbamini:quasi dicat quātum turbaremini:si videretis omnia facta mea male interptātes ea. i Propterea moyses dedit vobis circūcisionem.in legem eam scribendo. k Non quia ex moyse est.s.primo. l Sed ex patribus. qz data est tempore Abrae:vt patet Gen.xvij.ca. et sic patet ꝙ circūcisio est maioris auctoritatis quia data est ipsi Abrae:qui erat pater principalis populi. m Et in sabbato circūciditis hominē:absqz legis transgressione:qa pceptū est ꝙ octaua die circūcidat puer:et ideo si octaua dies sit i sabbato circūcidit puer nec aliq̄ trāsgressio reputat. ex hͦ arguit saluator. n Si circūcisionem accipit hō in sabbato vt nō soluatur lex Moysi: vt patet per pdcā o Mihi idignamini. qa totū hominem sanuz feci in sabbato. q.d. hͦ est valde irrationabile:qa magis licita est et melior sanatio hominis in anima et corpore q̄z fit ipsa circūcisio et magis ad dei gloriaz. p Nolite iudicare. Hic ex predictis concludit intentū.s. ꝙ eius doctrina sit a deo si recte consideretur: et hoc est qd dicit. p Nolite iudicare ꝺm faciem.i.attendentes ad id qd non pertinet ad rem:qd fit quando amor vel odiū attendit ppt qd aliter q̄z ꝺm veritatem iudicatur. q Sz iustum iudicium iudicate.i.de doctrina mea et de factis meis iudicate.ꝺm naturam rei in se et tunc inuenietis qd est a deo ꝺm veritatem. r Dicebant ergo. Declarata origine doctrine Hic ostenditur origo doctoris:et diuiditur in duas:qa pmo circa hoc ponitur populi dubitatio.scdo xpi solutō:ibi clamabat ergo. Circa primū sciendū ꝙ multi de populo sciebant pncipes querere mortem xpi:et ideo cū vidissent eum in palam docentem et principes arguentem et ipsos non contradicere:crediderūt fortius ipsum esse xpm trahentes argumentū ex facto principum:qa non capiebant eum cuz tñ prius ad mortem quererent eum:quasi ipsi de nouo haberent noticiam ꝙ ipse esset vere xps eis promissus:et ideo ab eius persecutione cessassent: et hoc est qd dicitur. r Dicebant ergo quidam ex hierosolimis. Isti enim melius sciebant malicias principuz q̄z alij:quia manebant cum eis in ciuitate.

doctrina xi q̄ [illegible] vel [illegible] marīdiano vel [illegible] matutina vel [illegible] vespertina vel [illegible] [illegible] doctrinam habuit xps [illegible] subdiuidit [illegible] alia est acquisita hanc habuit xps [illegible] acquisierit [illegible] magis [illegible] habuit [illegible] alia est experimentalis et hanc [illegible] vel doctrinalis vel [illegible] [illegible] duplex [illegible] progressum vel incipit a [illegible] vel a disciplina [illegible] incipit a [illegible] [illegible] procedit a re nota ad aliam re[illegible] [illegible] [illegible] qualitate et virtute

a Nonne hic est quem querunt iudei interficere? toto conatu suo.
b Ecce palam loquitur:⁊ contra eos vt patet per predicta. q2 dixit nemo ex vobis facit legē.
c Et nihil ei dicunt.i.ipsum non capiunt: quia bene aliqua verba ei dicebant: vt patet ex predictis.
d Nunquid vere cognouerunt: quasi dicat videt q sic eo q desistunt ab eius persecutione: verum tamen quia nō habebant certitudinem: sed tm̄ opinionem. Ideo etiaȝ arguebant ad contrarium dicentes
e Sed huuc scimus vnde sit. quia patriam ⁊ genus eius cognoscebāt.

ex hierosolymis. Nonne hic est: queȝ querūt iudei interficere[a]: Ecce palam loquitur[b]: et nihil ei dicunt[c]. Nūquid vere cognouerunt principes[d] quia hic est christus. sed hūc scimus vnde sit[e]. Christus autem cum venerit: nemo scit[f] vnde sit[g]. Clamabat ergo iesus[h] in templo docens[i] ⁊ dicens[k]. Et me scitis[l]: ⁊ vnde sim scitis ⁊ a meipso non veni[m]: sȝ est verus qui misit me[n] quē vos nescitis[o]. Ego scio eum[p]. Et si dixero quia nescio eum. Ero similis vobis mendax. sed scio eū quia ab ipso sū: ⁊ ipse me misit[q]. Querebant ergo eum apprehendere[r]: ⁊ nemo misit in illum manus[s]: quia nondum venerat hora eius[t]. De turba aūt mlti crediderunt in euȝ[v].

f Christus autem cum venerit nemo scit.i.nemo sciet. g Unde sit: Istud autem accipiebant ex scriptura Isai.liij.ca. que ad litteram intelligitur de christo: Generationem eius quis ennarabit. Et Isai.xlv. Uere tu es deus abscon ditus saluator israel.
h Clamabat. Posita dubitatione populi circa originem christi. Hic ponitur predicte dubitationis solutio:⁊ diuiditur in duas: quia pmo d claratur christi origo: secūdo ex hoc oritur turbe diuisio. ibi: Querebant. In prima ergo parte dicitur sic. h Clamabat ergo iesus: in quo ostenditur magnitudo sui effectus ad nostram informationem. i In templo docens: vt omnes possent eum audire.
k Et dicens: eorum dubitationi respondēdo
l Et me scitis: quantum ad humanitatem patriam ⁊ genus cognoscendo: sed quantuȝ ad diuinitatem me nescitis. Ideo sequitur.
m Et a meipso non veni: sed a patre quē ignoratis. n Sȝ est verus qui me misit: quia in hoc impletur promissum de filij missione.
o Quem vos nescitis: quia deuȝ nemo vidit vnq̄: vt patet primo capitulo.⁊ proinde me nō cognoscitis: cum sim eius filius naturalis equalis ei in natura deitatis.

p Ego scio eum: quia inq̄tum deus filius habet eandem scientiam cum patre:⁊ sic eum cōprehendit ɓm etiam q homo cum clare videt a principio licet non comprehendat:⁊ causa huius notitie subditur: cum dicitur.
q Quia ab ipso sum ⁊ ipse me misit. per hoc eniȝ q procedit a patre i natura diuina habet scientiam primam que est scientia comprehensionis: per hoc auteȝ q missus in natura humana ad salutem mundi: habet in natura humana plenitudinem gratie ⁊ sciētie que potest i natura creata recipi.
r Querebāt ergo: Hic cōsequenter ponitur populi diuisio: sequēs ad responsioneȝ christi: quia ea audita maligni exarserūt in malicia:⁊ boni fuerunt in fide soli dati:⁊ hoc ē qđ dicitur. r Querebant ergo eum apprehendere: ad occidendum malignantes.
s Et nemo misit in illum manus: quia nō poterant explere maliciam in effectu nisi q̄tum pmittebat: ideo sequitur. t Quia nondū venerat hora ei.⁹i. ab eo ordinata de captiōe sua.
v De turba autem multi crediderunt in eum propter eius doctrinam ⁊ miracula.

Expositio moralis.

¶ Quarta die festiuitatis que erat media eo q septem diebus durabat festum. Ascendit iesus in templum ⁊ docebat populum qui diebus preteritis intentus fuerat sacrificijs ⁊ oblationib⁹ consuetis:⁊ per hoc docuit predicatores euangelij vt ɓm sapientis verba. Tempus tacendi cōsiderent ⁊ tempus loqnendi:

Questio fratris Antonij betōtini. Quid me queritis interficere. Joannis.vij.capitulo.
¶ Ex quibus verbis queritur. Quotuplex est: vel potest esse homicidium. Ad quod ex epistola Clementis respondetur: que de penitent.di. prima.cap homicidiorum. notatur: vbi dicitur: Homicidiorum vero tria genera esse dicebat

beatus petrus ⁊ penam eorum parilem fore di cebat. sicut enim homicidas interfectores fra trum: ita ⁊ detractores eorum eosq; audientes: homicidas esse manifestabat: q2 ⁊ qui occidit ⁊ qui odit fratrem suu; ⁊ qui ei detrahit pariter homicide esse de monstrant. Ex his verbis clare com prehẽditur: ꝙ ho micidiorũ aliud est operis: qḋ inter fectores hominũ operantur: Aliud oris ⁊ aliḋ cordis ⁊ de quolibet isto rum in presentia rum minime dicẽ dum esse cõstituo: sed tm̃ de homici dio operis ꝓpter concordiã lectio nis euangelice in q̃ ꝯtinet ꝙ iudei querebãt interficere xp̃m vñ dicebat eis quid me queritis interficere.

Feria.iiij. post quartã dñicam quage. Euãgeliũ ẜm Joãnem.ix. ca.

In illo tempore preteriẽs iesus[a] vidit hominem cecũ a natiuitate[b]. Et iterrogauerũt eũ discipuli ei⁹ Rabbi quis peccauit[c]: hic aut parentes eius. vt cecus nasceret? Respõdit iesus[d]. Neq; hic peccauit neq; parentes eius[e]: sed vt manifestentur opa dei in illo[f]. Me oportet operari[g] opera eius qui misit me[h] donec dies ẽ[i]. Uenit nox quando nemo põt opari[k]. Quam diu in mundo sum[l]: lux sum mũdi.

Expositio litteralis.

Preteriens iesus: postq̃ xp̃s ostendit se habere virtutẽ illuminatiuam verbo. Hic consequẽter hoc ostẽdit sensibili signo: ⁊ diuidit in tres: q2 pmo ponitur quedam miraculi pfacio: secundo miraculi opatio: ibi: ⁊ cum hec dixisset. Tertio miraculi facti examinatio: ibi: Itaq; vicini. Precedẽtia miraculum sunt duo. Scḋm ponitur: ibi respondit iesus. Primum quod fuit pcedẽs ipm miraculum et eius occasio fuit discipuloꝝ interrogatio de ceco nato: ⁊ hoc est quod dicitur.

a Et pteriens iesus: in exitu templi de quo dictum est in fine precedentis capituli.

b Uidit hominẽ cecum a natiuitate: quia ibi sedebat mendicans elemosynam ab ingrediẽtibus templum ⁊ diligenter intuitus est eum iesus: vt dicit Crisosto. quasi vellet aliquid agere circa eum: ⁊ ideo discipuli moti sunt ad querendum de causa cecitatis eius dicentes.

c Rabbi quis peccauit: Ex hoc enim ꝙ supra dominus sanando languidum dixerat: Iã noli amplius peccare ne deterius tibi contingat ostendens ꝙ peccatum fuerat causa illius langoris: vt ibi dictum fuit: ideo apostoli cum similiter crediderunt de isto ceco nato: qḋ peccatũ ipsius vel parẽtum eẽt causa huius cecitatis.

d Respondit iesus. hic ponitur secundum pambulum ad miraculum s. christi responsio: ex qua ostendit ꝙ cecitas contingit: vt virtus diuina in eius sanatione declararetur: ⁊ hoc ẽ qḋ dicitur.

e Neq; hic peccauit: neq; parentes eius vt cec⁹ nasceretur. Non negat simplr ipsum peccasse vel parẽtes eius. sed soluz illud de quo interrogatur: quasi dicat: nec peccato ꝓprio cecus natus est: quia ante natiuitatẽ peccare nõ potuit: in quo apparet questio: apostolorum ridiculosa q̃ztum ad hanc partem: nec mirum: quia adhuc rudes erant ante receptionem sancti spiritus: neq; peccato parentum contigit. lz eniz parentes pro peccatis suis: aliquando puniantur in filijs monstruosis inquantum talia monstra ex diuina iustitia nascuntur: tamen frequenti⁹ fit sine peccato scilicet propter indispositionez materie vel debilitate virtutis que est in semine: verumtamen q̃zuis talia sint a casu respectu nature create: sunt tamen ordinata respectu diuine prouidentie: ⁊ aliquando ordinantur ad declarationem diuine virtutis in operibus miraculosis ⁊ sic erat de isto: iõ seqt. f Sz vt manifestent opa dei in illo: in ei⁹ mirabili illuminatiõe vñ subdit. g Me opz opari. Istud nõ ĩportat coactionẽ volũtatl in xp̃o sz ĩmobilitatẽ ei⁹ a diña ordinatõe. h Opa ei⁹ q misit me. s. pr̃is: h̃ dixit q2 miracl̃a ipa fiebãt v̄tute diña: ⁊ hũanitas xp̃i opabat instr̃alr. i Donec dies ẽ i. q̃zdiu sũ pñtialr sup terrã i hũanitate assũpta: sic. n. pñtia solis sup terrã fac diẽ: sic pñtia xp̃i q est sol iustitie in hũanitate assũpta fecit q̃zdam diẽ grẽ spũalez: q̃ dies durauit a xp̃i natiuitate vsq; ad ei⁹ ascẽsionẽ. lz postea r̄mãserit nobiscũ sacr̃alr vsq; ad mũdi finẽ: ⁊ tũc. k Uenit nox qñ nẽo pt opari: q2 p⁹ iudiciũ null⁹ posit mẽri. vl a c'lpa ad grãz reuerti. l Quãdiu sũ i mũdo lux sũ mũdi: ipz doctrina ⁊ miraclis illustrãdo

a Hec cum dixisset. Hic consequenter ponit miraculi operatio: in qua duo exprimunt que in miraculis diuinis requirunt. s. dei potentia operans ⁊ sanati fides: ⁊ obedientia disponēs ⁊ hoc est qđ dicit. a Hec cū dixisset expuit i terram. saliua enī fluit a capite: ⁊ iō p hāc expuitiōem ostendit ꝙ virtus sanatiua quodam modo erat ab eiꝰ humanitate. ī quā tum est organum diuinitatis: ꝓpter hoc dicitur Luc. vj. cap. Uirtus de illo exibat et sanabat omnes. b Et fecit lutum ex sputo. vt ostēderet se esse illuꝫ qui formauit primum hominē de limo. c Et liniuit super oculos eius. inter corpora animalium: nobiliꝰ est corpus humanū: ⁊ in corpore humano caput est pars nobilior: ⁊ in capite oculus: ⁊ ideo ex formatione partis nobilioris reperte in corporalibus ostendit xp̄s se eē formatorē corpis. d Et dixit ei. Uade ⁊ lauare ī natatoria syloe. hoc dixit vt cecus transeundo sic per ciuitateꝫ linitus luto a multis videretur: ⁊ ꝑ ꝯsequēs miraculum magis diuulgaretur ⁊ confirmaret. e Qđ interpretatur missus. hoc addit euāgelista volens interpretari nomen hebraicuꝫ ad designandum mysterium xp̄i missi ad saluteꝫ hominum. f Abijt ergo. in quo patet fides ceci. g Et lauit ⁊ venit videns. non virtute luti: alioqn vidisset statim cum impositum fuisset: ⁊ iterum hoc patet: quia nō vidit donec lutum amotum fuerit: nec virtute aque: quia homines ibi frequenter se lauabant: ⁊ idem cecꝰ alias de illa se lauerat: quia cōmunis erat: et tn̄ virtutem illuminatiuam nullus ibi expertꝰ fuerat: ⁊ sic patet ꝙ illuminatio illa diuina virtute facta est. h Itaqꝫ vicini. Hic ꝯsequēter ponitur miraculi facti examinatio. Et primo a turbis. Scđo a phariseis: ibi. adducunt autem. In prima examinatione fit inquisitio de tribꝰ primo de ipso illuminato vtrum esset ille qui prius dicebatur cecus natus: ⁊ hoc est qđ dicit. h Itaqꝫ vicini ⁊ qui viderant eum prius frequenter. cuius causa subditur: qꝛ mendicꝰ erat ⁊ sic suam cecitateꝫ frequenter eis exposuerat elemosinā petēdo. i Dicebāt nonne hic ē q sedebat ⁊ mendicabat: q̄si dicat sic pro certo: qꝛ dictū eorum erat firmū propter experientiam frequenter. k Alij autem: volētes impugnare facta xp̄i dicebāt. l Nequaqꝫ. supple est ille cecꝰ natus. m Sed similis eius est: ex visu enī fit hō maxime cognoscibil ⁊ iō restitutio visus ita mutauerat vultuꝫ eius quod vix poterat recognosci nisi a valde expertis quales erant vicini qui frequenter eum viderāt. n Ille vō dicebat quia ego sum. ⁊ in hoc excludit alioꝝ dubium ⁊ sicut gratus cognoscit diuinum beneficiū: sed ꝯsequenter querunt de modo illuminationis dicētes quomodo aperti sunt tibi oculi? o Rūdit ille homo q dicit Jesus: lꝫ enī ipsum alias non vidisset cuꝫ esset cecus: tn̄ frequēter audiuerat nomen eius ⁊ ꝑ vocē ipsiuꝫ cognoscebat. p Lutum fecit ⁊ vnxit oculos meos. asserit tn̄ illud qđ fiebat. senserat enī lutum positum sup oculos suos ꝑ tactū: ⁊ cum eēt in loco sicco in quo non erat lutū ꝑ hoc sciuit ꝙ xp̄s illud lutū fecerat: sed vtrū fecisset cū sputo vel aqua hoc non cognouit: ⁊ ideo repetendo non dicit lutum ex sputo sed tn̄ fecit lutum ⁊c̄. Quesito de modo illuminationis queritur tertio de ipso illuminante dicētes. q Ubi ē ille? Ait nescio. qꝛ anteq̄ꝫ esset reuersus de natatorijs syloe videns Jesus a loco illo declinauerat. r Adducunt posita examinatione miraculi coram turbis. Hic consequenter ponit examinatio eius coram phariseis: ⁊ diuiditur in duas: qꝛ ꝑmo examinant miraculum. Scđo inducunt illuminatum ad veritatem negandū ibi. Uocauerunt rursum. Prima in duas: quia

Hec cum dixisset[a]: expuit in terraꝫ ⁊ fecit lutuꝫ ex sputo[b]: ⁊ liniuit lutū super oculos eius[c] ⁊ dixit ei. Uade ⁊ lauare in natatoria syloe[d] qđ itepretatur missus[e] Abijt ergo[f]: ⁊ lauit et venit videns[g]: Itaqꝫ vicini[h] ⁊ qui viderant eū prius qꝛ mendicꝰ erat: dicebant: Nonne hic ē qui sedebat ⁊ mendicabat[i]? Alij dicebāt quia hic est. Alij aūt[k] neq̄q̄ꝫ[l] Sed similis eius est[m]. Ille vō dicebat qꝛ ego sum[n]. Dicebāt ergo ei. Quomodo aperti sūt tibi oculi? Rūdit: Ille homo qui dicit iesus[o] lutuꝫ fecit: ⁊ vnxit oculos meos[p] ⁊ dixit mihi Uade ad natatoria syloe: ⁊ laua. Et abij: ⁊ laui: ⁊ vidi. Dixerunt ergo ei. Ubi est ille[q]. Ait nescio. Adducūt[r] eum

quia primo ponitur illuminati interrogatio. Secundo ex hoc audientium diuersa opinio: ibi: Dicebant ergo. In pͥma ergo parte dicitur sic. a Adducunt autem ad phariseos qui ce cus fuerat: h̄ fecerūt malignātes ꝯ ipm volētes oñdere q̄ fecisset ꝯ legē: ꝑpter quod subdit euāgelista. b Erat antē sab/batum ꝛc̄. Phari sei.n. arguebāt eū d violatiōe sabbati c Iterum inter/rogabant eū pha risei quomodo vi disset. Sciendum q̄ interrogauerūt eum ordinate de tribus predictis i pͥma examinatio/ne: sed euangeli/sta breuiter hoc re petit. d Ille autē dixit ꝛc̄. Respondendo sicut prius.

ad phariseos q cec⁹ fue rat[a]. Erat aūt sabbatū[b] quando lutum fecit ie-sus et apuit oculos ei⁹ Iteruȝ ergo interroga bant eum pharisei: quo modo vidisset[c]. Ille au tem dixit eis[d]. Lutum posuit mihi super ocu-los: ꝛ laui: ꝛ video. Di cebant ergo ex pharise is quidam[e]. Non ē hic homo a deo[f]: qui sabba tum non custodit. Alij autem[g] dicebant. Quo modo potest homo pec cator: hec signa facere[h]. Et scisma erat iter eos[i] Dicūt ergo ceco iterū. Tu qd dicis de eo qui aperuit oculos tuos[k]? Ille autēȝ dixit quia ꝑ pheta est[l]. Nō credide rūt[m] ergo iudei de illo quia cecus fuisset: ꝛ vi-disset: donec vocauerūt parentes eius qui vide rat ꝛ interrogauerunt eos dicentes. Hic est fi lius vester[n]: quem vos

e Dicebant. hic ponitur diuersitas opinionū sequentium ex eius responsione: quia quidam ex phariseis arguebant christum de violatione sabbati in hoc facto dicentes.

f Non est hic homo a deo: qui sabbatum non custodit ipsi falsum dicebant: quia opera corpo ralia ad dei magnificentiam ordinata licite fie bant in sabbato sicut dictum est supra.v.cap.

g Alij autem. econuerso volentes factuȝ chri/sti excusare ꝛ magnificare.

h Dicebant. quomodo potest homo pecca/tor hec signa facere: q̄si dicat nullo modo. Sed contrarium videtur. Matth.vij.capitulo. Ubi dicitur de malis hominibus. Domine nonne in nomine tuo demonia eiecimus ꝛ virtutes multas fecimus: sequitur. non cognoui vos. Discedite a me operarij iniquitatis ꝛc̄. Dicen/dum q̄ miraculum est opus excedens omnem virtutem creatam: ꝛ per consequens fit a solo deo: talia autem fiunt ab ipso ad testificandum aliquid: quod est supra humanam cognitioneȝ ꝛ hoc ē dupliciter. Uno modo ad testificanduȝ veritatem alicuius doctrine existētis super fa/cultatem intellectus nostri: ꝛ tunc oportet q̄ il la doctrina sit vera: cum deus non sit testis fal sitatis: tamen non oportet q̄ ille qui docet do/ctrinam illam sit bonus: quia miraculuȝ illud non fit ad testificandum eius bonitatem: sed doctrine veritatē: et hoc modo ali/quādo per malos homies predicantes fidem catho/licam facta sūt mi racula ad confir/mationeȝ fidei ca tholice: ꝛ sic intel ligitur illud ver/bum Matth. pre/allegatum. Alio modo fiunt mira/cula ad testifican/dum de bonitate ipsius docentis: ꝛ tunc oportet q̄ bo nitas sit in illo: ali ter deus esset te/stis falsitatis: ꝛ h̄ modo fiebant mi/racula christi sicut dictum fuit supra. quinto ca pitulo. Opera que ego facio testimonium per hibent de me. Et hoc modo isti loquebantur dicentes: quomodo potest homo peccator ꝛc̄.

i Et scisma erat inter eos propter quod requi ritur sententia illius illuminati cum dicitur.

k Tu quid dicis de illo qui aperuit oculos tu/os: Illud quesitum non fuit ab illis qui impu/gnabant facta christi. quia probabile erat q̄ re sponderet pro suo illuminatore: sed ab alijs: et subditur eius responsio cum dicitur.

l Ille autem dixit quia propheta est: non est intelligendum q̄ confiteretur eum esse ꝑphe/tam communiter dictum. sicut fuit Isaias vel hyeremias: sed prophetam antonomatice di/ctum qui erat promissus ad salutem hominum ſm quod dicitur. Deutero.xviij.cap. Prophe/tā suscitabit vobis deus ꝛc̄. sic ꝯfessus ē ipm eē verū xp̄m. m Nō crediderūt. h̄ ponit inq̄si/tio miraculi p parētes ceci ꝛ h̄ ex dīna ordina tiōe factū ē ad maiorē fidei ꝛ miracli ꝯclaratio nē: Interrogauerūt ḡ parētes de trib⁹. pͥmo de ꝑsona filij cum dr̄. n Hic ē filius vester: ꝛ tel/

h

dicitis: quia cecus natus est[a]. Quomodo ergo nunc videt? Responderunt ei parentes ei⁹: ⁊ dixerunt. Scimus q̄a hic est filius noster: et quia cecus natus est[b]. Quomodo autem nūc videat nescimus: aut quis eius aperuit oculos: nos nescimus. Ipsum interrogate: etatē habet[c]. Ipse de se loquatur[d]. Hec dixerunt parentes eius[e]: quia timebant iudeos. Jam eniȝ conspirauerant iudei[f]. vt si quis eum confiteretur esse christū: extra sinagogam fieret. Propterea parētes eius dixerunt: quia etatē habet ipsum interrogate.

Uocauerunt[g] ergo rursum hominem qui fuerat cecus: ⁊ dixerunt ei Da gloriam deo. Nos scim⁹[h]: quia hic homo peccator ē. Dixit ergo eis ille. Si peccator est[i] nescio. Unum scio[k]: q̄a cum essem cecus modo video. Dixerunt ergo illi. quid fecit tibi: quomodo aperuit tibi oculos. Respondit eis. Dixi vobis iam ⁊ audistis Quid iterum vultis audire? Nunquid ⁊ vos vultis discipli eius fieri? Maledixerunt ergo ei[l]: ⁊ dixerūt[m]. Tu discipulus illius sis: nos autem moysi discipuli sumus[n]. Nos scimus q̄a moysi loqut⁹ est deus[o].

ligitur interrogatiue. Scd̄o de modo nascēdi: cū subdit. a Quē vos dicitis: qꝛ natus est cecus.i. fingitis q̄ȝuis forte nō sit ita: Hec dicebāt vt inducerēt eos ad negandū: qꝛ parētes solēt occultare monstruositatē filioꝝ quam trahūt a natiuitate: qꝛ talis mōstruositas magis ꝯuertit in ꝯfusionem parentum q̄ȝ si post natiuitatē eēt ꝯtracta per pueri ꝺfectū. Tertio si natus sit cecus: querūt de modo vidēdi dicētes quomodo ḡ nunc videt: subditur parentū responsio: ⁊ de duob⁹ p̄mis responderūt asserti ue dicētes. b Scimus qꝛ h̄ est fili⁹ noster ⁊ qꝛ cecus nat⁹ est: magis volunt ꝯfiteri turpitudinē suam q̄ȝ dicere falsitatē De tertio autē remittunt ad filium nō audētes veritatē dicere: ⁊ cā īfra ponit: ⁊ hoc ē qd̄ dr̄. c Ipm̄ interrogate. etatē h̄ȝ: q̄ si dicāt meli⁹ pōt veritateȝ dicere. d Ipe de se loquat.i. in causa sua vt dictū suū nobis nō imputetur: cuius cām subdit euāgelista.

e Hec dixerūt parētes eius: q̄n timebant iudeos qꝛ erāt p̄ncipales in pplo. f Jam eniȝ ⁊c̄. extra sinagogā fieri.i. extra societatē iudeorum tanq̄ȝ excōicatus ⁊ reprobatus qd̄ apud iudeos erat maximum opprobrium.

g Uocauerūt. Hic inducit illuminatus ad negandū facti veritatē. Et diuidit in tres: qꝛ p̄mo ponit dicta inductio. Scd̄a iniusta ꝯdēnatio: ibi: maledixerūt. Tertio ei⁹ a xp̄o receptio: ibi: audiuit. Circa p̄mum sciendū q̄ pharisei vidētes q̄ factū negari nō poterat: ideo voluerunt decipere ipm̄ illuminatū: ⁊ hoc est quod dicit.

g Uocauerūt ergo ⁊c̄. Da gl'iam deo.i. cōfitere veritatē. volebāt. n. eum īducere ad dicēdū q̄ illuminatus fuisset magica arte: ideo subdit.

h Nos scimus qꝛ hic homo peccator est: quasi dicat diuina virtute nō fecit: ⁊ subdit ipsi⁹ illuminati ꝯstantia: qꝛ inter aduersarios extstens fortius q̄ȝ ante veritatem ꝯfitet dicens. i Si peccator est nescio: h̄ nō dicit dubitans de xp̄i sanctitate: sed irridēdo eoꝝ maliciaȝ: quasi dicat vos dicitis: qꝛ scitis eum eē peccatorē: ⁊ ego nō dico hoc: imo ꝯ̄rium qd̄ pbat ꝯsequēter per factum.

k Unū scio. qꝛ cū cecus eēm mō video: Et ex hoc manifeste arguit eius sanctitateȝ qꝛ tale factū excedit oīno facultatē totius nature create: ⁊ p ꝯ̄sequēs nō fit a magica arte: s; a deo solo qui non facit aliqd ad testimoniuȝ bonitatis alicuius nisi in veritate sit sanctus cetera patent. l Maledixerunt. hic ponitur eius iniusta condemnatio cum dicitur.

l Maledixerunt ei: s̄m suam reputationem tamen s̄m veritatem erat magis benedictio. Unde Augustinus Utinā super me veniat ista maledictio. m Et dixerunt. tu discipulus illius sis.i. illius malefici: ⁊ transgressoris.

n Nos aūt moysi discipuli sumus hoc erat verum tantūmodo noie. non autem re. qꝛ veri discipuli moysi sunt: q̄ eius opera imitātur: ⁊ ei⁹ scripturas pie interpretantur. Isti autem faciebant contrarium propter quod saluator dixit eis. v. cap. Si crederetis moysi crederetis forsitan ⁊ mihi. o Nos scimus quia moysi loqutus est deus: in hoc verum dicunt: quia h̄ expresse in sacra scriptura continetur.

a Hunc aūt nescimus vnde sit.i.nulli⁹ aucto/ritatis ipm reputamus nec a deo missum: non enim simpliciter loquēdo nesciebāt vnde esset qꝛ patriā ꝛ genus ei⁹ cognoscebāt. vnde supra dictū est.vij.cap.hunc scimus vnde sit.ſꝫ iste il/luminatus eorum maliciam ꝛ falsitatem ꝯfutat dicēs. b In hoc enī mirabile est ꝛc̄. Ista enīꝫ mirabilia di/cuntur que sunt in ꝯsueta. Consuetū aūt erat iudeis si/gna q̄rere. vt ha/betur p̄me Corin. primo cap. Iudei enim signa petunt ꝛ manifesti signis credere:sicut pꝫ d̄ moyse faciente si/gna coraꝫ populo ꝓpt̄ qḋ ei credide rūt.vt habet̄ exo. iiij.cap.Et ideo i/ꝯsuetuꝫ erat ꝛ mi rabile q̄ non cre/debāt xp̄o faciēte signū magnū in illuminatio ne huius ceci:qꝛ nec moyses vel alius ꝓpheta si mile fecerat.ideo subditur. c Scimus quia peccatores deus nō audit:faciēdo miracula ad testimonium bonitatis eoꝝ vt pꝫ ex predictis. d Sed si qs dei cultor est pactum latrie debi tum. e Et volūtatem eius facit.p impletio nem mandatoꝝ. f Hūc exaudit faciēdo mi racula ad declarationem sue bonitatis.

g A seculo non est auditū: qꝛ qs aperuit ocu los ceci nati.hoc enim nō inuenitur in tota se rie veteris testamēti:ꝛ ideo ꝯcludit ꝓpositum. h Nisi esset hic:a deo specialiter missus. i Nō poterat facere quicq̄ꝫ:de talibus faculta tem nature excedentibus:ꝛ qꝛ mali hoīes ꝛ ob stinati nō recipiūt ꝑsuasionem:ideo ex verita te ostensa reddunt ei vituperationeꝫ dicentes. k In peccatis natus es totus.s.in anima ꝛ cor pore vt pꝫ in cecitate. l Et tu doces nos: q̄si dicat nō decet:ſꝫ hoc ē falsum:qꝛ veritas a quo/cunqꝫ dicat̄ recipiēda est. m Et eiecerūt eū foras.i.a societate alioꝝ hominū excōicauerūt. n Audiuit iesus. Hic ponit̄ eiecti receptio: ꝛ diuiditur in duas:qꝛ p̄mo ponitur ei⁹ in fide i/structio.Scḋo fidei sue cōmēdatio ibi:Dixit ie/sus:in p̄ma ergo parte dicitur sic. n Audiuit iesus qꝛ eiecerūt eum foras:ſꝫ oīa nouerit ante/q̄ fierent:tū hec audiuit auditu corporali.

Hunc aūt nescimus vnde sit[a]. Respōdit ille ho mo ꝛ dixit eis. In hoc enīꝫ mirabile est[b]: quia vos nescitis vnde sit: ꝛ aperuit oculos meos. Scimus auteꝫ qḋ pec catores deus nō audit[c] ſꝫ si quis dei cultor est[d] ꝛ voluntatem ei⁹ facit[e]: hunc exaudit[f]. A secu lo non est auditum[g]: qꝛ aperuit quis oculos ce ci nati. nisi esset hic a deo[h]:non poterat face re quicq̄ꝫ[i]. Responde runt ꝛ dixerunt ei: In peccatis nat⁹ es totus[k] ꝛ tu doces nos[l]? Et eie cerunt eum foras[m]. Au diuit iesus[n] qꝛ eiece runt eum foras: ꝛ cum inuenisset euꝫ[o] dixit ei[p] Tu credis in filiū dei? Respondit ille ꝛ dixit. Quis ē domine vt cre dam in eum[q]? Et dixit ei iesus[r]. Et vidisti euꝫ ꝛ qui loquitur tecū ip̄e ē[s]. At ille ait. Credo do mine[t]. Et procidēs ado rauit eum[v].

o Et cū inuenisset eum:non a casu fa ctum ē:ſꝫ ex sua vo lūtate ꝛ ordinatio ne. p Dixit ei: credis in filiū dei i.parat⁹ es crede/re in filiū dei qui apuit tibi oculos: et ille sicut valde parat⁹:ad hoc re/spondet. q Quis est dn̄e vt credam in eū.nō.n.cogno scebat iesum in fa cie:qꝛ illū alias n̄ viderat vt sup̄ di/ctū ē:ſꝫ eū deside/rabat videre: ꝛ iō dignum erat vt ei veritas reuelaret̄ ideo sequitur. r Et dixit ei ih̄s.ꝛ vidisti eū:nūc in presenti. s Et q loqtur tecū ip̄e ē.ꝛ statim ip̄e credidit ꝛ fidē suā ore ꝓfessus ē dicēs. t Credo dn̄e:ꝛ ope. v Et ꝓcidens adorauit eum adoratiōe latrie credens eum deum ꝛ hominem.

Expositio moralis.

Et p̄teriēs iesus vidit hoīem cecū a natiuita/te. Mistice cecus nascit̄ oīs habēs peccatū ori/ginale:qꝛ ꝑuatus ē dei visione: Hanc tn̄ ꝑuatio nē nō facit ei⁹ actuale peccatū:qḋ adhuc nō hꝫ. nec ēt parētū suoꝝ īmediatoꝝ.iō subdit̄. Neqꝫ h̄ peccauit neqꝫ parētes ei⁹ vt cecus nasceret̄:ſꝫ vt manifestent̄ opa dei in illo: sic.n.p̄missus ē nasci iste cec⁹ vt illuminaret̄ xp̄i miraculo:ꝛ sil̄r emūdatio peccati originalis ē op⁹ diuine v̄tutis Cui⁹ modus significat̄ cū di: ꝛ fec lutū ex sputo: ꝛc̄.p qḋ significatur cathecism⁹ p̄cedens baptis mū de quo subdit̄ vade ꝛ lauare in natatoria sy loe.i.xp̄i missi a p̄re.p salute mūdi. Abijt ḡ ꝛ ve nit vidēs per illuminationem fidei datam vir/tute baptismi. Ille autem dicebat quia ego sum per hoc ostendēs q̄ quilibet tenetur recogno/cere gratāter ꝛ constanter bn̄ficium diuinum.

Adducunt eum ad phariseos: qui interpretantur diuisi: propter quod per ipsos heretici significantur qui sunt ab ecclesia diuisi: quorum aliqui cerimonias legis obseruant scilicet Nazarei ⁊ isti significantur per illos qui dicebant de christo: Non est hic homo a deo: quia sabbatum non custodit. Alij vero dicunt hominem nasci sine originali peccato. scilicet Pellagiani: ⁊ isti significantur per illos: de quibus subditur. Non crediderunt ergo iudei de illo quod cecus esset: id est natus in originali peccato: per parentes autem ceci qui de modo sue illuminationis non responderunt timore ducti significantur fideles infirmi: qui tempore persecutionis fidem non audent confiteri: per cecum vero confidenter veritatem confitentem significantur in fide firmi constanter veritatem fidei confitentes: Et eiecerunt eum foras: sed christus suscepit eum benigne: ⁊ per hoc significatur quod abiecti de societate malorum propter christum ab eo recipiuntur gratiose sicut dicit Mattheus quinto capitulo. Beati estis cum maledixerint vobis ⁊c. ⁊ eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter nomen meum ⁊c.

Questio fratris Antonij betontini. Maledixerunt ei ⁊ dixerunt tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus. Joan. ix. capitulo. ¶ Super quibus verbis mouetur questio que talis est. Utrum ipsa blasphemia sit maximum peccatorum Et certe secundum mentem doctoris irrefragabilis Alexandri in secundo volumine. Seraphicique beati bonauen. super dist. xliij. secundi libri magistri sententiarum atque Astexani libro secundo titulo. lx. Blasphemia omnia in grauitate ⁊ nequitia peccata precellit: cum ⁊ infidelitas sit radix tante malitie: ad quam infidelitatem ipsa blasphemia pertinet: Quantum enim putandum est quod offendant qui contra cognitam veritatem voluntate peruersa blasphemant perfecto apostolus ad heb. x. cap. d. voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis: iam non relinquitur hostia: pro peccatis terribilis autem quedam expectatio iudicij ⁊ ignis emulatio que consumptura est aduersarios: ⁊ infra. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia: qui filium dei conculcauerit ⁊ sanguinem testamenti pollutum duxerit: in quo sanctificatus est: ⁊ spiritui gratie contumeliam fecerit. Sic et hi maledicti iudei fecerunt: qui ceco iam ⁊ postmodum illuminato credenti maledicebant ⁊ potius Moysi: qui quamquam sanctus pura ⁊ simplex erat creatura quem christo creatori virtutem ⁊ doctrinam sanctam tribuebant. Idcirco blasphemantes maledixerunt ei scilicet ceco ⁊ dixerunt Tu discipulus illius sis: Nos autem discipuli Moysi sumus.

Feria quinta post quartam dominicam. xl. Euangelium secundum Lucam. vij. ca.

In illo tempore: Ibat iesus in ciuitatem que vocatur naym ⁊ ibant cum illo discipuli eius[b]: ⁊ turba copiosa. Cum autem appropinquaret porte ciuitatis: ecce defunctus efferebatur[c] filius vnicus matris sue. Et hec vidua erat: et turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum vidisset dominus: misericordia motus super eam[d] dixit illi. Noli flere[e]. Et accessit et tetigit loculum[f].

Expositio litteralis.

In hac lectione euangelista lucas ostendit per signum sensibile confirmationem instructionis christi per suscitationem filij vnici vidue. dicit ergo.

a Ibat iesus in ciuitate que vocatur Naym: ciuitas parua est in galilea prope montem thabor. b Et ibant cum eo discipuli eius ⁊ turba copiosa: hoc factum est vt euidentius esset miraculum coram multis factum. c Ecce defunctus efferebatur ad sepeliendum Antiquitus loca sepulture erant extra ciuitates: ne ex cadaueribus inficerentur habitatores ciuitatum. d Misericordia motus super eam: tum quia erat vidua: tum quia non habebat alium filium a quo posset in senectute sustentari. e Noli flere: quasi dicat cito consolata eris.

f Et accessit ⁊ tetigit loculum. id est pheretrum. Ad hoc enim tetigit vt ostenderet corpus suum diuinitati vnitum: erat instrumentum diuinitatis etiam in miraculis faciendis.

a Et cepit loq: vt manifeste appareret q erat vere suscitatus: z non apparenter tm. Unde de simone mago legitur: q apparenter resuscita/ uit quendam mortuum: qui tamen loqui nō po terat: per quod apparet illam resurrectionem fuisse tm apparenter. b Quia propheta magnus surrexit in nobis.i. ille magnus pphe/ ta de quo dicitur deutero.xviij.ca. prophetaz suscita/ bo eis d medio fratrum suorum zc. qd intelligitur d xpo in lege z pphetis pmisso: z ideo subditur.
c Et quia deus visitauit plebem suam: mittendo eis saluatorem.

Hi autez qui portabāt steterunt. Et ait adolescens: tibi dico surge. z resedit qui erat mortuus. z cepit loqui[a]. Et dedit illum matri sue. Accepit autem omnes timor: et magnificabant deum dicentes. Quia ppheta magnus surrexit in nobis[b]: z q deus visitauit plebez suam[c].

Expositio moralis.

Ecce defunctus efferebatur: per istuz defunctū significatur mortuus per mortale peccatū: eius mater est eccclesia: portatores hui9 funeris: sūt facto vel verbo fouētes hoīem ī peccatis. Porta per quam fertur mortuus est exterior sensus peccati manifestatiuus. Jsai.iij.cap. Peccatuz suum quasi sodoma predicauerunt nec abscon/ derunt: talis autem mortuus per peccatū mortale suscitat misericorditer a deo p pces ecclie.

Questio fratris Antonij betontini. Ecce de/ funct9 efferebat fili9 vnicus mrīs sue. luce.vij.c. ¶ Ex istis verbis non desino mirari q̄ plures eē quos puto egrotos hoc mortali blasphemie vicio: quia plures eius venenosis poculis cor/ rumpuntur cum in hoc scelere illud ps xiij. vi/ deatur impletum: Omnes declinauerūt simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum: nō est vsqz ad vnum. Quia sepulchrum patens est guttur eorum linguis suis dolose agebant: ve/ nenum aspidum sub labijs eorum. Quorum os maledictione z amaritudine plenum est. Ex q/ bus prophete verbis cuidaz tacite questioni re/ spondere potest. Nam z doctores z patres que rere solent. An omnis maledictio vel blasphe/ mia sit mortale peccatum. Inter maledictionē enim z blasphemiā bm quorūdam vulgaria: vt in Tuscia nulla differentia est: sicut etiā p cap. Statuimus. extra de maledicis confirmat. Et ad hoc breuiter respondetur ex sententia beati Tho. secūda secūde. q.lxvj. Et doctoris nri Du/ randi qd non est dubitandum blasphemiā vel maledictionem esse mortale peccatum z maxi/ mum omnium peccatoruz. Quis enim dubitat peccare mortaliter: illum.s. qui contra charita tem deo vel pximo maledicit. Unde Pau. pme ad corin.vj.ca. dicit: Neqz maledici neqz rapaces regnum dei possidebūt. Et de blasphemis ppie bm vocabulum leuit.xxiiij.cap. scribitur. Qui blasphema/ uerit nomē domini morte moriat: Neqz mors dāda est alicui: nisi p peccato mortali. Hoc euenire tamen quandoqz cōtingit ex triplici ratione blasphemiam vel maledictio/ nem non esse ita graue vel mortale peccatum. Primo ratiōe paruitatis vt quando alteri qd modici mali aliquis imprecatur. Secundo ra/ tione leuitatis. quando.s. ex ludo talia verba z non ex malicia vel ex consuetudine mala loquē di profert. Tertio ratione surreptionis vt quā do.s. aliquis in non imaginata verba prumpit non considerans verborum significationez: qa peccata oris maxime ex affectu pēsantur: vnde in cap. cum ex voluntate. extra de sen. excō. di/ citur: voluntas z ppositū dijinguūt maleficia. z doctor Ambrosius dulcis epistola paradisi ī libro de officijs ait. Jugum sit verbis tuis z sta/ tera atqz mensura vt sit grauitas in sensu: in ser mone pondus: atqz in verbis modus. Primo dicit venenum aspidum sub labijs eorum. z de inceps adiungit. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: quia primo est mala intentio. Secundo est vel fit praua locutio: Ju/ xta illud Ugonis libro secundo de anima. Ua/ nus sermo: vane conscieutie ē iudex: mores ho minis lingua pandit: z qualis sermo ostēditur talis animus approbatur: qm ex abundātia cor dis os loqtur. Qua ex re adolescēs iste de quo euangelica lectio loquitur prius in domo defun ctus est: quia blasphemus qui per ipsum signifi catur prius in mente per malam cogitationez moritur: postea ad portam ciuitatis pro sepul/ tura effertur: quia post malam z venenosam co gitationē blasphemādo z maledicēdo ploquit.

Sequitur feria.vj. Euangelium.

Feria. vj. post quartã dominicam. xl. Evāgelium sm̄ Joānem. xj. c.

In illo tempore. Erat quidā languēs[a] lazarus[b] a bethania[c]: de castello marie ⁊ marthe sororꝝ eiꝰ[d] maria autem erat q̄ vnxit dominum vnguento[e]: ⁊ extersit pedes eiꝰ capillis suis: cuius frater lazarus infirmabatur. miserunt ergo[f] sorores eius ad eum dicētes[g]. Domine ecce quē amas infirmatur. Audiens autē iesus dixit eis[h]. Infirmitas hec nō est ad mortē sed p gloria dei[i]: vt glorificetur filius dei per eam. Diligebat autē iesus martham ⁊ sororem eiꝰ mariam ⁊ lazarum[k]. Ut ergo audivit qꝛ īfirmabatur[l]. tūc qdē māsit ī eodē loco duobꝰ diebus[m]

Expositio litteralis.

a Erat qdam languens: Hic evangelista ostendit in xp̄o virtutem vivificativã sensibili signo in mortuo virtute eiꝰ resuscitato ⁊ dividitur in tres: qꝛ p̄mo describit infirmitatē lazari incurabilem: Secundo eius mortē indubitabilē: ibi: vt ergo audivit. Tertio eius suscitationem mirabilē: ibi: iesus aūt vt vidit. Prima ī duas: qa p̄mo eius infirmitas describit̄. Secundo xp̄o nūciatur ibi: miserūt ergo. In p̄ma parte dicit sic: a Erat āt qdā languēs: ex quo pꝫ incurabilitas īfirmitatis via nature infirmitas enī curabilis nō dicitur ꝓprie languor. b Lazarus. s. nomine c A bethania: nomen ē ville in q̄ erat īfirmꝰ. d De castello marie ⁊ marthe sororꝝ eius: qa in p̄dicta villa erat illud castrum in quo manebāt iste domine cū lazaro eorꝝ fratre. Et qꝛ multe mulieres vocabant̄ noīe marie: iō ad distinguēdum istā ab alijs subdit̄: e Maria autē erat que vnxit dn̄m vnguento. Utrum aūt maria hec fuerit illa peccatrix de qua scribit̄ luc. vij. que lavit pedes domini ⁊ vnxit vnguento. Sancti varie loquuntur. Hiero. aūt ⁊ Criso. dicūt istā fuisse aliā vn̄ illa dicitur peccatrix: hec sancta ⁊ honesta. Et ꝓpter hoc nomē illius luce vij ca. tacet̄. Istius aūt nomē exprimit̄. Et tunc dicunt isti ꝙ ambe mulieres fecerūt simile. Sꝫ illa fecit hoc ex peccatorꝝ suorꝝ cōpūctione. ista aūt ex xp̄i devotione. Greg. ⁊ Aug. de consensu evāgelistarū dicunt ɔ̄trium. Dicit tn̄ Augustinꝰ ꝙ istā maria vnxit bis dn̄m ex hoc loco sumēs argumētum: qꝛ hic dr̄ ꝙ vnxit loquēdo de p̄terito: ⁊ sequēti cap. similiter dixit ꝙ vnxit caput domini. Dicit igitur ꝙ p̄ma vnctio fuit ex contritione quā lucas narrat diffuse: ⁊ hic breviter repetit̄. Secunda aūt fuit ex devotione q̄ sequēti cap. describit̄. Consuetudo ēt ecclesie tenet ꝙ eadē mulier fuit de qua narrat lucas tacito eiꝰ noīe: ⁊ que hic dicitur soror lazari: nec mirū qꝛ officium ecclīasticū a sancto Gregorio ordinatum est q fuit huius opinionis. f Miserūt. hic consequenter infirmitas lazari xp̄o nūciat̄ p internūcium. et hoc est qd̄ dicitur Miserūt ergo sorores curationē fratris desiderantes. g Ad eum dicētes: Dn̄e ecce quē amas īfirmat̄ non dicit veni: qꝛ amanti sufficit necessitatē nūciare amici. h Audiens aūt iesus dixit eis. s. rn̄dēdo per nunciū. i Infirmitas hec nō ē ad mortē: nō ē p h' intelligendū ꝙ lazarus nō fuerit mortuus vt dixerūt aliqui qꝛ h' eēt ɔ̄struere veritatē evāgelij. Cū īfra eodē cap. dicat salvator: lazarus mortuꝰ ē: sꝫ p tāto dr̄: hec īfirmitas nō ē ad mortē qꝛ nō tendebat ad mortē ibi sistēdo: sꝫ ꝓpter resurrectionē sequētē vt īde glorificaret̄ deus p ostēsionē sue virtutis ⁊ in xp̄o declararet̄ virtꝰ deitatis: iō seqtur: sꝫ p glīa dei vt glorificet̄ filiꝰ dei p eam.

k Diligebat aūt iesus marthā: h' addit̄ ad ostendendū q̄re nō oportuit ꝙ martha ⁊ maria irēt ad ip̄m psonaliter: sicut fecit regulus de q̄ sup̄ dcm̄ ē. iiij. ca. Quia xp̄s erat familiaris lazaro ⁊ eiꝰ sororibꝰ: ⁊ ibi freq̄nter hospitabat̄.

l Ut ḡ audivit. hic ɔ̄n̄ter describit̄ mors lazari: ⁊ dividit̄ in duas: qꝛ p̄mo describit̄ huiꝰ mortis expectatio. Scd̄o expectate denūciatio: ibi: Deinde post hec. Circa p̄mū sciēdū ꝙ xp̄s audita īfirmitate lazari nō statī ivit ad eū ne a iudeis eiꝰ miracula īpugnātibꝰ: ⁊ virtute demonū ea īponētibus posset dici ꝙ illa īfirmitas ⁊ mors sequēs fuisset tm̄ sꝫ apparētiā ⁊ illusionē factā a xp̄o p artē magicam ⁊ hoc est quod dr̄. l Ut ḡ audivit qꝛ īfirmabat̄ tūc māsit in eodē loco trās iordanē. m Duobꝰ diebꝰ: expectādo mortē lazari sic ꝙ esset q̄driduanꝰ anteq̄ꝫ illuc veniret ad maiorem miraculi certitudinem.

Deide post hec[a] dixit discipulis suis[b]. Eamus i iudeam iterum. Dicũt ei discipuli[c]. Rabi nũc querebãt te iudei lapidare[d]: et iterum vadis illuc? Respondit iesus[e] Nonne duodecim hore sunt diei[f]? Si qs ambulauerit in die[g] nõ offendit[h]: quia lucem huius mũdi videt[i]. Si autem ambulauerit in nocte[k] offendit[l]: qr lux nõ ẽ in eo[m]. Hec ait[n] et post hec dicit eis. Lazarus amicus noster dormit[o] sed vado vt a somno excitem eum[p]. Dixerũt ergo discipuli eius[q] domine si dormit: saluus erit Dixerat autem iesus de morte eius[r]: illi aũt putauerũt qr de dormitione sõni diceret[s]. Tũc ergo[t] dixit eis iesus manifeste. Lazar⁹ mortu⁹ ẽ: et gaudeo[v] ꝓpter vos[x] vt credatis qm̃ nõ eram ibi. Sed eamus ad eum.

a Deinde post hec. hic consequẽter ponitur mortis lazari denunciatio: in qua denunciatione saluator sic ꝓcedit: quia pmo ꝓpositum eundi in iudeam predicit. Secundo causam subiũgit: ibi hec ait. Tertio ad locum peruenit: ibi venit itaqz iesus. In prima ergo parte dicitur sic. a Deinde post hec. s. expectationem morti lazari predictam. b Dicit discipulis suis. Eamus in iudeam iterũ hoc autem pdixit eis preter consuetudinem: quia sciebat eos inde terreri: vt minus iacula ferirent q̃ puidentur. c Dicunt ei discipuli: timentes in iudeam reuerti. d Rabi nũc querebant te iudei lapidare. hoc habitum est cap. pcedenti: et tu iterum vadis illuc. quasi dicat nõ est tibi nec nobis securum. e Respondit iesus: assecurãdo. f Nõne duodecim hore diei sunt: quasi dicat si volnntatem habebant tunc me lapidandi modo tamen non facient: qr mutato tempore potest voluntas mutari. Erat enĩ ꝓuerbium apud iudeos et adhuc est apud nos qꝫ loquendo de mutatione prepositi dicitur. Duodecim hore sunt diei. et ideo saluator vsus fuit tali modo loquendi: et ostendit vlterius qꝫ deberent esse securi dicens. g Si quis ambulat in die. i. sancte et iuste. vel aliter in die. i. mecum qui sum lux mundi faciens diem diuine gratie. h Nõ offendit. i. securus debet esse. i Quia lucem huius mũdi videt. i. me ipsum qui possem eum saluare: vel aliter lucem i. iustitiam ad quam attendit. k Si autem ambulauerit in nocte. i. sine psentia mea vel sine iustitia. l Offendit. i. sustinere debet penam offense debitã. m Quia lux non est in eo. i. iustitia vl' ego q sum lux quasi dicat xps q̃3 diu vobiscum sum psentialiter nõ debetis timere iudeos: qr etiam in captione sua suos saluauit discipulos dicens. Sinite hos abire vt habetur infra. xviij. cap̃ sed post mortem meã periculum erit vobis inter iudeos ambulare. n Hec ait: hic consequenter exponit causam quare volebat ire in iudeam. s. ꝓpter lazari suscitationem. et diuiditur in duas: quia primo denunciat mortem lazari tamẽ occulte Secundo expmit eam manifeste ibi Tũc ergo ait. Circa primum dicitur sic. n Hec. q̃ immediate predicta sũt. o Et post hec illis dixit lazarus amic⁹ noster dormit. mortem eius vocat dormitionẽ qr cito erat surrecturus. p Sed vado vt a somno excitem eum: quia tam facile imo facilius ẽ xpo suscitare mortuũ q̃3 alteri dormientẽ: hãc cãm sui itineris dixit ad assecurãdũ discipulos: q̃si dicat nõ debetis timẽ qr nõ vado ad disputãdũ cũ iudeis sicut añ. s3 ad lazarũ suscitãdũ. q Dixerũt ergo discipuli ei⁹: dñe si dormit saluus erit. q̃si dicãt: ex q̃ dormit signũ ẽ sue curatiõis nõ ẽ necesse qꝫ vadas illuc Nondũ. n. erãt plene assecurati p v̄ba xpi: Nec mirũ qr adhuc erãt ĩfirmi et ĩperfecti. r Dixerat aũt ihs d̃ morte ei⁹ eã expmẽs p dormitõem rõne pdicta. s Illi ãt putauerũt qr d̃ dormitione somni dicẽt. S3 videt mirabile qꝫ intellexissent xpm velle ire tã longã viã ad excitãdum hoiem d̃ somno. Dicẽdũ qꝫ adhuc rudes erãt et ĩ timore positi vt p3 ex pdictis: et iõ male capiebãt v̄ba xpi. Ul' dicẽdũ qꝫ xps ↄsueuerat eis pabolice loq: et iõ nesciebãt qd p excitationẽ a sõno ĩtelligerẽt suspicãtes ne forte pabolice loq̃retur. t Tũc ergo: h ↄñter expmit mortẽ lazari manifeste dicẽs. v Lazar⁹ mortu⁹ ẽ et gaudeo: nõ d̃ ei⁹ morte absolute. x S3 pp vos. vt vidẽtes ei⁹ resuscitatõem in fide ↄfirmemini: vl' sic et gaudeo. s. qr nõ erã ibi: non ꝓpter me s3 ꝓpter vos: qr ex pñtia mea mors eius fuisset ĩpedita: cum mors hĩe locũ nõ debeat vbi ẽ vita: et p ↄñs ei⁹ resuscitatio nõ eẽt que tñ est vtilis vobis.

Dixit ergo thomas q dicitur didimus[a] ad cō discipulos. Eamus et nos ꝛ moriamur cū eo[b] Venit itaqꝫ iesus[c] ꝛ inuenit eum quattuor dies iam in monumento habentem. Erat autē[d] bethania iuxta hierosolimam quasi stadijs qndecim. Multi autem ex iudeis venerant ad martham ꝛ mariam vt consolarent̄ eas de fratre suo[e] martha ergo[f] vt audiuit q̄ iesus venit. occurrit illi[g]. maria aūt domi sedebat[h]. dixit ergo martha ad iesū. dn̄e si fuisses hic[i] frat̄ me⁹ nō fuisset mortuus. Sed ꝛ nūc scio q̄ quecūqꝫ poposceris[k] a deo: dabit tibi de⁹. Dixit ei iesus[l] Resurget frater tuus[m] dicit ei martha[n]. Scio quia resurget in resurrectōe in nouissimo die Dixit ei iesus[o]. Ego sū resurrectio[p] ꝛ vita[q]: qui credit in me[r] etiā si mortuus fuerit[s] viuet[t]. Et omnis qui viuit ꝛ credit in me[v] nō morietur ī eternuꝫ[x]. Credis hoc[y] Ait illi vtiqꝫ domine[z].

a Dixit ergo thomas qui dicitur didimus.i. dubius. b Ad condiscipulos suos.eamus ꝛ nos ꝛ moriamur cuꝫ eo.iste erat magis timidus q̄ȝ alij:quasi dicat exponamus nos periculo:vel ſm alios dicebat hoc ex magna dilectione:quasi dicat melius est nobis cuꝫ illo mori q̄ȝ sine illo viuere.

c Venit itaqꝫ iesus:hic consequenter agit̄ de aduentu christi ad lazarum:ꝛ diuiditur ī duas:quia primo agitur de eius perventione.secundo de eius susceptiōe ibi:Martha ergo In p̄ma ergo parte dicitur sic.

c Venit iesus:ꝛ inuenit eum quattuor dies ꝛc̄. quattuor dicit ad certitudinem mortis: quia lꝫ sint alique infirmitates latētes quibus aliquibus videtur mortuus ad tempus: hoc tamen non durat ꝑ quattuor dies:dicit etiam in monumento.s.in terra reclusus:quia dato q̄ fuisset ibi positus viuus: nihilominus fuisset in tāto tempore mortuus.

d Erat autem ꝛc̄.quasi stadijs quindeciꝫ:que valent leucham excepto vno stadio.

e Multi autem ex iudeis venerant vt consolarentur eas de fratre suo:tum q̄ erāt nobiles domine:tum quia locus erat satis prope vt pꝫ ex dictis. f Martha ergo.hic agit̄ de xp̄i susceptione:ꝛ primo quo ad marthā. Secundo quo ad mariam:ibi ꝛ cum hec dixisset. Prima in duas:q̄ p̄mo christus a martha deuote suscipitur:Secūdo fratris suscitatio ei promittitur: ibi:Dixit illi iesus. In p̄ma parte dicitur sic.

f Martha ergo vt audiuit quia venit iesus ip̄a enim habebat curam domus:ꝛ ideo primo aduentus christi ei nunciatus est per aliquem: qui aduētū xp̄i preuenerat. g Occurrit illi reuerenter ꝛ deuote. h Maria aūt domi sedebat:cum iudeis qui venerant ad eas.

i Dixit ergo martha ad iesum:Domine si fuisses hic ꝛc̄.ex quo apparet q̄ credebat ipsuꝫ posse p̄seruare fratrem suum a morte:tamen imperfecte credebat q̄ videtur īnuere q̄ non potest xp̄s tm̄ absēs q̄ȝtū p̄sens k Sꝫ et nūc scio q̄ quecūqꝫ poposceris videtur ꝑ hoc q̄ nō fuisset edocta plene de ei⁹ deitate: q̄ nō dixisset quecūqꝫ poposceris: sꝫ dixisset quecunqꝫ iusseris fient.

l Dixit illi iesus: hic suscitatio fratris sui ei ꝓmittit̄ cū di. m Resurget frater tu⁹. Sꝫ illa intellexit hoc de resurrectiōe futura: ideo subdit̄. n Dic̄ ei martha: Scio qa resurget ꝛc̄. Ex quo patꝫ q̄ erat de secta phariseoꝝ q̄ȝtuꝫ ad h̄ q̄ cōfitetur resurrectionē futurā nō de secta saduceoꝝ q hoc negant. o Dicit ei iesus:explicans intētioneꝫ suā de resurrectione fratris sui ꝓpinqua.

p Ego sū resurrectio.s.causaliter:Tū q̄ resurrectio xp̄i ē cā nostre resurrectionis:Tū qa resurrectio gn̄alis futura fiet virtute xp̄i vocātis mortuos ad iudiciū. q Et vita:ꝑ essentiā:ꝓpter q̄ᵭ sum cā vite oībus viuētib⁹ ꝛ possum dare vitā mortuis:q̄ q̄ est tale ꝑ essentiā ē cā omnium alioꝝ q̄ sunt ꝑ participationē.vt habetur scd̄o metha. r Qui credit ī me:sic̄ p̄destinat⁹. s Etiā si mortuus fuerit:ꝑ lapsum in peccatū mortale. t Viuet.finaliter vita gratie.

v Et oīs q viuit ꝛ credit in me: fide formata. x Non morief̄ in eternum.i.morte eterna lꝫ moriatur morte tēporali ad soluēdū debitū nature. y Credis hoc:nō petit hoc quasi ignorās sꝫ querēs ei⁹ ꝯfessionē ad meritū q̄ ore fit ꝯfessio ad salutē vt habet̄ roma.x.ca. ꝫ Ait illi vtiqꝫ dn̄e. q̄ ꝑ xp̄i verba erat instructa in fide

plenius ꝗ̃ʒ ante qđ pʒ ex eius sequēti ꝯfessione in qua ṗmo exprimitur ipsius xp̄i dignitas sacerdotalis: ⁊ regia cum dicitur. a Ego credidi quia tu es xp̄s.i.vnctus: vnctio autem debebatur regibus ⁊ sacerdotibꝰ. Secūdo christi diuinitas cum dī.
b Filiꝰ dei.s.naturalis. Tertio incarnationis veritas cum subditur. c Qui in hūc mūdū venisti: nō ꝑ loci mutationē: sʒ ꝑ carnis assūptionē. d Et cū hec dixisset: hic agiť đ susceptiōe xp̄i: quo ad mariā qꝛ martha a xp̄o edocta statī. e Abijt ⁊ vocauit mariā sororeʒ suaʒ vt audiret bonos rumores quos ipa a christo audierat. f Silētio propter iudeos ṗsentes quorum aliqui contra christū machinabātur dicēs. g Magister adest ⁊ vocat te: lʒ non sit supra exp̄ssum ꝙ xp̄s vocaret mariam: tamen hoc est credendum qꝛ non est probabile ꝙ martha in hoc mētiretur: Sed propter breuitateʒ euangelista illud omisit: qꝛ sufficit ex verbo marthe hoc exprimere.
h Illa autem vt audiuit surrexit cito. ⁊ venit ad eum ex magna deuotione. i Nondum enim venerat iesus in castellum: ostendens ꝙ ad miracula facienda non se ingerebat: ⁊ vt ex aduentu iudeorum cum maria ad ipsuʒ magis celebre notorium esset miraculum. k Judei ergo. patet littera vsqʒ ibi dicentes. l Quia vadit ad monumentum vt ploret ibi. credebāt enim eam esse subito motā ex compassione fratris sui: quia non audierant verbum marthe vt dictuʒ est. m Maria ⁊c̃. Cecidit ad pedes eius qđ nō fecerat martha. Ex quo patet ꝙ maria magis amabat iesum ⁊ reuerebatur.
n Et dixit ei: domine si fuisses hic ⁊c̃. ⁊ poniť sicut supra. o Jesus ergo. hic consequenter

Ego credidi[a]: quia tu es christus filius dei viui[b]: qui in hunc mūdū venisti[c]. Et cum hec dixisset[d] abijt et vocauit mariam sororem suam[e] scilētio dicens[f]. Magister adest ⁊ vocat te[g]. Illa autem vt audiuit surrexit cito[h]: et venit ad eum. Nondum enī venerat iesus in castellum[i]: sed erat adhuc in loco vbi occurrerat ei martha. Judei ergo[k] q erāt cum ea in domo et consolabantur eam cū vidissent mariam quia cito surrexit ⁊ exijt. sequti[l] sunt eam dicentes quia vadit ad monumētum ⁊ ploret ibi[l]. maria ergo cum venisset vbi iesus erat[m]: Uidens eū cecidit ad pedes eius: ⁊ dixit ei[n]. Domine si fuisses hic non eēt mortuus frater meꝰ. Jesus ergo[o] vt vidit eam plorantem ⁊ iudeos q venerant cum ea plorantes: infremuit spiritu[p]: ⁊ turbauit seipsum ⁊ dixit. Ubi posuistis eum? Dicunt ei. Domine veni ⁊ vide. ⁊ lachrimatus est iesus[q]. Dixerunt ergo iudei[r]. Ecce quomō

agiť de lazari suscitatione: ⁊ diuidiť in duas: qꝛ ṗmo poniť suscitatiōis actus. Scđo sequēs effectus: ibi multi ĝ ex iudeis. Prima in tres: qꝛ ṗmo đscribiť affectio xp̄i ad lazarū: Scđo sequēs ide murmuratio iudeoꝝ: ibi dixerūt ĝ. Tertio xp̄s suscitat mortuum: ibi iesus ĝ rursū. Affectio xp̄i ad lazarū ostenditur ṗmo ex signo cum dī. o Jh̄s ĝ vt vidit eā plorātē: ⁊ iudeos q venerāt cū ea plorantes: ex morte amici.
p Infremuit spiritu ⁊ turbauit seipsum: fremitꝰ consurgit ex indignatione: iste enī xp̄i fremitus procedebat ex indignatione eius ꝯ̄ diabolū: ꝑ cuiꝰ suggestionē mors ītrauit ī mūdū que erat cito đ bellaturus: turbatio autem illa procedebat ex compassione lazari et sororum eiꝰ. Sciendum tñ ꝙ iste passiones ⁊ ꝯsilēs nō erāt in xp̄o viciose: sʒ magis virtuose qꝛ nō erāt ṗuenietes iudiciū rōnis: sʒ magis sequētes: ⁊ ꝑ ipm̄ excitate: sic dicit ph̄s.iiij. ethi. ꝙ passio ire excitata ꝑ virtutē fortitudinis adiuuat ad actū eiꝰ fortiꝰ exequēdū. Scđo ostēdiť affectio xp̄i ex verbo cū dicit: vbi posuistł eū ⁊c̃. Tertio ex facto cū subdiť. q Et lachrymatus ē iesus: ex pietate vidēs locū sepulture: ꝑ h̄ ēt ostēdit veritatē humane nature: paris.n.ꝑiculi est discredere verā humanitatē in xp̄o sicut ⁊ deitatē. Et iō vbi xp̄s ońdit suā deitatē adiūgebat aliq̄ua ad declarādū suā humanitatē ⁊ ecōuerso: ⁊ pʒ in eiꝰ natiuitate qñ iacēs in ṗsepio vt hō infirmꝰ stellā fecit radiare in celo vt deus: Silr̄ in passione qñ ipso moriēte ex natura passibili sol obscuratꝰ est inuisibili virtute dei: ⁊ h̄ silr̄ in suscitatiōe lazari quatriduani qđ erat maxime virtutis: turbatus est ⁊ fleuit ad declarādū veritatē humanitatis. r Dixerūt. hic ex affe/

amabant eū[a]. Quidā autem ex ipsis dixerūt. Non poterat hic q̄ aperuit oculos ceci nati facere[a] vt hic non moreretur? Jesus ergo[b] rursū fremens in semetipso venit ad monumentum[c]. Erat autem spelūcha[d]: ⁊ lapis superpositus ei. Ait iesus[e]. Tollite lapidem[f]. Dicit ei martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine iam fetet: quadriduan⁹ ē enīȝ

Dicit ei iesus[g]: Nonne dixi tibi quoniā si credideris videbis gloriā dei[h]. Tulerunt ergo lapidem[i]. Jesus autem[k] eleuatis sursum oculis dixit. Pater grās ago tibi[l] quoniā audisti me. Ego autem sciebam q: semper me audis[m]. Sȝ propter populum q̄ circūstat dixi[n]: vt credant quia tu me misisti. Hec cum dixisset: voce magna clamauit[o]: Lazare

ctu xpi ostēdit̄ sequēs murmuratio: Judei enī viderūt xpm̄ tristari ⁊ p̄ ꝯ̄ñs arguebāt q̄ mors illa ꝯ̄ voluntatē xpi simplr̄ accidisset. Quia tristitia est de hijs q̄ nobis nolētib⁹ acciderūt: vt dicit Augustinus. xiiij. de ciuitate dei: ⁊ p̄ cōsequēs ꝯcludebāt q̄ non potuisset liberare lazarū a morte: ⁊ hoc ē qḋ dr̄.
a Dixerūt ergo iudei: ecce quomō amabat eū: q: videbāt euidens signū inuentes p̄ h̄ q̄ libēter si posset p̄seruasset eum a morte: ⁊ ex h̄ vlterius miraculū de ceco natū illumīato volebāt anihilare: ⁊ in aliū retorquere dicentes.
a Nō poterat h̄ q̄ aperuit oc̄los ceci nati facere vt h̄ nō moreret̄: q̄si dicāt: ex quo nō pōt hoc nec illud potuit nec fecit. Isti nō expectabāt sufficiēter: s̄ iudicabāt ante tp̄s: q: xp̄s plus fecit. plus. n. est mortuū suscitare: q̄ȝ mortē infirmātis īpedire. b Jesus ḡ. hic ꝯ̄nter ponit̄ lazari suscitatio. ⁊ ponunt̄ h̄ qn q̄ȝ p̄ ordinē faciētia ad miraculi certitudinē ⁊ magnificentiā: partes patebūt ꝓsequēdo. Primū ē descriptio sepulchri qḋ erat spelūca cauata in rupe magna ⁊ ꝓfunda: ita q̄ poterāt poni plura ibi corpora. s. corpa eoꝝ q̄ fuerūt eiusdē parētele. Uñ frequēter dr̄ in libro regum. Sepultus ē in sepulchro patrū suoꝝ: Sic igit̄ erat factū sepulchrum lazari: ⁊ desup grandi lapide claudebat̄: ex quo pȝ vera mors lazari q: si fuisset ibi positus viuus ⁊ san⁹ īfra quadriduū fuisset mortuus ex loci corruptione: ⁊ hoc ē qḋ dr̄.
b Jesus ergo rursum fremēs in semetipso: indignatus ꝯ̄ maliciam iudeoꝝ de factis suis inique murmurātiū: ⁊ talis īdignatio ē virtuosa: q: sicut ad virtuosum ptinet applaudere bono ita ex opposito ⁊ indignari contra malum.
c Uenit ad monumētū: dr̄ enī sepultura monumētū q̄si monēs mentē q: monet viuētes vt p̄cogitent mortē. d Erat. n. spelunca ⁊c̄. mō

p̄dicto facta. e Ait ihs. h̄ ponit̄ scōm. s. lapidis amotio cū dr̄. f Tollite lapidē ⁊c̄. Dñe. iā fetet: q̄si dicat: l; aliqñ suscitati sint mortui recēter: tñ q: i. q̄driduan⁹ ex fetore solut⁹ resuscitetur nō ē sic auditū. ⁊ h̄ verbū videt̄ p̄cessisse ex amiratione marthe. ⁊ ei⁹ ignorantia q: eiusdē v̄tutis ē suscitare mortuū vtroq̄ȝ mō ioānes iō seqtur. g Dic. ei ihs: corrigendo ei⁹ dictū. h Nonne dixi tibi: q̄m si credideris videbis gl̄iā dei. i. gl̄iosā ei⁹ virtutē ī suscitatiōe fratris tui. i Tulerūt ḡ lapidē. ad p̄ceptū xpi. k Jhs aūt. hic ponitur tertiū. s. xpi orō in lazari suscitatiōe qḋ fac̄ ad d̄clarationē miraculi: q: iudei xp̄o īponebāt qḋ faciebat miracula v̄tute demonis: qḋ ostēdit̄ falsū: p̄ h̄ qḋ faciēdo orat deū: ⁊ hoc ē qḋ dr̄. k Jhs aūt eleuatis sursū oc̄lis: vt ondēret nobis formā orādi q̄ ē p̄ eleuationē mētis ī deū. l Dixit p̄r: gr̄as tibi ago ⁊c̄. Deus aūt pr̄ celestis magnificētissim⁹ ē. Et iō ex gr̄aꝝ actōe de p̄teritis ad p̄stāda bñficia seq̄ntia ꝓuocat̄: h̄ n. ē ꝓprium magnifici vt habet̄. iiij. Ethi. m Ego sciebā ⁊c̄. in his. n. q̄ xp̄s absolute volebat d̄liberatiua volūtate ꝯformabat̄ diuie volūtati: ⁊ sic exaudiebat̄. Sciēdū tñ q̄ orare p̄rēȝ ꝯuenit xp̄o rōne hūanitatis in q̄ ē minor p̄re: n̄ aūt rōne diuinitatis in q̄ ē ei eq̄lis. n Sȝ ppt̄ pplm̄ q̄ circūstat ⁊c̄. Multi. n. ex iudeis dicebāt q̄ belzebub faciebat signa qḋ remouet ꝯformādo volūtatē suā cū volūtate diuina. o Hec cū dixisset: h̄ ponit̄ q̄rtū. s. lazari vocatio: cū dicit̄. o Hec cū dixisset voce magna clamauit. Lazare veni foras: h̄ fec̄ ad declaratione miraculi q: si dixisset in silētio possent dicē aduersarij q̄ vba magica dixisset vl' iterposuisset. p̄ h̄ ēt tollitur error eoꝝ q̄ dicebāt aīas d̄functoꝝ latitare in sepulchris: ⁊ iō clamauit ihs voce magna in suscitatiōe lazari q̄si aīam reuocans a lōgin/

quo.i.ab iferno:vt ad corpus rediret.

a Et statim:hic ponit quintum.s.lazari suscitatio cum dī. a Et statim pdijt q fuerat mortuus q: virtus diuina operabatur in instanti. b Ligatus manus ⁊ pedes institis:⁊ facies ei⁹ sudario erat ligata. hic delarat virtus diuina nō solū suscitādo mortuū: sed etiam faciens exire ligatum:per hoc etiaʒ apparet certitudo miraculi inq̄ʒtuʒ exiuit lazarus eo mō quo fuerat sepl'chro positus. c Dixit eis iesus:soluite eum: hoc pcepit alijs lʒ posset facere p seipm:vt accedētes de ppe ⁊ tangentes ex visu ⁊ tactu essent testes miraculi efficaciores sicut supra dcm̄ est de amotione lapidis. d Et finite abire:vt ostendatur vere suscitatus ⁊ nō fantastice p opera vite cuiusmodi est ambulatio ⁊ comestio ⁊ ꝯsimilia. Ideo dicit in sequēti cap. q lazarus erat vnus de discumbentibus.

veni foras. Et statiʒ[a] pdijt q fuerat defūctus: ligatus manus ⁊ pedes institis ⁊ facies illi⁹ sudario erat ligata[b]. Dixit ei iesus[c]. Soluite eū ⁊ sinite abire[d]. Multi ergo[e] ex iudeis qui venerant ad mariam ⁊ martham:⁊ viderāt que fecit iesus crediderūt i eū.

Sabbato post quartaʒ dominicam quadragesime. Euangelium sm̄ Joannem.viij.cap.

In illo tempore. Dicebat Jesus turbis iudeorum. Ego

e Multi ergo:hic ponitur suscitationis effectus:ex hoc q viso pdicto miraculo multi eorum crediderunt xpo:nec mirum q: illud signū fuit, diuine virtutis manifeste ostensiuū:que nō potest adesse ad testificandum aliquod falsum: et hoc ē quod dicitur. Multi ḡ ex iudeis ⁊c̄.pʒ.

Expositio moralis.

Erat qdam languens:p hunc lazarū languētem potest significari quilibet patiens grauem tēptationem.p eius sorores significantur persone pro eius alleuiatione deuote christum deprecantes:que non semper exaudiuntur sed talis patiens aliquando per actum peccati mortalis mori permittitur ab eo qui est tante bonitatis ⁊ potētie q scit ⁊ potest bona de malis elicere. Per iesum autem qui salus interpretatur predicator vel confessor salutem animarum sitiens significatur:qui peccatorem nō solū mortuum reperit per culpam sed etiam aliquando fetentem per infamiam ⁊ sepultum sub lapide per obstinationem:⁊ tamen deo principaliter operante sic per bonam intentionem reducit eum ad vitam gratie:quod non solum tollit obstinatio ⁊ mors culpe sed etiam infamie fetor: ⁊ suauis odor redditur bone fame.

Questio fratris Antonij betōtini. Fetet quadriduanus est Joannis.xj.ca. ¶ Ex quib⁹ verbis a doctoribus ⁊ patribus queritur:qd istorum duorum peccatorum grauius esse dcernitur:homicidiuʒ an blasphemia. Et profecto sicut testimōijs fide dignis approbatur:multo grauius multo qʒ horribilius ipo homicidio peccatuʒ blasphemie retinetur. vnde sanctus Thomas secūda secūde q.iiij sup hec talem rōnem assignat. Illud peccatum in se graui⁹ atqʒ horribilius est:qd directe deum offendit ⁊ perponderat eo q non directe in deum sed in proximum nocumentum ⁊ offensionem intēdit:cū autem blasphemia offendat ppͤie deum ⁊ homicidium primuʒ:sequitur valde bene q blasphemia sit grauior ⁊ horribilior q̄ʒ ipm homicidium. Alex.quoqʒ doctor irrefragabilis i suo secundo dicit. Peccatum blasphemie est cōtra pceptum pme tabule:peccatum homicidij ē cōtra pceptum secunde tabule. Sed maius peccatum est q cōmittitur contra pmam tabulaʒ q̄ʒ secundam:ergo maius peccatū est blasphemia q̄ʒ homicidium. Alia ratio reddi potest qa homicidium qn̄doqʒ licet sicut iudici occidere delinquentem: Blasphemare autem nunq̄ʒ licet. Ultima ratio redditur q: saltēʒ spirit⁹ blasphemie est peccatum in spiritum sanctum:homicidium vo non. His quattuor rationibus mota hec deuotissima femina martha ait ad iesum fetet.s.sua horribili ꝯditione blasphemās. qua driduanus est enim quia his quattuor rationibus peior est homicida.

Expositio litteralis.

Euangelista hic describit doctrinā ipsius christi q̄ʒtum ad virtutem illuminatiuam.⁊ diuiditur in duas:quia primo preponitur intentum. Secundo pbatur ibi. Dixerūt ergo pharisei. Circa pmū tria ponunt: pmū est ipsius xpi speciale puilegiuʒ cum dicit.

sum lux mundi[a]. Qui sequitur me[b] nõ ambulat in tenebris[c]: sed habebit lumen vite[d]. Dixerũt ergo ei pharisei[e]. Tu de te ipo testimonium phibes: testimoniũ tuũ non est verũ[f]. Respõdit iesus & dixit[g] eis Et si ego testimoniuʒ p hibeo de meipo veruʒ est testimonium meum q2 scio vnde veni & quo vado[h]. Vos autem nescitis vñ venio aut quo vado[i]. Vos sm carnem iudicatis[k] ego non iudico quenqʒ[l]. Et si ego iudico iudicium meũ verum[m] est: quia solus nõ sũ[n]: sʒ ego & q misit me pater[o]. Et in lege vestra scriptũ est[p]: q2 duorum hominũ testioniũ verũ ẽ[q].

a Ego sũ lux mũdi: alij.n.nõ sunt lux: sʒ ab hac luce illuminati vt dicet postea: Nõ tñ sic est itelligendũ q xps sit sol iste visibilis sicut itelligebãt Manichei. Lux.n.magis ppꝛie dr in spũalibus q3 in corporalibus: q2 lux hʒ rõnem manifestatiui: qd ppriei hʒ locum in cognitione itellectiua q summũ tenet gradũ & io ipe deus solus ẽ lux p essentiã q2 ab ipo ois notitia driuat. Scdo ppo nit hui9 lucis bñficium cum dicitur b Qui seqtur me p fidẽ formatam. c Nõ ambulat i tenebris ignorantie & culpe: & p ↄse quẽs nõ veniet ad tenebras gehẽne: q sunt terminus p dictarũ tenebrarũ pp̄ter hoc Matth.viij.cap. Dicunt tenebre exteriores idest vltime: p xpm enim facta ẽ veritas ↄ̄ tenebras ignorãtie & gr̃a ↄ̄ tenebras culpe: & glĩa dabit ab eo cõtra tenebras gehẽne. Tertio pponit hui9 lucis fructus cum dr. d Sʒ habebit lumẽ vite. q2 p irradiationẽ hui9 lucis eleuabit itellectus ad vidẽdũ deũ clare & p ↄsequẽs affect9 ad fruẽdũ ipm pfecte in qb9 ↄsistit vita eterna. e Dixerũt ergo: hic pbat ppositũ & diuidit in duas: q2 pmo ponitur iudeorum obiectio. Scdo xpi rñsio ex q ostẽditur ppositũ: ibi: rñdit iesus. Obiectio aũt eorũ pcedit nõ ex parte dicti q2 erat verissimũ: sʒ ex parte dicẽtis: & h ẽ qd dr. e Dixerũt ergo pharisei. Tu de te ipo testimoniũ phibes. f Testimoniũ tuũ nõ ẽ verũ.i.habens firmitatem dato q esset verum in se: q2 nullus põt ferre testimonium de se ipo. g Respondit iesus: h ponitur xpi responsio & excludit eorum obiectionem dupliciter: pmo ostendendo q2 cõsequentia nõ tenet. Secũdo q antecedens ẽ falsuʒ: ibi vos sm carnem. Circa pmum sciendũ q testimonium hʒ firmitatẽ & veritatẽ ex certitudine cognitionis: & ideo hominis testimoniũ de se nõ est firmum: q2 & si se cognoscat tamen freqnter inordinate afficitur ad seipm: deus autem pfecte se & alios cognoscit: & nõ potest esse distortio in eius affectu: ppter quod testimoniuʒ dei de se ipo firmum est: Testimonium autẽ hominis de deo est inualidum pp̄ter defectuʒ cognitionis: xps autem erat homo & deus nec poterat esse defectus cognitionis vel inordinatio affectiõis in diuina natura vel humana pp̄ter quod eius testimoniuʒ d seipo erat firmũ magis q3 quodcũ q3 aliud testimonium: & sic pʒ defectus consequentie & hoc est quod dr. g Respondit iesus & dixit: si ego testimonium phibeo &c. subdit causa idest. h Quia scio vnde veni aut quo vado. idest p fecte cognosco patrem a quo exiui in mundũ & ad queʒ reuertar & sic patet pbatio ppositi.s. q christus sit lux p essentiam quia verbum est a patre pgrediẽs: sicut lux a luce. i Vos autem nescitis vñ venio aut quo vado: q2 eius diuinitatẽ ignorabãt k Vos autem sm carnem. hic ostendit christus antecedens eorum esse falsum & diuiditur in duas: q2 pmo ponitur christi pbatio. Secundo remouetur eorum obiectio: ibi: dicebant ergo. Antecedens eorum erat q xps esset solus q de se testimonium perhiberet & hoc est falsum: q2 filius dei non potest esse sine patre & spiritu sãcto: q concorditer dant testimoniuʒ cum eo: vt dicitur pme. Joannis.v.capitulo. Tres sunt q testimonium dant in celo &c. Tamẽ non fit hic mentio nisi de patre: & hoc est quod dicitur. k Vos sm carnem iudicatis.s.me esse solum hominem. l Ego non iudico quenqʒ.i.per exteriora sicut vos: q2 deus intuetur cor. m Et si ego iudico: iudiciũ meũ veruʒ est.i.firmum. n Quia nõ sum solus vt supponitis q2 non potest esse solitudo in diuinis: cum vna psona sit in alia & econuerso: ideo subditur. o Sed ego & qui misit me pater &c. ex hoc arguit ad ppositũ dicẽs. p Et in lege vestra scriptũ est. Deutero.xix.ca. q Quia duorum hoĩuʒ testimoniũ verum est.i.debet reputari verum

quia quis duo homines possunt mentiri simul: tamen non contingit de facili. a Ego sum qui testimonium perhibeo de meipso. ecce vna persona. b Et testimonium perhibet de me qui misit me pater: ecce alia: argumentum est a minori: Si enim duorum hominu3 testimonium ē firmum qui habent cognitionem paruam: ⁊ possunt habere affectionem distortam: multo fortius testimonium patris ⁊ filij in diuinis: vbi non potest esse talis defectus debet pri//mum reputari.

Ego sum q testimoniũ perhibeo de meipso[a]: ⁊ testimonium phibet de me qui misit me pater[b]. Dicebãt ergo ei[c]. Ubi est pater tuus[d]? Respõdit iesus[e]: neq3 me scitis[f] neq3 patrem meu3[g] Si me sciretis[h]: forsitã ⁊ patrem meũ sciretis. Hec verba loquutus ē iesus ĩ ga3ophilatio[i] docens in templo. Et nemo apprehendit eum: quia nondum venerat hora eius[k].

c Dicebant ergo. hic remouetur iudeorum obiectio: audientes enim q al legabat patrem suum in testimonium: stati3 obiecerunt. d Ubi est pater tuus: quasi dicat non est talis ac tantus q in hoc sit ei credendũ Credebant enim eum esse hominem purum filium Joseph. Et ideo de ipo derisorie querebãt e Respondit iesus: obiectionem excludendo. f Neq3 me scitis: ẜm deitatem.
g Neq3 patrem meum. per consequens: quia cognito vno correlatiuorum cognoscitur ⁊ reliquum: ideo subditur. h Si me sciretis. l3 enim iudei haberent maiorem notitiam q3 gẽtiles: s3 quod dicitur. ps. lxxv. Notus in iudea deus. tamen non cognoscebant eum quantum ad mysterium trinitatis: quia non erat adhuc plene reuelatum. i Hec verba loqutus est iesus in ga3ophilatio. idest in loco vbi ponebãtur oblationes pro edificijs templi: Hoc aute3 addidit euangelista: ad ostendendum q iesus erat in loco vbi poterat faciliter capi ab eis: q querebant eu3 occidere nisi fuissent repressi diuina virtute: ideo sequitur. Et nemo apprehendit eum. k Quia nondum venerat hora eius. idest ab eo preordinata: quia quando voluit captus est ⁊ non ante.

Expositio moralis sup euangelium istud nõ habetur. Questio fratris Antonij betontini. Tu de teipso testimonium perhibes testimonium tuum non est verum. Joãnis. viij. caplo. ¶ Super quibus verbis queritur. Contra qd legis preceptum maliciã suam blasphemia dirigit? Ad quod irrefragabilis doctor Alexander de ales in secundo suo volumine inquit. Peccatum blasphemie contra illud pme tabule esse preceptum. Nõ assumes nomen dei tui in vanum: quod Exo. xx. capitulo denotat. Profecto nomen dei ĩ vanum assumere: ē diuine maiestati derogare: aut sibi et seruis suis cõtumeliam inferendo: aut a se: aut a seruis suis debita ⁊ conueñientia denegando: qd proprie diffinitõ blasphemie est. Propterea Ambrosi9 ait. Blasphemia est cum deo attribuitur quod ei non cõuenit: vel cum ab eo remouetur: quod ei 9uenit: que duo simul pharisei fecerunt quãdo dixerunt. Tu de te ipo testimonium perhibes. testimoniu3 tuum non est verum. Hic quidem pmo denegant sibi q ex ratione iam conuenit: licet enim Codice de testibus lege omnibus: dicatur: q in causa propria nemo potest eẽ testis: tamen quia Jesus purus homo non erat ⁊ sibimetipsi vt homo testimonium non reddebat: verum de se poterat testimonium perhibere. Unde Augustinus ait. Uerum est testimonium lucis: siue se ostẽdit siue aliud: Secũdo pharisei blasphemantes christo domino attribuũt q eius maiestati non conuenit dicentes. Testimonium tuum non est verum: ⁊ proculdubio false dicebant: immo forte mendaciter: quia bene fortasse sciebant omnia fuisse in eo: que ad ydoneum testimonium requiruntur. Tria enĩ sunt que testis debet habere ẜm theologos.
Primo in intellectu veritas: quia sicut cecus non potest de coloribus iudicare: sic qui ignorat non potest testimonium perhibere. Secundo in affectu bonitas: quoniam ẜm Sapiente3 in ethicis qualis est vnusquisq3 talia loquitur. Amantes inquit ipe ⁊ odientes non pariter iudicamus. Tertio in affatu pluralitas: nam cõmuniter vni testi ẜm iura non adhibetur fides sicut digestis de testibus lege vbi numerus. et iiij. q. iij. Is item in criminali describitur. Christus igitur qui erat summa veritas ⁊ sapientia ipso dicente hodie: scio vnde venio: ⁊ summa

bonitas et clemētia ipo etiam addente. Ego nō iudico queq3.s.malo et falso iudicio: vt vos faciṫis. et summa potentia qz neq3 solus: sed vna cū patre ipo etiam cōfirmante q ait. Ego solus nō sum: sed ego et qui misit me pater. Uerum ꝑfecto testimoniu3 ꝑhibeo: l3 omnia ꝑter illa reperirentur in eo: et multo his plura: q a peritis in iure describuntur. Dicūt eni isti ꝙ hec ꝯditiões requiruntur in teste. Cōditio sexus: etas: discretio: fama. Et fortuna fides in testib9 ista requires.

Dominica de passione Epistola Pauli ad hebreos.ix.capitulo.

Hristus assistēsa pōtifex futurorū bonorum: pamplius et perfecti9 tabernaculum non manu factum.i.non huius creationis. Neq3 per sāguinem hyrcorum: aut vitulorum: sed per proprium sanguinē introiuit semel in sancta: eterna redemptione inuēta.

Expositio litteralis.

Hic apostolus ostendit de tabernaculo moysi inq3tu3 fuit figura noue legis: circa quod apostolus duo facit: qz pmo declarat ꝑpositum: secūdo ꝓbat quoddam supposituz: ibi: si enim sanguis: Circa pmum qnq3 tāgit pmo dignitatem loci: qz illa pars tabernaculi que figurabat nouū testamentum vocabaṫ sanctū sanctoꝝ. Secūdo dignitate3 ministri: qz solus sūmus pontifex illuc intrabat. Tertio modum intrādi: qz cum sanguine intrabat. Quarto tempus intrandi: qz tm̄ semel in anno. Quinto ad qd intrabat.s.ad placandū sibi deū et populo: et ista significant ea que sunt in nouo testamēto: qz xp̄s q est summus pontifex intrauit celum: quod designabatur p sanctum sanctoꝝ: vt supra dictū ē: et p ꝑprium sanguinem ad piacandum nobis patrem: et hoc est quod dicitur.

a Christus assistens. Sciendum tamen ꝙ in hoc cap. constructio est multum suspensiua: et idō vt clarius et breuius ꝓcedam: ego ponam lrām non ꝫm ꝙ iacet in libro.sed ꝫm ordinem serie.

a Christus aūt assistens. hic tāgitur dignitas ministri noui testamenti: qz xp̄s est nomen suppositi existētis in natura duplici.s.diuina et humana. Pontifex. hic tangitur nomē officij: qa xp̄s est pnceps alioꝝ pastoꝝ: ꝫm quod dicit pri ma Petri.v.cap. Cum apparuerit pnceps pastorum et cͣ. Assistens.i.semp paratus ad suū officium.s.ad interpellādum patrem ꝓ nobis: et ad auxiliandu3 nos contra impugnatione hostis: introiuit semel in sancta.i.in celum vt patebit infra: quod qdem celum est tabernaculum p amplius.i.valde amplum ꝓpter imensitatem bonorum celestium: et pfectius q3 fuit tabernaculum moysi: quod fuit mobile et portabile de loco ad locu3. Istud est imobile et eternu3: ꝫm quod per Isai fuit pdictum xxxiij.ca. Ocli tui videbunt hierusalem ciuitatē. opulentam tabernaculu3 quod nequaq3 transferri non poterit: ibi enim loqtur de hierusalem celesti: non manu factum.i.non per hominē: sicut fuit tabernaculum moysi p manū Bezeleel. Unde considerandū est ꝙ tabernaculum moysi sic erat dispositum: parietes eni3 erant de quibusdam asseribus coopertis auro. Tectū vō tabernaculi erat quedā cortina quattuor colorib9 ꝺpicta. Altitudo tabernaculi erat decem cubitoꝝ: et latitudo dece3: longitudo vō eius.xxx. et erat quedā cortina interi9 diuidēs longitudinē in partes inequales: qz ex vna parte cortine erant decem cubiti tm̄: et dicebaṫ illa pars tabernaculi sanctum sanctoꝝ: In alia eni3 parte erant.xx.cubiti: et dicebatur illa pars sancta absolute: vel etiam sanctum: et sic distinguebātur due partes tabernaculi sicut in ecclesijs nostris chorus et nauis: nisi ꝙ opposito modo erant site: qz chorus in ecclesijs nostris est versus orientem: in tabernaculo vō moysi: sanctum sanctoꝝ erat versus occidentem. Ulterius considerandum ꝙ in sanctum sanctoꝝ erant tria: Archa testamenti: Duo cherubin: et ꝓpitiatoriū Apostolus addit quartum.s.ꝙ ibi erat turribulum quod exponunt aliqui dicentes ꝙ per hoc intelligi debet altare incensi: sed hoc p3 falsum p textum Exo. vltimo ca. vbi dicitur. Altare incensi erat in alia parte tabernaculi: Hoc etiam dicunt Josephus et hieronymus. Et ideo dicendum ꝙ p turribulū nō intelligitur aliud nisi ꝙ erat ibi incēsorium in quo summus sacerdos intrans sanctum sanctoꝝ ponebat incēsum vt nebula inde ꝯsurgens impediret alioꝝ conspectū q erant in alia parte tabernaculi ne viderēt ea

que erant intra sanctum sanctoꝝ: Similiter in alia parte tabernaculi que dicebaꝛ sancta erant tria: Mensa ꝓpositionis in latere aquilonari: ⁊ candelabꝛum aureum in latere australi. ⁊ altare Thimiamatis in medio contra diuidentē sanctum: Et sanctum sanctoꝛum Predictoꝝ autem assignaꝛ duplex ratio vna litteralis ⁊ alia mystica: Litteralis est ista. Tabernaculum eniꝫ istud erat oꝛdinatum ad cultum veri dei creatoꝛis totius mundi in quo sunt due partes: vna nobis inuisibilis videlicet istud quod est vltra Celum sidereum vbi erat habitatio spiritualiū substantiarum ⁊ hoc figurabatur ꝑ illam partē tabernaculi que dicebatur sanctum sanctoꝛum: in qua erant Cherubin repꝛesentantia angelicam naturam: ⁊ archa testamenti clausa ad designandum ꝙ rationes eoꝛum que fiunt in hoc seculo visibili continentur clause ⁊ nobis occulte in illo seculo superioꝛi sicut ratiōes effectuuꝫ in causis: ⁊ artificiatoꝛum in artifice continentur quodāmodo clause. Et hoc ꝑ tria in archa contenta. scilicet tabulas que repꝛesentant sapientiam qua diriguntur res humane: Et virga Aaron qua designatur potestas regiminis: per quam coercentur homines a malis: Et manna per quod designatur vita humana: Per pꝛopiciatoꝛium vero qđ erat quasi locus dei: ⁊ quia inde respondebat summo sacerdoti: per hoc designatur ipe deus glorioſus ⁊ sublimis presideꝰ omnibus creaturis: ⁊ sic postq̄ꝫ per sanctuꝫ sanctoꝛum designantur ea que sunt supꝛa celum sidereum nobis inuisibilia. Sic per aliam partē tabernaculi que dicebatur sanctum absolute designabatur alia pars mundi: Per tectum auteꝫ tabernaculi in quo erat quedam coꝛtina varijs coloꝛibus distincta: designabaꝛ celum sydereū varijs stellis oꝛnatum. Per candelabꝛum autē in quo erant septem lucerne designabantur oꝛbes septem planetarum: ⁊ pꝛopter hoc erat positum in parte australi: quia cursus planetaruꝫ in Emysperio nostro semper est ad austrum. Per mensam vero vbi erant panes suppositi đsignabantur elementa: ex quibus constituitur ⁊ nutritur hominum vita: quia ex eisdem sumꝰ ⁊ per eadem nutrimur vt dicitur secūdo de generatione: Designabat etiam illa mensa: ꝙ illi q in altari deseruiebant creatoꝛi vniuerse creature de altario debent viuere. Ratio autem allegoꝛica pꝛedictoꝛum est: quia per illam partē tabernaculi que dicebatur sancta designabatur vetus testamentum in quo veritas diuinoꝛum erat latens sub velaminibus figurarum: sicut aspectus eoꝛum qui erant intra sanctum sanctorum ⁊ erat interclusus per coꝛtinam mediam inter vtranq̄ꝫ tabernaculi partem: vt dictum. ē per illam: vnde per tabernaculi partem que dicebatur sanctum sanctoꝛum in qua erant illa q̄ repꝛesentabant spiritualia ⁊ diuina vt dictum est: significabatur nouum testamentum in quo reuelata est veritas diuinoꝛum: pꝛopter quod in passione domini in qua consumatum est nouum testamentum: scissa fuit illa coꝛtina que ꝓhibebat aspectum eoꝛum que erāt intra sanctū sanctoꝛum: vt habetur Luc. xxiij capitulo. Hāc autem expositionem secundam ꝓsequitur apostolus. ⁊ hoc est quod subdit apostolus exponendo verbum pꝛedictum. idest non huiꝰ creationis idest humane factionis. Tangit etiam tempus intrandi: ibi semel: quia totum tempus non est nisi vnus annus respectu pontificatus chꝛisti: ⁊ ideo ex quo semel itrauit semper est ibi: tangitur etiam modus intrādi cum dicitur. Neq̄ꝫ per sanguinem hyrcoꝛum aut vituloꝛum: sicut intrabat pontifex veteris legis: sed per pꝛopꝛium sanguinem: qui pꝛo nobis fuit effusus in cruce. Tangitur etiam ad quid intrauit cum dicitur: eterna redemptione inuenta: quia per hoc habemus eternam redemptionem per modum conuenientissimum a chꝛisto inuentum inquantuꝫ satisfecit: quia poterat in q̄ꝫtum deus. Et soluit qui debebat inq̄ꝫtum homo. Si enim sanguis. hic pꝛobat quoddam suppositum circa vltimum dictum. scilicet ꝙ sanguis chꝛisti fuit efficax ad nostram redemptionem eternam: ⁊ facit talem rationem: sanguis chꝛisti ex vnione ad suppositum diuinum habet virtutem maioꝛem ad emundationem anime q̄ꝫ sanguis. Hyrcoꝛum ⁊ vituloꝛum et aqua lustrationis ad tollendum immundiciaꝫ coꝛpoꝛalem seu impedimentum irregularitatis de quo pꝛedictum est. Ueritas pꝛopositionis huius patet: quia sanguis chꝛisti ex eius vnione ad suppositum diuinum contrahit q̄ꝫdam infinitatem virtutis: Sed pꝛedicta veteris legis tollebant immunditiam coꝛpoꝛalem contractam ex tactu alicuius immundi ⁊ a diuino cultu impedientem: vt patet numeri. xix. capitulo. Ergo multo foꝛtius sanguis chꝛisti mundat animam ⁊ reddit eam aptam ad salutem eternam: ⁊ hoc est quod dicitur.

a Si enim sanguis hyrcoꝝ ꝛ thauroꝝ: hoc fiebat in festo expiationis. b Et cinis vitule aspersus: q꞉ in aqua illustrationis qua debebãt ĩmũdi aspergi ponebant cineres vitule cõbusti. vt dĩ numeri. xix. cap. c Inqnatos sãctificat ad emũdationem carnis: q꞉ animaꝫ mundare nõ poterat. d Quãto magis sanguis xp̃i emundabit conscientiaꝫ nostrã ab operibꝰ mortis. i. peccatis q̃ mortificant animam morte culpe ꝛ morte gehenne. e Ad seruiendũ deo viuẽti: hoc dicit ad differentiaꝫ illoꝝ: q putant viui. sed sunt mortui: vt Jupiter: Hercules ꝛ huiusmodi. Tangit aũt tria p̱ que sanguis xp̃i habet efficaciam ad p̃dicta. Primum est ip̃e offerens. s. xp̃s cuius meritum est efficacie infinite ꝓpter coniũctionem ad diuinitatẽ: ꝛ hoc tãgit cum dĩ: Semetip̃m obtulit. Secũdũ est munus oblatum qꝫ fuit sanctissimũ: Ideo dĩ ĩmaculatũ. Tertium est modus offerendi q̱ ꝓcessit ex maxima charitate quod notat cum dĩ p̱ spiritum sanctum: cui aũt facta sit talis oblatio ostẽditur cum dicitur. Deo. s. patri. f Et ideo noui testamẽti: Hic ꝯsequenter ex p̃dictis que ꝑtinent ad vetus testamẽtum ꝛ expositione eoꝝ arguit ad p̃ncipale intẽtum. s. qꝫ nouũ testamẽtum sit excellẽtius ꝛ efficacius veteri: ꝛ hoc ostẽdit cũ p̃dixit qꝫ xp̃s p̱ ꝓpꝛium sanguinẽ intrauit celũ: ꝛ sic inuenit nostram redemptionẽ eternã: hoc aũt nõ poterat fieri in veteri testamẽto: Ex quo seqtur qꝫ illud testamẽtũ factũ est p̱ xp̃m: ꝛ per cõsequẽs dꝫ dici nouũ testamentũ: q꞉ illud qđ sequitur p̃cedens dicitur nouũ respectu illius: et hoc est quod cõcludit apostolus. f Et ideo noui testamẽti mediator est. s. ip̃e xp̃s: p̱ quem aũt modum sit mediator subdit. g Ut morte intercedẽte. i. xp̃i morte interueniẽte p̱ quaꝫ eius testamentũ est ꝯfirmatum. h Redemptionem earum p̃uaricationum q̃ erãt sub pori testamento. i. quas vetus testamẽtum nõ poterat auferre sed per mortem xp̃i sunt ablate.

Si enim sanguis hyrcorum ꝛ thaurorum[a] ꝛ cinis vitule[b] inquinatos sanctificat ad emundationeꝫ carnis[c]: quanto magis sanguis christi[d]: qui per spirituꝫ sanctũ semetipsum obtulit immaculatum deo: emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruienduꝫ deo viuenti[e]? Et ideo noui testamẽti mediator est[f]: vt morte intercedente[g] in redemptionem earũ preuaricationum[h]: que erãt sub priori testamẽto: repromissionem accipiant[i]: qui vocati sunt eterne hereditatis[k] In xp̃o iesu domino nostro

i Repromissionem eterne hereditatis accipiant. p̱ efficaciam passionis. k Qui vocati sunt ad participandũ ip̃m p̱ veram fidem ꝛ sacrambntoꝝ noue legis susceptionem ꝛ sic pꝫ qꝫ nouũ testamẽtũ est efficatius veteri: q꞉ mũdat animã ꝛ ꝯfert gloriam. Uetus autẽ testamentũ tm̃ exterius mũdabat ꝛ temporalẽ hereditatem ꝓmittebat.

Questio fratris antonij betontini. Sanguis xp̃i q̱ p̱ spiritum sanctum semetip̃m obtulit imaculatum deo. emũdabit ꝯsciẽtiã nostrã ab operibꝰ mortuis. Paulus ad hebreos. ix. ca.

In qbus verbis queritur: vtrum teneamur ad id quod nobis cõsciẽtia dictat. Bonauẽ. in secũdo disti. xxxix. parte scđa arti. secundo. q. iij. qꝫ conscientia aliquãdo dictat aliqd qđ est ꝭm legem dei: aliquãdo aliqd quod ẽ ꝑter legeꝫ dei. aliquãdo aliqd qđ ẽ contra legem dei: ꝛ loquimur hic de dictamine p̱ modum p̃ceptionis vl ꝓhibitionis nõ p̱ modum cõsilij. siue ꝑsuasionis. In p̃mis qdem ꝯscientia simplr̃ ligat ꝛ vlr ꝓ eo quod ad illa homo ligatus p̱ legeꝫ diuinã ꝛ cõsciẽtia que illi ꝯcordat ligatum ostendit. In secũdis võ conscientia ligat q̃diu manet: vnde vel tenetur homo ꝯsciẽtiaꝫ deponere: vl tenetur illud quod dictat cõsciẽtia adimplere: vtpote si dictat qꝫ necessarium ẽ ad salutẽ festucam de terra leuare. In tertijs võ conscientia nõ ligat ad faciendum vel nõ faciendum sed ligat ad se deponẽdum ꝓ eo qꝫ cũ talis conscientia sit erronea errore repugnãte legi diuine necessario q̃diu manet ponit hoĩem extra statuꝫ salutis: ꝛ ideo necessarium ẽ eam deponere: q̱a siue homo faciat quod dictat ꝯsciẽtia eius siue eius oppositum mortaliter peccat. Si võ facit qꝫ ꝯscientia dictat: ꝛ illud ẽ contra legem dei: ꝛ facere ꝯtra legeꝫ dei sit mortale peccatũ: absqꝫ dubio mortaliter peccat. Si võ facit oppositũꝫ eius qꝫ ꝯscientia dictat ip̃a manẽte adhuc mortaliter peccat: nõ rõne operis qđ facit sed quia malo modo facit. facit enim in contemptuꝫ dei

dum credit dictante sibi ꝯsciētia hoc deo dis/
plicere: q̄uis deo placeāt: ⁊ hoc est quod dicit
glo. sup̄ illud Roma. xiiij. ca. Omne quod non
est ex fide peccatū ē: ibi glosa. Omne quod ad
ꝯsciētiā ptinet si aliter fiat dicit Apostolus eē
peccatū: q̄uis. n.
fiat ēt qd̄ bonū est
si nō faciendū cre
datur peccatum ē
Et rō hui⁹ ē: q2 nō
tm̄ attendit deus
qd homo faciat sz
quo animo faciat:
⁊ iste q facit q deo
us iubet credens
facere contra dei
volūtatē non facit
bono aīo: sz malo:
⁊ ideo peccat mor
taliter.

Dominica in passione Euangelium s̄m Joannem. viij. cap.

In illo tempore: Dicebat Jesus turbis iudeorum et principibus sacerdotū. Quis ex vobis arguet me de peccato[a]? Si veritatē dico vobis[b]: quare non creditis mihi[c]? Qui ex deo est: verba dei audit. Propterea vos non auditis[d]: quia ex deo nō estis[e]. Respōderūt ergo iudei[f]: ⁊ dixerunt ei. Nonne bene dicimus nos[g]. quia samaritanus es tu: et demonium habes[h]? Respondit iesus[i]. Ego demonium non habeo[k]: sz

Expositio lr̄alis.

Hic euangelista declarat ppriecatem iudeoꝝ ⁊ phariseoꝝ: qm̄ pprietas eorum erat recipere falsa ⁊ mēdacia: ⁊ non vera: sed q2 possent dicere q nō credim⁹ tibi: hoc non est ppter odium veritatis sed ppter mali/
ciam tuam: q2 malus homo es: Ideo dicit hoc remouens. a Quis ex vobis arguet me de peccato? quasi dicat: Si habetis aliquod peccatum quod possitis sup̄ me ostendere: paratus sū audire ⁊ me rationabiliter purgare: ⁊ ideo cum hoc non possitis facere. b Si veritatē dico: si p quia. c Quare nō creditis mihi? ⁊ subdit cām dicens: q ex deo est: verba dei audit: q2 qlibet audit doctrinam ad quā affectat⁹ est: q2 est sibi cōnaturalis: ⁊ ideo concludit.
d Propterea vos non auditis. i. recipitis ṽba dei ex ore meo. e Quia ex deo non estis ⁊ p consequens sequitur q sitis ex diabolo: nō per creationem sed per imitationem.
f Responderunt ergo: ostenso patre eoꝝ: ponitur eoꝝ iniuriosa responsio: ⁊ diuidit̄ in duas: q2 p̄mo ponit̄ dicta responsio: Secundo ipsius responsionis mansueta declinatio: ibi rn̄dit iesus. Circa p̄mum sciendum q modus hominum q nesciunt rōnabiliter respondere est ad cōuicia iniuriasq3 se cōuertere: ⁊ ideo iudei nō habentes q xp̄o responderēt ad conuicia se cōuerterunt dicētes. g Nōne bene dicimus nos: q2 samaritanus es: lz enim xp̄s eēt genere iudeus ⁊ non samaritanus: tamen vocant eum samaritanum duplici de causa: vna ē q2 vt dcm̄ est cap̄. iiij. q̄uis samaritani essent gentiles tamen legem in parte seruabāt. Et ideo erat vulgare apud iudeos q ille q ī parte legem obseruabat: ⁊ in parte legē3 soluebat vocabat̄ samaritanus: q̄uis esset iudeus ppter similitudinem ad iudeos: sicut apud xp̄ianos aliqs dicitur iudeus vl' saracenus. Qui ritū catholice fidei in parte soluēs iudeis ⁊ saracenis q̄tum ad aliqd assimilatur. Alia causa est q2 samaritani erāt multū infesti iudeis et odibiles eis: vt supra dcm̄ est ca. iiij. Et iō vulgare erat apud iudeos q homies malos ⁊ eis odibiles vocabant samaritanos q̄uis essent iudei. Talis autem erat xp̄s s̄m reputationē eoꝝ. Ideo vocabāt eū samaritanū. h Et demonium habes: hoc enim dicabāt de xp̄o ppter mirabilia q̄ faciebat ⁊ magicis artibus imputabant: Et q2 secreta eoꝝ frequēter arguendo dicebat: ⁊ q2 aliquando q̄dam alta ⁊ subtilia loq̄batur que nō intelligebāt: ppter quod eū arreptitium dicebant. Sicut ⁊ de saul dicitur p̄mo Regum. xviij. ca. qd̄ arreptus a demonib⁹ prophetizabat in aula sua. i Respondit iesus. hic ponit̄ ipsius xp̄i mansueta declinatio: cum malediceret̄ nō maledicebat vt habet̄ p̄ma petri. ij. cap̄. Iō mansuete iniuriā declinat dicēs. k Ego demonium nō habeo: qd̄ p3 q2 demones expellebat: nec doctrinā malam habebat sz sanctissimā vt p3 intuenti. Si enim aliqs hō in nulla lege imbutus videret xp̄i doctrinā statī ex sola rōne naturali iudicaret eam mundissimam ⁊ honestissimā respectu cuiuscūq3 alteri⁹ doctrine. Similiter miracula xp̄i nō fiebāt virtute demonis: qd̄ p3 ex h̄ q faciebat multa non solū virtute demonis: sz virtute cuiuscūq3 creature trāscēdētis: sicut ē suscitatio mortuoꝝ: illuminatio cecoꝝ ⁊ illustratio hoīum simplicium.

⁊ cōsimilia ex hoc p₃ ꝙ fiebant virtute diuina. ideo sequitur. a S₃ honorifico prēm meū: declarando eius virtutem in miraculo.
b Et vos inhonorastis me: attribuēdo demonī ꝙ vtuti diuine deberet attribui: ⁊ ne possent dicere ꝙ talia diceret ad iactantiā subdit. Ego aūt nō quero gliam meā Sed q̄rit̄ hic cum xp̄s quereret gloriā dei p̄ris: ⁊ eadē₃ sit glia patris ⁊ filij: quomō pōt dicere: Ego aute₃ nō quero gloriam meā. Dicendu₃ ꝙ dirigit vbū ad itētionē eoꝝ quibus loquebat̄ q reputabant eum querere honorem mundanum: ⁊ est sensus. c Ego aūt non quero gliam meam quasi dicat: Ego nō quero gloria₃ ab honore dei p̄ris deuiantē sicut vos creditis
d Est q querat ⁊ iudicet: quasi dicat illi q querunt gliam mūdi possunt manifeste iudicare ⁊ ꝑpendere p facta mea ꝙ ego talia non quero: q₂ vita xp̄i in paupertate ⁊ abiectione existens glie mūdane erat ꝯ̄ria. Aliter exponitur. Ego aūt non quero gliam meam. i. exaltationē meā: p nūc: q₂ ante passionē xp̄s querebat abiectionem. d Est q querat. s. deus pater q post humiliationē in cruce exaltauit eū: ⁊ dedit illi nomē quod est sup omne nomē: vt dicit̄ ad Philipenses. ij. cap. Et iudicet. s. deus pater de illis q me inhonorāt vindictam faciendo de ipsis qd factum est qñ in vindictam mortis xp̄i destructa est ciuitas ⁊ tēplum ⁊ populus occisus ⁊ captiuatus est p romanos. e Amē amen dico vobis. hic ꝓbat tertium supra positū. s. ꝙ sequēs xp̄m lumen habeat vite: Et diuiditur in duas: q₂ ꝑmo ponitur xp̄i ꝓbatio. Secundo iudeoru₃ obiectio: ibi dixerūt ergo. In ꝑma parte dr̄ sic.
e Amen amē dico vobis. i. fideliter: ⁊ duplicatur ad maiorem affirmationē. f Si qs sermonem meum seruabit: mortem nō videbit in eternum: Cuius ratio est q₂ semen. i. verbū dei vt habetur Luc. viij. cap. Inq̄ztum vita eterna in verbo dei consistit sicut in quodam ꝑncipio seminali q₂ finaliter ꝑducit in vita₃ beatam: sicut virtute seruantis ꝑducitur fructus ⁊ ideo sicut ille qui seruat semen a corruptiōe peruenit ad fructum: sic seruans verbum diuinū: ꝑuenit ad beatitudinis statum q̄ beatitudo designatur cū dicitur. Mortem nō videbit vita eni₃ beata in visione ⁊ fruitiōe cōsistit: ⁊ ideo per exclusionem mortis gehēne que huic visioni opponit̄: consecutio beatitudinis intelligitur ⁊ sic patet quod supra fuit ꝑpositum s. ꝙ sequens xp̄m habet lumen vite: q₂ sequela xp̄i in obseruatione verbi eius consistit.

honorifico patrem meum[a] ⁊ vos inhonorastis me[b] Ego autem nō quero gloriam mea₃[c]. Est q q̄rat: et iudicet[d]. Amē amen dico vobis[e]. Si quis sermonem meum seruauerit mortem nō videbit in eternum[f]. Dixerunt ergo iudei[g]. Nunc cognouimus q₂ demoniū habes[h] Abraam mortuus est ⁊ prophete: ⁊ tu dicis. Si qs sermonem meum seruauerit[i]: nō gustabit mortem in eternum? Nunquid tu maior es patre nostro Abraam[k] q mortuus ē: ⁊ prophete mortui sunt: Quem teipsu₃ facis[l]? Respōdit iesus[m] Si ego glorifico meipsum[n]: glia mea nihil ē[o].

g Dixerūt. hic ponit̄ iudeoꝝ obiectio in contrariū: ⁊ diuidit̄ in duas: q₂ ꝑmo ponitur dicta obiectio. Scdo xp̄i r̄nsio: ibi r̄ndit iesus. Obiectio aūt eoꝝ incipit a cōuicio q₂ sicut hoīes irrationabiles ⁊ turbati statim dixerunt.
h Nūc cognouimus q₂ demonium habes: q̄si dicat ꝑus tm̄ opinabamur te habere demonium: Sed mō sumus certi q₂ ita est ꝙ nulla falsitas a deo est: sed a diabolo q est pater mendacij vt tu dixisti: verbum aūt tuū est manifestum et aptu₃ mēdaciū ad cui⁹ ꝓbationē īducūt. Abraā mortuus ē ⁊ ꝓphete: q tm̄ sermonē dei seruauerunt q est maioris virtutis q̄₃ sit sermo tuus: ⁊ iō p₃ falsum qd tu dicis. i Si qs sermone₃ meū seruauerit ⁊c. Ex quo p₃ ꝙ decipiebant̄ in equoco: ex quo xp̄s dicebat de morte spūali: ipsi aūt acceperūt de morte corporali: ⁊ iō querunt derisorie duo: ꝑmu₃ est. k Nunqd tu maior es p̄re nostro Abraā: quasi dicat nō: scdm est.
l Quē teipm facis? q̄si dicat. manifeste p₃ ꝙ ad gliam vanā de te falsa dicis. m R̄ndit iesus: hic ponit̄ xp̄i responsio ⁊ ꝑmo ad secūdu₃. secūdo ad ꝑmum: ibi Abraā: ⁊ q₂ in vltimo quesito imponebant ei querere vanā gliam: ideo h̄ excludit dicens. n Si ego glorifico meip₃. i. si ego quero gliam meā ꝑter regulā veritatis diuine vt vos mihi īponitis. o Glia mea nihil est. i. falsa q₂ falsum ē non ens vel nihil. S₃

Est pater meus qui glo rificat me[a]: quem vos dicitis[b]: quia deus ve. ster est: ꝛ non cognoui. stis eum[c]. Ego autē no ui eum[d]: Et si dixero qꝛ non scio eum[e]. ero simi. lis vobis mendax: Sed scio eum[f]: ꝛ sermonem eius seruo[g]. Abꝛaā[h] pa. ter vester exultauit vt videret diem meum: vidit ꝛ gauisus est[i]. Di xerūt ergo iudei ad eū. Quinquaginta annos nondū habes. ꝛ Abꝛaā vidisti[k]? Dixit eis iesus Amē amen dico vobis[l] anteq̄ꝫ Abꝛaā fieret ego sū. Tulerunt ergo lapi. des[m]: vt iacerent in eū. Jesus āt abscondit se[n]:

nō est ita qꝛ gloꝛia mea est a deo p̄re a quo nul lum falsum pōt esse: ꝛ hoc est quod dicitur hic. a Est pater meus q glorificat me: p miraculo rum opationem: ꝛ postea glorificabit p resurre ctionis ꝛ ascēsionis gliam. b Quē vos dici tis qꝛ deus vester est: p operū imita tionē: sed hoc ē fal sum quod pꝛobat dicens. c Et nō cognouistis eum: p fidem foꝛmataꝫ in qua cōsistit dei filiatio p adoptio nem. d. Ego au tem noui euꝫ: sicut eius filius natura lis habens eandē sciam cum ipo. e Et si dixero qꝛ non scio eū: ero si milis vobis mendax: sicut estis mendaces asse rendo vos eum cognoscere cū tamē non eū co gnoscatis: ita essem mendax si assererē me eum ignoꝛare cū inq̄ꝫtum deus habeā noticiā eādē cū eo: ꝛ inq̄ꝫtum homo eum clare videā: ꝛ ideo subdit. f Sed scio eum. s. p̄dicto modo. g Et sermonem eius seruo: hoc addit qꝛ vera cognitio per opera demonstratur. In omni. n. opere malo est aliqua ignoꝛantia: ꝑpter quod dicit phs. iij. ethi. Omnis malus est ignoꝛās. h Abꝛaam: hic respondetur ad pmum. que fierant enim pmo derisoꝛie si ipe cēt maioꝛ q̄ꝫ Abꝛaā. ꝛ respondet ꝙ sic dicēs: Abꝛaā pater ve ster exultauit vt videret diē meuꝫ. Quia abꝛaā desiderauit cognoscere tempus aduentus xpi: quod est videre xpm in spiritu: ꝛ sic pꝫ ꝙ ē ma ioꝛ Abꝛaā: ꝑpter hoc enim cognitionē hāc de siderabat: qꝛ ab ipo omnium gentiuꝫ redēptio nem expectabat. i Uidit ꝛ gauisus ē: quan do. s. dictum est ei in semine tuo benedicentur omnes gētes. Gen̄. xxij. ca. Et quādo in figura trium angeloꝝ sibi apparentium cognouit tri nitatis mysterium. Gen̄. xviij. ca. ꝛ in oblatiōe Isaac ꝑpter quod locus ille dictus est. Domin[9] videt vt habetur Gen̄. xxij. ca. qꝛ dominus fecit videre abꝛaam ocultum xpi mysterium. Sꝫ cō tra hoc dictum xpi veracissimū arguūt dicētes k Quinquaginta annos nondū habes ꝛ abꝛa am vidisti: quasi dicāt hoc est impossibile qa a moꝛte Abꝛae vsqꝫ ad tempus xpi fluxerunt an ni circiter duo milia. Solet queri cum xps nō haberet vltra triginta tres annos quomodo iu dei assumpserunt tantam superfluitatem dicen do quinquaginta annos ꝛc. Dicendum ꝙ pꝛo pter laboꝛes ꝛ ie iunia videbat chꝛi stus lōge maioꝛis etatis q̄ꝫ esset: vel sm alios ꝑpter re uerētiam anni qn quagesimi q erat iubileus. Judei. n. per ipsum cōputa bāt: ꝛ est sensus qn q̄ginta annos ꝛc. quasi dicāt non vi xisti adhuc vnum iubileum ꝛ abꝛaā vidisti. Ex modo loquendi apparet eoꝝ falsitas ꝛ calūnia. qꝛ xps nō dicit vidi abꝛa am sicut ipsi repetierūt: sꝫ ecōtrario ꝙ abꝛaā vi derat ipm: qꝛ tn̄ eoꝝ obiectio ꝓcedebat ex hoc ꝙ solū in eo naturā humanā ꝯsiderabāt: ideo ostēdit se naturā diuinā hr̄e dicēs. l Amen amē dico vobis anteq̄ꝫ abꝛaā fieret ego sū: Ubi ondītur ei[9] eternitas ꝯiungēdo verbū p̄ntis tē poꝛis ego sum cū verbo p̄teriti tpis anteq̄ꝫ fie ret: qꝛ eternitas assistit omni tēpoꝛi: ꝛ qꝛ iudei nesciebant verbis eius ꝯdicere rōnabiliter lo quendo: ideo ꝯtradixerunt coꝛpoꝛaliter pseq̄n do ideo subdit. m Tulerūt lapides vt iace rent in eū sicut in blasphemū: ꝛ pꝫ manifeste ꝙ nō mouebant amoꝛe iustitie: sꝫ liuoꝛe inuidie: qꝛ in lapidatione blasphemi requiritur debi tus ꝓcessus per accusationem coꝛam iudice et testium depositionem ꝛ iudicis sententiam: et tunc sequitur lapidatio extra ciuitatem: vt ha betur Leui. xxiiij ca. Ipsi autem volebant eum lapidare omisso ꝓcessu pꝛedicto: ꝛ cum hoc in loco sacro quod erat illicitum etiam de conui cto: pꝛopter quod Joiada pontifex fecit Atha liam trahi extra septa templi anteq̄ꝫ occideret vt habetur. iiij. Regum. xj. ca. n Jesus autē abscondit se: non occultando retro parieteꝫ vel aliquod huiusmodi: sed virtute diuinitatis se reddendo eis inuisibilem: ꝛ in hoc nobis exē plum patientie dedit ꝛ fidelibus suis materiaꝫ consolationis: qꝛ aliquando se absconsuri erāt.

a Et exiuit de tẽplo: p mediũ illoꝝ inuisibili/ter pgens: sicut dr̃ de illis q voluerũt eũ pcipi/tare: Luc.iiij.ca. Jhs aũt trãsiẽs p mediũ illoꝝ ibat: tamẽ a suis discipulis videbat: qꝛ secuti sũt eum.

ꝛ exiuit de templo[a].

Feria secũda post dñi/cam de passione. Euangeliũ sm ioãnẽ.vij.ca.

In illo tempore: Miserũt pricipes ꝛ pharisei ministros vt apprehenderẽt iesum. Dixit ergo eis iesus[b]. Adhuc modicũ tempus vobiscũ sum[c]: ꝛ vado ad eum qui misit me[d]. Queretis me[e] ꝛ non inuenietis[f]: ꝛ vbi sum ego: vos non potestis venire[g]. Dixerunt

Expositio moralis.

Tulerũt ergo lapides vt iacerẽt in eum. beda. Mistice ãt quot malas cogitatões qs assumit q̃si tot lapides in iesũ mittit ac dei/de q̃ntũ ad se ptiet si ad deliberatio/nẽ trãsit: iesũ extī/guit. Jhs autẽ ab/scondit se ꝛc. qd ãt abscõdẽdo se dñs significat: nisi vt q eis ipa veritas abscondit q eius vba seq ptem nũt? Eam qppe quã nõ inuenit humilẽ veritas fugit mẽtẽ. Quid aũt nobis hoc exẽplo loquit: nisi cũ ẽt resistere possimus irã supbientiũ hu/militer declinemus: hec Beda.

Questio fratris Antonij betontini. Quis ex vobis ꝛc. Joã.viij.ca. ¶ Sup qbus vbis moue tur talis qõ. Utrũ ꝯfessio sit de necessitate salu/tis. Rñdeo sm Scotũ ꝛ Tho. in q̃rto. di.xvij. q ꝯfessio ẽ de necessitate salutis in illo q in pecca tũ actuale mortale cecidit: vel in re qñ habetur oportunitas suscipiẽdi: vl in ꝓposito qñ articu/lus necessitatis excludit sacr̃m ꝛ nõ ꝯtemptus religionis. Cõfessio vo ptinet ad sacr̃m institu tum ꝯ morbũ peccati mortalis: iõ tenemur con fiteri: qꝛ passio xp̃i sine cui9 virtute nec origina le peccatũ nec actuale dimittit in nobis opatur p sacramentoꝝ receptionẽ q̃ ex ipa efficaciã ha bent. Sicut igit baptism9 ẽ de necessitate ad de lendũ originale peccatũ ꝛ methaphorice dr̃ p̃/ma tabula: qꝛ sicut nauta naue fracta adherẽdo alicui tabule euadit maris piculuꝫ: vt dic Altẽ/sis libro.v.ti.pmo.arti.j.q.iij. ita ꝛ postq̃ hũa/na natura in Adã naufragauit ꝛ inocentiã pdi dit p ei9 peccatũ hõ picula hui9 mũdi: euadit p baptismũ ꝛ p penitẽtie sacr̃m. Sꝫ baptismus p̃/ma tabula vocat: ita ꝯfessio ẽ de necessitate ad remissionem culpe actualis q̃ dr̃ a Hieronymo ad Demetriadẽ virginẽ ꝛ ponit ex̃ de peniten tia di.j. ante ca. medicina. Secũda tabula post naufragiũ ẽ culpa, simplr̃ ꝯfiteri. Prio.n. occur

rit baptismi toti9 remediũ. secũdo sanctitas si fuerit pdita occurrit penitentia ad euadẽdum peccati naufragiũ ꝛ ad pueniẽdũ ad salutis portum. sicut etiam habet in lib. de maximis theologie regulis. Regula.cxiij. Et q̃uis sm theologos in locis pre allegatis cõfessio ppe loquendo nõ sit de iure natura/li sꝫ diuino ꝛ noue legis: ꝛ concordat Scotus ibidẽ di/cẽs: q cõfessio est de iure diuino positiuo pmulgato a christo apostolis. Tamẽ q sit necessaria. etiaꝫ habes de pnia dis.j. fere p totũ vbi ẽ taciturnitas ꝯfessionis: nõ ẽ speranda venia criminis.

Expositio literalis

Hic ponit ab euãgelista iniquitas phariseoꝝ q inuidia obtenebrati audiẽtes tãta bona de xp̃o doluerũt ꝛ pcurauerũt mi/nistros p pncipes ad capiẽdũ ipꝫ: ꝛ h ẽ qd dicit miserũt pncipes ꝛc. b Dixit ergo eis ihs: postq̃ xp̃s oñdit suã originẽ: hic ꝯñter declarat termi nũ ad quẽ tẽdebat ꝛ diuidit i duas: qꝛ pmo oñ/ditur ꝓpositũ. scdo ex h seqtur admiratio turba rũ ibi dixerũt ergo. Termin9 ad quẽ tẽdebat xp̃s ẽ ipe pr̃ ad quẽ p mortẽ redijt: inq̃ntum p h gliaꝫ corporis ꝛ exaltationẽ accepit: ꝛ h ẽ qd dic q̃si rñdẽdo itentioni q̃rẽtiũ ipm cape. c Adhuc modicũ tp̃s vobiscũ sũ. q.d. nõ mõ iplebitis qd vltis qꝛ adhuc modico tp̃e volo manẽ in pplo: ad docẽdũ ꝛ miracula faciẽdũ. d Et vado ad eũ q me misit: p mortẽ.n. iuit ad prẽꝫ pactis tũ pdictis. e Queretis me: qꝛ post ascẽsionẽ ei9 i celũ iudei vidẽtes signa p aplos fieri: pñia du/cti reuersi sũt ad fidẽ xp̃i dicentes ad aplos: qd faciem9? vt habet Act.ij.ca. f Et nõ iuenietis s. sꝫ pñtiã corporalẽ: sꝫ penitẽtes eũ iuenerũt sm pñtiã spũalem. Aliter exponit d pñtia cor porali: qꝛ p9 appropinquãte dstructiõe ciuitatis p rõanos: mlti iudeoꝝ cognouerũt hãc miseriaꝫ eis euenir pp mortẽ xp̃i quẽ tũc libẽt voluissẽt hr̃e pñtem ad sui liberationẽ. seqtur. g Et vbi ego sum: vos non potestis venire. Quare non dixit vbi vado quod videtur ꝯuenientius dice re. Dicendũ q sicut ire ad prẽm cõuenit ei sm

humanitatē in qua est mutatio: Ita esse semp̄ apud patrē conuenit ipsi per diuinitatem in q̄ est idem cū patre in essentia distinctus tñ in p̄sona: ⁊ ad hoc designandū dicit vbi ego sum.
a Dixerunt ergo ei: hic ex verbis xp̄i ponit̄ turbe admiratio.
Ex hoc enim q̄ xp̄s dixerat q̄ritis me ⁊ non inuenietis: q̄si dubitantes arguebāt q̄ deberet a iudea recedere ⁊ ire ad p̄dicādū gētibus extra terram iudeoꝝ ⁊ lr̄a pꝫ: sed ex fine v̄bi arguūt contrariū dicentes.
b Quis est h̄ sermo quē dixit queritis me ⁊ non inuenietis ⁊ vbi ego sum vos nō potestis venire q.d. ex hoc q̄d dixit vbi ego sum: patet illud q̄d dixit queritis me ⁊ nō inuenietis nō intelligitur p̄ hoc recessus eius a iudea: q̄ dixisset vbi ero ⁊ non vbi sum: q̄ tunc erat in iudea cū protulit v̄bū predictū, ⁊ sic patet eoꝝ dubiū circa xp̄i v̄bū. Sic enī debebat loqui obstinatis vt videntes non viderent: ⁊ audientes nō itelligerent p̄ut erat eis p̄phetatū. Isai. vj. ca. c In nouissimo ⁊c̄. Declarata origine doctrine xp̄i ⁊ ostenso q̄ erat a deo data ⁊ facta. Hic ꝯsequēt̄ inuitat ad ipsam ⁊ dicit sic. c In nouissimo aūt die magno festiuitatis. i. in die septimo: q̄a p̄imus dies ⁊ vltimus erāt solēniores inter medijs: vel aliter in nouissimo. i. in octauo: q̄ peractis septem diebus festiuitatis tabernaculoꝝ in octauo die erat festū cetus vel collecte: ⁊ dicebatur illa dies sanctissima in lege. Cuius rō est: q̄ figurabat cōgregationē sanctoꝝ in superna felicitate. in illa ergo die magna ⁊ solēni.
d Stabat iesus ⁊ clamabat p̄dicando et ex hoc inoleuit consuetudo vt turbis vulgaribus fiat sermo stando. Religiosis autem sedendo quia christus docebat discipulos suos sedendo: vt habet̄ Matth. v. cap. Et cū sedisset accesserunt ad eū discipuli eius. Et aperiens os suū docebat eos: ⁊ in alijs pluribus locis in euangelio turbas docebat stando vt hic habet̄: q̄d aūt docebat subdit. e Si q̄s sitit. idest si q̄s desiderat doctrinam vite. f Ueniat ad me per fidem formatā. g Et bibat. aquā sapiētie salutaris: ⁊ non solū ad sufficientiam: sed etiā ad redundantiā: q̄ fides ⁊ bonitas vnius fidelis debet ad alios deriuari: q̄d ostēdit saluatoꝛ per scripturā cuius sentētia habet̄ p̄ouerb. v. ca. Sed v̄ba sunt hic aliquantulū mutata: ⁊ hoc est q̄d di̅. h Qui credit. ⁊c̄. flumina de vētre eius fluent. ad alios p̄ redundātiā. i Aque viue. dicit̄ aūt sapiētia diuina aqua viua: q̄ ꝯtinuat hoīē suo p̄incipio. s. deo. k Hoc aūt dixit de spiritu. hec sunt verba euangeliste exponentis verbū xp̄i p̄dcm̄ de acceptione sp̄us sc̄ti i signo visibili sicut acceperūt ap̄li in die pentecostes: q̄ ex illa acceptione facta est redundantia fidei in p̄dicatione euāgelij p̄ totū oꝛbē. l Quē accepturi erant credentes in eū: q̄uis enim ap̄li haberent gr̄am sp̄us sc̄i añ illā diem pentecostes: non tñ ita plene: ⁊ p̄pter hoc non receperant in signo visibili q̄d denotat gratie plenitudinem.

ergo[a] iudei ad semetipsos. Quo hic iturus est quia non inueniemus eum? Nunquid in dispersione gentiū iturus est: ⁊ docturus gentes? Quis est hic sermo quē dixit[b]: q̄retis me ⁊ non inuenietis: ⁊ vbi sū ego vos non potestis venire? In nouissimo autem die magno festiuitatis[c] stabat iesus ⁊ clamabat dicens[d]. Si quis sitit[e]: veniat ad me[f] ⁊ bibat[g]. Qui credit in me sicut dicit scriptura[h]: flumia de ventre eius fluēt aq̄ viue[i]. Hoc autem dixit de spiritu[k] quem accepturi erant credētes in eum[l].

Expositio moralis.

In nouissimo autē die magno festiuitatis stabat iesus ⁊ clamabat. Ex hoc inoleuit q̄ turbis fit p̄dicatio stando ⁊ magis clamose: claustralibus aūt ⁊ capitulis sedendo ⁊ magis remisse eo q̄d dicit̄ Mat. v. cap. Et cū sedisset accesserunt ad eū discipuli eius ⁊ aperiēs os suū docebat eos. Sed turba hec que nō nouit legē maledicti sunt. Augustinus in me sit hec maledictio. Ita etiā nūc est in ecclesia: q̄d simplices ⁊ laici sunt aliq̄n deuotiores s̄m illud Isai. j. ca. Cognouit bos possessoꝛē suū ⁊ asinus p̄sepe dn̄i sui. Israel autem me non cognouit.
Questio fratris Antonij betontini: si quis sitit veniat ad me ⁊ bibat. Jo. vij. cap.
Super q̄bus verbis oritur questio: vtrum p̄ scripturā ꝯfessio fieri debeat. Breuiter rn̄det̄

ꝭm sniam Bona. sancti Tho. ꝛ Ric. ꝛ generaliter oium theologoꝝ qꝺ lȝ ꝑprius actus sacramentalis ꝯfessionis sit ille quo maxime ꝯsueuimus manifeste .s. ꝑpriũ verbum: tñ non nulli modi inducti sunt ad supplementũ vt scripture interptatio: signa ꝛ hmói. Uñ q loquela puant aut natura aut egritudine aut idiomatꝭ ignorãtia: aut alio quouis mõ tenentur vel sc̄ptura vl' signis: aut iterpte sacerdoti ꝯfiteri: si inde ꝭm Ricar. scandalũ euenire non posset p̄cipue ex parte nũcij aut mali sacerdotis q penitentes sc̄pto ꝯuincere pñt certa malicia. Talis aũt obligatio a deo stricta tribus rõnibus vt Bona. dicit instituta est. Pria dicit̃ sacre cõionis reuerentia: qꝛ sicut debet i pascha cõicare ita saltem semel in ãno tenet̃ se ab omni defectu purgare iuxta illud apli .j. ad Corin. xj. cap. Probet seipsuȝ homo ꝛ sic de pane illo edat ꝛ de calice bibat. Alia rõ dicit̃ periculi euitantia ne scȝ heretici gregem dñi deuoraret. Ideo sacerdos ꝛ pastor debet sup gregẽ vigilare ꝛ sui pecoris vultum .idest ꝯscientiaȝ agnoscere. Uñ cuilibet aiaꝝ curaȝ gerenti per sapientem ꝑuerbi. xxvij. cap. dicit̃. Diligenter agnoscere vultuȝ pecoris tui tuosq3 greges cõsidera. Tertia rõ dicit̃ salutaris medicine indigentia. scriptũ est enim Eccle. vij. ca. Nõ est qui faciat bonũ non est vsq3 ad vnũ. Itẽ qlibet meliori modo quo põt debet in ꝯfessione pctã sua detegere ostendens se diuina grã indigere quã nisi per ipsam ꝯfessionẽ põt hr̃e. Quapropter metaphorice hodie ipse proclamat dicẽs. Si quis sitit veniat ad me ꝛ bibat. Attñ q impedimentũ non hñt ꝑprio verbo ꝯfiteri tenent̃. Uñ Augu. in lib. de pnia taliter inquit. Quem penitet oĩo peniteat ꝛ doloreȝ lachrymis ostẽdat: ꝛ represẽtet vitam suã deo per sacerdotẽ: preueniat iudiciũ dei per ꝯfessioneȝ: precepit dñs mandandis vt ostenderent ora sacerdotibus docens corporali presentia cõfitenda pctã non per nuntium non per scriptuȝ manifestãda: ꝛ hec verba notantur a Gratiano de pe. di. j. Et in hac ꝯfessione que fit ꝑprio vbo triplex error cõmitti solet. Quoꝝ pmus dicit̃ preparationis: scd̃us verecũdatõis: tertius discretõis.

Feria .iiij. post dñicã de passione euangeliũ ꝭm Joannem .vij. cap.

In illo tp̄e Ambulabat iesus i galileam[a]. Nõ enim volebat in iudeam ambulare: qꝛ querebãt eum iudei interficere. Erat aũt[b] in proximo dies festus iudeorum Scenophegia. Dixerunt autẽ ad eũ frẽs eius[c]. Trãsi hinc ꝛ vade in iudeaȝ[d]: vt ꝛ discipuli tui videãt opera tua[e] que tu facis Nemo q ppe in occulto qcq3 facit: ꝛ queriti pse in palã eẽ. Si hec facis mãifesta teipsuȝ mũdo Neq3 eni frẽs eius credebant in eum[f]. Dixit

Expositio lr̃alis.

In hac lectiõe euãgelista agit de doctria xp̄i iudeis collata: q a sicut predcm̃ ẽ pr̃ debet filijs nutrimentũ ꝛ documẽtũ exhibere. Et iõ hic tãgit̃ de origine doctrie christi quantũ ad locum seu aptitudinẽ loci. Circa qꝺ sciendum vt supra dcm̃ est qꝺ locus aptus ad predictam manifestationem erat ciuitas hyerosolimitana vbi ad dieȝ festũ cõueniebat populus: ꝛ ideo ad manifestãdum se in hoc loco inuitat̃ xp̄s: ꝛ lȝ primo recusset tñ finaliter ꝯsentit vt videt̃ ꝛ hoc est qꝺ dr̃.

a Ambulabat iesus in galileaȝ. docendo in synagogis coꝝ. Non enim volebat in iudeã ambulare: lȝ eni posset esse inter eos sine nocumẽto voluit tñ se aliqñ absentare ante tp̄s debituȝ passioni sue ostendendo in seueritatẽ humane nature: ꝛ qꝺ licitum erat fidelibus suis aliqñ p secutioneȝ fugere. b Erat aũt ꝛc̃. scenophegia .i. festũ tabernaculoꝝ. dicit̃ ãt a scenos qꝺ ẽ vmbraculũ ꝛ phagin qꝺ est comedere: qꝛ septẽ diebus comedebant iudei in vmbraculis.

c Dixerunt aũt ad eum frẽs eius. nõ qꝺ eẽnt filij Marie matris sue neq3 ioseph vt alias dictum est iprobando errorẽ Eluidij sup Mat. j. cap. nec cognati sui q erant ad apostolatũ vocati: qꝛ de istis dr̃ infra q fratres eius nondũ credebant in eũ: sed dicunt̃ hic frẽs qꝛ erãt de cognatione sua qui ex factis eius volebãt reportare gliam mũdanã ꝭm Augu. vnde sequitur.

d Transi hinc ꝛ vade in iudeã. hoc est in hierusalem metropolim iudee. e Ut discipuli tui videant opera tua. Dubitabant eniȝ de xp̄i miraculis vtrũ essent vera: ꝑpter hoc sequit̃.

f Neq3 eni frẽs eius credebant in eum. ꝛ q a

suggerebant ei malum scz gloriam mundanã querere: ideo recusauit dicens.
a Tempus meum nondũ aduenit. idest tempus glie mee manifestãde: qr post resurrectionem erat manifestanda.
b Tempus aũt vestrum semp est paratum: quasi diceret tempus glie mundane quã qritis nũc est in pncipio huius solẽnitatis: qr iudei magis vacabant conuiuijs ⁊ leticie in pncipio festi quã in fine, quando christus iuit ad festum vt infra patebit.
b Tempus aũt vestrum ⁊c. quasi diceret vos potestis ire secure non autem ego inquantum homo qui inimicos capitales habeo: propter hoc sequitur.
c Non potest mundus odisse vos. quasi diceret vos qui gloriam mundanã queritis homines mundanos aduersarios non habetis.
d Me autem odit qui quero gliã dei: ⁊ per ɔñs arguo peccata mundanoꝝ que sunt ei cõtraria ⁊ hoc est qd dicitur.
e Quia ego testimonium perhibeo de illo. idest de mundo. ⁊ accipitur hic mundus non quantum ad creaturarum substantiam: sed quãtũ ad hoiũ malitiã: sicut dcm̃ est. cap. j. sup illud. Et mundus eum nõ cognouit.
f Uos ascendite ad diem festum hunc. idest ad principium solẽnitatis tabernaculorum: quia in pncipio magis vacabant homines epulis ⁊ leticie vt predictum est, non q̄ inuitet eos ad talia sed ostendendo quid ipsi querebant: quia que mundana sunt adhuc sapiebant tm̃: vt visum est.
g Ego autem non ascendam ad diem festũ istum. s. primũ: vñ q̄ postea venit in medio solẽnitatis in alia die nõ est mẽtitus: ⁊ subdit cã.
h Quia tps meũ nõdũ est ipletũ: tps eni aptũ doctrine veritatis pp̄ter quã venerat saluator non sic erat in principio solẽnitatis propter

ergo eis iesus: Tẽpus meũ nondũ aduenit[a]: tẽpus aũt vestrũ semp ẽ paratũ[b]. Nõ põt mũdus odisse vos[c]: me aũt odit[d]: quia ego testimonium perhibeo de illo[e] quia opera illius mala sunt. Uos ascendite ad diẽ festũ hunc[f]: ego aũt non ascendã ad diẽ festũ istum[g]: quia tẽpus meũ: nondũ impletum est[h]. Hec cũ dixisset mãsit ipse i galilea[i]. Ut aũt ascenderunt fr̃es eius[k] tunc ⁊ ipse ascendit ad diem festũ: non manifeste[l] sed quasi i occulto[m] Judei ergo[n] querebant eum in die festo ⁊ dicebant. Ubi est ille[o].

predicta sicut circa finem.
i Hec cum dixisset ipse mansit in galilea: ratione predicta. k Ut autem ascenderũt fr̃es eius tunc ⁊ ipse ascendit. s. ad diem festũ tabernaculoꝝ non tñ cũ fratribus suis: nec eadem die: quia ipsi fuerunt ad primũ diem illius festiuitatis: ipse autẽ venit illuc quarto die: vt patebit infra. Sicut enim noluit esse in principio festiuitatis ne fratribus suis malum persuadẽtib9 videretur fauere: sic non habuit se omnino subtrahere q̄ venerat docere. Modus autem veniendi tangitur cum dicitur.
l Non manifeste. idest cum magna comitiua ne daret iudeis occasionem maioris inuidie.
m Sed quasi in occulto. in hoc condescendens fidelibus qui timore mortis occultandi erant. n Judei ergo. postq̄ euangelista descripsit aptitudinem temporis ad manifestandum originem sue doctrine. Hinc consequenter describit occasionem manifestationis dicte. Et diuiditur in duas: sm duas occasiones huiusmodi manifestationis. Secunda ponitur ibi. Jam autem die festo. Prima occasio fuit inuestigatio iudeorum christum querentium. Quorum aliqui eum querebant vt interficerent. Alij autem vt doctrinã eius deuote audirent: ⁊ ideo debuit apparere ⁊ docere: vt ostenderet q̄ mali nocere nõ poterant nisi quantum permittebãt. sicut enim se occultando ostendit infirmitatem humanitatis: ita confidenter inter inimicos apparendo ⁊ existendo ostendit potentiam deitatis. Debuit etiam apparere propter bonos vt eius doctrinam originatam a deo ostenderet: vt attentius eum desiderarent: ⁊ hoc est qd dicitur.
n Judei ergo querebant eum in die festo. Duplici de causa vt dictum est.
o Et dicebãt vbi est ille? qr illi qui querebãt

eum ex odio dedignabant eum noiare ppzio noie. Illi aūt qui querebāt eū ex deuotione: ita reputabāt cū famosum et autenticū: q nō oportebat exprimere nomē ppziū: et ideo quātū ad eos sensus est: vbi est ille? quasi dicāt: vbi ē ille: qui tantus et talis est et facit tot miracula. a Et murmur multus erat in turba de eo. pp ptrarietatem opinionū de eo. ideo sequit. b Quidam enī dicebant q bon9 est. approbādo eius doctrinā et miracula. c Alij autē dicebant non: s; seducit turbas. ex hoc q malignantes dicebant turbas eē seductas ab eo pz q maior pars sm numerū dicebat ptrium: q erant pncipes ppli illi qui dicebant eū seductorē: vnde sequitur. d Nemo tn̄ palam loquebat de eo. s. in bonū. e Propt metū iudeoz. s. illoz de tribu iuda. l; enī oēs de pplo aliqn̄ noiarent iudei: tn̄ speciali mō sic noiant illi de tribu iuda: et isti grauius mouebant cōtra xpm: eo q in scripturis xps erat pzomissus de tribu eoz: ipsi aūt reputabant istum galileū et ab eis extraneū ppt qd etiā sacerdotes repudiabāt eū: vt dr in fine huius capituli.

Et murmur mult9 erat in turba de eo.[a] Quidam enim dicebant q bonus est[b]: Alij autem dicebant non: sed seducit turbas[c]: Nemo tamen palam loquebatur de illo[d]: Propter metum iudeorum[e].

Expositio moralis.

Ambulabat iesus in galileam etc. per h ostēdit xps q aliqn̄ dandus est locus ire maxime qn̄ psonalis est psecutio: sicut videt fuisse in pposito: trāsi hinc et vade in iudeam: Isti loquebant tanq; humana gloria esset per se querēda qd est falsum ppter qd xps eis non acquieuit: vt daret nobis exemplū talem gliam non querendi: Uerūtn̄ q ppter hoiu; verba: doctrina salutis non est omittenda. iiij. die festiuitatis q erat media: eo q septem diebus durabat festū ascendit iesus in templū et docebat populum q diebus pzeteritis intentus fuerat sacrificijs et oblationibus psuetis: et per hoc docuit pzedicatores euangelij vt sm dictum sapientis tēpus tacendi considerent et tempus loquendi: in sequentibus autem mihi non occurrit aliqd mysticum notabile.

Questio fratris Antonij betontini: Tēpus autem vestrum semp est paratum. Jo. vij. cap. In quibus verbis querit: vtrū absente sacerdote: eps ad pfessionem obliget. Cui petitioni breuiter rn̄detur: q aliquē ad pfessionē obligari tripliciter pōt itelligi. Precepto scz cōsilio: atq de pgruo. Precepto vō soli sacerdoti: i fienda est cōfessio. Un magister sententiaz dist. xvij. quarti libri. Talit inquit. Sacerdotis examen requirendū est studiose q sacerdotib9 cōcessit deus ptātez ligandi atq soluendi. Cū dn̄s vt Jo. xx. ca. scribitur discipulis dixit. Accipite spm scm quorū remiseritis peccata remittunt eis: et quoz retinueritis retenta sunt. Hinc aūt Mat. viij. cap. scriptū est q leproso dn̄s ait. Uade et ostēde te sacerdotibus. Ex qb9 colligit q abn̄te sacerdote: christianus ad pfessionē ex necessitate non obligat l; quātū pōt eū diligent reqrere tenet Proinde magister sniaz vbi supra ca. nūc pus ait. Nec est vere humilis penitens: si non desiderat et reqrit sacerdotis iudiciū. Cōsilio autē etiā laico christianus pfiteri tenet: vn̄ de peni. dist. vj. cap. Qui pfiteri dr: tanta itaq est vis cōfessionis: vt si deest sacerdos pfiteat pzoximo. De cōgruo silr h intelligit: ppterea magr vbi supra dicit. Si defuerit sacerdos primo vel socio pfessio est faciēda: hoc aūt de pgruitate: nō de necessitate intelligi dz. s. qn̄: vt Ric. et doctor subtilis dicūt copia sacerdotis non habet: l; saluo meliori iudicio vrgente piculo mortis hāc pgruitatē p me et hoc psiliū non tenerē ppter multa pericula atq scādala que inde oriri pn̄t Sed q vos hodie sacerdotū copiā habetis: iō dn̄s vobis ait. Tps aūt vestrū semp ē paratū. s. p pfessionē: in qua etiā triplex error sepius cōmitti solet. Et vn9 eoz dr hūiliatōis. alter purificatiōis. Ultimus vō secreti retentionis.

Feria. iiij. post dominicam de passione Euangelium sm Joannem. x. cap.

In illo tpe Facta sūt autē[f] encenia[g] in ierosolimis et

Expositio litteralis.

f Facta sunt aūt. Hic describit iudeoz malignitas xpm psequēdo: et pmovet bis: scdo factis: ibi. Sustulerūt ergo la

pides. Prima in duas: q2 p̄mo ponit iudeo2ū interrogatio maligna. Scd̄o xp̄i r̄n̄sio vera ibi r̄ndit eis iesus. Circa p̄mū describit eo2 interrogatio quātū ad tp̄s ⁊ locū ⁊ interrogādi modū. Tp̄s tangit cū dī. g Encenia facta sunt i ierosolimis .i. festū dedicatōis tēpli. encenia enim idem est q̄ inouationes: ⁊ dī ab en. q̄ est :in: ⁊ cenos nouū qd̄ fit qn̄ aliqua res noua suo vsui applicat i dedicatōe aūt tēpluʒ applicat vsui Sciendū tn̄ q̄ festum non erat p̄me dedicatiōis q̄ facta ē a Salomone: q2 illa facta est .x. die septēb2is in autūno: vt hr̄.iij. Regū.vij.ca. Nec etiā scd̄e dedicatōis q̄ facta est sub zo2obabel templo reedificato: q2 illa fcā est in martio tp̄e vernali: sed fuit festū illi⁹ dedicationis seu innouatōis q̄ fcā ē sub Juda machabeo qn̄ purificatuʒ fuit tēplū ab Antiocho epiphane ꝓphanatū vt hr̄.j.machabe.iiij.cap. que purificatio facta fuit vigesimaqnta die noni mensis apud iudeos vt hr̄.j.machab.iiij.ca. qui p2o maio2i parte cōiter ꝯcurrit cū decēb2i apud nos: ⁊ ideo ad hoc denotandū additur. a Et hiems erat. ⁊ sic pʒ tp̄s. Locus autē designat cū dī. b Et ambulabat iesus in templo in po2ticu Salomonis. noīe templi itelligunt atria ⁊ loca ad domū dn̄i ꝑtinentia. Erat auteʒ ibi qdā locus edificatus vbi Salomon stabat ad o2andū q dicebat regis o2ato2iū. Sed ꝯtra hoc videt q̄ oīa q̄ edificauerat Salomon in templo fuerūt combusta p caldeos vt hr̄.iiij. Reg. vlti.cap. Dicendū q̄ alia po2ticus fuit reedificata i templo ad silitudinē p2oris: ⁊ iō retinuit nomē p̄cedentis: sicut frequēter fit in edificijs reparatis: ⁊ sic pʒ interrogatiōis locus: subdit etiā interrogandi modus. c Circūdederūt ergo eū iudei: vt citius eū in verbis caparent. d Et dicebāt ei. Quousqʒ aīam n̄ram tollis? idest crucias dimittendo nos in suspenso p h̄ i nuentes q̄ vellent eius dicto stare ⁊ eū libenter sic ch2istū recipere cū tn̄ haberēt ꝯ̄riū i co2de. e Si tu es xp̄s dic nobis palam. Nō querūt

hiems erat[a] Et ambulabat iesus in templo i porticu Salamonis[b]. Circūdederūt[c] ergo eū iudei ⁊ dicebant ei[d]. Quo vsqʒ animam nostrā tollis? Si tu es ch2istus[e] dic nobis palam[f]. Respondit eis iesus[g]. Loquo2 vobis et non creditis[h]. Opera[i] que ego facio in nomie patris mei: hec testimoniuʒ perhibent de me. Sed vos non creditis[k]: quia non estis ex ouib⁹ meis[k]: oues mee[l]: vocem meam audiūt[m]. ⁊ ego cognosco eas[n]: ⁊ sequuntur me[o]. Et ego[p]

si tu es filius dei: q2 de hoc non curasset Pilat⁹ qui erat gentilis apud quē intendebant eū accusare: sed querūt si tu es xp̄s .i. vnctus q̄ vnctio debebat regibus: ⁊ p ꝯn̄s si respondisset se esse xp̄m statim accusassent eū p2esidi vt rebellare volentem ꝯtra imperato2em romanū cui subditi erāt iudei et aspirare ad regnū. Eadem etiā de cā dixerūt f Dic nobis palā. vt possent ꝯ̄ eum hr̄e testimonium. g Rn̄dit iesus. hic ponit xp̄i vera r̄n̄sio in q̄ p̄mo ostendit iudeo2ū malignitas: scd̄o discipulo2 xp̄i benignitas: ibi. Oues mee. i p̄ma ergo pte dī sic. h Loquo2 vobis ⁊ non creditis. q.d. Vos q̄ritis verba exp2imentia q̄ ego sim xp̄s nō ad veritatem intelligendū: sed magis ad calūniādum: q2 si illa dicerē nō crederetis qd̄ p2obat ꝯsequenter dicens. i Opera que ego facio in noīe p̄ris ⁊c. sicut patet Jo.iiij.cap. Efficacissimū argumentū ad ꝓbandū veritatē excedentem naturalē facultatē intellectus sunt opa miraculosa: ⁊ tn̄ illis nō credebant cū tn̄ fierēt ad declaratione deitatis iesu xp̄i. Cū aūt incredulitatis eo2 subdit cū dicit. k Sed vos non creditis: q2 non estis ex ouibus meis .i. innocētes ⁊ humiles: sʒ superbi ⁊ maligni: ⁊ ideo dei iudicio excecati. Considerādū q̄ in hac respōsione xp̄s non dixit exp2esse se esse xp̄m quem querebant: sed dicit aliqd equiualens vel maius vt responderet veritatē ⁊ excluderet calūnie malitiā. l Oues mee. Hic ꝯsequent ostēdit discipulo2 suo2 benignitatem dicens. l Oues mee .i. humiles quibus reuelat veritas vt hr̄ Matth.xj.ca. m Vocē meā audiūt. credendo co2de ⁊ obediendo opere. n Et ego cognosco eas non solum notitia visionis sed etiam app2obationis ad vitam eternam. o Et sequunt me. hic in p̄nti per gratiaʒ ⁊ in futuro per glo2iam: ideo sequitur. p Et ego vitam eternam do eis. loquitur enim hic de illis qui sunt oues eius non solum f̄m p̄ntem iusticiam: sed etiam f̄m p2edestinationē diuinaʒ

que frustrari nō potest. a Et nō rapiet eas. quisq3 de manu:per violentiam:qd probat tali ratione. b Pater meus.qd dedit mihi:idest ipsa deitas quā habeo a patre:quia omnia ex/cedit in infinitu3. c Et nemo potest rapere: cum enim sit infi/nite potētie nihil potest ab eo aufer ri per violentia3. d Ego ⁊ pater vnum sumus: in virtute ⁊ potētia: sicut in deitate vt supra dictum est: ergo nemo potest rape oues:de ma/nu mea. Notādu3 aūt qd ex hoc ver bo saluatoris. Ego ⁊ pater vnum su/mus:excluduntur duo errores cōtra rij: circa articu//lu3 sanctissime trinitatis: Sabellius.posuit in deo vnitatem persone sicut ⁊ essentie: ⁊ hoc re mouetur cum dicitur. Ego ⁊ pater vnū sumus si enim pater ⁊ filius essent vna persona dixis/set sum in singulari. Arrius autem econtrario posuit diuersitatem essentiarum:sicut persona narum ⁊ hoc excluditur per hoc cum dicitur h̄ vnum. Si enim pater ⁊ filius haberent diuer/sas essentias non diceret vnum neutraliter: s3 plura. e Sustulerunt ergo lapides. Hic con sequenter ostenditur malignitas iudeorum in facto:⁊ diuiditur in duas quia primo christus refrenat eorum seuitiam. scdo excludit imposi tam sibi blasphemiam:ibi. Responderunt iu//dei. In prima igitur parte dicitur sic. e Su stulerunt lapides iudei.vt lapidarent eū moti liuore inuidie:nō amore iustitie absq3 legis or dine:vt supra dictum fuit in casu simili.viij.ca. f Respondit eis iesus dulciter eos reprimē do. g Multa bona opera ostendit ⁊c.scilicet veritatem docendo īfirmos curando:⁊ alia mi racula faciendo. h propter qd eorum opus me lapidatis.cum tamen ex hoc me honorare deberetis. i Responderunt. Hic consequen ter excludit blasphemiā sibi impositam:⁊ diui/ditur in duas qa p̄mo huiusmodi blasphemia iponitur:⁊ scdo excluditur ibi. Respondit. In

vitam eternam do eis ⁊ non peribunt in eter num:⁊ non rapiat eas quisq3 de manu mea[a]. Pater meus qd dedit mihi[b]:maius est omni bus: Et nemo potest ra pere de māu p̄ris mei[c]. Ego ⁊ pater vnū sum[9d] Sustulerunt ergo lapi des iudei vt lapidarēt eum[e]. Respondit. eis iesus[f]. Multa bōa opa ostendi[g]. vobis ex p̄re meo: propter qd eorū opus me[h] lapidatis. Re sponderunt[i] ei iudei. De bono opere nō la pidamus te[k]:sed de bla sphemia[l]: ⁊ quia tu ho mo cū sis:facis teipsu3 deum. Respondit eis iesus[m]. Nonne scriptū est in lege vestra[n]:quia ego dixi dij estis? Et si illos dixit deos[o]:ad q̄s

prima ergo parte dicitur sic. i Responde/runt iudei.dicentes. k De bono opere non lapidamus te:sed de blasphemia:in dictis co2 patet contradictio:quia loquebantur sicut fu// riosi:testificantur enim eu3 facere bona opera in miraculis cum dicūt. k De bo/no opere non scili cet qd facis: ⁊ ta// men dicūt hic eu3 blasphemum cum dicitur. l Sed d blasphemia:ista eni sunt in cōpossi bilia: q2 miracula christi fiebāt ad te stimonium boni/tatis eius: ⁊ ideo cū eēnt bona ope ra ⁊ diuina nō po terant fieri ad te stificandum aliqd falsum qd tamen esset si ille eēt blasphem9 ad cuius testimoniu3 fierent. Ista aūt cecitas in eis procedebat ex eo ꝙ solum humanā naturā in christo considera bant iō subdit: q2 cū hō tu sis facis te ipsu3:deū. m Rn̄dit eis:hic ↄsequēter iesus excludit cri/men blasphemie sibi ipositū.⁊ hoc dupliciter pri mo excludit illud p scripturā.scdo p rōne3 ibi: Si nō facio. Circa p̄mū sciēdū ꝙ sacra scriptu/ra cū sit a deo ispirata: nō pōt eē falsa: Ipsa aūt attribuit deitate3 hoibus sanctis ⁊ pphetis: ⁊ ipsi christo. Aliter tn̄ q2 deitatē pticipatiue tm̄ attribuit alijs a christo sicut iudices locum dei tenētes dicūtur dij Exo.xxij.ca. Dn̄s domus ap plicabitur ad deos:⁊ ibidē: Dijs non detrahes ⁊c. xpo aūt attribuit deitate3 pprie dictam. Sm̄ qd habetur Iere.xxiij.cap. Ecce dies veniūt di cit dn̄s:⁊ suscitabo Dauid germen iustū:sequr postea. Hoc ē nomē qd vocabūt eū dn̄s iustus noster:⁊ vbi hēm9 dn̄s ponit nomē dn̄i te tha/gramaton in hebreo:qd nullo mō attribuit ali cui nisi deo vō Iō p3 qd sicut scriptura veteris testi attribuit alijs a xpo deitatē pticipatiue di ctā. Ita ipsi xpo deitatē ppe dictā. Scdm h̄ igit exponēda ē lrā. m Rn̄dit eis iesus declarādo se nō eē blasphemū dicēdo se eē deū vl' dei filiū nālē qd idē ē qd pbat p scripturā dicēs. n Nō ne scriptū ē ⁊c. q2 ego dixi dij estis:h̄ hēt i psal.

sermo dei factus est[p]: [a] non potest solui scriptura quã pat̃ vester sanctificauit:[b] et misit i mundum[c]: vos dicitis quia blasphemas[d]: qa dixi filius dei sum? Si non facio[e] opera patris mei: nolite credere mihi. Si autem facio: et si mihi non vultis credere: operibꝰ credite. Ut cognoscatis et credatis q: i me ẽ[f] pr̃ et ego i pr̃e

lxxxj. et dr̃ de iudicibus et prophetis iõ subditur o Si illos dixit deos ꝑticipatiue. p Ad quos sermo dei factus est: sicut fuerunt ꝓphete et iudices. a Et nõ potest solui scriptura .i. non põt dici qd̃ contineat falsuz. b Quã pater sanctificauit .i. me ipsuz: quẽ sactificauit .i. sanctuz gñãuit ab eterno ßm deitatem: vel sanctificauit .i. plenitudine grẽ adipleuit qñtũ ad humanitatẽ c Et misit in mundũ ad ꝑuádũ ipm sicut pdcm̃ erat p ꝓphas. d Uos dicitis q: blasphemas q: dixi filius dei suz? qsi di. irrationabiliter loqmini: q: scriptura sacra que solui nõ põt: expresse loqtur de diuinitate mea: vt pz per predicta. e Si nõ facio. Hic cõsequẽter excludit crimen blasphemie sibi ipositum p rõnẽ. Circa qd̃ sciendũ qd̃ oĩa determinantur ꝓprio ope: vt habet. iiij. Metbaurorũ: iõ per ꝓpriã operationẽ certificamur de nãa rei xp̃s aũt faciebat opera diuinitatis propria .s. miracula totã facultatẽ creature transcendentia: et etiã virtute ꝓpria: q: nõ solũ faciebat illa obsecrando diuinam potentiã: sed aliqñ iperãdo ex quo cõcluditur qd̃ in eo vere erat nãa diuina et per cõñs non erat blasphemus dicendo se eẽ deũ vel dei filium: et hoc est qd̃ dicit. e Si nõ facio opera patris mei. etc. iõ cõcludit ex operibus. f vt cognoscatis et credatis quia pater in me est et ego in patre in qñtum est vna natura amborum sicut et vna operatio.

Expositio moralis.

Ego et pater vnũ sumꝰ. Augustinus. Utrũqz audi vnũ et sumꝰ et a caribdi et silla liberaberis. qd̃ dicit vnũ liberat te ab Arrio: qd̃ dicit sumus A sabellio Sustulerunt ergo lapides iudei. Hillarius nunc hereticoꝝ furor iaz dño in celis sedẽte pari infidelitate dictis non obedientes odiuz impietatis exercent vboꝝ: lapides iaciunt et si possent de trono suo in crucẽ detrahẽt.

¶ Qõ fratris Antonij betontini sup vbis Si non facio opa patris mei nolite credere mihi Joan. x. ca. In qbus vbis qrit. Cui sacerdoti sit faciẽda cõfessio. Ad hoc breuit dico ßm doctoris fr̃i Durãdi sniaz qd̃ tria sunt necessaria cõfessori cui faciẽda est cõfessio vt sufficiẽter possit penitentibus ꝓuidẽ vita .s. sciã: et auctoritas. Prio igit cõfessori est necessaria vita hõesta .s. et deuota qd̃ ꝓbat: vbi eni de cõfessoribus dr̃ pma petri. iiij. c. Sicut boni dispẽsatores multiformis grẽ dei: adeo vt de ipsis illud apli ad cor. iiij. ca. dicẽ valeãt. Sic vos estimet hõ vt mistros xp̃i et dispẽsatores misterioꝝ dei. Et Aug. ait sicut dr̃ de peni. dis. ij. c. j. dr̃: Sacerdos cui oĩs peccator offert: et ante quẽ statuit oĩs languor: in nullo eoꝝ iudicãdꝰ sit: q̃ i alijs iudicare ẽ ꝓmptꝰ: Judicãs .n. aliũ q iudicãdꝰ ẽ seipz cõdẽnat. ßo necĩa ẽ cõfessori sciã: qd̃ sic ꝓbat. q: nlls artẽ aliquã docẽ psumit: nisi pus ipe didicerit: Difficilior ãt ars nulla ẽ vtiqz aiaꝝ regimie. vñ Gre. li. pastoral. c. j. ait: Nulla ars doceri psumit insi pus itẽta meditatõe discat. Ab ipitis g pastorale magisteriũ: q̃ temeritate suscipit. Jta et qñ ẽ ars artiũ. et regimẽ aiaꝝ: Quis cogitationũ vulnera eẽ nesciat vulneribꝰ viscerꝝ: et tñ sepe q pcepta spũalia cordis ñ nouerũt se medicos profiteri nõ metuũt: dũqz pigmẽtoꝝ seu confectionũ vi nesciũt: videri medici corpis nõ erubescũt. Tertio necessaria ẽt ẽ cõfessori Auctoritas q̃ possit absoluẽ penitẽtes. Et l. h ille textꝰ q. xxij. di. ca. ad h. a Gratiano denotat dd̃ duci posse: vbi dr̃. Ceteꝝ scismaticoꝝ et hereticorum sacra. qm̃ ex eccliaz sit: iuxta sanctoꝝ pꝛm tradi tiones. s. Pellagij: Gregorij. Cipani: Augustini Hieronymi: Formã qdã sacroꝝ ñ ãt vtutis esse ctũ hr̃e ꝓfitemur in qrũ numero ßm Hostiẽ. publici fornicarij et symoniaci et eoꝝ ßm Tho. mediatores numerant: pcipue cũ symoniaci hodie sint excõicati: tñ q: p cõciliũ cõstãtiẽse statutũ ẽ: vt a quocũqz sacerdote: Dũmodo ab ecclia tolleret sacra recipiant oĩa: h ꝑmittit: ẽ statui Solũ h sciẽdũ ẽ q cũ sacerdos nõ soluit nisi ligãdo ad aliqd faciẽdũ: ille solꝰ absoluẽ pt vt dictũ ẽ: Nã sacerdotibꝰ dũtaxat io. hi. s. ij. c. dñs ait. Quoꝝ remiseritis pctã: remittũt eis: et qrũ retinueritis retẽta sũ. Et tñ nõ oĩs sacerdos sz proprius q: lz oĩbꝰ sacerdotibꝰ clauis auctoritatis in cõsecratiõe tribuat: non tamen executio eius

Pꝛopꝛius vo sacerdos: vt habet ex sacris ⁊ ex glosa sup cap. illo. Ois vtriusq; sexus. Ille ẽ q illius hꝫ curã ordinariã vt papa: legatus: diocesanus: cps: ⁊ presbr: parochialis: ⁊ breuit ois ille q ab istis hꝫ iurisditionez delegatã idest cui aliqs pdictoꝝ cõmittit auctem audiendi cõfessiões absoluẽdi ⁊ pnias iniungendi. Ex qbꝰ apparet ꝙ fres minores ⁊ pdicatores q a plerisq; summis pontificibus Alexandro ⁊ Clemente et aliis auctem hñt audiẽdi ꝯfessiones ex pmissione epi irrequisitis parochialibus ⁊ etiã ꝯuelle epi: si ex malitia ñ pmitterent ppꝛii sacerdotes vocari debẽt. Et ideo est qꝛ illud qd ꝯuenit alicui ex ordinaria iurisditõe: põt ipse cõmittere alteri hñti ordinem ꝯuenientẽ ad illd offm exequendũ: sicut aq. ex de ꝯse. eccle. apte notat. Illi ergo qui ꝯfitent hñti auctem a papa etiam inuitis epis si malitiose ꝯtradicere voluerint: ⁊ ab eodẽ absoluunt vere sunt absoluti: nec eadem peccata in numero tenent suis parochialibus ꝯfiteri hoc de predicatoribꝰ ⁊ minoribꝰ patet in extrauaganti Jo. xxii. ca. q icipit: Uas electionis ⁊c.

Feria. v. post dñicaꝫ de passione. Euangelium sm lucam. vii. ca.

In illo tempore. Rogabat iesũ qdã phariseus vt mãducaret cum illo. Et ingressus in domũ pharisei discubuit[a]. Et ecce mulier[b] que erat in ciuitate peccatrix vt cognouit ꝙ iesus accubuit in domo pharisei attulit alabastrũ vnguenti: et stãs retro[c] secus pedes eius lachrymis cepit rigare pedes eius[d]. Et capillis capitis sui tergebat[e]: et obsculabat pedes eius[f]: et vnguento vngebat[g]. Uidẽs aũt[h] phariseus qui vocauerat eũ: ait itra se dicẽs[i] Hic si eẽt ppheta sciret vtiq; que ⁊ qualis esset mulier[k] que tangit euz qꝛ peccatrix. Et respondens iesus[l] dixit ad illũ Simon habeo aliquid tibi dicere. At ille ait. Magister dic. Et respõdens iesus dixit. Duo debitores[m] erãt cuidaz feneratori: vnus debebat denarios qngẽtos ⁊ alius qnqginta. Nõ habentibus illis vnde redderẽt: donauit vtrisq;. Quis ergo eũ plus diligit? Rñdẽs simon[n] dixit. Estimo qꝛ is cui plus donauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti.

Expositio litteralis.

Descripta ꝯfirmatõe doctrine xpi signo visibili in suscipiẽdo filiũ vidue vt sup dictũ est. Hic ꝯsequẽt eiusdẽ ꝯfirmatio describit facto in visibili: videlꝫ p remissione peccatoꝝ mulieris peccatricis vbi pmo describit locus cũ dicit. a Et ingressus domuꝫ pharisei discubuit. Legit aũt xps manducasset cũ peccatoribus vt eos ad pniam puocaret: vt habet Mat. ix. ca. Itẽ cũ amicis familiaribus vt eoꝝ deuotionẽ nutriret: vt dr Jo. xii. cap. de martha ⁊ maria. Itẽ cũ cognatis pauperibus vt eoꝝ inopiã suppleret vt hr Jo. ii. ca. de nuptiis sibi deficiente vino xps aquã vertit i vinũ. Itez cũ phariseis supbientibꝰ vt eorum supbiã ꝯfutaret: pnt hic hr vt videbit psequẽdo. b Et ecce mulier. de peccatis plene ⁊ pfecte ꝯtrita. c Et stans retro qꝛ pre verecũdia sui peccati nõ audiebat se aũponẽ. d Lachrymis cepit rigare pedes eiꝰ. ex quo pꝫ magnitudo ꝯtritiõis ex q tãtũ fleuit ꝙ poterãt lauari pedes vniꝰ hois nudis pedibus incedentis. e Et capilis capitl sui tergebat: qbus añ ad cõpositiõnẽ vultꝰ sui fuerat abusa. f Et obsculabat pedes eiꝰ vt totuz deo suiret i pnia qcqd ex se deũ cõtẽpserat in culpa sm ꝙ dicit Gregorius. g Et vnguẽto vngebat ad refrigeriũ caloris ⁊ mitigationẽ doloris ex labore itineris. h Uidens aũt. Hic ꝯsequenter ponit pharisei indignatio: vnde subdit. i Ait intra se dicens. Hic si esset ppheta verus sciens occulta. k Sciret vtiq; que ⁊ qualis eẽt mulier. ⁊ perꝯñs nõ pmitteret se tangi ab ea. l Et rñdens iesus ad ꝯfutationẽ illius: p hoc enĩ ꝙ respõdit ad eius cogitationẽ que soli deo nota est ostendit se plusq; prophetã. m Duo debitores ⁊c. Parabola est vt couenientius ꝯcludat contra phariseum de respõsione: que subdit cũ dicit. n Respondẽs Simon ⁊c. qꝛ amor in humanis plerũq; causat ex precedẽtibꝰ donis: ⁊ per consequens maior amor ex maioribꝰ donis.

Hic ꝯñter xp̃s redarguit phariseum ex tri/plici defectu pietatis cũ dĩ. Et ꝯuersus ⁊c̃. seq̃r.

a Intraui in domũ tuã: aquaȝ pedibus meis non dedisti: qui tamen erant fessi ⁊ dolẽtes ex labore itineris: ⁊ lucuosi seu puluerizati eo q̃d sine calciamentis incedebat: Secundo redarguit euȝ ex defectu charitatis cum dicitur.

b Osculũ mihi nõ dedisti: quod ẽ amicicie signum. Tertio ex defectu hilaritatis seu leticie que noĩe olei d̃signanr vt dicitur psa. xliiij. ꝓpterea vnxit te deus de⁹ tuus ⁊c̃. Tria autẽ dicta reqruntur ĩ hospitalitate gratiosa. et ecõtra laudat mulierẽ d̃ triplici ꝑfectione opposita: vt pȝ in littera ⁊ ideo concluditur.

Et conuersus ad mulierem dixit simoni: vides hanc mulierem? Intraui in domum tuã: aquã pedibus meis nõ dedisti[a]. Hec autem lachrymis rigauit pedes meos: ⁊ capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti[b]: hec autȝ ex quo itraui nõ cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum nõ vnxisti Hec aũt vnguento vnxit pedes meos ꝓpter quod dico tibi. Remittuntur ei peccata multa[c]: qm̃ dilexit multuȝ. Cui aũt minus dimittitur minus diligit[d]. Dixit aũt iesus ad illã. Remittuntur tibi peccata tua[e]. Et ceperunt qui simul di'cũbebant dicere intra se. Quis ẽ hic qui etiaȝ peccata dimittit[f]. Dixit autȝ ad mulierem. Fides tua te saluã fecit[g]. Uade in pace

c Remittunr ei peccata multa: videtur aũt q̃ deberet dici ꝯ̃trium: q: p̃mo ꝓdixerat donuȝ eẽ causam amoris: Hic aũt econtrario infert amorem eẽ cãm doni. Dicendum ad hoc q̃ p̃mo in parabola loquebatur modo humano vbi amor ex dono causatur: sed in applicatione parabole ad ꝓpositum ꝯuertit se ad loquendũ de amore dei erga nos: q non ꝓcedit ex bonis meritis nostris: sed magis causat bonum in nobis: ⁊ iõ ꝯuenienter ꝯcludit dicto modo. vel aliter põt dici q̃ in peccato sunt duo remittẽda. s. culpa ⁊ pena: Culpa aũt ex dei liberalitate remittit: cũ nullũ bonum meritorium possit eẽ in nobis sine gratia quã nõ habemus ante culpe remissionem: sȝ habita gratia ⁊ culpa dimissa adhuc remanet pena remittenda: ad cuius remissioneȝ facit bonum opus nostrũ charitate informatuȝ ⁊ de hac remissione loquitur dñs: vñ sequitur.

d Cui aũt minus dimittit: minus diligit: Remissio aũt culpe aut nulla est: aut totalis simul: sed remissio pene fit ꝑ partes ⁊ non tota simul de cõmuni cursu: lȝ aliquãdo fiat tota simul propter feruorem penitentis ex liberalitate dei: et hoc fuit in ꝓposito in hac muliere: ideo sequit.

e Remittunr tibi peccata nõ solum q̃tum ad culpam: sed etiam q̃tum ad penam ex vehemẽti amore dei ⁊ horrore peccati preteriti.

f Quis est hic: hoc dicebãt q: videbãt tm̃ humanitatem exterius apparentẽ: sed ignorabãt deitatẽ iterius latentem que potest peccata dimittere

g Fides tua te saluam fecit: q̃a ista fides fuit formata charitate: ⁊ iõ fec̃ habentem dignaȝ vita etna. De ista muliere peccatrice dubitãt aliq doctores vtrum fuerit maria soror lazari vel alia: De q̃ dictũ est q̃d sentiant doctores Joãnis. xij. ca. Ibi enĩ hoc posui q: prius scripsi sup ioãneȝ: q̃ȝ sup lucam.

Expositio moralis.

Rogabat aũt illum q̃dam phariseus ⁊c̃. ꝑ mulierem peccatricem ad dñi pedes accedentem significatur quelibet ꝑsona vere de peccatis penitens ⁊ contrita: ad quod reqritur q̃ sicut deum offendit ꝑ culpam: ita seruiat ei per penitẽtiam ad Rom. vj. ca. Sicut exhibuistis mẽbra vestra seruire ĩmunditie ⁊ iniqtati ad iniqtatem: ita exhibere nunc seruire iusticie in sanctificationem. Et sic fecit mulier ista: vnde dicit Gregorius Omelia. xxv. Liquet fratres q̃ illicitis actibus prius mulier intẽta vnguẽtum sibi ꝓ odore sue carnis adhibuit: q̃ ergo sibi turpe exhibuerat hoc iam deo laudabiliter offerebat Oculis terrena cõcupierat: sȝ hos iam ꝑ penitentiã ꝯterens flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat: sed iam cũ capillis maculas tergebat: Ore supna dixerat sȝ pedes domini osculans hoc in redemptoris sui vestigia figebat. quot ergo in se habuit oblectamẽta: tot de se inuenit holocausta. Cõuertit ad virtutum munera numerũ criminũ vt totuȝ seruiret deo in penitẽtia quicq̃d ex se deũ ꝯtempserat in culpa. Uidens aũt phariseus ⁊c̃. ꝑ istum qui xp̃m notauit de ignorãtia ⁊ mulierem de imunditia

significat hypocrita de sua falsa iusticia psumēs
⁊ alios ɔtēnens q: sicut dicit Joānes os aureū
vera iusticia cōpassionem hʒ: falsa vo indigna/
tionem ꝑpter quod iste phariseus arguitur de
pietatis omissione in modicis respectiue: ⁊ mu
lier cōmendat de
maioribus valde
cum dicit. Intra/
ui in domum tuā:
aquam pedib⁹ me
is nō dedisti: Hec
autem lachrymis
⁊c. ꝑpter quod si/
bi dr̄. Remittunt
tibi peccata tua.

Feria sexta post domi/nicā de passione. Euangelium sm Joannem. xj. capitulo.

In illo tempore. Collegerūt pontifices[a]: et pharisei[b]:

Questio fratris antonij betontini. Ecce mu/
lier que erat in ciuitate peccatrix: vt cognouit
q iesus accubuisset in domum pharisei attulit
alabastrum vnguēti: ⁊ stans retro secus pedes
eius lachrymis cepit rigare pedes eius. Luce
vij. cap. ¶ Ex quibus oritur questio: q talis est
Utrum ad peccati deletionē necessaria sit ipa
contritio. Ad quod breuiter dicitur sm duran
dum nostrum. Quod cum peccatum sufficiēter
per actum voluntatis possit nasci sufficienter p
eūdem actum valet vtiqʒ dissolui. Nam vt Jo/
annes criso. ait. ⁊ ponit extra de regulis iuris.
Unūqdqʒ q per quascūqʒ causas nascitur p eas
dem dissoluitur: Cum igitur per actum volēdi
ad quem sequitur delectatio peccatuʒ nascatur
per actum nolendi ipsiusmet volūtatis ad quē
sequitur tristicia: oportet vt destruatur: Sʒ qa
sm beatum Augustinū. Nihil est magis in po/
testate hominis: qʒ ipa voluntas: deus autē nō
requirit ab homine: nisi qd est in eius potesta
te. Hinc Ecclesiastici. xv. scribitur. Ante homi
nem vita ⁊ mors bonum ⁊ maluʒ quod placue/
rit ei dabitur illi: Propterea vt doctor nr̄ Fran
ciscus ait: Illud est simpliciter necessariuʒ sine
quo finis vltimus haberi non potest: sicut me/
dicina infirmis vł apostematis incisio necessa
ria est: q: sine ipa sanitas non habetur. Cum fe
licitas igitur que finis vltimus ⁊ necessari⁹ hu
mani generis est que per peccatum amittitur
sine contritione haberi non possit nemini du/
bium esse debet q summe necessarie eiusdem
generis sit ad salutem: quid enim vtilius sacra/
mento baptismi: de quo Joan. iij cap. scribitur.
Nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritu san/
cto non intrabit in regnum celorum. ⁊ tamē in
adultis sine contritione nō valet q: ficte bapti/
zatur qui de peccato non dolet: vnde sacramen
tum: ⁊ non rem sacramenti suscipit. qui ficte ad
eum accedit. Quod preterea necessaria eucha/
ristia cum Joā. vj. cap. dicat. Nisi manducaue/
ritis carnem filij
hominis: ⁊ biberi
tis eius sanguinē:
non habebitis vi/
tam in vobis et si
quis sine cōtritio
ne cōicaret: iudici
um sibi manduca/
ret ⁊ biberet: Iux
illud apostoli ad
Corin. xj. cap. Qui manducat et bibit indigne
iudicium sibi manducat ⁊ bibit. Super hec oīa
quid maius dicere possum⁹ de passione domi/
ni: de qua vt Joānes. xj. ca. scribitur Cayphas
dixit. expedit vt vnus homo moriatur ꝑ popu
lo ⁊ non tota gens pereat. Et luce vltimo cap.
dicitur. Oportebat pati xp̄m. Et tamen sine cō
tritione non ꝓdest: Nam si oppositum teneret:
ita iudam sicut latronem saluari potuisse crede
retur: quod non tm̄ dicere: sed etiam cogitare
nepharium est. Et propterea cum tantam vir/
tutem habeat ipa contritio sine ea ꝑfecto nō va
let vlla confessio. Sepius enim sine confessio/
ne ad salutem proficit ipa contritio. vnde pro/
pheta dixi inquit. Confitebor aduersum me. et
tu remisisti impietatem peccati mei. Et hiero/
nymus ait. O lachryma humilis: tua est poten
tia: tuum regnuʒ: tribunal iudicis nō vereris:
cunctorum tuorum peccatorum accusatoribus
silentium imponis: non est qui te vetet acce/
dere: si sola intras vacua nō redibis: magis cru
cias diaboluʒ qʒ pena infernalis: Quid plura?
vincis inuincibilem: ligas omnipotentem: in/
clinas filium virginis: hec ille.

Expositio litteralis.

Hic pōitur effect⁹ suscitationis lazari re
spectu abeūtiū a bethania vt narrat Euā
gelista: q: audita suscitatōe lazari: ex ira
⁊ inuidia moti sūt pharisei ⁊ scribe ad tractādū
de morte xp̄i. Et diuidit i tres: q: pmo ponit eo
rū ɔgregatio. Scdo ɔgregatoꝝ dubitatio: ibi ⁊
dicebāt. Tertio dubij determinatio: ibi: vn⁹ ex ip/
sis. In pma ġ parte dicit sic. a Collegerunt ġ
pontifices. q erāt maioris auctoritatis ⁊ magis
irati. b Pharisei: q videbant pre alijs reli/

glosi ex qbus factū eoꝝ grauiꝰerat. a Cōciliū s.aduersus ihm: h nō ē ex textu ſʒ ſubintelligiſ. Circa h notādū ꝙ pontifices erāt de tribu leui Pharisei aūt ꝑ magna parte erāt de tribu Si/ meon: qꝛ ex illa tribu habuit ortum secta phari seoꝝ. Jō in figura huiꝰ fuit ꝑdictum Geñ. penultio ca. Symeō ꝛ leui fra tres vasa iniqtatꝭ bellātia: in ꝯsiliuʒ eoꝝ nō veniat aīa mea. b Et dice/ bāt. hic ponif eoꝝ dubitatio qd face rent de iesu: qꝛ ha bebāt rationes ad vtrāqʒ partem: ex euidētia.n. miraculoꝝ cogebanf dicere. c Quid h hō multa signa facit: ꝛ ex h seqtur ꝙ erat ei credēdū magis q̄ʒ moysi: qꝛ moyses nō tot nec tāta signa fecit ꝛ maxie qñ ppl's ei pmo credidit: imo valde pauca: vt pʒ Exo. iiij. cap. ꝛ sic habebāt argumētū ad ipm recipiēdū ꝛ ho/ norādū tanq̄ʒ verū xp̄m: Sʒ ecōuerso arguebāt ad ꝯtrium dicētes. d Si dimittimꝰ eū. sic oēs credēt in eū: sicut in xp̄m: ꝛ qꝛ xp̄o debebaf re/ gimē ꝺm scripturas quas male itelligebant de tpali regno. Jō ex hoc videbaf seq ꝯ Jmpatorē romanū rebellio q tūc tēporis dn̄abatur eis: ꝛ h videbaf ꝑpinqua occasio destructiōis ciuita/ tis ꝛ tēpli p potestatē romani impij q̄ tūc erat maxima: ꝛ iō ipsi nō habebāt aliquā virtutē re sistēdi: ꝛ h est qd dr̄. e Et veniēt romani: in tā ta fortitudine ꝙ nō poterimꝰ resistere. f Et tollēt locum nr̄m. i. ciuitatē ꝛ tēplū. g Et gētē captiuādo pplm: ꝛ sic pʒ ꝙ passio timoris sub/ uertebat in eis iudiciū rōnis. h Unus aūt ex ipsis. h ponif dubij dterminatio: ꝛ diuiditur in tres: qꝛ pmo dubiū dterminaf. Scdo determina/ tio approbaf: ibi: Ab illo autē die. Tertio a xp̄o euitaf: ibi: Jh̄s aūt iam nō in palā. Pria in du/ as: qꝛ pmo ponif cayphe determinatio: scdo hu/ ius determinationis expositio: ibi. h aūt a semet/ ipo. Jn pma igif pte dr̄ sic. b Unus āt ex ipsis cayphas noie: nō ē d textu ſʒ itelligif nomē eiꝰ ꝑpter auctoritatē sui officij: vñ subdif. i Cū eēt pontifex anni illiꝰ: dn̄s aūt pceperat tm̄ vnū summū sacerdotē ꝛ ꝑ totā vitā suā quo moriēte aliꝰ sibi succederet: vñ ꝛ in morte eiꝰ reuertebā tur fugitiui. Sed ꝑpter cupiditatē ꝛ ambitionē suā statuerūt inter se illi q erāt de gn̄e sacerdo tali: vt quolibet anno vnꝰ eēt q illo officio fun/ gereſ. Aliā aūt rōneʒ assignat Josephus dicēs. A tēpore Herodis ascalonite q auxilio roma/ noꝝ occupauit re gnū iudee. Sacer dotiū cōiter vēde batur: ꝛ sic ꝑpf ma ius lucrū tpale sū/ mus sacerdos fre quenter mutabaf. k Dixit eis. ꝑpf auctoritatē officij. sic loqutꝰ ē dicēs. l Uos nescitis qcq̄ʒ: quasi dicat ꝑ ma facie qlibet in telligēs videre pōt: ꝙ ad mortē huiꝰ hoīs de/ bemus laborare. Cuius rō est qꝛ bonū cōe ma/ gis est eligēdū q̄ʒ bonū particulare: Si aūt ho/ mo iste dimittaf bonum totiꝰ ppli dissipabif: vt pʒ ꝑ ꝑdicta ꝺm eoꝝ existimationē: ꝛ sic ꝯcludit ꝙ sit agēdū ad mortē xp̄i: ēt si ex pte eiꝰ nō īue/ niatur aliq̄ cā: ꝛ h ē qd dr̄. m Expedit vobis. vt vnꝰ moriaf hō. ēt si eēt bonꝰ ꝛ iustꝰ. n Pro po pulo. i. ꝯseruatione ppli. o Et nō tota gēs pe/ reat: ſʒ maneat in vita: hic pʒ mafeste ꝙ passio inuidie ꝛ liuoris ꝯ xp̄m ꝛ passio timoris ꝑdēdi gētē ꝛ locū subuertebāt i eis rōnis iudiciū: qꝛ in nullo casu licitū ē iterficē inocentē: ꝑ h. n. nō ꝑ/ curaf bonū cōe: ſʒ magis destruif: pp qd dei iu/ diciū factū ē ꝙ illud malū qd credebāt p mortē xp̄i euadē. s. dstructionē loci ꝛ gētis quā p mor/ tē xp̄i icurrerūt. qꝛ i penā huiꝰ peccati romani p Titū ꝛ Uespasianū locū ꝛ gētē destruxerunt: Anno q̄dragesimo scdo post passionē xp̄i: sicut fuerat a danielle ꝑphetatū. ix. c. Et ciuitatē ꝛ sā ctuariū dissipabit ppl's cū duce vēturꝰ ꝛc. ꝛ a sal uatore ꝑdictū. Luc. xix. c. Uidēs ciuitatē sactaʒ hierl'm fleuit sup illā. a Hoc āt: h ponif ꝑdicte determinatōis expō: q̄ qdē expō ē Johis euāgeli ste ondētis q̄lr cayphas ꝑdictā determiationē ꝑ tulit q̄ʒuis. n. eēt itētio cayphe dare solū ꝯsiliū ꝯ xp̄i morte ꝑ tpalis pichi euasiōe circa pplʒ iude oꝝ: tm̄ vbū eiꝰ sic sonabat ꝙ xp̄s erat moriturꝰ ꝑ gēte ꝛ pplo: ꝛ ꝙ sic fuit ꝑlatū: fuit ꝑphetia q̄dā/ mō de futuro ꝙ xp̄s erat moriturꝰ ꝑ salute spi/ rituali: nō solum iudeoꝝ sed ēt oīum gētium q credituri erant in ipm: et hoc est quod dicitur.

concilium aduersus ie/ sum[a]: ꝛ dicebāt[b]. Quid facimus: quia hic ho/ mo multa signa facit[c]? Si dimittimus euʒ sic: omnes credent in euʒ[d]. Et venient romani[e]: et tollent locum nostruʒ[f] ꝛ gentem[g]. Unus autē ex ipsis cayphas nomi/ ne[h] cū eēt pontifex anni illius[i]: Dixit eis[k]. Uos nescitis qcq̄ʒ[l]: nec cogi tatis: qꝛ expedit vobis[m] vt vnꝰ moriaf hō ꝑ po/ pulo[n] ꝛ ñ tota gēs peat[o]

a Hoc autem a semetipso nō dicit supradictū verbū hoc modo ꝓtulit: sed p motionē alteri⁹. b Sꝫ cum esset pontifex anni illius ꝓphetauit: q2 ipso ignorante dictum ꝓpheticum ꝓtulit: non rōne sui meriti. sed dignitatis officij. c Qnia ihs erat moriturus ꝓ gēte. s. iudeoꝝ q2 multi de iudeis saluati sunt p ipm. d Et nō tm̄ ꝓ gēte sua: sed vt filios dei: non q2 adhuc eēnt filij dei actu: sed in potētia ad actum reducenda q2 erāt ꝑdestinati e Qui erāt disꝑsi p diuersos ritus gentilium.

Hoc autē[a] a semetipso nō dixit: sed cū eēt pontifex anni illius ꝓphetauit[b] q2 iesus moriturus erat pro gēte[c] ꝛ non tm̄ ꝓ gente[d] sꝫ vt filios dei q erant dispersi[e] cōgregaret in vnum[f]. Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerēt eūꝫ[g]. Iesus ergo iam nō in palā ambulabat apud iudeos[h]: sꝫ abijt in regionē[i] iuxta dsertū in ciuitatē q dicit effrē[k]. ꝛ ibi morabat cū discipꝉis suis[l].

f Cōgregaret in. vnū. i. in vnā ecclesiam ex iudeis ꝛ gentilib⁹ ꝯstitutam vt eēnt vnum ouile: sicut est vn⁹ pastor vt supra dcm̄ est ꝑcedenti ca. ꝓpter qḋ Ge. penultimo ca. dī de xp̄o. Ipe erit expectatio gētium nō solum iudeoꝝ: nec hoc est ꝯ illud quod dicit saluator Matth. xv. ca. Nō sum missus nisi ad oues que perierāt domus israel: q2 ibi saluator loqtur de sua missione ad ꝑdicandum in ꝑsona ꝓpria: ꝓpter quod apostolus dicit Rom. xv. ca. Dico enim dnm iesum xp̄m ministrū fuisse circūcisionis. g Ab illo. hic ponit dterminationis cayphe approbatio: q̄ꝫuis esset iniqua: q2 omnes alij erant affectati ad ꝓcurādūꝫ mortem xp̄i sicut ꝛ ipse: ꝛ hoc est quod dicitur.

Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent iesum: lꝫ enim ante habuissent voluntateꝫ interficiendi ipm vt patuit p predicta: tamē ex ꝯsilio Cayphe diffinierunt hoc adimplere q̄ꝫ citius possent. h Iesus aūt. hic ꝯñter ponit huius determinationis declinatio: nō enīꝫ adhuc erat tēpus passionis xp̄i a deo ꝑordinatūꝫ ꝛ iudei querebant occidere eum vt visum est. Ideo recessit ad tempus: ꝛ hoc est qḋ dicitur. h Iesus aūt nō in palam ambulabat apud iudeos q̄ꝫuis inter eos existens posset eoꝝ impetum refrenare: tamen voluit ad tempus latere ꝛ se occultare rōnibus ꝑdictis cap. viij. ꝛ. x. vbi similiter agitur de sua occultatione. i Sed abijt in regionem iuxta desertum: vbi pauci de iudeis erāt. k In ciuitatē que dicit effrem: que erat parua ꝛ parum populata. l Et ibi morabatur cum discipulis suis: vsqꝫ ad tempus propinquum sue passioni. Super euangelium istud non habetur moralitas.

Questio fratris Antonij betontini. Expedit vt vnus homo moriatur. Joannis. xj. cap.

¶ Sup qbus verbis mouet dubitatio: Utrū cōtritio sit ꝯgruissima ad deletionem culpe mortalis. Ad qḋ rūdetur fm̄ Franciscum q2 sic: ꝛ ratio talis est q2 maxima atqꝫ penosa egritudo cura maxima idiget. hinc Hieronymus ad mrēm ꝛ filiam in gallijs cōmorantes ait. Putride carnes ferro curantur ꝛ cauterio venena serpētino curanf antidoto: qḋ satis dolet maiori dolore expellitur: Cum aūt mortalis culpa: q̄ diuina maiestas offenditur maxima sit egritudo spūalis ꝛ omniuꝫ maloꝝ excessiua pena maxima ꝛ dolorosissima ad eius expiationem debetur: aliter ꝓfecto diuina iusticia non seruaretur. Nempe in. xv. ca. Deutero. scriptum est: ꝓ mensura peccati erit plagarū modus: sed cōtritionis tristitiā eē omnium penarū maximam: nō modo rōne sed auctoritate ꝛ exemplo a doctoribus demonstraf: maxime igif ꝯgruum est vt mortalis culpa deleatur ex ꝯtritionis tristitia: que ē dolor in volūtate i. displicentia peccati ꝑteriti: sit oīum penarū maxima: q2 cū moros pho teste. Sit vltimū terribiliū ꝛ arduoꝝ: a tristitia sepius supari videf: cū multi potius mortem eligāt vt ipam tristitiaꝫ fugiāt: sicut in plerisqꝫ monstratum ē. Quos Augustinus in lib. de ci. dei historia longa lataqꝫ describit: profecto vt de multis aliquos rumoriores cōmemorem: Saul ꝛ Sanson mori citius voluere q̄ꝫ tristitiā eos nimis affligentē ꝛ cruciantē longius sustinere. Quod ēt exēpla demonstrant. Nā vt Augustin⁹ ait in eodē loco: Spūs q sunt i purgatorio ꝛ in inferno nulla ꝑtinus afflicti sūt pena acriori tristitia: ꝛ hoc fit vt q delectantur in culpa correspondēti crucienf ꝛ ipsi pena: ꝓpterea vt quod dixim⁹ auctoritate ꝓbetur. Ricar. de sancto victore: Si pena inferni cum amore posset assumi: pena nō esset sicut ꝛ superna glia

eterna felicitas minime teneret: si a beatis cuꝫ
tristitia possideretur.

Expositio litteralis.

PRo declaratione hui⁹. Euãgelij ẽ itelli
gẽdũ p²io ꝙ occasio cogitatõis tal' mõ
tis.s. Lazari fuit i/
uidia iudeorũ ex
fama ⁊ glia Chri/
sti. quoniã viden
tes pharisei ꝙ ml'
ti ex iudeis vene-
rant de Jerusalez:
vt Lazarum vide
rẽt: quẽ suscitauit
a mortuis: fcã eni
mirabilia libẽter:
videntur: Mira/
bilissimum autez
erat vidẽ quo tri/
duanum mortuuꝫ
suscitatum come/
dentem ⁊ bibentẽ
⁊ alia opera faciẽ/
tem: sperabant etiam audire ipsum referentez
statuꝫ alterius vite: quẽ omnes scire desiderãt:
⁊ quia in hoc gloria christi manifestat de quo
dolebant pncipes populi. Ideo dicitur. a
Cogitauerũt autez pncipes sacerdotum vt La
zarum interficerent ⁊c. Ex quo patet eorũ ma
lignitas: quia volebant interficere illum quem
deus viuificauerat ad occultandum miraculũ
Si autem queratur: quare magis Lazarum p/
sequebantur quã cecum illuminatuꝫ de quo di
tum est. ix. cap. ⁊ languidum sanatũ de quo fuit
dictum. v. cap. Dicendum ꝙ hoc erat q2 Laza/
rus erat hõ nobilis ⁊ famosus: ⁊ iõ miraculum
in ipso factũ erat magis publicum ⁊ famosum.
b In crastinuꝫ. Hic describitur honor exhibi
tus Christo in turbe obuiatione: ⁊ diuiditur in
duas: quia pmo describitur ipsa obuiatio. Se/
cũdo subditur huius obuiationis ratio: ibi. Te
stimonium ergo. Ergo In prima parte dicitur
sic. b In crastinum autem turba multa: que ve
nerat ad diem festum: quia omnes tenebantur
venire in hierusalem in solemnitate pasce. c
Cum audissent quia Jesus venit hyerosolimaꝫ
Istud fuit. v. die ante pasca illa die accipiebat
agnus ⁊ seruabatur vsq3 ad versperam quarte
decime diei: ⁊ tunc ymolabatur vt habetur Ex
odi. xij. Ideo Christus illa die venit i hyerusa/
lem vbi erat imolandus tanꝗ̃ verus agnus p
nobis vt sic veritas respõderet figure. d Ac/
ceperunt ramos palmarum ꝙ diuina disposi/
tione factum est ad designandum victoriã quã
christus de hoste in proximo erat habiturus:
Unde antiquitus
dabatur ram⁹ pal
me victori in cer/
taminibus. e Et
processerunt obui
am ei: reuerẽter.
f Et clamabant
Osanna. idest sa/
lua obsecro. qa pe
tebant ab eo salu/
tem. g Benedi/
ctus qui venit: In
hoc laudant ⁊ cõ/
fitẽtur eius aduẽ/
tum: Dicere enim
hominis: non est
suum facere: sed tã
tum fateri: ⁊ Ideo
quando deum benedicimus non eum bonum
facimus: sed tantummodo eius bonitatem fate
mur ⁊ laudamus: Dicere autem dei: est suuꝫ fa/
cere scdm ꝙ dicitur Psal. xxxij. Dixit ⁊ facta sunt
⁊ ideo quando deus homini benedicit ei be/
neficium ipendit. h In nomine domini. i.
sicut dominus: non sic autem venit Moyses: s3
tantummodo vt seruus vt habetur Hebre. iij.
capi. vel aliter. h In nomine domini: idest a
deo patre missus ad explendum voluntatem
eius. i Rex israel. in hoc confitentur eius
potentiam tamẽ diminute: quia credebant euꝫ
regnaturum temporaliter ⁊ liberaturum eos
a tributo: ipse autem venit ad regnandum spi
ritualiter: ⁊ ad liberandum totum genus hu/
manum a diabolo qđ erat maius propter hoc
in Psal. cxvij. Ubi ista laus predicta fuit: dici/
tur Benedictus qui venit In nomine domini
deus dominus ⁊ illuxit nobis: in quo exprimi/
tur eius diuinitas ⁊ regnum spirituale. k Et
inuenit Jesus Asellum ⁊ sedit super eum: mo/
dum autem ⁊ qualiter ⁊ per quẽ Christus hũc
asellum habuit. scilicet permissionem discipu/
lorum Euangelista transit quia sufficienter fuit
expressum ab alijs. s. Mathei. xxi. capi. ⁊ mar.
xj. l Sicut scriptum est. Zacharie. ix. cap.
m Noli timere syon ⁊c. h̃ fuit expositũ: Mat-

Sabbato post dominicam de passione Euãgeliuꝫ scdm Joan. xij. ca.

IN illo tempore. Cogitauerũt pncipes sacerdotuꝫ: [a] vt Lazarũ interficerẽt: q2 multi ꝓpt illũ abibant ex iudeis ⁊ credebãt in Jesuꝫ. In crastinũ aũt turba multa: [b] que conuenerat ad diem festuꝫ cuꝫ audissent: q2 Jesus venit. Hyerosolimã [c]: acceperunt ramos palmaruꝫ [d]: ⁊ processerunt obuiã ei [e]: ⁊ clamabãt: Osanna [f] benedictus q venit: i noĩe domini [h]. Rex [i]. Israel [l] Et inuenit. Jesus asellum: sedit sup eũ [k]: sicut scriptũ ẽ [l]. Noli tiere filia syõ [m]

xxj.capi.

a Hoc non cognouerunt discipuli eius: primum idest pro tunc: quia adhuc erant simplices ⁊ illiterati.

b Sed quando glorificatus est Jesus. id est per resurrectionem suam quando fuit gloriosus simul in anima ⁊ corpore: tunc enim aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas vt habetur. Luce vltimo cap.

c Testimonium ergo. Hic ponitur dicte obuiationis ro que fuit promulgatio suscitationis Lazari ipsis turbis per illos qui presentes fuerant in suscitatione ⁊ hoc est quod dicitur.

c Testimonium ergo perhibebat ⁊c. d Pharisei ergo. Hic consequenter ponitur phariseorum zelus siue emulatio cum dicitur.

ecce rex tuus venit sedens super pullum asine. Hec non cognouerunt discipuli eius primum[a]. Sed quando glorificatus est[b]. Jesus: tunc recordati sunt: quia hec erant scripta de eo: ⁊ hec fecerunt ei. Testimonium ergo[c] perhibebat turba que erant cum eo: quando Lazarum vocauit de monumento ⁊ suscitauit eum a mortuis. Propterea ⁊ obuiam venit ei turba: quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisei ergo[d] dixerunt ad semetipsos. Videtis quia nihil proficimus[e]: Ecce mundus totus post eum abijt.[f] Erant autem[g] gentiles quidam ex his qui ascenderant vt adorarent in die festo: Hi ergo accesserunt ad Philippum:[h] qui erat a Betsaida galilee: ⁊ rogabant eum dicentes. Domine volumus Jesum videre. Venit Philippus

d Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos. id est intra se

e Videtis quia nihil proficimus: hoc exponitur dupliciter: vno modo de bono zelo quia aliqui de phariseis in eum crediderant vt patet Joannis. iij. cap. de nicodemo. Et isti volebant alios retrahere a christi persecutione: quasi dicat quantumcunque laborauerimus ad eum impediendum: nihil tamen proficimus ⁊ ideo videtur quod sit factum diuinum: Cui simile dictum fuit Gamalielis retrahentis iudeos a persecutione Apostolorum vt habetur actuum v. capitu. Discedite ab hominibus istis ⁊ finite illos: quoniam si ex hominibus est consilium hoc opus dissoluetur: si autem ex deo est non poteritis dissoluere: ne forte ⁊ deo repugnare videamini. Alio autem modo exponitur de malo zelo quantum ad illos qui non crediderant christo ⁊ ideo inuidia moti talia dicebant.

f Ecce mundus totus post eum abijt. Sermo est hyperbolicus ad exprimendum quod multi Christum sequebantur.

g Erant autem: Hic ostenditur glorificatio christi a gentilibus: ⁊ diuiditur in duas: quia primo exprimitur eorum deuotio: Secundo christi responsio: ibi: Jesus autem respondit. In prima ergo parte dicitur: sic.

h Erant autem quidam gentiles ex his qui ascenderant vt adorarent in die festo: Nam aliqui de gentilitate conuertebantur ad ritum iudeorum qui dicebantur proseliti ⁊ isti tenebantur eê in solennitate paschali: sicut ⁊ alij. Dicuntur enim hi gentiles quia remanebat eis nomen pristinum. Aliomodo exponitur hoc ⁊ melius de gentilibus secundum veritatem quia templum pro sui sanctitate habebatur in reuerentia a gentilibus qui erant in circuitu. Judeorum vt habetur secundo Machabe. iij. capitu. ⁊ Ideo multi de eis ascendebant adorare in Hyerusalem ⁊ maxime in solennitate paschali: non tamen admittebantur ad esum agni pascalis nisi prius dimisso ritu gentilitatis essent circuncisi vt habetur. Exodi. xij. cap. Isti igitur quia audierant christi miracula: Ideo volebant eum videre ⁊ eius doctrinam audire: ideo subditur.

h Hi ergo accesserunt ad Philippum: quia videbant eum mansuetum et pium: et Ideo prius ei exposuerunt suum desiderium.

i Venit philippus ⁊ dixit Andree. quia Andreas principalior erat ipso cum esset primus Christi discipulus ⁊ per eum fuerat conuersus vt dictum est supra capitulo primo: ⁊ ideo volebat circa hoc agere de eius consilio: ⁊ maxime quia forte memor erat verbi Christi dicentis Apostolis Mathei. x. capitulo. In viam

gentium ne abieritis: propter quod ipse Christo nolebat hoc nunciare proprio capite.

l Andreas rursum et Philippus dixerunt Jesu hoc diuina dispositõe factum est ad prenosticandum quod gentiles erant in proximo adducendi ad fidez Christi per predicationem Apostolorum.

l

f Jesus autez respondit. eis dicẽs Hic ponitur Christi responsio in quo primo denunciat suam passionem: Secũdo exhortatur ad eius imitationem: ibi: Qui amat animam.

et dixit[i] Andree. Andreas rursum et philipus dixerũt Jesu[k]. Jesus autem respondit. eis dicẽs[l]. Uenit hora vt clarificetur filius hominis.[m] Amen amen dico vobis: nisi granũ frumenti cadens in terra mortuum fuerit: ipsum solum manet.[n] Si autem mortuum fuerit: multũ fructum affert.

Alia pars textus.

Qui amat animam[o] suam: perdet eam:[p]

Circa primuz sciendum quod xps Respondendo denunctationi sibi facte de gentilium deuotione prenunciauit suam passionem: quia immediate post illam gentiles erãt recipiendi ad fidem: et hoc est quod dicitur.

m Uenit hora vt clarificetur filius hominis: Amen amen dico vobis: in passione fuit clarificatus per signa ostensa in solis obfuscatione in terremotu: et sepulcrorum apertione: et veli templi scissione: fuit etiam clarificatus in sua resurrectione et ascensione: secundum quod dicitur Philippen. secundo capitulo. Humiliauit semetipsum: sequitur. propter quod et deus exaltauit illum. et dedit illi nomen quod est super omne nomen. Fuit etiam clarificatus in gentilium conuersione qui eius deitatez confitentur: propter quod vbiqz ibidem subditur: Et omnis lingua confiteatur. Et quia Christus preuidebat ista futura in proximo: Ideo andiens deuotionem Gentilium qui iam erant dispositi ad credendum dixit

m Uenit hora: sicut aliquis videns messes dispositas ad collectionem dicit: Uenit hora vt mittantur falces. Uerum tamen per congruuz exemplum ostendit quod mors eius debebat preuenire conuersionem gentilium dicens.

n Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit ipm. solũ manet: quia non facit fructus multiplicationem nisi per suam precedentem corruptionem: sic mortuo Christo quo ad suam humanitatem: multiplicata est fides in gentilibus: vnde simile est ac si christus expresse dixisset: Isti gentiles qui modo volunt venire ad me post mortem meam venient ad me per fidem.

o Qui amat aĩaz suam. perdet eaz. Hic hortatur christus ad sue mortis imitationem: Ad cuius intellectum sciendũ quod amare aliquem est ei velle bonum: et si bonum volitum sit vere et simpliciter bonum: est verus amor et aliter nõ. sunt autem quedam hominis bona que sunt bona simpliciter et vera que sunt bona spiritualia: quedam autem sunt bona secundum quid vt tẽporalia bona corporalia et mundi delectabilia et secundum hoc Augustinus exponit dupliciter hanc litteram. Primo sic:

o Qui amat animam. scilicet vere quo ad spiritualia. p Perdet eam. in presenti non formidans sustinere mala presentis vite pro christo. vnde dicit: Si cupis vitam tenere cuz christo noli mortem timere pro christo. In morte enim dicitur quodammodo animam perdi quo ad presentem vitam quia separatur a corpore. Alio modo exponitur ad sensum contrarium.

Expositio literalis.

p Qui amat animam suam: scilicet non vere volendo sibi delectabilia huius mũdi. p Perdet eaz in futuro quia priuabitur vita beata. Et secundum hunc sensum dicit Augustinus? Noli amare. scilicet animam in hac vita ne perdas eam in eterna vita. Et vltima expositio magis conuenit textui: quia sequitur: Qui odit aĩam suam in hoc mundo in vitã eternã custodit eam.

Sequitur in glosa: Et ideo quando prius dixit: Qui amat etc.

Et Jdeo quando prius dixit: qui amat animam suam: sub intelligitur in hoc mundo: et quando subditur perdit eam intelligitur in futuro. Et quod debeamus ipsum imitari in passione ostendit per rationem dicens. a Si quis mihi ministrat me sequatur. q. d. Rationabile est quod minister sequatur dominum. Et cum hoc ostendit huius sequele premium: ipsam. s. beatitudinem dicens. Et vbi ego sum: quia Christus in quantum deus essentialiter ipsa beatitudo est: et quantum ad humanitatem erat actu beatus in anima que est principalior pars hominis: Jdeo ipsa anima aliquando nominatur homo vt habetur. x. Ethi. a Si quis mihi ministrat: mihi ministrat: obediendo mandatis meis. b Honorificabit eum pater meus: Honor enim datur homini ab aliis hominibus in vita presenti in testimonium virtutis: Sed honor datur a deo in gloria celesti in premium virtutis. c Nunc anima mea. Hic ostenditur qualiter Christus glorificatus est a patre. Et diuiditur in duas: quia primo ponitur huius glorie petitio: Secundo subditur ipsius promissio: ibi: venit ergo. Circa primum Christus premittit sue petitioni ostensionem affectionis naturalis ad declarationem vere humanitatis in ipso dicens. c Nunc anima mea turbata est: Turbari. n. aliquem dicitur quando commouetur: Jdeo mare motum dicitur turbatum in Christo autem pars sensitiua dimittebatur agere quod erat sibi proprium: Jdeo iminente passione affectus sensitiuus commouebatur timore ex horrore naturali: et hoc est quod dicitur hic anime turbatio: tamen ista turbatio non erat contra rationem sed magis conueniens rationi et per rationem excitata: ad ostendendum veritatem humane nature vt dictum est: et ad merendum nostram redemptionem: sicut et alie afflictiones Christi: et quia dixerat alios Jmitari mortem suam: ne forte aliquis ei diceret. Secure potes mortem subire: quia nihil mali sentis: Jdeo contrarium voluit ostendere per talem turbationem: et per consequens non est recedendum ab eius imitatione propter naturalem horrorem. d Et quid dicam? quasi dicat secundum appetitum sensitiuum factam hanc petitionem. e Pater saluifica me ex hac hora. liberando me a passione iminente: verumtamen quia secundum appetitum rationalem qui dominabatur in eo volebat pati propter obedientiam patris: et propter humani generis salutem: Jdeo aliter loquitur dicens. f Sed propter hoc veni in horam hanc: quasi dicat ad hoc veni in mundum vt patiar propter predicta: Jdeo orando dicit. g Pater clarifica nomen tuum. i. fac illud in quo relucet gloria tui nominis. s. passionem filii in qua ipse pater est clarificatus et per consequens filius qui est idem cum patre in substantia: quia per passionem filii diuulgatam per Apostolorum predicationem noticia patris et filii et spiritus sancti diffusa est per totum orbem. h Uenit ergo. hic ponitur glorie petite promissio: et diuiditur in tres: quia primo ponitur vox patris gloriam promittentis. Secundo opinio turbe de illa voce varie sentientis: ibi: turbe ergo. Tertio expositio prolate vocis: ibi: Respondit Jesus Circa primum sciendum quod illa vox fuit formata a tota trinitate cum eius opera sint indiuisa: verumtamen dicitur vox patris: quia fuit formata ad representandum personam eius et hoc est quod dicitur. h Uenit ergo vox de celo: a deo patre modo predicto. i Et clarificaui: quia Christus non clarificauit semetipsum vt pontifex fieret: vt dicitur hebre. v. ca. sed pater clarificauit eum primo in miraculis in vita Christi factis. k Et iterum clarificabo: quia postea clarificauit eum in morte per signa diuinitatis ostensa resuscitando eum et exaltando eum ad celum. l Turba ergo. Hic ponitur opinio diuersa de illa voce: Jn illa turba aliqui erant magis rudes qui tantum sonum vocis perceperant non significationem et quantum ad illos dicitur. l Turba ergo que stabat et audierat: dicebat tonitruum factum esse. i. aliquid per modum soni confusi. m Alii autem magis perspicaces intellexerunt articulationem vocis et isti. n Dicebant: Angelus ei loquutus est: credebant. n. eum esse purum hominem. et ideo dicebant angelum ei loqui: sicut aliquando in scriptura dicitur quod Angeli prophetis loquebantur. o Respondit Jesus:

et qui odit animam suam in hoc mundo: in vitam eternam custodit eam. Si quis mihi ministrat me sequatur:[a] et vbi sum ego illic et minister meus erit Si quis mihi ministrauerit: honorificabit eum pater meus.[b] Nunc anima mea[c] turbata est Et quid dicam:[d] Pater saluifica me ex hac hora[e]: Sed propter veni in horam hanc.[f] Pater clarifica nomen tuum:[g] Uenit ergo vox de celo dicens.[h] Et clarificaui:[i] et iterum clarificabo[k] Turba ergo que stabat: et audierat[l] dicebat tonitruum factum esse. Alii[m] dicebant. Angelus ei loquutus est.[n] Respondit. Jesus:[o] et

Dixit. Nō propter me venit hec vox:[a] sed pp vos[b]. Nunc iudiciū est mūdi[c]: nunc princeps huius mūdi eiciet foras[d]. Et ego si exaltat⁹ fuero a terra[e]: oīa trahā ad meipsum[f]. Hoc aūt dicebat significās qua morte esset moriturus[g] Rn̄dit ei turba[h]. Nos audiuimus ex lege: q2 xp̄s manet in eternuz[i]. Et quō tu dicis: oportet exaltari filiū hoīs[k]? Quis est iste filius hominis? Dixit ergo eis iesus[l]. Adhuc modicū

Hic ponit̄ expositio audite vocis: ⁊ diuidit̄ in tres: q2 p̄mo ponit̄ xp̄i expositio. Scd̄o iudeoꝝ cōtradictio: ibi: Nos audiuim⁹. Tertio xp̄i responsio: ibi: Adhuc modicū. In prima p̄te ostēdit xp̄s ꝙ non erat tonitruū: nec sonus confusionis sicut aliqui credebant: sꝫ vox diuina ꝓpt̄ instructionē p̄pli circūstantis: vt cognoscerēt ipsuꝫ iesum esse veꝝ xp̄m: cui de celo dabat̄ testimoniuꝫ: ⁊ hoc est qđ dicitur. a Non ꝓpt̄ me hec vox venit. q2 vox fit ꝓpter instructionem alicuius. xp̄s aūt instructione nō indigebat sꝫ qđ deus: sꝫ nec ī quātū hō: q2 ab īstāti ɔcēptōēs oīa p̄fecte cognouit q̄ cognoscit deus scientia visionis. Ideo vox illa nō est fcā propter eius instructionē: q2 sciebat se p passionem glificandū a patre. b Sed ꝓpter vos. i. propter instructionē vestram. c Nūc est iudicium mundi. i. iudiciū discretionis: q2 tēpore passionis xp̄i discreti sunt fideles credētes ab obstinatis p infidelitatē. In futuro āt erit iudiciū condēnationis infideliū: ⁊ premiationis credentiū. Uel aliter. c Nunc iudiciū ē mūdi. idest pro mundo quātum ex diuina sentētia mundus a ptāte diaboli ereptus est in passiōe xp̄i: ideo subdit̄. d Nunc princeps mundi eicietur foras. Diabolus eni hic dicit̄ p̄nceps: non ꝙ sit dn̄s substantie mundi: sed hominum mundialiter viuentiū inquantū se subijciūt ei per pctm̄: Dicit̄ eiectus diabolus p passionem xp̄i: per quā aperta ē ianua glie: ⁊ sic diabolus: non pōt impedire sanctos a ɔsecutione glie sic faciebat ante: tñ p̄mittit̄ tentare hoīes ad exercitium ⁊ meritum electoꝝ. e Et ego si exaltatus fuero a terra. s. in cruce: vbi exaltatus est moriens in aere debellando aereas ptātes. Dicitur etiā in cruce exaltatus: q2 per hoc meruit glificationē ⁊ exaltationē sui corporis: subiecta est sibi multitudo gentiū p fidē: vt habetur ad Phili. ij. ca. Propt̄ qđ ⁊ deus exaltauit illū ⁊c. seq̄t̄: ⁊ oīs lingua cōfiteat̄: q2 dn̄s iesus xp̄s in gloria est dei patris. f Omnia traham ad meipsum. ex amore eni in cruce ostenso ad genus humanū habet cām attractiuā mentium. g Hoc aūt dicebat significans qua morte eēt moriturus. ista sunt verba euāgeliste: interpretantis quid xp̄s itelligeret per illam exaltationem. s. suam crucifixionē. h Rn̄dit. hic ponitur iudeoꝝ cōtradictio arguentiuꝫ ex eius morte: audito ꝙ ipse nō eēt xp̄s dicentium. i Nos audiuim⁹ ex lege: ꝙ xp̄s manet ī eternū: noīe legis Iudei aliqn̄ accipiunt totū vetus testamentum: ⁊ non solum q̄nqꝫ libros moysi: qui a proprietate dicuntur lex. In prophetis auteꝫ fit mētio de eternitate christi: vt patet Isai. ix. Et vocabitur nomen eius admirabilis: consiliarius: deus fortis: pater futuri seculi: p̄nceps pacis: multiplicabitur eius imperium: ⁊ pacis non eris finis. Similiter Daniel. vij. cap. Potestas eius potestas eterna ⁊c. Et Michee. v. cap. Et tu bethleem ephreta ⁊c. sequitur ex te mihi egredietur qui sit dominator in israel: ⁊ egressus eius ab initio a diebus eternitatis: talis autem permanentia videtur contrariari morti. Ideo arguunt.
k Et quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis. idest mori in cruce: quasi dicāt si tu loqueris de teipso sequitur ꝙ tu nō sis Christus qui manet in eternum. Si autem loquaris de alio: dic nobis quis est iste filius hominis: lꝫ enim Christus non vocauerit se in isto loco filium hominis: tamen cōmuniter sic se vocabat. Et ideo iudei repetēdo verba eius hoc addiderunt. Si autem queratur qualiter iudei intellexerunt ꝙ Christus suam futuram vocaret exaltationem. Dicendum ꝙ prouerbium erat apud iudeos ꝙ crucifixio vocabatur exaltatio: ⁊ adhuc homines tali modo loquendi vtuntur sicut cum aliquis imprecatur alteri suspensionem dicit ei: tu sis in altum eleuatus. sequitur.
l Dixit ergo eis Jesus. Hic ponitur Christi responsio in qua cōmendat eos de aliquali cognitione christi per scripturas: quantū ad eius eternitatē. Sed ostendit eam impfectā dicēs.

lumē in vobis est[a]. Ambulate[b] dum lucem habetis[c]: vt non tenebre vos comprehendant[d]. Et qui ambulat i tenebris[e] nescit quo vadat[f]. Dum lucē habetis credite in lucē[g]: vt filij lucis sitis[h]. hec locutus ē iesus: ꝛ abijt[i]: ꝛ abscondit se ab eis[k].

a Adhuc modicum lumen in vobis: q2 non intelligebant mortem xpi ꝛ passionē in humanitate stare simul cum deitatis eternitate: ꝛ tū vtrunqꝫ ponit scriptura de xpo. De eternitate iaꝫ dictū est. de eius passione scribitur Isai. liij. ca. Tāq̄ꝫ ouis ad occisionē ducetur ꝛc. Et ꝫm antiquos doctores hebreoꝝ totuꝫ illud ca. xpo ad litterā itelligit ab illo loco qui ponit capitulo precedenti. Ecce intelligit seruus meus ꝛc. Similiter Daniel. ix. cap. expresse dicit passio xpi ꝛ post ebdomadas. lxxij. occidet xp̄s. Et ideo monet eos ad querendū pfectam cognitioneꝫ de xp̄o dicens. b Ambulate. i. in cognitione proficite. c Dum lucē habetis. i. me presentialiter qui sum lux illuminans per veritatem doctrine ꝛ lumen gratie. d Ut non tenebre vos comprehendant. s. ignorantie ꝛ culpe.
e Et qui ambulat in tenebris. s. predictis.
f Nescit quo vadat: q2 declinat a rectitudine vie. g Dum lucem habetis credite in lucem idest in meipsuꝫ. h Ut filij lucis sitis: p imitationem ꝛ gratie adoptionem. i Hec locutus est iesus ꝛ abijt. q2 non recipiebant eius doctrinam. k Et abscondit se ab eis. eodem modo: ꝛ eisdem causis sicut dictum ē cap. viij. ꝛ. x. Sed non videt verum: q2 supra se abscondit eo qꝺ vellent occidere eum. hic autem non dicitur hoc. Dicendum ꝙ ipse videbat cogitationes eorum ad hoc tendentes: lꝫ adhuc non prupissent in opere: Et ideo voluit eos p̄uenire se abscondendo: quia nondum venerat hora passionis sue ꝛc.

Expositio moralis.

¶ Cogitauerunt aūt p̄ncipes sacerdotum vt Lazarum interficerent ꝛc. Augu. O ceca seuitia quasi dn̄s suscitare potuerit mortuum: ꝛ nō possit occisum. Ecce vtrūqꝫ dn̄s fecit nā Lazaꝝ mortuū: ꝛ seipsum occisum suscitauit. In crastinum autem conuenerat: nā qn̄ aliqs insolens perfecte conuertit ad deū alij plures animari solent ad simile faciēdū. Acceperūt ramos oliuarum: per quos significat leticia: ꝑpter qꝺ p istos significātur illi qui gaudent ꝛ deum laudant de mutatione tali: Osanna clamare: ē salutem supnā a dn̄o postulare: nam osanna interpretatur obsecro salua: p asellum q erat oneribus assuetus: significat iudea: que legis oneribus erat subiecta: de quo dicit petrꝰ Act. xv. Quid tentatis imponere iugum sup ceruiceꝫ discipuloꝝ ꝙ neqꝫ nos: neqꝫ p̄res nostri portare potuimus. Erāt gētiles quidam ꝛ sequit. Dn̄e volumꝰ iesuꝫ videre ꝛc. Augu. Ecce volunt eum iudei occidere: ꝛ gentiles videre: sed ꝛ illi ex iudeis erāt qui clamabant: benedictus qui venit in nomie dn̄i. Ecce isti ex circuncisione: ꝛ illi ex preputio velut duo parietes de diuerso venientes ꝛ in vnam fidē xpi parati osculo cōcurrentes: Ideo seqt. Uenit hora vt clarificetur filius hominis Clarificatus est eni in ecclia ex iudeis ꝛ gentilibus collecta. Qꝺ sequitur morale est vsqꝫ ibi. Et ego si exaltatus fuero a terra omnia trahaꝫ ad meipsum ꝛc. Nā amore quo pro nobis passus est trahit nos ad ipsum sicut magnes lapis trahit ad se ferrū ꝛc. sic omnia trahit ad se: nā homo dicit omnis creatura. Marci vlti. cap. Predicate euangeliū omni creature. i. oī hōi: sicut fuit expositum ibi: dicit ergo eis iesus adhuc modicum lumen vobis est ꝛc. Moraliter attritus de peccatis modicū lumen habet ꝑpt qꝺ vsqꝫ ad contritioneꝫ pfectā dꝫ ꝑcedere ne cōprehendant eū tenebre per recidiuū mortal culpe. Dilexerunt enim magis gliam hoīuꝫ q̄ꝫ gliaꝫ dei ꝛc. Isti hodie multos hn̄t sequaces. s. pro mūdi glia se ꝛ sua ꝑdigaliter exponentes ꝛ parum aut nihil p merēda dei glia faciētes.

¶ Questio fratris Atonij betontini. Qui odit aīam suam in hoc mundo in vitā eternā custodit eam. Joā. xij. cap. Ex qbus verbis q̄rit: vtrū post hanc vitā aīe de peccatis ꝯterāt. Ad qꝺ breuiter rn̄det. Ex snia Tho. ꝛ Alexani ꝙ in ꝯtritione tria sunt ꝯsideranda eius. s. gn̄s q2 est dolor: eius forma que est actus virtutis gr̄a informatus: eius efficatia q2 est actꝰ meritoriꝰ ꝛ sacramentalis: ꝛ quodāmō satissatorius: post

igitur hanc vitã aie q̃ sunt btẽ ɔtritionẽ hñt non pñt:qꝛ carent doloꝛe ꝑpt gaudiũ plenitudinez. Que võ sunt in inferno:carent ɔtritõe:etiãz si doloꝛẽ hẽant:qꝛ deficit eis grã doloꝛẽ ĩfoꝛmãs: que võ sunt in purgatoꝛio doloꝛẽ hñt grã ĩfoꝛmatũ: sꝫ nõ meritoꝛiũ:qꝛ nõ sunt ĩ statu merẽdi. In hac aũt vita oĩa tria pdcã ĩueniri pñt:vñ de pe.dist. vij.di.Tps võ penitentie est vsqꝫ ĩ vltimũ articulum vite. Et Aug.in li. de pnĩa dic. Studeat qsqꝫ sic delicta sua coꝛrigẽ: vt post moꝛtez nõ oꝫ tollerare: idcirco dñs ad peccatoꝛes ait. Qui odit aiãz suã in hoc mũdo ĩ vitã eternã custodit eam.

Expositio litteralis.

Dñica in palmis. Euãgelium ſm Mat.xxj.ca.

In illo tpe Cũ appropinquassꝫ iesus hierosolimis[a] ⁊ venisset betphage:ad montẽ oliueti[b]:tũc misit duos discipulos[c] dicens eis. Ite in castellũ qd̃ contra vos est:⁊ statim inuenietis asinam alligatam[d]:⁊ pullũ cuz ea. Soluite ⁊ adducite mihi. Et si qs aliqd dixerit vobis:dicite quia dñs his opus habet et confestim dimittet vos Hoc aũt totũ factũ est[e] vt adimpleret qd̃ dcm̃ est per pꝛophetã dicẽtẽ Dicite filie syon. Ecce rex tuus venit tibi mãsuetus sedẽs[f] sup asinã ⁊ pullũ filiũ subiugalis Euntes aũt discipuli fecerũt: sicut pꝛeceperat illis iesus:⁊ adduxerũt asinam ⁊ pullũ: ⁊ impo suerunt super eos vestimenta sua:⁊ eum desuper sedere fecerunt.

triendum ⁊ ad manendum tpe quo non vacabant cultui diuino in hierlm ex loco illo. c Misit discipulos dicẽs. Ite in castellũ ⁊c. idest ĩ hierlm:que erat clausa triplici muro cũ pꝛopugnaculis ⁊ foꝛtalicijs ad modũ castri vt hꝛ.iiij. Regũ. ⁊ iõ dicitur castellum. d Et statim inuenietis asinam ⁊c. Ista asina erat cõmunis pauperibꝰ non habẽtibꝰ animalia: ⁊ qui opabatur in ea dabat sibi pabulum ⁊ facto opere reducebat ad locũ determinatum vt alius indigens possꝫ reperire eam ⁊ pullus eius nutriebatur cum ea pꝛo filii opere. e Hoc autem factum est vt adimpleretur qd̃ dictũ est per zacha. ix.

Hic ponitur ab euangelista veritas adimpletionis pꝛophetie que ponebatur zacha.ix.cap.⁊ hoc oñditur duplici signo:scd̃a ibi. Plurima aũt turba. Circa qd̃ sciendũ ꝙ signum aduentus xpi in hierusalez ad redẽptionem populi fuerat pꝛedcm̃: ⁊ celebri fama diuulgatum.zacha.ix.cap. videlꝫ ꝙ xps venturus erat in hierusalem in paupertate et humilitate sedens super asinam ⁊ pullum eius ⁊ ideo legis periti hoc videntes in ipsum xpm adimpletum ostendunt se contẽptoꝛes sue maiestatis:qꝛ non receperũt eũ: sed magis tanq̃ deceptoꝛes psecuti sunt ⁊ hoc est qd̃ dicitur. a Et cum appꝛopinquasset hierosolimã.s.xps ⁊ discipuli eius. b Et venisset Betphage ad montem oliueti:mons oliueti est ꝑpe hierlm distans ab ea per vnũ miliare:qꝛ dicit Act.i.c. ꝙ distat tm̃ ab ea pariter sabbati:ꝙ ɔtinet mille passus: qꝛ faciũt vnũ miliare Betphage ẽ q̃dam parua villa in descensum montis oliueti versus hierusalem:⁊ erat villa sacerdotum: qꝛ lꝫ sacerdotes non haberẽt hereditates ad excolendum:habebãt tñ domos ad animalia nu

cap. Dicite filie syon ⁊c. hoc est ciuitati hierusalem que dicebatur filia syon: qa in monte syon erat foꝛtaliciũ ciuitatis illius: ⁊ ꝓtegebatur ciuitas ab illa pte:sicut filia a matre. Considerandũ etiãz ꝙ hic accipitur continens pꝛo ɔtento.s. ciuitas pꝛo habitantibus in ciuitate. f Ecce rex tuus ⁊c.idest chꝛistus:quia hec auctoꝛitas a doctoꝛibus hebꝛeis exponitur ad literam de chꝛisto. g Sedens super asinam ⁊ pullum ⁊c.non qꝛ sederit super vtrũqꝫ simul sed successiue: quia pꝛimo sedit super pullum qui tamẽ nõ erat domitus: quia adhuc non fuerat applicatus humanis vsibus: vt habetur Marci.xj.capi. Et Luce.xix.ideo postea sedit super asinam. hoc autem factum est in figura:quia per pullum significabatur populus gentilis: qui non fuerat subiectus iugo legis:per asinam võ populus iudaicus qui laboꝛauerat sub lege. ad hoc autẽ veniebat chꝛistus vt vtrũqꝫ populum subiugaret sibi per fidem catholicam.

Sequitur Plima aũt.

a Plurima autez turba. Hic ponit̃ ſm ſignũ qȏ dictũ fuerat per zacha. ꝙ chriſto aduenıẽte ſup̱ aſinã ⁊ pullũ ciuitas Hyeroſolima exulta/ret ⁊ letaretur: ⁊ hoc factũ fuit tũc vt dı̄ hic. Et hoc pꝫ tn tribus p̄rio qꝛ dı̄ hic. Plurima turba ſtrauerũt veſtimẽta in via ⁊ hoc fuit in ſignũ exultatio nis ⁊ honoꝛis: ⁊ ne aſina ⁊ pullus offenderent ad la pides. Scd̃o in eo qȏ dı̄. b Alij ãt ce debãt ramos d̃ ar boꝛibꝰ ⁊c̃. Uiridi/tas ráoꝝ erat ſignũ letitie ⁊ exultatõis. Tertio ĩ eo ꝙ dı̄. c Clamabãt dicẽtes. Oſanna filio dauid. Oſanna ẽ v̓bũ hebꝛaicũ cõpoſitũ ex oſi ꝙ ẽ ſalua: ⁊ anna qȏ ẽ aduerbiũ optãdi ⁊ valet vtinã: ⁊ dı̄ Oſanna remota vltĩa lr̃a pꝛime di/ctõis: vñ ẽ ibi cõpoſitio ex coꝛrupto ⁊ integro: ⁊ iõ tm̃ valet Oſanna q̃ztũ vtinã vel obſecro ſal ua: ⁊c̃. de qua ſalute itelligit̃. ſubtiliter. d Bñ dictus q̃ venit in noı̃e dñi qꝛ xp̃s veniebat ad/dandũ bñdictione celeſtẽ et ſalutem eternam:

Plurima autez turba[a] ſtrauerunt veſtimenta ſua in via. Alij autez cedebant ramos de arboribus[b]: et ſternebant in via. Turbe ãt q̃ p̄cedebant ⁊ q̃ ſeq̃bant clamabant dicẽtes[c]. Oſanna filio dauid benedictus q venit ĩ noĩe domini[d].

Expoſitio moꝛalis

Et cũ appꝛopinq̃ſſꝫ hyroſolimã ⁊c̃. p̱ aſinã q̃ erat oneribus aſueta ſignificat̃ iudea: que legis oneribꝰ erat ſubiecta de quo dicit Petrꝰ actuũ xv. cap. Quid tẽptatis ĩponẽ iugũ ſup̱ ceruicez diſcipuloꝝ: qȏ neqꝫ nos neqꝫ p̃res poꝛtare poꝛ tuimus: p̱ pullũ v̓o de quo dı̄. Marci. xj. capi. In quo nemo ſedit ſignificat̃ pp̃ls gẽtilis q nõ erat ſubiectꝰ oneribꝰ legis: xp̃s aũt ſup̱ vtrũqꝫ ſedit qꝛ ex ambobus vnã eccleſiã ſibi ſubiectaꝫ fecit: Et ĩpoſuerũt veſtimẽta ſua ⁊c̃. ſ. ap̄li p̱ quorũ veſtimẽta ſignificat̃ eoꝝ doctrina q̃ recepta a iudeis ⁊ gẽtilibꝰ ſedit in eis xp̃s: Plurima ãt turba ſtrauerũt veſtimẽta ſua ⁊c̃. Greg omelia. xxiiij. Quid ſunt terrena oĩa niſi q̃dã coꝛp̱is indumẽta: veſtimẽta igit̃ in via ſternẽ eſt in via vite pꝛeſentis bona terena paup̱ibus erogare Ramos d̃ arboꝛibꝰ cedẽ eſt ſanctoꝝ exẽpla accipere Oſanna clamare ẽ ſalutẽ ſup̱nã a dño po/ſtulare nã Oſanna iterpꝛetatur obſecro ſalua.

¶ Queſtio fratris Antonij Betontini.

Alij aũt cedebãt ramos de arboꝛibus: ⁊ ſterne/bant in via Matthei. xxj. cap. Sup̱ q̄bus v̓bis q̃rit̃. Cur alma mr̃ eccleſia hãc q̃libet anno fien dã celebꝛitatẽ voluit ĩſtituẽ. Ad qȏ bꝛeuit̃ tribꝰ rationĩbus rñdet̃. Pꝛimo rõne cõfoꝛmationis qm̃. n. vt beatꝰ Job. vij. cap. dicit Militia eſt vita hominis ſuper terrã: Et p̄cip̱ue tempoꝛe penitentie quando magis ac magis a demonibꝰ ĩpugnat̃ vt igit̃ foꝛtes manemus in p̄lio ſignũ voluit demõ/ſtrare victoꝛie: cũ palmis. n. victoꝛes coꝛonabant̃ antiqtus: adeo vt ſpon/ſus xp̃s aĩe ſue ſpõſe illud cãticoꝛum vij. ca. dicere poſ/ſit. Statura tua aſſimulata eſt palme ratione rectitudĩs. Scd̃o rõne letificationis: Nã q ſtadio currũt cũ bꝛauiũ tangẽ vel ſaltem aſpicẽ p̃ñt p̱fecto letant̃. Cũ igi̓ palma vite eterne ſignificet bꝛauiũ eã nõ ſolũ vidẽ: ſꝫ ẽt tenere nos oꝛdinauit eccleſia q̃tenꝰ foꝛtius pugnãtes in p̃ñti cũ inimicis foꝛtius curẽtes ad bonum bꝛauiũ palme poꝛtemꝰ in gl̃ia ⁊ cũ ſc̃is poꝛtãti/bus palmam ſtemus in eterna letitia. Et p̱inde apoc. vij. cap. ſcribit̃ Uidi turbã magnã quã dinumerare nemo poterat ex oĩbus gẽtibꝰ: ⁊ tri/bubus: ⁊ pp̃lis: ⁊ lĩguis ſtantes añ tronũ dei in cõſpectu agni amictis ſtolis albiſ ⁊ palme ĩ manibus eoꝝ. Ultio rõne nr̃e ĩſtructiõis: p̱ hãc. n. ſolẽnitatẽ palmaꝝ ĩſtruimur q̃libet anno vt iu/deos confundamꝰ: q hodie dño clamauerunt Oſanna in excelſis. Oſanna ſm Hyer. dictũ ẽ hebꝛaicũ ⁊ ẽ ꝯpoſitũ ex itegro ⁊ coꝛrupto Oſi. eni apud hebꝛeos: idẽ ſonat ꝙ obſecro ⁊ anna idẽ ẽ qȏ ſalua: Uñ oſanna q̃ſi idẽ obſecro ſalua ĩ excelſis vñ deſcẽdiſti. Sed ⁊ feria ſexta ſequẽti clamauerũt. Crucifige Crucifige eum ⁊ iõ q̃ꝛ q̃ꝫ nõ debeãt ad xp̃ianiſmũ cogi: tñ debent apud xp̃ianos ꝯfundi Tũ vt tp̄e paſſiõis nõ app̱eant ex̃ vel ap̱iant hoſtia vel feneſtras. vt in ca. Nullus Ex̃ de iudeis habet̃: Tũ vt deferant ſignata veſtimẽta. Tũ vt obſeruẽt nonnulla alia q̃ h̓ cã bꝛeuitatis omitto. Per hãc ẽt celebꝛitatẽ ĩſtruimur vt p̱ſperitatẽ mũdanã ſalubꝛi exẽplo tẽperemꝰ: xp̃s. n. tm̃ honoꝛẽ ſuſcipiẽs nõ ĩ pallofredo: nõ ĩcurru aureo: vt ioh̃. Chriſo. ait: Sꝫ ſup̱ aſinã ⁊ pullũ ſedẽ voluit: ⁊ vidẽs ciuitatẽ ierlm̃ ſup̱ eam amariſſime fleuit. Uñ Ber. ait Diſcamus ĩ nulla letitia huiꝰ ſc̃li fiduciã eẽ ponendã ſciẽtes: qȏ extrema gaudij luctꝰ occupat. Per hãc igit̃ palmaꝝ feſtinationẽ ĩſtruimur ꝙ ma/

gis ad ꝓpositū est vt pacē ꝛ ꝯcordiā inter nos habeamus.qd.n. p palmā nisi pax ꝛ ꝯcordia de/signat ppea ꝺ xp̄o Criso.ait. Non hꝫ icircuitu splēdētes gladios aut certe ornamēta terribiliū armatorum:Sed quid per ramos frondentes:testimonia pacis ꝓfecto oia elemēta vel lr̄e palme ad pacē xp̄ianū pplm̄ vocant. Quid.n.per.p.nisi qꝫ p̄sto remittendū ꝛ dimittēdum sit odiū significat. teste dn̄o matthe. v.cap. sic dicente: Esto ꝯsentiens aduersario tuo cito.ꝛ quid p.n. Nisi qꝺ cū amore ꝛ benignitate ꝛ hilaritate diligēdꝰ sit inimicꝰ designat. Hinc apl's ad cor.ix.ca.dicit hilarem n.datorē diligit deus. Et qd p.l.nisi lōgeuitas dilectionis monstrat. Nepe nō vē dimittitur odiū qn̄ memoria docet in futurū. Proīde Sapiens Ecclesiastici.x.ca.dicit Ois iniurie pxime ne memineris. Et qd p.m.nisi misericordia denotat q̄ hoc totū qꝺ diximus ad finē ꝑducit Propterea Ambro.ait. sine cā ramū oliue portat:q opa misericordie nō amat. Et iō xp̄s hūiliter ꝛ pacifice ad locū passionis ad inimicos veniens cū palmis voluit recipi vt eū cuꝫ pace sequentes sine odio debeamus ꝯfiteri: hac de cā apl's ad philip.ij.capi.inqt. Hoc eni sentite in vobis qꝺ ꝛ in xp̄o iesu. Quid aple in nobis sic ꝛ xp̄o iesu sentire debemꝰ:ꝑfecto ait ipsi rn̄dēdo:hūilitatē:q̄ cū in forma dei eēt nō rapinam arbitratꝰ ē eē se eq̄lē deo: semetipsum exinanivit factꝰ ē obediēs vsqꝫ ad mortē. Qm̄ obiam aple sanctissime exēplo hūilitatis xp̄i face obligamur.h Hiero.p Paulo rn̄deat dicens. Pre dilectissimi filij mei diligite vos iuicē. Nō eni accepi h ab hoie sꝫ a saluatore h ingt ē p̄ceptuꝫ meū vt diligatis iuicē. In sola.n.dilectione oia virtutū bona ꝯsistūt:sic ex vna radice multi exeunt rami:sic ex charitate oēs gn̄ant virtutes. Si linguis hoiuꝫ loqr inqt apl's ꝛ Angelorū: ꝛc̄.et seqtur:si oēꝫ habuero ꝓphetiā si nouerim oia misteria ꝛ oēm sciam ꝛ si habuero oēꝫ fidē ita vt mōtes trāsferā charitatē aūt nō habeam nihil suꝫ:q verā charitatē hꝫ benignus ē ꝛ patiens. Ille verā.charitatē hꝫ q nō tm̄ ꝓximos diligit p affectionē cognatiōis ꝛ carnis sic Ethnici ꝛ publicani faciunt:sed ita diligit inimicum sicut amicū:in hoc vno potest homo cognoscere si manet in charitate si ipse ab eo diligit qui ab eo aduersatur. Hec ille doctissimus hoium.

¶ Dominica in ramis palmarum passio domini nostri iesu christi sm̄ Mattheum vigesimosexto capitulo.

In illo tempore. Dixit Jesus discipulis suis. Scitis. qa post biduū pascha fiet[a]

¶ Expositio litteralis.

Postqꝫ euāgelista lectionibus. suis euāgelicis declarauit ꝑsonā mediatoris ꝛ vlteriꝰ legē euangelicam a deo datā ad instructionem hois transgressoris: Hic cōsequēter describit ipsius mediatoris passionē p quā solutum est precium nostre redemptionis:ꝛ diuiditur in duas partes:qꝛ primo ostenditur maligna christi cōprehensio per explorationem iudeoꝝ:scdo eius iniusta condēnatio per executioneꝫ gentiliū cap. sequēti: Prima diuidit in quattuor partes. qa primo describitur Christi venditio facta nō ex eius ignorantia sed magis ex ꝯscientia ꝛ volūtate: Secūdo ipsius venditi traditio nō ex displicentia:sed ex charitate:ibi p̄mo aūt die azimorum. Tertio ipsius traditi cōprehensio non ex ipsius impotētia:sꝫ ex sua mansuetudine:ibi. Adhuc eo loquēte. Quarto cōphēsi illusio nō ex eius iniustitia: sed ex eius humilitate:ibi principes aūt sacerdotū. Circa p̄mū quattuor p ordinem ponūtur:p̄mum est ipsius venditionis prenūciatio. Secūdū venditionis consultatio. ibi: Tunc congregati sunt. Tertium venditiōis occasio:ibi: Cum autem esset Jesus. Quartum venditionis modus ꝛ ordo:ibi: tunc abiit vnꝰ ꝛc̄. Circa p̄mum considerandum quod ea que predicta sunt.c.xxv.christus p̄dicauit feria tertia ante passionem suam:ꝛ eadem die predixit discipulis suis passionem suam futuram post duos dies sicut postea fuit completum. Ex quo patet qꝫ non fuit ex ignorantia traditus:sed ex sua presentia ꝛ voluntate vt dictum est: ꝛ hoc est quod dicitur.

a Scitis quia post biduum pascha fiet. id est imolatur agnus paschalis qui debebat imolari vespere. Ferie quinte.a quo incipiebat solemnitas sequentis diei.

a Et filius hoīs tradeť:q2 eadē nocte tradit⁹ est a Juda iudeis. b Ut crucifigať:q2 vlteri⁹ iudei tradiderūt ipsu3 pilato ad crucifigendū c Tunc congregati sunt.hic poniť ipsius vēditionis ꝯsultatio q̄ facta est feria q̄rta añ passionē.ꝛ tunc Jesus nō venit in hyerusalem sicut fecerat alijs tribus dieb⁹ precedentibus:s3 māsit in bethania vt daret iudeis locum tractandi liberi⁹ de morte sua ꝛ hoc est ꝙ dr̄ hic. c Tūc.i. sequēti die postquā dixit Jesus apostoľ verba p̄missa. c Cōgregati sūt principes sacerdotum:q cōceperant erga xp̄m rācore3

ꝛ filius hominis tradetur[a] vt crucifigatur[b] Tūc cōgregati sūt[c] pn̄cipes sacerdotū :ꝛ seniores populi i atrium pn̄cipis sacerdotū[d] q dicebatur Cayphas : et cōciliū fecerūt vt iesu3 dolo tenerent ꝛ occiderent[e]. Dicebant autem . Non in die festo[f]. Ne forte tumultus fieret in populo[g].

Cum autem esset iesus[h] in bethania in domo symonis leprosi[i] accessit ad eu3 mulier[k] habens alabastrū[l] vnguēti p̄tiosi[m]:ꝛ effudit sup caput ipsius[n] recūbētis[o]. Uidentes autem discipuli:indignati sunt[p] dicentes. Ut quid perditio hec[q]? potuit eni istō vnguētū venūdari mľto[r]: ꝛ dari pauperib⁹[s].

die ante passionē chr̄isti vt habetur .iohis.xij. capi. Sed hic recolitur a Mattheo: quia fuit occasio venditionis christi vt dictum est iam. i In domo symonis leprosi: Iste enim non erat leprosus quia ia3 fuerat curatus a christo retinuerat tamen nomen leprosi sic Mattheus. post vocationē ad statum apostolorum adhuc vocabatur Publicanus:vt dictum est supra .x. capi. k Accessit ad eū mulier. Ista fuit Maria soror Lazari vt dicitur Joannis.xij.capi. l habens alabastrum.i.vasculum factū de alabastro qd̄ est genus marmoris candidi q2 tale vasculum optime cōseruat vnguenta in terra illa:ꝛ hoc est ꝙ dicitur. m Unguenti p̄ciosi.i.contētiui vnguenti. Aduertendu3 tñ ꝙ vnguentu3 hic vocatur lachryma fluens de arboribus que est multum preciosa in terra illa: quia valet ad multa medicinalia. n Et effudit super capud ipsius:sicut effunditur aqua rosacea propter refrigeriu3 ꝛ odorem. o Recūbentis.i.residentis in mensa quia faciebāt magnum festum christo ꝛ discipulis eius ꝛ Lazarus qui fuerat resuscitatus ab eo erat vnus de discūbentibus sicut habetur Joannis.xij.capi. p Uidentes autem discipuli eius indignati sunt. Hic ponitur plurale pro singulari fm cōmunem modum loquendi:quia ꝙ vnus de aliqua societate facit tota societas dicitur facere: Solus enim iudas murmurauit vt habetur expressius Joannis.xij. Uel si forte aliqui cum eo murmurauerunt fuerunt ab eo incitati. q Dicentes vt quid perditio hec? Putabat enim iudas vnguentum perditu3 propter hoc ꝙ nō habebat apud se preciu3. r Potuit eni venundari multo Istud expressius ponitur Joannis.xij.capitu. Ubi dicitur ꝙ poterat vendi pro trecentis denarijs v Et dari pauperibus:non dicebat iudas compatiens pauperibus vt habetur Joannis.xij.sed quia dolebat ꝙ

ꝛ odiū vt p3 ex p̄missis.i. ꝛ seniores ppli. Isti erāt iudices ordinarij de qbus supradictū est. xv.cap.in pn̄cipio. d In atriū pn̄cipis sacerdotū q dicebať Cayphas:iste est q p̄mus dederat Judeis ꝯsiliū de morte xp̄i vt habeť Joannis.xj.ca. e Et ꝯsiliū fecerūt vt iesū dolo tenerent ꝛ occiderent:p̄us.n.determinauerāt ip̄m īterficere:sed cōciliu3 q̄rebant de mō faciendi: qualiter possent facē occulte ꝛ sine populi seditione:ꝛ hoc est qd̄ subdiť. f Dicebāt aūt non in die festo.i.in solēnitate paschali iminēte in proximo vt visu3 est. g Ne forte tumult⁹ fieret ī populo:multi.n.pp solēnitatē pasche venerant hyerusalē:ꝛ q2 aliq reputabāt Jesu3 eē vex xp̄3 Alij aūt seducti a sacerdotibus reputabāt eum magnū: ꝛ ideo si occideretur durāte solēnitate paschali timebant periculosam seditionem populi:propter qd̄ cōsulebaut mortē eius vsq3 post festum differri tamen istud consilium postea mutauerunt quia inuenerunt oportunitatem enim capiendi per iuda3 vt dicetur infra. h Cum autem esset iesus:Hic ponitur venditonis christi occasio:Judas eni3 cupidus motus fuit ad christi venditionem:vt posset recuperare per hoc valorem vnguenti super caput eius effusi:ꝛ hoc est ꝙ dicitur. h Cum autē esset Jesus in bethania.Istud fuit factum sexta

vnguentum non fuerat sibi traditum vt eius precium.sibi retineret ꝛ furaretur. a Sciens autem Jesus cogitationem.s. malignam iude. b Ait illis:quid molesti estis huic mulieri?ꝗ si di.sine cā:cuius rationē subdi:ur. c Opus eni bonū opata ē in me:nā paupes semp hētis vobis/ cū ꝛ qsi dicat sem per potestis recu/ perare ad facien/ dū illis elemosinā d Me autē non sēp hēbitis. Sed cōtrariuz videtur Matth.vltio. ca. Ubi dicit discipu/ lis suis.Ecce vo// biscum suz vsqz ad consumationē se/ culi. Sed hoc itel ligitur de esse cuz hoibus per gra// tiam ꝛ etiā sacra/ mentaliter in sa// cramento altaris.Sed istis modis non possūt sibi corporalia obsequia exhiberi : sequitur.

Sciens autem[a] Jesus ait illis[b].Quid molesti estis huic mulieri? Opus enī bonum operata est in me[c].Nam semp pau peres hēbitis vobiscū. me autem non semper habebitis[d]. mittēs enī hec vnguentum[e] hoc i corpus meūm ad sepe liendum me fecit Amē dico vobis vbicūqz p̄dicatum fuerit hoc euā gelium in toto mūdo[f]: dicetur ꝛ qđ hec fecit in memoriam eius.[g] Tūc abijt vn᷒ de duo decim qui dicebatur iu das scharioth[i] ad prin cipes sacerdotum:ꝛ ait illis[k].Quid vultis mi hi dare: ꝛ ego eum vo bis tradam[l]? At illi cō stituerunt:ei[m] triginta argenteos[n]. Et exinde querebat opportunita tem[o] vt eum traderet[p]. Prima autem die[p] azi morum accesserunt di scipuli ad iesuz dicētes.

e Mittens enim hec vnguentum hoc in cor pus meum ad sepeliendū me fecit.q.d. in hoc facto prefigurauit sepulturam meam futuram de propinquo:vnde Joan.xij.dicitur ꝙ prece/ pit partem vnguenti:ad sepulturam suā reser/ uari:vnde credendū est qđ hec mulier hoc fe/ cit edocta a spiritu sancto:sequitur.

f Amen dico vobis vbicumqz predicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo: Hoc est factum huius mulieris pertinens ad euan/ gelium christi.

g Dicitur ꝛ ꝙ hec fecit in memoriam eius idest ad laudem eius recitabitur tanq̄ factuz virtuosum ꝛ hoc patet ad impletum.

h Tunc abijt vnus. Hic consequenter de// scribitur venditionis christi modus ꝛ or// do:ꝛ primo q̄tum ad tempus : cum dī tūc id/ est feria quarta quando principes sacerdo// tum fuerunt congregati ad tractanduz de mor te christi vt dictum est.

h Abijt vnus ex duodeciz idest ex p̄ncipalib᷒ discipulis christi.

i Qui dicebaī iudas scharioth hoc dici/ tur ad differentiam alterius iude : qui fuit fra ter Jacobi minoris: Et notanduum qđ scha// rioth est nomen ville de qua erat oriundus: iudas proditor:propter qđ ide cognominatur.

k Ad principes sacerdotum quod audierat esse congregatos ad tractanduz de morte christi.

l Quid vultis mihi dare ꝛ ego eum vobis tra// dam: Occulte.s. sine strepitu pro/ pter qđ mutaue// runt consiliuz pre dictum.

m At illi consti tuerunt ei. idest ex pacto firmiter promisserunt

n Triginta ar genteos: Argen/ teus nummus va lebat decem num mos vsuales:ꝛ per consequens triginta argentei valebant trecen tos de nummis vsualibus vt patet manifeste si multiplicentur triginta per decem: ꝛ sic in venditione christi recuperauit valorem pre/ dicti vnguenti.

o Et exinde querebat oportunitatem scili/ cet temporis ꝛ loci.

p Ut eum traderet. scilicet occulte.quod adimpleuit in nocte diei sequentis vt infra patebit.

q Prima autem die azimorum : Hic con/ sequenter describitur ipsius christi venditi tra ditio:vbi q̄ttuor tanguntur quia prio premitti tur paschale conuiuium ad proditoris reuoca/ tionem: secundo instituitur. eucaristie sacra// mentum ad fidelium refectionem ibi Cenan/ tibus autem. Tertio predicitur discipulorum scandalium ad ipsorum promotionem: ibi: tūc dixit illis.Quarto subiungitur christi deside// rium ad nostram redemptionem : ibi : Tunc venit Jesus:Dicit ergo sic.

q Prima autem die azimorum.dies ista fuit feria quinta que erat vigilia pasce: in qua imolabatur agnus paschalis ad vesperam illius diei que erat dies .xiiij. primi mensis

Ubi vis paremus tibi comedere pascha[a]? At iesus dixit[b]. Ite in ciuitatez ad quedã ꝛ dicite ei. Magister dicit. Tẽpus meũ[c] prope est: apd te facio pascha cũ discipulis meis[d]. Et fecerũt discipuli: sicut cõstituit illis iesus: ꝛ parauerũt pascha. Uespere autez facto[e]: discũbebat cum duodecim discipulis suis[f]. Et edentibus illis[g] dixit. Amẽ dico vobis quia vnus vestrum[h] me traditurus est. Et contristati valde[i]: cepe rũt singuli dicere[k]. Nũ qd ego sum domine?

ꝛ tũc tenebanť vesci panibus azimis vsqꝫ ad vesperã vigesimeprime diei eiusdem mensis: vt hẽ Exo. xij. cap. Aduertendũ tñ est ꝙ greci dicunt xp̄m cenasse cũ discipulis suis añ passionẽ suaꝫ xiiij. die primi mensis: Ita ꝙ anticipauit imo lationem agni paschalis p vnã dieꝫ q: puidebat se passurũ in crastinum: qm̃ debebat agnꝰ imolari ſm legeꝫ ħ aũt pbãt ex euãgelio Jo. xviij. ca. vbi dr̃ ꝙ iudei ducentes xp̄m ad pilatũ nõ itrauerũt in ptoriũ vt nõ cõtaminarenť: ſꝫ vt manducarent pascha ex quo cõcludunt ꝙ eadeꝫ die passus est in qua imolabant agnũ paschalẽ q̃ est. xiiij. dies mensis pmi ꝛ p ꝯñs die tertiadecima cenauit cũ aplis. Ex q̃ vlterius ꝯcludũt ꝙ xp̄s ꝯfecit corpus suũ i pane fermentato: q: iudei nõ vescebanť azimis añ vesperã. xxiiij. diei ex quo vlterius in tantã isaniam prorũpũt ꝙ dicũt Mattheũ Mar. ꝛ Luc. falsum scripsisse: q: describũt xp̄m cenasse cum aplis pma die azimoꝝ in qua agnus paschalis imolabať pp qḋ dicũt vlteriꝰ ꝙ Joã. q scripsit posterior in hoc correxit eos. xij. cap. dicens. Ante diem festũ pasche ꝛc̃. vbi ꝯñter agiť quõ lauit pedes discipuloꝝ suoꝝ: ꝛ eadẽ nocte traditꝰ est. Sꝫ ista sunt falsa ꝛ erronea. dicere enĩ ꝙ in scriptura canonica sit aliqd falsum est erroneũ: cũ sit tradita a spũ scõ: ꝛ iteꝝ si ꝯcedant esse falsam in aliquo loco: p ꝯñs nõ põt hr̃e aliqd firmitatis in alijs locis, vt arguit Augu. in epla ad Hieronymũ. Itẽ ꝙ dicũt xp̄m ꝯfecisse in fermẽtato ħ est ꝯ̃ Criso. qui fuit doctor grecus: qui dicit sup matth. apertissime dñs demõstrauit: q: a pncipio circũcisiõis sue vsqꝫ ad diẽ pasche extremũ nõ erat ꝯ̃rius diuinaꝝ legũ. In lege aũt precipiebať ꝙ carnes agni paschalis comederent cũ panibꝰ azimis: ergo i illa cena vltima in qua confecit corpus suũ erant panes azimi: ꝛ ppter ħ bñ scribit Mat. q scribit pma die azimoꝝ ꝛc̃. Qḋ aũt arguũt de ioãne q dicit ꝙ iudei nõ introierũt ptoriũ ne ipedirentur a mãducatõe pasche. Dicendũ ꝙ pascha accipiť nõ pro agno paschali q fuerat imolatus nocte precedente: sed pro azimis panibus qbus vtebanť septẽ diebꝰ: ad quoꝝ comestionẽ regrebatur ꝙ hõ eẽt mũdus. Ad scdm̃ ꝙ arguũt ꝯ euãgelio Jo. xij. ca. Ante diẽ festũ ꝛc̃. Dicendom ꝙ. v. dies mẽsis primi: illa erat dies festiuitatis paschalis: q̃ tñ festiuitas incipiebat a vespe diei pcedentis et pp ħ illa eadẽ die incipiebãt comedẽ panes azimos in vespe vt pꝫ ex p̄dictis. Ex q̃ pꝫ ꝙ Joãnes nõ ꝯdicit alijs: ſꝫ magis cõuenit cũ eis: seqť.

a Ubi vis paremus tibi comedẽ pascha. i. agnũ paschalem. b At iesus dixit. Ite in ciuitatẽ ad quendam Matth. hic loqť generalr̃: q: xp̄s nõ expressit illis nomẽ illius ad quẽ debebant ire: tñ dedit eis signũ: p qḋ poterant determinate cognoscẽ ſm ꝙ hr̃ Marci. xiiij. cap. vbi dr̃ sic. Occurret vobis hõ lagenã aque baiulãs seqmini eum et quocũqꝫ itroierit dicite dño domꝰ ꝛc̃. c Tp̄s meũ. s. patiendi. d Prope est apḋ te facio pascha cũ discipulis meis. q. d. puide mihi de loco ꝛ cibo: vñ creditur ꝙ ille erat discipulus xp̄i occultus: tñ pꝫ etiã ꝙ xp̄s ita paup erat ꝙ nec domiciliũ hẽbat nec vñ posset cibũ paschalem emere: seqť. e Uespe aũt scõ. q: illa erat hora comedendi agnũ paschalẽ. f Discũbebat cuꝫ duodecim discipulis suis. ex q̃ pꝫ ꝙ quãtũ erat in se reuocabat pditorẽ pmo amore cũ eẽt vnꝰ ex duodecim: ꝛ tñ illũ nõ repulit a ꝯuiuio agni paschalis: lꝫ enĩ eius pditio nõ lateret eum. g Et edentibꝰ illis. Hic scdo reuocat pditorẽ dolore pdicendo corã eo passioneꝫ suã q̃ debebat esse discipulis suis materia doloris: ꝛ ħ est qḋ dr̃. h Amẽ dico vobis: q: vnꝰ vestruꝫ. i. duodecim discipuloꝝ principaliũ. i Me traditurus ẽ ꝛ ꝯtristati valde ꝛc̃. Nõ solum pter mortẽ magistri sui futurã ꝯtristati sunt: sed qꝫlibet timebat de se ne esset ille q debebat euꝫ tradere pter qḋ. k Ceperũt singuli dicere. Nunqd ego sum dñe: q: quilibet debet sibi timere de peccato futuro quãtũcũqꝫ sit sanctus.

At ipse respōdens ait. Qui intingit mecum[a] manu in parapside: hic me tradet. Filius qdē hoīs vadit[b] sicut scriptum est de illo[c]. Ue āt homini illi: per quē filius hominis tradetur[d] Bonum erat ei si nat9 non[e] fuisset homo ille. Respondens autem iudas qui tradidit eum[f] dixit: Nūqd ego sū rabi? Ait illi: Tu dixisti[g] Cenantibus autē eis[h]: accepit iesus panem[i] et benedixit[k] ac fregit[l]: deditq discipulis suis et ait. Accipite et comedite hoc est corpus meū[m] Et accipiēs calicē[n]: gratias egit[o]: et dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes. Hic ē sanguis meus: noui testamenti[p] qui pro multis effunde

a At ipse respōdēs ait qui intingit mecū et c̄. Per hoc non poterant perpendere quis esset determinate: qr omnes comedebāt in eodem vase in quo erāt carnes agni paschalis posite. b Filius quidem hoīs vadit. ad passionem. s. c Sicut scriptū est de illo. Isai. liij cap. vbi dicit̄ sic. tāq̄ ouis ad occisionē ducetur et c̄. Dani. ix. ca. Post ebdomadas. lxij occidetur xp̄s: et i pluribus alijs locis simile habet̄. d Ue aūt. hic tertio reuocat proditorem timore predicendo ei penā dānationis sue dicens. d Ue aūt homini illi p quē fili9 hoīs tradet̄. e Bonū erat ei si natus non et c̄. Minus enim maluʒ hic accipit̄ pro bono: minus aūt malum est non esse simpliciter: q̄ esse dānatum: qr et si non sit minus malum rōne pene adiuncte: que non priuat totuʒ esse creatum minus tn̄ malum est rōne culpe mortal' q insepabilr adheret dānatis et ipa nō solū puat q̄dā eē creatuʒ sicut pena sed etiam priuat bonum in infinitum scʒ diuinum: ppter qd esse misez̄ meseria culpe mortalis eternaliter hoc est peius q̄ sit non esse simpliciter. f Respondens autem iudas. Hic quarto reuocat pditorē pudore: quia illi ostendit se suaʒ proditionem cognoscere: et hoc ē qd dicitur. f Respondēs āt iudas q tradidit eū. Nunqd ego sum rabi? Si eni iudas alijs de hoc querētibus tacuisset reddidisset se eis suspectum. g Ait illi: Tu dixisti. Et in hoc delictum suum alijs nō publicauit sed pscie iude significauit se ei9 delictū scire: poterat eni p h' vbū mētē iude sic mouere ꝙ alios latebat. h Cenantibus. Hic instituitur eucharistie sacramentum ad dñice passionis recordationem. Et diuiditur in tres partes: qr primo describitur huius sacramenti institutio. scdo predicat̄ imortalis vite inchoatio ibi: Dico aūt vobis. tertio pro vtroq reddītur graz actio: ibi et hymno dicto. Circa pmū aduertendum ꝙ istud sacramētum sub duplici specie institutum est. s. panis et vini: quia panis conuertitur in xp̄i corpus et vinum in sanguinem et iste conuersiones fiunt separatim: quia xp̄i sanguis fuit separatus a corpore vel a carne i passione: hoc autē sacramentuʒ vt dc̄m est institutū est quasi quoddaʒ memoriale illius passiōis. et ideo cōsecratio carnis et sanguinis fit sub speciebus distinctis. Considerādū etiā ꝙ sb vtraq specie est totus xp̄s: qr sb specie panis ē tantū corp9 ex vi puersionis vl' sacri. sanguis āt et aīa et diuinitas sunt ibi ex pcomitantia nāli: et iseparabili. Silr sub specie vini: sanguis tm̄ est ibi ex vi sacri. Cetera aūt ex cōcomitantia vt diffusius tractat̄ iiij. sniaz. Dicit ergo. h Cenātibus aūt illis. idest postq̄ comederāt carnes agni paschalis anteq̄ surgerent de cena. i Accepit iesus panem. qr vbi terminat̄ figura ibi debet incipe veritas. Agnus aūt paschalis erat figura hui9 sacri: et ideo institutū est post comestionē agni. k Et benedixit. in hoc dedit nobis exempluʒ ꝙ an̄ sumptionem huius sacri debet mens eleuari in deū. l Ac fregit deditq discipulis suis: inter q̄s erat iudas vt dicunt scti cōiter: lʒ Hyllarius dicat p̄riū. Rō āt q̄re xp̄s dedit eis corpus suū fuit qa pctm̄ ei9 erat discipulis alijs occultū et ppt̄ hoc i ecclia obseruat̄ ꝙ peccatori occulto eucharistia nō negatur m Et ait. Accipite et comedite: hoc ē corpus meum. Si eni vbū xp̄i tāte ē v̄tutis ꝙ fecit de nihilo oēʒ creaturā: nō est mirū si vnā creaturā pueriit in aliā n Et accipiens calicem: separatim cōsecrabat sanguinē a corpore rōne predcā. o Gratias egit. eadē rōne sicut in pseratōe corporis dc̄m est: seqt̄. p Hic est sanguis meus noui testi. i. ad pfirmationē noui testi: qr sicut vetus testm̄ pfirmatū est in sanguine aīalium imolatoz vt habet̄ Exo. xxiiij. ca. Ita nouū testm̄ sanguine

xp̄i ꝯfirmatū est.in quo apparet excellentia no
ui testi respectu veteris vt arguit apls ad heb.
ix.ca. i Qui pro multis effundet in remissio
nem pctōꝝ.dicit aūt pro multis qꝛ sanguis xp̄i
pro oībus offusus fuit quātū ad sufficientiam.
quātū aūt ad effi/
catiā non fuit effu
sus pro oibus.
k Dico aūt.Hic
ꝯūter ṗdicit eter/
ne vite inchoatio:
qꝛ pceptio huius
sacri dat vitā eter
nā ƀm q̄ dicit sal/
uator Joā.vj.Qui
māducat meā car
nem ⁊ bibit meū
sanguinē hꝫ vitā
eternā:dicit ergo
k Dico aūt vo/
bis nō bibā amō.
hoc est ab hora q̄
instituit hoc sacramentum. l De hoc.
genimine vitis:hoc ē de vino qđ gn̄atur ivite.
m Usq in diem illū cū illud bibā vobiscum
nouū.i.nouo mō:hoc fuit īpletū qn̄ post resur/
rectionē suā comedit ⁊ bibit cū aplīs:ad decla.
rationē sue resurrectiōis vt hꝫ Luce vlti. ⁊ tūc
bibit nouo mō:qꝛ corpus suū non erat passibile
⁊ mortale sed gliosum non indigens cibo vel
potu.sed solum comedit ad declarandum ve/
ritatem sue resurrectionis vt dictum est.
n In regno patris mei.i.ego tunc existens ī
regno patris mei bibam tunc vobiscum modo
predicto.lꝫ enim xp̄s fuerit beatꝰ ex pte aīe ab
instanti sue conceptionis:ex parte tn̄ corporis
erat viator ⁊ passibilis ante resurrectionē suā
sed completa resurrectione fuit beatus in aīa ⁊
corpe. o Et hymno dicto.Hic ꝯsequēt ponit
p p̄dictis gratiaꝝ actio.Dicit ergo: ⁊ hymno
idest cātico diuine laudis dicto pro sacramēti
institutione ⁊ noue vite denuntiatione.s.ī loco
vbi ista erant facta. p Exierunt in montem
oliueti:quia locus ad quē christus exijt ⁊ ī quo
fuit captus erat situs in pede montis oliueti:
vt dictum est ⁊c̄. q Tunc dixit illis.Hic pre
dicitur scandalū discipuloꝝ ad eoꝝ premoni/
tionem:⁊ primo predicitur in generali respcū
omniū:scđo in speciali respectu petri:ibi.respō
dens:dicit igit. r Omnes vos scandalum

tur in remissionē pecca
toruꝫ[l].Dico aūt vobis[k]
non bibam āmodo de
hoc[l] genimīe vitis vsq
in diem illum[m]:cum il
lud bibam vobiscū no
uum ī regno pr̄is mei[n].
Et hymno dicto[o]: exie
runt in mōtem oliueti[p]
Tunc dixit illis iesus[q].
Omnes vos scandaluꝫ
patiemini[r] in me[s] ī ista
nocte[t]. Scriptuꝫ ē enī[v]
Percutiam pastorem[x]:
⁊ dispergent oues gre
gis[y].Postq̄ꝫ autem re
surrexero[z] precedā vos
in galileam[⁊].Rn̄dens
autem petrus[ꝯ]: ait illi[ꝶ]
Et si omnes scādalizati
fuerint in te ego nunq̄ꝫ
scandalizabor. Ait illi
iesūs. Amen dico tibi
quia in hac nocte anq̄ꝫ

patiemini.i ruinam in pctm̄. s In me.i.re/
cedētes a me ppter timorem humanum.
t In ista nocte.Futura enim cōtingentia pre
dicit eis certitudinaliter:Et determinato tpe
vt cognoscant ipsum esse deum qui pōt talia co
gnoscere propria
virtute. v Scri
ptum est enim.za
charie.xiij.cap.
x Percutiā pa/
storem.i.christū.
y Et dispergent
oues gregis.i.di/
scipuli ex timore
fugiētes.Aduertē
dum tn̄ q̄ zacha.
xiij.ca.mutantur
verba lꝫ sit eadeꝫ
sn̄ia:qꝛ ibi ponit
prophetia ac si p/
pheta loquat ad
dn̄m dicētē.Per
cute pastorē ⁊c̄.Hic aūt ponit ac si dn̄s loquat
dicens.pcutiam pastorem ⁊c̄.qꝛ idem est v̄bū
dn̄i ⁊ pphete:lꝫ diuersimode:qꝛ ipsius dn̄i pn
cipaliter:⁊ ipsius pphete instrumentaliter.
z Postq̄ꝫ aūt surrexero.hoc addit ad conso/
lationē eoꝝ vt qui audita eius morte erant de
solati:audita eius futura resurrectōe essent ali
qualiter consolati. ⁊ Precedam vos in ga/
lileam:non solum pmittit eis visionē suā in bea
titudine:⁊ in loco multum distanti:sed in pro/
pinqua regione scꝫ in galileā. ꝯ Respōdēs
aūt.Hic spāliter predicit scandalum Petri.
ꝯ Respondēs aūt petrus.qꝛ erat ceteris fer/
uentior. ꝶ Ait illi.⁊ si oēs scandalizati fue/
rint in te ⁊c̄.In hoc non mentiebat:qꝛ sic habe
bat in mente:sed presumptuose loquebat nō cō
siderans debilitatem fragilitatis sue ppter qđ
grauiꝰ ceteris pmissus est cadere.Et iteꝝ quia
futurus erat pastor ecclesie:vt ex suo casu sciret
alijs condescendere. a Ait illi iesus.Amen di
co tibi:qꝛ anteq̄ꝫ gallus cantet ter me negabis.
Mar.xiiij.dicit expressius.Anteq̄ꝫ gallus bis
vocem dederit ter me es negaturus.Augusti.
lib de concordia euāgelistaꝝ:dicit q̄ tertia ne
gatio petri fuit inchoata etiāꝫ ante pmū cantū
galli:anteq̄ꝫ tn̄ esset ꝯsumata gallus cantauit:
qꝛ negatio ƀm totalitatē suā accepta hꝫ aliquē
tractū tpis.In hoc enim includit verbū illoꝝ

qui dicebant petro:tu ex illis es:⁊ argumentū qḋ adducebant ex loquela eius ⁊ negatio petri sequēs:⁊ sic pꝫ ꝙ bene potuit inchoari illa negatio anteꝗ̄ gallus pmo cantaret:⁊ post termi nari. Mattheus ergo Lucas ⁊ Joānes q dicūt petrū ter negasse xpm aū pmū galli cantū loquunt̄ habendo respectum ad negatiōis icho atione. Marcus aūt qui dicit tertiaꝫ negationeꝫ petri esse post pmū galli cantū:⁊ aū scḋm loquit̄ habēdo respectū ad negatio nis ꝯsumationeꝫ. b Ait illi petrus. ⁊ si oportuerit ⁊c̄. Petrus ⁊alij disci puli hoc dicendo nō dixerūt mēdacium:q2 sic cogitabant fore: dixerūt tn̄ falsum q2 ꝯtrariū accidit c Tunc venit iesus. Hic ꝯsequēter ostendit̄ xpi desideriū ad nostrā redemptionē:qḋ ostendit tripliciter. Primo anxiando. Scḋo orando:ibi:⁊ pgressus pusillum. Tertio pditori occurrēdo:ibi. Ecce appropin quabit. Circa pmū aduertendū ꝙ anxietas ē passio causata ex apprehēsione magni mali de proximo iminentis ipossibilis ad euadenduꝫ. xps aūt videbat mortē acerbissimā sibi de proximo iminentē:⁊ non euasibilē: q2 sciebat h̄ eē determinatū a deo patre a cui9 determinatōe nō poterat declinare:cū nō posset peccare: ista tn̄ veritas libertatē arbitrij nō tollebat:igit̄ ex tali morte sic iminente xps habebat materiam maxime anxietatis. Iteꝫ pars sensitiua nō alleuiabat̄ a tali anxietate ⁊ ꝯtemplatōe diuine essentie seu pmptitudine voluntatis que erat in superiori parte aie:q2 diuina virtute fiebat vt ex supiori pte aie nō fieret influētia in inferiorē:vt sic eēt ibi dolor partis sensitiue maximus ad nostrā redēptionē:exquo ergo ex tali anxietate xps non fugiebat:sed magis venit ad locū vbi pditorē ventuꝝ sciebat:ostendit desideriū ad nostrā redēptionē:⁊ hoc est qḋ dicit̄ hic.
c Tunc venit iesus cuꝫ illis.i.discipulis suis.
d In villam que dicit̄ Gethsemani.illa enim

gallus cantet:ter me negabis[a]. Ait illi petrus[b] Etiam si oportuerit me mori tecum:non te negabo. Similiter omes discipuli dixerūt. Tūc venit iesus cum illis[c] in villam que dicit̄ gethsemani[d] ⁊ dixit discipulis suis[e]. Sedete hic:donec vadam illuc ⁊ orem Et assumpto Petro et duobus filijs zebedei[f] cepit cōtristari ⁊ mest9 esse[g]. Tūc ait illis. Tristis est anima mea vsꝗ̄ ad mortem[h]. Sustinete hic ⁊ vigilate mecum[i]. Et progressus[k] pusilluꝫ procidit in faciem suaꝫ orās ⁊ dicēs. Pat̄ mi si possibile ē trāseat a me calix iste. Uerūtn̄ nō sicut ego volo sꝫ sicut tu. Et venit ad discipulos suos ⁊ inuenit eos dormiētes

villa erat in pedemontis oliueti:⁊ ppter h̄ dr̄ Luc.xxij. Qḋ venit in monte oliuaꝝ. In fine ēt illius ville:erat qdam ortus contemplationi aptus ⁊ illuc intrauit iesus: vt dicit̄ Joā.xviij. ca.⁊ est vltra torrentē cedron:vt dr̄ ibidē: quia vallis iosaphat ē inter medie inter montē oliueti ⁊ ciuitatē hierusalem Torrēs aūt cedron currit p mediū illius vallis:⁊ sic pꝫ ꝙ euangeliste cōcordāt de loco lꝫ ipsū diuersimode noīent. e Et dixit discipulis suis sedete hic: h̄ dixit octo aplis q2 Judas nō erat ibi: et tres secū duxit:vn̄ sequit̄. f Et assūpto petro ⁊ duob9 filijs zebedei. Isti enī tres erāt magis familiares ipsi xpo:⁊ ad eius secreta magis admittebant̄ ꝗ̄ alij:rō aūt tacta ē sup̄.xvij.ca. g Cepit ꝯtristari ⁊ mestus esse:hoc fuit ad ostendendū veritatē humane nature:⁊ ꝙ ista tristitia fuerit maxima subdit̄. h Tristis ē aīa mea vsꝗ̄ ad mortē:⁊ pōt vsꝗ̄ accipi dupliciter. Uno mō intensiue:q2 tantū intensa erat ꝗ̄tū poterat eē vt visū est. Alio mō extēsiue q2 durauit vsꝗ̄ ad horā mortis. i Sustinete hic ⁊ vigilate mecuꝫ tāꝗ̄ amici spāles q debēt in angustijs amicis sistere. k Et pgressus. hic ondit̄ xpi desideriū ad nostrā redēptionē:q2 p orōnem offerebat spm̄ deo patri pro nobis:que qdē orō ostēdit̄ pfecta:q2 solitaria:cū dicit̄. k Et pgressus recedens aliquantulū a predictis tribus aplis q2 orō est eleuatio mentis in deum: qḋ melius fit qn̄ hō est sequestratus ab alijs: Scḋo q2 humilis:qḋ notat̄ cuꝫ dicit̄: pcidit in faciē suam. Tertio quia deuota cum dicitur. Pater mi. Quarto quia recta:quia noluit contrarie predestinationi diuine:qḋ notat̄ cum dicitur. Si possibile est transeat a me ⁊c̄. sed voluntatem suā supponit voluntati diuine dicens. Uerūtn̄ nō sicut ego volo sed sicut tu. Quinto charitatiua:q2 i agonia mortis positus dulcit̄ suos discipulos visitabat:vn̄ seqt̄ ⁊ veīt ad discipłos suos

Et dicit petro[a]. Sic? nõ potuistis vna hora vigilare mecum? Vigilate ꝛ orate vt non intretis in tentationem[b]. Spiritus quidem promptus est[c]: caro aũt infirma[d]. Iteruȝ scđo abijt ꝛ orauit[e] dicens. Pater mi: si nõ potest hic calix trãsire nisi bibam illũ: fiat volũtas tuas. Et venit iterũ ꝛ inuenit eos dormientes. Erant eni oculi eorum grauati. Et relictis illis iterum abijt ꝛ orauit[f] tertio eundeȝ sermoneȝ dicens. Tũc venit ad discipulos suos[g]: ꝛ dixit illis[h]. Dormite iam ꝛ requiescite[i] Ecce appropinquabit[k] hora ꝛ filius hois tradetur in manibus peccatorũ. Surgite eam[9][l] ecce appropinquabit q me tradet. Adhuc eo loquẽte[m]: ecce iudas vn[9] de duodecim[n] venit: et cum eo turba multa[o] cũ gladijs ꝛ fustibus missi a principibus sacerdotum ꝛ senioribus ppl̃i. Qui aũt tradidit eum dedit illis signũ[p] dicẽs. Quecũqȝ osculat[9] fuero: ipse est tenete eũ. Et confestim accedens ad iesum dixit. Aue rabbi Et obsculatus est eum[q] Dixitqȝ illi iesus[r]. Amice ad qd venisti? Tunc accesserunt[s] ꝛ manus iiecerunt in iesum[t] ꝛ tenuerunt eum[v]. Et ecce vnus ex his qui erant[x]

a Et dicit petro sic? quasi dicat: nõ ostẽdis tãtũ feruorẽ facto quantũ verbo. seqr̃. b Vigilate ꝛ orate vt nõ intretis in tẽtationẽ. i. vt nõ separemini a tẽtatõe de ꝓx͠io iminente sicut fuerũt postea superati. c Spiritus quidẽ ꝓmptus est ad dicenduȝ. s. ꝙ estis parati pro me mori: vt pȝ ex precedentibus. d Caro aũt infirma. ad sustinẽdaȝ iminentem tentationem. hoc auteȝ dixit xp̃s qꝛ apl̃i dixerãt ex magno spiritu ꝑus mortẽ subire qȝ ipsuȝ negare: cũius tñ ꝯꝛium fecerunt .i. pul su carnali. e Iteꝝ scđo abijt ꝛ orauit ꝛc̃. vbi iterat orõnem ostendens ꝙ orõ debet esse ꝯtinua. Similiter iterat visitationem discipulorum suoꝝ: qꝛ opa caritatis debẽt eẽ coniuncta oratõi. f Et relictis illis iterum abijt ꝛ orauit ꝛc̃. ter oratiõeȝ replicat sic̃ ter fuerat tentatus vt supra patuit. iiij. cap. vt liberat nos: ꝑmo a malis preteritis perveniam. Scđo a p̃ntibus per tutelam. Tertio a futuris ꝓ cautelam. g Tunc venit ad discipulos suos: ter discipulos visitat sicut ter orat rõne predicta. h Et dixit illis: quasi compatiens eis propter tentationem eis de proximo iminentem. i Dormite iam ꝛ requiescite. quasi di. parum poteritis h̃ facere. k Ecce appropinquabit. Hic tertio ostenditur xp̃i desiderium ad nr̃aȝ redemptionẽ: qꝛ nõ solum proditorem cũ turba veniẽtem expectauit: sed etiam occurrit eis vt habet̃ ioãnis. xviij. cap. ꝛ hocẽ qđ dicit̃ hic. k Ecce appropinquabit hora. Postq̃ȝ eni dixerat discipulis suis: Dormite iã ꝛ requiescite vt predictũ est: dimisit eos aliquãtulũ quiescẽ: postea cum sciebat iudam appropinquantem dixit eis: Sufficit: vt habet̃ Marci. xiiij. Et tũc euigilauit eos dicẽs. Ecce appropinquabit hora ꝛc̃. l Surgite eam[9]. obuiã. s. iude ꝓditori m Adhuc eo loquente. Hec est tertia pars ꝑncipalis huius capituli vbi describitur ipsius xp̃i traditi comprehẽsio: vbi tria describũtur per ordinem. Primũ est ipsius iude fraudulentia Scđm est xp̃i patientia: ibi. Et ecce vnus. Tertium discipulorũ ignauia ibi: Tunc discipuli Circa ꝑmũ dr̃ sic. m Adhuc eo loquente. s. xp̃o cum discipulis suis. n Ecce Judas vn[9] de duodecim. idest de ꝑncipalibus xp̃i discipulis o Venit ꝛ cũ eo turba ml̃ta ꝛc̃. Talem autem turbaȝ adduxit ne. forte alij credentes in xp̃m: ipsum vellẽt eripere: sequit̃. p Qui aũt tradidit eum dedit eis signũ ꝛc̃. Hoc aũt fecit ne loco xp̃i caperent Jacobum minorem qui erat similis xp̃o in facie pp̃ qđ dicebat̃ frat̃ dñi: seqr̃. q Et osculatus est eum in quo apparet maxia xp̃i mansuetudo qui non negauit osculum proditori suo. r Dixitqȝ illi iesus. Amice ad qd venisti. q. d. tu ostẽdis amicitiam signo ꝛ agis proditionem de facto: ꝙ pȝ ex hoc qđ sequitur. s Tunc accesserunt illi. s. qui erant in comitiua iude. t Et manus iniecerunt in iesum. violentas quantum erat ex parte ipsorum. v Et tenuerunt eum. qñ enim voluit tentus ẽ ꝛ non ante. x Et ecce vnus. hic describitur ipsius xp̃i patientia: ꝛ hoc dupliciter. Primo facto. Scđo verbo: ibi: in illa hora. Patientia autem xp̃i facto ostẽditur in hoc ꝙ discipulos

suos prohibuit a defensione eius: et hoc est quod dicitur. x Et ecce vnus ex his qui erant cum iesu. Iste fuit Petrus: vt habetur Ioan. xviij. cap. b Extendens manum exemit gladium suum. habebat enim duos gladios: vt habetur Luc. xxij. cap. Quos credo fuisse duos cultellos magnos quibus vsi fuerunt in decisione agni paschalis. c Et percutiens seruum &c. quem tamen sanauit christus tactu suo. vt habetur Luc. xxij cap. et in hoc adimpleuit xps quod predixerat. Matt. v. cap. Benefacite his qui oderunt vos. d Tunc ait illi iesus: conuerte gladium tuum in locum suum. prohibendo defensionem armorum. Et ad hoc inducit multiplicem rationem. Prima ratio tangitur ibi. e Omnis enim qui gladium &c. gladium enim accipit qui eo vtitur ad vindictam propria auctoritate: et hoc est illicitum: gladio autem vtitur sibi tradito qui eo vtitur ad punitionem malorum zelo iusticie sicut principes qui auctoritatem habent a deo: quia in hoc princeps minister dei est: vt dicit Paulus apostolus et similiter ministri ad hoc a principibus constituti. Secundam rationem assignat cum dicit. e An putas quia non possum &c. q. d. per aliam viam possum euadere si vellem. f Et exhibebit mihi modo plusquam xij. legiones angelorum. Legio autem vna continet sex milia sexcentos sexagintasex. Aduertendum tamen quod xps non dicit hoc propter hoc quod indigeret auxilio angelorum: sed magis econuerso ipsi indigent suo auxilio: sed vt ostendat quod pluribus modis poterat euadere. Tertiam rationem cum dicit. g Quomodo ergo implebuntur scripture. Scripture enim diuinitus reuelate loquuntur expresse de passione xpi vt patet Isai. liij cap. Et Dani. ix. et in pluribus aliis locis que non implerentur nisi xps pateretur: quod est inconueniens cum sint deriuate a prima veritate propter quod subditur.

h Quia sic oportet fieri. quia ex quo aliquid est secundum predestinationem a deo dictum oportet illud impleri: ibi enim est necessitas consequentie non tamen consequentis: quia diuina preordinatio non tollit contingentiam a rebus.

cum iesu: extendens manum exemit gladium suum[b] et percutiens seruum principis sacerdotum amputauit auriculam eius[c]. Tunc ait illi iesus. Conuerte gladium tuum in locum suum[d] Omnes enim qui acceperint gladium: gladio peribunt[e]. An putas quia non possum rogare patrem meum[f]: et exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones angelorum[f]? quomodo ergo implebuntur scripture[g]? Quia sic oportet fieri[h]. In illa hora[i] dixit iesus. Tanquam ad latronem existis[k] cum gladiis et fustibus comprehendere me? Quottidie[l] apud vos[m] sedebam[n] docens in templo: et non me tenuistis. Hoc autem totum factum est[o] vt adimplerentur scripture prophetarum. Tunc discipuli[p] omnes relicto eo[p] fugierunt[q]. At illi tenentes iesum duxerunt ad Caypham[r] principem sacerdotum: vbi scribe[s] et seniores[t] conuenerant[v]. Petrus autem[x] sequebatur eum a longe[y] vsque in atrium

i In illa hora. Hic ostendit xpi patientia verbo: quia non impatienter sed rationabiliter alloquutus est turbam ipsum comprehendentem. k Tanquam ad latronem existis &c. quasi dicat sine causa fecistis hoc: cuius rationem assignat dicens. l Quottidie. i. frequenter. m Apud vos. i. in loco in quo habetis potestatem. n Sedebam pacifice et sine armis quasi dicat tunc potuistis me comprehendere: sequitur.

o Hoc autem totum factum est. quia scriptum erat de eo quod tractaretur sicut malefactor et latro. Isai. liij. ca. Cum sceleratis reputatus est. p Tunc discipuli. Hic describitur discipulorum christi ignauia: primo omnium in generali cum dicitur. p Tunc discipuli omnes relicto eo. idest christo magistro suo. q Fugierunt timore. perterriti et dimiserunt magistrum suum sicut latronem deduci propter quod sequitur. r At illi tenentes iesum duxerunt eum ad Caypham. licet primo fuerit ductus ad Annam vt dicitur Ioannis. xviij. cap. tamen Mattheus de hoc non facit mentionem: quia non fuit ibi ductus nisi propter quandam reuerentiam: quia erat socer Cayphe vt ibidem dicitur. s Ubi scribe. idest legis periti. t Et seniores populi. idest iudices ordinarij vt supra visum est cap. xx. v Conuenerunt. ad examinandum et iudicandum christum. x Petrus autem. Hic ponitur ignauia petri in speciali cum dicitur. y Sequebatur eum a longe: quasi

principis sacerdotum. Et ingressus intro[y] sedebat cum ministris: vt videret finē[z]. Principes autē sacerdotum ⁊ omne cōsiliū querebāt falsum testimoniū contra iesum[a]: vt eum morti traderent[b]. Et nō inuenerunt[c] cū multi falsi testes accessissent[d]. Nouissime autē venerūt duo falsi testes[e] ⁊ dixerunt. Hic dixit. Possū destruere templū dei: ⁊ post triduū reedificare illud. Et surgēs princeps sacerdotū[f] ait illi. Nihil respōdes[g] ad ea que isti aduersū te testificantur? Jesus autem tacebat: ⁊ princeps sacerdotū ait illi. Adiuro te per deū viuum: vt dicas nobis si tu es xps filius dei[h]. Dicit illi iesus. Tu dixisti[i]. Uerū tamen dico vobis āmodo

timebat ne perciperetur eius esse discipulus. sequitur. z Et egressus intro. qualiter autem ingressus fuerit dicitur Joā. xviij. s. per impetrationem alterius discipuli qui erat notus pontifici. ⁊ Ut videret finem. l3 autē non auderet xpm confiteri seu defēdere: tn̄ volebat videre quid finalit̄ fieret de eo. a Principes. Hec est quarta ps principalis huius capituli i q̄ describitur ipsi⁹ xpi apphensio illusio: vbi quatuor tāgunt̄ p ordinem. Primū est eius accusatio maligna: per falsos testes. Scd̄m accusati iniusta cōdēnatio p malos iudices: ibi: ⁊ surgens. Tertium cōdēnati vituperatio: per malignos apparitores ibi: Tunc expuerunt. Quartum petri negatio per tres vices: ibi: Petrus autem sedebat. Circa primum dicitur sic. a Principes autē sacerdotum ⁊ omne concilium querebant falsū testimonium. quia verū nō poterant inuenire. b Ut eum morti traderent. per Pilatū presidem: quia ipsi non habebant aliam iusticiam. c Et non inuenerunt. vnde possent eum accusare tanq̄ dignum morte coram Pilato. d Cum multi falsi testes accessissent ad id qd̄ dictum est procurandum. e Nouissime autē venerunt duo falsi testes ⁊c. Sed queritur quō isti dicuntur falsi testes: q2 Jo. ij. cap. scribit̄ q xps dixit iudeis. Soluite templū hoc ⁊ in tribus diebus excitabo illud: qd̄ videt̄ idem esse cum eo qd̄ hic dicitur. Dicendū q illa verba q̄ dixit xps Jo. ij. ca. intelliguntur de templo corporis sui: vt ibidem dicitur. Et hoc sonant vba ibidem posita: quia dixit ibi. Soluite templū hoc non precipiendo eis: sed predicendo eis quid essent facturi dissoluendo corpus eius qd̄ erat templū speciale dei: vnde sensus est. Soluite: idest soluetis corpus meū per mortē quā mihi inferetis: vnde sequitur ibidem: ⁊ in trib⁹ diebus excitabo illud. Excitare enim est a somno mortis reuocare qd̄ non competit templo materiali: sed templo spirituali. s. suo corpori. Isti autem testes loquebantur: ac si de templo materiali xps intellexisset: cum dicebat in tribus diebus reedificabo illud: quia reedificare proprie respicit tēplum materiale. Item non dixit destruam vel possum destruere vt ipsi imponunt: sed dixit. Soluite: idest soluetis mortē mihi inferendo: predicens mortem suam ⁊ resurrectionē vt patet ex predictis ⁊ sic patet q isti testes mutauerūt v̄ba eius ⁊ sententiā i quo apparet falsitas eorum: dato etiam q bene repetissent verba eius ⁊ sententiam: tamē possunt dici falsi testes alia ratione. sc3 ex falsa intentione: quia intendebāt procurare mortem innocentis. f Et surgēs. Hic consequenter ostenditur qualiter christ⁹ condēnatus est per malos iudices: dicit ḡ sic. f Et surgens princeps sacerdotum. ex patientia surrexit de tribunali: quia non inueniebat vnde posset iuste christus condēnari. g Ait illi nihil respondes ⁊c. quia ea que cōtra christum dicebantur erāt falsa ⁊ responsione indigna: ideo nolebat respondere. Item qa volebat adimplere illud qd̄ de ipso scriptū erat. Isai. liij. capitu. Quasi agnus coram tondentē se obmutescet: ⁊ non aperies os suum. sequit̄. h Adiuro te per deum viuum. ad hoc autem respondet christus propter reuerentiam diuini nominis inuocati dicens. i Tu dixisti. supple veritatem qd̄ patet ex sequentib⁹. k Uerūtamen dico vobis āmodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis dei: quia iudicio extremo sic videbit̄ ab illis qui eum iniuste condēnauerunt: dicit igitur: āmodo: quia a tempore sue passionis eū vlterius non viderunt. l Tunc principes sacerdotum scidit vestimenta. Iste erat mos iudeorum scindere vestimenta in signū doloris:

80

quando audiebant blasphemiam diuini nois
hoc autem imponebat princeps sacerdotũ xpo
propter qd subdit. m Blasphemauit. ppter
qd ipse ⁊ alij assistentes iudicauerunt eum di/
gnum morte cum tamen diceret veritatem: vt
pz multiplicit ex
predictis i h euã/
gelio. n Tunc
expuerũt. Hic cõ/
sequenter ostendi
tur qualit xps fuit
turpiter vitupera
tus per malignos
apparitores. et h
dupliciter primo
facto cum dicit ex
puerunt. in faciez
eius: tãq̃z in hoiez
pestiferũ ⁊ dignũ
morte. Mos eniz
erat iudeorũz sup
tales cõspuere in
contemptum.
o Et colapis euz
cederunt: sine cau
sa percutiendo et
vituperando euz.
Scdo vbo dicẽtes
p Prophetiza
nobis ⁊c. quasi di
cerent: tu es falsus Propheta. q Petrus vo
Hic ostenditur qualiter christus fuit negatus
a suo discipulo p tres vices. Prio simplici vbo
Scdo cum iuramento. Tertio per detestatio/
nem cum iuramento: idest per execrationez qꝫ
est quando aliquis non solum iurat per deum
sed etiam imprecatur sibimet aliqd maluz nisi
id qd dicit sit verum. dicit igitur. q Petrus
vo sedebat foris in atrio. nõ enim petrus erat
simpliciter extra domum: vt iam dictum est sz
erat extra locũ vbi christus illudebatur in quo
dam atrio in quo erat ignis accẽsus in medio:
sm qd dicitur Luc. xxij. cap. r Et accessit ad
eum vna ancilla. de istis negationibus Petri
videntur euãgeliste diuersimode scribere: ma
xime de scda ⁊ tertia: quia de scda dicitur hic
qꝫ fuit ad vocem ancille. Lucas autem dicit qꝫ
fuit ad vocem hominis. Joannes autem dicit
qꝫ fuit ad vocem vnius qui erat cognatus illi9
cuius Petrus abscidit auriculam. Mattheus

videbitis filium hois
sedentem a dextris vir
tutis dei[k]: ⁊ venientem
in nubibus celi. Tunc
princeps sacerdotũ sci
dit vestimenta[l] dicẽs.
Blasphemauit[m]. quid
adhuc egem9 testibus?
Ecce nũc audistis blas
phemiaz. Quid vobis
videtur? At illi respõ
dentes dixerũt. Reus
est mortis. Tũc expue
runt in faciem eius[n]: ⁊
colaphis euz cederũt[o].
Alij autem palmas i fa
ciem eius dederunt di
centes. Prophetiza no
bis christe: quis est qui
te percussit[p]? Petrus
vero sedebat foris in
atrio[q]: ⁊ accessit ad euz
vna ancilla dicẽs[r]. Et
tu cũ iesu galileo eras.
At ille negauit corã oi
bus dicẽs. Nescio qd
dicis. Exeunte autem
illo ianuam vidit eum
alia ancilla: ⁊ ait his q
erãt ibi. Et hic erat cuz
iesu nazareno. Et itez
negauit cũ iuramento
quia nõ noui hominẽ.
Et post pusillum acces
serunt q stabãt: ⁊ dixe
runt Petro. Vere ⁊ tu
ex illis es: nã ⁊ loquela
tua manifestũ te facit[s]

autem hic dicit qꝫ fuit ad vocem illorũz q asta
bant. Dicendum igitur qꝫ principalis intentio
euangelistarum erat negationez trinam petri
exprimere: ⁊ in hoc conueniunt omnes euan/
geliste. Exprimere autem personas accusantes
Petrum. nõ erat
principalis inten
tio eorum: sed tñ
ex accidẽti: tamẽ
non contrariant i
hoc quia verisimi
le est qꝫ multi ad
illa verba concur
rebãt circa petrũ
⁊ cõsimilia verba
proferebant ipsũz
accusando. Et sic
vnus euangelista
vnam personã no
minat. Alius aliã
vnam vel plures
nec est ibi falsitas
ratione dicta. Vi/
detur autez sm ve
ritatez historie qꝫ
prima negatio fit
facta ad vocez ho
stiarie principalr
Scda ad vocem il
lorum qui stabant
ad ignem: fuerũt tamen excitati ab alia: ppter
qd Mattheus illam exprimit hic ⁊ de alijs ta
cet: qd autem hic diciturqꝫ facta est petro exeũ
te ianuam: intelligendum est sic: idest se dispo/
nente ad exitum: quia adhuc erat prope ignez
vt dicit Joannes. Sed timẽs ne perciperetur
nolebat exire. Tertia negatio autẽ facta ẽ mul/
tis eum accusantibus: inter quos principalis
erat cognatus illius cuius petrus abscidit au/
riculam: propter qd exprimit illum Joannes
de alijs tacendo. His dictis littera patet vsqꝫ
ad illum locum. s Nam ⁊ loquela tua mani
festum te facit. Iz enim lingua hebrea fit vna tñ
aliquo modo variebatur sm diuersitatem pro
uinciarum: ⁊ ideo illi de galilea aliter loquebã
tur aliquo modo: qz illi qui erant de hierusalez
sicut lingua gallica est vna ⁊ tñ aliter loquunt
illi qui sunt de pichardia: qz illi qui habitant
parisius: ⁊ per talem varietatem potest perci/
pi vnde aliquis sit oriundus. vnde sequitur.

s Tunc cepit detestari ⁊ iurare. in hoc signi/ficatur iuramentum per execrationem.
t Et recordatus est petrus. Dominus eniꝫ respexit petrum: vt dicit Luc. xxij. ca. ⁊ ex hoc petrus recordatus est verbo christi qđ dixerat cū negatus ⁊ ad penitentiā deductus ē.
v Et egressus foras fleuit amare. Et ex tunc petrus traxit in consuetudinem vt a primo gallorum cantu vsq3 ad horam matutinam staret in oratione flens pro ista negatione: vt hr̄ in itinerario Clemētis. x Mane aūt facto. Ostenso q̄liter passio xpi fuit per iudeos inchoata. Hic ostenditur qualiter fuit per gentiles consumata. Et diuiditur ī duas partes: quia primo describitur ipsius christi crudelis occisio. Scđo eius fidelis ⁊ deuota tumulatio: ibi: Cum sero factum esset. Prima adhuc ī duas: quia primo describitur ipsius xpi iniqua condēnatio. Scđo ipsius sententie iniqua exe/cutio: ibi: ⁊ postq̄ illuserunt ei. Prima in qua/tuor: quia primo describitur ipsius christi corā preside presentatio. Scđo ipsius presentati di/ligens interrogatio: ibi: ⁊ iesus stetit. Tertio innocentie eius declaratio: ibi: per diem autē so/lēnem. Quarto innocentis condēnatio: ibi: Videns autem pilatus. Prima adhuc in duas: quia primo describitur ipsius christi presentatio vt dictum est. Scđo incidentaliter subditur inde desperatio: ibi tunc videns. Circa primū dicitur sic. x Mane autem facto. q2 a me/dia nocte vsq3 ad illam horam illuserunt eum conspuendo ⁊ palmis cedendo: vt visum est.
y Consilium inierunt ⁊c. non enim ex testimonijs prehabitis habebant aliquid vñ posset accusari coram pilato sicut reus mortis. ⁊ ideo vlterius consulebāt qualiter eum sicut dignū morte accusarent vt patebit infra: sequitur.
z Et vinctum adduxerunt. illi enim qui reputabantur digni morte ducebant coram iudice ligati. ⁊ Et tradiderunt pontio pilato presidi. Aliqui dicunt q̄ pilatus erat propriuꝫ nomen eius compositum ex nomine matris que dicebatur pila ⁊ pater qui dicebat atus. Pontius autem cognomen eius qui fuerat iudex missus a romanis ad insulaꝫ pontianam: hoc autē diffuse habetur in quadam legenda que vocatur aurea: sꝫ quia ibi multa dicūtur de hoc que vidētur prima facie falsa que propter prolixitateꝫ omitto. Ideo aliter dicendum q̄ pontius erat proprium nomen eius qđ patet ex duobus. primo quia postponitur cognomen ⁊ non preponitur proprio nomini: salteꝫ decursu cōmuni. Scđo quia hoc nomen satis cōmune est in burgundia: vnde iste Pilatus erat oriundus: erat enim lugdunensis: vt dicit magister in historijs: ⁊ idem dicit Josephus libro antiquitatuꝫ. Pilatus aūt erat eius cognomen. preses autem erat nomē officij sui: ⁊ dicitur a presidendo: quia a iudea presidebat iudeis: Jbidem missus a romanis.
ʒ Tunc videns. Hic incidentaliter subditur Jude desperatio cum dicitur. Uidens iudas q̄ dānatus esset. Hec autem desperatio processit ex duobus. Primo ex magnitudine sceleris tradendo ad mortem illum cuius tantam sanctitatem expertus fuerat. Scđo quia dānationem suam audierat a christo vt dictum est ca. precedenti quē sciebat prophetam verissimū.
ꝫ Penitentia ductus. infructuosa tamen qa erat sine spe venie: sicut de his qui sunt in inferno. dicitur Sapien. v. capi. Dicentes intra se penitentiam agentes.
a Retulit triginta argenteos ⁊c. Ex quo patet q̄ cupiditas sua nihil valuit sibi: sequitur.
b At illi dixerunt quid ad nos. quasi diceret non curamus si peccasti vel non.
c Tu videris. idest ad te pertinet videre factum tuum.

Tunc cepit detestari ⁊ iurare: q2 non nouisset hoīeꝫ[s]. Et cōtinuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi iesu qđ dixerat: prius q̄3 gallus cantet ter me negabis[t]. Et egressus foras fleuit amare[v]. Mane autem facto[x] cōsilium inierunt omnes principes sacerdotum ⁊ seniores ppli aduersus iesum: vt eū morti traderent[y]. Et victum adduxerūt eum[z]: ⁊ tradiderūt pontio pilato presidi[⁊]. Tunc videns iudas qui eū tradidit qđ dānatus eēt: pnia[ʒ] ductus[ꝫ] retulit triginta argenteos principibus sacerdotuꝫ ⁊ senioribus[a]. Peccaui tradēs sanguinem iustum. At illi dixerūt[b]: Quid ad nos? tu videris[c]. Et proiectis argenteis in tem

plo recessit: et abiens laqueo se suspēdit[a]. Pricipes autē sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam[b]: quia preciū sanguinis est. Consilio autē inito emerunt[c] ex illis agruȝ figuli in sepulturā peregrinoruȝ[d]: propter hoc vocatus est ager ille Acheldemach[e]: hoc ē ager sanguinis vsqȝ in hodiernū diem. Tūc impletum est qḋ dictuȝ est per Jeremiam prophetam dicentē[f]. Et accepeunt triginta argenteos preciū appreciati[g] quem appreciauerunt a filijs israel[h]: et dederūt eos in agrum figuli[i]: sicut cōstituit mihi dominus[k]. Jesus autēȝ stetit ante presidem[l] et interrogauit eum preses dicens. Tu es rex iudeorum? Dic illi iesus tu dicis[m]. Et cum accusaretur a principibus sacerdotū et senioribus[n] nihil respondit[o]. Tūc dicit illi pilatus[p]. Non audis

a Et abiens laqueo se suspēdit ex desperatiōe et in hoc plus peccauit qȝ in tradendo xpm vt dicit Hieronymus: cuius ratio est qr in traditione christi peccauit contra eius humanitatē directe: sed in desperatione illa peccauit directe contra eius diuinitatem: qr contra infinitateȝ diuine misericordie. b Nō licet eos mittere in corbonā. Córba hebraice idem est qꝫ oblatio: Corbonam erat locus ad ponenduȝ oblatiōes factas in tēplo pro reparatione templi et alijs necessarijs: magna igitur apparet sacerdotum excecatio qui occisionem xpi reputabant sibi licitam: Immo tanqȝ sacrificium deo facerent: et tn̄ pcium venditionis eius reputabant nepharium: et indignum applicari ad vsus templi.

c Concilio autem inito emerunt ex eo agruȝ figuli: quia ille cuius ille ager erat figulus fuit Ideo sic vocabatur: vel forte quia ibi erat terra apta ad faciendum vasa fictilia.

d In sepulturam peregrinoꝝ. quia non habebant proprium sepulchrum. e Propter hoc vocatus est ager ille acheldemach etc. Hoc ex dei ordinatione factum est ad memoriam perditionis Jude et passionis xpi. f Tūc impletum est qḋ dictū est per Jere. quia sm qḋ dixit Hieronymus: lȝ auctoritas sequens non sit in libro Jeremie quem habemus: tn̄ Hieronymus vidit auctoritatem istam de verbo ad verbum in quodā libro hebraico qui dicebatur esse Jere. prophete. multi enim libri prophetaꝝ non habentur vel aliter li. Jeremiam non est de textu vt dicit Hieronymus: nec etiā in antiqs libris est: et tunc qḋ dicitur per prophetam intelligere debemus zachariam: qr zacha. xj. ca. Habetur ista sententia: lȝ verba aliquantulū sint mutata.

g Et acceperunt triginta argenteos precium apreciati. idest ipsius xpi. h Quē apreciauerunt a filijs israel. qḋ illud precium fuit constitutum inter Judam et sacerdotes erāt de filijs israel. i Et dederūt eos in agrū figuli. idest pro agro figuli. k Sicut cōstituit mihi dn̄s. hoc est additū ab euangelista: quia ista predicta erāt a deo pordinata. l Jesus āt stetit. Hic ponitur ipsius p̄sentati interrogatio. Ad cuius euidentiam ꝯsiderādum qꝫ iudei accusauerūt xpm coraȝ pilato de trib⁹: vt hr̄ Lu. xxiij. c. Primū fuit qꝫ subuertebat gētē iudeoꝝ a cultu legis. Scdȝ qꝫ auertebat pplm a redditōe tributi ipatori romano. Tertiū qꝫ dicebat se eē regē: et sic volebat sibi vsurpare regnū. De pmo nō curauit pilatus: qr erat hō gentilis: et iō nō curabat de obseruatōe seu violatōe iudaice legis. Scdm sciebat eē falsū: qr audierat a xpo rn̄sum fuisse iudeis. Reddite que sunt Cesaris Cesari etc. vt supra habitū ē. xxij c. De tertio aūt interrogauit ipm xpm: qr ꝯ ipatorē videbatur esse directe qꝫ aliqs diceret se eē regē iudeoꝝ q seruiebant ipatori romano sub tributo ppt qḋ romani abstulerāt a iudeis nomen regiū a tpe Pompei: et hoc est qḋ dr̄ hic. Et iterrogauit eū preses dicēs: Tu es rex iudeoꝝ? m Dixit ei iesus tu dicis. s. veritatē qr nō negauit se eē regē: sȝ magis ꝯsensit: Uerūtn̄ exposuit dcm̄ suū dicēs: Regnū meū nō ē de hoc mundo: vt hr̄ Jo. xviij. Et in hoc satisfecit pilato: qr regnū ipatoris nō pōt eē nisi in hoc mūdo: et sic regnū xpi nō erat ꝯriū ipatori. n Et cū accusaretur a pncipib⁹ sacerdotū et senio:ib⁹. de alijs q̄ dcā sūt q̄ expssius tāgūtur Luc. xxiij. ca. o Nihil rn̄dit. tū qr māifeste falsa erāt et rn̄sione īdigna tū qr volebat iplere illḋ qḋ erat scriptū de eo. Jsai. liij. c. Sic agn⁹ corā tondēte se obmutescet et nō apiet os suū. p Tūc dixit illi pilatus. etc.

quāta aduersum te dicunt testimonia? Et nō respondit ei ad vllū verbū: ita vt miraretur p̄ses vehementer[a]. Per diem aūt solēnem[b] consueuerat preses pplo dimittere vnū vinctum[c] quē voluissent. Hēbat aūt tūc vinctū insignē qui dicebat barabas[d]. Congregatis ergo illis Pilat⁹ dixit: Quē vultis dimittā vobis barabam: an iesum[e] qui dicitur christus? Sciebat eni q̄ per inuidiaȝ tradidissent eum[f]. Sedente āt illo pro tribunali[g] misit ad eum vxor eius dicens[h]. Nihil tibi ⁊ iusto illi. Multa eni passa sum hodie[i] per visuȝ propter eū. Principes aūt sacerdotuȝ ⁊ seniores persuaserūt pplo[k][l]:

eadeȝ rōne non respondit ei: ⁊ iteꝝ q2 nolebat impedire passionē suam: sequit̄. a Ita vt miraretur preses vehemēter. de xp̄i patientia sic tacendo cum omnia que contra eum dicebant posset exsufflare vno verbo. b Per diē aūt. Hic cōsequenter ponitur innocentie christi declaratio. ⁊ p̄mo ostēdit̄ eius innocentia. Scd̄o iudeoꝝ resistētia: ibi: p̄nceps autem. Prima in duas: q2 innocentia xp̄i p̄mo declaratur de verbo iudicis. Scd̄o ex testimonio sue vxoris: ibi: Sedente autem. Ad euidētiam p̄me partis aduertendū q̄ in fauorem iudeoruȝ concessum erat a romanis: vt in solēnitate paschali dimitteret̄ vn⁹ incarceratus ƀm voluntatem eoꝝ in memoriā liberatiōis eoꝝ d̄ egypto q2 in solēnitate paschali fiebat memoria illius beneficij. Pilatus aūt sciebat eos cupidos de obseruanda illa ꝯsuetudine: ex altera parte volebat xp̄m liberare: ideo proposuit eis optionē dicens q̄ liberaret eis iesum vel barabā ⁊ nullum alium per hoc subtiliter credens xp̄m liberare de consensu eoꝝ: q2 non credebat aliq̄ mō q̄ peterent liberationē Barabe q2 erat homicida ⁊ seditiosus ⁊ pessim⁹: vt habet̄ Luc̄ xxiij. cap. ⁊ ideo credebat q̄ preelegerent liberationem iesu: ⁊ hoc est qd̄ dicit̄. b Per diem aūt solēnem: non quēcūq̧ sed in solēnitate paschali vt dictū est. c Consueuerat preses dimittere populum vnū vinctum. rō dicta est.
d Habebat autem tūc vinctum vnū insignē. dicit̄ autem hic insignis non nobilitate generis: sed ex famositate sui criminis: q2 etiam bonum ad mala trāsferimus: vt dicit̄. v. Metha. sicut aliquis dicit̄ bonus latro: ita potest dici insignis: sequit̄. e Quē vultis dimittam vobis Barabam an Jesum. q. d. nullum aliū habetis ⁊ per hoc credebat liberare iesum vt dictuȝ est cuius ratio subditur.
f Sciebat enim q̄ per inuidiam tradidissent eum. quia publice arguebat vitia sacerdotum ⁊ phariseorum. g Sedente. Hic declarat̄ innocentia christi per testimonium vxoris Pilati ad cuius euidentiam sciendū q̄ diabolus qui captionem christi p̄curauerat per iudeos p̱ aliqua signa p̄pendit q̄ ipse eēt vere christus: ⁊ p̱ consequens qd̄ p̱ eius mortem spoliaretur infernus Hoc autem perpēdit per eius patientiam ⁊ scripturarū impletioneȝ ⁊ forte per sanctorum patrum i limbo existentiū exultationem. Et ideo morteȝ christi impedire volebat p̱ vxorem pilati cuius preces efficaces credebat in conspectu viri sui. Et hoc est qd̄ dicitur hic. g Sedente auteȝ eo pro tribunali iudicando. s. christum.
h Misit ad eum vxor eius. dicēs. Nihil tibi ⁊ iusto illi: q̄si. d. nullo modo condēnes eum sed magis eum dimitte. i Multa enim passa sum ⁊c̄. quia diabolus apparuerat ei monēs eam terroribus ad liberationem christi: Utrū autem talis apparitio fuerit ei facta somno vel vigilia expresse non habetur hoc videtur tamē q̄ fuerat in somno: per hoc qd̄ dicitur per visū: christus enim fuit presentatus pilato valde mane: vt dictum est in principio huius capituli. Et ideo parabolice est q̄ vxor eius iacebat adhuc in lecto: quia domine non solent ita mane surrgere: sicut viri sui.
k Principes. Descripta christi innocētia hic subiungitur iudeorum resistentia: intantū eniȝ odiebant eum qd̄ preelegerunt liberare hominem pestiferum ne christus liberaretur: ⁊ hoc est qd̄ subditur hic. k Principes sacerdotū ⁊ seniores persuaserunt populo falsas rationes inducendo. l Ut peterent Barraban ⁊c̄. Et patet vsq̧ ibi. m Quid enim mali fecit. quasi dicat non allegatis causam sufficientem sue mortis. n At illi magis clamabant. per clamorem autem ⁊ tumultum populi voluerūt

obtinere qꝫ non poterant per rationem habere dicentes. o Crucifigatur. morte turpissima ⁊ acerbissima moriatur.

p Uidens autem Pilatus. Declarata christi innocentia vt visum est. Hic ponitur ipsius innocētis iniusta cōdēnatio: que ꝓcessit ex parte pilati ex timore ne si dimitteret eum contra clamorē ppłi accusaret postea ad Cesarē: ⁊ hoc est qđ dicitur hic. p Uidens autē pilatus qꝫ nihil ꝓficeret. ostendēdo christi innocentiā ad eius liberationem.

q Sed magis tumultus fieret populi. s. clamātis ad contrariū per seductionem sacerdotum vt visuꝫ ē.

r Accepta aqua lauit ⁊c. Ad hoc vt iudei totuꝫ peccatum super se acciperent ⁊ ipse imunis esset a peccato. Sed hoc non sufficit ad omnimodam eius excusationem: quia cum esset iudex tenebatur ex officio seruare iusticiam: ⁊ inde grauiter peccauit faciendo contra eam ad habendum populi fauorem: minus tamen peccauit qꝫ iudei: qꝛ eius motiuum fuit minus malum. Judei enim ad occidendum christum moti sunt per rancorē ⁊ odium. Pilatus autem propter timorem Cesaris ⁊ fauorem iudeorum habendum.

s Tunc dimisit illis Barraban. facta respōsione a iudeis qꝫ totum peccatū reciperent super se ⁊ filios suos. t Jesum autem flagellatum tradidit ⁊c. licet ista flagellatio Christi ponatur hic post sententiam iudicis: tamen fuit ante facta: vt habetur Joannis xix. cap. quoniā hac intentione eum precepit pilatus flagellari ⁊ illudi vt iudei essent saciati sanguine eius videntes eum sic punitum etiā vltra condignū ⁊ ideo ponitur hic quasi per recapitulationē.

v Tunc milites. idest post flagellationem immediate: ⁊ ante sententiam.

vt peterent barraban[l]: Jesum vo perderēt. Respondēs aūt p̄ses ait illis quē vultis de duobus dimitti? At illi dixerunt: barraban. Dicit illis pilatus: Quid igitur faciam de Jesu q dicitur christus? Dicūt omnes crucifigatur. Ait illis preses. Quid enim mali fecit[m]? At illi magis clamabant[n] dicētes: Crucifigatur[o]. Uidens aūt pilatus[p] qꝛ nihil ꝓficeret sed magis tumultus fieret[q]. Accepta aqua lauit[r] manus corā ppło dicens: Innocens ego sum a sanguine huius iusti: Uos videritis. Et respondens vniuersus populus dixit. Sanguis eius super nos ⁊ super filios nostros. Tunc dimisit illis barraban[s]: Jesum autem flagellatum tradidit[t] eis: vt crucifigeretur. Tunc milites[v] presidis: suscipientes iesum in pretorio[x] cōgregauerunt ad eum vniuersam cohortem. Et exuentes eum[y] clamidē coccineam[z] circūdederunt ei[⁊]. Et plectentes coronam de spinis[ꝯ] posuerūt sup caput eius[ꝝ]. ⁊ arundinem in dextera eius[a]. Et genu flexo ante eum illudebant ei[b] dicentes. Aue rex iudeorum[c]. Et expuerunt in eum[d]: acceperūt harundinem[e] ⁊ percutiebant caput eius[f].

x Suscipientes iesum in pretorio. vt magis illi illudurent in loco patenti ⁊ corā multitudine.

y Exuentes eum. scilicet vestimētis suis.

z Clamidē coccineam. idest rubeam in similitudinem purpure qua vtuntur reges.

⁊ Circūdederūt illi. ipsum vestiendo.

ꝯ Et plectentes coronā de spinis. idest de iuncis marinis ad modum spinarum acutis. Et ego qui scripsi hec audiui a quodam qui fuerat vltra mare cum sancto Ludouico rege francie: qđ in littore maris senserat puncturas iuncorum per sotulares inter medios.

ꝝ Posuerunt super caput eius pro similitudine corone regie.

a Et arundinem in dextera eius. pro sceptro regio. b Et genuflexo ante eum. ⁊ sic illudebāt ei: facto similiter ⁊ verbo vnde sequitur.

c Dicentes aue rex iudeorum. quasi diceret voluisti regnare ⁊ non potuisti: ⁊ sic eorum illusio accusationi iudeorū correspondebat.

d Et expuentes in eum. tāqꝫ in personam cōtemptibilem ⁊ vilem.

e Acceperunt arundinem. de manu eius.

f Et percutiebant caput eius. ⁊ ratione contemptus ⁊ ratiōe doloris infligendi: qꝛ ex tali ꝑcussione aculei corone intrabāt caput eius.

Et postq̃ᵃ illuserũt ei: exuerunt clamidem: ⁊ induerunt euȝ vestimẽtis eiusᵇ: ⁊ duxerũt eũ vt crucifigerent. Exeũtes autem inuenerunt hominemᶜ Cyreneum nomine Symonẽ: hũc angariauerunt vt tolleret crucem eius. Et venerunt in locum qui dicitur golgotha: qd ẽ caluarie locusᵈ. Et dederuntᵉ ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset noluit bibereᶠ. Postq̃ autẽ crucifixerunt eumᵍ. Diuiserunt vestimẽta eiusʰ: sortem mittentesⁱ: vt impleretur qd dictum est per prophetam dicentemᵏ. Diuiserunt sibi vestimenta mea: ⁊ super vestem meam miserunt sortem. Et seden-

a Et postq̃. postq̃ descripta est ipsius Christi condemnatio iniusta. Hic ponit̃ inique sententie executio: ⁊ pmo ponit̃ ipsius christi iudicati crucifixio. Secũdo crucifixi illusio: ibi: pretereuntis. Tertio illius expiratio ibi a sexta át hora. Circa christi crucifixionem quattuor tanguntur: Loci vtilitas: Judeorum crudelitas: ibi ⁊ dederunt: militum cupiditas: ibi: postq̃ autẽ: Latronuȝ societas: ibi: Tũc crucifixi sunt. Circa pmum dicit sic post quaȝ illuserunt ei clamidem illã coccineam iposuerũt sibi solum ad deridendũ euȝ sicut falsum Regem.

b Et induerunt eum vestimentis eius. qbus spoliauerunt eum vt predictum est: ⁊ hoc fecerunt vt ductus ad mortem magis cognosceret̃ in propria veste quã aliena. c Exeuntes autẽ inuenerunt hoiem ⁊c̃. Hoc non est cõtra id qd dicitur Joannis. xix. capi. Et baiulans sibi crucem ⁊c̃. Ipse enĩ primo portauit crucem suam quãdo exiuit de domo Pilati: vt dicit Joãnes Sed qꝛ erat fatigatus ex pcedenti labore Jeiuniȷs: ⁊ vigiliȷs: Ideo milites coegerũt Symonem ad portandum eiꝰ crucẽ vt citius possent puenire ad locũ crucifixionis vt dicitur hic.

d Et venerũt in locũ qui dĩ golgotha: qd est caluarie locus. Jlle locus nõ est sic noiatꝰ a caluaria Ade ibi sepulti: vt dicunt aliq: qꝛ Adam fuit sepultus in hebron vt habetur Josue. xiiij. capi. pp qd hebreon dicebat̃ antiqtꝰ cariathar be. i. Ciuitas quattuor: qꝛ quattuor magni patriache sunt ibi sepulti cum vxoribus suis. scilicet Adam: ⁊ Eua. Abraaȝ: ⁊ Sara. Jsaac: ⁊ Rebeccha. Jacob: ⁊ Lia. dĩ ergo caluarie locꝰ. qꝛ locus ille erat plenus capitibus mortuorum: qui ibi decolabant̃ qꝛ ibi malefactores puniebant̃ ⁊ sic pȝ Loci vilitas in quo christus crucificꝰ ẽ.

e Et dederũt. Hic cõsequẽter ponitur Judeorum crudelitas: cum dicitur ⁊ dederunt ei vinum cũ felle mixtum. Joannes aũt dicit qd dederunt ei accetum. Ad euidentiaȝ huius considerandum. qd aliqui dicũt hoc esse factũ vt citius moreretur: ⁊ sic milites de eius custodia citius expedirentur qꝛ debebant eum custodire quousq̃ expirasset Dicunt enim qd existentes in tormento si potentur aceto citius moriunt̃. Sȝ hoc non videtur multum probabile qꝛ acetũ est frigidum: ⁊ per consequens videt̃ magis mortem taliuȝ differre: propt̃ qd aliter dicenduȝ ẽ. Scribitur eniȝ in qdã libro hebreyco qui apud eos intitulatur liber iudicum ordinariorum qd qꝛ Salamon dixerat prouer. xxxj. capi. Date siceram. i. potũ ebriatiuum merẽtibus ⁊ vinũ his qꝛ amaro sunt aio vt bibãt ⁊ obliuiscant̃ egestatis sue ⁊ doloris sui nõ recordent̃ amplius. Jdeo ex occasiõe huiꝰ verbi seniores Judeoꝝ statuerãt vt condẽnatis ad mortẽ dare t̃ vinũ aromaticũ ad bibendũ vt facilius tollerarent passionẽ. Jn hyerusaleȝ autẽ matrone erant deuote ⁊ cõpassiue q̃ hoc vinuȝ dabant ex deuotiõe. Judei igit̃ ex nimia crudelitate moti: tale vinũ datũ p xpo ⁊ aliȷs duobꝰ cũ eo crucifixis acceperũt sibi ẽm qd dictũ erat amos. ij. cap. Uinũ dãnatoꝝ bibebãt: ⁊ loco eiꝰ posuerũt acetũ cũ felle mixtũ. f Et cũ gustasset noluit Mar. dicit ⁊ nõ accepit ad bibendũ sed solũ ad gustandũ modicũ: vt sic ipleretur in eo qd scriptũ est in Psal. Dederũt in escam meã fel: ⁊ in siti mea potauerũt me aceto. g Postquã aũt crucifixerũt eũ: Hic ponit̃ Militũ crucifigentiũ cupiditas in hoc qd abstulerunt sibi vestimẽta sua oia cũ tñ dãnatis ad mortẽ dimittatur aliqd vestimentũ ad carnis sue operimẽtum: ⁊ hoc est qd dicitur. h Diuiserũt sibi vestimenta eius: in quattuor ptes: ẽm qd dicitur Joannis. xix. capi. qꝛ quattuor erant milites ipsum crucifigentes. i Sortem mittentes Jsta sors fuit missa sup tunicã dñi inconsutilem que erat facta quasi reticulato opere. ⁊ iõ non pote/

tes seruabant eum[a]. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam.[b] Hic est Jesus rex Judeorũ. Tũc crucifixi sunt cum eo[c]. duo latrones vnus a dexteris ⁊ vnus a sinistris. Pretereuntes[d] autem blasphemabant eũ mouentes capita sua ⁊ dicẽtes: Vah[e] qui destruis tẽplũ dei ⁊ in triduo illud reedificas? Salua temetipsum:[f] si filius dei es descende de cruce. Similiter ⁊ principes sacerdotum[g] illudentes cum scribis ⁊ senioribus[h] dicebant. Alios saluos fecit[i]: se ipsũ nõ pt saluum facere. Si rex israel est[k]: descẽdat nũc de cruce[l]: ⁊ credmus ei[m]. Cõfidit in deo liberet nunc eum si vult: dixit enim: quia filius dei sum. Idipsum[n] autem ⁊ latrones[o] qui crucifixi erant cum eo iprope rabant ei. A sexta autem[p] hora tenebre facte sunt

rat bñ diuidi cum nõ hẽret aliquã futurã: ⁊ iõ miserunt sortes quis haberet eam integram. k Ut adimpleref qꝫ dictũ est per pphetam: Diuiserũt sibi ⁊c. Sed ſm hyeronimũ. Istud nõ est de textu math. nec est in antiquis libris sed tm̃ in euangelio Joãnis Expositio tñ huius auctoritatis pꝫ ex dictis a Et sedẽtes seruabant eũ: ne aliquis rapet eũ de cruce anteq̃ʒ esset mortuus. b Et iposuerunt sup caput eius cãm ipsius scriptaꝫ. Iste erat modus iudeorũ qꝫ sup caput crucifixorum ponabat. cã condẽnationis ipsorum. Ipse aũt accusatus fuerat qꝫ sibi volebat vsurpare regnũ iudeorum vt visũ ẽ ⁊c.
c Tunc crucifixi sunt eo ⁊c. Hic describitur. Latronum societas: ad hoc enim crucifixi sunt cũ christo ex intentione iudeorũ: vt christus videretur pncipes: ⁊ magister i malefactis eorum: sed ex intentione dei hoc pmittẽtis factũ est vt ipleretur qꝫ de christo scriptũ erat Isai. liij. capi. Et cum sceleratis reputatus est.
d Pretereuntes. Hic describitur ipsius christi crucifixi derisio: q2 pmus fuit derisus a pretereuntibus hoc est a vulgaribus ⁊ plebeis hominibus circa locũ crucis cõcurrentibus dicẽtibus. e Vah. interiectio est isultantis seu deridentis q destruis tẽplũ dei ⁊c. Imponebãt sibi qꝫ hoc dixerat: sed hoc falsum erat vt visum est capi. precedenti. f Salua temetipsum. q. d. non potest: ex quo patet falsitas tua. Secundo fuit derisus a sacerdotibus ⁊ hoc est qꝫ dicit g Similiter ⁊ pncipes sacerdotũ ⁊c. i. legis periti. h Et senioribus. i. Judicibus ordinarijs dicebant. i Alios saluos fecit. q. d. non est verum: si posset talia facere saluaret semetipsum. k Si rex israel est: non quicũq;: sed messias p missus in lege. l Descendat nũc de cruce: q2 alij reges nõ possent talia facere. m Et credimus ei. falsũ dixerunt: q2 maiora fecit quando Lazarum suscitauit: ⁊ quando post mortem de sepulchro surrexit: ⁊ tamen non crediderũt ei. Tertio fuit derisus a latronibus ⁊ hoc est qꝫ dicitur. n Idipsum. i. verba premissa. o Et latrones improperabant ei. contrariũ Luc. xxiij. ca. vbi dicitur qꝫ vnus increpabat eũ: alter autẽ rogabat eum dicens: Domine miserere mei dum veneris in regnum tuum. Dicẽdum qꝫ math. loquitur: ſm illum modum loquẽdi quo societas dicif aliquid facere quando vnus de societate hoc facit: vel aliter dicendũ qꝫ vterq; improperauit primo christo: sꝫ alter vidẽs postea patientiam christi penituit ⁊ misericordiam petijt: ⁊ sic inuenit. o A sexta autem. Hic consequenter describitur ipsius christi crucifixi ex derisi expiratio vbi pmo notatur perturbatio elementorum quasi christo morienti compatientium. Secundo confessio assistentiũ ibi Centurio autem. Prima in duas: quia pmo describitur perturbatio corporum superiorũ. Secundo inferiorum: ibi: Ecce velũ. circa primum dicitur sic. p A sexta autẽ hora tenebre facte sunt ⁊c. hyeronimus dicit super illũ locum qꝫ iste tenebre fuerunt per retractionẽ radiorum solis diuina virtute: Origenes aũt dicit: quod hoc factum est per interpositionẽ nubium densarum. Sed in hoc magis credendum est dyonisio qui dicit in epistola ad Policarpum hoc fuisse interpositionem Lune inter terram ⁊ solem: sicut fit in eclipsi solis. Et ibidẽ dicit qꝫ ipse hoc vidit tunc existens in Egypto vbi est aeris puritas: quia rarissime fiunt ibi nubes ⁊ pluuie propter quod talia potuit tunc magis perpendere. vidit ergo ⁊ dicit lunã ab oriente ascendentem versus meridiem et supponentem se soli. Hyeronimus aũt ⁊ Origenes.

non locuntur de illa eclypsi asserendo q sic fu/
erit vt dicunt:sed qd potuit sic fieri: Ex dictis
patet q illa eclipsis non potuit naturalis esse.
sed miraculosa:Et hoc multipliciter: primo qz
Luna erat quintadecima:vt patuit.capi.prece
denti. ⁊ tunc luna distat a sole p dyametrum celi: eclipsis autem Solis nō potest fieri na/turaliter nisi tem/pore coniunctio/nis solis ⁊ lune: ppter qd dicit Dyonisius qd mirabatur qz non erat tē/pus cōueniens ad talem coniunctio/nem: Secundum miraculum fuit ibi quia transacta eclipsi: Lūa redijt ad orientem Ita q in vespere fuit i oriēte sole existente in
occidente.⁊ sic orbes eorum fuerunt ad pristi/
num statum restituti.Tertium miraculum fuit
ibi quia pars orientalis Solis primo fuit ob/
scurata. ⁊ iterum vlterius illuminata:contra/
rio autem modo fit in eclipsi naturali. a Su/
per vniuersam terram: Intelligendum est de
terra Judee. b vsqz ad horam nonam:ex quo
patet q luna fuit imobilis sub sole per tres ho
ras:⁊ in hoc fuit quartum miraculū illius ecly
psis:quia in naturali eclipsi:luna continue mo
uetur sub sole. c Et circa horā nonam clama
uit. voce magna dicens. Heli Heli lamaza/
batani.El in hebreo:idem est q deus yota litte
ra ebraica adiuncta facit significare cum hoc
meus.⁊ ideo Heli idem est q deus meus La/
ma:est vna dictio per se ⁊ idem valet q quare
⁊ in latino zabatani:non est vna littera:qz non
significat idem q dereliquisti me sz debet pre/
poni ibi quedam littera que vocatur:ayn. ⁊ so/
nat sicut a.formatum in guttere:vnde debet sic
scribi:Azabatani:tunc significat q dereliquisti
me:sed per ignorantiam scriptorum corrupta
est littera in latinis libris Dicit autem Christus
se derelictum a deo patre:quia dimittebat eum
in manibus occidentium. d Quidam illic stā
tes.scilicet milites ipsum custodiētes qui erāt
gentiles:propter qd lingnam hebraicam igno
rabant:dicebant. e Heliā vocat iste cetera pa
tent vsqz ibi. f Jesus autem iterum clamans
voce magna emisit spiritum:Ex quo patet q il
la vox non fuit naturalis:sed mira/culosa:quia homo magno cruciatū ⁊ longo afflictus: ⁊ ex tali afflictiōne morti sic proximus non posset sic clā/mare virtute na/ture. g Et ecce velum. Hic secun/do declaratur perturbatio elemen/torum inferiorum quia ad motum terre ⁊ aeris velum templi scissum est: Illud autem velū erat sm aliquos ī ntroitu templi p
hibens aspectum eorum que erant intra tem/
plum ⁊ ideo per talem scissionem declarata est
impletio veritatis in morte christi que late//
bat in figuris veteris testamenti. Secundum
alios vero non fuit velum qd erat in introitu
templi:sed velum qd erat intra templum inter
sanctum ⁊ sanctum sanctorum ⁊ scissio eius idē
signat q prius dictum est. Hoc dicunt commu
nius doctores de vtroqz vero velo dictum.fuit
plenius Exo.xxv.capi.
h Et terra mota est:quasi non potens susti
nere mortem christi.
i Et petre scisse sunt:in signum huius q cor/
da qūtumcunqz dura,deberent Christo moriē
ti compati. k Et monumenta aperta sunt ex
terre motu ad denotandum q resurrectio chri/
sti propinqua erat ⁊ aliorum cum ipso resurgē
tium. l Et multa corpora sanctorum qui
dormierant surrexerunt non tunc quando mo
numenta aperta sunt.scilicet hora mortis chri
sti:sed postea quando resurrexit: quia cum eo
surrexerunt tanqz testes sue resurrectionis.⁊
hoc est q subditur.
m Exeuntes de monumentis post resurre
ctionem eius.idest christi.

super vniuersam terrā[a]: vsque ad horam nonā[b]. Et circa horam nonam clamauit Jesus voce magna dicēs. heli heli lamazabatani[c] Hoc est deus meus deus meus: vt quid dereliqsti me? Quidam autem illic[d] stantes ⁊ audiētes dicebant. Heliā vocat iste[e]. Et continuo currens: vnus ex eis acceptam spongiam impleuit aceto:⁊ imposuit arūdini: ⁊ dabat ei bibere. Ceteri vero dicebant: Sine videamus an veniat helias liberans eū Jesus autem iterum clamās voce magna[f] emisit spiritum. Et ecce velum[g] tēpli scissum est in duas ptes:a summo vsqz deorsum: terra mota est[h]: ⁊ petre scisse sunt[i]: ⁊ monumenta aperta sunt[k]: Et multa corpora sanctorum[l] qui dormierant surrexit. Et exeuntes

n Uenerunt in sanctam Ciuitatem hyerusa/lem que dicebatur sancta propter templum diuino cultui deputatum ꝙ erat ibi.
o Et apparuerunt multis .ad declarationem dominice resurrectiōis.
p Centurio. hic ponitur assisten/tium confessio. Et primo Centurio/nis ꝛ sue societatis qui vidētes signa predicta in morte Christi cōfessi sūt veritatem sue di/nitatis dicentes.
q Uere filius Dei erat iste: ꝛ per consequens eiu/dem nature cum eo. Secundo po/nitur cōfessio mu/lierum deuotaruꝫ que confitebantur eum facto in quātum assistebant ipsi morienti: ꝙ non audebant facere apostoli: quia solus Joannes legit ibi stetisse ꝛ hoc ē qd̄ dr̄.
r Erāt āt ibi mulieres multe a longe. Contrarium videtur Joannis. xix. capi. Ubi dicitur qd̄ stabant Iuxta Crucem. Dicendum ꝙ erant longe re/spectu militum christum crucifigentium ꝛ cu/stodientium: sed prope erāt respectu aliorum/ astantium. non erant ei ita longe quin possent eum loquenteꝫ audire quando dixit matri sue. Mulier ecce filius tu⁹ ꝛc.
s Que secute erāt Jesum a galilea: ex deuotione q̄ȝ habebant ad audiendum verbum.
t Ministrantes ei: necessaria vite sue de facultatibus suis. Iste enim erat mos iudeo/rum qd̄ necessaria vite administrabant docto/ribus.
v Inter quas erat Maria magdalene sic nominata a magdolo castello.
x Et maria iacobi ꝛ Joseph mater ista erat soror marie matris christi.
y Et mater filioꝝ zebedei. scilicet iacobi ꝛ Joannis.
y Cum sero factum esset. Hic describitur ipsi⁹ christi mortui deuota tumulatio: vbi duo ponuntur Primum est sepelientium deuotio ꝯm iudeorum malignantium machinatio: ibi:

de monumētis post re/surrectionem eius[m]. venerunt in sanctam ciuitatē[n]: ꝛ aperuerūt multis[o]. Centurio[p] autem ꝛ qui cum eo erant custodientes Jesum: viso terremotu ꝛ his que fiebant timuerunt valde dicentes. Uere filius dei erat iste[q]. Erāt autē ibi: mulieres multe[r]: q̄ secute erant iesuꝫ a galilea[s] ministrantes ei[t]: inter quas erat maria magdalene:[v] ꝛ maria Jacobi ꝛ[x] Joseph: ꝛ mater filiorum zebedei. Cuꝫ[y] autem sero factuꝫ esset[v] venit quidam homo diues[z] Abarimathia[ꝛ]: nomine ioseph[ꝯ] qui ꝛ ipse discipul⁹ erat iesu[ꝝ]. Hic accessit ad Pilatuꝫ[a]: ꝛ petijt corp⁹ iesu[b]. Tunc pilat⁹ iussit r̄ddi corp⁹[c]

Altera autem die Circa primum aduertenduꝫ ꝙ licet mors christi fuerit ignominiosa vt pa/tet ex predictis. Sepultura tamen eius fuit nobilis ꝛ sumptuosa cuius ratio est. quia passibi/litatem ꝛ humanitatem assumpsit christus propter nostram re/demptionem ꝛ iō ipsa completa in sua morte predi/cta debuerunt ces/sare: ꝛ ea que seq̄/bantur quodam/modo ad glori/am sue resurre/tionis pertinere vtrumque autem: fuerat predictum per Isai. prophe/tam de turpitu/dine mortis eius. Isai. liij. Tanquaꝫ ouis ad occisio/nem ducetur ꝛc. Et sequitur ibidem Cum sceleratis deputatus est. De nobilitate sepulture eius dicitur. Isai. xj. capi. Radix iesse que stat in signū populoꝝ ipsum gentes deprecabuntur. ꝛ erit sepulchrū eius gloriosum: hoc est ergo qd̄ dicitur hic.
v Cum sero factum esset. qua circa vesperam ferie sexte depositus est de cruce.
z Uenit quidam homo diues. ꝛ propter hoc potuit de facili accedere ad Pilatum: ꝛ q2 erat nobilis: ꝛ vnus de curia vt habetur Luce. xxiij. capitulo.
ꝛ Abarimathia. Ista est ciuitas que primo Regum dicitur Romatha de qua fuit ori/undus Samuel.
ꝯ Nomine ioseph. nomen autem eius exprimitur quia erat homo famosus.
ꝝ Qui ꝛ ipse discipulus erat iesu. occulte tamen ne expelleretur de sinagoga: quia ꝯm qd̄ dicitur Joannis. xij. capitu. Ex principibus multi crediderunt in iesum: Sed propter phar
iseos nō ꝯfitebant̄ ne de signagoga eicerent̄.
a Hic accessit ad pilatum: deposito enim timore confidenter.
b petijt corpus iesu. ad sepeliendum honorifice.
c Tunc pilatus iussit reddi corpus. tum quia

Et accepto corpore Joseph[a]: inuoluit illud in syndone munda: ⁊ posuit illud in monumento suo[b] nouo[c]: qđ exciderat in petra[d]. Et aduoluit saxum[e] magnū ad hostium monumenti[f] ⁊ abijt. Erat autē ibi maria magdalene ⁊ altera maria sedentes cōtra sepulchrum[g]. Altera autē die que ē post parasceuen[h]: conuenerunt principes sacerdotum ⁊ pharisei ad pilatum dicētes. Domine recordati sumus[k] ꝙ seductor ille dixit adhuc viuens: post tres dies resurgā. Jube ergo custodiri sepulchrū vsq; in diem tertium: ne forte veniant discipuli ei⁹ ⁊ furentur eū: ⁊ dicāt plebi surrexit a mortuis. Et erit nouissim⁹ error peior priore. Ait illis pilatus habetis custodiam[l]. Ite custodite sicut scitis. Illi autē abeuntes munierunt sepulchrū[m]: signātes lapidem[n] cum custodibus.

Joseph erat homo valens ⁊ nobilis ꝓpter qđ pilatus petitioni eius voluit acquiescere: tū qꝛ sciebat xp̄m crucifixū iniuste. a Et accepto corpore Joseph inuoluit in syndone mūda: hꝰ ē in pāno lineo mundo: ꝓpt qđ corpus xp̄i non ꝯsecrat̃ ī altari super pānū sericum sed lineū: qꝛ corp⁹ xp̄i ī sepulchro tali pāno fuerat inuolutum. b Et posuit in monumento suo. quod erat sumptuose factū. c Nouo. qꝛ si aliquis fuisset ibi āte sepultus calūniari posset a iudeis ꝙ ille surrexisset ⁊ non christus. d Qđ exciderat in petra: eadē rōe factū est hoc ne si xp̄s fuisset sepult⁹ in terra diceret̃ a iudeis ꝙ discipuli rapuissent corpus eius fodientes in terra desubtus p viam subterraneā. e Et aduoluit saxum magnū. qđ nō posset de facili moueri: ne aliqs veniēs posset rapere corpus xp̄i. f Ad hostiū monumenti. Monumentū illud factum erat ad modum cuiusdā domūcule: in cuius medio erat sepulchrum. ⁊ ī domūcula erat quoddā hostiolū ad habendū illuc ingressum. g Erat āt ibi. Maria magdalene ⁊ altera maria assistentes sepelientibus christū ex deuotione ad vidēdū qualiter possent reuerti ad ip̄m inungendū. h Altera autem. Hic ponit̃ iudeoꝝ machinatio: qꝛ impetrauerūt custodiri sepulchrum ne discipuli christi raperent corpus eius ⁊ diuulgarent eum resurrexisse: sed quia non est consilium ꝯtra dominum: vt dicitur Prouer. xxj. c. ideo factum iudeorum magis fecit ad oppositum scꝫ ad certitudinem dominice resurrectionis: quia ab ipsis custodibus testificata est: vt habetur sequenti cap. ⁊ hoc est magnum scilꝫ habere testimoniū ab aduersarijs: dicit ergo. h Altera die que ē post parasceuen. idest sabbato: quia feria sexta in qua passus est christus dicta est parasceues: idest preparatio: quia de illa die preparabantur cibaria pro sequēti die in crastino igitur dominice passionis. i Conuenerunt principes sacerdotū: ⁊ pharisei ad pilatū dicētes. k Domine ⁊c̃. Et pꝫ vsq; ibi. l Ait illis pilat⁹ habetis custodiā. idest cōcedo ꝙ accipiat̃ millites ad custodiendum eū pro voluntate vestra. m Illi autē abeuntes munierūt sepulchrum. militibus armatis. n Signantes lapidem. sigillo suo ne aliquis posset ī gredi sine scitu eorum ⁊c̃.

Expositio moralis.

¶ Mane autem facto ⁊c̃. sequit̃ tūc videns iudas ꝙ dānatus esset ⁊c̃. Origen. Si autem locum penitentie requisisset ⁊ tempus penitentie obseruasset forsitan inuenisset eum qui dicit. Nolo mortem peccatoris: sed magis vt conuertat̃ ⁊ viuat. Emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinoꝝ: Augu. Peregrinis ī qua sine domo: patria: ⁊ toto orbe exules iactant̃ requies christi sanguine prouidet̃. Istos aūt peregrinos dicimus esse deuotissimos christianos q renūciantes seculo ⁊ nihil possidentes in mūdo in xp̄i sanguine reqescūt. Jesus aūt stetit ante presidem ⁊c̃. seqt̃. Et nō respondit ei ad vllum verbū: ratio dicta est cap. precedenti: ꝭm Augustinū ⁊ Hiero. Uel ideo nihil respondit ne crimen diluens dimitteret̃ a preside ⁊ crucis vtilitas differretur. Principes autem sacerdotum ⁊ seniores persuaserūt populis ⁊c̃. Origen. Est ⁊ nunc viderr quomodo populus iudeorum a senioribus suis et iudaice culture doctoribus suadet̃ ⁊ excitat̃ aduersus iesum vt pdant eū. Et hodie in locis pluribus fit idē aduersus mēbra ei⁹: Innocēs ego sum a sanguine iusti hui⁹. Leo papa. Excessit ğ

Pilati culpam facinus iudeorum sed nec ipse euasit reatum qui reliquit proprium iudiciuꝫ: ⁊ in crimen transijt alienum. Tunc dimisit eis Barabam ⁊c̄. hylarius. In quo archanum infidelitatis future ostenditur scilicet antichristuꝫ christo preferendum. Tunc milites presidis suscipientes iesum ⁊c̄. Christoso. Que igitur erit nobis cura de cetero si contumelias ab aliquo patiamur: postq̄ꝫ christus hoc passus est. eteniꝫ qꝫ fiebat in christo vltimus contumelie terminus erat: nec vna particula tantum sed vniuersum corpus patiebatur iniurias. Capud per coronam ⁊ arundinē ⁊ colaphos facies: quia conspuebantur gene ⁊ alapis cedebantur: Corpus totum per flagella denudatum ⁊ circundationem clamidis ad fictam adorationem: Manꝰ per arundineꝫ quam dederunt ei pro sceptro: ac si timerent ne pretermitterent aliquid grauissime presumptionis. Moraliter. Rabanus: Caput christi deus igitur calamo christi caput percutiunt qui diuinitati eius contradicentes errorem suum auctoritate sacre scripture que calamo scribitur firmare conantur: Spuunt in faciem eius qui presentiam gratie sue verbis execrandis respuunt ⁊ eum in carne venisse denegant. falso autem illum adorant qui eum credunt sed peruersis actibus despiciunt: Et duxerunt eum vt crucifigeretur: extra ciuitatem vt per hoc ostenderetur qđ pro totius mundi salute patiebatur. Hebreoꝝ. xiij. cap. Jesus vt sanctificaret populum suum extra portam passus est. Exeuntes autem inuenerunt hominem cireneum ⁊c̄. Hierony. mistice crucem suscipiūt nationes ⁊ peregrinus obediens portat ignominiam saluatoris. Et dederunt ei bibere vinū cum felle mixtuꝫ ⁊c̄. hoc moraliter faciunt qui mēbra eius amaritudinibus affligunt. Diuiserunt vestimenta eius ⁊c̄. hoc nequiter attendant qui ecclesias spoliant. tūc crucifici sunt cū eo ⁊c̄. Remigius. Per istos duos latrones designantur omnes qui artioris vite continentiā apprehendunt: quicūqꝫ eniꝫ in intentione placendi deo hoc faciunt designantur per illum qui a dextris christi crucifixus est: qui vero ꝓ appetitu laudis humane vel aliqua minus digna intentione per illum q a sinistris: p̄tereuntes aūt blasphemabant ⁊c̄. sic ⁊ mō qui viam p̄tergrediuntur iustitie nō cessant illū blasphemare. Si filius dei es descende de cruce. Rabanꝰ. Si aūt tūc de cruce descenderet virtuteꝫ pacie nō demonstraret. sed expectauit paululū irrisionem sustinuit: ⁊ qui de cruce descendere voluit de sepulcro resurrexit. A sexta autem hora ⁊c̄. Origine. Sicut moyse extēdente manus ī celū secute sūt tenebre super egiptios: sic ⁊ xp̄o hora sexta manus extēdente in cruce ad celum sup populū q clamauerat crucifige eū facte sūt tenebre ⁊ oī lumine p̄uati sunt in signū futuraꝝ tenebraꝝ q̄ apprehen sure erant iudaicam gentem. Deus meus vt quid dereliq̄sti me. glosa: subtraxit captionem: sed non soluit vnionem. Sic martires in manibus carnificuꝫ dereliq̄t quos tū charitate firmissima sibi iunxit. Jesus aūt clamans voce magna emisit spirituꝫ. Ostēdens ex clamore super naturali qđ ex maxima charitate tradidit nostre salutis preciuꝫ. Et ecce velū templi scissum est ⁊c̄. Dei tēplū est fidelis aīa. Prio corin. iij. cap. Templū dei sanctuꝫ est: qđ estis vos. Cuius velum scinditur quando velamen hypocrisis dissipatur: terra mouetur quando terrenum desiderium in amorem celestium cōmutatur: ⁊ petre scinduntur quando duritia cordis per pietatem emollitur. Et mortui resurgunt quando somnus pigritie ad boni operis exercitium excitatur. Cum sero factum esset ⁊c̄. sequitur. Et petijt corpus iesu. ille corpus domini postulat q pro digna receptione eucharistie deum supliciter exorat. Et inuoluit syndone munda quando recipit mente pura. Et ponit in monumento nouo. i. in corde ꝑ gratiam renouato. Et aduoluit saxum magnuꝫ ad hostium: quando ponit diligens obstaculuꝫ contra peccati recidiuum. Et mulieres sedent contra sepulcrum cum anime deuote considerant passionis christi misterium. Altera auteꝫ die ⁊c̄. sequitur Jube ergo custodiri sepulcrum ⁊c̄. Notandū qꝫ volentes impedire diuinaꝫ ꝓuidentiam contra suam intentionem promouent illam: sicut fratres ioseph vēdiderunt ipsum ne adorarent eum: ⁊ per hoc cōpulsi sunt eum adorare ꝓm ordinem prouidentie diuine: sic principes iudeorum volentes impedire celebritatē noīs christi fuerūt valde diligētes de custodia sepulcri: ⁊ per hoc celebrata est fama de veritate sue resurrectiōis ⁊ ꝑ ꝯñs sui noīs Et erit nouissimꝰ error peior priore: veritateꝫ ignoranter dixerūt: sicut ⁊ Cayphas. naꝫ error eoꝝ q̄ milites pecūia corruperūt vt furatū corpꝰ xp̄i mētirent: peior fuit errore q̄ petierūt custodiā sepulchri ne discipli corpꝰ xp̄i furrarent. ⁊c̄.

Feria .ij. post dominicā palmarum. Euangeliū ſm Joannem .xij. capi.

IN illo tempore. Ante sex dies pasce[a]: venit iesus bethaniā[b]: vbi lazarus fuerat mortuus. quē suscitauit iesus[b]. Fecerunt autem ei cenam ibi[c]: et Martha ministrabat[d] Lazarus vero vnꝰ erat ex discumbentibus cū eo[e]. Maria ergo[f] accepit libram[g] vnguenti nardi[h] pistici[i]. preciosi[k]: et vnxit pedes Jesu: et extersit pedes eius capillis suis[k]:

Expositio litteralis.

DIro declaratiõe huiꝰ lectiõis euāgelice ē itelligēdū: qꝫ occasio mortis xpi fuit iuidia iudeoꝝ ex fama et gloria xpi. Diuiditur hec lectio euāgelica i duas: quia primo ponit glorificatio christi ab amicis familiaribus: secundo a turbis vulgaribus ibi Cognouit ergo turba: Prima adhuc i duas: quia primo ponit obsequium christi factum ab amicis in generali secundo a Maria i speciali: ibi: Maria ergo. In pma parte dicit sic. a Ante .vj. dies pasce. Immediate enim post suscitationem Lazari Judei diffinierunt occidere Christum: vt predictum est et Ideo recesserat quousqꝫ appropiquaret pascha: i. quo imolabatur agnus paschalis vt sic christus: qui est agnus verus imolaretur pro nobis: imediate post imolationem agni paschalis figuralis: vt veritas figure succederet. b Uenit bethaniā que ē prope hyerusalē ad duo miliaria vbi Lazarus fuerat mortuꝰ quē suscitauit Jesus. Illuc enim venit vt ex memoria miraculi ibidem facti turba populi moueretur ad eum honorifice recipiendum in hyerusalem ante passionem suam: sicut fuerat predictuꝫ per Zacha. prophetam .ix. capi. Exulta filia Syon Jubila filia hyerusalem Ecce Rex tuus venit etc. c Fecerunt autem ei cenam ibi: Homines illius loci: et fuit hec Cena in domo Symonis leprosi: vt cómuniter tenent doctores: fuerat tamē prius a xpo curatus: sed nomen remanserat ad memoriam miraculi. Origenes auteꝫ dicit qꝫ illa Cena fuerat in domo marthe. qꝫ probat ex eo qđ subditur. d Et martha miſtrabat: Sed potest dici qꝫ iste Symon erat vicinus marthe: et propter hoc ipsa ministrabat in domo eius sicut homines solent facere in domibus amicorum suorū et maxime propter reuerentiam ipsius Christi comedentis ibideꝫ. e Lazarus vero vnꝰ erat ex discumbentibus cum eo: inuitatus a Symone. Hoc autem factum est ad declarationē veri miraculi de eius suscitatione. f Maria autē. hic describitur obsequium christo impensum a Maria in speciali: quia postponitur marie deuotio. Secūdo Jude idignatio: ibi Dixit ergo vnꝰ Tertio eius reprehensio: ibi: dixit ergo ihs. In pma ergo parte dicitur sic. f Maria ergo. s. soror lazari. g Accepit librā: in quo notatur quantitas vnguenti non est verisimile qđ esset aliquid grosse materie. sic vnguenta communiter dicta: quia indecens esset: tale quid ponere super caput hominis sedentis in mensa. Maria autem non solum vnxit pedes. dñi. Sed etiam caput vt mattheus. exprimit. .xxvj. capi. Et marcus .xiiij. licet hic omittatur. Et ideo dicendum qꝫ hic vocatur vnguentum liquor preciosus de aromatica hreba expssus sicut aqua rosacea de rosis exprimitur. Aliter dicitur qꝫ fuit lacrima fluens naturaliter de arbore aromaticha. h Nardi: nomen est herbe nigre aromatice habentis. spicas: propter hoc dicitur. marci .xiiij. capi. Nardi spicati. et de illis spicis extrahebatur liquor predictus p artificium vel nām ſm alios. i Pistici. ſm Augustinum Nomen est loci vbi crescit herba vnde talis liquor exprimitur. sed melius dicitur pistici idest fidelis: pistis enim grece fides est latine hoc est dictum qꝫ ille liquor erat purus et verus non habens aliquid aliud admixtum. nec sophisticatus. k Preciosi: que valebat trecentos denarios vt habetur marc. xiiij. capi. idest trecentos nūmos vsuales: erat enim liquor ille refrigeratiuus et confortatiuus membrorum et consolidatiuus. k Et vnxit pedes iesu. et extersit capillis suis pedes eius ordine conuerso factum fuit qꝫ hic scribatur quia primo lauit pedes eius et extersit et postea vnxit.

Et domus impleta ē ex odore vnguēti: ex quo patet preciositas vnguenti et deuotio marie expedientis rem tam preciosaꝫ in obsequiꝫ domini. Utrum autem ista fuit mulier de qua

Et domus impleta est ex odore vnguēti[l]. Dixit ergo vnus[m] ex discipulis suis[n]. Iudas scha riothis: qui erat eū traditur[o]. Quare hoc vnguentum non venit trecentis denarijs[p]: ⁊ datum est egenis[q]? Dixit autem hoc[r]: nō quia de egenis pertinebat ad eum[s]: sed quia fur erat[t] ⁊ loculos hñs ea que[v] mittebātur portabat[x]. Dixit ergo iesus[y]. Sinite illam vt in diē sepulture mee seruet illud[z]. Paupes.n. semꝑ habebitis vobiscum[&]: me autem nō semꝑ hēbitis[?].

narrat lucas dictum fuit capi. precedenti. m Dixit ergo. Hic ponitur inde murmuratio cum dicitur. n Unus ex discipulis eius iudas scharriotis: hoc dicitur ad differentiam alterius inde. o Qui erat eū traditurus: licet enī primo fuerit bonus quando vocatus fuit ad aplatum vt supra dcm̄ est: tamen postea lapsus est in peccato ꝙ autem dominus in sua societate tollerauit eum dedit nobis exemplū tollerandi malos. p Quare hoc vnguentū non venit trecētis denarijs idest venditur vnde versus De re q̄ venijt gratia nulla venit: habet enī sensum passiui sub voce actiua. q Et datum est egenis: hoc dixit simulans pietatem ad operiendum suam cupiditatem propter qđ subdit euangelista. r Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum. i. de illis non curabat licet enim portaret ea que dabantur christo ad dandum pauperibus non tamen faciebat sed retinebat sibi. iō subditur. s Quia fur erat ⁊ loculos habens in quibus abscondebat ea que debebat ī alios vsus expendi vnde subditur. t Ea que mittebantur. i. christo dabantur ad subueniendū necessitatibus christi ⁊ discipulorum eius ⁊ ad dandum pauperibus. v Portabat. i. officiū portandi ⁊ seruandi habebat ad istos vsus: licz hoc infideliter ageret. ex hoc patet ꝙ christus ⁊ discipuli eius de elemosinis viuebant. Sciēdum etiam qđ ista portatio pecunie in via nō pertinet ad perfectionem. sed christus hoc faciendo suscepit personam infirmorum eis condescedentis: sicut fecit se abscondendo a iudeis vt supra dictum est. viij. ⁊ x. capi. Et hoc habetur extra de verborum significatione libro sexto capi. Exijt qui seminat. ⁊ propter hoc male arguunt illi qui ex hoc loco dicūt ꝙ habere aliqua mobilia in communi ad perfectionez pertineat. ¶ Questio. Quare christus permisit iudam portare pecuniam relictam cum sciret eū latronem Dicendum ꝙ a principio quādo fuit sibi traditum portandi officium latro non erat ⁊ q̄uis christus sciret eum futurum latronem. tamen tradidit sibi istud officium quia minor erat inter apostolos alios. propter qđ vltimus inter eos nominatur vt pꝫ math. x. c. Et marci iij. talibus autem tēporalia sunt tradēda. maiores autez debēt circa doctrinaz ⁊ spiritualia occupari propter qđ in ꝑmitiua ecclesia apostoli septē dyacones ordinauerunt sub eis ad temporalia administrāda vt ipsi apostoli liberius possent intendere orationi ⁊ ꝑdicationi: vt hētur actuū. v. caplo. y Dixit ergo. Hic ponit̄ iude repͥehēsio cū dr̄. z Sinite illā q̄si dicat nō habetis cām sufficientē murmurandi q2 egit opus bonū. vnde pꝫ ꝙ iudas non solum murmurauit sed ēt alij discipuli vt habet̄ mathe. xxvj. capi. ⁊ marci. xiiij. Uerūtamen q2 fuerunt incitati ꝑ iudā. ⁊ itez moti pietate. iudex aūt cupiditate ideo Joānes solū nominauit iudā. ⁊ vt in diē sepulture mee seruet illud. non loqtur de hoc ꝙ iaz erat effusum sed de alio simili. q. d. illud qđ sepultura mea ꝑparauit illud reseruabat q2 nō poterit illud ī me expendere preuenta acceleratiōe resurrectionis mee q2 qñ venit ad monumētū ad vngēdū corpꝰ dñi cū xp̄s iā resurrexit vt pꝫ īfra ca. xx. math. aūt h̄ expssius dicit ꝑuenit vngē corpꝰ meū in sepulturā ⁊ iō exprimit̄ hic obscuriꝰ cū dr̄. z Sinite illā vt in diē sepulture mee ⁊c. q̄si dicat dimittēda ē nūc facē ꝙ tūc facēt si posset. ⁊ illud vnguētū tūc ꝑuabit ī loco istiꝰ nunc in me expēsi ⁊ q2 iudas ita murmurādo ⁊ alios ad h̄ īcitādo cām pietatis ꝑtēderat. iō hāc excludit dicēs. & Paupes. n. sꝑ hētis vobiscū. q. d. pōt recuꝑare ad bñfaciēdū paupibꝰ. sꝫ ñ poterat recuꝑare ad iungēdū me corpalr ꝑ ꝑ ꝙ seqt̄. ? Me aūt nō sꝑ hēbitis. s. ꝑñtia corpali ad hitādū in carne passibili q̄ īdiget tali vnctiōe ꝑ h̄ pꝫ ꝙ aliqđ opꝰ minꝰ necessariū pōt ꝑponi magis necessario quando imminet casus quod illud minus necessarium non potest alias recuperari.

a Cognouit ergo turba. Hic cõsequenter ostẽditur qualiter christus fuit honorat⁹ a turbis visitando eum cu3 dicitur. a Cognouit ergo turba multa ex iudeis q̃d illic esset. Bethania enim erat prope hyerusalem ad vnam leucam ⁊ ideo de facili poterat hoc cognoscere. b Et venerunt non propter iesu3 tm̃. in hoc innuitur duplex cã vna propter ipsu3 iesum reuerenter visitandum. Alia que subditur. c Sed vt Lazarum viderent quẽ suscitauit a mortuis. facta eni3 mirabilia libenter videntur Mirabilissimum autem erat videre quadriduanu3 mortuu3 suscitatum comedentem ⁊ bibentem ⁊ alia opera facientem. sperabant etiam audire ipsu3 referentem statum alterius vite quã omnes scire desiderãt.

Cognouit ergo turba multa ex iudeis a: quia illic esset ⁊ venerũt b nõ propter iesum tm̃: sed vt Lazarum viderent quem suscitauit a mortuis c.

Feria.iiij. post dominicam palmaru3 Passio dñi nostri iesu christi s3 marc.xiiij.capi.

IN illo tẽpore. Erat autem pasca a ⁊ azia post biduum. Et querebant sũmi sacerdotes ⁊ scribe quõ iesu3 dolo tenerẽt ⁊ occiderent. Dicebãt. enĩ. Nõ ĩ die festo. Ne forte tumult⁹ fieret in

soluere cum negligens cõtra se extiterit negligatur ab illo. qui eum misericorditer monet ⁊ petitt. ne ambo in foueam cadant. Tertio si cõtemsit vel neglexit satisfacere ⁊ oblitus est satisfactionem iniunctam. nam si sciret eam ⁊ iplere vellet confessionem iterare tenetur qui confessus est non contritus existens in proposito non deferendi peccatu3. Sunt alij duo casus vn⁹ est propter peccati obliti recordatione3. Alius propter recidiuationem in quibus sanum consiliu3 eẽt q̃ penitẽs omnia iteraret quãdo sacerdotem mutat vel quando reuertitur ad eũdem qui propter diuturnitatem peccati eius ẽ oblitus: non credo tamen q̃ tenentur nisi in generali alia peccata narrare vt si dicat vel se peccasse ⁊ confessum fuisse: ⁊ sibi talem penitentia3 iniunctam fuisse ⁊ sic satis poterit eius conditio ⁊ ingratitudo tñ addit se nuper hoc cõmisisse peccatum vel recordatum esse. Ultimo iteranda est confessio si non fuit integra: q2 scienter penitens tacuit aliquod mortale peccatum quia tunc non contritus apparet. Et ideo iterãda est confessio: vt paulo ante dictum est.

Expositio moralis.

Jesus ergo añ sex dies pasce. Alcuin⁹. mistice: q̃ añ sex dies vẽit. Betthaniã significat q̃ ille q sex dieb⁹ oĩa fecẽat ⁊ sexto die hoie3 creauerat ipe sexta mũdi etate. sexta feria. sexta hora redimẽ mundum venerat. maria ergo accepit libram vnguẽti: ⁊c. Exponatur sicut supra mathe.xxvj. capi. Marc.xiiij. Ista autem est expositio marci. Sinite i[llam] eius approbando operatione3 ⁊c. Aliam expositionem. s. mathe. non inueni

Questio fratris Antonij betontini.

Domus ipleta ẽ ex odore vngueti Jo.xv.ca. Super quibus verbis queritur a doctoribus. Quando. s. sit iteranda cõfessio. Ad qd̃ sanctus Bona. Ric. ⁊ Alexanus libro.v.tit.xviij. Dicunt q̃ in pluribus casibus: iterãda est. Ut primo. si sacerdos non potuit absoluere: argumentum: est cap. Ex hoc: xxxiij: q ij. cap. Latorem. secundo si instituit discernere. ⁊ ideo querẽdus est sacerdos sciens ligare ⁊ soluere vt Augustinus in libro de pnĩa disti.vj.cap. qui vult. vbi dicitur. Qui vult confiteri peccata sua vt ineniat gratiam querat sacerdotem scientem ligare ⁊

Expositio litteralis

Erat aũt pasca. Postq̃3 descripta est reductio peccatoris in deũ p mediatoris p̃dicationem. Hic consequẽter describitur: eadem reductio per passionis sue redemptionẽ: ⁊ quia superius predixit passionem sua3 per iudeos inchoandam. ⁊ per gentiles consumandam ad quos tunc pertinebat: iudiciu3 sanguinis in hyerusalem. ideo primo describitur ei⁹ passio per iudeos inchoata. Secundo per gentiles consumata capi. sequenti. Circa primum: quattuor per ordinem describuntur. Primum est ipsius christi venditio non ex eius ignorantia sed ex eius prescientia ⁊ voluntate. secundo venditi traditio non ex eius displicentia sed charitate: ibi. Et primo die azimorum. Tertio

traditi comprehensio non ex sua impotentia sz nimitate ibi. Sed adhuc eo loquente. Quarto comprehensi condēnatio non ex sua iniustitia sed humilitate: ibi summi sacerdotes: Circa p/mam partem premittitur venditionis occasio que fuit duplex: p/ma sacerdotuz inuidia: ꝛ hoc ponit in pncipio secūda fuit iude auaritia qui voluit recupe rare pretium vn guenti effusi: q̄ po nitur: ibi. Et cum eēt bethanie. Ter tio ponit ipsa ven ditio. ibi: ꝛ Judas scharioth is: secun da pars pncipalis incipit ibi: ꝛ pria die azimorum vt dictuz est. Et diui ditur in quattuor qꝛ primo ponitur paschale conuiuiū ad pditoris reuo cationem: secūdo instituitur eucha ristie sacramentū ad charitatis vni onem: ibi Et man ducantibus illis. Tertio predicitur discipulorum scan dalum ad eorū cō firmationē: ibi: Et ait illi Jesus: oēs vos scandalizabi/ mini. Quarto describitur christi d̄siderium ad nostrā redemtionem: ibi: Et veniunt in pdiuz Tertia pars pncipalis huius capituli que inci pit ibi. Et adhuc eo loquēte. Diuiditur in tres quia primo describitur iude fraudulētia. scdo christi patientia: ibi: Unus autem de circunstā tibus. Tertio discipulorum ingnauia: tūc disci puli relicto eo fugierunt. Quarta pars pncipa lis: que incipit ibi: Summi vero sacerdotes: di uiditur in quattuor: qꝛ primo describitur accu satio christi per falsos testes. secundo eius con demnatio per iniustos iudices: ibi: Exurgens

populo. Et cum eēt be/ thanie in domo symo- nis leprosi ꝛ recūberet venit mulier hñs ala- bastrū vnguēti nardi: spicati[a]: pciosi: Et fra- cto alabastro effudit su p caput ei⁹. Erāt aūt q dā idigne ferētes itra semetipsos ꝛ dicentes. Ut qd perditio ista vn guēti fcā ē? poterat. n. vnguētū istud venūda ri plusq̄z treccētis dena- rijs ꝛ dari paupib⁹. Et fremebāt i eā. Jesus āt dixit. Sinite eā. Quid illi molesti estis? Bonū opus opata est in me. Sempeni paupes ha- bebitis vobiscū: ꝛ cum volueritis potestis illis bñ facere: me āt nō sem per hēbitis Qδ habuit hec fecit: pūenit vnge- re corpus meū in sepul turā Amen dico vobis vbicūq̄z predicatuz fu- erit euangeliū istud in vniuerso mundo: ꝛ qδ fecit hec narrabitur in memoriā ei⁹. Et iudas scariothis vn⁹ de duo- decim abijt ad summos sacerdotes: vt prode- ret euz illis. Qui audiē tes gauisi sunt: ꝛ pmise runt ei pecuniā se datu ros. et qrebat quō illuz oportune traderet. Et pria die azimorū[b] quā- do pascha imolabant: dicūt ei discipuli. Quo vis eamus ꝛ parem⁹ ti bi: vt māduces pascha? Et mittit duos ex disci pulis suis ꝛ dicit eis. Ite in ciuitatem ꝛ occurret vobis homo lagenaz a que baiulans[c]. Seqmi ni eum. Et quocūq̄z in troierit dicite domino domus: quia magister dicit: vbi est refectio[d]

autem summus sacerdos. Tertio ꝯdemnati vi tuperatio per malignos satellites. Et ceperunt quidam conspu. euz. Quarto negatio Petri p tres vices ibi ꝛ cū esset petrus. Sententia autē huius totius capituli patet ex dictis Mathe. xxvj capi. vbi ista sunt exposita eodē ordīe quo hic po/ nūtur: ꝛ sub eisdez verbis p magna parte ꝛ restat pau ca exponēda que discurrentur in p ma parte pncipa/ li: dicit. a Erat autez pascha ꝛ azi ma post biduum. Solēnitas autem paschalis iudeorū celebrat. xv. die p mi mensis vt ha/ betur Leui. xxiij. capi. Hec solenni/ tas icipiebat a ve spere. xiiij. diei qñ imolabatur agn⁹. ꝛ tunc vescebant azimis vsq̄z ad se/ ptimum diem.

a Alabastruz vn guenti nardi spi/ cati. Dicūt aliqui q nardus est her/ ba faciens spicas in cacumine de q bus extrahitur li/ quor optimus: sic aqua rosacea d̄ ro sis: ꝛ talis liquor vocatur hic vnguentum. Alij dicūt: q est frutex vel arbor paruula. Et inde fluit vel extrahitur liquor modo predicto.

b Et prima die azimorum. De ista die est con trouersia inter grecos ꝛ latinos: que plenius tractata est. Mathe. xxvj. capitulo. Et Jo. xiij.

c Occurret vobis homo lagenam aqueba/ iulans. Jstud signum dedit eis ad inueniendū locum pro cena creditur q dominus illius do mus esset discipulus christi occultus.

d Ubi est refectio mea. idest agnus paschalis quia dominus illius domus non solum proui/

dit de loco: sꝫ etiā ꝺ agno. a Uobis demonstrabit ce/naculū. in illo ce/naculo pascha co/mederunt ꝛ in il/lo post resurrectō nem strauerūt di/scipuli ꝓpter me/tum iudeorum: ꝛ in illo spiritū ſan ctum receperunt: in die pētecostes: vt habetur: act. se/cundo capi.

b Qui intingit me cum manum in ca tino: vas est fictile ad refrigerandū vinū: ꝛ in illo erat ius lactucarum a/grestium cū quo carnes agni debe bant comedi vt di citur Exo. xij. cap.

mea vbi pascha cū di/scipulis meis mādu/cē? Et ipse vob demonstra bit cenaculū grāde stra tū^a: ꝛ illic pare nob. Et abierūt discipli ei⁹ ꝛ ve nerūt i ciuitatē ꝛ iuene rūt sic dixerat ill: ꝛ pa/ uerūt pascha. Uespere aūt facto: venit cū duo deci ꝛ discūbētib⁹ eis ꝛ māducantib⁹ ait iesus. Amē dico vob: qꝛ vn⁹ ex vob tradet me: q mā ducat mecū At illi cepe rūt ↄtristari ꝛ dicē ei si gilati Nūqd ego? Qui ait ill: vn⁹ ex duodeci q itigit mecū manū i cati no^b Et fili⁹ qdē hōis va dit sicut scriptū ē de eo. Ue aūt hoī illi: p quē fi li⁹ hoīs tradet. Bonū erat ei si nō eēt nat⁹ hō ille. Et māducātib⁹ illis accepit ihs panē ꝛ bñdi cēs fregit: ꝛ dedit eis ꝛ ait. Sumite hoc ē corp⁹ meū: ꝛ accepto calice: grās agēs ꝺdit eis: ꝛ bi berūt ex illo oēs. Et ait ill. Hic ē sāguis me⁹ no ui testi q ꝓ mltis effun/ det. Amen dico vob ꝙ iā nō bibā ꝺ genimie vi tis vsqꝫ i diē illū cū illꝺ bibā nouū i regno dei. Et hymno dicto: exiert i mōtē oliuarū: et ait eis ihs Oēs scādalizabimi i me in nocte ista qꝛ scri ptū ē Percutiā pastorē ꝛ dispgēt oues Sꝫ post ꝙ resurrexero pcedam vos i galileā. Petr⁹ āt ait illi: ꝛ si oēs scādaliza ti fuerit: sꝫ nō ego. ꝛ ait

illi ihs. Amē dico tibi: qꝛ tu hodie i nocte hac pri⁹ ꝙ gall⁹ vocē bis de derit: ter me es negatu r⁹. At ille āpli⁹ loqbat: ꝛ si oportuerit me siml cō mori tibi: nō te negabo Silit āt: ꝛ oēs dicebant ꝛ veniūt i prediū cui no mē getsemāi ꝛ ait disci/ pulꝭ suis. Sedete hꝭ do/ nec orē. ꝛ assumit petrū ꝛ iacobū ꝛ ioānē secū. ꝛ cepit pauē ꝛ tedē. ꝛ ait ill. Tristis ē aīa mea: vsꝗ ad mortē: sustinete hꝭ ꝛ vigilate. ꝛ cū pcessisſꝫ paululū: pcidit sup trā ꝛ orabat vt si fieri possꝫ trāsiret ab eo hora ꝛ di xit: Abba pat^c: oīa tibi possibilia st trāsfer cali/ cē hunc a me. Sꝫ nō qꝺ ego volo: sꝫ ꝙ tu. ꝛ vēit ꝛ iuenit eos dormiētes ꝛ ait petro: Symō dor/ mis? Nō potuisti vna hora vigilare? Uigilate ꝛ orate: vt nō itretis i tē tationē. Spūs qdē prō pt⁹ ē: caro vō infirma. ꝛ iterū abiēs orauit eūdē ꝭmonē dicēs. ꝛ rūersus ꝺnuo iuenit eos dormi entes. Erāt. n. ocli eorū grauati: ꝛ ignorabant qd rñderēt ei. ꝛ vēit ter tio: ꝛ ait illis. Dormite iā ꝛ reqescite. Sufficit vēit hora ecce fili⁹ hoīs tradet in man⁹ pctōrū surgite eam⁹: ecce qme tradet ꝓpe ē. Et adhuc eo loquēte iudas venit scharioth vn⁹ ꝺ duode ci ꝛ cū eo turba mlta cū gladijs ꝛ lignis missi a

c Abba pater Idem significant tamen vnum est grecum ꝛ aliud la tinum.

In tertia parte p̄n cipali dicitur:
c Et ducite eum caute ne forte ra/ piatur de manib⁹ vestris. quia po// pulus communis habebat deuotio/ nem ad eum.
d Adolescens,āt quidā: q₂ iste non nominatur hic di cunt aliqui ꝙ fuit Jacob⁹ frater do/ mini: Alij autē ꝙ fuit Joannes euā/ gelista qui iunior erat inter aposto/ los. Alij autem di cunt ꝙ fuit qui// dā₃ iuuenis de il/ la domo in qua co mederunt pascha
e Amict⁹ sindo ne.i.veste linea.
f Super nudo sc₃ corpore q₂ non habebat aliam ve stem. In quarta p te p̄ncipali dicit̄.
g Audiuim⁹ eū₃

ū̄mis sacerdotib⁹ ⁊ scri bis ⁊ seniorib⁹. Dede- rat āt traditor eis signū dicēs. quēcūq₃ osculatus fuero ipse ē tenete eū: ⁊ ducite caute c. Et cū ve nisset statī accedens ad eū ait. aue rabbi. ⁊ oscu lat⁹ ē eū. At illi manus iniecerūt i iesū: ⁊ tenue rūt eū. Un⁹ āt de circū stātib⁹ educēs gladiū p cussit s̄uū sūmi sacerdo tis: ⁊ āputauit illi auri- culā. Et rn̄dēs iesus ait ill'. Tāq₃ ad latronē exi stis cū gladijs ⁊ lignis cōp̄hēdē me. Quot- tidie erā apđ vos i tem plo docēs: ⁊ non me te- nuistis: s₃ vt ipleāt̄ scri pture. Tūc discipuli ei⁹ relīquētes eū oēs fuge rūt Adolescēs āt qdā d seq̄bat̄ eū amict⁹ sindo- ne e: sup nudo f: ⁊ tenue rūt eū. at ille reiecta sin done: nudus ꝑfugit ab eis. Adduxerūt iesū₃ ad sūmū sacerdotē₃ ⁊ ꝯue- nerūt oēs sacerdotes ⁊ scribe ⁊ seniores. Petr⁹ āt a lōge secut⁹ ē eū vs- q₃ itro in attriū sūmi sa cerdotis ⁊ sedebat cu₃ mīstris ad ignē ⁊ calefa ciebat se. Summi vo sa cerdotes ⁊ oē cōsiliū q̄ rebāt aduersus iesū te- stimōiū vt eū morti tra derēt nec iuēiebāt. Mlˀ ti āt testiōniū falsū dice bāt adūsus eū. ⁊ ꝯuēiē tia testiōn: a nō erāt. Et qdā surgētes falsū testi mōiū q̄rebāt aduersus eū dicētes. Q̄m nos au

diuim⁹ eū dicentē g. Et dissoluā tēplū h̄ māu' fa ctū ⁊ p⁹ triduū aliđ ma nu fcm̄ edificabo. ⁊ nō erat ꝯueniēs testiōniū₃ illoꝝ. exurgēs āt sūm⁹ sacerdos ī mediū: ⁊ iter rogauit iesū dicēs. Nō rn̄des qc̄q₃ ad ea q̄ tibi obiciūt̄ ab his? Ille āt tacebat: ⁊ nihil rn̄dit. Rursū₃ sum⁹ sacerdos īterrogabat eū: ⁊ dixit ei Tu es xp̄s fili⁹ dei bn̄ dicti? iesus āt dixit illi h Ego su₃. ⁊ videbitis fi- liū hoīs sedētē a dextris v̄tutis dei ⁊ veniētē cū nubib⁹ celi. Sūm⁹ āt sa cerdos scidēs vestimē- ta sua ait. Quid adhuc desideram⁹ testes? Au- distis blasphemia₃? qd vob vr̄. Qui oēs ꝯdēna uerūt eū eē reū mortis? Et ceperunt qdā cōspuē eū ⁊ velare faciē ei⁹. Et colaphis cedē ⁊ dicē ei ꝓphetiza. Et mīstri ala pis eū cedebāt. ⁊ cū eēt Petr⁹ i atrio deorsum: venit vna ex ācill' sūmi sacerdotis: ⁊ cū vidiss₃ Petrū calefaciētē se: a- spiciēs illū ait. Et tu cū iesu nazareno eras. At ille negauit dicens. Neq₃ scio n₃ noui qd dicas. ⁊ exijt foras añ atrium. ⁊ gall⁹ cātauit. rursus āt cum vidisset illum an- cilla cepit dicē circūstā tib⁹: q₂ hic ex ill' ē. At il le itez negauit. ⁊ p⁹ pu sillū rursusq₃ astabāt di cebant Petro. ve ex ill' es nam: ⁊ galileus es i

dicentem: ego dis soluam templum hoc manu factum ⁊c. falsū₃ eni ipo/ suerunt ei q₂ hoc non dixerat. vt ha betur Joan. ij. ca. s₃ sic dixerat. Sol uite templu₃ hoc ⁊c. predicēs mor- tem suam in qua corpus ei⁹ qđ erat tēplū deitatis solu tu₃ est. Et si de ma teriali tēplo itelli gat adhuc falsum imposuerūt quasi absolute dixerit. qđ tn̄ cōditionate dixerat: ⁊ iō bene subdit̄. Et nō erat ꝯueniens testimo niū illoꝝ. h Je/ sus āt dixit illi ego su₃: Interrogatus de veritate diui// norum respondet qui prius in alijs tacuerat quia de diuinis non de// bet ita taceri veri tas si iterrogetur. sicut de humanis: In quarta parte minus principali dicitur sic.
i Nam ⁊ gali/ leus es: licet enim esset vna lingua omnium hebreo/ rum tamen s̄m va rias partes iudee variebatur in ali/ qua proprietate: sicut lingua galli/ ca in picardia ⁊ normandia p quā percipitur in lo/ quela de qua na/ tione sit aliquis./

a Cepit anate/
matizare.i.male/
dicere sibi ipsi si
cognouisset iesuz.
vnde anatemati/
zatio signat iura/
tionez que est per
execrationem sci/
licet quando ali/
quis iprecaẽ sibi/
metipsi maluz pe/
ne si ita sit sicut i/
ponitur ei. In ca.
xiiij. vbi dr̃ abba
pater idem signifi
cat. Additio Ab/
ba pater est pro/
prie nomen siruz
idest caldaicum ⁊
frequenter habeẽ
in trãslatione cal/
daica.
b Et confestĩ ma/
ne facto. Hic con/
sequẽter describi/
tur christi passio p
gentiles consuma
ta. Et pmo descri/
biẽ ipsius christi
crudelis occisio. se
cundo eius fidelis
⁊ deuota tumula/
tio ibi. ⁊ cum sero
esset factum pma
in duas quia pri/
mo describiẽ chri
sti iniqua cõdem/
natio. secundo ini
que sententie exe/
cutio ibi: Et postq̃
illuserunt ei. Pri/
ma i quatuor quia
primo christus gẽ
tili iudici presen/
tatur. secundo ab
eo examinatur: ibi
Et iterrogauit eũ
Pilatus. Tertio
eius innocentia d
claratur ibi: p diẽ

Ille aũt cepit anathema
tizare[a] ⁊ iurarẽ q2 nescio
hominem istũ quem di
citis. Et statim gallus
iteruz cantauit. ⁊ recor
datus est petrus verbi
qd dixerat ei iesus pri/
usq̃ gallus cãtet bis:
ter me negabis. ⁊ cepit
flere. Et cõfestĩ mane[b]
cõsiliũ faciẽtes summi
sacerdotes cum seniori
bus ⁊ scribis ⁊ vniuer
so cõsilio: vinciẽtes ie
sum duxerũt ⁊ tradide
runt pilato. ⁊ interroga
uit eum pilatus: Tu es
rex iudeorũ: At ille rñ
dens ait illi. tu dicis. ⁊
accusabãt eũ summi sa
cerdotes in multis: pila
tus aũt rursum interro
gauit eum dicens. Nõ
rñdes quicq̃m. Uides
in quãtis te accusant. ie
sus autẽ amplius nihil
respondit ita vt mirare
tur Pilatus. per diem
autem festum solebat
dimittere illis vnuz ex
vinctis quẽcunq3 petis
sent. erat aũt qdã q dice
batur Barrabas q cuz
seditiosis erat vinctus
qui in seditione fecerat
homicidium. ⁊ cũ ascẽ
disset turba cepit roga
re sicut semper faciebat
illis. Pilatus aũt respõ
dit eis ⁊ dixit. Uultis
dimittã vobis regez iu
deorũ? Sciebat. n. qd p
inuidiã tradidissent euz
summi sacerdotes Põ
tifices aũt cõcitauerũt
turbã: magis Barrabã
dimitteret eis Pilatus
autem iterum rñdens
ait illis. Quid ergo vul
tis faciaz regi iudeorũ?
At illi iterũ clamauerũt
Crucifige eum Pilatus
vero dicebat illis. quid
enim mali fecit? At illi
magis clamabant. Cru
cifige eum. Pilatus au
tem volens populo sa/
tisfacere dimisit illis:
Barraban. ⁊ tradidit
Iesum flagellis cesum
vt crucifigeretur. Mi
lites autem duxerunt
eum in atrium pretorij
⁊ conuocant totam co/
hortem ⁊ induunt euz
purpura: ⁊ imponunt
ei plectetnes spineam
coronam. et ceperũt sa
lutare eum. Aue rex iu
deorum. ⁊ percutiebãt
caput eius harundine:
⁊ conspuebant euz ⁊ de
ponentes genua adora
bant eum: ⁊ postq̃ illu
serunt ei[c]: exuerunt il/
lum purpura: Et indu
erunt eum vestimeutis
suis. ⁊ educunt illuz vt
crucifigerent eum. Et
angariauerunt preter/
eunteȝ quempiam Sy
monem cireneum ve/
nientem de villa pratẽ
alexandri ⁊ Ruffi[d]: ut
tolleret crucem eius. ⁊
perducunt illum in gol
gota locum quod est in
terp̃tatuz caluarie locus
Et dabant ei biberere
mirratũ vinu[e]. Et nõ ac
cepit ⁊ crucifigẽtes euz
diuiserunt vestimenta

autem festũ Quar
to inique condem
natur ibi. Pilatus
autem volens sa/
tisfacere populo.
Sententia istaruz
partium patet ex
dictis Matthei.
xxvij. capi. vbi ista
ponuntur eodem
ordine a pricipio
illius capituli. vs/
que prope mediũ
tamen aliqua sunt
ibi iterposita que
hic omittũtur. q2
Marcus breuita/
ti studebat.
c Postq̃ illuse/
runt. Hic cõsequẽ
ter describitur ini
que sententie late
in christum execu
tio vbi primo po/
nitur ipsius chri/
sti iudicati crucifi
xio. Secundo cru
cifixi illusio ibi: ⁊
preter euntes blas
phemabant. Ter/
tio illusi expiratio
ibi. Et facta hora
sexta. Sententia
istarum partium
p3 ex dictis Mat
thei. xxvij. Exce/
ptis que secuntur
d Patrem Alexã
deri ⁊ Ruffi. hic
dicit Hierony. qd
nomen istius Sy
monis hic expo/
nitur ratione filio
rum suorum qui
erãt discipuli xpi.
e Et dabant ei
bibere vinuz mir
ratum. Dicunt ali
qui qd istud vinũ
dicitur mirratum

ex propetate mir re que est valde amara: ista tamen amaritudo causabatur ex admixtō nefellis: Alij autē dicunt q̄ non solum fuit ibi: mixtio fellis sed etiā mirre.

a Et nō accepit. Contrarium tamē videtur Joā. xix. capit. vbi dicitur. Cum accepisset iesus acetum. Ad q̄ dicendum qd̄ aliqd accepit ad gustandum modicū tamē propter ipletionem pphetie dicentis In siti mea potauerūt me aceto: et quia illud qd̄ modicum est quasi nihil reputatur ideo hic dicit̄ q̄ non accepit. scilicet ad perfecte bibendum.

b Erat autē hora tertia et crucifixerunt eū Joan. xix. capit. dr̄. Erat autem hora quasi sexta. ſm veritatē erat hora media inter sextam et tertiam medium vero denotatur ab vtroq̄ extremorū et ideo ab euangelistis aliquādo denominatur tertia aliquando sexta.

c Uidens autē Cēturio qui ex aduerso stabat quia sic clamans expirasset etc. Uidebat

eius: mittētes sortē super eis quis quid tolleret. Erat autem hora tertia[b] et crucifixerunt eum. Et erat titulus cause eius inscriptus. Rex iudeorum. et cum eo crucifigunt duos latrones vnum a dextris et aliū a sinistris eius. et impleta est scriptura que dicit. et cum iniqs reputatus est. Et pretereuntes blasphemabant eū mouentes capita sua: et dicētes: vah qui destruis templum dei et in tribus diebus reedificas Saluum fac temetipsum descendēs de cruce. Similiter et summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum scribis dicebant. Alios saluos fecit: seipsum non potest saluum facere. Christus rex israel descendat nunc de cruce vt videamus et credamus. Et qui cū eo crucifixi erant conuitiabantur ei. et facta hora sexta: tenebre facte sunt per totam terram vsq̄ in horam nonam. Et hora nona exclamauit Jesus voce magna dicens. Heloy heloy lamazabatani: quod est interpretatū. Deus me⁹ deus meus vt quid dereliquisti me? et quidā de circumstantibus audientes dicebant. ecce heliā vocat. Currens autem vnus et implens

spongiam aceto circūponensque calamo: potum dabat ei dicens. Sinite videamus: si veniat helias ad deponēdum eum Jesus autē emissa voce magna expirauit. Et velum templi scissum est in duo a summo vsq̄ deorsum. Uidens autem centurio: qui ex aduerso stabat: quia sic clamans expirasset ait[c]. Uere hic homo fili⁹ dei erat Erant autem et mulieres delonge aspicientes: inter quas erat maria magdalene et Maria Jacobi minoris: et Joseph mater: et Salome. et cum esset in galilea sequebantur eum et ministrabant ei et alie multe que simul cū eo ascenderant hyerosolimam. Et cum iam sero esset factum[d]: quia erat parasceue[e] quod ē ante sabbatum: venit Joseph[f] ab arimathia[g] nobilis decurio[h] qui et ipse erat expectans regnum dei. Et audacter introiuit ad Pilatum: et petijt corpus Jesu. Pilatus autē mirabatur si iam obijsset Et accersito Centurione: interrogauit eum si iam mortuus esset. Et cum cognouisset a centurione: donauit corpus Joseph. Joseph autem mercatus sindonem: et deponens eum

enim qd̄ illa vox non poterat naturaliter formari ab homine sic propinquo morti: et ideo conclusit q̄ eēt formata virtute dei dicens. Uere hic hō filius dei erat.

d Et cum iā sero factū eēt. Hic describitur ipsius christi deuota tumulatio: et patet sentētia ex dictis. Math. xxvij. ca. exceptis que secūtur.

e Qd̄ erat parasceue. idest p̄paratio quia tunc erat feria sexta in qua preparabantur ea que d̄bebāt comedi die sequēti.

f Uēit ioseph ad sepeliēdū christum anteq̄ intraret sabbatū ī quo non erat licitum facere talia.

g Ab arimathia que antiquit⁹ dicta est ramatha d̄ qua fuit Samuel: vt habetur primo regum.

h Decurio idest vnus de curialib⁹ Decuriones enī dicuntur qui sunt de curia alicuius magni principis: Dicuntur etiā curiones q accipiūt curam plebis.

i Et audacter introiuit ad Pilatum etc. Prius. n. erat discipul⁹ christi occultus pter

metum iudeorum.sed exemplo mortis christi animatus ostendit se publice esse christi disci/pulum petendo eius sepulturam et exequendo a Et aduoluit lapidem ad hostium monumenti Circa enim sepulchrum erat quedam clausura ad hostium il/lius clausure fuit positus lapis ma/gnus non a solo ioseph: sed etiam ab alijs qui fuerunt cum eo in sepultura christi.

involuit sindone: et posuit eum in monumento:quod erat excissum de petra. Et aduoluit Lapidem ad hostium monumenti.a

Expositio moralis Marci.xiiij.capi.

Erat autem Pascha etc. Theophilus. Uoluit enim dominus in paschate crucifigi quia ipse erat verum pascha. Et querebant summi sacerdotes etc. Adhuc aliqui de istis Christum persequentur in membris suis. Et cum esset in domo Symonis leprosi. Per hoc ostendit quod predicatores non debent abhorrere peccatores. Uenit mulier habens alabastrum etc. mulier ista rationalis est anima que frangit alabastrum cum rationabiliter domat corpus proprium: et quando hoc cedit ad honorem dei effundit super caput christi. Prime corin.ij. Caput christi deus. Erant autem quidam indigne ferentes. Isti sunt similes illis qui grauius portant expensas decem solidorum pro christo: quam.l. vel centum pro mundo: Ideo sequitur. Sinite illam eius approbando operationem. Et iudas schariothis etc. Beda. multi hodie scelus iude scilicet quo dominum ad magistrum deumque suum pecunia vendiderit velut immane ac nepharium abhorrent: nec tamen cauent: nam cum pro muneribus charitatis ac veritatis vitam spernunt: deum qui veritas et vita est spernunt. Et primo die azimorum: sequitur et mittit duos ex discipulis suis etc. Scilicet Petrum et Joannem vt dicitur Luce.xxij.capi. per Petrum significatur actio bona: per Joannem contemplatio deuota que preparant pascha idest disponunt ad christi corpus debite sumendum: preparant autem in cenaculo. Idest in homine per orationem in deum eleuato grandi longitudine longanimitatis: Lato latitudine charitatis strato varietate virtutis Uespere autem facto etc. per hoc autem quod christus in mensa denuntiauit suum proditorem designauit quod multi proditorie veniunt ad mensam suam. hieronymus. Hic sacerdos hic clerice quomodo eisdem labijs deosculaius filium virginis quibus deosculatus es filiam meretricis: o Juda osculo filium hominis tradis? Et manducantibus illis accepit iesus panem etc. per iesum qui salus interpretatur intelligitur bonus prelatus christi vicarius et de sua subditorumque suorum salute solicitus. Hic accipit panem cum diligenter studet sacram scripturam: et benedicit quando deo attribuit eius intelligentiam: Frangit autem et dat deuote predicando. Econtra de ignorante dicitur Treno.iiij. Paruuli petierunt panem: et non fuit qui frangeret eis. Et accepto calice etc. per quem persecutio designatur in scriptura. Hic calix sumitur patienter tollerando et datur alijs ad simile exhortando. Et hymno dicto exierunt in montem: per hoc ostendens quod ascendens ad vitam artiorem primo debet implorare clementiam diuinam. Et ait illi Jesus omnes vos scandalizabimini etc. Crisosto. carnale est cadere: sed dyabolicum est iacere. Petrus autem ait illi: et si omnes scandalizati etc. Communiter accidit quod illi qui alijs in virtute se preferunt. turpius alijs cadunt. Ideo subditur: Amen dico tibi etc. Et veniunt in predium quod dicitur getsemani quod interpretatur vallis pinguedinis: Ideo significat humilitatem gratiosam. per hoc igitur quod christus orauit ibi humiliter: signatur quod oratio humiliantis se veraciter deo est accepta: Ecclesiastici.xxxv.capitu. Oratio humiliantis se nubes penetrat etc. Per hoc autem quod dicitur dominus hic ter orasse. Docuit nos orare perfecte: quia perfectio consistit in tribus. scilicet principio medio et fine: Quecunque osculatus fuero etc. Amicitie signis proditores vtuntur vt eorum dolus latentius pagatur et amputauit illi auriculam etc. Hoc signum fuit dementis aures iudeorum amputanda sicut patet per effectum: quia nihil audire volunt de salute sua. At ille relicta Sindone nudus profugit ab eis. Beda qui vult fugere manus iniquorum relinquens mentem que mundi sunt fugiat post christum sicut Joseph. relicto pallio fugit de domine manibus impudice. Petrus autem a longe secutus est. etc. Beda merito a longe sequebatur

qui erat de proximo negaturus:non.n.negare posset si christo primus adhesisset. Et sedebat cū ministris Hieronymus. Atriū sacerdotis ē circuitus secularis:ministri demonia cū qbus qui sedet non pōt flere peccata. Ignis aūt desiderium est carnis: Sūmi vero sacerdotes ⁊ oē concilium querebāt aduersus Jesum testimonium. Modus autē iniquorum est aduersus Innocētes querere testimonia:⁊ recipere falsa Sūmus autem sacerdos scindens vestimen ⁊c. per hoc fuit significatum ꝙ prescindendū erat sacerdotium iudeorū:sicut ⁊ stabilitas sacerdotij christi:per hoc ꝙ eius tunica etiam a crucifigentibus eum non fuit scissa. Et ceperūt quidam conspuere eum ⁊c. Hyeronymus vt sputaminibus susceptis faciē anime nostre lauaret:⁊ velamine faciei sue velamen cordium nostrorū aufferret. Et colaphis qbus in capite percussus est caput humani generis qđ est. Adā sanaret ⁊ alapis qbus expalmatꝰ est laus eius maria manibus nostris labijs q̄ plauderetur vt dr̄. Omnes gentes plaudite manibꝰ. Et stati iterū gallus cantauit ⁊c. Hieronymus Gallus lucis Nuncius qđ est nisi spūs sanctus cuius voce in pphetis ⁊ Apostolis nos de trina negatione excitamur ad amarissimos post lapsū fletus qui male de deo cogitamus ⁊ male locuti sumus proximo ⁊ male facimꝰ ad nos ipsos. Et interrogauit eum Pilatus ⁊c. Juste traditi sunt romano exercitui qui saluatorem tradiderunt Romanorū presidi. Ita vt miraretur Pilatus.s. de eius patiētia quē audierat peritum in lege ⁊ potentē ad oia respondere. pontifices autem concitauerunt turbam ⁊c. Adhuc hodie aliqui magis nituntur saluare ⁊ etiam promouere malos homines:quā bonos Pilatus autē volens satisfacere populo ⁊c. sic faciunt mali Judices pro fauore humano iustitiam subuertentes. Et ceperunt eū salutare ⁊c. Ita faciunt multi in ecclesia deuote salutantes eū in apparentia sed eū expoliant bonis ⁊ affligunt ⁊ percutiunt in mēbris suis. Et angariauerunt quēpiā ⁊c. Sic multi portant hodie in agnaria crucē penitentie. Et dabant ei vinum mirratū bibere ⁊c. Similiter hodie multi dāt Christo bibere potum amarum. Et diuidunt sibi vestimenta sua rapientes bona simplicium christianorum. Et cum iniquis deputatus est: sic fit hodie ipsius mēbris per iustitie subuersionem in multis locis. Et preterenūtes blasphemabant eum ⁊c. Hoc similiter faciunt detractores bona facta membrorū Christi denigrātes Deus meus vt q dereliqsti me ppter qđ nō debet Christianus mirari si a deo permittitur per malos tribulari:qr sic suo capiti cōformat: Et velum templi scissum est. prime Corin.iij. capi. Dicitur templum dei sanctum est ꝙ estis vos:⁊ ideo velum huius templi scinditur quādo per compassionē mortis christi fidelis ab omni terrenorum inordinato amore separatur. Uidens autem. Centurio ⁊c. per hoc quod iste gentilis confitebatur in christo veritatem deitatis significata fuit illuminatio futura gentium:⁊ excecatio iudeorū. Uenit ioseph ab arimathia:sequitur. Et petijt corpus Jesu ⁊c. Moraliter ioseph:qui iterpretatur accrescens corpus Jesu petit:quando persona crescens in virtutibus eucharistiam sumit. Et inuoluit in sindone:quando deuotionem suam abscondit ab humana laude:⁊ ponit in monumēto qñ iugit cogitat de ipso:qr monumētū dr̄:quasi monēs mentem:per hoc aūt ꝙ sancte Mulieres aspiciebant vbi poneret significatū fuit qđ religiose psone que sunt in mundo mortue debēt cū eo per cōpassionem sepeliri vt resurrectionis eius participes fieri mereantur.

¶ Questio fratris Antonij Betontini. Sumite hoc est corpus meū ⁊ accepto calice gratias agens dedit eis. Marci.xiiij.capi. Ex quibus vbis q̄rit. Quid.s.in hostia cōsecrata. qđ ve in mero existēte calice ꝯsecrato eē credē debemus. Ad qđ breuit rñdet:qr ſm beatū Gregoriū in omelia paschali:in h̄ sacro aliud ē: ꝙ vidr̄:⁊ aliud est qđ itelligit. ⁊ illud ꝙ cernit est species panis in hostia:⁊ vini in calice:sꝫ illud ꝙ creditur est veritas carnis ⁊ sanguinis iesu xp̄i: Intelligendū tñ ꝙ sub panis specie q̄ videtur in hostia quattuor eē credunt. Prio creditur qdē ibi esse corpus christi ex vi verboꝝ: qr verba cōsecrationis de solo corpore faciūt mētionē. scđo est ibi sanguis xp̄i ex cōcomitātia ppinq̄ qr lꝫ aīa non viuificat corpus nisi sanguine mediāte:tñ ptinet ad candē nām: ⁊ iō concomitatur ipsū ppinqꝫ. Quarto est ibi deitas vbi ex cōcomitātia remota q̄lꝫ diuinitas cū tribus precedētibus faciat suppositū vnū tñ nō pertinet ad vnam naturam:hec etiam eadem quattuor in calice esse creduntur. Prio quidē est ibi sanguis ex virtute vboꝝ:eo ꝙ verba cō

secrationis calicis de solo sanguine faciũt mẽ/
tiones. scḋo credit ibi esse corpus xp̄i ex cõco/
mitantia imediate: q2 corpus est sanguinis im
mediatũ receptaculũ. tertio credit ibi esse aīa
ex concomitantia ꝓpinqua: q2 ptinent ad ean/
dem naturã hũa/
nam: quarto cre/
dit ibi diuinitas
ex concomitantia
remota: q2 non p/
tinet ad eandẽ na
turam: q̄uis bene
ad idē suppositũ.
Qḋ aũt ista ī hoc
dignissimo sacro
sint: probat p btm̄
Ambrosiũ i libro
de sacra. qui ait.
Illa que fuerunt ī
vtero virginis inueniunt in hoc dignissimo sa
cramẽto. Ista quatuor insuper ibi esse saluator
ostendit Joãnes. vj.ca. dicens. Ego sum panis
viuus qui de celo descendi. per hoc eni qḋ dꝛ
panis dat intelligere corpus: vñ ait. Caro mea
vere est cibus: propter hoc qḋ dicit viuus: dat
intelligere aīaꝫ per quã corpus viuificat. Et q2
anima sine sanguine corpus viuificare nõ põt:
iõ subintelligit sanguis: idcirco infert: sanguis
meus vere est potus. Dicit auteꝫ qui de celo de
scendi: ꝓpter diuinitatem. Ex quibus omnib9
tria possunt elici documenta sm̄ tres catholi/
cas veritates. Primũ documentũ est ꝙ cum in
primitiua ecclesia sacramentũ hoc sub vtraqꝫ
specie toti populo ministraret rationalis fuit ī
stitutio moderna: vt sub specie panis: tantũ po
pulus cõicaretur propter multa pericula: q̄ ac/
ciderunt: q2 non est sicut heretici imaginãtur:
vt sit tm̄ corpus ī hostia ⁊ sanguis ī calice: imo
corpus est in calice: ⁊ sanguis in hostia. Scḋm
documentũ est: q2 ex quo sm̄ Gregoriũ aliud ē
qḋ cernit: ⁊ aliud qḋ credit: ī hoc sacramento
adoratio non est dirigenda ad illud qḋ cernit
scꝫ ad species: sed ad id qḋ credit tm̄: q2 illud ē
dignum dãnatione qḋ adorari nõ debet nisi p̄/
us adoret vel eleuetur a sacerdote ꝓpter peri/
culum idolatrie: ex quo verba consecratõis me
rito secrete ꝓferuntur. Tertiũ documentuꝫ est
qḋ lꝫ proprie in hoc sacramento non videatur
christus: q2 sm̄ Grego. aliud est qḋ cernitur: ⁊
aliud qḋ credit: nam ibi accidentia cernuntur
que non sunt in corpore xp̄i sicut in subiecto: tñ
non errant fideles: qui dicũt in sacerdotis ma
nibus se vidisse deum: q2 nullus errat cuius v̄/
ba pñt verificari: eo modo quo verificatur diui
na scriptura in qua dicitur ꝙ aliqui viderunt
deuz oculo corpo/
rali: sicut moyses
vidit deũ corpora
liter cernendo ru
bũ: sicut Exo iij.c.
scriptũ ē. nõ ꝙ ibi
diuinitatẽ videret
sꝫ q2 diuinitas ibi
assistebat illi rubo
⁊ ita corpus chri/
sti suo mõ specie/
bus assistit q̄ in h
sacro cernũt: ⁊ q2
ista abscõdita erāt
ab oculis eoꝝ hominũ. Ideo saluator hodie di
cit vt hꝫ Mar. xiiij.ca. Sumite hoc est corpus
meũ: ⁊ accepto calice ꝛc.

Feria.iiij. post dn̄icam palmaruz. Passio dn̄i nostri iesu xp̄i sm̄ Luc. xxij.cap.

In illo tp̄e appropinquabat āt dies fest9[a] azimorũ[b] que dicitur pascha.[c] Et querebant princi/pes sacerdotum[d] ⁊ scribe9 quomodo iesum interficerent[e]. Timebāt vero plebem.[f] intrauit autem sathanas in iudam[g] qui cognominabatur scarioth vnus de

Expositio litteralis.

a Appropinquabat. postq̄ euãgelista de
scripsit xp̄i predicationẽ. hic ꝯsequen/
ter describit ipsius passionem p quam
solutũ est preciũ nostre redẽptionis: vbi primo
describit maligna xp̄i cõprehensio: per explo/
rationẽ iudeoꝝ. scḋo eius cõdẽnatio iniusta p
executionẽ gentiliũ ca. sequẽti. Prima diuidi/
tur in quatuor partes: q2 p̄mo describit xp̄i vẽ
ditio facta non ex eius ignorantia: sed magis
ex prescientia ⁊ voluntate. scḋo ipsius venditi
traditio non ex eius displicentia: sed ex chari/
tate. tertio traditi cõprehensio: non ex xp̄i ipo/
tentia: sed ex sua mititate. quarto cõprehensi il
lusio: non ex sua iniusticia: sed humilitate. scḋa
ibi: Uenit aũt dies azimoꝝ. tertia ibi cõprehen
dentes aũt eũ. quarta ibi: Et viri qui tenebāt eũ
illudebant ei. Circa p̄mũ dꝛ. a Appropin/
quabat aũt dies festus. i. solẽnitas paschalis q̄
celebrat p̄mo mense. xv. die mẽsis: vt hꝫ Leuit/
xxiij. ca. Incipiebat tñ a vespe precedẽtis diei.
b Azimoꝝ. q2 fermentũ ⁊ fermentatũ non de
bebant apparere in domibus iudeoꝝ septẽ die
bus huius solẽnitatis: vt hꝫ Exo. xij. cap.
c Qui dꝛ pascha. i. trãsitus: q2 tũc trãsiuit an/
gelus dñi p egyptũ interficiẽs p̄mogenita egy
ptioꝝ hebreos saluãs. d Et querebant p̄nci
pes sacerdotũ ꝛc. moti inuidia ꝯ xp̄m. e Quõ

eũ interficerẽt. licet eni hoc summe desiderarent
tñ erat eis difficile ꝓpter fauorẽ ppli ad xp̃m:
ideo subdit. f Timebant vo plebẽ: ne ꝯ eos
isurgerẽt: si i xp̃m man⁹ mitterẽt. g Intrauit
aũt sathanas i iudã. i. aĩaʒ iude nõ ꝑ illapsuʒ: q2
hoc est deo ꝓpriũ
sed ꝑ effectũ vẽdi
tionẽ xp̃i ei sugge
rendo.
a Et abijt ꝛ locu
tus est cũ principi
bus sacerdotũ ꝛc.
motiuũ autẽ inde
hic tacet: sed exp
mitur Mat. xxvj.
ꝛ Joan. xij. s. vt re
cuperaret valoreʒ
vnguenti preciosi
effusi super xp̃m a
maria sorore La
zari. b Et gauisi
sunt. q2 ille mod⁹
capiẽdi xp̃m per
suũ discipulũ vide
batur magis possi
bilis ꝛ secretus.
c Uenit aũt dies
azimoꝝ. Hic cõse
quenter describit
ipsius xp̃i venditi
traditio: ꝛ primo
traditio prenũcia
tur. scd̃o executõi
datur: ibi Et egres
sus ibat. Prenun
ciatio dicte tradi
tionis fcã ẽ a xp̃o
cum cenaret cum discipulis. ꝛ ideo p̃mo descri
bitur paschale cõuiuiũ. scd̃o instituit euchari
stie sacrm̃: ibi accepto pane. tertio ponit dicte
traditionis prenũciatio: ibi verũtñ. quarto di
scipuloꝝ informatio: ibi facta est ꝯtentio. Circa
primũ di. c Uenit aũt dies azimoꝝ. Ista erat
xiiij. dies mensis p̃mi: in cuius vespe debebãt
comedere agnũ paschalẽ cũ azimis panibus.
d In qua necesse erat occidi pascha. ꝛ accipit
hic pascha non ꝓ die solẽni sicut supra: sed pro
agno paschali q illo vespere debebat occidi.
e Ecce introeuntibus vobis in ciuitatẽ. s. hie
rusalem. f Occurret vobis hõ ꝛc. In hoc de
dit eis signũ directiuũ in preparatione conui
uij paschalis. g Et dicetis patrifamilias do
mus ꝛc. Hic aũt credit fuisse xp̃i discipulus: et
ideo prouidit de loco ꝛ de agno ꝛ alijs necessa
rijs in celebratiõe agni paschalis: vt dictũ fuit
pleni⁹ Mar. xiiij.
ca. h Desiderio
desideraui. i. val
de desideraui.
i Hoc pascha mã
ducare. q2 tunc fi
niuit vetus testm̃
ꝛ inchoauit nouũ
qd̃ erat sibi i desi
deriũ. k Dico
eni. q2 ex hoc non
manducabo illud
donec impleat in
regno dei ꝛc. qa
post illã cenã non
comedit nec bibit
nisi post resurre
ctionẽ suã in q̃ im
pletũ est regnum
dei: q2 tunc apta ẽ
ianua: ꝛ xp̃s resur
rexit ad vitã imoz
taleʒ: ꝛ tũc xp̃s cũ
multis comedit ꝛ
bibit ad probãdũ
sue resurrectionis
veritatem: vt ha
betur infra. xxiiij.
cap. l Non bi
bam d̃ generatõe
huius vitis. gene
rationem vitis vo
cat vinũ: quia exprimit de fructu vitis. m Et
accepto pane. Hic consequenter instituitur eu
charistie sacramentũ post legale conuiuium cũ
dicitur. m Et accepto pane gratias egit. per
hoc ostendit q̃ in ꝯsecratione huius sacramẽti
preexigit deuotio ꝛ oratio. n Et fregit ꝛ de
dit eis dicens. Hoc est corpus meũ ꝛc. non est
sic intelligendũ q̃ prius frangeret ꝛ daret di
scipulis: ꝛ postea diceret v̾ba ꝯsecratõis: sʒ ma
gis ecõuerso: q2 xp̃s dedit aplis suis corp⁹ suũ
ꝯsecratũ: ꝛ ideo p̃us dixit v̾ba ꝯsecratõis q̃ sunt
Hoc est corpus meũ: q2 verba ꝯsecrationis effi
ciunt q̃ figurant: postea fregit ꝛ dedit.

duodecim. Et abijt ꝛ lo
cutus est cum principi
bus sacerdotum[a] ꝛ ma
gistratibus queadmo
dum illũ traderet eis.
Et gauisi sunt ꝛ pacti sũt
pecuniam illi dare[b]. Et
spopõdit. Et querebat
oportunitatẽ vt illũ tra
deret sine turbis. Uẽit
autẽ dies azimoꝝ[c] in q̃
necesse erat occidi pa
scha[d]. Et misit petrum
ꝛ ioannẽ dicẽs. Euntes
parate nobis pascha: vt
mãducemus. At illi di
xerũt. Ubi vis parem⁹
Et dixit ad eos. Ecce i
troeuntibus vobis i ci
uitateʒ[e] occurret vobis
hõ quidã amphorã aq̃
portans: sequimini euʒ
in domũ in qua intrat[f]
Et dicetis patrifamili
as domus dicit tibi ma
gister[g] Ubi est diuerso
rium vbi pascha cuʒ di
scipulis meis mãduceʒ
Et ostendet vobis cena
culũ magnum stratũ: ꝛ
ibi parate. Euntes aũt
inuenerũt sicut dixit ill'
Et parauerunt pascha.
Et cuʒ facta esset hora
discubuit ꝛ duodecim
apostoli cũ eo. Et ait ill'
Desiderio desideraui[h]
hoc pascha mãducare[i]
vobiscuʒ anteq̃ʒ patiar.
Dico eni vobis: q2[k] ex
hoc nõ mãducabo illd̃:
donec impleat i regno
dei.[h] Et accepto calice
gratias egit ꝛ dixit. Ac
cipite ꝛ diuidite inter
vos. Dico eniʒ vob̃: q̃
nõ bibã de generatiõe
vitis[l] donec regnuʒ dei
veniat. Et accepto pa
ne grãs egit[m] ꝛ fregit ꝛ
dedit eis[n] dicens. Hoc
est corpus meũ qd̃ pro

a Hoc facite in meam cōmemorationē. quia eucharistie cōsecratio est quedam dñice passionis rememoratio ꝛ ꝓpter hoc ꝯsecraṫ corpus separatim a sanguine:q2 in passione sanguis fuit separatus a corpore. ideo subditur. Silr ꝛ calicē ꝛc̄. Cetera aūt que ad istud sacramentū pertinent tractanda sunt in quarto sententiaꝝ.

Hic consequenter Christus pnūciat traditionem sui dicens.

b Ecce man9 tradentis me. mecuȝ est in mensa: ex q̄ patet maxima ingratitudo ꝛ proditio Jude qui ingerebat se comestiōi cum xp̄o quē non latebat sua ꝓditio

c Et qdem fili9 hoīs. q2 lȝ sit deus ꝛ hō: non tñ tradebatur et patiebaṫ ₒm diuinitateȝ in qua impassibilis ē sed tñ ₒm humanitateȝ: ₒm qđ diffinitū est in ꝓuidētia dei pro salute mundi.

vobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationem[a]. Similiter ꝛ calicem postq̄ȝ cenauit dicens. Hic est calix nouum testamentū in sanguine meo qui pro vobis effundetur. Uerūtamen ecce manus tradentis me[b] mecum est in mensa. Et quidem filius hominis[c] ₒm q̄ꝫ diffinitum est vadit: verūtamen ve homini illi p quem tradetur[d]. Et ipsi ceperunt querere inter se[e]: quis esset ex eis qui hoc facturus esset[f] Facta est autem contētio[g] inter eos quis eorū videretur esse maior[h]. Dixit autem eis. Reges gentium dominantur eorum: ꝛ qui potestatem habent sup eos benefici vocantur. Uos autem non sic: sed qui maior est in vobis fiat sicut minor. Et qui precessor est: sicut ministrator. Nam quis maior est: qui recūbit an qui ministra[i]? Nonne qui recumbit? Ego aūt in medio vestrum sum sicut qui mīstrat[k]: vos autem[l] estis qui permansistis mecum in tētationibus meis[m]. Et ego dispono vobis[n]: sic disposuit mihi paṫ meus regnum[n] vt edatis et bibatis[o] super mensam meā in regno meo

Christum predicentē traditioneȝ sui ad mortē crediderunt firmiter hoc esse futuꝝ: ꝛ ideo ceperunt querere inter se qs inter aplōs esset cōuenientior ad tenēdū xp̄i locū: ꝛ hoc est qđ dr̄.

g Facta est aūt inter eos cōtentio. i. disqsitio.

h Quis coꝝ videretur eē maior idest aptior ad ꝓsidendū alijs loco xp̄i: ꝛ xp̄s de hoc eos docuit: vt q̄ ille esset ad hoc aptior qui esse vere humilior: per contrarium ad terrenā dominationeȝ ꝛ ad hoc inducit exemplū sui dicēs

i Quis maior ē qui recūbit an qui ministrat? non ne q̄ recūbit? q. d. sic ₒm iudiciū humanum: ꝛ infert.

k Ego autem in medio vestrū sum sicut qui mīstrat: hoc iam ostenderat in lotione pedum suoꝝ discipulorum: ꝛ ex hoc intendit cōcludere q̄ꝫ ille est aptus ad succedendum sibi in regimine ecclesie qui est fundatus in vera humilitate.

d Uerūtñ ve homini illi per quem tradetur ꝛc̄. q2 lȝ Judas post factū penituerit: hoc tñ fuit inutiliter q2 per desperationē se suspendit: vt habeṫ Math. xxvij. ca. e Et ipsi ceperūt querere inter se. s. apl̄i. f Quis eēt ex eis qui hoc facturus esset. tñ nesciuerunt qa hoc xp̄s non reuelauit manifeste: sed tñ Joāni secrete: vt hr̄ Joānis. xiij. cap. g Facta est cōtentio. Hic consequenter poniṫ informatio discipuloꝝ. ꝛ pmo ostendiṫ qualis sit aptus ad officium prelationis. Scđo qd foret eis licitum tpe persecutionis: ibi ꝛ dixit eis. Adhuc pmo poniṫ informatio discipuloꝝ ī generali. Scđo ipsius Petri in spāli: ibi Ait aūt dñs Simoni. Adhuc primo informat discipulos de platiōis aptitudine. Scđo de premij magnitudine: ibi vos aūt. Circa pmū sciēdū q̄ꝫ cū apl̄i audierūt

l Uos autem. Postq̄ȝ ostendit aptitudinē prelati. Hic consequenter ostendit magnitudinē pmij dicens:

l Uos aūt estis. qui premansistis mecū. Jam enim Judas exierat de societate eoꝝ accepto pane intincto: vt hr̄ Joan. xiij. ca. m In tentatōib9 meis. q2 iminebat agonia sue passiōis.

n Ego dispono vobis regnū. qđ intelligiṫ dupliciter. vno modo de regno militātis ecclesie: cuius regimen xp̄s tradidit aplis. Alio modo de regno triumphātis ecclesie ad qđ erāt apl̄i assumendi post laborem vite presentis.

o Ut edatis ꝛ bibatis. Hoc silr̄ dupl̄r intelligiṫ: vno mō de sacro eucharistie cui9 ꝯsecrationē: acceptionē: ꝛ dispēsatōeȝ xp̄s tradidit aplis alio mō de fruitiōe glīe ad quā apl̄i erant pre/

Et sedeatis super tronos[a] iudicātes duodecim tribus israel. Ait autem[b] dominus Simoni: Simon ecce sathanas ꝯpetiuit vos[c] vt cribraret[d] sicut triticum. Ego autem rogaui pro te: vt non deficiat fides tua[e]. Et tu aliquando conuersus[f]: cōfirma fratres tuos[g]. Qui dixit ei. Domine tecum paratus sum: et in carcerem ⁊ in mortē ire[h]. Et ille dixit. Dico tibi Petre: non cantabit hodie gallus: donec ter abneges nosce me[i]. Et dixit eis[k]. Quando misi vos sine saculo et pera ⁊ calciamētis: nū aliqd aliqd ď fuit vob? At illi dixert. Nihil. dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculuꝫ[l] tollat[m] similiter ⁊ peram[n] Et qui non habet[o]: vēdat tunicam suam: et emat[p] gladium. Dico enim vobis quoniam adhuc hoc qď scriptuꝫ est oportet impleri in me[q]. Et cum iniquis deputatus est[r]. Etenim ea qne sunt de me[s] finem habent[t]. At illi dixerunt. Domine: Ecce duo gladij hic[v]. At ille dixit eis. Satis est[x]

destinti. a Et sedeatis super tronos: q: in iudicio extremo erunt assessores xp̄i iudicātes. b Ait aūt. Posita informatiōe discipuloꝝ in generali: sic ponit informatio petri in sp̄ali de fragilitate humana ꝯsideranda ⁊ de cōstantia de dei adiutorio habenda cū dicit. c Simon ecce sathanas expetiuit vos. i. studiose q̄siuit ꝑ tentatiōes sbuertere q: multuꝫ nititur ad subuersionem sanctoruꝫ. illos eniꝫ pulsare negligit quos q̄si iure quieto possidere se sentit vt dicit Gregorius. d Ut cribraret. idest tentationū ipulsu concuteret: ⁊ sicut in tali concussione remanet palea ⁊ transit farina. sic Judas remāsit diabolo ad penam eternam. Alij vō apli transierunt ad gl̄iam.

e Ego aūt rogaui pro te. vt nō deficiat fides tua. s. finaliter non enim rogauit ꝙ Petrus nō caderet: sed vt in casu non remaneret. iō seq̄t. f Et tu aliqn̄ conuersus. s. de peccato ad gr̄aꝫ. g Cōfirma frēs tuos. hoc dr̄ ei: q: eccl̄ia erat sibi cōmittenda: vt habet Joā. vlti. ca. vbi ter dr̄ ei a Christo. Pasce agnos meos: ⁊ hoc etiā pꝫ fidem non deficere vsqꝫ ad finem mūdi: potissime in eccl̄ia romana: que a Petro post Christū fundata est. h Dn̄e tecum paratus sum ⁊ in carcerem ⁊ in mortem ire. hoc dixit ex feruore ⁊ confidens de sua ꝯstantia ⁊ virtute. Jō ꝯt̄er predicit sibi sua fragilitas. i Non cantabit hodie gallꝰ donec ter abneges nosce me. post binam aūt negationē petri gallus cantauit: ꝓut fuit expositum plenius Mar. xiiij. cap. k Et dixit eis. Hic ꝯt̄er ostendit quid foret aplis licitum tp̄e persecutionis: quia cum p̄mo xp̄s misit eos ad predicandū dedit eis formaꝫ incedendi: vt sine pecunia ⁊ prouisiōe alia necessariorum incederent: vt dictum fuit supra. x. ca. Et ideo forte crederent ꝙ tp̄e persecutiōis que imineret non liceret eis talia portare ꝙ remouet dicens. l Sed nunc qui hꝫ sacculuꝫ ad portandū pecuniā pro ꝓuisiōe necessarioꝝ. m tollat. i. portet. n Siłr ⁊ perā: idest repositoriuꝫ victualiū: ⁊ q: nō solū erat eis licitū talia portare: sed ēt seipsos a ꝑsecutoribus moderate defendere saltem pro tunc iō sb̄dit. o Et qui non hꝫ. scilicet gladium. p Uendat tunicam suam ⁊ emat per hoc innuens qď licita esset eis defensio moderata tempore persecutionis. iō sb̄dit. q Dico enim vobis qm̄ adhuc hoc qď scriptū ē oportet impleri i me. scꝫ mortem acerbissimam ⁊ contēptibilissimam per iudeorum persecutionem. r Er cum iniquis deputatus est. hoc scribit Jsai. liij. ca. s Etenim ea que sunt de me. scripta suple per prophetas. t Finem habent. idest sunt prope complementum. v Dn̄e ecce duo gladij hic. non curauerunt apostoli loqui de sacculis vel peris: sed tm̄ de gladijs: quia erant dispositi ad defensioneꝫ sui magistri lꝫ postea fugierunt: timore humano percussi. Dicit autem Crisost. ꝙ illi duo gladij erant duo magni cultelli ad scindendum carnes agni. x Satis est. quia vnus euaginādus sufficienter ostendit licentiam se defendi ⁊ audatiam Petri ad defendendum suum magistrum: ⁊ voluntariam passionem christi qui cum haberet qui pro eo pugnaret: ipse tn̄ hoc prohibuit: alius nō euaginatus ostendit aplos nō fuisse ꝑmissos facere quātum poterāt ad defensionem sui magistri vt ꝑ hoc ondereł ꝙ ꝑfectior est patientia quā defensio etiam licita.

Et egressus ibat[a]. Secundū cōsuetudinē[b] in montē oliuaꝝ.[c] Secuti sunt āt illū ꝛ discipuli. ꝛ cū puenisset ad locū dixit illis. Orate ne itretis in tētationē[c]. Et ipse auulsus ē ab eis[d] q̄ʒtū iactꝰ est lapidis. Et positis genibꝰ orabat[e] dicēs Pat̄ si vis trāsfer calicē istum a me[f]. Uerūtñ nō mea volūtas: ſʒ tua fiat. Apparuit illi autē angelus[g] de celo cōfortans eū[h]. Et factꝰ ī agonia[i] prolixius orabat[k]. Et factus ē sudor eius sicut gutte sanguinis[l] decurrētis in terram. Et cū surrexissʒ ab orōne ꝛ venisset ad discipulos suos inuenit eos dormientes[m] p̄ tristitia Et ait illis. qd dormitis? Surgite orate ne intretis ī tentationē. Adhuc eo loquēte[n]: ecce turba et qui vocabat̄ Judas vnꝰ de duodecī añcedebat eos[o]. Et appropinquit. Jesu[p] vt oscularetur eū. Jesus āt dixit illi. Juda osculo filium hoīs tradis[q]? Uidētes aūt hi[r] q circa ipʒ erāt qđ futuꝝ erat[s] dixerūt ei: Dñe si pcutimus in gladio? Et pcussit vnꝰ ex illis[t] seruum principis sacerdotum: et amputauit auriculam eius dexteram. Respōdens autem Jesus ait.

a Et egressus ibat. Hic ponitur traditionis christi executio. ꝛ primo ex parte christi se voluntarie offerentis. secundo ex parte iude eūʒ prodictorie tradentis. ibi adhuc eo loquente. Circa primum dicitur. a Et egressus de loco cene predicte.
b Ibat ſm ꝯsuetudinem. qr assuetus erat illuc exire de nocte causa orationis. c In mōtē oliuaꝝ vbi sciebat traditorē ventūrū.
c Orate ne intretis in tēptationem. orōo eniʒ ſm Damasc. est eleuatio mentis in deū: Quāto aūt mens eleuatur in deū tāto facilius temperatio ab eo sepera tur. d Et ipse auulsus est ab eis: qr orōo dʒ esse solitaria. e Et positis genibus orabat: qr dʒ eē reuerēs ꝛ deuota. f Pr̄ si vis trans. ꝛc̄. qr dʒ eē discreta ſb mittēdo ppriā volūtatē volūtati diuine. g Apparuit illi āt angelus: visione corporali ī specie hūana h Cōfortans eū: p modū seruientis: qđ factū fuit ad cōfirmandū fidē discipulorū ꝙ christus sit maior angelis rōne deitatis. Per hoc ēt ostēdebatur ꝙ in eo vera hūanitas erat q̄ cōfortabatur cōtra tristitiam insurgēte in parte sensitiua ex apprehēsione mortis īminētis. i Et factꝰ in agonia. erat. n. ista agonia reluctatio sensualitatis mortem horrentis: ꝛ rationis ipsam acceptantis: qr virtute diuina quelibet pars pmittebatur agere ꝛ pati ꝙ erat sibi proprium.
k Prolixius orabat. ostēdens ꝙ in maiori necessitate magis dʒ homo orationi insistere.
l Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis: ex vehementi enī anxietate sensualitatis q̄ permittebatur agere ꝛ pati ꝙ erat sibi propriū vt dictū est fiebat vt non solum humores exirēt per sudorē sed cū hoc aliqd de sanguine sudorem fingente Secūdū vero alios supernāliter factuʒ est vt sanguis pro sudore exiret: vt sic xp̄s iā suū sāguinē p salute nr̄a effūdere īciperet. m Inuēit eos dormiētes p̄ tristitia. tristitia. n. ē passio causata ex malo p̄senti ꝙ nō potest repelli ꝛ sic causat aggrauationem animi quasi depressi pondere mali presentis: qđ nō pōt amoueri: ꝛ sic per ꝯn̄s impedit vlterius motū spirituum a corde ad organa sensuū exterioꝝ: sed quia hmōi spūs causāt opera vigilie īde est ꝙ tristitia īpediens talem motum spirituū causat aggrauationē sēsuū ꝛ cessationē ab actibꝰ ppis fīt ī sōno ppe dcō q cātur ex vaporatiōe hūoꝝ ex cibis ꝛ potibꝰ ascēdēte v̄sus cc̄brū: q humores ibidem ingrossati ex frigiditate cerebri descendunt versus organa sensuū opilantes meatus per quos spūs pgredientes a corde debēt ad organa sensuū trāsire ꝛ sic cessat sensus ab actibus vigilie.
n Adhuc eo loqnēte hic ꝯsequēter ponit̄ executio traditiōs ex pte iude tradētis eū dicitur: o Judas vnus de duodecī añcedebat eos. tanq̄ʒ ductor illoꝝ q volebat cōprehendere iesuʒ. p Et appropinquit iesu vt oscularet̄ eū dederat. n iudas cōprehēsoribꝰ istud signū: ne p iesu capent Jacobū frēʒ dñi q fuit ei valde silis vt dictū fuit. Matth. xxvj. ca. q Juda osculo filiū hoīs tradis. i. ī signo charitatis pdictionē hōicidij facis ex q̄ factuʒ iude aggrauabat̄ valde. r Uidētes āt hi: q circa ipʒ erāt. i. xp̄i discipli. s Qđ futuꝝ erat. s. captionē magr̄i sui vt ducere t̄ ad mortē. t Dixerunt ei domine si percutimus in gladio ꝛ percussit vnus ꝛc̄.

Sinite vsq̀ʒ huc[a]. Et cū tetigisset auriculā eius sanauit eum[b]. Dixit āt iesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotuʒ[c] ⁊ magistrat⁹ tēpli ⁊ seniores. Quasi ad latronem existis cū gladijs ⁊ fustibus: cuʒ quotidie vobiscū fuerim in templo[d]: nō extēdistis manus i me. Sʒ hec ē hora vestra[e]: ⁊ potestas tenebraruʒ[f]. Cōprehendētes aūt eum[g] duxerūt ad domū principis sacerdotum. Petrus vō[h] sequebaẜ euʒ a longe. Accenso auteʒ igne ī medio atrij ⁊ circunsedentib⁹ illis: erat Petrus in medio eoꝝ. Quē cū vidissʒ ancilla quedam sedentem ad lumen: ⁊ eū fuisset ītuita dixit. Et hic cum illo erat. At ille negauit eū dicens. Mulier nō noui illuʒ. Et post pusillū alius videns eū dixit. Et tu de illis es. Petr⁹ vō ait. O homo nō sum ⁊ īteruallo facto quasi hore vnius alius qdaʒ affirmabat dicens. Uere ⁊ hic cuʒ illo erat: nā ⁊ galileus est. Et ait petrus. Homo nescio qd dicis. Et continuo adhuc illo loquēte cantauit gallus: Et cōuersus dominus respexit Petrum. Et recordatus ē petrus verbi domini sicut dixerat: quia prius q̃ʒ gallus cantet ter me negabis. Et egressus foras petr⁹ fleuit amare. Et viri[i] qui tenebāt Jesum: illudebāt ei cedentes: Et velauerunt ⁊ percutiebant faciem eius: ⁊ interrogauerūt eum dicētes. Prophetiza quis est qui te percussit[k]? ⁊ alia mlta blasphemantes dicebant i eum. Et vt fact⁹ ē dies conuenerunt seniores plebis: ⁊ principes sacerdotuʒ ⁊ scribe: ⁊ duxerunt illuʒ in consiliū

Alijs discipulis licentiaʒ petentibus ꝑcutiēdi ad magistri sui defensionem petrus q erat audatior ceteris ⁊ feruentior nō petiuit licentiaʒ nec expectauit respōsionē: sed amputauit vni⁹ auriculam intendens eū interficere vel grauiẜ vulnerare.

a Sinite vsq̀ʒ huc. quasi dicat n̄ moueat vos qđ ē futuꝝ: q2 ꝑmittendi sunt vt me comprehendāt: vt impleanẜ ea que de me scripta sunt.

b Et cū tetigissʒ auriculam eius sanauit eum. in quo apparet maxima xp̄i charitas sanā do illum qui venerat ad cōprehendendum ipsum.

c Dixit aūt iesus ad eos q venerāt ad se principes sacerdotū ⁊c̄. Cōtrariū videtur Mat. xxvi.cap. vbi diciẜ q̄ p̄ncipes sacerdotū nō fuerunt in captione iesu: sed ductus fuit ad eos per comprehensores ad locum vbi conuenerant. Ad qđ rn̄detur dupliciẜ. vno modo q̄ lʒ nō venerint ad cōprehendendū iesum ī ꝓprijs ꝑsonis venerūt: tn̄ in v̄tute in ministris ab eis missis. Alio modo q̄ aliqui de principib⁹ sacerdotū venerunt cū ministris ad comprehendendū iesum vt diligentius fieret negociū plures tn̄ expectabant in domo vt dicit Matt. d Quasi ad latronē existis cum gladijs ⁊ fustibus cū quotidie vobiscū fuerim ī templo. quasi dicat tunc non cepistis me: quia nolebam: nec modo caperetis nisi permitterē: ideo sequiẜ. e Sed hec ē hora. vobis ꝯcessa ad me cōprehendendum. f Et ptās tenebrarum. q2 diabolus tenebraruʒ princeps eos ad hoc incitabat. g Comprehendens autem. Hic consequenter ponitur christi traditi comprehensio: ⁊ subditur petri negatio cum dicitur.

h Petrus vero de negatione eni petri varie loquūtur euangeliste q̃ varietas exposita fuit ⁊ concordata Matth. xxvi. cap.

i Et viri. Hic consequenter describitur Christi comprehensi illusio cum dicitur.

k Prophetiza nobis Christe ⁊c̄. Per hoc enim designabant q̄ esset falsus propheta: ⁊ q̄ ignoraret quis eum percuteret: ⁊ non solum illudebant sed etiam calūniose interrogabant.

l Si tu es christus dic nobis. quasi respondisset sic statim iposuissent q̄ voluisset sibi vsurpare dignitatem regiam: contra Cesaris ordinationem: qui dignitatem regiam a iudeis abstulerat: sicut dicitur. iij. cap. S[l] autem dixisset non obiecissent contra euʒ de redargutione: q2 pluries v̄bis ⁊ factis dixerat se esse Christū: vn̄ Jo. x. ca. dicentib⁹ ei iudeis. l Si tu es xp̄s dic nobis palā: respōdit eis Jesus loquor vobis et non creditis: opera que ego facio in nomine patris mei hec testimonium perhibēt de me: ideo sequitur.

a Si dixero vobis non creditis mihi. sicut ⁊ alias nō credidistis nec v̄bis meis nec factis.
b Si vos autem interrogauero non respondebitis: sicut cum alias petiuerat de Christo q̄ modo sit filius dauid non responderunt: et in pluribus aliis eiꝰ questionibus siꝯ inuenitur.
c Neq̧ dimittetis. quia obstinationem sciebat eorum.
d Ex hoc autē. idest post passionem meā ⁊ resurrectionem.
e Erit filius hominis sedēs a dextris virtutis dei qd̄ impletū est in ascensione christi s̄m ꝙ dicit Mar. vlti. cap. Et dn̄s quidem iesus postq̄ locutus est eis assumptus est in celum ⁊ sedet a dextris dei.

suum dicētes. Si tu es christus dic nobis[l]. Et ait illis. Si vobis dixero non credetis mihi[a]. Si autem ⁊ interrogauero non respondebitis mihi[b]: neq̧ dimittetis[c]. Ex hoc autem[d] erit filius hominis sedens a dextris virtutis dei[e]. Dixerunt aūt omnes[f]. Tu ergo es filius dei? Qui ait. Uos dicitis quia ego sum[g]. At ille dixerūt. Quid adhuc desideramus testimonium[h]. Ipsi enim audiuimus de ore eius. Et

surgens omnis multitudo[i] eorum duxerunt illum ad Pilatum. Ceperunt autem illum accusare[k] dicentes. Nūc inuenimus subuertentem gentem nostram ⁊ prohibentē tributa dari Cesari: ⁊ dicentem se christum regem esse. Pilatus autem interrogauit eum dicens. Tu es rex iudeorum? At ille respondens ait. Tu dicis. Ait autē Pilatus ad principes sacerdotum: et turbas. Nihil inuenio cause[a]

Tertio impia occisio ibi: ⁊ cū ducerēt eū. Quarto deuota tumulatio ibi: Et ecce vir noīe ioseph Circa primū p̄mo describit examinatio coram Pilato preside. Scd̄o coram Herode ibi: Pilatus aūt. Circa p̄mū dī.
i Et surgens oīs multitudo eoꝝ duxerunt illū ad pilatū qui erat ibi preses loco romanoꝝ.
k Ceperūt autē accusare illū. Et h̄ de tribꝰ. P̄rio de auersione populi a lege Moysi seruanda: cū dicitur. Hunc inuenimus subuertentē gentem nostrā. Scd̄o ꝙ per doctrinam suā īpediret reddere Cesari tributū: ⁊ hoc notat cū dicit: ⁊ ꝓhibentē. Tertio ꝙ volebat sibi vsurpare regnū iudeoꝝ: ideo seq̄t: ⁊ dicentē se xp̄m regem esse.

f Dixerunt autem omnes ⁊c̄. Matth. xxvj. c. dicit ꝙ summus sacerdos hoc dixit: dicendum ꝙ ille dixit p̄mo ⁊ principaliter: ⁊ ideo Matt. ipsum solum exprimit. Alij aūt ꝯsequenter idē dixerūt volentes ex hoc concludere ꝯdēnationem xp̄i fore iustā. ⁊. tu ergo es filius dei hoc non sequebat̄ ex dicto precedenti: quia dixerat erit filius hominis: verūtn̄ quia hoc erat verū noluit negare nec etiā affirmare: ne aperiret locū calūnie: s̄ rn̄dit.
g Uos dicitis q2 ego sum. qd̄ v̄bū erat veꝝ ⁊ taliter ꝓlatū ꝙ calūniā non h̄ret s̄m veritatē: sed tm̄ s̄m iudeoꝝ malitiam: ex qua ꝯcluserūt.
h Quid adhuc desideramus testimoniū. q. d. ꝯuictus est ꝓp̄o v̄bo vn̄ iudicāt. Ipsi enim audiuimꝰ de ore eius. In ca. xxij. vbi dicit̄ in postilla: q2 ille modus capiendi xp̄m p̄ suū discipulū videbat̄ magis possibilis.
i Et surgēs oīs multitudo. Postq̄ descripta est xp̄i cōprehensio per malitiā iudeoꝝ Hic ꝯsequenter describit̄ eius occisio p̄ executionē gentiliū vbi p̄mo describit̄ sollicita examinatio. Scd̄o iniqua ꝯdēnatio ibi Pilatꝰ aūt

Primū aūt erat manifeste falsum: q2 nō venit soluere legē sed adimplere: vt h̄r Matth. v. c. Et legē moysi vsq̧ ad mortē seruauit: vt declaratū fuit ibidē. Silr̄ scd̄m q2 iudeis querentibꝰ l3 nobis censū dare Cesari: an nō? rn̄dit. Reddite que sunt Cesaris Cesari: vt h̄r Matth. xxij cap. Silr̄ tertiū: q2 cū xp̄s sciret turbas venturas vt eū raperent ⁊ facerēt sup̄ se regē fugit: vt h̄r Jo. vj. ca. Pilatus aūt de p̄mo non curauit: q2 gentilis erat: ⁊ ideo de lege moysi non curabat. Scd̄m reputabat falsū: q2 responsione xp̄i audierat p̄ reuelationē de tributo cesari reddēdo vt predictū est. Sed de tertio inquisiuit: q2 videbat̄ esse ꝯ dn̄m suū: vn̄ ⁊ iudei corā eo dixerunt nō habemꝰ regē nisi Cesarē. Jo. xix. ca. Et ibidē dī. Oīs enī qui se regē facit ꝯdicit Cesari. Christus aūt se regē esse nō negauit neq̧ affirmauit: sed medio mō rn̄dit dicēs. Tu dicis: verūtn̄ exp̄ssit ꝙ si eēt rex: regnū eiꝰ nō erat de h̄ mūdo: vt h̄r Jo. xviij. ca. Et q2 Pilatꝰ ⁊ imperator dn̄s suus nō curabāt nisi de regno terreno: ideo Pilatus habuit Jesum excusatū dicens.

a Nihil inuenio cause.s.criminis vl' mortis. b In hoc hoīe. at illi inualescebant vt clamoribus obtinerent φ rōne non poterant. c Cōmouit populum. q.d. turbauit pacem cōmunem. d Incipiens a galilea. volebant enim eum notare qd esset filius iude galileo qui tempore natiuitatis xpi inducebat populum ad rebellandum imperatori romano dicēs eē illicitum iudeis p̄fiteri aliquem dominum terrenū: sed solum deum: vt habet Act.v.c. Ante hos dies existit Judas galile⁹ q aduertit populum in die professionis: sed Pilat⁹ hoc falsū reputauit eo qd audierat Christum dixisse. Reddite q̄ sūt Cesaris Cesari: et que sunt dei deo: per hoc ostendēs φ poterant esse subiecti non solum deo sꝫ etiāꝫ temporali domino. e Pilatus autem. Hic consequenter ponitur examinatio christi corā herode. e Pilatus autem audiens φ iesus esset de galilea remisit eum ad herodem. Tū vt herodi deferret. Tū quia credebat φ libent liberaret hominem qui esset de terra sua ꝛ maxime innocentem. Sciendum etiam φ lꝫ xps fuerit in bethleem natus vt dictum est.ij.cap. Tamen dicitur hic de galilea: quia fuit ibi nutritus ꝛ conuersatus. f Qui ꝛ ipse hierosolimis erat his diebus.s.paschalibus propter solēnitatem: quia iudeus erat. Pater enim suus fecit se circūcidi transiens ad ritum iudaismi: ſm qd dicit Josephus. g Herodes autem viso Jesu gauisus est. non propter deuotionē: sed propter curiositatem. ideo subditur. h Eo qd audierat multa de eo.s.de miraculis eius ꝛ doctrina. i Et sperabat signū aliqd. idest mirabile factum.

in hoc homine[b]. At illi inualescebāt dicentes. Commouit populum[c] docens per vniuersam iudeam incipiens a galilea[d] vsqꝫ huc. Pilat⁹ autem audiens[e] galileam interrogauit si homo galileus eēt. Et vt cognouit φ de Herodis potestate esset: remisit eum ad herodē qui ꝛ ipse hierosolimis erat illis diebus[f]. Herodes autem viso iesu gauisus ē valde[g]. Erat enim cupiens ex multo tempore videre eū: eo qd audierat multa de eo[h]: et sperabat aliquod signum[i] videre ab eo fieri[k]. Interrogabat autem eum multis sermonibus[l]. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autem principes sacerdotum ꝛ scribe constanter accusantes eum. Spreuit autē illum Herodes[m] cum exercitu suo. Et illusit indutum veste alba[n]. Et remisit ad pilatū[o] Et facti sūt amici herodes ꝛ pilat⁹ ī ipsa die[p]. Nā antea inimici erāt[q] ad īuicē. Pilatus aūt[r] cōuocatis p̄ncipib⁹ sacerdo

k Uidere ab eo fieri. sperabat etiam ab eo audire quedam curiosa ꝛ insolita. ideo subdit. l Interrogabat autem eum multis sermonibus. Jesus autem in conspectu eius noluit aliquod signum facere: Tum quia herodes erat indignus cuꝫ moueretur ex curiositate vt dicūt est. Tū quia Jesus voluit ostendere φ predicator verbi diuini non debet corā principibus ostentationem suam querere: ꝛ eisdem rationibus non respondit eius interrogationibus. m Spreuit autē Herodes. reputās eū idiotam ꝛ fatuum. n Et illusit indutum veste alba. sic enim illudebatur tunc fatuus. o Et remisit ad Pilatum: vt eum honoraret: sicut ꝛ Pilatus ei detulerat. p Et facti sunt amici propter mutuam reuerentiam factam: vt dictum est. Et ideo sequitur. q Nam ante inimici erant ad inuicem propter galileos quos Pilatus occiderat miscens sanguinem eorum cum sacrificijs: vt dictum est.xiij.capi. r Pilatus autem. Hic consequenter describitur Christi condēnatio iniusta: vbi primo declaratur Christi innocentia ex triplici confessione iudicis causam examinantis: et etiam ex allegatione Herodis: qui ipsum non condemnauerat. Judei autem econtrario contra verba iudicis ter clamauerunt: vt obtinerent per importunitatem clamoris: quod non poterant via rationis: propter quod Pilatus finaliter declinauit a iusticia condemnans ad mortem innocentem Jesum inclinatus ad hoc ex populi fauore quem querebat

⁊ Cesaris timore cuius indignationem formi/dabat: eo qđ dixerant iudei in cōspectu suo. Si hūc dimittis non es amicus Cesaris: vt habet Joānis.xix.cap.⁊ ex dictis patet littera paucis exceptis que exponentur. Nam remisit illum ad nos.i. ad nr̄m iudicium: libri antiqui ⁊ correpti sic habent.

a Nam remisi vos ad illum. sc3 ad herode3: vt p3 ex dictis: ⁊ littera sequens consonat cum dicitur.

b Et ecce nihil dignū morte actū est ei.s.coram He/rode.

c Emendatum ergo.i. est verbe/ratum.

d Illum dimit/tam. liberū a morte. Sed cōtra hoc videtur q2 pilat9 sciebat ipsum esse innocentem. quo modo igitur volebat ipsum iniuste verberare. Dicendum q volebat facere vt iudei vidētes hanc flagellationem satiarētur hac pena ⁊ cessa/rent a morte Jesu querenda.

e Necesse aute3 habebat dimitte/re eis ⁊c. Quia in nocte pasche āge/lus domini saluauit hebreos: ⁊ percussit primogenita egyptiorum: ⁊ ideo in memoriam hui9 beneficij in solēnitate paschali saluabant vnum propinquum morti. Et aliquos condēnates ad mortem interficiebant ad representandum saluationem hebreo℞: ⁊ interfectione3 egyptio℞: ⁊ istam consuetudinem eis obseruari impetrauerāt ab imperatore romano℞ sicut fuerat ob/seruata anteq̄3 iudea esset romanis subiecta et hoc est qđ dicit. e Necesse aūt habebat ⁊c. quia tenebatur obseruare illud qđ erat conces/sum ab imperatore. Pilatus sciēs Jesum innocentem volebat eum liberare per hanc viā p/ponēs q nō expediret eis dimitte/re: nisi Jesum aut Barraban: cuius liberationem credebat iudeos nullo modo preeligē propter nimiā ipsius malitiā: s3 ipsi nimio odio moti contra Christum preelegerūt Barraban liberare petētes Jesum crucifigi eo qđ erat modus mortis aspe/rior ⁊ durior: cetera patent.

f Et cu3 ducerēt eū. Hic consequenter ponit xp̄i ipia occisio cum dicit.

f Et cū ducerēt eū ad crucifigēdū apprehenderunt simonem ⁊c. quia coegerunt eu3 ad portandū crucem vt citius venirent ad locū crucifixionis: q2 iesus vide/bat nimis debili/tatus ex afflictiōe precedēti: et ideo q̄uis iesus primo portass3 crucē suā tamen illi qui eu3 ducebant acceperunt eam ⁊ posuerūt supra Simonem ratione predicta. ille autem inuite portabat. Tum quia hoc erat turpe. Tum quia forsitan erat discipulus iesu .occultus tamen.

g Sequebatur aūt illū ⁊c. q2 aliqui sequebant eum ad ipsum crucifigendu3: aliqui ad deridē/dū eū: ⁊ aliq ad videndū spectaculu℞: ⁊ aliq ad plangendū: spālr mulieres deuote qb9 dixit.

tum ⁊ magistratibus: et plebe dixit ad illos. Obtulistis mihi hunc hominem quasi auertentem populum. Et ecce ego coram vobis interrogans nullā causam inuenio i homine isto ex his in quibus eu3 accusatis: sed neq3 herodes. Nam remisit illum ad nos[a]: ⁊ ecce nihil dignu3 morte actum est ei[b]. Emendatum ergo[c] illum dimittam[d]. Necesse autē habebat dimittere eis[e] p diem festū vnum. Exclamauit autem simul vniuersa turba dicens Tolle hunc et dimitte nobis Barrabā. Qui erat propter seditionē quandam factam in ciuitate et homicidium missus in carcere3. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos: volēs dimittere Jesum. At illi magis clamabant dicentes. Crucifige: crucifige eum. Jlle autem tertio dixit ad illos. Quid enim mali fecit iste? Nullam causam mortis inuenio in eo. Corripiam ergo et dimitta3. At illi instabāt vocib9 magnis postulantes vt crucifigeretur. Et inualescebant voces eoru3. Et Pilat9 adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum qui propter homicidium ⁊ seditionem missus fuerat in carcerem quem petebant. Jesum vero tradidit voluntati eorum. Et cu3 ducerent eum[f] apprehenderunt Simonem quēdam cirenensem venientē de villa ⁊ imposuerunt illi crucem portare post Jesum. Sequebatur aute3 illum[g] multa turba populi ⁊ mulierum que plangebant et lamentabantur eu3. Cōuersus autem ad illas

a Filie hyerusalem &c. q2 non solū alique de galilea secute fuerant ipsum sed etiam aliq̄ de hyerusalem sibi adheserant per deuotionem:
b Nolite flere &c. non prohibet cōpassionē sed predicit aliam luctus causam in obsidione Hyerusalem futurā per Titiū & Uespasianum: iō subditur. c Quoniā ecce dies venient scz quadragesimo scdo anno p9 passionem xpi in quo fuit dicta obsidio.
d Beate steriles q2 agiliores erunt ad fugiendum q̄ grauide.
e Et ventres qui non genuerūt: q2 mulieres habētes pueros in obsidione fuerūt anxiate non solum pro se: sed etiā pro pueris suis & alique pre famis anxietate proprios pueros comederunt: sm' q̄ dicit Josephus li. de iudaico bello.
f Tunc īcipient dicere montibus. &c. q2 aliq̄ pre horrore miserie q̄ tūc fuit in populo iudeorum: dicebāt ad montes cadite super nos.
g q2 si in viridi &c. xps h dr lignū viride faciēs fructū: & per ɔ̄ns indignū abscisione per mortē: populus autem iudaicus hic dicitur lignum aridum infructiferum cum & per consequens dignum abscisione per mortem & conbustionem gehenne: que est pena extrema & maxima.

dixit Jesus Filie hyerusalem[a] nolite flere[b] super me sz sup vos ipas flete: & sup filios vros: Qm̄ ecce veniēt dies[c] in quib9 dicetis. Beate steriles[d] & ventres q non genuerunt[e] & vbera que no lactauerūt. Tunc incipient dicere montibus[f] cadite sup nos: & collibus operite nos Quia si in viridi[g] ligno hec faciunt in arido qd fiet? Ducebātur aūt & alij duo nequam cum eo vt interficerentur. Et postq̄ venerūt in locū qui vocatur caluarie ibi crucifixerunt eum: & latrones: vnum a dextris alterū a sinistris. Jesus āt dicebat Pater dimitte illis nō enim sciunt qd faciūt[h] Diuidētes vero vestimenta eius miserunt sortes. Et stabat populus expectans & deridebant eum principes cū eis dicentes. Alios saluos fecit se saluum faciat: si hic est christ9 dei electus. Illudebāt autem ei & milites accedētes & acetum offerentes ei dicētes. Si tu es rex iudeorum. saluum te fac. Erat autem & superscriptō[i] scripta sup eum litteris grecis & latinis & hebraicis. Hic est rex iudeorum Un9 autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum dicens Si tu es christus: saluum fac teipsum & nos. Respondens autem alter increpabat eū dicens. Neque tu times deum[k]: Qui in eadem damnatione[l] es: & nos quidem iuste: nam digna factis recipim9: hic vero nihil mali gessit. Et dicebat ad Jesum. Domie momēto mei[m] Cum veneris in regnū tuum[n]. Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: hodie mecum eris in paradiso[o]. Erat autem fere hora sexta: & tenebre facte sunt in vniuersā terram vsq3 in horam nonam. Et obscuratus est sol: Et velum templi scissum est medium. Et clamans vo-

h Pater dimitte illis quia nesciunt quid faciūt: erāt n. ibi aliq̄ simplices & illiterati a sacerdotibus iudeorum decepti: qui persequebantur xpm zelo legis: & pro istis orauit xps. Alij autem erant litterati. q ipsum esse xpm probabiliter nouerāt seu agnoscē debuerāt sz ex odio & inuidia fuerūt excecati. & ipm psecuti sūt vsq3 ad mortē: & pro illis nō orauit.
i Erat supscriptō scripta sup eū lrīs grecis latinis & hebraicis q2 iste erāt tres ligue pncipales: vt oēs possent legē.
k Neq3 tu times deū q in ea dē dānatiōe es q̄si dicat lz hoīes nō timueris: tū deberes deū timē maxie i articulo mortis in q̄ tu es iō sbditur.
l Qui in eadē dānatiōe es scilicet mortis.
m Momento mei dñe: magna fides huius latronis. q nec pp acerbitatē pene quā sustinebat nec pp īfirmitatē carnis quā ī xpo videbat cōfessionē vere fidei omisit.
n Cum veneris in regnum tuum: māifeste patet qd non loquebatur d regno temporali: sed eterno iō subditur.
o hodie mecū eris in paradiso: accipitur hic paradisus pro orto voluptatis nec pro celo empireo: sed pro fruitione beata quā habuerunt sancti patres in morte christi qui erant in lymbo detenti: statim cū eius anima descendit ad eos & eadem die illuc descendit

anima illius latronis facta pticipes beate frui tionis. a In manus tuas comendo spiritū meum: ostendens q̄ in articulo mortis maxi me debemus recurrere ad eum.

b Videns autem Centurio: qui erat constitu tus ad custodiendum christum in cruce quousq̄ expirasset. c Quod factum fuerat scilicet miracula i christi passione facta: vt pote terremotus: scissio petrarū obscuritas solis super naturalis: et q̄ cum clamore magno expirasset: quod non poterat fieri virtute nature.

d Glorificauit deum. fidei confessione dicens.

e Vere hic homo iustus erat Matth. xxvij. dicitur vere filius dei erat iste: dicendum q̄ vtrūq̄ dixit Centurio Sed Mattheus expressit vnū Lucas aliud de altero tacendo.

ce magna iesu ait. Pater in manus tuas comendo spiritum meum[a]. Et hec dicens expirauit. Videns autem[b] Centurio quod factū fuerat[c] glorificauit deum dicens[d]. Vere hic homo iustus erat[e]. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculū istud. Et videbāt que fiebant percutientes pectora sua reuertebantur[f]. Stabant autē omnes noti eius a longe[g] et mulieres q̄ secute eum erant a galilea hec vidētes. Et ecce vir[h] noīe Joseph q erat decurio[i] vir bonus et iustus: Hic non consenserat consilio et actibus eorum[k]. Abarimathia[l] ciuitate iudee quia expectabat et ipse regnum[m] dei. Hic accessit ad Pilatum[n] et petijt corpus iesu. et depositum inuoluit[o] i syndone et posuit eum in monumēto exciso[p] in quo nondum quispiam positus fuerat[q].

f Percutiētes pectora sua. penitentes et dolē tes de christi persecutione: et isti fuerunt qui a peritis decepti fuerant vt predictum est.

g Stabant autem omnes noti eius a lōge: cōtrarium videtur Joānis. xix. capi. vbi dicitur. Stabant iuxta crucem iesu mater eius et soror matris eius etc. Respondit Augustinus quod nō erant imediate iuxta illam propter turbam cōprimentem nec ita longe quin possent eum videre: ideo possunt dici fuisse longe et prope diuersis respectibus.

h Et ecce vir. Hic describitur deuota christi tumulatio que fuit solēnis et preciosa licz mors fuerit ignominiosa: prout de vtroq̄ fuerat prophetizatuz per Esaiam sicut plenius fuit declaratum. Matthe. xxvij. capi.

i Decurio. idest existens de curia scilicet presidis vel imperatoris.

k Hic non consenserat consilio et actibus eorum. s. aliorum iudeorū christū persequētiū.

l Abarimathia. Ista est ciuitas que vocata ē ramata de qua fuit helchana pater Samuelis vt habetur primi Regum primo capi.

m Qui expectabat et ipse regnum: non temporale et terrenū. sed celeste et eternum.

n Hic accessit ad Pilatum erat enim de curia et propter hoc habebat maiorem accessum.

o Et depositum inoluit i syndonē idest in panno lineo: et ex hoc ordinatum est q̄ corpus christi nō cōsecratur nisi super pannum lineum.

p Et posuit eum in monumento exciso. i in vno lapide concauato: fm quātitatem hominis: ne si ex pluribus lapidibus esset factum posset dici a iudeis q̄ suffossa fuisset sepulchrum et corpus inde sublatum.

q In quo nondum quisquam positus fuerat: ne posset dici q̄ ille qui prius ibi fuisset sepultus resurrexisset et non christus.

Expositio moralis. Luce. xxi. ca.

Appropinquabat autem dies festus azimorum etc. Exponatur sicut supra. Matthei. xxvj. et Marci. xiiij. Intrauit autem sathanas in iudam etc. Jam ante intrauerat cuz esset fur et loculus habens: vt dicitur Joannis. xij. Sed tunc intrauit ad ipsum amplius possidendum ex quo patet quod in omni mortali peccato dyabolus intrat hominem vt ipsum de nouo possideat vel amplius quam ante. Et abijt et locutus est cum principibus sacerdotum etc. Expo

natur sicut supra. Matthei. xxvj. Marci.xiiij.
Et ait illis desiderio desideraui hoc pascha mã
ducare vobiscum ꝛc.hoc est eucharistie sacra/
mentum ꝙ nos per fidem spiritualiter man//
ducemus ⁊ ipse manducat nobiscum incorpo/
rando nos sibi per istud sacramentum: quod
alloquens Augustinꝰ dicit.Cibus es grandiũ
non mutaberis in me sed tu me mutabis in te.
Cetera moraliter sunt exposita. Matthe.xxvj.
Facta est ⁊ contentio inter eos quis eorum vi/
deretur esse maior ꝛc. Similis contentio fre/
quenter fit in ecclesia pro dignitatibus obti/
nendis: ⁊ non solum inter seculares sed etiam
inter regulares diuitias habentes: sicut Canes
contemnunt ad optinendum os carnibus ⁊
medullis repletum propter quod viliores car
nibus videntur ⁊ religiosi mendicantes qui ꝓ
officijs presidendi contendunt ꝙ nihil anne/
xum hebeant nisi miseriam ⁊ laborem propter
quod ad repellendum talem ambitionem sub
dit saluator.Sꝫ qui maior est in vobis ꝛc. vos
autem estis qui permansistis mecum ꝛc.per//
manentibus enim firmiter in tribulationibus
cum ipso disponit fruitionem Beatam in cele
sti regno. Ait autem dominus Symoni Ecce
sathanas expetiuit vos ꝛc. Per hoc patet ꝙ
dyabolus fideles temptare non potest nisi ex
dei licentia: sicut de sancto Job: dicitur Job pri
mo capitu. Ut cribraret sicut triticum: Ex hoc
habetur ꝙ dyabolus homines sanctos magis
satagit cõcutere temptationibus ꝗ̃ alios. vn/
de refert Gregorius in dyalogo: qđ ille Dya//
bolus qui per magnum tempus Andream epi
scopum temptando de quadam muliere ipsuꝫ
ad hoc induxerat ꝙ illius mulieris tergum
blandiendo manu percusserat: plus fuit a suo
principe commendatus: ꝗ̃ ille qui procura/
uerat homicidium ⁊ alia multa mala. Ego au/
tem rogaui pro te vt non deficiat fides tua.Cri
sosto. Non autem dixit rogaui vt non neges
sed vt fidem non deseras: nam ⁊ si paululum
agitandus sis: habes tamen reconditum semẽ
fidei. Et tu aliquando conuersus confirma fra
tres tuos Nam illi qui consecuti sunt a deo do
num misericordie debent quantum possunt in
bono ceteros corroborare. Qui dixit ei dñe,te/
cum paratus sum. Exponatur vt supra: Mat/
thei.xxvj.capitu.⁊ marci.xiiij.Et dicit eis quã
do missi vos sine sacculo.ꝛc.quando missi fue/
runt Apostoli ad predicandum sine prouisio/
ne aliqua necessariorum fuit diuinitus eis lau
te prouisum: quia nihil eis defuit: vt dicitur in
textu.quando vero relaxatum fuit illis sibi pro
uidere de necessarijs in via passi fuerunt pe//
nurias multas: vt patet in actibus Apostolo//
rum ⁊ in legendis eorum: hoc autem fuit ad
dandum fiduciam pauperibus predicatoribus
exequendi constanter officium predicandi.
Uendat tunicam suam: vt emat gladium. Gla/
dius spiritus est dei verbum in sacra scriptu/
ra contentum: pro quo emendo in sacre scri/
pture studio vendenda est tunica . idest exte/
riora bona sunt exponenda: hec est illa marga
rita pro cuius emptione omnia sunt venden/
da vt dicitur. Matthei.xiij.⁊ sapien.vij. Om
ne aurum in comparatione illius harena est
exigua. ⁊ tanquam lutum extimabitur argen/
tum in comparatione illius. Sacra vero scri/
ptura continetur in duobus testamentis. Ideo
subditur. Ecce duo gladij hic: ⁊ quoniam suffi/
ciunt ad omnem falsitatem fidei contrariam
destruendam sequitur. Satis est. Et egressus
ibat ꝛc. scilicet ad locum vbi sciebat traditorem
venturũ ⁊ obtulit ꝑmo spiritũ per feruorẽ ora
tionis ideo subditur . Et factus est sudor eius
sicut gutte sanguinis decurentis in terram ex
feruore orandi: ⁊ ex apprehensione imminen
tis tormenti. Et cum surrexisset ab oratione.
ꝛc. exponatur sicut Matthei.xxvj. capitulo ⁊
Marci.xiiij. vsque ibi. Et cuꝫ tetigisset auricu/
lam eius sanauit eum sicut precisio auriculi ser
ui pontificis significauit in obedientiaꝫ iudai
ci populi ad christum sic eius sanatio signifi//
cat eius obedientiam circa finem mundi: quia
tunc tanget christus sua clementia corda iu/
deorum. Comprehendentes autem eum ꝛc.
Exponatur sicut matthei.xxvj.capitu.et mar//
ci.xiiij.vsqꝫ ibi. Et vt factus est dies.ꝛc. Expo/
natur sicut matthe.xxvj.capitu.et marci. xiiij.
Et ait illis si dixero vobis non credetis mihi
ꝛc. Homines enim in malis obstinati verita/
tem dicentibus non credunt: nec interrogati
de veritate respondent: nec ad bonam persua/
sionem: a nequitia sua cessant ⁊ tales erãt isti.
Residuũ huius capituli exponatur. sicut mat/
thei.xxvj.capi.⁊ marci.xiiij.

Alia expositio moralis. Luce.xxiij.

Et surgens multitudo eorum ꝛc̄. sequitur: huc inuenimus subuertentem gentem nostraꝫ ꝛc̄. Ista contra christum proposita: erant simpliciter falsa propter qd̄ Pilatus respondit. Nihil inuenio cause in hoc homine: sed hic est modꝰ iniquorum ꝙ per mendatia querunt condemnationem iustorum: ex hoc etiam patet ꝙ aliquando iustius agitur in curia laycali: quã clericali: Principes enim sacerdotum christum condemnauerunt tanq̃ mortis reum quē Pilatus pronuntiat innocentem ⁊ iustum: ⁊ sic hodie fit in pluribus locis ꝙ homicidie notorij qui per secularem iudicem suspenderentur: ꝑ ecclesiasticum iudicem in magnum populi scã dalum liberentur. At illi inualescebant ꝛc̄. sic faciunt maligni querētes obtinere per clamorem: ꝙ non possunt per rationem. Herodes aūt viso iesu gauisus est ꝛc̄. per hoc autem ꝙ christus coram Herode incestuoso ⁊ homicida noluit facere miraculum: nec suis interrogationibus respondere significauit ꝙ tales digni non sunt opera videre diuina nec eius habere responsa. Spreuit autem illum herodes ꝛc̄. sicut hodie sectatores christi a malis hoīꝰ spernūtur: ⁊ ab eis fatui reputantur. Et facti sunt amici Herodes ⁊ Pilatus ꝛc̄. hoc fuit signum ꝙ iudeorum principes ⁊ romanorum conuenirēt in persecutione christianorum: cetera exponūtur sicut Matth. xxvij. ⁊ Mar. xv. vsq₃ ibi Filie hyerusalem nolite flere super me: sed super vos ꝛc̄. Secundum sensuꝫ litteralem fletus ad quem induxit christus mulieres fuit propter miseriam per romanos super iudeos venturam: ⁊ illa miseria figura fuit miserie super incredulos venture per spiritus malignos pro cuius euasione flendum est ⁊ orandū ante terminum huius vite. Ducebantur aūt ⁊ alij duo nequã cum illo ꝛc̄. hoc ad litteram procuratuꝫ fuit per principes iudeorum vt a vulgaribus christus participasse videretur in criminibus eorum ⁊ sic ipsi viderentur iuste mortem eius procurasse ⁊ sic frequēter faciunt maligni querentes operire suam nequitiam per infamiam iusti. Et postq̃ venerunt in locum qui vocatur caluarie ꝛc̄. Exponatur sicut Mat. xxvij. cap. ⁊ Mar. xv. Jesus autem dicebat pater dimitte illis ꝛc̄. Beda. Neq₃ putandū est cum hoc frustra orasse: sed in eis qui post eius passionem crediderunt ꝙ orabat impetrasse. Notandum sane ꝙ non pro eis orat qui quē filium dei intellexerunt magis crucifigere q̃ confiteri maluerunt sed pro eis qui nescierunt ꝙ fecerunt zelum dei habentes: sed nō ꝑm sciam vnde subdit. Non enim sciunt quid faciunt. Cetera exponãtur sicut Matth. xxvij. ⁊ Marci. xv. vsq₃ ibi. Unus autem de his qui pendebant latronibus ꝛc̄. per istos duos significantur illi q. ꝑ peccatis suis expiandis cum christo crucifigūtur per professionem in religione factam: sed aliq̄ reuertuntur actu ⁊ si non habitu ad vitam secularem de quibus dicitur Roma. scd̄o capi. Nomen dei per quos blasphematur inter gentes quia scandalizant seculares: ⁊ isti significantur per latronem blasphemantem. Alij vero professi crucem penitētie per pacientiam deuote sustinent ⁊ isti significantur per latronem christum confitentem ⁊ eius gratiam postulanteꝫ: propter qd̄ sibi dicitur. Hodie mecum eris in paradiso: q₂ tales iam christi sunt per gratiam ⁊ erunt per gloriam in futuro. Erat autem fere hora sexta ꝛc̄. Exponat̄ sicut Matth. xxvij. ca. ⁊ Marci. xv. Pater in manus tuas comendo spiritum meuꝫ: In hoc docuit nos semper deo comendare spiritus nostros quorum corpora quotidie tendunt ad mortem ⁊ horam penitꝰ ignoramus. Uidens autem Centurio qd̄ factū fuerat ꝛc̄. per hoc autem ꝙ iste gentilis confessus fuit christum tam clare significata fuit gloriosa confessio gentilium in corum conuersione ⁊ duritia iudeorum in infidelitate. Ambro. Duriora saxis pectora iudeoruꝫ: iudex arguit: credit minister. ꝓditor scelus suum morte cōdemnat: elementa fugiunt: terra cōcutitur monumenta reserantur: iudeorum tamen auaritia imobilis atq₃ duritia manent orbe cōcusso. Et ecce vir nomine Joseph ꝛc̄. exponatur vt supra. Matth. xxvij. capi. ⁊ Marci. xv.

¶ Questio fratris Antonij Betōtini. Calcaui eos in furore meo: ⁊ cōculcaui eos in ira mea. Isai. lxiij. capi. Sup quibus vbis querit̄. Utruꝫ peccator sumens corpus dn̄i cum cōscia peccati mortalis. sumat corpus dn̄i dānabiliter. Ad ꝙ rn̄det̄ ꝑm Alexanū qd̄ nemini dubium esse dꝫ ꝙ qui cū cōscia ꝑcti mortalis suscipit corpꝰ xp̄i peccet mortaliter ⁊ in suã dānationē cōicetur Proinde aplus. j. ad corin. xj. capitu. dicit. Qui mãducat ⁊ bibit indigne iudiciū sibi mãducat ⁊ bibit. s. ꝯdēnationis. Quidã tñ doctores de conscia distingunt dicētes. ꝙ aliqui ha/

bent conscientiã scrupulosã3 sicut illi qui fanta/stice ⁊ sine aliqua ratione timent de leui dele/ctatione ꝙ fuerit culpa mortalis:⁊ hi cõicãdo nõ peccãt:q2 talis conscia ẜm Petrum de tarẽtasio tanq3 vana ⁊ erronea abici debet. De his enim scriptum est. Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor: Tantũ vexantur proculdubio tales timore nocturno ꝺ quo propheta dic Non timebis a timore nocturno. De nocte timet homo magis errare q3 de die: eo ꝙ sepe rupes ⁊ arbores credũtur hostes:sic ⁊ talis cõscientia timet ea q̃ nõ sunt timenda. Unde in ꝑsona huius propheta dicit. Collocauit me ĩ obscuris sicut mortuos seculi.i.sicut qui in seculo mortaliter peccant:⁊ anxiatus est super me spiritus meus in me turbatũ est cor meum.s.timore inani. Aliqui habent conscientia3 dubiosa3 quãdo scilicet timent probabili rationem morosam delectationem habui lẽ ⁊ mortale consensum:hij cõmunicando. ẜm eundem doctorẽ mortaliter peccent:quia a contrario sensu non trepidauerũt timore vbi erat timor. Aliqui habent conscientiam illuminosam idest cecam q2 habent peccatum mortale ⁊ non aduertunt qt conscientiam non discurrunt. Unde sciendum ꝙ duplex est conscientie examinatio scilicet sufficiens ⁊ deficiens. Nam primo aut quis cõicaturus diligentissime ꝯsciam suam examinauit consulẽdo peritos ⁊ sic cõicando non peccat:s3 remissionem peccatoru3 etiam si qua latent accipit ⁊ meretur. Aut probabilia examinauit ⁊ confessus est:⁊ sic etiam meretur. licet non tantum: aut virtute sacramenti obligata peccata ad memoriam reducit aut ista negligenter facit:⁊ cum negligentia se preparauit ⁊ sic mortaliter peccat ⁊ demeretur facit enim contra dictum appostoli ad corin.xj.capi.dicentis. probet seipsum homo scilicet diligenter ⁊ sic de pane illo edat. Sed forte aliquis cõtradiceret. q2 eccle.ix.capi.scriptũ est. Nescit homo an amore vel odio dign⁹ sit. Et psal. dicitur delicta qs intelligit. Ad qꝺ dicitur:ꝙ non requiritur ad peccati periculum precauendũ conscientie certitudo:sed probabilis coniectura: ⁊ cuius' sunt quattuor signa ẜm Ber. Primum est preteritorum peccatorum contritio. Secundum ẽ abstinendi propositum. Tertium bene operandi promptitas: ⁊ Quartum diuini verbi deuota auditio: Aliqui preterea habere videntur conscientiam fatuosam quia contriti ⁊ non confessi ad sacram cõmunionem accedunt. Circa qꝺ aduertendum est: ꝙ tales aut habent copiam sacerdotis:⁊ confitendi tempus ⁊ liberam loquelam: ⁊ tunc mortaliter peccant sine confessione cõmunicando. quia ad hoc sacramentu3 ẜm iudicium ecclesie requiritur ipsius ecclesie reconciliatio. Proinde Ugo de sancto victore libro de potestate ligãdi ⁊ soluendi capi.xxj. dicit. Si absq3 sacerdotis absolutiõe criminosus ad cõmunionem corporis christi accedit: pro certo iudicium sibi manducat ⁊ bibit: etiam si eum ante multum peniteat:etiam si vehementer doleat ⁊ ingemiscat. Aut vero predicta non habet:⁊ tunc distinguendum est quia aut iminet aliqua necessitas celebrandi ⁊ cõmunicandi timendo scandalum persone proprie scilicet populi vel iam ceperunt sacrum misterium: vl' amisserunt loquelam:⁊ tunc non peccant cõicando contriti. cum proposito confitendi: aut non iminet necessitas ⁊ tunc peccant. Hic ẜm Rircar. Pet.⁊ Scot. Et sciendum est ẜm eundem doctorem subtilem distin.ix.quarti seniẽtiarum voluminis: ꝙ similiter est intelligendum de alio communicaturo: qui constitutus ante sacerdotem cum alijs communicandis recordatur mortalis criminis non cõfessi:potest contritus communicare cum proposito confitendi. Aliqui habent conscientiam prauosam ⁊ damnosam seu temerariam scienter sumentes corpus domini in peccato mortali qui propter indignitatem incurrunt.xij. maledictiones. Prima dicitur. Illaqueationis. secunda retributionis. Tertia scandalizationis. Quarta excecationis. Quinta incuruationis. Sexta irritationis. Septima conturbationis. Octaua abbreuiationis. Nona priuationis. Decima multiplicationis. Undecima indurationis. Duodecima damnationis Quas omnes maledictiones propheta psal.lxviij.tangit dicẽs. Fiat mẽsa eorum coram ipsis in laqueũ:⁊ in retributionem ⁊ in scandalũ: Obscurent oculi eo2 ne videãt:⁊ dorsum eius semp incurua. Effunde sup eos iram tuã.⁊ furor ire tue cõprehendat eos. Fiat habitatio eorum deserta.⁊ ĩ tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quoniam quem tu percussisti persecuti sunt:⁊ super dolorẽ vulnerum meorum addiderunt. Appone iniquitatem super iniquitatem eorum:⁊ non intrent in iustitiam tuam: Deleantur de libro viuentium:⁊ cum iustis non scribantur.

Feria quīta in cena domini. Euangelium ſm Joannem xiij. capitu.

Ante diē feſtū[a] paſche ſciēs ieſus[b]: quia venit hora eius[c]: vt tranſeat ex hoc mundo ad patrē[d]: cum dilexiſſet ſuos[e]: qui erant in mundo in finem dilexit eos[f]. Et cena facta[g]. Cum dyabolus iā miſiſſet in cor vt traderet eum iudas. Symonis Iſchariothis[h] Sciens ieſus quia oīa dedit ei pater in manus[i]: Et quia a deo exiuit: et ad deū vadit[k]: Surgit a cena[l]: et ponit veſtimenta ſua[m]. Et cum accepiſſet lintheum precinxit ſe[n]. Deinde miſit aquā in peluim[o]. Et cepit lauare pedes diſcipulorum ſuorū et exſtergere lintheo quo erat precinct[9]a

HIc euāgeliſta incipit deſcribere mortē chriſti qualiter morte ſua iminente animos diſcipulorum confortauit et hoc exemplis: et diuiditur in tres: quia primo factum deſcribit. ſecundo eius vtilitas oſtenditur: ibi: Uenit ergo ad ſymonem. Tertio facti imitatio diſcipulis idicitur: ibi poſtquā ergo. Prima in duas quia primo premittitur affectus chriſti ad diſcipulos. Secūdo per factū inſtruit ipſos. ibi: Et cena facta. Circa primū ſciendum: quod affectus chriſti ad diſcipulos premittitur vt eius factum magis gratum oſtendatur: et diſcipuli eius libenti9 inuitentur. Dicit ergo ſic. a Ante diem feſtum. ſ. xiiij. luna in cuius veſpera imolabatur agnus: et incipiebat ſolennitas paſchalis que celebratur luna. xv. et ſm hunc modum in eccleſia ſolēnitates icipiūt a veſpere precedentis diei. b Sciens ieſus: ex quo patet quod non ignorans nec inuoluntarius venit ad paſſionē: ſed voluntarie obediēs deo patri. c Quia venit hora eius: non fatalis: ſed a deo patre determinata et hoc conuenienter vt imolatio agni qui tollit peccata mūdi imediate poſt imolationem agni figuralis ſequeretur: et ſic veritas figure reſponderet. d Ut trāſeat ex hoc mūdo ad patrē. Dicebatur enim paſcha iudeorum tranſitus: eo quod tunc angelus tranſiuit per egiptum interficiens primogenita egiptiorū: et filios iſrael ſeruans: et ſimiliter paſcha chriſtianorū dicitur tranſitus inquātum filius dei tranſijt per mortem ad patrem: non per loci mutationem: ſed ſicut dicitur a patre veniſſe aſſumendo noſtram naturam mortalem ita dicitur ad patrem redijſſe faciendo ipſam conſortem fraterne glorie per imortalitatem in ſua reſurrectione. e Cum dilexiſſet ſuos In quo oſtenditur eius dilectio gratuita: quia prior dilexit ſuos oſtēditur diſcreta quia iſta dilectio ſpecialis non fuit ad omnes ſed ad ſibi familiares: cuius modi erant apoſtoli qui erant in mundo: oſtenditur hec dilectio neceſſaria quia apoſtoli remanētes in periculo mūdi indigebant conſolatione diuina. f In finē dilexit eos. i. i morte ſpecialia ſigna dilectionis oſtēdit vel aliter. f In finē. i. perfectā aīam ſuā pro eis ponēdo. g Et cena facta. hic deſcribitur imitabile factū ſcilicet lotio pedū diſcipulorum ſuorum vbi premittitur tempus et modus huius lotionis cum dicitur. g Et cena facta. non eſt intelligenda quod eſſet totaliter cōpleta quia poſtea dicitur: et cum recubuiſſet: ſed erat facta: quātū ad hoc quia comederant agnum paſchalē: et tūc ſurrexit ad lauandum pedes diſcipulorum ſuorum: antequam daret eis ſui corporis ſacramētum ad deſignandum quod ſpiritualis mundiția requiritur ad percipiendum ipſum. h Cū dyabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eū iudas ſymonis ſchariothis: die enim precedenti cum vendiderat ſuggeſtione dyaboli hanc proditionem in cor ipſius mittentis. i Sciens Jeſus quia omnia dedit ei pater in manus ex quo patet in chriſto plenitudo ſcientie et poteſtatis. k Et quia a deo exiuit: et ad deum vadit hoc iam ſupra expoſitum eſt qualiter dicitur filius a patre exiſſe: et ad deum redire. l Surgit de cena: quia miniſtrare volebat. m Et ponit veſtimēta ſua. i. deponit vt conueniētius ſe miniſteriū exhibēret. n Et cū accepiſſet lintheū pcinxit ſe: et ſic ad lauādū ſe optie diſponens nihil obmittēs de his que ad iſtud officiū requirūtur: et ſequitur ſimplex humilitatis miniſterium cum dicitur. o Deinde miſit aquā in peluim. proprijs manibus non per miniſterium aliorum. Et cepit lauare pedes diſcipulorum ſuorū lutoſos quia diſcalciati incedebant.

a Et extergere lintheo:quo erat precintus vt ipleret humilitatis officium. b Uenit ergo Hic ostenditur huius facti vtilitas ⁊ ostendit: ex quadam cōcertatione petri ⁊ christi per qđ ostenditur factum esse misticum dicit ergo.

b Uenit ergo ad Symonez Petrū ƀm originez lotis alijs discipulis venit vltimo ad Petrum quia cepit lauare a minoribus ex hoc sumens argumentum qđ dicitur. Cepit lauare pedes discipulorum suorū ⁊ postea subdit. venit ergo ad symonez per hoc ostendēs q̄ alij iam erāt loti: sed nō videtur verisimile si trāsisset per oēs alios quin aliqs eorum vel plures recusassent hanc lotionem sicut ⁊ Petrus:⁊ ideo alij doctores dicūt:q̄ primo venit ad Petrum ꝓpter qđ alij discipli audita reprehensiōe petri hoc q̄ recusauerat ei⁹ lotionem non fuerunt ausi eam vltra recusare q̄ ergo dicit Euangelista cepit lauare:⁊ postea subdit. Uenit ergo ad simonem:non est ꝑ hoc intelligendum q̄ alios lauerit ante ipsum sed euangelista prius dicit factum in generali postea explicat modum in particulari: incipiens a Petro. c Et dicit ei Petrus:Domine tu mihi lauas pedes.i.lauare mihi peccatori tu q es filius dei.q.d.nullomodo decet.simile verbum dixit in principio sue conuersionis.luc.v. capi.Exi a me domie quia homo peccator ego sum. d Respondit iesus ⁊ dixit ei:q̄ ego facio tu nescis modo.q.d.non solum hoc facio ꝓpter pedum corporalium emundationem: sed propter humilitatis eruditionem vt postea exposuit ideo subdit. e Scies autem postea: ꝑ hoc autem designauit munditiam pedum spiritualium qui sunt affectus mentis que requiritur in eucharistie perceptione. f Dicit ei Petrus:non lauabis mihi pedes in eternum.i. nunq̄ lauabis: ac si diceret ego nullo modo sustinerem:licet autē petrus faceret hoc bono zelo tamen indiscrete hoc faciebat q: cū christus

Uenit ergo[b] ad simonē petrū[c]. Et dic̄ ei petr⁹ Domine tu mihi lauas pedes?[d] Rn̄dit iesus: ⁊ dixit ei⁹. Quod ego facio: tu nescis mō scies autez postea[e]. Dicit ei Petrus[f]. Nō lauabis mihi pedes in eternuz Respondit ei iesus:Si non lauero te:non habebis partem mecum[g]

Dicit ei Symō petr⁹[h]. domine non tantuz pedes meos sed ⁊ manus ⁊ caput. Dicit ei iesus[i]. Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet[k] sed est mundus totus. Et vos mundi estis: sz non omnes sciebat enī quisnam esset qui traderet eum Propterea dixit:ñ estis mūdi oēs.

non posset errare:non debebat voluntati eius aliquo mō resistere.ideo sequitur. g Respondit ei iesus si non lauero ⁊c̄. Si hoc itelligatur de lotione interioris macule littera est plana: quia null⁹ pōt hēre partē cū christo i gloria celesti nisi lotus fuerit a macula peccati: ƀm q̄ scribit apocalipsis.xxj.c. Nihil coinquinatum intrabit in illam. Si autem intelligatur de lotione corporali pedū ipsius Petri eodē mō est dicēdum:sicut eniz aliquid est illicitum non ex natura sua sed tantum prohibitum:vt patet de esu ligni vetiti primo parenti. Ita similiter aliqd est necessariuz ad salutem non ex natura sui: sed propter preceptū dei vel plati:⁊ sic erat in ꝓposito. Ex q̄.n. xp̄us volebat simplr̄ hoc facē petrus de necessitate salutis tenebat sustinere. h Dicit ei symon petrus:dñe nō tm̄ pedes meos:sed ēt manus ⁊ caput. Pedes sunt ps corporis inferior manus media caput supior ⁊ iō ꝑ exp̄ssionē istā partiū itelligit totū corpus:est igit sensus. Dñe nō tm̄ ⁊c̄.q.d.ꝑus sustinerē a te totū corp⁹ lauari: q̄z a te separi q: q̄uis eēt durū Petro sustinē seruitium magistri:tñ graui⁹ erat ei ab ipso separi. Unde d̄r in itinerario clemētis: Quocūq̄z petrus memor erat dulcissime societatis xp̄i resoluebatur in lachrimas ita qđ facies ei⁹ adusta videbat ex frequēti lacrimaꝝ fluxu. i Dixit iesus q lot⁹ ē Per baptismū:ex q̄ accipit q̄ apostoli fuerūt baptizati a xp̄o vt dictū ē.iij.capi. a k Nō idiget nisi vt pedes lauet:sz ē mūd⁹ tot⁹ si.n.aliqs baptizat⁹ statī moriat euolat ad pr̄iaz nec idiget aliq̄ alia lotiōe tñ si supuiuat ēt secū indiget lotiōe pedū spūaliū.i.affectionū mētis q: ex ꝯditiōe mortalis vite affect⁹ ei⁹ aliqū maculas ꝯhit ex tpalib⁹:sz nō idiget lauare caput idest ptē cōtēplatiuā:q̄ itēdit supiorib⁹ ⁊ eternis:nec man⁹.i.vite actiue opa q̄ i eo sī scā. Talis āt erat petr⁹ ⁊c̄.alij apostoli excepto iuda ꝓditore ꝓp qđ seqt.Et vos mūdi estis:sz nō oēs.

Postq̃ ergo[a] lauit pedes eorum[a] accepit vestimenta sua[b]: ⁊ cum recubuisset iterum[c] dixit eis. Scitis qđ fecerim vobis[d]. Uos vocatis me magister ⁊ domine ⁊ benedicitis[e]. Sum et enim. Si ergo ego laui pedes vestros domin⁹ ⁊ magister[f]: ⁊ vos debetis alter alteri⁹ leuare pedes[g]. Exemplū eniꝫ dedi vobis: vt queadmodum ego feci vobis[h]: ita et vos faciatis

a Postq̃ ergo. ostensa facti vtilitate in predicta lectione: hic inducit discipulos ad imitādum in opere. Et diuiditur in duas: quia p̄mo propositum declarat. Scđo ꝯfirmat ibi: Exemplum enim dedi. dicit ergo. a Postq̃ ergo lauit pedes eorū. In hoc ostēdit cōuenientem modū docendi. In moralibus enim magis mouent facta q̃ verba: vt potest haberi ex .x. Ethi. ⁊ ideo Christ⁹ doctrine de humilitate premisit humilitatis factum. b Accepit vestimenta sua. sicut enim ad ministrandū congrue debent vestimenta deponi: ita ad docendū honeste debent assumi: ꝑpter qđ magistri solent legere ī habitu ad hoc disposito ⁊ ordinato sꝫ dispositionem facultatis sue. c Et cum recubuisset iterū. quia sedendo debet doctor docere. doctrina enim non capitur nisi in quiete propter qđ dicit̃ .vij. Phisi. Sedendo ⁊ quiescendo fit anima sciens ⁊ prudēs. seq̃t doctrīa. d Dixit eis scitis quid fecerim vob̄. quasi. d. vos debetis h̄ scire: ⁊ in h̄ reddit eos attētos. e Uos ⁊c̄. bene dicitis: sum etenim. Aliqđ. n. dicitur bene dictum quando ꝯgruit dicenti et rei dicte. Congruit autem rei dicte quando sic est in re sicut dicitur. Congruit autem dicenti quando dicens talem se ostendit facto qualem verbo: vtroq̄ modo apostoli bene dicebant q̄r sic erat in re ex parte Christi qui superior erat Similiter ex parte apostolorum qui facto se ei subijciebant sicut ⁊ verbo: propter qđ ꝯtra discipulos solo verbo dicit̃ matth. vij. ca. Multi dicent mihi in illa die. Dn̄e dn̄e nonne in nomine tuo ꝓphetauimus: ⁊ tunc confitebor illis quia nūq̄ noui vos ⁊c̄. Ex predictis concludit saluator intentum dicens. f Si ergo ego laui pedes ⁊c̄. multo fortius. g Debetis alter alterius lauare pedes. per hoc intelligit̃ quodlibet pietatis ⁊ humanitatis officiū, primo impensum ad qđ impendendū quilibet tenetur ī casu necessitatis: extra autem talem casū tenet̃ debito honestatis ⁊ congruitatis. h Exemplum. hic confirmat conclusionem predictam exemplo dicens. h Exemplum enim dedi vob̄ ⁊c̄. q. d. ad h̄ feci vt oñderē vos ad h̄ teneri

Expositio moralis.

Ante diem festum pasche ⁊c̄. pascha. i. transitus: ⁊ nos hoc festum debite celebramus cum a vitijs ad v̄tutes: vel a minoribus bōis ad maiora transimus: in fine dilexit eos. per iesum qui salus interpretatur bonus prelatus significatur: finis aūt vltim⁹ est beatitudo vera q̄ consistit in clara dei visione ⁊ fruitione ꝑfecta lꝫ autem omnis homo debeat ad hunc finē ꝓximū diligere: prelatus tñ qui est xp̄i vicarius tenet̃ erga suos s̄bditos hoc facere. Et fc̄a cena idest preparata s̄m sensum litteralem: nō enī erat terminata cū xp̄s a cena surrexit ad lauandum pedes discipuloꝝ vt dicit̃ infra eodē. pꝫ ergo ꝙ iudas cū alijs cenauit: ⁊ corporalit̃ lot⁹ fuit: sic igit̃ exemplo xp̄i bon⁹ prelatus s̄bditis etiam malis dꝫ exhibere beneficia: vt quantū ī se est eos a sua reuocet vita mala. Uenit ergo ad Simonē petrū. s. p̄mo, ꝓut dictū fuit in expositione litterali: ⁊ in hoc xp̄s dedit exemplū superioribus illos inter subditos principalit̃ honorare: qui p̄mi sūt etate vel dignitate. Dn̄e tu mihi lauas pedes q. d. hoc indecens est: ⁊ nullo modo sustinendū ⁊ in hoc petrus significat discipulū ignorantē indiscrete loquentē de facto superiori sui cuius ignorat rōnem. frequenter enim ꝯtigit ꝙ illud indicat̃ irrationabilissimū ab ignorante cām. qđ tñ rōnabilissimū est s̄m veritatē. h̄ aūt ꝯtigit in hoc casu petro: ꝑpt̃ qđ dicit ei xp̄s. Qđ ego facio tu nescis mō: ⁊ ī hoc docemur bn̄ indicare ⁊ loqui đ factis supioris boni: nisi de eo qui ꝑmittente deo erraret manifeste. Si non lauero te: non habebis ptē mecum. Christus eni non lauabat pedes discipuloꝝ pro corporali mūdatione: sed pro exemplo humilitatis docēde: ꝑpter qđ dixit eis. Exemplum enim dedi vobis ⁊c̄. ꝙ ergo dixit petro si non lauero te non habebis partē mecū. Idē est ac si dixisset partem mecū non habebis nisi

a me receperis exēplū humilitatis: ⁊ ī h̄ facto xp̄s dedit superioribꝰ ⁊ prelatis exemplū vere humilitatis. Postq̄ȝ ergo lauit pedes eoꝝ ⁊c̄. per hoc ostendens q̄ supior post actū humilitatis dȝ resumere debitū exercetiū auctatis.

¶ Questio fratris Antonij betontini. Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet ⁊c̄. Joā. xiij. ca. Super quibus verbis querit̄: Utrum hoc sacramentū eucharistie inter cetera sublimius habeat̄. Ad qd̄ breuiter r̄ndet̄ ex sn̄ia illuminati doctoris Francisci de maronis. q̄ h̄ sacramentū non tm̄ est ceteris sublimiꝰ: sȝ etiā celebrius atq̄ȝ dignius oībꝰ sacramētis noui testamenti. Primo inquit est oībus sublimius respectu cause efficientis: q2 efficit̄ ⁊ ꝯsecratur ab ordine sacerdotali qui est dignior oībus ordinibꝰ. lȝ Dionysius ponat ep̄atuȝ vt includit sacerdotium: tm̄ sacerdotiū per se acceptū vt distinguit̄ ꝯtra ep̄atū est incōparabiliter digniꝰ ipso: quia plus est consecrare q̄ȝ quicūq̄ȝ alius actus. Nobilissimus aūt est actus ep̄alis inquātum talis confert ordines in q̄bus hoīes consecrantur. Jn hoc v̄o sacramento ꝯsecrat̄ ille q̄ ē verus deus. Uñ beatus Franciscus admirans istam excellentē dignitatē monuit presb̄ros p̄ cunctis eeuereri ⁊ ex tanti ordinis reuerentia tenuit esse sacerdos. Scd̄o est sublimius respectu cause materialis: q2 sicut cetera sacramenta versant̄ circa corpus xp̄i misticum. Jta istd̄ immediate circa corpus xp̄i veꝝ: q2 hoc ꝯsecrat: ⁊ ideo sicut corpus xp̄i veꝝ est dignissimū vltra misticū: ita ⁊ hoc sacramētū queadmodū theologia p̄fert̄ ceteris disciplinis: q2 circa digniꝰ subiectuȝ versat̄. Tertio est sublimius respectu cause formalis: quia illa forma in qua excedit̄ nobilissima creatura: oportet q̄ sit nobilissima sicut homo excedit bruta ⁊ per illud solū ī quo natura humana est nobilissima: sed p̄ istud solū sacramentū hoīes precellunt angelos b̄m apostolum ad hebreos. xiij. ca. dicentem. Habemꝰ altare de quo edere non habent potestatē nisi qui tabernaculo deseruiunt. Quarto est sublimius respectu cause finalis: q2 cū finis sit semp̄ melioris his que sunt ad finem istud sacramētum b̄m Diony. cap. iij. de angelica ierarchia. Est finis omniū spiritualiū perfectionū: ⁊ etiā hoc sacramentū celeberrimū super oīa sacramenta: vñ eius officium celebratio vocat̄. Jn q̄ officio ecclesia militans imitatur ecclesiā triūphantem. Nam sicut in celesti ierarchia administrandū xp̄o instituti sunt sex ordines angeloꝝ: quia tres sunt assistentes: ita in hac vita instituti sunt ordines ad ministrandū sacerdoti Sed primo est ibi presens dum hoc sacramentum consecrat̄ tota trinitas rōne tanti miraculi que non pōt effici nisi a tribus p̄sonis modo mirabili: qui sicut pater ⁊ filius sunt vnū principium spiritus sancti. Jta pater ⁊ filius ⁊ sp̄us sanctus vnum p̄ncipium tm̄: extra de sūma tri. ⁊ fide catho. cap. j. Scd̄o est ibi presentia sctōꝝ angeloꝝ. Unde de conse. dist. ij. capi. Quid sit. Et sunt verba Grego. in omelia paschali. Quis inquit fidelium habere dubium possit vt ī ipsa īmolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri: ⁊ in illo iesu christi mysterio angeloꝝ choros adesse. Tertio est ibi presentia sanctaꝝ animaꝝ. Unde Hieronymus cōtra vigilantiū sanctoꝝ reliquias reprobantem. Anime inq̄t sanctoꝝ in hoc comitantur xp̄m quocūq̄ȝ ierit. iuxta illud Apoc. xiiij. cap. Hi sequunt̄ agnum quocūq̄ȝ ierit. Quarto est ibi p̄ñtia matris xp̄i que est regina virginū atq̄ȝ virtutū. Nam cum b̄m Hierony. officium associandi xp̄m sit offm̄ virginum: iuxta illud Apoc. Uirgines eni sūt ⁊ q̄ mater dei sit virgo virginū: seq̄t q̄ ipsa in hoc sit specialissima p̄ncipalis. Est insuper hoc sacramentum dignius oībus sacramentis respectu quatuor priuilegioꝝ quoꝝ primū dicit̄. Gratie quia confert maiorem gratiā q̄ȝ cetera sacramēta. Unde Dionysius d̄ angelica ierarchia cap. iij. dic̄. Eucharistia est p̄fectio p̄fectionum spiritualiū ⁊ non est vltra ipsum laudandum aliqd̄ sacramentū. Aliud priuilegiū dicit̄ veritatis. nā in ceteris sacramentis inuenitur sacramentū frequēter sine re sacramenti: vt cū quis ad sacramentū fictus accedit. hic aūt res sacramenti semp̄ est cū sacramento quātūcūq̄ȝ fictus conficiat: q2 semp̄ est ibi ⁊ vere corpꝰ xp̄i Aliud p̄uilegiū dicit̄ durabilitatis: q2 oīa ecclesie sacramenta habent naturaȝ successiuam cū transeant cū vsu. Jstud aūt sacramentum est p̄manens cū tam diu maneat sacr̄m istud: vt notat̄ in. iiij. sententiaꝝ: quādiu sp̄es durare p̄ñt. Aliud priuilegiū dicit̄ glorificationis: q2 alia sacramenta ordināt̄ ad gratiam quā recte figurant. Jstud aūt sacramentū ordinat̄ ad gloriā. quia dicit beatus Diony. d̄ angelica ierarchia cap. j. Sicut noticia diuinaꝝ scripturaꝝ est nobis imitatio future contemplationis in patria

ita ſumptio diuine euchariſtie eſt imitatio illius fruitionis beatifice: q꞉ ſatiabunt ſancti cum apparuerint in gloria eius: ⁊ ideo dicit ſaluator Luc.xxij.ca. Non manducabo illud donec impleatur ī regno dei. Sʒ ad maiorem veritatem habendā dici poteſt ꝙ lʒ baptiſmus excedat alia ſacramēta rōne efficatie. vñ Ambroſius dicit in libro ꝯ ſacra. Per aquā baptiſmi tranſitꝰ ē ꝯ terrenis ad celeſtia ſicut notat de conſec.diſt.iiij.c.p aquā. Et lʒ ꝯfirmatio excedat ratiōe cōferentis: q꞉ a ſolo epō confert: vt habet de ꝯſe.diſt. v.ca.manus. Et lʒ etiam matrimoniū excedat rōne ſigni qui ſignificat coniunctionē chriſti ad eccleſiam per vnionē diuine ⁊ humane nature. extra de bigamis.c.debitū.tñ excedit euchariſtia rōe dignitatis ⁊ ſanctitatis vt his rationibus reſponſum eſt. Uñ de ꝯſec.diſt.ij.ca. Nihil.ſic dicit. Nihil in ſacrificijs maius eſſe pōt ꝗ̄ corpꝰ ⁊ ſanguis xp̄i: nec vlla oblatio hac potior eſt: ſed hoc omnes precellit. vñ ſaluator ipſe Paulo teſtante in epiſtola hodierna etiā ait vbi dicit. Hoc facite in meam cōmemorationem ſcʒ glorie mee.

Jn die veneris ſancti. Paſſio dñi noſtri Jeſu chriſti ſm Joā. xviij.c.

In illo tēpore. Et egreſſus eſt ieſus cum diſcipulis ſuis trans torrentem cedron[a] vbi erat ortus[b] in quem introiuit ipſe et diſcipuli eius[c]. Sciebat autem ⁊ iudas qui tradidit eū locum[d]: quia frequenter ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis ſuis. Judas ergo[e] cū accepiſſet cohortem[f]: ⁊ a pontificibus ⁊ phariſeis miniſtros[g]: venit illuc cum laternis et facibus et armis. Jeſus itaqʒ ſciēs omnia[h]: que ventura erant ſuper eū

Expoſitio litteralis.

a Et egreſſus eſt ieſus. Hic incipit euangeliſta deſcribere Chriſti paſſionē ⁊ mortē. ipſa aūt fuit ꝑ iudeos inchoata: ⁊ per gentiles conſumata: ſm ꝙ xp̄s predixerat Matth.xx.cap. Filius hoīs tradet principibus ſacerdotū ⁊ ſcribis ⁊ condēnabunt eū morte ⁊ tradent eū gentibus ad illudendū et flagellandū ⁊ crucifigendū. Et ideo euāgeliſta primo oſtendit qd chriſtus a iudeis ſit paſſus Scd̄o quid a gentibus: ſequenti cap.ibi. Tunc ergo apprehēdit. Prima in tres q꞉ primo deſcribit euangeliſta qualiter xp̄s a miniſtris iudeoꝝ fuit captus. Scd̄o qualiter a miniſtris fuit pontificibus traditꝰ: ibi cohors quoqꝫ. Tertio qualiter a pontificibus coram Pilato eſt accuſatus: ibi Adducunt ergo. Circa p̄mum euāgeliſta tria deſcribit. Primo proditionis locū. Scd̄o proditoris apparatū: ibi. Judas ergo. Tertio animū chriſti ad ſuſtinendū preparatū: ibi Jeſus itaqʒ ſciens. Circa primū ſciendum ꝙ chriſtꝰ iuit ad locū extra ciuitatem ad quē ſciebat venturū ꝓditorem vt oſtenderet ſe voluntarie ſubire mortem ⁊ hoc eſt qd̄ dicitur. a Et egreſſus ⁊c̄. trans torrentē cedron: nomē ē torrentis inter ciuitatem hieruſalem ⁊ montem oliueti currens per vallē ioſaphat que eſt iter media: ⁊ dicebatur ille torrens cedron eo qd̄ in ripa illius fluminis ſiue illius torrentis naſcebantur multi cedri. hic enim fluuius appellat torrens pro eo qd̄ ad modū torrētis quādoqꝫ habebat aquas quādoqꝫ non. b Ubi erat ortus. ⁊ ſic erat locus clauſus conueniens ad capiendum illos q eſſent intra ipſum. c Jn quē itroiuit ipſe ⁊ diſcipuli eius: offerens ſe captioni. d Sciebat aūt ⁊ iudas qui tradidit eū locū. Ex quo patet aptitudo loci ad capiendū xp̄m ex tribus. Prima quia erat a ciuitate remotus ⁊ ipſi querebant eum capere ſine ſtrepitu turbarum: vt habet Matth.xxj.c. Scd̄a quia erat clauſus. Tertia q꞉ ꝓditori cognitꝰ. e Judas ergo. Hic deſcribit ꝓditoris apparatus: quia iudas de tribus ſe muniuit. Primo de magna ſocietate forti ⁊ autentica. ⁊ ideo dicitur. f Cum accepiſſet cohortem. ſ. militū a preſide aſſignatā vt ſic multitudo populi ſi ſuꝑueniret non auderet īpedire eius ꝓditorē ꝓpt iuſticie publice timorē. g Et a pontificibus ⁊ phariſeis miniſtros: vt ſic hr̄et fulcimētū ab vtraqꝫ curia. ſ. pontificis ⁊ imꝑatoris. Scd̄o muniuit ſe iudas de lumine contra noctis tenebras: qd̄ notat cum dicit. Uenit illuc cū laternis ⁊ facibus. Tertio muniuit ſe de armis ſi vellent eius proditioni reſiſtere. Ideo ſubditur ⁊ armis. h Jeſus itaqꝫ. Hic oſtendit promptitudo xp̄i

ad patiendū: ⁊ hoc dupliciter. Primo q2 xp̄s se non occultauit. Sc̄do q2 defensionē ꝓhibuit ibi. Simon ergo. In prima igitur parte dr̄ sic.
b Jesus itaqȝ sciens oīa q̄ ventura erant sup eum. processit ⁊ dixit. a Quē queritis? ex q̄ mānifeste apparet ꝙ sua volūtate captus est: quia cū sciret omnia futura vt declarat̄ primo cap. non se occultauit sed magis q̄rētibus eū obuiā iuit. b Respōderunt ei Jesū ⁊c̄. Uirtute enim diuinitatis factū est ꝙ veniētes ad capiendum eum primo non cognoscerent eum etiā sus discipulus qui venerat ad tradēdū eum. vnde subditur. c Stabat autem ⁊ Judas qui tradebat eum cum ipsis. vt p̄ hoc sc̄do ostenderetur ꝙ de voluntate sua caperetur: qa ex quo eis erat incognitus poterat ab eis recedere ⁊ non solum potuit hoc per predicta: sed etiam manifestius per hoc qđ subditur.
d Ut ergo dixit eis: Ego sum abierūt retrorsum ⁊ ceciderunt in terram. Si enim vno v̄bo omnes prostrauit: de facili poterat ab eis euadere. Omnia enim ista facta sunt ex diuina ordinatione vt declararetur virtus diuinitatis eius per predicta sicut fragilitas humanitatis per captionem eius sequentem ⁊ passionem.
e Iterum ergo interrogauit eos. Quē queritis? Hoc fuit facto interuallo a prima interrogatione: quia q̄ȝdiu iacuerunt prostrati nō mouit se de loco vt magis declararetur sua voluntaria captio. f Illi autem dixerunt Jesum nazarenum. non enim cognoscere poterāt eūȝ nec capere donec ipse vellet. propt̄ hoc s̄bdit̄.
g Dixi vobis quia ego sum. ⁊ tunc habuerunt ipsius noticiam ⁊ capiendi eum licentiam ꝓpt̄ quod subditur. h Si ergo me q̄ritis sinite hos abire. quasi dicat sic do vobis potestatem me capiendi: tn̄ meis discipulis nō facietis aliquid mali. i Ut impleretur sermo. quem dixit precedenti capitulo.

processit ⁊ dixit eis. Quē queritis[a]: responderūt ei[b]: Jesum nazarenum Dicit eis iesus: Ego sū. Stabat autem ⁊ iudas qui tradebat eum cum ipsis[c]. Ut ergo dixit eis Ego sum: abierunt retrorsum ⁊ ceciderūt in terram[d]. Iterum ergo īterrogauit eos. Quē queritis[e]? Illi autem dixerunt. Jesum nazarenum[f]. Respondit iesus Dixi vobis q2 ego suȝ[g] Si ergo me queritis sinite hos abire[h]: vt īpleretur sermo quē dixit[i]: quia q̄s dedisti mihi: nō perdidi quēq̄ȝ[k]. Simon ergo petrus hn̄s gladium eduxit eum[l] ⁊ percussit pontificis seruum[m] ⁊ abscidit auriculā ei9 dexterā[n]. Erat āt nomē s̄uo Malchus[o].

k Quia quos dedisti mihi non perdidi ex eis quēq̄ȝ. Istud enim verbum dixerat Jesus non tm̄ de salute spirituali: sed etiam de salute corporali eorum: qđ patet ex hoc qđ inde excepit iudam qui ꝑditus est ⁊ spiritualiter ⁊ corporaliter: quia ex desperatione se suspēdit: ⁊ ideo euāgelista applicans verbum predictū ad perditionē corporalem nō discedit ab intentione littere.
l Simon ergo. Hic ostendit̄ ꝓmptitudo christi ad patiendūȝ ex hoc ꝙ defensioneȝ ꝓhibuit: ⁊ hoc ē qđ dicitur.
l Simon ergo. Petr9 habēs gladium eduxit eum. Dicunt hic aliqui ꝙ discipuli emerāt gladios de precepto domini s̄m qđ habetur Luc̄. xxij. capi. Ubi dicitur sic. Et qui non habet vendat tunicam suam et emat gladium. Sed non est verisimile: quia ibidem dicitur ꝙ apostoli statim responderūt. Ecce duo gladij hic: ⁊ Christus dixit. Sufficit ex quo patet ꝙ ante illos gladios habebant. Dicendum igitur ꝙ apostoli fuerunt piscatores. in piscatione autem oportet aliquando retia cum paxillis affigere: et cum perticis nauiculas dirigere. Et ideo in talibus ⁊ cum similibus vsus magnorum cultellorum est necessarius: ⁊ probabile est ꝙ aliqui de apostolis illos cultellos sibi retinuerant ad scindendum cibaria: vnde etiam cum illis carnes agni paschalis consi derant. Petrus autem vnum ex illis retinuerat apꝰ se: quia erat magis promptus ad defēsionem sui magistri q̄ȝ alij.
m Et percussit pontificis seruum qui magis de prope se ingerebat ad Christum capiendū.
n Et abscidit auriculam eius dexteram. credidit eum magis ledere: s̄ȝ diuina ordinatiōe ictus declinauit. Ideo sequitur.
o Erat autem nomen seruo Malchus. Hoc addit euangelista ad ostendendum certitudinem rei geste exprimendo propria nomina.

a Dixit ergo Jesus Petro. mitte gladiū tuū in vaginā quasi dicat: noli vti ad defensionem meam: et subditur causa. b Calicem quē dedit mihi pat nō vis vt bibā illū quasi dicat passionem quā ordinauit pr celestis ad salutē humani generis debeo patienter tollerare: et iō nō est locus deffensiōis et resistentie: sed magis patientie.

c Cohors aūt et cetera. Hic ostēdit qualiter xp̄s a ministris cōprehensus pontificibus presentatur. Et diuidit in duas: qr primo describitur ipsius presentatio. Anne. secūdo Cayphe: ibi: Et misit eum Annas. Pria i duas: qr prīo ponit xp̄i presentatio. Secūdo eius examinatio ibi pōtifex ergo. Pria adhuc in duas: qr primo describitur predicta p̄sentatio. Scdo incidēter ponitur Petri pria negatio ibi: Seqbat āt: Dī g p̄ sic. c Cohors quoqz. s. militum. d Et tribunus qui eis preerat: et illi erāt gētiles. e Et mistri iudeorum. isti erāt iudei. e Cōprehēderūt Jesum et cetera. ex quo patet obstinatio eorum quia non fuerunt auersi a suo malo: visis predictis signis: sed magis atribuebant artibus magicis. f Et ligauerunt eum: quasi morte dignum illi enim qui reputabantur morte digni iudicibus presentabantur ligati. g Et adduxerunt eum ad Annam primum. i. primo: cuius causa subditur. h Erat enim socer Cayphe: et quia eundo ad domum Cayphe habebant transire ante domum istius anne: Ideo introierunt domum eius propter eius reuerentiam. Alia autem ratio fuit qr pōtificatus tunc singulis annis vendebatur: et isti duo scilicet annas et Cayphas quasi alternatim erant pontifices: propter quod quasi pontifex habebatur quia anno precedēti fuerat. Tertia ratio est vt christus coram iudicibus pluribus cōdemnatus videretur magis dignus morte. i Qui erat pontifex anni et cetera. Ista sunt exposita supra. xj. ca. k Sequebatur. hic interponit prima negatio Petri cum dicitur. k Sequebatur iesum Symō Petrus et alius discipulus. s. Joannes: licet enim isti sicut et alii fugissēt primo tamen postea secuti sunt iesum: quia feruentiores erant aliis. l Discipulus aūt ille erat notus pōtifici. Dīt aliq qd Joānes erat peritus et pp hoc habebat noticiā cū pōtifice: sz hoc nō ē verisimile: qr piscator erat: et de naui a christo vocatus fuerat vt habetur matth. iiij. ca. Unde dicit Hieronymus in epistola sua ad Paulinū: Joānes rusticus piscator indoctus et cetera. Et iō alia fuit cā sue noticie cū pōtifice: qr forte missus a pre suo pluries portauerat pisces ad domū pontificis: vel forte quia aliqd de cognatiōe eius ibidē hūiebat: vl aliqua alia cā quā aliq assignāt qr dscēderat d dauid: et sacerdotes habebant istas geneologias. m Et itroiuit cū iesu in atriū pōtificis: pp noticiā pdictā pmissus ē itrare. n Petrus āt stabat ad hostiū foris: tanq̄ icognitus: tn̄ pp Joannē pmissus ē itrare. o Dixit ergo Petro ancilla hostiaria nūqd et tu ex discipulis es hoīs istius. quasi dicat vr̄ qd sic: vidit enim timide intrantem: et sic habuit de eo suspitionē. p Dixit ille nō sum: ex quo pz fragilitas Petri: qr ita cito negauit: et ad vocē vnius mulieris: q̄ nō loq̄batur acrit: nō. n. dicebat es tu de familia huius pditoris vl aliqd hmōi: sz hoīs istius q̄si cōpassiue loquendo. q Stabāt autem serui et ministri ad prunas: qr frigus erat sicut solet eē i maritio post mediam noctem. Et calefaciebant se et cetera.

Dixit ergo iesus. Petro Mitte gladium tuū i vaginam[a] Calicē quē dedit mihi[b] pater non vis vt bibam illum. Cohors autē[c]: et tribunus[d] et ministri iudeorum[e]: comprehenderunt[e] Jesum et ligauerunt eum[f]: et adduxerunt eum ad Annam primum[g]. Erat enim socer Cayphe[h] qui erat pōtifex anni illius[i]. Erat autem Caypha qui consilium dederat iudeis: quia expedit vnū hoīem mori pro populo. Sequebatur[k] autem Jesum Symon petrus et alius discipulus. Discipulus. autem ille erat notus pontifici[l]. Et introiuit cū iesu[m]: i atriū pontificis. Petrus aūt stabat ad hostiū foris[n]. Exiuit ergo discipulus qui erat notus pontifici: et dixit hostiarie: et introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla hostiaria[o]. Nūquid et tu ex discipulis es hominis illius? Dixit ille[p]. Nō sū. Stabāt āt serui et mistri ad prunas[q]: qr frigus erat et calefaciebāt se. Erat āt cū eis et petrus stans et calefaciens se.

a Pontifex vo. Hic ponit Christi examinatio: et diuiditur in tres. quia primo ponit dicta examinatio. Secundo xpi responsio ibi. Dicens iesus Tertio reprehensionis reprobatio ibi. Hec cum dixisset. Circa primum sciendum quod xps reputabatur a iudeis seductor hominum: et doctor false doctrine. Ideo examinatus fuit de vtroque. et hoc est quod dicit.

a Pontifex ergo interrogauit Iesum. dicitur autem Annas pontifex: non quia esset actu: sed quia ante fuerat: et quia socer erat pontificis vt dictum est.

b Et de discipulis suis. vt videret si posset eum deprehendere quod fuissent ab eo seducti.

c Et de doctrina eius. ad videndum si possent ibi inuenire falsitatem vel calumniam: et aliquod dictum contra legem.

Pontifex ergo interrogauit Iesum[a]: de discipulis suis[b]: et de doctrina eius[c]. Respondit ei Iesus[d]. Ego palam locutus sum mundo[e]. Ego semper docui in synagoga et in templo: quo omnes iudei conueniunt: et in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt[f]: quid locutus sum ipsis? Ecce hi sciunt que dixerim ego. Hec autem cum dixisset[g]: vnus assistens ministrorum: dedit alapam iesu dicens. Sic respondes pontifici[h]? Respondit ei Iesus[i]. Si male locutus sum testimonium perhibe de malo[k]: si autem bene: quid me cedis? Et misit eum Annas[l] ligatum ad Cayphamm pontificem[m]. Erat autem Simon petrus stans[n]

d Respondit ei Jesus. Hic ponitur Christi responsio: De discipulis autem suis nihil boni poterat pro tunc bene respondere: quia principaliorem inter eos statim audierat ipsum in sua presentia negasse. Sed de doctrina sua respondit ostendens quod non erat mala vel suspecta: sed sana: quod declarat ex duobus. primo ex loco cum dicit. e Ego palam locutus sum mundo etc. doctrina suspecta in angulis et lateribus docetur non in loco publico et sacro. Secundo ex auditorum testimonio dicens. f Interroga eos qui audierunt etc. q.d. paratus sum testimonium eorum subire quod est sibi magis credibile quam meum dictum: quorum vnusquisque secundum veritatem deberet esse contrarium. g Hec cum dixisset. Hic ponitur huius responsionis reprobatio: et hoc dupliciter primo per factum cum dicitur vnus assistens ministrorum dedit alapam iesu. secundo per verbum. secundum dicitur. h Sic respondes pontifici? Ille enim minister sceleris accepit responsionem iesu quasi notasset pontificem de stulta interrogatione.

i Respondit iesus. humiliter veritatem ostendendo.

k Si male locutus sum testimonium perhibe de malo. i. potes perhibere: et non me iniuste percutere. Sed hic videtur quod christus fecit contra doctrinam suam: quia Matth. v. cap. dicit. Si quis percusserit te in maxillam dexteram prebe ei et alteram: ipse autem hoc non fecit: sed magis percutientem se correxit. Dicendum quod illud xpi preceptum plura alia que ibi ponuntur non dantur absolute: sed quod dicit Augustinus sed magis secundum preparationem animi quia homo debet habere animum semper preparatum ad hoc faciendum vbi videtur hoc expedire ad honorem dei et vtilitatem ecclesie: alias autem non. immo aliquando expedit iniuriantibus respondere ad ipsorum et aliorum instructionem sicut fecit hic Christus et aliquando etiam secundo resistere ne detur occasio malis male agendi.

l Et misit. Hic ostenditur qualiter Christus presentatus est Caiphe et diuiditur in duas: quia primo describitur dicta presentatio. Secundo subditur secunda et tertia Petri negatio ibi. Erat autem In prima igitur parte dicitur sic. l Et misit eum Annas ligatum. quasi morte dignum. et iam coram eo condemnatum. m Ad Caypham pontificem. Tum quia ad ipsum pertinebat principaliter Christi examinatio. Tum vt videretur xps magis morte dignus: qui fuisset coram iudicibus pluribus condemnatus. Sciendum tamen quod Joannes hic docet qualiter Cayphas eum examinauit: et qualiter Cayphas vestimenta sua scidit et qualiter in domo eius illusus fuit: quia alij euangeliste hoc sufficienter expresserant.

n Erat autem. Hic reuertitur euangelista ad narrandum denegationem Petri: et ideo quasi eadem verba que dixerat in fine prime negationis reassumit dicens. n Erat autem simon petrus stans et calefaciens se. Ille enim qui narrat hystoriam aliquam quando occurrunt aliqua incidentia narranda interrumpit principale ad illud incidens narrandum quo facto reuertitur ad propositum: et sic facit hic Joannes vt dictum est.

a Dixerūt ergo ei. ministri ad ignē stantes. b Nunqd ⁊ tu ex discipulis ei⁹ es. q.d. sic: q[uia] videbant eū timidum ⁊ pauidū. c Negauit ille ⁊ dixit: Nō sum. De ista scđa negatōe petri videt̄ Matth. ɔtradicere Joāni: pmo quo ad psonā q: dicit ip̄e secūdo negasse ad vocem alteri⁹ ancille. Matth. xxvj cap. Joannes aūt hic dicit ꝙ fuit ad vocem ministroꝝ ad ignem stantiū Scđo quo ad locum quia Matth. dicit ꝙ scđo negauit i exitu ianue: h aūt dicitur ꝙ stās ad ignē, ꝓpter qđ sciendum ꝙ principalis intentio euangelistarum erat exprimere trinam Petri negationē: ⁊ in hoc omnes conueniūt. De personis autem accusantibus: seu de negationis loco non erat eorum principalis intentio ⁊ probabile est ꝙ multi ad verba Petri cōcurrebant circa eum: ⁊ consimilia verba dicebant improperādo ei magistrum suum: ⁊ ideo vnus euangelistarum exprimit vnam personā accusantem: ⁊ alius aliam: ⁊ vterqꝫ dicit verū vnde ꝫm veritatem historie videtur ꝙ prima negatio sit facta ad vocem ancille hostiarie Petro domum intrante. Secunda autem negatio facta est in domo: quia post primam negationē Petrus timuit diu stare inter iudeos propter quod voluit exire: et tunc alia ancilla videns eum timidum accusauit eum: ⁊ simul in hoc concurrunt illi qui ad ignem stabant: ⁊ idem dicebant cuꝫ illa ancilla: propter quod matth. dicit ꝙ ad vocem ancille alterius negauit. Joannes autem ministros concomitantes exprimit. Item matth. dicit ꝙ negauit ipso exeunte ianuam. idest volēte exire: ⁊ ad hoc se preparante propter timorem vt dictum est: quia tamen adhuc erat in domo nec ab igne lōge recesserat. Ideo dicit Joannes ꝙ prope ignem facta est illa negatio. Tertia autem negatio facta est multis eum accusantibus ⁊ concurrentibus propter predicta tamē inter illos erat principalis vnus seruus pontificis ꝓpter quod Joānes illum exprimit tacendo de aliis Ideo subditur.

⁊ calefaciens se. Dixerunt ergo ei[a]. Nunqd ⁊ tu ex discipulis eius[b] es? Negauit ille. et dixit: Non sum[c]. Dixit ei vnus ex seruis pontificis cognatus eius cui⁹ abscidit Petrus auriculam[d]. Nonne ego te vidi in ortu cum illo[e]. Iterum ergo negauit Petrus[f]. Et statim gallus cātauit[g]. Adducūt ergo Jesum a Caypha in pretoriū[h]. Erat autē mane[i]. ⁊ ipsi nō intro-

d Dicit ei vnus ex seruis pontificis cognatus eius cuius Petrus abscidit auriculam. et ideo acrius ceteris eum accusabat: ⁊ in accusationis sue assertionem adduxit factum precedentis: cum dicit.

e Nōne ego te vidi in orto cum illo: quasi diceret sic.

f Iterum ergo negauit. Aliqui autē volentes excusare Petruꝫ dicunt ꝙ non negauit eum ex timore mortis: sꝫ ex amore nolens ab eo separari: sꝫ semper eum sequi. Sciebat enim ꝙ si diceret se esse discipuluꝫ eius statim ab eo separaretur: sed hoc est contra verba domini vt patet. xiij. cap. Ubi exprobrauit Petro dicens. Animaꝫ tuam pro me pones: quod fuit dictum negatiue: sicut fuit ibidem expositum. ⁊ ideo patet ꝙ Petrus negauit timens animam suam exponere pro xp̄o ideo subditur.

g Et statim gallus cantauit. s. secunda vice: quia post primam negationem semel cantauit gallus: sed Petrus timore perturbatus nō percepit ꝫm qđ fuit expositum. matth. xxvj. cap.

h Adducunt ergo. Hic ostenditur qualiter Christus a iudeis coram Pilato accusatur: ⁊ diuiditur in tres: quia primo describitur xp̄i presentatio. Secundo presentati examinatio ibi. Exiuit ergo. Tertio innocentie Christi declaratio. Et cum hec dixisset. In prima parte dicitur sic.

h Adducunt ergo Jesum ad Caypham in pretorium. idest a domo Cayphe pōtificis ad domum Pilati presidis: ad quem pertinebat iudicium in causa sanguinis: ⁊ locus vbi iudicabat pretorium vocabatur. Aliqui autem libri male habent ad Caypham: quia in domo Cayphe iam erat Christus: nullus autem adducitur ad locum in quo est. Propterea Joannes scripsit in greco hoc euangelium: et ideo pro veritate textus habenda: recurrendum est ad grecum: in greco autem ponitur a Caypha Et ideo sequitur.

i Erat autem mane. Hoc addit euangelista

ierunt in pretorium vt non contaminarentur[a] Sed vt manducarent pascha[b]. Exiuit ergo[c] Pilatus ad eos foras: et dixit. Quam accusationem affertis aduersus hominem hunc[d]? Responderunt et dixerunt ei[e]. Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus euꝫ. Dicit ergo eis Pilatus[f]. Accipite euꝫ vos: ⁊ ſm legem vestram iudicate eum[g]. Dixerunt ergo iudei. Nobis non licet interficere quenquā[h]. Ut ſmo Jesu impleret quē dixit significans qua morte eēt moriturꝰ[i]. Introiuit ergo iteꝝ in pretoriū pilatꝰ ⁊ vocauit iesū: ⁊ dixit ei[k].

ad ostendendum quantum iudei sitiebant sanguinem Jesu christi qui summo mane querebant sententiam de eius morte dari.

a Et ipsi non introierunt in pretorium vt nō contaminarentur ex ingressu hoīs gentilis ⁊ tamen non timebant inquinari ex procuratiōe mortis innocentis: ex quo patet eorū suspitio vana.

b Sed vt manducarent pascha. idest azimos panes: qui a iudeis comedebantur in pascha per septeꝫ dies. non eni erat licituꝫ illos comedere nisi personis mundis. ⁊ ideo ꝑ paschatis manducationem non intelligitur hic comestio agni paschalis: vt male dicunt greci: quia illud comederant die precedenti. sequitur.

c Exiuit ergo. Hic ponitur Christi examinatio: ⁊ hoc dupliciter: quia primo examinatur coram iudeis. Scdo ad partem sine ipsis ibi. Introiuit iterum. In prima parte dicitur sic.

c Exiuit ergo Pilatus ad eos foras. Judei enim non audebant domum eius ingredi ne suas obseruationes violarent: ideo volens eis deferre exiuit ad eos.

d Et dixit quā accusationem affertis aduersus hominem hunc? videbat enim ligatum in signum damnationis. ideo querebat de causa: quia non erat consuetudo romanis condēnare aliquem: nisi prius audirent accusationem suam: ⁊ haberet locum se defendendi: vt habetur Actuum. xxv. cap. Et ideo Pilatus qui erat iudex ab imperatore romano illuc missus voluit modum romanorum tenere.

e Responderunt ⁊ dixerunt ei. Si non esset hic malefactor ⁊c. quasi dicāt nos eius factum diligenter examinauimus: ⁊ inuenimus eum dignum morte: ac si dicerent non oportet aliaꝫ examinationem facere.

f Dicit ergo eis Pilatus. quasi indignatus ex eorum respōsione: quia sciebat eos ipsum ꝑ inuidiā tradidisse: vt habetur matth. xxvij. ca.

g Accipite eum vos ⁊ ſm legem vestram iudicate. quasi diceret si sufficit vestra examinatio sufficiat ⁊ vestra sententia. Sciendum eniꝫ ꝙ romani aliqua minora iudicanda dimiserāt iudeis: sed nō poterant pro talibus inferre penā mortis: quia romani retinuerāt sibi cāꝫ sanguinis: ⁊ ideo per hanc responsionem inhibebāt inferre xpo mortem. Ipsi autē nō poterant vitā eiꝰ sustinere: et ideo renuerunt hoc accipere dicentes.

h Nobis nō licet interficere quēꝗ̄. si enim potuissent dare mortis sententiam libenter iudicium accepissent.

i Ut sermo Jesu impleretur quem dixit ⁊c. Christus enim predicens mortem suam apostolis matth. xx. cap. Dicit ꝙ a principibus sacerdotum traderetur gentibus ad illudenduꝫ ⁊ crucifigēdū. ⁊ hoc fuit ipletū ꝑ hoc qđ renuerūt iudiciū: et dimisserūt ipm pilato q erat gētilis iudicandū: ⁊ suie executionē suis militibꝰ.

k Introiuit ergo. Hic ponitur examinatio Christi in secreto: ⁊ diuiditur in tres: quia primo ponitur Pilati interrogatio. Scdo xpi responsio ibi. Respondit Jesus. Tertio Pilati obiectio ibi: Dixit itaqꝫ. Circa primum sciendum ꝙ iudei cum tumultu irrationabili petebant mortem Christi: propter quod Christus non respondebat: ſm illud Ecclesiastici. xxxij. Ubi non est auditus non effundas sermonem propter hoc matth. ⁊ mar. dicunt ꝙ cum accusaretur a principibus sacerdotum nihil respondit: propter quod Pilatus intrauit pretorium qđ erat in domo: vt ibi Christum magis pacifice examinaret extra tumultum iudeoruꝫ qui non audebant intrare pretorium vt dictuꝫ ē xps đ tribꝰ fuerat accusatꝰ corā eo: vt hꝫ Luc. xxiij. c. Hūc īuenimꝰ sbuertentē gentē nrām: ⁊ prohibētē tributa dari Cesari: ⁊ dicētē se xpm regem esse. Pilatus autē de duobus pmis non

curauit inquirere: quia de primo scz de subuersione obseruationum legalium non curauit: vtrū esset verum vel falsum: quia non erat iudeus: sed gentilis. Scd̄m cognouit esse falsum per famam publicam: quia audierat xp̄i responsionez qua iudeis de hac materia responderat. Mat. xxij. cap. Reddite que sūt Cesaris cesari ꝛc̄. sed de tertio qd̄ videbaẜ eē cōtra honorem imperatoris inquisiuit. s. de regno: qa Imperatores romani nomē regiū a iudeis abstulerant: vt frangerēt eoꝝ superbiam: et tollerent rebellandi occasionem: et ideo q̄siuit a xp̄o.

Tu es rex iudeorum[a]. Respōdit Jesus[b]. A temetipso hoc dicis[c]: an alij dixerunt tibi de me. Respōdit pilatus: Nūquid ego iudeus suz[d]? gens tua: et pontifices tui tradiderūt te mihi[e]. Quid fecisti[f]? Respondit Jesus[g]. Regnū meum non est de hoc mundo[h]: si ex hoc mundo regnum meū eēt ministri mei[i] vtiqꝫ decertarent: vt non traderer iudeis. Nunc autem regnum meum nō est hinc[k]. Dixit itaqꝫ[l] ei Pilatus. Ergo rex es tu[m]? Respondit Jesus[n]. Tu dicis: quia rex suz ego[o]. Ego i hoc natus sum[p]: et ad hoc veni in mundum[q] vt testimonium perhibeam veritati[r]. Omnis qui est ex veritate[s]:

a Tu es rex iudeoꝝ. q. d. Hoc est veꝝ qd̄ tibi imponiẜ. s. qd̄ velis tibi vsurpare regnum? b Respondit Jesus. Hic ponitur Christi responsio in qua p̄mo examinauit Pilati interrogationē dicens. c A temetipso hoc dicis an alij ꝛc̄. q. d. concepisti hanc opinionē de me per teipsum. d Respondit Pilatus: Nūq̄d ego iudeus sum? q. d. ex me non concepi: quia non sum iudeus ꝛ sic non possum inuestigare ex libris iudaicis quis debeat esse rex eoꝝ: sed hoc ad peritos legis pertinet. ideo subditur. e Gens tua ꝛ pontificens tui tradiderunt te mihi. accusantes te super hoc. f Quid fecisti? quasi. d. Uideẜ ꝙ tu sis in aliquo culpabilis: ex quo illi qui sunt de gente tua ꝛ tante auc̄tatis sicut sunt pontificens te accusant. g Respondit iesus. Examinata īterrogatōe Pilati: iesus primo respondit ad questionē p̄mo factam: de vsurpatione regni temporalis. h Regnum meū non est de hoc mūdo. non enim negat se eē regem: sed magis concedit: qꝛ ƀm veritatem ipse erat rex regum. Uerūtñ ad tollendū occasionem calūnie temperat suam responsionem dicens ꝙ non querit huius mundi temporalē dñationem: qd̄ probat consequenter dicens. i Si ex hoc mundo esset regnum meum ministri mei ꝛc̄. Omne enim regnum temporale habet infirmitatem non solum ab ipso rege cum sit vnus solus homo: sed etiaz a ministris contra aduersarios pro ipso pugnantibus: qd̄ non querebat Christus: ꝛ sic patet ꝙ satisfeč ad questionez ostendendo ꝙ non querebat inter iudeos tēporalez dñationē: verūtñ qꝛ cōcesserat se eē regē: ideo ꝯcludit k Nūc aūt regnū meū non est hinc idest quātū ad tēporalia ista querēda. Sꝫ ꝯ hoc videtur qd̄ dr̄ psal. xlvj. Rex oīs terre de⁹ ipe āt ē verus de⁹ sicut ver⁹ hō: ğ regnū eius est de h̄ mūdo. Dicenduz ꝙ ƀm veritatē diuinitatis oīa sunt subiecta xp̄o: tamē quantū ad humanitatē in p̄mo aduentu suo nō venit ad dñandū tp̄alia: sꝫ magis ad seruiēduz ꝛ patiendū: ꝛ sic pꝫ ꝙ sufficienẜ excludit illd̄ qd̄ sibi imponebaẜ de vsurpatōe regni iudee: qꝛ ñ fiebat qd̄ de ipso: nisi inquātū hō ꝛ ꝓ statu p̄nti in quo erat: q ad p̄mū eius aduentū ptinebat. l Dixit itaqꝫ. Hic poniẜ pilati obiectio: sič enī visum est ꝙ xp̄s in sua rñsione cōcesserat se esse regem: sed dixerat regnū suū non esse hinc. iō Pilatus ad plenū verba eius nō intelligens accepit p h̄ ipsum esse regē alicuius regni de q̄ ñ intromitterent se romani: sed ꝙ xp̄s p h̄ intelligeret regnū celeste: ꝛ sp̄uale non intellexit. ꝛ ideo voluit scire magis determinate ꝯcludēs ex verbis xp̄i predictis. m Ergo rex es tu? quasi. d. ex quo cōcedis te eē regē regni nō ptinentis ad dñiuz imperatoris: declara magis qd̄ sit illud regnū. n Rñdit iesus. p̄mo ꝯclusionem factā ꝯcedendo dicens. o Tu dicis qꝛ rex ego sum. ꝛ ita est ƀm veritatē: sed ꝯñter declarat huius regni ꝯditionē dicēs. p Ego i hoc natus sum. tp̄aliter. q Et ad hoc venit in mūdū: p carnis assumptionē. r Ut testimoniū phibeā veritati: docendo ꝛ radicando veritatē de diuinis i cordib⁹ fideliū. s Oīs q est ex veritate. p̄ma que deus est: nō solū p creationem sed p imitationem ꝛ subiectionem.

Audit vocem.[a] Dicit ei Pilatus. Quid e veritas[b]? Et cum hoc dixisset Iterum exiuit ad iudeos[c]. Et dicit eis. Ego nullam inuenio in eo causam[d]. Est autem consuetudo vobis[e]: vt vnum dimittam vobis in pascha. Vultis ergo dimittam vobis regem iudeorum. Clamauerunt rursum omnes dicentes[f]. Non hunc sed barrabam. Erat autem Barrabas latro[g]. Tunc ergo apprehendit pilatus iesum et flagellauit[h]. Et milites plectentes coronam de spinis[i]. impo-

a Audit vocem meam: corde credendo et opere obediendo: et per consequens in talibus spiritualiter ego regno et tale regnum in nullo impediebat imperatoris Romani dominium de quo querebat Pilatus.

b Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? non querit diffinitionem veritatis: sed querit que est illa veritas cuius virtute et participatione homines efficiuntur de regno christi: Intellexit enim per hoc in quoddam generali aliquod dominum existens extra communem modum hominum et hoc est verum si intelligatur determinate: et magis in particulari: qa veritas diuina filio appropriatur: veritas per quam homines in presenti efficiuntur de regno christi: est quedam impressio et participatio veritatis diuine: huius autem questionis Pilatus non expectauit Responsionem duplici de causa: Una est quia erat de regno spirituali vt visum est: Ipse autem non habebat se intromittere nisi de temporalibus: et Ideo hoc aduertens dimisit illius questionis per persecutionem. Alia causa fuit quia iam perceperat christi innocentiam: et iudeorum malitiam sciens quod tradidissent eum per inuidiam: Igitur pretermissa questione predicta voluit procedere ad eius liberationem vt statim patebit.

c Et cum hoc dixisset. Hic consequenter ponitur innocentie Christi declaratio: cum enim Pilatus vellet eum liberare vt dictum est: occurrit eius memorie modus conueniens liberationis que videlicet de consuetudine iudeorum qua dabatur eis a preside in solennitate paschali vnus vinctus in memoriam liberationis filiorum israel de terra egypti: et propter hoc voluit christum liberari per hunc modum: Et primo ad hoc faciendum allegat christi innocentiam dicens:

d Ego nullam in eo inuenio causam. scilicet dignam morte. Secundo allegat consuetudinem de cuius obseruatione sciebat eos esse cupidos dicens. e Est autem consuetudo etc. vultis ergo dimittam vobis regem iudeorum. quasi dicat vos debetis hoc velle: Ad cuius intellectum sciendum quod pilatus volens christum liberare posuit eis sub distictione de liberatione Christi vel Barrabe: et de nullo alio: vt magis exprimitur mathei.xxvij.capitu. Sciebat enim quod consuetudinem suam nullo modo dimitterent: Ex altera parte Barrabas erat ita pessimus et populo odiosus quod firmiter credebat vt eius liberationem nullo modo vellent: et sic per consequens liberationi Christi consentirent: sed sacerdotes deceperunt populum inducentes eum ad petendum liberationem Barrabe: et non christi: et hoc est quod subditur.

f Clamauerunt rursum etc. sed Barraban: dimitte nobis.

g Erat autem Barrabas latro. scilicet publicus et famosus: hoc addit Euangelista ad ostendendum eorum malitiam: qui ad procurandum mortem christi petierunt latronis publici liberationem: contra bonum publicum et contra iustitiam. h Tunc ergo apprehendit pilatus Hic consequenter Euangelista describit quid passus sit christus a gentibus. Passus est autem tria ab eis scilicet flagelationem: Illusionem: et crucifixionem secundum quod predixerat Saluator. Mathei.xx.capitu. Tradent eum gentibus ad illudendum et flagellandum: et crucifigendum: et ideo euangelista. Primo agit de illusione et flagellatione Secundo de crucifixione ibi: tunc ergo tradidit. prima in duas: quia primo describitur xpi flagellatio et illusio. Secundo circa hoc ostenditur pilati intentio ibi. Exiuit iterum. Circa primum sciendum quod pilatus vidit ex clamore eorum quod nullo modo poterat dimittere Iesum omnino liberum cum pace ipsorum. Ex altera parte durum erat sibi innocentem interficere: et ideo ad satisfaciendum eis fecit xpm flagellari et illudi: Et hoc est quod dicitur. h Tunc ergo apprehendit pilatus Iesum et flagellauit: non per se ipsum immediate sed per milites suos et ministros. i Et milites coronam de spinis.

idest de iuncis marinis ad modum spinarum duris ⁊ acutis.

a Imposuerunt capiti eius: tanquam volenti regnare ⁊ non potenti ꝙ fecerunt vt eorum illusio responderet Judeorum accusationi.

[Impo]suerunt capiti eius[a]: ⁊ veste purpurea. circundederunt eum[b]. Et veniebant ad eum ⁊ dicebant[c]. Aue rex Judeorum. Et dabant ei alapas[d]. Exiuit ergo iterum Pilatus foras[e]: ⁊ dicit eis[f]. Ecce adduco vobis eum foras vt cognoscatis[g]: quia nullam inuenio in eo causam. Exiuit ergo Jesus[h] portans spineam coronam[i]: ⁊ purpureum vestimentum. Et dicit eis. Ecce homo[k]. Cum ergo vidissent eum pontifices ⁊ ministri[l]: clamabant dicentes[m]. Crucifige crucifige eum[n] Dicit eis Pilatus. Accipite eum vos: ⁊ crucifigite[o]. Ego enim non inuenio in eo causam[p]. Responderunt ei iudei[q]. Nos legem habemus[r]: ⁊ secundum legem debet mori[s]: quia filium dei

b Et veste purpurea circundederunt eum: Tali enim veste vtebantur reges.

c Et veniebant ad eum ⁊ dicebant ⁊c. Hoc totum factum est in illusione. Unde sequitur.

d Et dabant ei alapas vt illuderent factis sicut illuserunt signis ⁊ verbis.

e Exiuit iterum Hic ostenditur circa predicta pilati intentio que erat bona quantum ad hoc: quia predicta Jusserat fieri vt iudei tali afflictione christi essent saciati: ⁊ sic consentirent in eius liberationem sine morte: tamen per hoc non excusatur a peccato: quia cum esset iudex super eos non debebat ei quem sciebat innocentem etiam minimam penam inferre: igitur Euangelista circa sequentia sic procedit: quia primo declarat conatum pilati ad christi liberationem Secundo iudeorum resistentiam ad eius condemnationem ibi. Cum ergo vidissent. In prima igitur parte dicitur sic. Exiuit iterum pilatus foras: vbi iudei stabant: quia domum eius ingredi non audebant vt supra dictum est.

f Et dicit eis. primo allegans christi Innocentiam. g Ecce adduco eum vobis foras: postquam diligenter examinaui eum ⁊ flagellaui ad vobis satisfaciendum: vt cognoscatis quia nullam in eo inuenio causam Secundo ostendit ipsius punitionem Jam factam vltra eum dignum cum dicitur.

h Exiuit ergo iesus. ex precepto pilati.

i Portans coronam spineam ⁊c. Volebat enim pilatus vt sensibiliter viderent qualiter fuisset illusus ⁊ flagellatus vt sic mouerentur ad compassionem.

k Et dicit eis. Ecce homo quasi dicat ⁊ si in aliquo male egisset: tamen vltra condignum punitus est ⁊ ideo deberet vobis sufficere.

l Cum ergo vidissent. Hic ponitur iudeorum resistentia: ⁊ hoc dupliciter primo per irrationabilem clamorem: Secundo per rationem ibi: Responderunt iudei: in prima parte dicitur sic.

l Cum ergo vidissent eum pontifices ⁊ ministri sic flagellatum ⁊ illusum ⁊ cognoscerent ꝙ pilatus sic volebat dimittere ipsum.

m Clamabant tumultuose: ⁊ alios ad clamandum excitabant dicentes.

n Crucifige crucifige eum. quasi dicant. Hec pena nullomodo nobis sufficit: sed petimus ꝙ moriatur. o Dicit eis pilatus: Accipite ⁊c. derisorie ⁊ indignanter hoc dixit: quia non habebant potestatem iudicandi aliquem ad mortem vt supra dictum est: ⁊ est similis modus loquendi ac si diceret: Si haberetis potestatem dare mortis sententiam cito ⁊ sine causa faceretis sed ego hoc agere nolo. Ideo sequitur.

p Ego enim non inuenio in eo causam: dandi talem sententiam.

q Responderunt. videntes iudei ꝙ Pilatus non acquiesceret eorum clamori: inceperunt allegare rationes alias Sicut supra allegauerant sed illas non audebant reiterare: quia Pilatus Jam illas euacuauerat: ⁊ ideo hic aliud allegant: ⁊ primo allegant ipsum fecisse contra legem dei. Secundo contra legem Imperatoris romani ibi. Et inde querebant: In prima igitur parte allegant sicut iudei.

r Nos legem habemus. scilicet a deo datam in monte synai.

s Et secundum legem debet mori: quia leuit. xxiiij. cap. precipitur ꝙ blasphemi occidantur: ⁊ tale crimen imponebant ei: vnde sequitur.

t Quia filium dei se fecit. veruntamen xps

hoc dicendo non blasphemauit sed veritatem dixit ꝛ per scripturaȝ habitam: vt supra probatum est capi. x. x Cum ergo audisset pilatus hos sermones magis timuit: nō propter legeȝ iudeorum quā non obseruabat: sed ne verum esset vt iesus sibi oblatus esset vere dei filius: ꝛ sic factum enorme fecisset ipsum flagellādo: ꝛ iō de h voluit certius ingre re: vnde sequitur. y Et igressus est in ptoriū iterū: vt veritatem magis posset cognoscere ex tumultū iudeorū. z Et dicit ad iesuȝ. vñ es tu? p h q̄rēs si eēt ex origine diua ɓm veritatē. ꝛ Iesus āt rñsuȝ nō dedit ei: Primo q̄ ille hō erat gētil ꝛ idolatra ꝛ gnātionē filij i diuinis cape nō posset. Scdo q2 nolebat passionē suā ipedire. Tertio q2 pphetatū erat d eo Isai. liij. Et sic agn⁹ corā tondēte obmutescet ꝛc. Et iō volebat illud ppheticū iplere. ? Dicit g Pilatus mihi nō loq̄ris? Mirabaꝛ de ei⁹ taciturnitate cū eēt i pūcto liberatiōis vel ɔdēnatiōis sue: seqꝛ. & Nescis q2 ptātē hēo ꝛc. q. d. mihi saltē debēs rñdē. a Rñdit Iesus: nō ad ipediēdū suā passionē: ȝ ad repmendū Pilati iactātiā. b Nō hēres ptāte ad vsuȝ me vllam nisi tibi datū eēt desup. i. a pncipib⁹ romanoꝝ: ꝛ vlteri⁹ pmissuȝ a deo q̄ ē ptās supior: ꝛ ex h arguit ei⁹ pctm: q2 nō accepat ptātē a Cesare ꝛ a deo ɔdēnādi inotios: ȝ magis liberādi eos: ꝛ cū h ostendit pctm Iude ꝛ iudeoꝝ eē maius q̄ pctm ipsi⁹ pilati: q2 ad occisiōeȝ xp̄i iudas fuit motus cupiditate. iudei āt iuidia ꝛ rācore. Sȝ Pilat⁹ fuit mot⁹ hūano timore: vt magis patebit: ꝛ h ē qd dī. c Propterea q me tradidit tibi mai⁹ pctm hȝ: i q̄ icludiꝛ pctm Pilati: q2 maius nō dī nisi p cōparationē ad min⁹. d Exinde. Hic ɔsequēter allegāt Iudei xp̄ȝ fecisse ɔ legē ipatoris q2 videbāt q Pilat⁹ paꝝ erat motus d eoꝝ pdicta allegatiōe: ȝ volebat Iesuȝ oīno dimittē ꝛ h est q dī. d Exinde q̄rebat pilat⁹ dimittē eū: Uiderat. n. pilat⁹ tanq̄ hō astutus q xp̄s rōnabilr ɔuincerat eū de pctō si eū inocētē ɔdēnaret: ꝛ iō q̄rebat occasionē dimittendi eū: qd vidētes iudei clamabant. e Si hunc dimittis nō es amicus Cesaris. i. nō zelas p honore ꝛ statuto dñi tui custodiēdo q arguūt ɔsequēter dicentes. f Oīs. n. q se regē facit ɔdicit Cesari: Imperator e. n. romāi abstulerāt a iudeis regiā dignitatē: ne hērent rebellādi occasionē: ꝛ iō qcūq3 iter iudeos dicebat se regē q̄litercunq3 videbaꝛ ɔ ordinationeȝ Imperatoris facē: xp̄s āt ɔcesserat se regē eē vt pȝ ex pdictis: ꝛ iō q̄uis ɓm veritatem hoc regnum non esset cōtra dominiuȝ Imperatoris vt supra dictū est: tamen hoc arguebant apparenter. Pilatus autē non audebat etiam ɓm minimam apparentiā facere cōtra Imperatoris honorem: Ideo sequitur. g Pilatus ꝛc. adduxit foras Iesum: vt coraȝ iudeis euidētius de facto inquireret: ꝛ eorum dictū falsus ostenderet. h Et sedit pro tribunali. idest i loco sedis iudiciarie. i In loco q dicitur lichostratos. i. lapidum stratura: ꝛ dicitur a liquos qd ē lapis: ꝛ stratos q est pauimētum siue stratura: ꝛ ē nomē grecum: Hebraice autem gabbata: ꝛ hoc nomen Hebraicum idē significat sicut grecum: ille enim locus erat ante domum Pilati: ante enim domos magnatorum solet esse locus de lapidibus preparatus. k Erat autem parasceue: quia erat feria sexta: ꝛ prima dies solennitatis paschalis: Dicebatur autem feria sexta parasceue. idest preparatio: quia illa die preparabant iudei cibaria pro die sabbati: in quo non erat licitum aliquid decoqui: vt habetur Exodi. xi. capitulo.

se fecit[t]. Cū ergo audisset Pilatus hunc Sermonem timuit[x]: Et ingressus est pretoriuȝ iterum[y]: ꝛ dicit ad Jesuȝ. vnde es tu[z]? Jesus autem responsum non dedit ei[ꝛ]. Dicit ergo ei pilatus. Mihi nō loqueris[?]? Nescis quia potestatem habeo crucifigere te[&]: ꝛ potestatem habeo dimittē te. Respōdit Jesus[a]: Non haberes potestatem aduersum me vllam nisi ti datum eēt desuper[b]. Propterea qui me tradidit tibi[c]: maius peccatum habet. Et exinde querebat Pilatus dimitte eum[d]. Judei autem clamabant dicentes. Si hunc dimittis: non es amicus Cesaris[e]. Omnis enim qui se regem facit: contradicit Cesari[f]. Pilatus autem cuȝ audisset hos sermones[g]: adduxit foras Jesum: ꝛ sedit pro tribunali[h] i loco qui dr lichostratos Hebraice āt gabbata. erat āt pasceue[k] pasche

hora quasi sexta[a]: Et dicit iudeis[b]. ecce rex vester[c]: illi autem clamabant[d]. Tolle: tolle: crucifige eum[e]. Dicit eis Pilatus[f]. Regem vestrum crucifigam[g]. Responderunt pontifices: non habemus regem nisi Cesarem. Tunc ergo tradidit eis illum[h]: ut crucifigeretur[i]. Susceperunt autem Jesum et eduxerunt. Et baiulans sibi crucem[k] exiuit in eum qui dicitur caluarie locum[l] Hebraice autem golgatha: ubi crucifixerunt eum[m] et cum eo alios duos hinc et hinc medium[n] autem iesum.

a Hora quasi sexta. Contrarium videtur. Marcus.xv.capi.ubi dicitur. Erat autem hora tertia: et crucifixerunt eum: prius autem fuit iudicatus quam crucifixus ergo etc. Dicendum quod secundum veritatem erat tempus medium inter tertiam et sextam: medium autem ab utroque extremo potest denominari: et Ideo Mar. Expressit illud tempus medium per horam tertiam. Joannes vero per sextam.

b Et dicit iudeis allegans pro christi liberatione.

c Ecce rex vester: quasi dicat mirum est quod hunc hominem abiectum et flagellatum dicitis sibi velle usurpare regnum iudeorum.

d Illi autem clamabant: sicut furibundi.

e tolle tolle crucifige eum. quasi dicant non possumus videre eum.

f Dicit ei Pilatus allegans in crucifixione christi eorum verecundiam dicens.

g Regem vestrum crucifigam quasi dicat ex quo eum regnare formidatis: et Jam de hoc fuit fama magna: erat vobis verecundia: si morte moriatur sic abiecta: unde et postea Pilatus scripsit titulum crucis ad eorum verecundiam. Jesus nazarenus: rex iudeorum: Dixerunt pontifices: non habemus regem nisi Cesarem: ex quo patet quod ex tunc perpetue subiectioni romanorum se obligauerunt renunciantes omni alteri regie dignitati patet etiam eorum obstinatio ad procurandum christi mortem: cum pro eius procuratione confessi sunt in perpetuum se ipsos subiectos seruituti.

h Tunc ergo. Hic incipit agere Euangelista de crucifixione Christi: et diuiditur in tres quia primo agit de crucifixione: Secundo de morte ibi. Postea sciens Jesus Tertio de sepultura ibi Post hec autem rogauit. Prima in duas: quia primo describit ipsam crucifixionem. Secundo agit de consequentibus ad ipsam ibi: Scripsit autem titulum. Circa primum sciendum quod Pilatus videns: quod propter mortem christi obligabant se iudei perpetue seruituti Romanorum: timuit si hoc refutaret ne accusaretur apud Cesarem: et ideo motus timore Imperatoris: et fauore iudaici populi cui preerat: et a quibus pecunias leuare sperabat: contra iusticiam dedit sententiam de morte innocentis et hoc est quod dicitur.

h Tunc ergo tradidit eis illum per sententiam diffinitiuam.

i Ut crucifigeretur: tamen prius lauit manus suas imponens peccatum de morte christi iudeis ipsis hoc recipientibus: ut habetur Matth.xxvij. quamuis non esset per hoc excusatus secundum veritatem.

k Et baiulans sibi crucem. primo enim portauit eam: ut hic dicitur tamen postea inuenientes Symonem Cirenensem fecerunt sibi portare crucem ut citius venirent ad locum passionis. quia christus per totam noctem precedentem afflictus fuerat et Ideo lento gradu incedebat.

l Exiuit in eum qui dicitur caluarie locum: Iste locus erat prope ciuitatem hyerusalem: et dicunt aliqui quod dicitur locus caluarie a caluaria Adde ibi sepulti: Sed hoc est falsum: qui sepultus fuit in ebron: ut dicitur Josue.xiiij. capitu. sed sic nominatur locus caluarie: quia in illo loco malefactores decapitabantur et sic patet mortis christi turpitudo ex conditione loci: et ex modo mortis cum dicitur.

m Ubi crucifixerunt eum Crucifixio enim erat turpissimum genus mortis.

n Et cum eo alios duos hinc et hic medium autem Jesum ex quo apparet turpitudo mortis christi ratione societatis: quia inter duos malefactores fuit crucifixus hoc autem factum est ex iudeorum intentione: et diuina ordinatione tamen diuersimode: quia iudei per hoc intendebant inducere suspitionem populo quod iesus esset particeps et principalis in eorum malefactis. Ex ordinatione autem diuina factum est hoc ut impleretur scriptura. Esa.liij.capitu. Et cum iniquis deputatus est.

a Scripsit autem. Hic ponuntur quedam cõsequentia ad Christi crucifixionem: ⁊ sunt tria: quia primum pertinet ad Pilatum. Scd̃m ad milites crucifigentes Jesum. Tertium ad parẽtes christi existentes prope eum. Scd̃m ponitur ibi. Milites autem. Tertiũ ibi Stabant autem. Circa primũ sciendum ꝙ modus romanorum erat scribẽ causaz mortis crucifixoruz super lignuz crucis iudei autem cõtra voluntatem Pilati petierunt Christum crucifigi vt patet ex predictis ⁊ ideo per talem modum scripsit titulum: vt redundaret in verecundiam eoruz: ⁊ hoc est ꝙ dicitur.

Scripsit autez[a] ⁊ titulũ Pilat⁹: ⁊ posuit super crucem[b]. Erat autẽ scriptum Jesus[b] Nazarenus[c] rex iudeorũ[d]. Hũc ergo titulum multi iudeorum legerunt[e] quia prope ciuitatem erat locus vbi crucifixus est. Et erat scriptuz hebraice: grece: ⁊ latine[f]. Dicebant ergo Pilato põtifices iudeorum. Noli scribere rex iudeorũ[g] sed quia ipse dixit rex sum iudeoruz[h]. Respõdit Pilat⁹. Quod scripsi scripsi[i]. Milites ergo cum crucifixissent eum: acceperunt vestimenta eius[k]: ⁊ fecerũt quatuor partes[l] vnicuiqz militi partem: ⁊ tunicam[m]. Erat autem tunica inconsutilis[n]: desuper contexta per totum[o]. Dixerunt ergo ad inuicem. Non scin

a Scripsit autem ⁊ titulum Pilatus. in quadam carta tabule affixa. b Et posuit sup crucẽ. illã tabulã. b Erat autem scriptum: Jesus: in quo exprimitur nomen proprium. c Nazarenus. quo ad patriam: quia ibi fuit nutritus vt dictum est. d Rex iudeorũ. in quo exprimitur causa mortis.

e Hunc ergo titulum multi iudeorum legerunt. ⁊ causa subditur: quia prope ciuitatẽ erat locus vbi crucifixus est Jesus: ⁊ multi de ciuitate poterant defacili illuc venire.

f Et erat scriptum hebraice: grece: ⁊ latine. vt omnes qui de diuersis partibus orbis ad festum paschale venerant possent illum legere. Uenerunt enim ibi aliqui gentiles vt supra dictum est. cap. xij. ⁊ ideo titulus fuit scriptus in tribus linguis principalibus.

g Dicebant ergo Pilato pontifices iudeorũ noli scribere rex iudeorum. quia videbant ꝙ talis modus scribendi redundabat in verecũdiam eorum: et maxime propter gentiles qui hoc verbuz erant reportaturi ad diuersas partes orbis. ⁊ ideo voluerunt titulum sic corrigẽ.

h Sed quia ipse dixit rex sum iudeorum. hoc enim modo non sonaret in eorum verecundiam. i Respondit Pilatus qd̃ scripsi scripsi. qd̃ scripserat confirmando ne fortuitu factum est hoc: sed diuina preordinatione: qa hoc erat ante prophetatum propter quod psal. lviij. qui loquit̃ de passione Christi ⁊ duo psal. p̃cedẽtes sic intitulantur: ne corrũpas tituli in scriptionem: ⁊ ideo titulus crucis Christi tripliciter descriptus non fuit mutatus: sed magis confirmatus.

k Milites aũt: hic ponit̃ scd̃m consequens ad Christi crucifixionem: ⁊ pertinet ad milites qui crucifixo Christo diuiserũt sibi vestes suas: et hoc est ꝙ dicitur.

k Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius. Ex quo apparent duo. Primum est Christi passionis ignominia: in hoc ꝙ nudum eum crucifixerunt: qd̃ non fit nisi abiectis ⁊ vilibus personis Scd̃m est crucifigẽtium auaritia: quia Christi vestes: qũuis essent paruum valentes tamen sibi rapuerunt. l Et fecerũt quatuor partes ⁊c. quia erant quatuor milites ipsuz crucifigẽtes. m Et tunicam. scz citra partes predictas quã non diuiserunt: eo qd̃ erat inepta diuisioni qd̃ patet ex eo quod subditur.

n Erat autem tunica inconsutilis. idest sine sutura. o Desuper contexta. per totum. Ex hoc dicunt aliqui ꝙ Christus preciosis vestib⁹ vtebatur. Sed Crisostomus dicit cõtrarium. s. ꝙ in palestina pauperes induebantur talibus indumentis reticulato opere factis ad modũ ciliciorum: ⁊ hoc videtur verius: quia Christus cõmendauit vilitatem vestimentorum in Joanne baptista. Matth. xj. ca. dicens. Quid existis in desertum videre hominez mollibus vestitum. quasi dicat non. Et preciositatem ibidez reprobauit dicens. Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt ⁊c. Jesus autem cepit facere ⁊ docere: vt habetur Actuũ. j. capi. et

damus eam: sed sortiamur de illa cuius sit[a]: vt scriptura impleretur[b] dicens. Partiti sunt vestimenta mea sibi[c]: ⁊ in vestem meã miserunt sortem[d]. Milites quidem hec fecerũt[e]. Stabant autem iuxta crucem Jesu[f] mater eius: ⁊ soror matris eius maria cleophe: et maria magdalene. Cũ ergo vidisset[g] Jesus matrẽ et discipulum stantem quẽ diligebat dicit matri sue. Mulier ecce filius tuus[h]. Deinde dicit discipulo. Ecce mater tua[i]. Et ex illa hora accepit eam discipulus i suã.[k] Postea sciens[l] Je.

ideo non est verisimile ꝙ vsus fuerat preciosis vestibus. p Dixerunt ergo ⁊c. Non scindamus illam: quia partes nihil valuissent.
a Sed sortiamur de illa cuius sit: vnde patet ꝙ super solam tunicam miserunt sortem. Sed contrarium videtur Mar.xv.cap. Ubi dicitur Diuiserũt sibi vestimẽta eius mittentes sortem super eis quisquis tolleret. Dicendum ꝙ dictum Mar. debz diuisiue sic intelligi. Diuiserunt sibi vestimẽta eius .s. alia a tũica: ⁊ post ea sequitur mittẽtes sortem sup eis qđ ꝑ synodochez debet intelligi super eis. idest super aliquod eorum. s. super tunicam: quisquis tolleret. idest quis tolleret illã tunicam. sequitur. b Ut scriptura impleretur. que dicit psal.xxj. c Partiti sunt vestimenta mea sibi. s. alia a tunica inconsutili. d Et in vestem meam miserunt sortem. idest super illam tunicam inconsutilem. Ex quo etiã patet ꝙ proprie habebat plura vestimenta.
e Et milites quidem hoc fecerunt. s. sicut erat scriptum psal. predicto hoc addit euangelista vt ostendat prophetiam impletam per factum eorum patet etiam per predicta falsitas iudeorum exponentium psal. predictum de persecutione quã habuerunt iudei per Annam dicentes ꝙ mardocheus fecit predictum psal. quia titulus psal. ostendit contrarium quia ille psal. intitulatur a Dauid ⁊ non a mardocheo. Item in ꝑncipio psal. dicitur longe a salute mea verba rugitus mei ſm veritatez hebraicam: ⁊ trãslationem Hierony. qđ verificatũ est in passiõe Christi: qui non fuit liberatus a passione: q̃uis de hoc clamaret ad patrem sicut supra dictum est. xij. cap. Pater saluifica me ex hac hora. Tẽpore autem mardochei iudei fuerunt liberati celeriter post orationem eorum: quia prius fuerunt liberati q̃z veniret tempus statutum interfectionis eorum. Item ibidem subditur. Foderunt manus meas ⁊ pedes meos: qđ non est impletum in mardocheo nec in aliquo iudeo illius temporis. Sed magis econuerso ipsi iudei aman ⁊ filios eius crucifixerunt.
f Stabant. Hic ponitur tertium consequens ad Christi crucifixionez: ⁊ pertinet ad eius parentes: quia Christus in cruce positus anteq̃z moreretur voluit matri sue de custodia et ministro prouidẽ dans exẽplũ alijs vt ipsi sint solliciti impendere debitum obsequiũ parentibus suis: ⁊ h̄ est ꝙ dicitur.
f Stabant autẽ iuxta crucem iesu ⁊c. Contrariũ aũt videtur Luc.xxiij capi. vbi dicitur. Stabant autem omnes noti eius a longe. Dicendum ꝙ primum fuerunt prope vt hic dicit ⁊ tunc Christus hec verba dixit: sed procedente passione propter turbam comprimentem se detraxerunt: ſm ꝙ dicit Lucas. Uel forte iste ꝑsone hic nominate: tanq̃z magis feruentes in amore Christo propinquius stabant: sicut dicit Joannes. Alie autem multe persone erãt Christo note: que pre timore a Christo longe stabãt ⁊ de illis loquitur Lucas. Dicit tamen ꝙ omes noti eius stabant a longe: q2 multo plures erãt stantes a longe q̃z a prope. g Cũ vidisset ⁊c. quem diligebat. s. Joannem qui scripsit h̄ euangelium ⁊ propter hoc de se loquitur tanq̃z de quodam altero vt supra dictum est.
h Dicit matri sue. mulier ecce filius tuus. quasi dicat vsq3 nũc fui tibi ad obsequium. De cetero iste erit loco mei. Et nota ꝙ loquẽs matri sue de cruce non dixit ei mater sed mulier vocans eam cõmuni nomine: ne ex teneritudine nominis matrem si exprimeretur aggrauaretur animus virginis videntis passionem filij.
i Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. q̃si dicat depuro te ad eius obsequium.
k Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam: sc3 curam ⁊ diligentiam.
l Postea sciens. Hic agit euãgelista de Christi morte ⁊ diuiditur in duas: quia primo poni

tur Christi consumatio per mortem. Scdo ei9 lanceatio post ipsam ibi iudei ergo. Circa p/mum sciendu3 q3 consumatio nostre salutis co/sumanda erat per venerabilem morte Christi vt declarat apostolus ab hebre.ij.et hoc est q3 h dicit. Postea sup/ple que dicta sut.

a Sciens Jesus quia omnia consu mata sunt: sc3 que scripta erat d xpo passuro: quia pau/ca restabat an mo tem eius implen/da sc3 ei9 potatio q i prompu erat. vnde sequitur.

b Ut consuma ret scriptura psal. lxviij. In siti mea potauerut me ace to.et ideo ad illud residuam implen dum. c Dicit sitio.tantum laborauerat et d sanguine emiserat q3 corpus eius erat desicca/tum et adustu: et propter hoc sitiebat supra mo/dum: et talis sitis est maximum tormentum.

d Uas autem erat positum aceto plenum. illud enim portauerant milites vt darent cru/cifixis ad bibendum vt per hoc citius morere tur: et sic de custodia eorum in cruce expediren tur.talis enim potatio aceti mortem accelerat crucifixi: vt dicunt aliqui. Aliam autem causa3 huius aceti tetigi matth.xxvij.cap.que videtur probabilior ista: et est ibidem satis diffuse posi/ta: propter quod hic omitto.

e Illi autem spongiam plenam aceto hyso/po.idest ligno hysopi. f Circumponentes obtulerunt ori eius. Erat enim eleuatus a ter/ra ita q3 sola manu non poterant attingere ad os eius. g Cum ergo accepisset Jesus acetu Contrarium videtur.matth.xxvij.cap. vbi di/citur. Noluit bibere. Dicendum q3 illud quod est modicum quasi nihil reputatur dicitur.ij. phisi. et ideo quia parum de illo aceto accepit vt dicit hic Joanes. matth. dicit Noluit bibe/re per talem etiam modum loquendi dicimus communiter de parum bibente q3 non vult bibe.

h Dixit consumatum est. sc3 quicquid erat scriptum de me: vel aliter. consumatu est opus redemptionis humane.

sus quia omnia consu/mata sunt[a]: vt co$s$umma/retur scriptura[b] dicit: Sitio[c]. Uas autem erat positum aceto plenu3[d] Illi autem spongia ple/nam aceto[e] hysopo cir/cumponentes[f]: Obtu/lerunt ori eius. Cum er/go accepiss3 Jesus ace/tum[g]: dixit. Consuma/tum est[h]. Et inclinato capite tradidit spiritu[i] Judei ergo quoniam parasceue erat[k] vt non remanerent in cruce cor/pora sabbato[l]. Erat eni magnus dies ille sab/bati[m] rogauerut Pilatu vt frangerent eo3 crura[n] Et tollerent. Uenerut ergo milites: et pmi q/de fregerut crura[o]: et al/teri9 q crucifix9 e cu eo

i Et inclinato capite tradidit spiritum: oste dens ex modo moriendi q3 moriebatur ex obe dientia patris: et non inuoluntarie sicut supra dixerat capi.x. Nemo tollit a me animam: sed ego pono eam.

k Judei ergo. Hic describit vul/neratio xpi mor/tui. Et diuiditur i tres partes: quia pmo ponitur vul/neratiois occasio. Scdo ipsa vulne/ratio ibi: venerut ergo milites. Ter/tio dicti certifica/catio ibi: Et qui vi/dit. Circa pmu3 sciendum q3 occa/sio vulnerationis Christi mortui fu/it: quia iudei vole bant cadauera de cruce deponere propter so/lenitatem crastinam iminentem que incipie/bat a vespera illi9 diei in quo Christus fuit cru/cifixus.l3 enim fuerit crucifixus prima die pa/sche que erat solenis apud iudeos: tamen scd3 dies pro tunc fuit solenior ratione sabbati apd iudeos.dies enim sabbati occurrens infra oc/tauam pasche erat dies solenior: quia tuc festu duplicabatur: et hoc est q3 dicitur.

k Judei ergo qm parasceue erat.idest ipse dies veneris: in cuius vespera icipit solenitas sabbati sequentis. l Ut non remanerent in cruce corpora sabbato.erat enim hoc indecens in tanta solenitate: vnde sequitur. m Erat enim magnus dies illa sabbati. quia sicut dcm est solenitas eius duplicabatur propter octaua pasche concurrentem. n Rogauerunt Pi/latum vt frangerentur eorum crura: ne aliquo modo euadere possent et tollerent de patibul.

o Uenerunt ergo milites et primi quide etc. Sed videtur q3 venissent ad Jesum anteq3 fre/gerut crura scdi: quia Jesus erat in medio am/borum. Dicendum q3 duo milites frangebant et vnus fregit crura vnius latronis ex vna par/te et alter crura alterius ex altera pte. et sic am/bo venerunt hincinde ad Jesum qui erat in medio: et hoc est q3 dicitur.

a Ad iesum autem cuꝫ venissent:vt viderunt eum iam mortuum non fregerunt eius crura: quia hoc non fiebat nisi ad hoc ꝙ euadere non possent depositi de patibulis. b Sed vnus militum lancea latus eius aperuit. vt certificaret de morte eiꝰ.
c Et cõtinuo exiuit sãguis ⁊ aqua: Sanguis ad nostram redemptionem:Aqua ad peccatorum ablutionem Scienduꝫ tamẽ ꝙ ista aqua miraculose exiuit: q2 non fuit hũor flegmaticus vt dicũt aliqui:ſ3 aqua pura ad ostendendũ ꝙ corpus christi erat ex veris elementis compositũ contra errorẽ eoruꝫ qui dixerũt euꝫ habere corpꝰ celeste sicut dixit Ualentinus ⁊ sequaces sui: ⁊ eorum qui dixerunt eum habere corpus fantasticum.sicut Manichei. d Et qui vidit. Hic ponitur certificatio:quia ipse Joannes qui scripsit hoc euangelium presentialiter existens vidit hoc factum:⁊ ideo eius testimonium ẽ efficax ad credendum:⁊ hoc est qđ dicitur.
d Et qui vidit.idest ego ipse:loquitur enĩ de se per modum alterius:sicut supra dictum est.
e Testimoniũ perhibuit ⁊c̃.patet littera per predicta sequitur. g Facta sunt hec vt scriptura impleretur.Exo.xij.capi.hos non cõminuetis ex eo.Agnus enim paschalis fuit figura expressiua passionis christi.ideo ordinatione diuina constitutum est.vt ossa agni paschalis nõ frangerentur.vt sic figura ⁊ veritas correspon derent quia veri agni ossa non sunt fracta i cruce vt predictum est. h Et iterum alia scriptura dicit de eius trãsfixione.zacha.xij. i Uidebunt in quem transfixerũt. littera Hier.habet Aspicient ad me quẽ confixerũt:propheta eniꝫ loquitur in persona christi loquens in prima persona.sed euangelista refert illud ad christuꝫ loquens in tertia persona:⁊ eadem est sententia Illa autem transfixio proprie fuit in lancee vul

Ad iesum autem cum venissent[a]:vt viderunt eum iam mortuum: nõ fregerunt eius crura: sed vnus militum lancea latus eiꝰ aperuit[b]. Et cõtinuo[c]:exiuit sanguis ⁊ aqua. Et qui vidit[d]testimonium perhibuit[e]:⁊ verum est testimonium eius: Et ille scit:quia veruꝫ dicit: vt ⁊ vos credatis. Facta sunt eniꝫ hec:vt scriptura impleretur[g]: os non cõminuetis ex eo Et iteruꝫ alia scriptura dicit[h] Uidebunt in queꝫ trãsfixerunt[i].Post hec autem[k] rogauit Pilatum Joseph ab arimathia[l]: eo ꝙ esset discipulus iesu[m]: occultus auteꝫ propter metum iudeoruꝫ[n]: vt tolleret corpus iesu[o]. Et permisit Pilatus[p]. Uenit ergo ⁊ tulit corpus Jesu[q]: Uenit autem ⁊ Nichodemus q venerat ad iesũ nocte[r].

neratione.Sed hec videbitur a iudeis in iudicio futuro quia cicatrices vulnerum reseruate sunt in corpore christi resurgente non solum ad certificationem sue resurrectionis ostendẽdo illas cicatrices Apostolis:Sed etiaꝫ ad cõuincendum iudeos in futuro iudicio de peccato sue mortis ⁊c̃.
k Post hec autẽ Hic agitur consequenter de christi sepultura:que fuit gloriosa:ſ3 ꝙ erat predictum. Jsai. xj.capi. Et erit sepulchrum eiꝰ gloriosum:q̃ꝫuis precedens mors fuit Ignominiosa:⁊ ħ est qđ dicitur.
k Post hec autem rogauit Pilatum Joseph: Erat eniꝫ ei familiaris cum esset nobilis decurio:vt dicitur Mar.xv. capi. ⁊ ideo securus eum rogauit.
l Ab arimathia oriundus eadem est ciuitas que primo reguꝫ dicitur Ramatha de qua fuit Samuel.
m Eo ꝙ discipulus esset iesu.idest fideliter credens eius doctrine.
n Occultus tamen propter metum iudeorum:ante enim passionem ex imperfectione timebat de Synagoga expelli ꝙ erat ignominiosum si confiteretur christum tamen post passionem feruentior factus exemplo christi animatus manifestauit se volens christum honorifice sapelire: ⁊ ideo sequitur.
o Ut tolleret corpus iesu ad sepeliendum.
p Et permisit Pilatus.Tum propter reuerẽtiam petentis:Tum propter innocentiam christi passi quem ipse cognouerat.
q Uenit ergo ⁊ tulit corpus iesu de cruce: Corpora enim damnatoruꝫ non poterant sepeliri: nisi de licentia presidis.
r Uenit autem ⁊ Nicodemus qui venerat ad iesum nocte:vt supra dictum est.iij. capitu.
s Ferrens mixturam mirre ⁊ aloes quasi libras centum:iste etiam Nicodemus ante pas/

sionem christi sicut Joseph erat christi discipu lus occultus sed post passioné ex seruore se ma/ nifestauit sicut ⁊ ioseph: Sciendum etiam ꝙ li/ cet ex deuotione: istam vnctionem faceret: vi/ detur tamen ꝙ plenam noticiam de christi re surrectione nō ha beret quia de eo erat scriptuȝ p sal. xv. Nō dabis san/ ctum tuum vide/ re corruptionem: propter qđ nō in digebat vnctione conseruante con/ tra putrefactioné.

t Acceperūt er/ go corpus iesu ⁊ li gauerunt eum in lintheis idest pannis lineis inuoluerunt pro/ pter qđ statutum est ꝙ corporalia super que cō ficitur corpus christi non fiant de panno seri/ co: sed tantum lineo: vt habetur de conse. disti. prima capi: Ex consultu omnium.

v Erat autem in loco vbi crucifixus est ortus. idest prope locum crucifixionis.

x Et in orto monumentum nouuȝ in quo nō dum quisquam fuerat positus: hoc autem factū est propter certitudineȝ dominice resurretio/ nis: quia si fuisset sepultus in monumento: vbi iaȝ alij fuissent sepulti: posset resurrectio domi nica a iudeis alteri imputari.

y Ibi ergo propter parasceuem iudeorum quia iuxta erat monumentū posuerunt iesum: hoc est dictum quia feria sexta in qua licitum erat operari ⁊ corpora sepeliri iam declinabat ad vesperam ⁊ ideo sepelierunt iesum in loco propinquo: quia non poterant longe portare propter solénitatem sabbati de propinquo im/ minentem.

primum ferrens mixtu rā mirre ⁊ aleos quasi libras centum[s]. Accepe rūt ergo corpus Jesu: ⁊ ligauerunt eum in lin theis [t]cum aromatibus sicut mos est iudeis se pelire. Erat autem in loco vbi crucifixus est ortus[v] ⁊ in orto Monu mentum nouuȝ[x]: i quo nondum quisquam po situs erat. Ibi ergo pro pter parasceuem iudeo rū q2 Juxta erat monu mētū: posuerūt Jesuȝ[y].

Expositio moralis Joannis. capi. xviij.

Egressus est iesus cum discipulis suis trans/ torentem cedron: qui interpretatur tristis me ror: per hoc igitur ꝙ christus iuit illuc immi/ nente sua passione significatur ꝙ christian9 ire volens ad martyrium debet imminens suppli cium precogitare: ⁊ per patientiam se armare Unde dicit Grego. omelia. xxxiij. Min9 enim feriunt iacula que preuidentur: ⁊ nos tollerabi lius mala mundi suscipimus si contra hec per prouidentie clipe um munimur. scie bat auteȝ ⁊ iudas qui tradebat eum locuȝ quia frequē ter iesus conuene rat illuc cum disci pulis suis: iter q̄s erat iudas vt chri stum traderet: si/ cut sathan fuit in/ ter filios dei vt san ctum Job afflic/ tionibus molestaret. Jesus autem sciens om/ nia que ventura erant super eum processit ⁊c. quesitus autem a turbis vt facerent euȝ regem fugit solus in montem: docés in hoc fugere mū danos honores: ⁊ promptum esse ad labores: vt ergo dixit eis: Ego sum abierūt retrorsuȝ ⁊c. Ille qui cadit retrorsuȝ non videt sui casus pe/ riculum: sic etiam labentes in culpam: non vi/ dent sui lapsus miseriam. Sinite hos abire: p hoc ostenditur ꝙ superiores debent suos sub/ ditos fideliter adiuuare ⁊ se mortis periculo exponere pro ipsorum defensione. Symon au/ tem. Petrus habens gladium ⁊c. exponatur si cut supra Matth. xxvj. capi. ⁊ Mar. xiiij. ⁊ Lu. xxij. Erat auteȝ seruo nomen Malchus qui in/ terpretatur rex eorum ⁊ ideo per abscissioneȝ auricule sue significata fuit abscisio regalis ⁊ pō tificalis eminentie iudeorum. Et adduxerunt eum ad Annam primuȝ querentes ei placere: quia cum Cayphas fuerat in consilio de christi morte: sic multi faciunt querētes de malis pla/ cere hominibus peruersis: Ego palaȝ locutus sum mundo tanq̄ȝ habens sanam doctrinaȝ cō tra hereticos que magis docētin occulto. Nū/ quid ⁊ tu de discipulis es hominis istius: dixit ille non sum. Exponatur vt supra. Matth. xxvj. capi. ⁊ Marc. xiiij. ⁊ Luc. xxij. Adducūt ergo iesum a Caypha in pretorium scȝ Pilati: ⁊ ipsi nō introierunt vt non contaminarētur ⁊c. isti sunt similes illis qui faciunt conscientiam ma/ gnam de minimis: ⁊ multo grauiora cōmittūt sicut isti timebant contaminari per ingressum

domus Pilati qui gentilis erat: et tamen toto conatu procurabant mortem christi qui innocentissimus erat. Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. quasi dicat nos sumus tante veritatis et iustitie quod nobis deberet credi simplici verbo sine alia disquisitione: et sic homines malitiosi se iustificant coram iudicibus vt magis nocere valeant innocenti. Nobis non licet interficere quemquam. Sic dicunt mali clerici de corporali morte layci: et tamen habent pro modico multos interficere suo malo exemplo morte spirituali que peior est interfectione corporali. Respondit iesus regnum meum non est de hoc mundo. Multi prelati qui tamen sunt eius vicarij contrarium videntur dicere facto in pompis equantes se principibus terrenis vel etiam excedentes. Omnis qui est ex veritate audit vocem meam quam non audiunt multi doctores et scholares theologi: qui neglecta sacra scriptura circa curiosa et inutilia sunt intenti. Quid est veritas: per hoc autem quod non expectauit christi responsum significata fuit eius instabilitas qua timore Cesaris et fauore iudeorum a veritate declinauit dando sententiam contra christum: et sic hodie faciunt multi iudices timore vel fauore a veritate iudicij declinantes. Clamauerunt ergo rursus omnes etc. Exponatur sicut Matthei. xxvij. capitulo. et Marci. xv. et Luc. xxiij.

Expositio moralis eiusdem passionis. Joannis xix. capitulo.

¶ Tunc ergo apprehendit eum Pilatus et flagellauit et milites plectentes coronam etc. Beda. Et quamuis milites hoc illudendo facerent nobis tamen operabantur misteria: nam per spineam coronam nostrorum designatur susceptio peccatorum que sicut spinas terra nostri corporis germinat in vestimento purpureo: caro eius passionis obiecta significatur. Purpura etiam vestitur cum de triumphis sanctorum martirum gloriatur. Aue rex iudeorum sic faciunt illi qui in ecclesijs deuotionis ostendunt signa: cito post iniurias christo graues in membris suis faciunt. Clamabant dicentes crucifige etc. Nam obstinata nequitia non emolitur misericordia. Responderunt pontifices: non habemus regem nisi Cesarem: hoc facto Clamant nostri pontifices et curati qui suas ecclesias dimittentes ingerunt se negocijs temporalibus principatus vel regni. Et baiulans sibi crucem etc. per hoc nos inducens ad sui sequelam: sicut dixerat Matth. xvj. capi. Si quis vult post me venire abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Et cum eo alios duos etc. Exponatur sicut Matth. xxvij. capit. et Mar. xv. et Luc. xxiij. Quod scripsi etc. per hoc autem quod iudeis petentibus: Pilatus delere titulum qui sonabat confusione iudeorum noluit: sed magis ipsum confirmauit: significatum fuit quod christi mors ad confussionem eorum erat futura per exercitium romanorum: et ad regni christi exaltationem propter sequentem resurrectionem propter quod tunc dixit. Matth. vltimo capi. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Milites ergo cum crucifixissent eum acceperunt vestimenta eius etc. Exponatur sicut Matthei. xxvij. et marc. xv. Cum ergo vidisset iesus matrem etc. Per hoc autem quod positus in tanto tormento matri sue prouidit de ministro: docuit nos in quocunque statu simus honorare parentes debemus quantum potest fieri bono modo: Et inclinato capite tradidit spiritum. Theophi. Tradidit autem dominus spiritum deo patri ostendens quod nequaquam sanctorum anime conuersantur in tumulis: sed deueniunt ad manus patris omnium peccatoribus ad locum penarum delatis videlicet in infernum. Sed vnus militum lancea latus eius aperuit etc. Theophi. Ut iudeis placeant lanceant christum circa corpus et anime contumelias inferentes. Isti autem sunt similes illis qui mortuos persecuntur. Et continuo exiuit sanguis et aqua: ex quibus habent efficatiam sacramenta. Post hoc autem rogauit ioseph pilatum etc. Exponatur sicut matth. xxvij. et marc. xv: Uenit autem et Nicodemus etc. sequitur ferens mixturam mirre et aloes etc. per ipsum signatur doctor bonus ferens mixturam. idest doctrinam ex auctoritatibus sacre scripture confectam ad vnguendum corpus christi misticum ad eius salutem etc.

Sequitur. Sabbato sancto. Euangelium secundum Mattheum. xxviij. capitulo.

Expositio litteralis.

a Vespere autem. Postq̃ Euangelista de scripsit christi passionem & sepulturã hic consequenter describit ipsius re/surrectionem. Et primo describitur dominice re/surrectionis manifestatio per Angelum descé/dentem. Circa qd sunt tria noranda Primo mulierũ deuotio. secundũ Angelorum appa ritio ibi. Et ecce terre motus. Ter tio referrectionis manifestatio ibi. Scio enim Ad eui/dentiam primo cõ siderandum q̃ de nominatio fit a no/biliori ideo apud iudeos omnes di es hebdomade d noĩabãt a sabbato ita q̃ dies imedia te sequẽs sabbatũ dicebat pma sab/bati.i.prima a sabba to. Alia scda sab/bati:& sic consequẽ ter ab illa autẽ ho ra qua christus fu erat sepultus non poterãt mulieres emere aro mata ad inungendum christum vsq3 ad vespe/ram diei sequentis quia solẽnitas sabbati ince/pta erat ab hora sepulture: in qua nõ licebat. ali quid emere: vsq3 ad vesperam sequentis diei. scilicet sabbati. Et tunc. s. vespere sabbati eme/runt aromata & preparauerunt se adueniendũ non tamen venerunt propter noctem de proxi mo iminentem: sed in mane sequenti venerũt i pma hora diei sequẽtis: q̃ dicebat pma sabba/ti. Sic ergo construenda est littera. a Vespe/re autem sabbati. que scilicet vespera. b Luce scit in prima sabbati. i. incipit illucescere in pn cipio diei sequentis. c Venit maria &c. pre/mittitur autem ibi vespere sabbati: non q2 illa hora venerunt ad monumentum vt dictum ẽ: sed q2 tũc se prepar auerũt ad ueniendum vide re sepulchrum idest qualiter possent ingredi ad vnguẽdum christũ. d Et ecce terre motus Hic describitur angelica apparitio: nõ ad hoc

Sabbato sancto. Euangelium sm mattheum. xxviij. capi.

Vespere autem[a] Sabbati: q̃ Lucescit in pma sabbati[b]: venit maria magdalene & altera maria videre sepulchrũ[c]. Et ecce terremotus factus ẽ magnus[d]. Angelus eni domini descendit de celo[e]: Et accedens reuoluit lapidẽ & sedebat super eum[f]: Erat autem aspectus eius sicut fulgur[g]. & vestimẽta eius sicut nix[h]. Pre timore autem eius exterriti sũt custodes & facti sũt vel ut mortui[i]. Respõdens autem Angelus dixit mulieribus: Nolite timere vos. Scio enim q̃ Jesum[k]: qui crucifixus est queritis[l]. Non ẽ hic Surrexit enim sicut dixit[m]. Venite & videte locum[n]: vbi positus erat dominus[o]. Et cito euntes dicite discipulis: eius quia surrexit. Et ecce precedet vos in galileã[p]. Ibi eũ videbitis ecce predixit vobis.

q̃ Angelus prepararet exitũ de sepulchro do mino resurgenti: q2 christus exijt clauso sepul/chro & intrauit ad discipulos ianuis clausis: s3 vt ostenderet sepulchrum vacuũ & resurrexis/se dominum hoc est ergo q̃ dicitur. d Et ecce terre motus fact9 est magnus cuius causa subdditur. e Angelus autẽ domini descendit de celo. i. virtute eius factus est ille terre motus: quia corporalia obedi/unt angelis ad nu tum q̃tum ad mo tum localem. f Et accedẽs re/uoluit lapidem: vt ondẽret xpi resur rectionẽ cõpletã. g Erat aũt aspe/ctus eius sicut ful gur: ad icuciendũ terrorẽ custodib9 h Vestimentũ eius sicut nix: ad dandum consola/tionẽ mulierib9 pp̃ter qd subdit. i Pre timore autẽ eius &c. & illud qd seqtur. Rñdens ãt Angelus dixit mulierib9 nolite ti/mere &c. k Scio. n. Hic ponit dñice resurre ctionis manifestatio: q̃ qdẽ resurrectio pmani festat mulierib9 ipsũ deuote q̃rẽtib9 & h est qd dr. k Scio. n. q̃ iesũ q crucifixus ẽ. h additur ad drĩam alioꝝ qa multi erãt q vocabant noĩe iesu. l Queritis. in sepulchro sicut mortuum m Nõ est hic: surrexit. n. sic dixit. Hoc ãt addi dit angelus vt reduceret ad memoriã vba xpi dei añ passionẽ suã vt sic magis crederẽt resur rectionẽ ei9 factã. n Venite & videte locũ: va cuum. s. o Ubi positus erat & p3 lr̃a sequitur. p Precedet vos in galileã ibi. eũ videbitis. non solum in beatitudine sed in ppinquo tpe & propinqua regione anteq̃ ascendat in celum.

Expositio moralis.

Vespere aũt sabbati. seqtur. Et ecce terremot9 &c. Beda. Qd terremotus resurgente dño: si cut & ipso moriẽte in cruce factus est magnus

significat terrena prius corda per fidem passio
nis ac resurrectionis eius ad penitentiam con
cutiendo salubri fauore cōmota. Angelus enim
dñi descēdit de celo. Angelus iste significat bo
num prelatū: de quo dr Malach. ij. ca. Angel⁹
dñi exercituū ē q
descendit de lati/
tudine contēpla/
tionis diuine ꝓpt
releuationē neces
sitatis fraterne. Et
reuoluit lapidem
impedimentū tol
lens accedēdi ad
xpi monumentū:
qꝛ monet mentes
subditorum ad cō
siderationem mortis xpi p cōpassionem ꝛ re/
surrectionis eius per celestiū amorem: aspect⁹
eius sicut fulgur nam obstinatos terret. Et ve/
stimenta eius sicut nix quia penitentes demul
get: in signum huius subditur. Pre timore aūt
eius exterriti sunt custodes: ꝛ mulierib⁹ dixit.
Nolite timere vos venite ꝛ videte locum ꝛc.
per diligentem meditationem predictorum.
Et cito euntes. i. alios inducentes ad silē bonū.
Precedet vos in galileam ꝛc. que transmigra
tio interpretaṫ ꝙ xp̄s trāsmigrans ad celestia
precessit ad preparādū electis suis loca. ibi eū
videbitis. facie ad faciem in gloria.

Ecce predixi vobis.

Dominica in resurrectione domini epistola Pauli pme epistole ad Corin. v. cap.

Fratres: Expurgate vetus fermentuȝ: vt sitis noua conspsio sicut estis azimi. Etenim pascha nostruȝ

Questio fratris Antonij betontini. Scio
enī ꝙ Jesum qui crucifixus est q̄ritis Matth.
xxviij. cap. Sup quibus verbis queriṫ. Utruȝ
si ꝯtingat aliquē ex ignorātia sacrm̄ sumere cū
mortali peccato peccet mortaliter. Ad qđ bre
uiter diciṫ ꝙ huius ignorantie cā duplex esse
pōt. Prima negligentia: qꝛ homo vel negligit
audire doctoris verbū vñ possit illuminari de
malis cōmissis ꝛ de bonis amissis: vel negligit
querere recta consilia ꝛ confessorem peritū q
eum erudiat ꝛ examinet de predictis: vel quia
negligit examinare ꝯsciam suam: sed imprepa
rate ꝛ intrincate: atqȝ quadam inani leuitate: ꝛ
pnitiosa tarditate eligit in fine quadragesime
confiteri. ꝓpter que oīa peccata ꝛ eoꝝ circūstā
tias non cognoscit vel recolit: ꝛ per ꝯñs nō ple
ne ꝯfiteṫ ex culpa sua. Et qꝛ bm̄ doctorē subtilē
hec est ignorantia crassa ꝛ affetata taliter susci
piens corpus xpi mortaliter peccat: qa facit ꝯ
illud apli. j. ad Corin. xj. ca. Probet aūt seipsuȝ
hō ꝛ sic de pane illo edat ꝛ de calice bibat: qui
mādūcat ꝛ bibit indigne iudiciū sibi mādūcat
ꝛ bibit non diiudicās corpus dñi. Scđo si igno
rat culpam: nā lȝ sufficienter examinauerit cō/
scientiam suā: ꝛ q̄/
sierit ꝯfessorē pe/
ritū: ꝛ discreta cō/
silia ac plene q̄ȝtū
valuit voluit, d̄ cō
missis: tñ qn̄qȝ re
manet in eo mor/
talis culpa: cuius
oīo non recordaṫ
vel forte nō plene
contritus est: ꝛ taṫ
insufficiētia excu/
sabilis est: qꝛ hō de cōi lege certus esse nō pōt:
vtrū peniteat digne iuxta illud Eccle. ix. ca. scri
ptū est. Nemo scit. vtrū odio vel amore dign⁹
sit. Et ꝓpha in psal. dicit. Delicta qs intelligit:
ab occultis meis mūda me dñe: ꝛ ab alienis par
ce seruo tuo. Hoc igiṫ mō vsqȝ ad sacramēti cō
monionē accedere debet: vt iuxta verba Pauli
ad Colo. iij. Que sursum feruenter voluit dispo
nere q̄rat. Ad qđ exequēdū nouē ꝑparationes
requirunṫ. videlȝ ꝯscie examinatio: peccatoꝝ cō/
tritio. Eoꝝ vera ꝯfessio. Oīs imunditie extir/
patio. Oīs negligētie excussio: Discreta ꝑme/
ditatio: Deuota ꝛ hūilis orō. Charitatiua fer/
uensqȝ deuotio. Finis questionis Betoni.

Expositio litteralis.

a In hac eple lectione. Paulus apostolus
arguit culpe radicem. s. ꝯtētationē: quā
Corinthij hēbant ad inuicē: p quā non
solū correptionē negligebāt: sed etiā alijs imi/
nebāt periculū infectiōis vt pȝ per exempulm
adductū in hac eplā dū dicit ꝙ modicū fermē/
tū totā massam corrūpit: circa qđ exēplū ē itelli/
gendū ꝙ in fermento duo sunt. s. sapor vtualiṫ
inquātū reddit panē sapidū ꝛ sic doctrina euā/
gelica cōparaṫ fermēto. Matth. xiij. ca. Aliđ est
corruptio: ꝛ sic cōparaṫ pctō: ne igiṫ eoꝝ pctā
alios inficerent: ideo apls arguit eos dicens.
a Expurgate vetus fermentuȝ: vt sitis noua
ꝯspsio. p aspsionē aque baptismalis. b Sicut
estis. i. esse debetis. c Azimi. i. sine fermēto
pctī: qđ declarat p figurā veteris testamēti dicēs
d Etenim pascha nostrum ꝛc. Agnus enim

paschalis: de quo habet Exo. xij. cap. figura fuit imolatiõis xp̄i: p quē liberati sum⁹ a demonis potestate: sicut filij israel per sanguinem agni paschalis ab angelo deuastante. Carnes autē illius agni cũ azimis panibus ꝯcedebant: qb⁹ septē diebus filij israel vtebant ⁊ p h significabat: ꝙ vita populi christiani dꝫ esse sine fermẽto mortalis peccati: iõ subdit.

imolatus est christus Itaq; epulemur[a]: non in fermento veteri[b]: neq; in fermẽto malitie ⁊ nequitie[c]: sed i azimis sinceritatis[d] ⁊ veritatis[e].

a Itaq; epulemur. i. vitã pn̄tem transeamus.

b Non in fermẽto veteri. i. in peccato qd aiaz iueterascere fac spūalr.

c Neq; in fermento malitie ⁊ nequitie: per h intelligit peccatuꝫ ex certa malitia: ⁊ a ꝓposito factũ qd ꝯtingit dupliciter: vno mõ ex hītu acquisito: ex actibus malis: qd intelligit p fermẽtum malitie. Uñ dicit ꝓuerb. Qui letant cum male fecerint: ⁊ exultant in rebus pessimis. Signum eni habitus generati est delectatio i ope ij. Ethi. Alio mõ ex corruptõe nature sicut aliq ex malitia cõplexiõis inclinant ad aliqua: que s̄m se sũt horrida: vt effusio sanguinis humani vitium ꝯtra naturã maxime cũ bestijs: ⁊ vocat hic factum neqtie. d Sed i azimis sinceritatis quantũ ad puritatē affectus. e Et veritatis quantũ ad puritatem intellectus.

Questio Alexandri de ales in. iij. sniaꝝ.

Etenim pascha nostrũ imolatus est xp̄s. Pau. ad Corin. v. cap. Sup quibus querit: vtrũ resurrectio xp̄i debuerit differri vsq; in diē tertiũ Et pro parte negatiua sic arguit. Nõ est maior dignitas serui q̄ dñi: si ergo ex indignitate est resurrectionis dilatio: ergo non magis dꝫ differri resurrectio xp̄i q̄ alicuius serui: sed aliq serui rapient ob viam xp̄o in aera. j. Tessa. iiij. cap. Et erit eoꝝ resurrectio in momento tp̄is: ergo multo fortius resurrectio xp̄i. Contra. j. Corin. xv. ca. Resurrexit tertia die glo. ꝓbata vera morte ⁊ hoc tertia die vt credat eadē potestate nos posse suscitare. Sed si statim resurrexisset non crederet vere mortuus: cũ ergo nõ debuerit resurgere ita vt probaret verã mortē debuit differri resurrectio vsq; in diem tertiũ vt sic in ore duoꝝ vel trium testiũ staret omne verbuꝫ ⁊ in illis tribus diebus experiri posset omne factũ. Rñdeo dicendũ ꝙ cõueniens fuit ꝙ expectaret tertiũ diem ꝓpter tria. Primo propter significationem Luc. xxij. ca. Oportuit xp̄m pati ⁊ resurgē tertia die. glo. Merito vna die ⁊ duabus noctibus i sepulchro iacuit: qa lucem: idest grãm sue mortis que tm̄ in carne erat tenebris nostre duple mortis: quia i carne ⁊ anima erant opposuit ⁊ hoc ad significanduꝫ ꝙ lux sue mortis curauit nostram duplam morteꝫ. Scdo propter probationem: quia sicut in ore duorum vel trium testium stat omne verbum: sic in tribus diebus experitur omne factum. Unde hec est ratio litteralis: scilicet vt probaret veram mortem s̄m glosam predictam. Tertio propter sue potestatis ostensionem: quia si statim resurrexisset non videretur habere potestatem ponēdi animam suam sicut resumendi: ⁊ hoc est qd dicit glosa pma Corin. xv. cap. Probata vera morte ⁊c̄. Ad illud ergo qd obijcitur ꝙ nõ est maior gloria serui q̄ domini. Dicendum ꝙ h non est propter dignitatem seruorũ: ꝙ ipsi statim resurgant: sed propter gloriam electorum que amplius non debet differri: vnde in instãti morientur: ⁊ incinerabũtur ⁊ resurgent ⁊c̄.

Dñica in resurrectiõe domini euãgelium s̄m Marcum. xvj. cap.

In illo tp̄e Et cũ trãsissꝫ sabbatũ[f] Maria magdalene ⁊ maria iacobi ⁊ Salome emerũt aromata: vt venientes vngerent

Expositio litteralis.

f Et cum transisset sabbatum. Postq̄ descripta est reductio peccatoris in deũ per xp̄i predicationē ⁊ sue passionis redēptionē. Hic ꝯñter describit dicta reductõ per manifestam resurrectionē: qd dupliciter scm̄ est. pmo per mulieres. scdo per angelos ibi: Et introeuntes. Circa pmã parteꝫ describit aduētus mulieꝝ ex deuotione ad sepulchrũ vbi audierũt ab angelo resurrexisse dñm. ⁊ h ē qd dr.

f Cum transisset sabbatũ: quãdiu eni durauerat sabbatũ non erat eis licitũ aliqd emere: sed in vespere eiusdeꝫ diei terminabat solēnitas ⁊

Iesum. Et valde mane vna sabbatoruз veniūt ad monumētum[d]: orto iam sole[b]. Et dicebant ad inuicem. Quis reuoluet nobis lapidem ab hostio monumēti[c]? Et respiciētes viderūt reuolutum lapidem[d]. Erat quippe magnus valde. Et introeuntes ī monumētum[e] viderūt iuuenem sedentem in dexteris[f]: coopertū stola candida: ⁊ obstupuerūt. Qui dicit illis. Nolite expauescere. Iesuз queritis nazarenū crucifixum surrexit nō est hic. Ecce locus vbi posuerūt eū. Sз ite dicite discipulis eiꝰ ⁊ petro[g]: quia precedet vos ī galileam. Ibi eum videbitis: sicut dixit vobis.

tunc emerunt aromata vt in crastino bene mane venirent ad sepulchrum. ideo sequitur.

a Et valde mane vna sabbatorum. i. pⁱma die illius hebdomade, post sabbatū sicut dr̄ Geñ. j. ca. Et factum est vespere ⁊ mane dies vnus. i. primus. Sciendū etiam ꝙ oēs dies illiꝰ hebdomade vocabant̄ sabbata pro tanto qr erāt festiue eo qḋ solēnitas paschal' durabat septē diebꝰ. prima tñ die ⁊ septima erāt celebriores inter mediјs ita ꝙ in illis poterant emi aromata illa.

b Orto iā sole. i. ad ortuз appropinquāte. Sol eniз pōt intelligi oriri dupliciter. Uno modo perfecte quando primo egreditur ⁊ apparet super terram: ⁊ sic non accipitur hic. Alio modo, quando lux eius incipit apparere scз in aurora. ⁊ sic accipitur hic ortus solis: ⁊ iō Joannis. xx. cap. dicitur. Adhuc tenebre erant quia aurora media est inter tenebras noctis ⁊ lucem perfectā diei: ⁊ ideo ab vtroqз potest nominari sicut medium ab extremis: quia participat naturam vtriusqз extremi.

c Quis reuoluet nobis lapidem. quasi dicat non possumus reuoluere per nos ipsas: qr erat magnus valde: ⁊ postea subditur.

d Uiderunt reuolutum lapidem per angelū qui venerat ad manifestandum Christi resurrectionem factam.

e Et introeuntes in monumentum. Hec est scd̄a pars manifestationis resurrectiōis. s. per angelos: ⁊ ideo dicitur.

e Et ideo introeuntes in monumentum. idest intra clausuram: que erat circa monumētum. dicitur autem monumentuз quasi monēs mentem. s. illius qui aspicit: vt oret pro anima sepulti: ⁊ precogitet de morte propria.

f Uiderunt iuuenem. Luce. xxiiij. cap. dicit̄. Ecce duo viri astiterunt secus illos in veste fulgenti: idest duo angeli in specie virorum: ꝑpt̄ hoc dicit Augustinus. ꝙ ibi apparuerunt tres angeli. Unus extra monumentum intra tamē predictam clausuram sedēs super lapidem reuolutum. Sed intra monumentuз apparuerūt duo vnus ad caput ⁊ alius ad pedes vbi positū fuerat corpus Jesu vt dicitur Joannis. xx. cap.

g Dicite discipulis eiꝰ ⁊ petro: Specialiter noīat Petruз aliter nō fuisset ausus venire ad presentiam domini quem negauerat.

Expositio moralis.

Et cum transisset sabbatum. seqтur vt venientes vngerent Jesum. Gregorius. Nos autem in eū qui mortuus est credētes si odore virtutum referri cum opinione bonorum operum deum querimus ad monumentum ipsius cum aromatibus venimus: ⁊ viderunt reuolutum lapidem. per hoc autem reseratio mysteriorum Christi significatur que velamine legis in lapide scripte tegebātur. Precedet vos in galileam ⁊c̄. que transmigratio interpretatur: propter quod qui vult eum videre debet ḋ vitijs ad virtutes transmigrare ⁊c̄.

Questio Alexandri de ales in tertio sententiarum. Surrexit non est hic. Mar. xvj. capi. Super quibus verbis queritur. Utrum resurrectio Christi sit causa iustificationis animarū ⁊ quomodo ⁊ vtrum sit in genere cause efficientis. Ad hoc sic primo arguitur: Roma. iiij. cap. Resurrexit propter iustificationeз nostrā glo. Utraqз mors Christi ⁊ resurrectio iustificant. Contra resurrectio Christi ordinatur ad futuram gloriam: iustificatio ad presentem gratiam: ergo nulla est causalitas resurrectiōis respectu iustificationis. Ad qḋ dicēdū ꝙ resurrectio Christi potest dupliciter considerari: vt est in re vel vt est in anima per consideration

ſm q̄ consideratur in re: sic se habet duob⁹ modis ad nostram iustificationem scilicet p modum dispositionis: & per modum exemplaris: per modum dispositiōis quia tota humana natura ordinatur ad naturam humanam in xp̄o. Unde cū vnitur in Christo deitas tota sublimat. Ita vt sit i maiori participatione deitatis. Hinc est q̄ habetur in reuerentia a sanctis angelis: vt dicit Apoc. xix.ca. & hoc patet quia diabolus qui ante incarnatiōe3 adorabatur ab homine: iam non adoratur etiam a barbaris nationibus. Disponitur ergo magis ac magis p incarnationem & passionem: & etiam p resurrectionem ad maiorem gratiam. Unde psal. Respice in faciem christi tui. glo. Fac christum innotescere omnibus vt possimus ire de virtute in virtutem. Item se habet per modum exemplaris ad nostrā iustificationem: ſm q̄ dicitur Roma. vj. cap. Queadmodum christus resurrexit ita nos in nouitate ambulem⁹: & isto mō se habet ad iustificationem nostrā presentem. Duplex est enim iustificatio. Nam iustificatio est rectitudo a curuitate in rectitudinē. Iustificatio in presenti est a curuitate culpe ad rectitudinē gratie. Futura vō iustificatio erit a curuitate miserie ad omnimodam rectitudinem: & sic iustificationis future est exemplar seu causa exemplaris: & sic se habet ſm q̄ consideratur in re: ſm autem q̄ cōsideratur in anima: vt credita & amata iustificat: & in gloria consumatur.

Ad illud quod obijcitur q̄ vtraq3 mors christi sc3 & resurrectio iustificant. Dicendum q̄ verum est quātum creduntur & amantur sed hoc est disponēdo. Resurrectio eni credita & amata disponit ad iustificationem. Resurrectio vō signum est & causa iustificationis solu3. Passio autem causa est ſm qd dicit glo. Bede. Et ideo magis attribuitur iustificatio resurrectioni q̄3 passioni: quia signum & causa est & complementum.

Expositio litteralis.

Feria scda post pascha Epistola actuū apostolorum. x. cap.

In diebus illis: Stās Petrus in medio plebis dixit. Uiri frēs. Uos scitis[a] qd factum est verbum[b] per vniuersam iudeam Incipiens enim a galilea[c] post baptismu3[d] qd predicauit ioannes[e] Jesum a nazaret. Quō vnxit eū deus[f] spū sancto[g]

a Uos scitis qd factu3 est verbum p vniuersam iudeam incipiens enim a galilea post baptismum quod predicauit Joānes Jesum a nazaret. Pro intelligētia huius lectionis est intelligendu3 q̄ fides mediatoris semper fuit necessaria ad salutē: non tamen vniformiter sc3 omni tempore & omnibus populis. post publicationē eni3 euangelij omnes tenētur habere fidem explicatā de mediatore quantum ad articulos incarnationis: natiuitatis & huiusmodi: & etiam cōmuniter in ecclesia ab omnibus proponunt credenda. Añ declarationem vō natiuitatis Christi maiores iudeorum quibus data fuit lex. Et prophete de istis facientes mentionem tenebantur habere fidem de mediatore: minus tamen explicitam: q̄3 in nouo testamento: quia veritas est magis elucidata. Minores vō iudeorum adhuc minus explicite & sufficiebat eis ad salutem credē messiam futurum sicut lex & prophete nunciabant quodam tamen in generali l3 significet leges & prophetas: non tamen eas intellexit in speciali. Ante vō legem & prophetas tempore legis nature sufficiebat omnibus credere vnū deum remuneratorem bonorum per modum ab eo cognitum: ideo dicitur hebere. xj. ca. Accedentem ad deum oportet credere quia est. & hoc est q̄ dicitur. Uiri fratres.

a Uos scitis. quia inter iudeos habitastis.

b Quod factum est verbu3 &c. idest res verbo signata: & que sit illa subditur post Jesum a nazaret. s. venisse ad predicandum salutem.

c Incipiēs enim a galilea. ibi enim incepit predicare: vt patet Luc. iiij. cap.

d Post baptismum. sc3 Joannis. quia ante non legitur publice predicasse.

e Quod predicauit Joannes. idest q̄ mysterium Christi futuri Joannes predicauit vt patet ex de cursu euangelij.

f Quomodo vnxit eum deus. scil3 Jesum in humana natura. Et ideo sequitur.

g Spiritu sancto. idest plenitudine gratie.

a Et virtute in opatione miracloꝝ in qbus humanitas xpi erat instrumentū cōiunctiuū.
b Qui pertransijt benefaciendo quantū ad informationē moꝝ ⁊ sanationem languidoꝝ.
c Et sanādo oēs oppressos a diabolo. mente ⁊ corpore.
d Quoniā deus erat cū illo. p plenitudinē grē: ⁊ p vnionē psonalem in supposito vbi.
e Et nos testes sumus ⁊c. p visum ⁊ auditum.
f Et dedit eū manifestū fieri. p multa argumenta suā resurrectionē declarantia que posita sunt. j. cap.
g Non omni populo: sed testibus pordinatis a deo: sm enim qđ dicit Dionysi⁹ libro celestis ierarchie ⁊ hec est lex diuinitus instituta: vt ea que trāscendūt cognotionē naturalem pmo supioribus reuelentur: ⁊ superiores alijs manifestenꝭ sic pꝫ in spiritib⁹ angelicis in ordine ierarchie: nā superiores imediate a deo illuminanꝭ: medij vo a superioribus: ⁊ inferiores a medijs. Resurrectio aūt xpi est de trāscēdentibus. ⁊ ideo pmo manifestata ē apostolis: ⁊ cum ipsis manentibus per quos tanq̄ per testes idoneos alijs manifestata est: de qua idoneitate subditur.
h Nobis qui manducauimus ⁊ bibimus cum illo postq̄ resurrexit a mortuis. ad declarandum veritatem sue resurrectionis vt dictum est. j. c.
i Et pcepit nobis predicare populo ⁊ testificari: vt habeꝭ. j. c. Et eritis mihi testes ⁊c.
k Quia ipse est q constitutus est a deo. patre.
l Iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ: idest iustoꝝ qui viuunt vita gratie ⁊ iniquoꝝ qui mortui sunt morte culpe: ꝓpter qđ dicitꝭ Joannis. v. ca. Pater omne iudicium dedit filio.
m Huic oēs prophete perhibēt testimonium. q. d. nos soli sumus eius testes: sꝫ etiam omnes ꝓphete antiqui diuinitus inspirati. Unde dic̄ Rabbi Samuel hebreus super Zacha. Quod vniuersi ꝓphete non sunt locuti nisi ad dies messie. s. de principali intētiōe

⁊ virtute[a] qui pertrāsiuit benefaciendo[b]: ⁊ sanando omnes oppressos a diabolo[c]: qm̄ de⁹ erat cū illo[d]. Et nos testes sumus[e] omniū que fecit in regione iudeorum ⁊ hierusalem: quē occiderunt suspendentes in ligno. Hunc de⁹ suscitauit tertia die: et dedit eum manifestum fieri[f]: nō omni populo: sed testibus preordinatis a deo[g]: nobis q manducauimus ⁊ bibimus cum illo postq̄ surrexit a mortuis[h]. Et pcepit nobis pdicare populo ⁊ testificari[i] quia ipse ē deus qui constitutus ē a deo[k] iudex viuorum ⁊ mortuorum[l]. Huic oēs prophete testimoniū[m] perhibent remissionē peccatorum accipere p nomē eius omnes qui credunt in eum.

Feria scđa post pascha Euāgelium sm Lucam xxiiij. cap.

In illo tpe Duo ex discipulis iesu[n]: ibant ipsa die[o] i castellum quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab hierlm[p] noīe hema[q]. Et ipi loquebātur ad inuicē đ his oib⁹ q accideranꝭ. Et factū ē dū fabularenꝭ[q] ⁊ secū q̄rerent. ⁊ ipse Jesus appropinquās ibat cū illꝭ. Oculi āt illoꝝ tenebanꝭ[r]

Expositio litteralis.

n Duo ex discipulꝭ Jesu. Hic cōsequēter describitur apparitio scā duobus discipulis itinerantibus: ⁊ pmo describiꝭ ista apparitio. Scđo apparentis cognitio ibi. Et factum est. Tertio cognitionis relatio ibi. Et surgentes. Circa primum dicitꝭ.
n Duo ex illis. s. ex septuaginta discipulis quoꝝ vn⁹ vocabaꝭ cleophas vt infra habetur. Alius dicitur fuisse Lucas euangelista propter qđ ⁊ nomen suum tacuit.
o Ibant ipsa die. s. die resurrectionis.
p In castellum quod erat i spatio stadiorum sexaginta ab hierusalē. Sexdecim stadia faciūt vnam leucam: ex quo patet q non distabat ab hierusalem per quattuor leucas integre sed deficiunt quatuor stadia.
q Et factum est dum fabularentur. non diciꝭ hic fabulari a fabula: sed a for faris quia non loquebantur de vanis: sed de operib⁹ Jesu ⁊ morte eius. Et ideo sequitur.
r Oculi autem eorum tenebantur. quia incredulitas eorum ⁊ dubietas demerebatur: q Christus cognitionem sui corporis ab eis retardaret. sequitur.
s Qui sunt hi sermones. non querit ex ignorantia: sed vt ex eorum responsione incredulitas eorum conuenientius arguatur.

ne eum agnoscerēt. Et ait ad illos. Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulātes & estis tristes? Et respondens vnus cui nomen Cleophas dixit ei Tu solus peregrin⁹ es in hyerusalem[a]: & nō cognouisti ea q̄ facta sunt in his his diebus. Quibus ille dixit[b]. Que? & dixerunt. De Jesu nazareno qui fuit vir propheta potens in opere[c] et sermone[d] coram deo & omni populo: et quomodo eū tradiderunt: summi sacerdotes[e] et principes nostri in damnationez mortis: & crucifixerunt euz. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus Jsrael[f]. Et nunc super hec omnia tertia dies ē hodie q hec facta sūt.[g] Sed & mulieres quedā ex nostris terruerunt nos[h] que ante lucem fuerunt ad monumentū: & non inuento corpore eius venerunt dicētes: se etiam visionem Angelorum vidisse[i]: qui dicunt euz viuere: Et abierunt quidā ex nostris ad monumentum[k]: Et ita inuenerūt sicut mulieres dixerunt ipsum vero non inuenerunt[l]. Et ipse dixit ad eos[m] O stulti[n] et tardi corde[o] ad credendum in omnibus[p] que locuti sunt prophete. Nonne hec oportuit pati xpm[q]: et ita itrare in gloriā suā? Et incipiens a moyse & omnibus prophetis[r] i.

a Tu solus peregrinus es in Hyerusalez &c. S. solus non facit exclusionem aliorum peregrinorum cum multi valde pergrini: & de diuersis partibus venissent in hyerusalem ad diem festum pasche: vt habetur Joannis. xij. cap. sed notat exclusionez cognitiōis ab isto sic apparente. scilicet noticia mortis Jesu: vt sit sensus: cum multi peregrini his dieb⁹ venerunt in hyerusalem: mirum ē quod tu solus inter alios peregrinos ignores ea q̄ sūt nota alijs omnibus.

b Quibus ille dixit: Que non querit ex ignorantia: sicut prius dictuz est.

c De iesu nazareno qui fuit vir propheta potens in opere. scilicet miraculorum.

d Et sermone predicationis & doctrine.

e Et quomodo tradiderunt eum &c. quia procurauerunt eius captionem & persuaserunt populis vt coram Pilato peterent eius crucifixionē & Barrabe dimissionē: vt habet matth. xxvij.

f Nos autem sperabamus &c. quasi dicat. Jā euanescit spes nostra cuius subditur causa.

g Et nunc super hec omnia tertia dies est hodie qua predixit se resurgere & tamē adhuc nō apparuit discipulis: licet tertia dies sit prope finem: sicut dicitur infra: aduesperascit: & inclinata est iam dies.

h Sed & mulieres quedam ex nostris terruerunt nos: non de resurrectione christi quam nunciabāt sed de ablatione corporis eius quā discipuli timebant.

i Dicentes se etiam &c. Sed discipuli modo credebant plene timentes ne tanq̄ mulieres defacili fuissent deluse.

k Et abierūt quidam &c. scilicet Petrus & Joannes vt supra dictuz est.

l Et ita inuenerunt sicut &c. non q̄tum ad visionem Angelorū seu auditionē verborum ab ipsis: s; quia inuenerunt sepulchrum vacuum corpore: & sola lintheamina remansisse: Ideo subditur: ipsum vero non inuenerunt.

m Et ipse dixit ad eos: ex responsione eorum arguens eos.

n O stulti. propter cecitatem intellectus.

o Et tardi corde: propter tarditatem affectus.

p ad credenduz in omnib⁹ de christi morte & resurrectiōe: quas scripturas debebant intelligere maxime: quia fuerant cuz xpo q discipul' & talib⁹ loquebāt.

q Non ne oportuit pati xpm &c. Tū ppt p̄ris p̄ordinatiōez. Tū etiā ppt christi exaltationem Tum propter humanam redemptionem: Tum propter scripturarum implectionem Ideo subditur.

r Et incipiens a moyse & omnibus prophetis interpretabatur illis in omnibus scripturis: non q omnes scripturas que de christo sunt explicaret: quia in tam breui tempore non fieret: sed explicauit quantum sufficiebat ad ppositum ostendenduz: & Ideo li omnibus non facit distributionem pro singulis generum: sed pro generibus singulorum: sicut dicitur: omne animal fuit in archa Noe. de qualibet specie animalium fuerunt ibi aliqua in diuidua: & sic Christus in pposito de lege prophetis: & Agio/

graphis induxi aliqua testimonia.

a Et ipse finxit se longius ire: non fuit ibi ali/qua falsitas: quia fuit talis fictio ad designādū veritatem: scz distantiam eius a cordibus eorū propter fidei defectum: tales enim apparitio/nes vt cōmuniter fiūt ſm dispositionem interiorez illorum quibus fi/unt.

b Et coegerunt illum. i. obnixe rogauerunt deside/rantes adhuc au/dire illum.

c Et intrauit cuz illis. quia p dictū desiderium disponebantur ad fidei complementum.

d Et factum est. Hic cōsequent describit Christi apparentis cognitō cum dicitur.

e Accepit panē benedixit fregit. & porrigebat illis: sicut cōsueuerat facere ante passionem: sic enim frangebat panez ac si scinderet cum cultello.

f Et aperti sunt oculi eorum. quia voluntarie se eis ostendit: in effigie qua erat cognoscibilis ab eis: & cum hoc cognouerunt eum per mo/dum fractionis panis.

g Et ipse euanuit ab oculis eorum. osten/dens discipulis q habebat corpus gloriosum: quod subito potest disparere per dotem agi/litatis. Et ideo sequitur

h Et surgentes eadem hora regressi sunt in hierusalem. Quāuis enim iam esset tar/de vt patet ex predictis: tamen ex fidei feruo/re & remoto iudeorum timore statim regres/si sunt i hierusalē ad illos discipulos qui erant inclusi propter metum iudeorum: vt habetur Joannis. xx. cap. ad nunciandum eis Christi resurrectionem. ideo subditur.

i Et inuenerunt congregatos vndecim. quia adhuc Thomas erat cuz alijs decem dicentes

terpretabatur illis ī oībus scripturis q de ipso erant. Et appropinquarūt castello quo ibāt Et ipse finxit se lōgius ire[a]. Et coegerunt illū[b] dicētes. Mane nobiscum quoniam aduesperascit: & inclinata ē iam dies. Et intrauit cum illis[c] Et factum[d] est dum recumberet cum eis: accepit panem: & benedixit ac fregit[e]: & porrigebat illis. Et aperti sūt oculi eorum[f]: et cognouerūt eum. Et ipē euanuit ab oculis eorum[g]. Et dixerunt ad inuicez Nonne cor nostruz ardens erat ī nobis dum loqueretur ī via: & aperiret nobis scripturas. Et surgentes eadē hora regressi sunt ī hierusalem[h]: & inuenerūt cōgregatos vndecim[i]: et eos qui cuz illis erant dicentes: Surrexit dominus vere: & apparuit Simoni. Et ipsi narrabāt[k] que gesta erāt ī via & quomodo cognouerūt eū ī fractōe panis

q surrexit dominus vere: & apparuit Simoni. Quando autem ista apparitio fuerit non legi/tur expresse: sed tūc creditur fuisse facta: quādo Petrus cucurrerat ad monumentum & vide/rat linteamina posita abijt mirans secū quod factum fuerat: vt dictum est supra.

k Et ipsi nar/rabant apparitionem eis factam: prout descripta ē per ordinem: ta/men nec istis nec alijs Thomas credidit: sed per ali/quod spatium ab alijs discessit.

Expositio moralis.

Duo ex discipulis: per quos significatur bonus actiuus: & contemplatiuus. Ibant ipsa die &c. Nam ipsa die resurrectionis aperta fuit via beatitudinis que per Emaus significatur eo q mater dulcedinis interpretatur: & ex tunc Christi discipuli per vi/am consequende beatitudinis gradiunt. Et ipsi loquebant ad inuicem de his oībus que acciderant: scilicet de Jesu conuersatione & eius morte prout patet ex littera sequēti. Et ipse Je/sus appropinquans ibat cuz illis. Nam ipse dicit Matth. xviij. cap. Ubi sunt duo vel tres cō/gregati in nomine meo in medio eorum sum: propter quod istorum exemplo cum per viam incedimus combinati de salutiferis loqui de/bemus vt Christum nobiscum per gentem habeamus & non solum per gentem sed etiaz nos docentem sicut istis duobus discipulis cum q/bus ibat scripturas prophetarum aperiebat: sz quoniam auditores legis non iustificantur sz factores. Ideo eorum oculi non fuerunt aperti audiendo scripturas: sed opera pietatis facien

do ipsum in specie peregrini trahendo ad ho/ spitium ⁊ apponendo cibum. ideo sequitur. Et/ aperti sunt oculi eorum: scilicet cordis ⁊ corpo ris ad cognoscendum ipsum. Et surgentes ea/ dem hora ⁊c̃. Nam ea que sunt ad cōmunem salutē: nō sūt tacē/ da sed reuelanda. Thob. xij. capitu. Opera autē dei reuelare ⁊ confite ri honorificū est. Ideo subditur: Ip si narrabant ⁊c̃.

Feria tertia p⁹ pascha epistola Actuū aposto lorum. xiij. cap.

In diebus illis: Sur/ gēs Pau/ lus[a] ⁊ mān scilentium indicens ait: Uiri fra/ tres filij generis Abra am: ⁊ qui i vobis timēt deum: vobis verbum[b] salutis missū est[c]. Qui enim habitāt hierusa/ lem[e] et principes eius ignorantes Jesum[f]:

Questio Ale/ xandri de ales in tertio sententia/ rum. Oportuit Christum pati: ⁊ ita intrare in gloriam suam? Luce. xxiiij. capi. Super quibus verbis mo/ uetur questio talis. Utrum resurrectio Chri/ sti se habeat ad resurrectionē nostram vt cau sa coniuncta vl vt remota: ⁊ si efficiat modo in sanctis resurrectionē corpoꝝ. Et arguit Prio ꝙ sic. Nā Ambrosius inqt. Gaudiū patrissami lias fideliū sibi leticia comitaṫ vt quē subsecu/ ti sunt similitudine passionis comittantur glo ria resurrectionis ꝫm ꝙ dicitur. ij. Corinthi. j. cap. Si socij fuerimus passionum ⁊c̃. ergo vi/ detur ꝙ resurrectio eius sit causa coniūcta. Cōtra psal. Ad vesperū demorabitur fletꝰ ⁊c̃. glo. Fletus ē miseria originalis culpe que de/ morabitur vsq; ad diem domini: quo resurrec tio nostra futura est: ergo non sumus resurre/ cturi vsq; ad diem domini. Responsio dicen/ dum ꝫm Augustinum ad Paulinum. Alij sunt humani limites resurrectionis. Alij diuinarū signa virtutum. Aliaq; mirabiliter fiunt. Dicē dum ergo ꝙ ꝫm cursum nature non debet esse resurrectio ante innouationem mūdi per pas sionem. Igitur Christi fuit meritū ⁊ nostre iu stificationis ⁊ nostre resurrectionis ⁊ glorie q̃ ad corpus ⁊ quo ad animam: vnde per suffici/ entiam restituetur homo per illam pristinam dignitatem: sed adhuc non erat effectus produ ctus: quia duplex erat adhuc tentio: scilicet ani marum in limbo ⁊ corporū incineratione ad soluendum tentionē animarum apparuit ver bum in anima apud inferos. similiter ad soluē dum tentionem corporum oportet ꝙ verbum cum anima ⁊ corpore appareat vniuersaliter: qđ fiet post innouationem. Primus effectus. s. liberationis animarum factum est statim post passionē. Reliquum fiet post innouationē mū/ di: vt dictum est: proportionabilia enī sī locus ⁊ loca tum. ideo ad glo/ riam corporū exi gitur inouatio lo corū. Scōm ergo limites rerum nō debet esse resurre ctio corporū nisi cum apparebit in iudicio innouato mundo. Inno/ uatio autem non debet esse nisi completa mortali generatio/ ne: sed ꝫm diuina signa virtutum non est ne/ gandum quin aliquorum resurrectio fit: ꝫm Hieronymum qui non est ausus negare re/ surrectionem beate virginis. Dicendum ergo ad illud Ambro. ꝙ gaudiū patrisfamilias ⁊c̃. ꝙ est resurrectio in merito ⁊ in re: Unde Am/ brosius. Est plane societas quia si non resurre/ xerunt corpore resurrexerunt iam mente. Uñ Ambrosius intelligit de merito non de re.

Expositio litteralis.

a Surgens autem Paulus. Describitur i hac lectione publicatio euangelij facta per predicationē Pauli apostoli: ma nifestando ad impletionem promissionis pa/ tribus: quoniam promiserat redemptionem israel in semine Dauid: ⁊ hoc est qđ dicitur.
a Surgens Paulus: vt melius audiretur in tanta multitudine. b Uobis verbum. s. in/ carnatum. c Salutis huius missum est. s. principaliter. Tum quia in propria persona iu deis predicauit. Tum quia in medio iudee. s. i hierusalem operatus est salutem. ideo subdiṫ.
d Qui enī habitāt hierlm quātū ad vulgares.
e Et pncipes eiꝰ. quātū ad maiores. f Hūc ignorantes. s. Jesum nazarenū esse christum ve rum. Alia tamen fuit ignorantia pncipū. Alia vulgarium: tamen neutra excusabat a peccatō: imo pma aggrauabat q; pcedebat ex malitia.

a Et voces prophetarum: de Christo loquentium quas sacerdotes & scribe per inuidiam excecati male interpretati sunt: & sic populum deceperunt.

b Indicantes scilicet iesum morte esse dignum.

c Impleuerunt prophetias de eius passione predictas secundum quod dicitur Isai.liij.capi. Tanquam ouis ad occisionem ducetur &c. Et in multis alijs prophetarum dictis

d Et nullam causam mortis inuenientes in eo: sicut patet in euangelio: & Pilati testimonio.

e Petierunt a pilato: vt interficerent eum per milites ipsius. & licet primo resistente tamen finaliter petitioni eorum acquieuit iudeorum fauore: & Cesaris timore.

Et voces prophetarum[a] que per omne sabbatum leguntur iudicantes[b]. impleuerunt[c]. Et nullam causam mortis inuenientes in eo[d]: petierunt vt interficerent eum[e]. Cumque consumassent omnia[f]: que de illo scripta erant deponentes eum de ligno[g]: posuerunt eum in monumento. Deus vero suscitauit eum a mortuis tertia die[h]: qui visus est[i] per dies multos[k]: His qui simul ascenderant cum eo de galilea in hierusalem[l]: qui vsque nunc sunt testes ad plebem. Et nos vobis annunciamus eam que ad patres nostros repromissio facta est[m]: quoniam hanc deus adimpleuit filijs vestris: resuscitans Jesum christum dominum nostrum.

Feria tertia post Pascha. Euangelium secundum Lucam.xxiiij.capitulo

In illo tempore. Stetit[n] Jesus in medio discipulorum suorum: & dixit. Pax vobis. Ego sum nolite timere[o]. Conturbati vero[p]:

f Cum consumassent omnia: iudei mali:

g Deponentes eum de ligno scilicet boni iudei Joseph: & Nicodemus: vt habetur Joannis.xix.capi. Sacra enim scriptura sub vno contextu frequenter transit de bonis ad malum: & econtrario sicut psal.lxxvij. Cum occideret eos querebant eum: occisi enim non poterant eum querere: & ideo cum dicitur. Cum occideret eos intelligitur de obstinatis in peccato: & quod subditur querebant eum: intelligitur de penitentibus & reuerentibus a malo: & hoc secundum illum modum exponendi sacram scripturam qui dicitur de corpore domini vero & simulato prout plenius dixi in principio gene.&c.

h Deus vero suscitauit eum. scilicet bonum christum.

i Qui visus est. viuens.

k Per dies multos. scilicet.xl. vt dictum est primo capitulo.

l His qui simul ascenderant. i. Apostolis: qui vsque nunc sunt testes eius per visum auditum & operationem miraculorum in nomine ipsius.

m Et nos vobis. Hic consequenter inducit sacram scripturam ad suum propositum dicens.

m Et nos vobis annunciamus eam que ad patres nostros repromissio facta est: de verbi incarnatione: & eius a mortuis resurrectione.

Expositio litteralis.

Postquam euangelista descripsit progressum per suam predicationem regressum de mundo per suam passionem. Hic vltimo describit eius regressum ad patrem per suam resurrectionem. Circa quod duo facit primo describit christi resuscitati vera apparitio. Secundo resurrectionis approbatio: ibi Conturbati vero. Circa primum intelligendum quod christus post resurrectionem: primo apparuit mulieribus. Secundo discipulis itinerantibus Tertio omnibus discipulis: preter Thomam. Agitur hic igitur: de tertia apparitione per quam manifestatur vera christi resurrectio & primo manifestatur vera Christi resurrectio quantum ad humanitatem: Secundo quantum ad diuinitatem. Secunda ibi: Tunc apparuit. Circa primum dicitur sic. n Stetit iesus &c. subito enim inter discipulos apparuit quia ad eos ianuis clausis intrauit vt habetur Joannes.xx.capi.

o Ego sum. non res fantastica seu illusio dyabolica. p Conturbati vero. Hic consequenter describitur resurrectionis probatio: per hoc quod ostendit se verum hominem & verum deum & secundum humanitatem vere suscitatum: vt patebit prosequendo.

a Extimabant se spiritum videre. diuina eni prouidentia permissi sunt dubitare ad maiorem certificationē fidei de dominica resurrectione. Et ideo sequitur.

b Uidete manus meas ꝛ pedes. per cicatrices clauorum: ibi remanentes: ostēdit ꝙ erat idē corpus numero.

c Palpate ꝛ videte. per hoc enim ostendebatur habere corpus verū non fantasticum.

d Habetis hic aliquid quod mā ducet: per comestionē enim ostendit se habere corpus viuum anima vegetatiua animatum.

e Hec sunt verba. per hoc qđ loquebatur sensibiliter: et etiam rationabiliter reducens ad memoriam que eis dixerat ante mortem suam: ostendēs se habere corpꝰ animatum anima sensitiua ꝛ intellectiua: ꝛ eadem sicut prius.

f Tunc aperuit illis sensum ꝛc. sicut per precedentia probauit veritatem sue resurrectionis quantum ad humanitatem: sic per hoc illam probauit quantum ad deitatem: quia illuminare mentes ignorantium intellectum sacre scripture: ꝛ subito est ipsius deitatis proprium. ꝛ ideo subditur.

g Sic oportebat Christum pati: ꝛ resurgere: quia sicut ante passionem declarauit se esse verum deum ꝛ hominem: ita etiam post resurrectionem suam. Resurrectio enim vera est eiusdem in numero iterato surrectio.

h Et predicare in nomine eius penitentiam ꝛ remissionem peccatorum in omnes gentes. incipiendo ab hierosolima. Hierusalem enim est in medio terre habitabilis: quia est in quarto climate: ꝛ ideo ab illo loco conuenienter incipit predicatio euāgelij: vt per apostolos xpi aliosqꝫ discipulos circūquaqꝫ per orbem dispersos in omnem terram exiret sonus predicationis eorum ſm ꝙ fuerat predictum. psal. xviij.

et conterriti existimabant se spiritum videre[a]. Et dixit eis. Quid turbati estis: et cogitationes ascendunt ī corda vestra? Uidete manus meas ꝛ pedes[b]: qa ego ipse sum. Palpate et videte[c] quia spiritus carnem ꝛ ossa non habet: sicut me videtis habere. Et cum hoc dixisset: ostendit eis manus et pedes. Adhuc autem illis non credentibus ꝛ mirantibus pre gaudio dixit. Habetis hic aliquid qđ manducetur[d]? At illi obtulerūt ei partem piscis assi ꝛ fauum mellis. Et cum mādūcasset coram eis: sumens reliquias dedit eis. Et dixit ad eos Hec sunt verba[e] que locutus sum ad vos: cum adhuc essem vobiscum quoniam necesse est implere omnia q̄ scripta sunt in lege moysi: ꝛ pphetis ꝛ psalmis đ me. Tunc aperuit illis sensum[f] vt intelligerēt scripturas. Et dixit eis. Quoniam sic scriptum est: ꝛ sic oportebat Christum pati: et resurgere[g] a mortuis tertia die: ꝛ predicare in nomine eius penitentiam[h] et remissionem peccatorum in omnes gentes.

¶ Expositio moralis.

Et dixit illis pax vobis. ex quo patet ꝙ illi sūt pacifici: qui vere sūt discipuli Christi. Et dixit eis. Quid turbati estis ꝛc. ſm sensum litteralem certificauit eos đ sua resurrectione per tria: scilicet per visum dicens. Uidete manus meas ꝛ pedes meos. et per tactum dicens Palpate ꝛ videte quia spiritus carnem ꝛ ossa nō habet. Et per gustum: ibi cum dixit: Habetis aliqd quod manducetur ꝛc. Mistice vō Christum resurrexisse vident qui resurrectionis eius gloriam meditentur. Ipsum vō tangunt ꝛ palpant qui sibi charitate copulantur. pma Joannis. iiij. capi. Qui manet in charitate in deo manet: ꝛ deus in eo. Piscem assum offerūt ei qui patientiam igne tribulationis decoctam habent pro nomine Christi: sed illi offerunt fauum mellis: qui membris suis exhibent opera pietatis: de quibus dicit Matthe. xxv. capi. Esuriui ꝛ dedistis mihi manducare: tunc aperuit illis sensum vt intelligerent scripturas: ex quo patet ꝙ sacre scripture non possunt sufficienter intelligi nisi ille aperiat qui habet clauē Dauid: qui aperit: ꝛ nemo claudit.

¶ Questio Alexandri de ales in tertio sententiarum. Uidete manus meas: ꝛ pedes meos:

quia ego ipse sum. Luce.xxiiij.capitu. Super quibus verbis queritur. Utrū cicatrices quas Christus seruauit quādo ostendit eas discipulis suis remanserint in ipso tm̄ ad tempus: vel mansure sint semper ⁊ in perpetuum. Et pmo arguitur q remāserint ad tempus. Dicit enī Damas. q tm̄ ꝺm dispensationem fuerunt in ipso: sed qđ est ꝺm dispensationē est temporale. Sz contra. Beda in fine glo. super Lucam vltimo: ostendit eis manus et pedes: inquit. Nō ex impotentia creandi cicatrices seruauit: sed vt in perpetuum victorie sue circunferat triumphum. Responsio de hoc neutrum diffinimus: sed tñ de hoc dicit Augustinus đ ciuitate dei: q si ad decentiam sunt martyrij inditia remanebunt semper ad decentiam: et ad ostendanda signa victorie semper. Unde ⁊ si alie cause que determinantur in illa glo. Bede. scilicet ad fidem resurrectionis astruendam: ⁊ vt pro nobis patri supplicans quale genus mortis pro homīe pertulerit semper ostendat et vt sua morte redempti quā misericorditer sint adiuti propositis eiusdem mortis insinuauit inditijs: ⁊ vt in iudicio quā iuste dānentur impij denunciēt ostensa qz ab illis accepit cicatrice: temporales sint: ista tamen est perpetua scilicet vltima. Ad illud ergo qđ dicit Damascenus q ꝺm dispensationem fuerunt in ipso: dicimus q si ad hec ita est dispensatio: tamen ista non opponūtur veritati nature et perpetuitati: sed dicitur dispensatio respectu aliorum hominum in quibus non esset ita cōueniens seruari cicatrices sicut in ipso ac circunferendum perpetuum victorie triumphum ⁊ redemptionis titulū qua nos p ista vulnera redemit q nullus ali⁹ aliorum sanctorum fecit.

Dominica ī albis: Epistola Joannis.j.ca.v.

Charissimi: Omne qđ natuz ē ex deo[h] vicit mūdum[i]: ⁊ hec est victoria que vincit mundum[k]: fides nostra[l]. Quis est autem qui vincit mundum[m]: nisi qui credit: quoniam Jesus est filius dei[n]. Hic est[o] qui venit[p] per aquam[q] et sanguinē[r] Jesus christus[s] Non in aqua solum[t]: sz in aqua et sanguine[v].

Expositio litteralis.

Charissimi. In hac lectione concludit Joānes q qui diligit natos dei: diligit ⁊ ipsum deum: nam dilectio dei includit dilectionez proximi: sed quia amor dei nō est ociosus, operatur enim magna si est: sicut resistere peccato certari cum inimico: ⁊ vincere mundana ⁊c. Hoc est qđ subditur. h Charissimi: omne qđ natum ē ex deo: scilicet per fidē charitate formatam. i Vincit mundum. idest tentatiões diaboli mūdi et persecutiones. Et ideo subditur. k Et hec est. Hic determinat de emendatione verbi. Et primo ponitur determinatio. Secundo determinationis manifestatio: ibi. Et spiritus est. Circa primum continuando se ad hoc qđ dixerat imediate omne qđ natū est ex deo vincit mundum ostendit quid sit illud quod facit vincere dicens. k Et hec est victoria que vincit mundum. idest facit vincere. l Fides nostra de verbo dei. Ideo subditur. m Quis est autem qui vincit mundū. nisi qui credit fide formata. n Quoniam Jesus est filius dei. naturalis ⁊ per consequens eiusdem nature cum eo non idemptitate specifica: quia natura diuina non est diuisibilis sicut humana: sz idemptitate numerali distinctus tamen in persona: quia natura non patitur nec ratio quo gignens: ⁊ genitus ab eo. Unum in supposito. o Hic est. s. filius dei eternaliter a patre genit⁹. p Qui venit in mundum. ad nos saluandū. q Per aquā baptismalez: qz per tactū sue sacratissime carnis ī baptismo dedit vim regñatiuaz aqs. r Et sanguinē. effusum in pcium nr̄e salutis. s Jesus xp̄s. verus hō: verus deus. t Nō in aqua solū. sicͭ Joānes baptista cuius baptismus solū lauabat corpora: sz nō auferebat pctā sicut facit baptism⁹ xp̄i. v Sz in aq̄ ⁊ sanguine. i. ī baptismo vtutē regñatiuā hñtez ⁊ sanguine ad īfinitas aias si eēnt redimēdas sufficiēt.

Et spiritus est[a] qui testificatur[b] quoniam christus est veritas[c]. Quoniam tres sunt[d] qui testimonium dant in celo: Pater[e]: verbum[f] & spiritus scūs[g]. Et hi tres vnū sunt[i]. Et tres sunt[k] qui testimonium dant in terra. Spiritus[l] aqua:[m] & sanguis: & hi tres[n] vnum sunt. Si testimoniū hominum accipimus[o] testimoniū dei maius est[p]: quoniam hoc est testimonium dei qd maius est: quoniam testificatus est de filio suo[q]. Qui credit in filium dei habet testimonium dei in se[r].

Dominica i albis. Euangelium sm Joannem. xx. capitulo.

a Et spiritus est. Hic consequenter ponit dicte determinatiōis manifestatio: & est quadruplex non tamen ponitur hic sm ordinem temporis: Una fuit per spiritus sancti missionem super Apostolos in signo visibili in testimoniū qd Jesus ad dexterā pris glorificat9 est eius naturalis filius: vnus cū ipso deus: & de hoc testimonio predixit Saluator. Joannis. xv. capitu. Cum autem venerit paraclitus quē ego mittam vobis q a patre pcedit: ille testimonium perhibebit de me & hoc est qd dicit.

a Et spiritus scilicet sanctus.

b Est qui testificatur cuius testimonium non potest esse falsum.

c Quoniam christus est veritas. idest dei patris filius qui procedit a patre per modum intellectus: & sic est eius verbum: Idem enim est verbum & filius: ppter hoc q illa que pertinent ad intellectum: vt veritas & sapientia & huiusmodi appropriantur filio in diuinis.

d Quoniam tres sunt. Hic ponitur secunda manifestatio que est per apertam visionem: nā ipsa beata trinitas manifestat se beatis quantum ad personarum distinctionem & vbi emanationem a patre & spiritus sanctus ab vtroq3: & hoc est quod dicitur.

d Quoniam tres sunt qui testimonium dant in celo veritatem manifestando: nam testimonium dare est veritatem manifestare.

e Pater. ingenitus.

f verbum: ab eo genitum.

g Et spiritus sanctus procedēs: a patre & vbo

h Et hi tres vnum sunt in essentia: & sic vnus deus super omnia gloriosus.

i Et tres sunt. Hic ponitur tertia manifestatio: que est per christi passionem in qua anima christi fuit a corpore separata & a corpore mortuo fluxerunt sanguis & aqua. Joannis. xix. ca. dicitur. igitur.

k Et tres sunt qui testimonium dant in terra veritatem fili dei manifestanda.

l Spiritus id est anima christi: in qua ad limbum patrum descendit: & eis se manifestauit ostendendo suam deitatem & paternalem proprietatem ex tunc enim deum clare viderunt: propter qd dixit dominus Latroni. luc. xxiij. capi. Hodie mecum eris in paradiso.

m Aqua & sanguis que veritatē manifestant in ecclesie sacramētis habentibus efficatiam ex ipsis: que quidem sacramēta conferuntur in fide & confessione trinitatis.

n Et hi tres vnū sunt. quia conueniunt in assertione vnius veritatis.

o Si testimonium. Hic ponitur quarta manifestatio que fuit per sensibilem vocem: nam in baptismo christi & eius transfiguratione audita fuit vox sensibilis patris dicentis de christo. Hic est filius meus dilectus hic singulariter dicitur per hoc ostendens q ipse solus est naturalis filius & per consequens vnus cum ipso in natura & persona distinct9: ceteri vero qui plurificantur sunt eius filij adoptiui dicitur ergo.

o Si testimonium accipimus: accipitur hic si pro quia: nam testimonium hominum accipimus tanquam sufficiens in rebus humanis.

p Testimonium dei maius est. idest certius: nam ei non potest sub esse falsum: sicut sub esse potest testimonio hominum: & per consequens est magis credibile in rebus Diuinis quam testimonium hominum in humanis.

q Quoniam testificatus est de filio suo: in trāsfiguratione & baptismo vt predictum est.

r Qui credit in filiū dei habet testimonium dei in se. idest effectum illius testimonij.

Expositio litteralis.

a Cum sero esset. Hic cōseq̄nter ostēdit manifestatio resurrectiōis xpi discipulis facta oībus cōiter: ⁊ diuiditur in duas qꝛ pͥo manifestatur oībus excepto Thoma absente. scōo thoma cum eis existente Jbi ⁊ post dies octo. Prima in tres quia Primo describit christi apparitio. Secundo apparitionis ānūciatio: ibi Thomas autem. tertio discipuli audiētis obstinatio. Jbi ille autem dixit. Prima adhuc in duas: quia primo describitur apparitionis actus. Secūdo eius effectus: ibi: gauisi sūt Jn pͥma ergo pte dr̄ sic. a Cum eēt sero: Jn die .n. Apostoli erant dispersi propter metū Judeoꝝ: sed in sero conueniebant ad locū vnū: ⁊ ideo tali hora apparuit. b Die: illo .s. pͥa die resurrectionis. c Una sabbatorum .i. prima die post sabbatū vt predictū est. d Et fores ⁊c̄. propter metū iudeoꝝ. hoc ēt ex diuina ordinatiōe factū est: vt iesus intrans ad discipulos ianuis clausis ostēderet se habere corpus gloriosum. e Et dicit pax vobis: ⁊ hoc cōtra duplicem eorum pturbationem: erāt eni cōturbati de morte ipsius christi: ⁊ de persecutione iudeorum eius iminente: poterat eni eos per suam presentiam custodire ⁊ de resurrectione certificare vnde subditur. f Et cum hec dixisset ostēdit eis manus ⁊ latus: vt p cicatrices remanētes ostēderet idemptitate numeralē corporis pͥus passi ista eniꝫ in corpore xpi remanserunt non ad effectum sed magis ad gloriā ppter victoriam ex illis vulneribus consecutam. g Gauisi sunt. hic consequēter ponitur huius apparitionis effectus que est duplex. Primus est discipulorum exultatio contra duplicem tristitiam ipsorum amotam .s. de morte christi ⁊ iudeorum motu: ⁊ q̄ntum ad hoc dicit. g Gauisi sunt ergo discipuli viso domino: secundus est eorum instructio: ⁊ q̄ntum ad hoc subditur. h Dixit ergo eis iterum: Pax vobis qꝛ volebat eos instruere de pace futura que erat perpetua. i Sic misit me pr̄. ad veritatē fidei docēdā i iudea. k Et ego mitto vos .i. mittā ad hāc vitatē publicandā p totū mūdū: ⁊ qꝛ executio huius officij nō pōt conueniens fieri sine gr̄a spiritus scti: Jō seq̄tur. l Hec cū dixisset isufflauit: ⁊ dixit eis: Accipite spm̄ scm̄ p illam isufflationē ondē voluit spm̄ sctm̄ a se procedere: sicut procedit a patre. m Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: licet eni solus deus principaliter peccata dimittat: tamen ministri ecclesie per virtutem clauium ad hoc ministerialiter operantur. n Et quorum retinueritis idest retinenda iudicaueritis. o Retenta sunt: hoc tamen intelligendum est: quando iudicium ecclesie diuino iudicio cōformatur. p Thomas. Hic ponitur apparitionis christi denunciatio ab. senti discipulo cum dr̄. p Thomas autē q dr̄ didimus: hoc erat cognomen eius: ⁊ sonat idē qꝫ geminus. qꝛ forte erat de tribu Beniamin de cognatione gemini: vel p̄m alios sonat idē qd̄ dubius: qꝛ pp dubiū de resurrectione qꝫ thomas habuit Jō sic cognominatus fuit. q Unus de duodecim nō qꝫ tūc eēnt duodeci: cū iudas eēt mortuus: sꝫ qꝛ erat vnus de duodeciꝫ electis in pͥncipio a xpo: vel qꝛ cōnumeraṫ. hic matthias postea electus in loco iude: qꝛ Johēs hoc Euāgeliū scripsit post eius electionē. r Non erat cū eis qn̄ venit Jesus: ipse .n. iter alios Applos vr̄ fuisse magis timidus: vt supra dictū ē .xj. ca. Et iō tardius ceteris venit ad locum vbi congregabanṫ discipuli: ⁊ Jō pp tarditatē suā pͥuatus est de visione xpi: Hoc autem factū est diuina ordinatione vel permissiōe p̄m quod dicit Grego. vt ex sua abscētia seq̄reṫ dubitatio: ⁊ vlterius in dubitatiōe obstinatio: ⁊ per cōseq̄ns diligens inquisitio ad nostraꝫ confirmationē.

In illo tēpore. Cum esset sero[a]. die[b] vna sabbatoruꝫ[c] ⁊ fores essent[d] clause vbi erant discipuli cōgregati propter metuꝫ iudeorum. Uenit iesus ⁊ stetit in medio eoruꝫ: ⁊ dixit eis[e]. Pax vobis Et cū hoc dixisset: ostēdit eis manus ⁊ latus[f] Gauisi sunt ergo[g] discipuli viso domino. Dixit ergo eis iterū[h]. pax vobis. Sicut misit me pater[i]. ⁊ ego mitto vos[k]. Hec cuꝫ dixisset[l]: insufflauit: ⁊ dixit eis. Accipite spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remittuṫ eis[m]. Et quorum retinueritis[n] retēta sūt[o]. Thomas autem[p] vnus ex duodeciꝫ[q]: qui dr̄ didimus: non erat cū eis qn̄ venit Jesus[r].

Dixerūt ergo ei alij discipuli[a]. Uidimus dominum[b]. Ille autez dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuraz clauorum[c] ⁊ mittam digitum meum in locum clauorum[d] ⁊ mittaz manum meam in latus ei⁹ nō credā. Et post dies octo iterum erāt discipuli eius intus[e]: ⁊ thomas cuz eis. Uenit Jesus ianuis clausis: ⁊ stetit ī medio[f]. ⁊ dixit eis. Pax vobis[g]. Deinde dicit Thome: Infer digitum tuum huc[h]: ⁊ vide man⁹ meas[i]: ⁊ affer manum tuam[k]: ⁊ mitte in latus meū: ⁊ noli eē īcredulus: sed fidelis. Respondit thomas: et dixit ei[l]: Dñs meus et deus meus[m]. Dixit ei Jesus[n]. Q2 vidisti me thoma credidisti: beati qui non viderunt ⁊ cre

a Dixerūt ergo ei alij discipuli. quia boni rumores cito denunciant. b Uidimus dñm. sic enim ante passionē eū appellauerant: vt dictum est supra. xiiij. cap. Uos vocatis me magr̄ ⁊ dñe. ⁊c. c Ille aūt dixit: Nisi videro ⁊c. Ridiculose petit iste thomas: quia maius est videre reparationē toti⁹ corporis. Itē fuit durus ad credendū: q2 volebat certificari duplici sensu ⁊ tactu. iō seqt. d Et mittam digitum meum ⁊c. Isti eniz sunt duo sensus q min⁹ pñt decipi: q2 visus inter alios plures differentias rerū demonstrat: vt hr̄ j. metha. Tact⁹ aūt in hoīe est certissimus. Alij aūt sensus bene inueniūt viuatiores in alijs animalibus: vt habet. ij. de anima. e Et post dies octo. Hic ponit scḋa apparitō facta apostolis in pñtia thome ⁊ diuidit in duas: q2 pmo describit dicta apparitio. Scḋo ponitur quedam breuis epilogatio ibi. multa quidem. In pma parte dicit sic. e Et post dies octo. facto enim interuallo: iesus apparebat discipulis: q2 non conuersabat cótinue cuz eis: vt ostenderet se surrexisse ad vitam mortalez ab hoībus huius vite separatam. f Stetit Jesus in medio: vt posset ab omnibus videri. g Et dixit eis: Pax vobis. sicut pus exponat. h Deinde dicit thome infer digituz tuū huc. quasi respódens petitioni eius supra posite. In hoc etiam suam deitatem declarat inquantum abs̄ns corporaliter eius verba sciebat. i Et vide manus meas. videt enim ꝙ deberet dicē tange manus meas. Dicendo ꝙ visus ꝑpt sui certitudinem accipitur pro omni sensu. immo etiam aliqñ accipit pro intellectu: sicut dicitur alicui vides tu hoc. i. intelligis. Et Exo. xx. cap. Cunctus populus videbat voces. i. audiebat ita ꝙ ibi accipitur visus pro auditu. ⁊ eodē modo hic accipitur pro tactu. Uel aliter: q2 sicut dcm̄ est. Thomas volebat certificari duplici sensu. s. visu in aspectu manuū ⁊ tactu per lateris tactū ideo seqt. k Et affer manū tuā ⁊ noli esse incredulus sed fidelis. hoc dixit iesus: quia Thomas dixerat discipulis nūtiantibus Christi resurrectionem se aliter non crediturum eam. l Rn̄dit Thomas. nō soluz corde credendo: sed etiam ore confitēdo: q2 vtrūq3 reqritur ad salutez vt frequenter dictuz est supra. m Dñs meus et deus meus. In h̄ manifeste confitetur deitatez ī xpo contra perfidiam Arriani. Sup̄ enī bene vocauerant ipsuz Jesum dñm sed non vocabant eum deum exp̄sse lz dixerint aliqua verba p que eius deitas pōt intelligi: vt patuit ex supra dictis: sed thomas factus hic pfectior in cognitiōe post xpi resurrectionē manifestatā ꝯfessus est ipm̄ deū esse. n Dicit ei iesus q2 vidisti me thoma credidisti. Cōtrariū vr̄ ꝑ hoc qḋ dr̄ ad hebre. xj. cap. Fides est substantia rerꝫ sperandarꝫ argumentū nō apparētiū: ⁊ sic p3 ꝙ fides saltē quātū ad actū nō pōt esse de visis. Utrꝫ aūt possit esse de eis quātū ad habituz non est pñtis speculatōis. Dicendū ꝙ thomas aliud vidit ⁊ aliud credidit: q2 humanitatē vidit: deitatē que in pñti videri nō pōt credidit. o Bt̄i q ñ viderūt ⁊ crediderūt. i. h̄ cōmēdat aliorꝫ pmptitudinē ad vidēdū: ⁊ in hoc stat cōsolatio nostra q non vidimus ⁊ tn̄ credimus ꝑ doctrinam xpi: ⁊ aplorꝫ xpm videntiu3 ad nos deriuatū. S3 huic dcō videt ꝯriū ꝙ Luc. x. c. dr̄ Beati oculi q vident q̄ vos videtis. Dicendū ꝙ duplex est beatitudo: Una rei q̄ cōsistit pnci paliter in aspectu ⁊ fruitiōe deitatis: ⁊ ex ꝯñti i visione humanitatis xpi: vt dcm̄ est cap. x. Et d̄ hac beatitudine intelligit verbū Luce. Alia est beatitudo spei: q̄ hr̄ in pñti. ⁊ cōsistit in merito future beatitudinis: ⁊ iō beatior ē h̄ mō q plus meret. Plus aūt meret q credit nō videns: q̄3 vidēs predicto mō: ⁊ sic intelligit verbū xpi q

non viderunt. hoc aūt dictū3 licet sit verum tñ q̄ʒtum ad primā ptē nō valet ad propositu3: qꝛ appostoli qbus xp̄s loquebatur luce. x. capi. intelligitur de visione xp̄i in presenti a mortali: q̄ fuit multū desiderata a sanctis patrib⁹ veteris testi: sicut p3 p lr̄a3 sequēte3 Luce. x. c.

a Multa quide3. Hic ponitur epilogatio respectu predictoꝝ: in quo ostēditur insufficiētia hui⁹ scripture respectu excellentie xp̄i in opere ⁊ doctrīa q̄ tāta ē q̄ nō possit litteris cōprehendi ⁊ hoc est qđ dī. a Multa quidem ⁊ alia signa fecit iesus ⁊c̄. hoc signāter dixit ne aliqs forte crederet ea nō esse vera que sunt ab alijs euāgelistis ⁊ a Joāne dimissa. ostēditur ēt in hec epilogatione vtilitas huius doctrine cū subdit̄. b Hec aūt scripta sunt vt credatis. fide formata charitate. c Qđ iesus est filius dei. s. nālis in potētia sibi equalis ⁊ p eq̄lis ⁊ p ꝯn̄s idē in deitate: qꝛ nā dīna est indiuisibilis sicut eni fuit dictū a pncipio pncipalis ī tētio Joānis ē ī h̄ euāgelio declarare dīnitatē xp̄i ⁊ eternā ei⁹ gnātionē a p̄re. d Ut credētes vitā hēatis. s. etnā: ī q̄ clare videbit̄ qđ nūc credit̄. e Jn noīe ei⁹. i. p fidē nois xp̄i qꝛ b̄m q̄ dī act. iiij. c. Neq3. n. aliđ nomē ē sub celo datū hominibus in quo oporteat nos saluos fieri.

diderunt[a]. Multa quidem ⁊ alia signa fecit iesus ī conspectu discipulorum suorum[b]: que nō sunt scripta ī libro hoc.

Hec autem scripta sūt: vt credatis: quia iesus est filius dei[c]. Et vt credentes vita3 habeatis[d] in nomine eius[e].

Expositio moralis.

Cū sero eēt factū ī die illa seq̄t: venit iesus ⁊ stetit ī medio discipuloꝝ ⁊c̄. p iesu3 q salus īter pretabat̄ plat⁹ bon⁹ ꝫelū salutis aīaꝝ hn̄s significat̄: q saluās clausurā v̄tutū ad s̄bditos īgredit̄ ⁊ stat ī medio v̄tutis ad dādū eis exēplū. Et ī medio debita affectiōis sine acceptiōe p̄sonarū. ⁊ sic dicit eis bis. Pax vobis: optādo eis̄ ⁊ p q̄ʒtum potest pacem duplice3: scilicet fraternā ⁊ supernam: Et ostendit eis manus idest opera virtuosa. Et lat⁹ idest vere charitatis signa. Et dicit eis. Accipite spiritum sanctu3 illos ad ordines sacros promouēdo qui sunt idonei ad laborem salutis animaru3 ideo subditur Quorum remiseritis peccata ⁊c̄. Thomas autē vn⁹ de duodecim ⁊c̄. sequitur: Jlle autem dixit eis nisi videro ⁊c̄. per istum q̄ʒtum ad hoc signifi/cantur illi qui bonitatem vel potestatem prelati ab alijs auditam credere nolunt nisi habeāt propriam experientiam: propter hoc reprehēdendi sunt nam in talibus credendum est testimonio bonoꝝ. propter qđ subditur. Beati q non viderūt ⁊ crediderunt.

Questio. Alexandri de Ales in tertio sententiarum. Jnfer digitum tuum huc et vide man⁹ meas: ⁊ mitte in latus meum: ⁊ noli esse incredulus sed fidelis. Joannis. xx capi. Super quibus verbis de cicatricibus que in carne christi apparuerunt talis mouetur questio. Utrum eas tetigerit thomas. Dicunt enim quidam q̄ non tetigit illas: sed suffecit ei q̄ dominus ostendit sibi illas. ⁊ obtulit palpandas: ⁊ ad hoc etiam inducunt q̄ in penultimo Joānis nō dī: qꝛ tetigisti me thoma credidisti sed qꝛ vidisti me ⁊c̄. ergo videtur q̄ viderit tm̄ ⁊ non tetigerit. Sed contra Leo. papa: Quis dubitet a mortuis redisse saluatorē cuius presentia agnouit oculus attractauit manus: digitus perscrutatus est. Ex quo vī q̄ tetigerit: ⁊ si hoc reddit qđ quare dī qꝛ vidisti ⁊ nō qꝛ tetigisti. Rn̄sio: Dicim⁹ q̄ Thomas ⁊ vidit ⁊ tetigit: s3 ad suā fidē suffecit eius videre: q̄ʒ cito. n. vidit credit. Unde de ipso dī qꝛ vidisti ⁊c̄. qꝛ in visu fuit p̄mū ⁊ sufficiēs motiuu3 ad credendū: Quia aūt nos possem⁹ de eo dubitare: qꝛ crediderat in visu tm̄: iō tetigit vt nos crederemus sibi: ergo vidit solu3 cicatrices: nobis autem non solū. vidit. sed ⁊ tetigit. vt nullatenus dubitem⁹. Unde Leo papa. Thomas cū esset sanctus ⁊ fidelis nō dubitauit sed vt oēm suspitionem in credulitatis a nobis excluderet suffecit ad fidem propriam vidisse q̄ viderat: sed nobis operatus est vt tangeret quem videbat ⁊c̄.

Finis

paraſceues

Euangelia quadrageſime cum epl'is ꝛ expoſitionibus ꝛ moralitatibus Nicolai de lyra: nec non ꝛ queſtionibꝰ fratris Antonij Betontini emendata ꝛ correcta p venerabilē mgr̄m Nicolaū de Mutina ordinis minorū ſacre theologie doctorem. Impreſſum venecijs per Joannem Emericum de Spira alemanū Anno ſalutis. Mccccxciiij. octauo kal'as Junias.

Regiſtrum iſtius libri.

a b c d e f g h i k l m n o omnes ſunt quaterni p que eſt ternus.